

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

**Післядипломна
педагогічна освіта**

***А.Є. Сіренко
К.І. Ванько***

Організація народознавчої діяльності з дітьми дошкільного віку

(матеріали Інтернет-конференції)

УДК 373.2
О-64

УКЛАДАЧІ:

Сіренко А.Є., завідувач відділу дошкільної освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат педагогічних наук;

Ванько К.І., методист відділу дошкільної освіти КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ніколаєску І.О. доцент, доктор педагогічних наук завідувач кафедри дошкільної освіти навчально-наукового інституту педагогічної освіти, соціальної роботи та мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Борісова І.В., завідувач дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу №78 «Джерельце» Черкаської міської ради

Організація народознавчої діяльності з дітьми дошкільного віку. Збірка розробок тематичних занять, теоретичних роздумів, проектів щодо організації народознавчої діяльності з дітьми дошкільного віку для педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів. – Черкаси: Видавець КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2019.–335 с.

Рекомендовано до друку вченою радою КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»
Протокол № 2 від 16.05.2019 року

Черкаси 2019

ВСТУП

Повертаючись до історії українського народу, відроджуючи, пробуджуючи до життя національні традиції, національний дух нашого народу, ми виховуємо свідомого громадянина і патріота нашої держави. Починати цю роботу потрібно з раннього віку в сім'ї, у закладі дошкільної освіти.

Організуюючи народознавчу роботу з дошкільниками, педагоги закладів дошкільної освіти повинні розв'язувати пізнавальні, навчальні, виховні та мовленнєві завдання.

Пізнавальні завдання передбачають розширення знань дітей про Україну, її історію, культуру, побут, традиції, природні багатства.

Починають знайомити з найближчим оточенням (сім'я, місто, село), поступово розширюючи кордони.

Під час цієї діяльності дошкільник уперше долучається до державних символів (Герб, Прапор, Гімн) та народних національних оберегів (калини, верби, віночка, рушника тощо).

Предметом обговорення з дітьми мають бути й родинні корені кожної сім'ї, кожної родини. Педагоги повинні стимулювати й заохочувати дітей та батьків до пізнання свого родоводу. Залучення батьків до створення проєктів допоможе у цій діяльності.

Педагогам закладів дошкільної освіти потрібно знайомити вихованців з побутом нашого народу як у минулому, так і на сучасному етапі. Діти повинні знати українські національні іграшки, національний одяг, взуття, посуд, предмети побуту та хатнього інтер'єру, подвір'я. Треба розвивати у дітей цікавість до української національної обрядовості, народних свят, ігор, прикмет, народної творчості, національного мистецтва, народних промислів, української національної кухні.

Пізнавальні завдання також реалізуються через діяльність дошкільників в природі та ознайомленням з природою рідного краю.

Плануючи навчальні завдання слід враховувати що саме в дошкільному віці формуються перші наукові народознавчі та історичні поняття, у майбутньому це основа наукового мислення, національної свідомості, самосвідомості.

Плануючи роботу по народознавству педагог закладу дошкільної освіти повинен:

- розвивати пізнавальну активність дітей, прагнення якнайглибше пізнати свій родовід, народ, свої національні корені;
- формувати стійкий інтерес до народознавчого матеріалу, бажання пізнати його глибше, навчити використовувати його в побуті, у своєму дитячому житті, запам'ятовувати пісні, вірші, прислів'я, приказки, казки, загадки;
- прищеплювати дітям елементарні трудові навички, пов'язані з працею в природі та народними ремеслами. Вчити малюків вишивати, витинати, розписувати (використовуючи українські народні розписи), виготовляти різні вироби з глини, тканини, ниток та інш.

Розвивальні завдання передбачають розвиток усіх психічних процесів у дитини: запам'ятовування, уважності, зосередженості, логічного мислення, уяви. Діти повинні вміти самостійно аналізувати, зіставляти, порівнювати народознавчі поняття, звичаї минулого та сучасного, відокремлювати місцеве, регіональне від загальнотрадиційного національного.

Мовленнєві завдання є супутніми на кожному народознавчому занятті. Вони сприяють розширенню словникового запасу, наприклад, мандруючи до української оселі прадідів, діти вперше чують слова стріха, тин, перелаз, скриня, ослін, долівка. Словник дітей також поповнюється образними виразами, коли вони слухають фольклорні твори та твори українських письменників. Діти згадують знайомі прислів'я, приказки, примовлянки. Кожне

заняття супроводжується розповідями дітей про побачене, почуте, пережите. Дошкільники вчаться висловлювати свою думку, правильно будувати речення.

Виховні завдання мають на меті прищепити дітям насамперед любов до сім'ї, рідного краю, до землі своїх предків, до рідної мови, оселі, до батьківщини, почуття гордості за свій народ, повагу до національної культури, національних звичаїв та оберегів.

Національними рисами характеру українців вважаються щирість, гостинність, доброта, мудрість, щедрість, добре почуття гумору. Отож ці риси особистості потрібно виховувати у дитини, використовуючи для цього багатий народознавчий матеріал.

Робота по народознавству сприяють вихованню у дітей духовності на національному ґрунті, доброзичливості, чесності, взаємоповаги, чемності, скромності, товаришкості, поваги до культури інших народів, вшанування їхніх традицій, оберегів.

Залучення дітей до народної творчості, мистецтва, безпосередня участь у національних святах виховують у них естетичні почуття, розвивають художнє світобачення, наповнюють емоційну сферу дитину радістю, піднімають настрій, формують естетичний смак.

Проведення занять, організація свят, розваг з народознавства потребує серйозної підготовки педагогів. Відхилення від змісту тлумачення основних подій, традицій, що їх використовують на занятті або святі, допускати не можна. Будь-який матеріал має бути адаптований до віку дітей дошкільного віку.

В запропонованій збірці зібрані розробки тематичних занять, теоретичних роздумів, проектів щодо організації народознавчої діяльності з дітьми дошкільного віку педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів Черкаської області. Даний матеріал може бути використаний педагогами в роботі з дітьми.

Теоретичні аспекти

*А. М. Марченко, вихователь
дошкільного навчального закладу №1
загального розвитку «Берізка»
м. Золотоноша, Черкаської області*

НАЦІОНАЛЬНІ ТРАДИЦІЇ – ПЕРШИЙ КРОК ДИТИНИ ДО КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ СВОГО НАРОДУ

Анотація: У сучасному суспільстві основною характеристикою є національна самосвідомість, розуміння та прагнення якомога глибше пізнати свою історію, культуру та традиції рідного краю та українського народу. Основою національних чинників у вихованні дітей є їх виховання, відродження культурної спадщини України. Саме вона відіграє важливу роль у культурному вихованні підростаючого покоління

Традиції народу знай, люби, шануй і поважай!

Народна мудрість

Національні традиції – перший крок дитини до культурної скарбниці свого народу. Вони передаються з давніх давен, з покоління до покоління. Ще наші діди, прадіди ділилися своїм досвідом, звичаями, культурою з молодим поколінням. В кожного народу свої традиції. Значення традицій є результатом виховання на протязі багатьох віків. Народ і виховання дуже пов'язані між собою, вони не можуть існувати окремо один від одного. Народ і є вихователем молодого покоління.

Спадщиною кожного народу сміливо можна вважати цінні ідеї та досвід виховання. Адже саме в перші роки життя формується національна самосвідомість. Вона є усвідомленням своєї приналежності до певного народу. Саме в перші роки життя у дітей формуються основи характеру і вироблення норми поведінки. Але дуже часто негативно на дітей впливають соціальні фактори. Діти тільки тоді зможуть поважати і розуміти національну культуру інших народів, якщо вони зможуть глибоко проникнути в духовну скарбницю свого народу. Тому національні традиції є головним методом народного виховання.

Кожна нація продовжує себе в дітях. Вона передає їм свій національний дух, традиції, культурний розвиток та і взагалі спосіб життя даного народу. Адже для кожного з нас є цілком закономірним бажанням зберегти та передати із покоління в покоління свої звичаї та традиції. Саме тому важливим питанням для кожного працівника дошкільного закладу є: з якого ж віку все таки слід привчати дітей до національних традицій? Адже, все, що діти пізнали в дошкільному віці, все, що вихователь вклав у кожную маленьку особистість залишається з ними назавжди, у їхньому серці.

В дитячому садочку з раннього віку вихователі прививають дітям такі якості як: добро, справедливість, які потім в дорослому житті є міцним фундаментом майбутнього громадянина України.

Сьогодні дуже цікаве, але водночас і складне. Сучасні діти ламають стереотипи, змінюють наше суспільство. Ми розуміємо, що дуже багато забуто і втрачено. З жахом думаємо про те, що наші діти з часом забудуть національні традиції. Тому нам, вихователям, як нікому потрібно об'єднатися з батьками заради майбутнього дітей та майбутнього нашої батьківщини, а саме навчити дітей любити рідне село чи місто, зануритися в цікавий світ звичаїв та обрядів предків, пісень, які співали мама та бабуся.

В дошкільному навчальному закладі приділяється велика увага в ознайомленні дітей з традиціями українського народу, які передаються впродовж багатьох століть і знаходять своє відображення і в наш час, це і вишивка, і кераміка, і гра на музичних інструментах, і казки, і пісні, і загадки, прислів'я та приказки.

Першим кроком в освоєнні багатства світової культури для дітей дошкільного віку є національні традиції. Дитині в майбутньому, як повноправному члену соціуму, потрібно буде освоїти, зберегти, розвинути і передати далі культурну спадщину свого народу.

«Народне» виховання в дошкільному навчальному закладі полягає в передачі новим поколінням суспільно-історичного досвіду.

Під час такого виховання дитина залучається до загальнолюдських цінностей, завдяки пізнанню яких вона формує власний досвід моральних відносин, спілкування. Такі діти характеризуються здатністю до сприяння і співпраці в діяльності, умінням зрозуміти і прийняти позицію іншого, потребою гармонізувати діяльність і взаємини зі світом, прихильністю до культури, до рідних місць.

Діти, на відміну від дорослих, відрізняються високою сприйнятливістю. Дуже багато, що дитина сприймає, стає предметом його почуттів, пильної уваги і наслідування, осмислення.

Величезне значення в розвитку мислення дітей займають загадки. Завдяки загадкам у дітей розвивається образне мислення, швидкісні реакції, діти швидко починають мислити, тому що спішать першими назвати відгадку. Іншими словами, за допомогою загадки формуються основи теоретичного творчого мислення.

Не менш важливу роль у розвитку дітей відіграють народні пісні. Адже вони виховують у дітей національні традиції та звичаї.

У піснях оспівуються очікування, сподівання і потаємні мрії народу. Пісня поєднує в собі красу та добро, які завжди виступають разом, невід'ємно один від одного.

Особливе місце в процесі залучення до етнічної культури займають казки. Вони є найефективнішою формою педагогічного впливу на особистість дитини.

Протягом століть казки є важливим виховним засобом, виробленим і перевіреним народом. Діти і казка – нероздільні, вони створені одне для одного. Виховання кожної дитини включає в себе знайомство з казками свого народу. Саме тому казки обов'язково мають входити в курс освіти і виховання кожної дитини.

Неабияке місце займають також прислів'я та приказки. Саме прислів'я та приказки дуже гарно передають своїм змістом всю красу нашої природи, рідного краю, землі. Не дарма є стільки прислів'їв про нашу матінку-землю:

Рідна земля – мати, а чужа – мачуха.

Людина без рідної землі, як соловей без гнізда.

Та земля мила, де мати родила.

У чужій сторонці не так світить і сонце.

Додому і кінь жвавіше біжить.

Не бувши на чужині, не оціниш по-справжньому рідної землі.

Рідна земля і в жмені мила.

Грудка рідної землі дорожча за золото.

Величезне значення в дитячому садку займає народне свято. Саме воно поєднує в собі різні жанри народної творчості. З давніх часів під час святкування проводилися різного роду обряди, які відображали суть українського народу. Вони закріплюють почуття вірності друзям, сім'ї.

На мою думку привчати дітей до національних традицій потрібно саме проводячи дитячі свята. При цьому дітям потрібно дати не просто нові знання, а й організувати все так, щоб всі діти приймали участь у виконанні обрядів, співали народних пісень, танців і т. д.

Саме свята та розваги являються для дітей дошкільного віку радісною та особливою подією в їхньому житті. Поєднавши різновиди мистецтва можна добитися позитивного впливу на почуття та свідомість дітей.

Дітей такого віку потрібно залучати до організації майбутнього свята. Саме підготовка до свята сприяє моральному вихованню дітей. Адже вони навчаються працювати в команді, об'єднують свої зусилля, заради спільної мети, співпереживають, у них закладається основа колективізму. Готуючись до свята діти розучують народні пісні, вірші, танці. Саме в той час, в святковій атмосфері вони дізнаються багато нового про свою країну, народ. Саме це найбільше розширює їх кругозір, розвиває пам'ять, уяву, мову, сприяє розумовому розвитку.

У нашому дитячому садочку проводяться такі народні свята: Масляна, Великдень, Різдво. Вони проводяться за участю не тільки дітей, а й їхніх батьків. Адже діти ніде більше не зможуть побачити, наприклад, маму в українському народному вбранні та хустині чи тата, співаючого старовинні пісні. Діти раді таким святкам, тому що в повсякденному житті вони часто відчувають брак батьківської уваги.

Також у нашому садочку вже стало доброю традицією розпочинати новий навчальний рік тематичними заняттями: «Без верби і калини немає України», «Україна — єдина», «Рідний край де ми живемо – Україною зовемо» тощо. До Дня Незалежності України щорічно проводиться виховний захід на тему «Україна – єдина». Раз на рік сім'ї проводимо спільне дозвілля «Родина – сім'я!», де батьки діляться своїми сімейними традиціями, розповідають смішні випадки зі свого життя або своїх близьких, пригощають своїми фірмовими стравами, демонструють свої «родові дерева».

Усі жанри, форми і елементи фольклору ми використовуємо при проведенні дозвілля і свят. Свята проводимо у формі концерту самодіяльності, театралізованої вистави і на основі народних свят. При цьому важливо створити в групі радісну атмосферу. Приміщення групи прикрашаємо разом (діти, батьки, співробітники). Необхідно, щоб у дітей виникли яскраві враження, пов'язані з святом, що досягається активним залученням їх до всіх моментів підготовки та проведення свята (прикраса ялинки, фарбованих яєць, розфарбовування глиняних виробів, прослуховування духовної музики, організація танців, хороводів і ін.)

Майже кожне народне свято ми перетворюємо в театралізовану виставу, в якій беруть участь і діти, і запрошені дорослі. Таке проведення свята залишає глибокий слід в дитячій душі і зміцнює в ній добрі почуття. А дорослих повертає в приємний світ спогадів про своє дитинство.

Також найефективнішим засобом для гармонійного розвитку дітей є народні рухливі ігри. Народні ігри в дитячому садку використовуються під час фізичного виховання і є суттєвим елементом української національної культури. Використання українських народних ігор у фізичному розвитку дітей дошкільного віку є доцільною та ефективною формою роботи, під час якої використовуються традиції української народної культури.

Саме тому робота вихователя полягає в здійсненні художньо-естетичного циклу через інтеграцію художньо-творчої діяльності дітей, як однієї з форм взаємопроникнення різних напрямків по залученню дітей до народної культури. Інтеграція включає в себе різні види діяльності: образотворче мистецтво, сюжетно-рольові ігри, драматизація, фольклор, проблемні ситуації, експериментування.

Наша спадщина дуже багата і ми не маємо права залишити її поза увагою. Нею ми намагаємося збагатити дитячі душі. Адже саме вихователям доводиться проводити дітей у

цей чудовий світ пізнання чогось нового. Про те варто пам'ятати, що діти довірливі та легко ранимі. Тому перед ними просто не можливо кривити душею. У дошкільників пусковим механізмом мимовільної уваги та запам'ятовування є емоції. Адже діти сприймають будь яку інформацію подану від вихователя саме завдяки емоціям. Тобто якщо вихователь розповідає яскраво, голосно з використанням жестів, то й діти це запам'ятають на рівні підсвідомості.

Народна мудрість говорить: «Дитячко – як тістечко: як його замісиш, так воно і виросте». Наші діти – це наше майбутнє, про те це й наша старість. Правильне, хороше виховання це і є наша щаслива старість, погане – це наше майбутнє горе, наші сльози, наша провина перед іншими людьми. Ця істина буде завжди живою і актуальною тому, що мати і тато будуть жити завжди, доки буде існувати світ, наша земля. Саме батьки повинні бути першими вчителями, а родина – першою школою виховання. А ми, вихователі, повинні допомогти їм у будь – яких життєвих обставинах керуватися чесно та терпимо й з пошаною до ближнього, ставлячи їм за взірець тих, які були будівничими миру й примирення.

*Волинець О.А., вихователь
закладу дошкільної освіти «Сонечко»
с. Скибин Жашківської міської ради
Черкаської області*

ВІД БАТЬКІВСЬКОГО ПОРОГУ – У ШИРОКИЙ СВІТ

***Анотація.** Важливим напрямом народного виховання є любов до материнської мови, своєї рідної хати і вулиці, рідних і близьких, усіх людей, шанувати їхню працю, любити природу рідного краю, звичаї, традиції народу. Тому дорослі мають зацікавити дітей подіями та фактами навколишньої дійсності, сприяти проявам любові та гордості за свою родину, село, край.*

Найдорожчий скарб у кожного народу – його діти, його молодь, й що свідоміше робиться громадянство, то з більшою увагою ставиться воно до дітей, до забезпечення їм найкращих умов життя. Одним з найсуттєвіших показників моральності людини є патріотизм. Любов до Батьківщини для дитини – це любов до того, що її оточує, і до тих, хто опікується. Сім'я, близькі люди, дитсадок, подвір'я, вулиця, село.

Нагадаємо, що важливим напрямом народного виховання є прилучення до народознавства – вивчення культури, побуту, традицій і звичаїв рідного народу. Вихователі та батьки повинні ознайомлювати дошкільників із культурними і матеріальними цінностями родини і народу, пояснювати зв'язок людини з минулими і майбутніми поколіннями, формуючи розуміння сенсу життя, а також інтерес до родинних і народних традицій.

Черкащина! Це одна із наймальовничіших куточків України. Особливості нашого краю не могли не позначитися на людях, що його населяють, його фольклорі, способі життя, рисах характеру.

Шануючи традиції нашої Черкащини, намагаємося змалку прилучати до них дітей, тому особливу увагу приділяємо краєзнавчій роботі. Перш ніж мала дитина пізнає дорослий світ, вона має пізнати, полюбити близьке, знайоме, рідне, відчутти себе його невід'ємною частиною.

Рідне село – це той маленький світ, з якого починається знайомство дитини зі світом великим. Дуже важливо сформувати у дошкільнят розуміння того, що край, де вони народилися, де живуть їхні батьки і де проходять перші роки їхнього життя, – це їхня мала Батьківщина, частинка рідної землі, а її історія – сторінка в історії всього українського народу.

Тому було розроблено вихователями орієнтовні тематичні заняття, свята та розваги, спостереження, бесіди на соціальні теми, читання художньої літератури, розглядання картин, де враховувалися регіональні, географічні, етнічні особливості нашого краю.

Побудова навчально-виховного процесу на краєзнавчому матеріалі передбачає такі види діяльності дітей: мовленнєву, ігрову, театралізовану, художню, продуктивну, пізнавальну, трудову, рухову.

Ознайомлення з архітектурою рідного міста починається з найближчих будинків. Спочатку проводяться бесіди «Що таке архітектура?», «Вулиця, на якій я живу». Під час прогулянок та пішохідних переходів малята вчать знаходити схожість та відмінності в будівлях, розрізняють види споруд за призначенням: громадські, виробничі, житлові, складають описові розповіді. Художнє слово допомагає вихователям зацікавити малюків, поєднуючи сучасність з легендами та бувальщинами. А в другу половину дня в руках у дітей на білих аркушах вимальовуються вулиці села.

Це передбачає реалізацію виховних, розвивальних і навчальних завдань, які сприяють формуванню в дошкільнят високих морально-етичних та громадянських якостей, а саме:

- інтересу до минулого й сьогодення;
- любові до рідного краю, району, села, його історії;
- бережного ставлення до довкілля й турботи про нього;
- розуміння краси природи, результатів людської праці, людських взаємин, вболівання за відродження національної культури;
- шанобливого ставлення до народних традицій та звичаїв, рідної мови.

Надавати дошкільням знання з елементами народознавства.

- Ознайомлювати з побутом, звичаями, етнічною історією українського народу, його традиціями.
- Формувати у дошкільнят навички господарської діяльності.
- Виховувати любов до батьківщини та Батьківщини.
- Створити систему змістовного дозвілля з використанням українських звичаїв, обрядів, традиційних свят.
- Ознайомлення дітей з життям села: закріпити знання про назву свого села, його головні вулиці, свою домашню адресу, адресу дитячого садка.
- Надання знань про минуле рідного краю, історично важливі пам'ятки.
- Виховання патріотизму, гордості за досягнення співвітчизників.

Форми роботи з дітьми:

- екскурсії, прогулянки, спостереження.
- бесіди на соціальні теми.
- заняття.
- дидактичні і сюжетно – рольові ігри.
- проблемні ситуації і їх розв'язання.
- творчі розповіді, читання художньої літератури.
- зустрічі з видатними людьми.
- свята, розваги.

Педагоги розуміють, що для ефективного запровадження цієї програми в роботу закладу дошкільної освіти, вони мають не тільки вчити, а й самі вчитися. Тож вихователі звертаються до народної педагогіки, вивчають історію рідного краю, його традиції, записують різні пісні, вірші. Це дозволяє отримати позитивний результат у розвитку та вихованні дошкільників – майбутніх громадян та великих патріотів рідної України.

Проведено також серію відкритих показів для вихователів усіх вікових груп, музкерівників та інструкторів з фізичного виховання на теми: «Україна – моя Батьківщина», «Мій рідний край, прекрасна Черкащина», «До живої природи повернімося обличчям».

У дошкільних закладах вихователі оформлюють ігрові кімнати, куточки краєзнавства, виготовляють фотоальбоми, стенди, збирають цікаві колекції предметів декоративно-прикладного мистецтва нашого краю – вишивані рушники, серветки, керамічні вироби, вироби з лози, дерева тощо.

Звичайно, уся ця робота ведеться у тісній співпраці з батьками вихованців. І треба сказати, що ця співпраця дає чудові результати.

Відомо, як люблять діти різні походи, подорожі, прогулянки. Тож, щоб задовольнити цю потребу малят і розширити коло їхніх знань, з ними проводяться різноманітні екскурсії, зокрема:

- до етнографічного музею села та школи: формувати шанобливе ставлення та інтерес до творчості народних майстрів;
- до кімнати Бойової та Трудової слави: викликати почуття гордості за свій народ, який став на захист рідної землі;
- різноманітні лінійки присвячені Голодомору та Революції гідності;
- по визначних місцях нашого села, а саме: до пам'ятника загиблим воїнам, до людей які роблять вироби з лози та дерева;
- зустріч з людьми, які захищали нашу країну на Сході, до воїнів АТО, прищеплювати шанобливого ставлення до героїв;
- до будинку культури, сільської бібліотеки, медпункту;
- до національних куточків садочка та школи.

Ведучи краєзнавчу роботу, педагоги спираються на життєвий досвід дітей, ураховують умови їхнього життя, особливості родинного виховання тощо. Вони організують різноманітні заняття, широко використовуючи фольклорний матеріал, твори образотворчого мистецтва, художнє слово, різноманітну наочність. Яскраві зорові, слухові, емоційні враження сприяють кращому засвоєнню матеріалу. Відомо, що дитина не може тривалий час зосереджувати увагу на одному виді діяльності, тож вихователі намагаються збагачувати заняття художнім словом, театром, піснею, малюванням, тобто педагогам вдається розкрити одну і ту ж саму тему програми за допомогою різних форм роботи з дитиною.

Педагоги нашого садочка дбають про системне подання матеріалу: від близького до далекого, від окремого до загального, від простого до складного, що, сприяє повному й різнобічному його засвоєнню дітьми. Сьогодні, педагоги зібрали багато цікавих матеріалів для індивідуальної роботи з дітьми, багато з яких зроблено власноруч. Це, зокрема:

- дидактичні матеріали («Рослини і тварини Черкащини», «Сім'я, родовід»);
- фотоальбом «Моє село Скибин».

Проведена робота дала непогані результати. Наші вихованці почали з більшою увагою ставитися до природи, до людей, зрозуміли, що вони є невід'ємною частиною природи. У дошкільнят формується чуття родини, рідного краю, гордості за свій народ. Діти розвинулися інтелектуально, набули стійких моральних звичок. Системний підхід у роботі сприяв формуванню пізнавальних здібностей та інтересів дошкільнят, що забезпечує наступність між дошкільним закладом та школою у розв'язанні краєзнавчих питань.

І найголовніше наше досягнення – діти формуються духовно, тобто в них виникає не лише потреба пізнавати, а й жити «для інших». Сподіваємося, що з них виростуть справжні патріоти, які люблять свою Україну, пишуться нею.

Закріплення набутих знань відбувається під час образотворчої діяльності, у дидактичних іграх, при розгадуванні кросвордів та ребусів, на музичних заняттях. На останніх дошкільнята розучують рухи народних танців та пісні про рідне село.

На заняттях з образотворчості діти зображують побачене та почуте під час екскурсій. Також малята самостійно виготовляють атрибути до сюжетно-рольових ігор, а потім залюбки обігрують їх, розвиваючи сюжет.

Дидактичні ігри з використанням краєзнавчого матеріалу не лише сприяють розвитку мислення, закріпленню вміння класифікувати і порівнювати предмети, а й у доступній формі розповідають малятам про історію рідного села.

Читання художньої літератури, вивчення віршів, складання творчих розповідей про село збагачує та закріплює набуті знання.

Загалом робота з ознайомлення дошкільнят з рідним селом упродовж кількох років дозволяє педагогам розширити дитячий кругозір, сформувати позитивне ставлення до творів мистецтва, закласти основи почуття любові до рідного села та людей, що проживають у ньому.

Орієнтовна тематика занять

Вересень Тема «*Моє село – моя гордість*»

(знайомити дітей з рідним селом, краєм)

Жовтень Тема «*Рослини. Ліс*»

(вчити розпізнавати дерева, кущі, трав'янисті рослини що ростуть в Україні, в регіоні)

Листопад Тема «*Тварини. Комахи. Плазуни*»

(вчити дітей розпізнавати тварин своєї місцевості, спостерігати за цікавими особливостями їхньої поведінки)

Тема «*Побут України та предмети вжитку українського народу*»

(знайомити з продуктами харчування, одягом, взуттям, посудом)

Грудень Тема «*Свята нашої родини*»

(поглибити знання щодо святкування народних свят)

Січень Тема «*Легенди рідного краю*»

(познайомити дітей з легендами рідного краю)

Лютий Тема «*Хата моя, біла хата*»

(систематизувати і закріпити знання про життя українців)

Березень Тема «*Наша мова барвінкова*»

(створити умови для спільного виконання дітьми пісень, поетичних творів, фольклорних жанрів рідною мовою)

Квітень Тема «*Пісня рідного краю*»

(зібрати спільно з батьками вихованців рідкісні, призабуті пісні рідного села)

Травень «*Знай і люби свій рідний край*»

(поглибити знання про рідний край)

Запитання до дітей про рідне село

1. Яку назву має наш дошкільний заклад?
2. На якій вулиці він знаходиться? Історія походження назви вулиці.
3. Як називається наше село? Історія походження назви села.
4. Які видатні дати будуть відзначатися чи відзначалися в нашому селі?
5. Чим славиться Черкащина?
6. Де ми були на екскурси, що цікавого побачили?
7. Яку назву носила раніше перша головна вулиця села?
8. Які вулиці, парки, визначні місця є в нашому селі?

9. Як називається найбільший завод нашого міста та яку продукцію він виготовляє?
10. З якими пам'ятниками культури та мистецтва ми познайомилися під час екскурсії по селу?
11. Яка річка протікає у нашому селі? Розкажіть легенду про неї.
12. Які представники флори та фауни зустрічаються на Жашківщині та його околицях?
13. Які легенди існують про них?
14. Назвіть обереги рідного краю, домівки, сім'ї. Які обереги є у вас вдома і що вони оберігають?

*Дубик Валентина Василівна,
вихователь закладу дошкільної освіти
(ясла – садок) «Малютко» № 1
комбінованого типу
Жашківської міської ради
Черкаської області*

ВІДКРИВАЄМО ВІКОНЦЕ НАРОДНОЇ СПАДЩИНИ

***Анотація.** Дошкільне виховання має ґрунтуватися на засадах ознайомлення найменших громадян України з національними традиціями, звичаями, історією. Народний фольклор являється тим самим універсальним ключиком, який відкриває будь-яке серце маленьке серце.*

Фольклор-народна мудрість, або усна народна творчість-художня література і музична творча діяльність народу, яка засобами мови зберегла знання про життя і природу давньої культури і вірування, а також відбиток світу думок, уявлень, почуттів і переживань, народно-поетичної фантазії.

Основні літературні жанри фольклору – перекази, пісні, казки, епос, музичні пісні, інструментальні наспіви і п'єси, театральні драми, сатиричні п'єси, театр ляльок, а також танці. Фольклор є історичною основою художньої культури, джерелом національних традицій, а також виразником народної свідомості.

Виділяються чотири типи народних оповідей:

- Народний епос – розповідальні фольклорні твори, до яких належать: загадки, прислів'я та приказки, казки, легенди, перекази, байки, притчі, народні казки.
- Народна лірика – поетичні фольклорні твори, у яких життя зображується через відтворення думок, почуттів та хвилювань героїв.
- Трудові пісні, які в свою чергу поділяються на: календарно-обрядові (веснянки, русальні, купальські, жнивварські пісні, колядки, щедрівки), родинно-побутові (колискові, танцювальні, жартівливі, пісні голосіння), соціально-побутові (козацькі, кріпацькі, чумацькі).
- Народна драма – фольклорні твори, в яких лежить конфлікт, а сюжет розгортається через поєднання словесних, музичних і сценічних засобів (пісні-ігри).

Пізнання Батьківщини і різноманіття світу розпочинається в дошкільному віці. Саме в дитинстві формується уявлення про довкілля, накопичуються знання та закладаються основи духовності, моралі.

Перші промінці народності закладаються у ранньому віці. Огорнуті душевним спокоєм та грайливим настроєм малюки із задоволенням промовляють та проспівують потішки, забавлянки, заклички обігруючи сюжет. Саме у таких народних творах дуже багато пестливих, ласкавих слів: «Ой ти коте-коточок. Не ходи у садочку», «Кую, кую чобіток», «Вийди, вийди сонечко», «Печу, печу хлібчик», «Гоп – гоп, зозуню». Цікава форма

фольклору розвиває у дітей позитивні емоції, мовлення, бажання вживати пестливі слова, пробуджує перші прояви доброти до всього оточуючого.

Кожний народний твір будь то пісня, казка чи народна гра насичений ніжністю, грайливістю, добротою, що дуже важливо в формуванні моральної свідомості дитини.

Серед прозового дитячого фольклору є казка як доступний засіб виховання дітей з раннього віку. Казки про тварин, героїко-фантастичні, соціально-побутові, чарівні, легенди, перекази-багаті захоплюючим сюжетом, варіативним змістом, неперевершеними художніми та композиційними засобами.

Дошкільнята із задоволенням і цікавістю знайомляться з казками. Цікаві сюжети та герої казок зрозумілі дітям. Вони здатні аналізувати їх поведінку, оцінювати вчинки. У малюків виникає бажання дбати про власне здоров'я та безпеку, цінувати особисте життя. На основі казок діти вчаться зіставляти сюжет із засвоєними знаннями та правилами поведінки. Ставлячи до малюків запитання на зразок:

- чому дідусь не витяг ріпку? (бо самому працювати важко, а разом можна подолати будь які труднощі);
- чому така пригода трапилась із колобком? (тому, що він пішов із дому);
- чому вовк з'їв козенят? (бо вони не послухались і відчинили двері незнайомцю);
- чому рукодільниця отримала скарби? (бо була працююча), народжуються почуття єдності і дружби.

Перші родинні почуття, бажання дбати один про одного у родині та приходити на допомогу також вчить малюків народна спадщина – казка «Телесик».

Добро і зло – ці абсолютно вічні моральні цінності – пізнаються дитиною через казку. Правда і кривда, щастя і біда, сміливість і боягузтво, скромність і хвалькуватість, працюючість і лень здебільшого ідуть поруч. У казці їх обирають герої, а в реальному житті діти. Казки про звірят – адресовані дітям раннього віку та молодшого дошкільного віку, а в середньому до них додаються чарівні казки, а в старшому – історичні, легенди, перекази, небилиці тощо.

Зустріч малюків із казкою здійснюється через розповідь, читання із ілюстраціями, через показ театрів і перегляд мультимедійних фільмів, розігрування, драматизацію, переказування, слухання грамзаписів тощо. Дошкільнята полюбляють продовжувати та складати казки, змінювати сюжет, виводячи моральні правила. Наприклад, вихователь розпочинає казку, ставить запитання до дітей за змістом казки, запитує думку як би ти вчинив, та робить висновок.

З цікавістю діти сприймають так звані «Казкові мікси». Це коли герої з однієї казки потрапляють в іншу, а діти шукають вихід із ситуації.

Що може заспокоїти роздратовану дитину краще за колискову пісню? Яку створили і вдосконалили на протязі багатьох літ, якою користуються віками:

*«Котику сіренький, котику маленький,
Котик волохатий, не ходи по хаті,
Не буди дитяти. Дитя буде спати, котик воркотати».*

*«Ой ходить сон коло вікон,
А дрімота – коло плота.
Питається сон дрімоти:
-А де будем ночувати?
Там ми будем ночувати
Дитиночку колихати».*

Мелодійність, лагідність і пестливість слів близькі до світу кожної дитини.

Існує наукова думка, що колискова виконує не лише виховну функцію, а й лікувальну.

Український дитячий фольклор включає в себе багато ігор, в які входять співи, рухи, прийняття на себе ігрового образу. Таким чином за допомогою цікавого сюжету у фольклорних іграх-дійствах розвиваються співочі здібності, творчість рухів. Наприклад такі ігри: «Подояночка», «Галя по садочку ходила», «Зайчик», «Ой Василю – товаришу», «Мак», «Вовк», «Пиріжок», «Шапка-невидимка», «Лис», «У річку, гоп». У народному досвіді, традиціях і звичаях, що шліфувалися протягом віків закладений моральний кодекс, визначені поведінкові норми – бути чесним, правдивим, скромним, працьовитим, допомагати слабшому, поважати старших, турбуватись про батьків, не нищити природу. Народні ігри містять у собі переконливі аргументи, що глибоко впливають на всю емоційну сферу дитини, а тому запам'ятовуються на все життя і стають аргументом до практичної дії в різноманітних ситуаціях.

Українська народна гра «Батько». Посеред кімнати на стільці сідає «Батько» з палицею в руках. Навкруг нього ставлять стільці, на один менше, ніж всіх гравців. Всі танцюють, співають якусь пісню та інше. Раптом, несподівано для всіх «Батько» стукає палицею. Всі видаються аби сісти на стілець. Той хто залишається без місця підходить до батька і каже:

Винен, батечку, ріднесенький!

Покарай, як хоч, милесенький!

Я тебе дуже люблю

І що скажеш – все зроблю!

«Батько» призначає будь яке завдання: заспівати пісню, розказати казку, закукурікати, три правди сказати тощо.

Дитячий садок – перший колектив у який входить дитина. В житті дошкільнят виникають непорозуміння, інколи навіть і конфліктні ситуації. Основне із правил – додержання норм спілкування. Одним із шляхів вирішення є народні мирилки. Ті хто свариться, з'єднують замком мізинчики і промовляють:

Мир – миром,

Пирого з сиром.

Варенички в маслі,

А ми дружечки красні,

Обіймаймося, цілуймося.

Такий текст твору привчає любити інших дітей, отримувати радість від спілкування один з одним.

Велика цінність фольклору в тому, що він ознайомлює дитину з оточуючим, з старовинними традиціями і обрядами та ритуальними піснями (русальні, обжинкові, різдвяні та інші). Діти ознайомлюються в цікавій ігровій формі з традиціями свого народу і розвивають своє вміння співати, творити.

У дошкільному віці закладаються перші цеглинки майбутньої особистості. Кожна дитина у процесі росту й духовного розвитку засвоює досвід етнічної поведінки спочатку через засвоєння звичаїв, а потім через сприйняття традицій. Одне із найцінніших проявів людської культури – традиції, які не лише зв'язують теперішнє з минулим, але й передаються наступним поколінням. Існує мудре народне повчання: «Якщо хочеш пізнати націю – пізнай її свята». В умовах дошкільного закладу з малятами проводяться розваги, свята: «Вечорниці на Андрія». «Коляда завітала», «Щедрик, щедрик щедрівочка», «Різдвяна казка», «Сієм, сієм, засіваєм», «Стрітіння», «Встала весна», «Великдень», «Зелена неділя», «Ой, на Івана, ой, на Купала», «Хто добре працював, гарний урожай зібрав». Коли проходять

різдвяні свята у дитячому садку панує особлива атмосфера. В програмі лунають різні різдвяні пісні, багато віршованих вітань та побажань, навіть танок та вітання від чудернацької «Кози», яку привели «колядники». Доносячи до малюків сказання наших предків «Де коза ходить, там жито родить, а де не буває, там все вилягає», у дошкільнят виникає бажання приймати активну участь, вивчати традиції народу, нести добро людям. При проведенні таких заходів дошкільники вивчають колядки, щедрівки, засівалки, заклички, обрядові пісні, трудові пісні.

Багаті на моральні цінності народні звичаї, тому під час спостережень, екскурсій, занять на лоні природи провідними засобами впливу на дитину стають саме вони. В народі кажуть, коли вперше побачиш ластівку, то візьми грудочку землі та й кинь їй услід, приказуючи:

*На тобі, ластівко, на гніздо,
Людям – на добро.*

Промовляючи такі слова: «Дозволь вербице, з тобою привітатись, долі та щастя тобі побажати», діти вчаться дбайливому та люблячому ставленні до природи. Завдяки народним звичаям та традиціям дитина звикає дотримуватись правил поведінки значно раніше, ніж розуміти їх моральну сутність. Педагогічна сила звичаїв та обрядів полягає в тому, що вони підсилюють фізіологічне вироблення певних рефлексів, які формують стереотипну поведінку.

Багатий народний досвід шанобливого ставлення до хліба. Із раннього дитинства малюки навчаються правильному поводженню з хлібом. Саме народні потішки, вірші допомагають у цьому. Наприклад «Печу, печу хлібик», «Летів горобчик». У старшому дошкільному віці, опираючись на народну творчість проводяться бесіди, заняття морально-етичного змісту, читаються легенди, байки.

З багатьох скарбів усної народної творчості важливе місце у формуванні моральних цінностей прислів'я, приказки, загадки, скоромовки. Вони і за змістом і за формою доступні дітям дошкільного віку. У них можна знайти і пораду, і підтримку, і осуд. У повсякденному житті завжди можна вжити ту чи іншу приказку або прислів'я. Дошкільники у спілкуванні з ровесниками часто вживають образливі слова, на що діти скаржаться. Допоможуть у таких ситуаціях такі прислів'я: «Слово може врятувати людину, слово може і вбити», «Слово не горобець, випустиш – не піймаєш». Розгніваній дитині підійде така порада: «Мовчанка – гнів гасить». У процесі приймання їжі можна використати прислів'я: «Каші маслом не зіпсуєш». Під час чергування доречно малюкам нагадати: «Дорога ложка до обіду», щоб були уважні і не залишили товариша без приборів. Надмірно говірких малюків народна мудрість навчить: «Менше говори – більше діла твори». Під час праці, якщо дитина не знайде собі діла в пригоді стане приказка: «Не хитруй, не мудруй, а чесно працюй». Не поспішати, а старанно працювати застереже: «Поспішиш – людей насмішиш» чи «Косо, криво, аби живо». Млявого малюка підштовхне така народна мудрість: «Робить, як мерзле горить». Хвалькуватих дітей присоромить прислів'я: «Хвастун – пустий чоловік». Вчить дітей бути правдивими: «Правда кривду переважить». Навчить малюка трудитись в колективі прислів'я: «Одна бджола мало меду наносить». Навчить малюка прислухатись до порад: «Один розум добре, а два ще краше».

«З родини – іде життя людини» – мудро зауважує народна мудрість. Сьогодні назріла потреба глибоко вивчати українську етнопедагогіку, відновити народне виховання дітей з метою збереження нації, збереження духовної єдності поколінь. Сформувані в молодшого покоління знання та відчуття роду допомагає народна фольклорна спадщина. Адже багата народна мудрість про сім'ю, родину, батька, матір, дідуся й бабусю. Сутність родових

відносин розкривається у дитячому фольклорі часто через образи навколишньої природи, персоніфіковано, що дуже імпонує уяві, розуму й серцю дітей, а тому легко запам'ятовуються. З цікавістю діти інсценують українську народну пісеньку «Ходить Гарбуз по городу», усвідомлюючи поняття роду. Діти виховані за приписами народної моралі, шанобливо ставляться до свого роду. У дошкільному закладі вже стало традицією проводити свята: «Мамине свято», «Щасливо той живе, в кого дідусь та бабуся є», «Родинне свято». З нагоди таких подій дошкільники одягаються в національний одяг, вивчають народні та хороводні пісні, драматизують українські народні казки.

За допомогою фольклорних творів ми виховуємо з маленької дитини – людину, яка поважає своїх співвітчизників, любить свою Батьківщину, пишається тим, що живе на Україні. Мудрість народу безумовно відкладатиметься в дитячих голівках, що в свою чергу дозволить не забути, що ми-українці. Що в нас є щось своє, щось особливе, щось таке, що щемно відгукнеться в серці.

Український фольклор у наш час – це найдорожча святиня, яку отримали від минулого, все те що відрізняє нас від інших культур. Де показує наш особистий шлях у вихованні дітей, наш побут, здобуття високої моральності, духовності кожної людини. Зберегти і передати нащадкам наш обов'язок.

*Дяденко Оксана Григорівна,
вихователь Звенигородського закладу
дошкільної освіти ясла-садок № 8
центр розвитку дитини «Журавлик»
Черкаської бласті*

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ДЕРЖАВНИМИ ТА НАРОДНИМИ СИМВОЛАМИ ТА ОБЕРЕГАМИ

Анотація. В своїй статті я висвітлила основні питання методів ознайомлення дошкільників із державними та народними символами та оберегами. Також я навела приклади з власного досвіду, які використовувала для успішного вивчення дітьми даної теми.

З державними символами діти ознайомлюються в старшій групі. До державних символів належать: герб, прапор та гімн.

На заняттях із народознавства старших дошкільників слід ознайомити з гербом України – тризуб. Діти повинні розуміти те, що герб це знак національного утворення держави та знати символічне значення герба-тризуба.

На практиці я пояснювала дітям так: «Наш герб містить у собі число «три». З давніх часів це число вважалось казковим та чарівним. Дивлячись на герб України ми бачимо три зубці: це Сила батька, Мудрість матері та їхня Любов до дитини.»

На заняття можна також брати різні вірші про герб. Разом із дітьми ми вивчили вірш Н. Поклад «Наш герб»

*Наш герб – тризуб. У ньому сила
Отця Небесного і Сина.
Уважно придивись до нього –
На Дух схожий він Святого,
Що голубом злетів з небес
І у людських серцях воскрес.
Тризуб немов сім'я єдина,
Де тато, мама і дитина
Живуть у мирі і любові*

В Україні вольній, новій.

Починаючи із старшого дошкільного віку діти ознайомлюються з історичними національними гербами України:

- Герб-тризуб (знак князів Рюриковичів Київської Русі);
- Герб із зображенням Архангела Михаїла (герб м. Києва, столиці нашої країни). Образ святого Михаїла вважається покровителем Київської землі. Дітей старшого дошкільного віку я також ознайомлювала із самим містом: з його головною вулицею, історичними місцями та історією створення Києва. Досить чітким і зрозумілим для дітей є оповідання «Древній Київ», в якому широко і доступно викладений матеріал про створення міста та його засновника.
- Гербами свого району, області, міста.
- Герб із зображенням лева (герб м. Львова) це зображення символізує владу, силу, мужність, відвагу.
- Герб із зображенням козака з мушкетом (герб Запорізької Січі)

Також старших дошкільників потрібно вчити впізнавати прапор України (синьо-жовтий), формувати розуміння того, що прапор – це символ державності та національної незалежності. Діти повинні знати символічне значення кольорів прапора, трактування є різні, я пропоную такі:

- Жовтий колір – це колір сонця та хлібного поля, загалом колір життя;
- Синій колір – це колір чистого, ясного, мирного неба, колір води, яка дає життя.

Для кращого засвоєння знань про прапор України діти заучують вірш Н. Поклад «Прапор».

*Небеса блакитні
Сяють з глибини,
А пшеничні й житні
Мерехтять лани.
Прапор наш, як літо,
В сонці майорить:
По долині – жито,
По горі блакить.*

Старші дошкільники повинні впізнавати мелодію гімну «Ще не вмерла Україна»; знати автора тексту та автора музики до тексту; знати, що під час звучання гімну потрібно вставати, а хлопчикам знімати головний убір. Діти мають розуміти, що співаючи гімн, люди висловлюють своє бажання бути вільними та незалежними.

Ще одним завданням методики ознайомлення з державними символами є – поглибити знання дітей про столицю України та її історію (Київ).

***Легенда про Київ.** Були три брати: один на ймення Кий, а другий – Щек, а третій – Хорив, і сестра їх – Либідь. Кий сидів на горі, де нині узвіз Боричів, а Щек сидів на горі, яка нині зветься Щековицею, а Хорив – на третій горі, через що і прозвана вона Хоривицею. І збудували вони городок в честь свого старшого брата, й нарекли його Києвом. А навколо города був ліс і пуца велика, і ловили там звірів. І були ті мужі мудрими й тямущими, і називалися вони полянами, від них в Києві є поляни й до сьогодні.*

З дітьми старшого дошкільного віку можна проводити заняття на загальну тему «Державні символи України», так і заняття присвячене окремому символу.

На мою думку, кожне заняття, присвячене Батьківщині, повинно закінчуватися словами вихователя: «Наша держава Україна вільна, незалежна. Вона, як і кожна держава, має свої звичаї, традиції, закони, символи. Вони відображають її сутність та історію...».

Окрім державних символів України, дошкільників ознайомлюють із рослинними та тваринними народними символами.

До рослинних символів України, з якими ознайомлюють дошкільників, належать:

- калина (в Україні калина має кілька символів: це символ дівочої вроди; це краса українського народу; посаджена на могилі калина – символізує тугу за померлим; калина – це духовний потяг до свого рідного краю);
- верба (символ пробудження природи, символ весни);
- тополя (це символ жіночої долі та дівочої краси. Наші предки тополями обсаджували садиби та шляхи);
- дуб (символ сили, міцності, здоров'я. Коли купали немовля хлопчика, у воду кидали гілку дуба; щоб він ріс міцним.);
- хміль (символ розуму, мудрості. Наші предки додавали хмелеву закваску у тісто. З лози хмелю плетуть кошики. Відваром хмелю миють волосся, щоб воно було красиве та пишне. З лікувальною метою використовують відвар із хмелю);
- явір (символ печалі та нещастя. Під явором оплакували своє горе. Якщо листя, яке впало із явора в криницю, забруднило її);
- барвінок (символ весілля, достатку, життя. Барвінок супроводжує людину усе життя. Його дарують породіллі – щоб дитина була здоровою та щасливою, на весіллі – щоб подружжя прожило разом цілу вічність, барвінком устеляють останню путь людини – що символізує пам'ять та продовження життя);
- мак (символ краси та скороминущості);
- гарбуз (це символ відмови дівчини старостам).

Під час проведення занять на дану тему, дітей можна ознайомити із народними прислів'ями. Ось деякі із них:

«Зацвіла верба, прийшла весна»

«Струнка, як тополя»

«Міцний, як дуб»

«Розцвіла, як маків цвіт»

«Ой одна я, як тополя у полі»

«Без верби й калини, нема України»

«Пишна та красива, як червона калина»

До тваринних символів Український народ відніс, деякі з них вважалися нашими предками святими:

- змія, вуж (символ охоронця сім'ї, дому. Змій зображений у вигляді спіралі символізує вічність життя);
- кішка (символ сімейного затишку. Вважалося, якщо кішку першою впустити до оселі, то сімейне життя в цьому домі буде спокійним та безтурботним);
- ластівка (символ матері);
- сокіл (це символ свободи та перемоги);
- лелека (це символ любові до рідної землі).

Давні українці були досить віруючими людьми, тому в них існували деякі обереги, які ми називаємо народними. Існує велика кількість народних оберегів, в кожній місцевості вони різні, але є найголовніші з них: вінок та рушник.

Ознайомлювати дітей із українським традиційним віночком я почала у молодшій групі, ознайомлення відбувалося через різні ігри. Найулюбленішою для дітей була гра «Одягнемо ляльці вінок». Починаючи із середньої групи ми почали детальніше розглядати віночок, зокрема, які квіти традиційно входять до складу: квіти деревію, любистку, волошки,

ромашки, барвінку, вишні, ружі, калини, безсмертника, незабудки, чорнобривці, маку та вивчали їх символічне значення. У старшій групі діти засвоїли те, що у віночку кожна квітка та стрічка має своє місце.

Коли ми почали розглядати тему: «Рушник – національний оберіг», я наголосила дітям про те, що саме слово «рушник» походить від слова рушати. Тому саме рушник супроводжував людину перед дорогою. Так мати, проводжаючи сина, замотувала хлібину у рушник. Також мати готувала рушник ще й до народження своєї дитини, у який вповивали дитя відразу після народження та промовляли такі слова:

*Вповиваю тя, синочку,
В рушничок біленький,
Щоб виростав ти великий,
Був все здоровенький.
Щоби лихо тя минало,
Щастя огортало,
Щоби мале твоє серце
Та й смутку не знало.*

Для виявлення знань дітей я підготувала запитання, які пропоную вашій увазі. Вони можуть бути використані при проведенні вікторини.

Вікторина: «Ми дуже любимо Україну». (Діти діляться на команди, вихователь ставить запитання, за кожну правильну відповідь команда отримує бал).

Запитання:

1. Як називається наша батьківщина?
2. Які є державні символи України?
3. Наш герб –
4. Які два кольори має наш прапор?
5. Що означає жовтий колір прапора?
6. Що означає синій колір прапора?
7. Хто автори гімну України?
8. Яке бажання висловлюють люди, співаючи гімн?
9. Про що розповідає гімн?
10. Які ви знаєте народні обереги?
11. Які квіти впліталися у вінок?
12. Що символізує калина?
13. Від якого слова походить слово «рушник»?
14. Які рослинні народні символи України ви знаєте?
15. Назвіть тваринні народні символи України.

Яка команда набрала найбільшу кількість балів та й перемогла.

*Завада Світлана Миколаївна,
вихователь Родниківського дошкільного
навчального закладу «Роднічок»
ясла-садка комбінованого типу
Родниківської сільської ради
Черкаської області*

СТЕЖКАМИ РІДНОГО КРАЮ

Анотація. В даній статті висвітлено досвід роботи щодо ознайомлення дітей дошкільного віку з цікавими фактами рідного краю та села Родниківка, формування у них

моральних якостей, любові, поваги, гордості, відчуття патріотизму до рідної землі, розвивається цікавість та інтерес дітей до рідного краю, його історії. Також мова йде про необхідність та бажання берегти «село», природу рідного краю, знати про творчість видатних людей.

*«В дитинстві відкриваєш материк,
котрий назветься потім – Батьківщина».*

Ліна Костенко

Для дитини село конкретизується «вулицею». Щоб діти відчули своє село полюбили його, необхідно розповідати та показувати красу та неповторність рідного куточка. Тому в роботі педагогам допомагають вирішити поставлене завдання: розглядання ілюстрацій, ознайомлення з роботами творчих людей села, читання їх віршів, перегляд слайдів, відеофільмів, презентацій, фотографій, спостереження, бесіди, розповіді дорослих про село, екскурсії, ігри-подорожі, заняття (малювання, конструювання), свята, на які запрошуються відомі люди села.

Головна мета цих заходів:

- пробудження в дитячих серцях любові до природи рідного краю, свого села;
- формування духовно-моральних взаємин;
- прищеплення любові та поваги до культурної спадщини свого народу;
- вивчення традицій і звичаїв рідного села;
- толерантне ставлення до своїх односельців, батьків, сусідів, та й до людей взагалі;
- почуття гідності, що ми є маленькі українці та Родниківчани.

Адже ми виховуємо нове покоління, яке народилося і проживає в рідному селі, в майбутньому покращить добробут рідного села, та свого краю, бо любов до нього закладається ще в дитинстві.

Однак, виховати патріотично налаштовану дитину надзвичайно складно, особливо коли мова йдеться про дошкільників, тому що на дітей переносяться «дорослі» стереотипи, набутті знання поколіннями, традиції, звичаї, які не завжди мають позитивні наміри. Дитина повинна навчитися захоплюватися та милуватися просторами рідного краю, бачити його неземну красу, та природні багатства навколо себе, відрізняти що приносить користь, а що шкоду для навколишнього світу. А все це виникає тільки тоді, коли дитину навчили бачити та відчувати душею цю красу. І це робота не тільки педагогів, а й батьків та рідних.

Рідний край завжди асоціюється з домівкою, з матір'ю, родиною та друзями. Саме звідси починається освоєння та пізнання світу, тут проходять перші кроки в навчанні, перші почуття та інші перші найсильніші враження. З чого все ж таки починається Батьківщина? Мабуть, з рідних, простих і зрозумілих усім слів «мама», «тато», «бабуся», «дідусь», «братики», «сестрички», «моя колиска», «пісня», «будиночок», «подвір'я», «вулиця», «село»... Ось так і прививається любов до рідного краю та свого села. Рідний край – це та земля, яка найдорожча в світі, і вона єдина де ми відчуваємося затишно і привітно. І де б людина потім не жила вона пов'язана невидимою ниточкою зі своїм краєм, яка не відпускає від себе та живить нашу душу рідним теплом і дає наснагу по житті.

Зеленою скатертиною простеляються родючі землі села Родниківка. Лежить довкола простір широкий, поля, як море безкраї, ліси, та річка Кам'янка і люди привітні із своїми народними традиціями та звичаями.

Тому колектив педагогів нашого садочка, відводить багато сил і наснаги, щоб прищепити любов дітям до нашого мальовничого куточка. Педагоги закладу працюють не лише з дітьми, а й батьками та рідними вихованців. Планується та впроваджуються такі форми та методи роботи з батьками:

- вивчення сімей дітей (анкетування, бесіди щодо цікавих традицій у сім'ї, родині);
- залучення батьків до активної участі в діяльності дошкільного закладу по вихованню патріотичних почуттів до рідного краю;
- залучення батьків до створення предметно – розвивального середовищ (старовинні речі);
- батьківські збори («Посіяти в дитячих душах доброту», «Моральні відносини в родині і в дитячому садку», «Громадянин виховується з дитинства»);
- консультації («Виховання любові до Малої Батьківщини», «Морально патріотичне виховання в сім'ї», «Виховання патріотичних почуттів у дошкільнят», «Роль сім'ї та родини у вихованні дитини», «Що таке Батьківщина?»);
- вечори для батьків – «Вечір народних ігор та забав», «Як грали наші бабусі і дідусі», «Люблю я мову солов'їну » (вечір віршів);
- свята («Різдвяні вертепи», «Українська світлиця», «Поети нашого села»);
- проведення Дня відкритих дверей на тему «Село моє – для мене ти єдине»;
- конкурси сімейних стінних газет;
- родинне дерево;
- спільні зустрічі з ветеранами праці, участь у святах: «День села», «День матері», «День Козацтва»;

В садочку спільними зусиллями педагогів та батьків був оздоблений народознавчий міні-музей, де зібрано багато цікавих, старовинних речей, які колись належали нашим предкам. Оформлений куточок, це – таємничий світ минулого до якого мають змогу доторкнутися дошкільнята. Через історичний матеріал, який зібраний у світлиці, діти знайомляться з історією свого народу, його історичними шляхами, життям та діяльністю людей, звичаями та традиціями. В групах також відведено належне місце для народознавчих куточків.

У роботі з дітьми педагоги спираються на набуті знання, уявлення, їх враження та досвід організують спостереження. При спостереженнях діти ознайомлюються з розмаїттям та красою рідної природи, її багатством. Діти отримують уявлення про – ліси та поля; тварин в наших лісах (бережне відношення), дерева та рослини, якими багата наша земля, їхні цілющі лікарські властивості. Для кращого зацікавлення дітей, вихователі ретельно продумують пояснення, викладення та послідовність проведення заняття, бесіди чи спостереження, доцільно використовують загадки, прислів'я, фольклор, вірші, приказки та інші перли з скарбниці української та народної творчості. Спостереження цільові прогулянки проходять з дітьми в різну пору року та в різні погодні умови, де показують красу і розмаїття нашої природи, яка цікава і по-іншому виглядає в різні пори року. Також проводять розгляд ілюстрацій, відео та фотографій з прогулянок, які ми можемо зафіксувати і потім повторно переглянути згадати всі приємні хвилини, та враження, і таким чином ще закріпити знання, уявлення дітей про рідне село. Трудове виховання – є невід'ємною частиною виховання дитини. Тут дітей можна ознайомити з працею та професіями, які шануються в нашій місцині. Адже українці здавна вважалися працьовитою нацією.

Невід'ємну частину займають прогулянки, подорожі та екскурсії, до визначних місць села, пам'ятників, меморіалів, парку та вулиць, які повинні бути розширеними, поглибленими та конкретизованими. Тому ми маємо виховувати повагу до таких місць, і знайомити дітей з ними: їх архітектурою та фактами, які засвідчують пошану людей до них (покладання квітів, вінків, догляд за, обелісками, клумбами біля них).

Доцільно провести такі екскурсії:

- екскурсія до Могили невідомого солдата;

- «Обеліску слави»;
- пам'ятнику жертв голодомору;
- пам'ятник Т.Г. Шевченка;
- Церкви Святої Параскеви.

В результаті чого дитина дізнається, що в нашому селі багата історія (стара назва села – Війтівка), теперішня – Родниківка – є багато вулиць їх схожість і відмінність, і кожна має свою назву (історія старої назви вулиці), наприклад: вул. Садова – Куряча, вул. Гадамацька – Заводська, і т.д. Для пояснення використовуються – бесіди. Складаються власні твори-описи, розповіді, легенди, які мають бути доступними для наших дітей. Можемо використовувати вірші або їх фрагменти, цікаві події, які пов'язані з цими місцями в нашому селі, та спонукати дітей самостійно розповідати про них, розвиваючи мовлення дітей та пам'ять.

Ми прививаємо гордість за наших відомих людей села Родниківка, таких як: народні майстрині – сестри Гоменюк, Є.Г. Сухина – творчий діяч, Т.Г. Таранюк – поет, майстриня, Г. Олійник – художник та різбл'яр, та інші відомі люди, і культурні діячі. До цих людей ми подорожуємо, запрошуємо до нас в садочок на свята та заняття.

На комплексних заняттях діти отримують конкретні знання (народна творчість, фольклор, народні ігри-забави, календарно-обрядові свята, звичаї, традиції, авторську творчість, які використовуються в нашому краї). Але ці матеріали повинні бути підібрані з урахуванням їх конкретності та доступності, мати розвиваючий та виховний характер. Тема заняття повинна бути чітко сформульованою, завдання – є конкретним та визначеним. Підкріплюється заняття провідними методами (прийомами і засобами). До заняття добре підбираються матеріали, які допоможуть швидше і образніше формувати уявлення дитини, допоможуть порівнювати і аналізувати (картинки, фотографії, відеоролики, фрагменти літературних творів, ілюстрації, презентації, різні роботи майстрів). Дуже важливу роль відіграє емоційність та виразність мови вихователя, спілкування з дітьми. Діти мають закріпити знання здобуті на екскурсіях, спостереженнях, цільових прогулянках та проведених бесідах. Тому пропонується розповісти про побачене, або намалювати, зконструювати, програти у сюжетно-рольовій грі.

Заняття: «Назва походження мого села», «Вулицями рідного села», «Пам'ятник жертвам голодомору», «Церква святої Параскеви», «Народні майстрині – сестри Гоменюк», «Відомі люди села Родниківка», Міні-музей «Українська світлиця в нашому садочку», «Заучування вірша Т.Г. Майбороди», «Читання віршів Є.Г. Сухини».

Ну а на закріплення йдуть дидактичні ігри, які систематизують й узагальнюють пройдений матеріал, які потребують кмітливості, активної розумової діяльності, використання здобутих раніше знань.

Дидактичні ігри: «Хто більше назве вулиць села?», «Назви квіти (дерева) нашого села», «Церковні свята в нашому селі», « Край де я живу», «Якби я був головою сільської ради», «Хто живе у нас у лісі?» і т.д.

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПЛАН З ДІТЬМИ 5-6 РОКУ ЖИТТЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕМИ «СТЕЖКАМИ РІДНОГО КРАЮ»

Вересень		
1-2	Бесіда «Як раніше називалося наше село»	Закріпити знання дітей про стародавню назву села, звідки вона пішла. Виховувати любов до села та односельців. Розвивати пам'ять, мислення, увагу та мову.
3-4	Заняття «Звідки пішла назва села – Родниківка»	Поглиблювати знання дітей до історії рідного села, до походження його назви. Виховувати почуття гордості за рідний край, його історичне минуле і не менш цікаве

		сучасне. Виховувати любов і повагу до села, бажання більше знати про нього. Шанобливе ставлення до своїх рідних, до традицій народу. Розвивати пам'ять, мислення.
Жовтень		
1-2	Заняття «Вулицями рідного села»	Поглиблювати уявлення дітей про різноманітність вулиць у селі, їх назви «старі назви». Розширювати знання про архітектуру на рідних вулицях. Формувати почуття гордості за рідне село. Виховувати бажання оберігати красу села. Розвивати пам'ять, мислення та мову дітей.
3-4	Екскурсія «Визначні місця села Родниківка»	Уточнити та розширити знання дітей про визначні місця в селі. Формувати вміння впізнавати знайомі об'єкти рідної місцевості. Виховувати бажання милуватись рідним селом. Розвивати стриманість, естетичний смак, уважність.
Листопад		
1-2	Бесіда «Церква святої Параскеви»	Поглибити знання про релігію, закріпити знання про церковні свята. Виховувати духовні почуття. Розвивати моральні почуття, ціннісні орієнтири, інтерес.
3-4	Бесіда «До Обеліску Слави»	Уточнити та розширити знання про призначення пам'ятника. Виховувати повагу до загиблих солдатів. Розвивати інтерес до пам'ятних місць нашого села.
Грудень		
1-2	Заняття «Пам'ятник жертвам голодомору»	Уточнити та розширити знання дітей про голодомор, та його відбиток на людей. Виховувати співчуття, милосердя. Активізувати мову дітей. Розвивати пізнавальний інтерес.
3-4	Екскурсія «Могила невідомих солдатів»	Продовжити вчити дітей вшановувати пам'ять загиблим солдатам, та формувати культуру поведінки в громадських місцях. Виховувати шанобливе ставлення до історії нашого народу. Розвивати пам'ять, мислення та мову дітей.
Січень		
1-2	Дидактичні ігри «Край де я живу», «Якби я був головою сільської ради»	Закріпити знання дітей про село. Виховувати любов до села та повагу, дбайливе ставлення. Розвивати, пам'ять, мислення та мовленнєву активність, фантазію.
3-4	Заняття «Народні майстрині – сестри Гоменюк»	Навчати дітей орієнтуватись в різних видах народних розписів. Виховувати повагу та почуття гордості за земляків. Розвивати пам'ять, мислення, інтерес до творчості майстринь, що працювали в стилі української фольклористики.
Лютий		
1-2	Екскурсія «Міні-музей народна світлиця»	Продовжувати знайомити дітей з оберегами та символами рідного краю, предметами вжитку та одягом. Вчити описувати предмети та складати розповіді про них. Виховувати почуття приналежності до українського народу, до духовної та матеріальної культури. Розвивати творчу уяву, фантазію, мовленнєву активність.
3-4	Заняття «Відомі люди села Родниківка»	Закріпити знання дітей про відомих громадських діячів рідного села, їх невід'ємний внесок у розвиток.

		Виховувати повагу та почуття гордості за своїх земляків. Розвивати пам'ять, мислення, мову.
Березень		
1-2	Цільова прогулянка «Подорож до КСП «Родниківка»	Формувати уявлення про працю людей та професії. Вчити культурно поводитися в громадському місці. Виховувати любов та пошану до праці. Розвивати пам'ять, мислення та мову дітей.
3-4	Дидактична гра «Хто де працює?»	Спонукаати дітей закріплювати знання про професії дорослих. Вчити встановлювати залежність між результатом трудової діяльності й професією людини. Виховувати шанобливе ставлення до професій. Розвивати пам'ять, мислення та мовленнєву активність.
Квітень		
1-2	Бесіда «Природа рідного села»	Уточнювати й закріплювати знання дітей про рослинний світ села. Дати уявлення про розмаїття рослин, квітів, дерев. Виховувати любов до природи рідного краю. Розвивати пізнавальний інтерес.
3-4	Заняття «Заучування вірша Т.Г. Майбороди «Моє село»	Закріплювати знання дітей про рідне село, та відому поетесу. Виховувати гордість та повагу до відомої в селі людини. Розвивати пам'ять, мислення, мову.
Травень		
1-2	Заняття «Читання віршів Є.Г. Сухини»	Продовжувати знайомити дітей з творчістю відомої поетеси села. Виховувати гордість та повагу до відомої в селі людини. Розвивати пам'ять, мислення, мову.
3-4	Екскурсія «До пам'ятника Т.Г. Шевченка»	Закріплювати знання дітей про видатне місце, його розташування. Виховувати гордість за відомого діяча. Розвивати увагу, спостережливість.

Отже, під час моніторингових досліджень, ми досягли певних позитивних змін: дошкільники краще розуміються в основних пам'ятниках історії та природи рідного краю, знають про становлення державності, проголошення незалежності, називають видатних діячів рідного краю.

*Загарія Євгенія Станіславівна,
вихователь закладу дошкільної
освіти «Сонечко» с. Скибин
Жашківської міської ради
Черкаської області*

НАРОДОЗНАВСТВО ДЛЯ ДОШКІЛЬНЯТ

Аноація. Народознавство – це знання про той чи інший народ, специфіка його побуту та праці, світобачення, характеру саме цієї національності, культурний історичний досвід, родовід, особливості життя і виховання.

Народознавство, що подається у навчальній та виховній роботі закладів дошкільної освіти звернене на те, аби діти добре засвоїли мораль народу, окремі особливості поведінки, етикету та побуту, культури, пізнання трудової діяльності та вдосконалення себе.

Народознавча педагогіка являє собою ряд застосувань для пізнання народних традицій – культурних, моральних, духовних, сімейних, побутових, трудових, які потрібні для особистісного розвитку дитини.

Ознайомлення з фольклором також сприяє засвоєнню мудрості й доброти нашого народу, прививає любов до своєї землі та людей, що мешкають на ній.

Народознавча педагогіка має в собі систему ефективних завдань, методів та засобів, форм роботи з вихованцями, які використовуються не тільки на заняттях, а й в повсякденному житті садочку. Це насамперед, цільові прогулянки селом, спостереження за тим чи іншим національним об'єктом, а також дидактичні ігри на ознайомлення і засвоєння тих чи інших тем.

Народознавство поєднує в собі:

- особистісний розвиток, розвиток загальнолюдських якостей суспільного життя;
- виховання у дошкільників любові до праці;
- принцип природовідповідності, вивчення відповідно до вікових особливостей дитини;
- правильне засвоєння дітьми правил і норм суспільної поведінки;
- повага до цінностей сім'ї, звичаїв та обрядів, авторитету батьків.

Виховання і навчання дітей народознавства не має відбуватися авторитарним шляхом ні в якому разі, а гуманним способом шляхом відповідних умов щодо дошкільного закладу. Найефективнішим способом є самостійна діяльність, яка дає змогу пробудити та розкрити природні задатки малюків та творчу особистість.

Перше на що звертається увага, це рідна мова, адже мова – життя самого народу, прояв національного буття народу, неперевершена скарбниця надбань України і головний спосіб перенесення їх з покоління в покоління. Це особливий засіб думок, розуміння дійсності та створення у людини внутрішнього світу, тобто характеру, світобачення.

Джерело вікової мудрості народознавства нескінченна так звана скарбниця засобів народного виховання і є дорогоцінним фондом педагогіки народу. Ось чому так важливо вихователю підібрати той самий індивідуальний «ключик» до кожної дитини, щоб підштовхнути її до самовираження, сформованості прихильності до землі та національної культури.

Дошкільний вік – це особливий період у розвитку маленької особистості, її фізичного та морального розвитку.

У Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)», Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, Законі України «Про дошкільну освіту» та інших державних документах наголошується на необхідності національного спрямування освіти, збереженні і продовженні української історико-культурної традиції, використанні ідей української народної педагогіки в дошкільних навчальних закладах.

На разі у країні видано чимало програм, що були написані, як науковими угрупованнями так і індивідуально авторами. В таких програмах реалізуються засоби народні, регіональні, в ознайомленні малюків з своїм краєм, історією національної культури.

Основи ознайомлення з нашими національними традиціями висвітлено у тематичній програмі «Народознавство».

У дошкільному закладі мають місце такі принципи народознавства:

- народність,
- природна відповідальність,
- систематичність,
- послідовність,
- активність,
- підхід щодо вікових та індивідуальних особливостей,
- красзнавство.

Щодо занять в закладах дошкільної освіти, то народознавство має не стільки навчальний, скільки виховний характер. Ці заняття мають завдання сприяти вихованню у дитини відповідної національної гідності, зацікавленості щодо культури нашої нації, дати

можливість дітям зрозуміти істинну любов та повагу до державних і національних символів, традицій та звичаїв. Аби все це вклалося в маленьких голівках дошкільнят, треба бути максимально наближеними до реального життя.

Тут не обійтися без світлиці в українському стилі в ЗДО, що стала частим місцем де відбуваються заняття. Коли дітки тут знаходяться в такій атмосфері українського побуту того дня в них викликаються позитивні відчуття, жага до пізнання про ті цікаві невідомі цікаві речі, які знаходяться у світлиці. Особливо чарівно це буде виглядати коли діти і вихователь одягнуті для відвідин бабусиної світлиці у національне українське вбрання – вишиті сорочки, вінки у дівчаток та стрічки і намисто та інше.

*«Щоб дитина була палко зацікавлена навчанням,
їй необхідне багате, різноманітне, приваблююче життя»*

В.О. Сухомлинський

Вихователь не повинен лише ознайомити малюків з українським національним побутом та традиціями. Дуже бажано зробити так, щоб ця національна перлина стала цінним здобуттям для маленького українця чи україночки, як в розумі так і в душі. Завдяки принципу організації пізнавальної активності дітей цього можна легко досягти. Бажання діяльності К.Д. Ушинський називав основним правилом дитячої природи. За його словами, дитина постійно потребує діяльності і втомлюється не від діяльності, а від того що ця діяльність має одноманітний характер.

«Змусьте дитину сидіти, – пише він, – і вона дуже швидко втомиться; лежати – те саме; йти вона довго не може, не може довго ні говорити, ні співати... і найменше довго думати». Саме в праці дитина живе, дізнається, розвивається і встановлюється її особистість.

Щоб все це було ефективнішим і діти засвоювали шойно набуті знання на допомогу прийдуть походи та поїздки до краєзнавчого музею та інше, приготування разом з дітками страв українських національних, звісно, малюкам треба допомагати, підтримувати у цих починаннях аби було більше бажання приєднуватися до спільної праці.

«Праця – це одне з найчистіших і найшляхетніших джерел емоційного стану, радості діяння, творення. Думка, що народжена, збуджена, витончена в праці, стає радісною, оптимістичною» писав В.О. Сухомлинський.

Наприклад, в моїй групі «Ромашка» минулого року ми розписували писанки, звичайно це були дерев'яні муляжі яєць такого ж розміру, як звичайне яйце та гуаш але хто б бачив на стільки діти були захоплені цією роботою, як були задоволені по її закінченню, це не передати словами. Або щедрівки та колядки. Ми просто їх вивчали, а потім на святі колядували для батьків, всі були в захваті, адже українські традиції завжди в пошані. Та що там брати, просте заняття з ліпки, на якому ліпили вареники з солоного тіста, діти запам'ятали на довго, адже стільки позитивних емоцій було при практичній роботі. Але як для мене, так і для вихованців та їх батьків не аби який слід в пам'яті та душі залишило свято «Андріївські вечорниці» де всі присутні були вбрані в український національний одяг, зала відповідно прибранна по тематиці. Були вірші, пісні, до речі був запрошений сільський ансамбль «Герниця», який теж виконував українські пісні, а на завершення мами разом з дітками місили тісто та виготовляли калиту, яку потім кусали за усіма традиціями та звісно ж частували.

У нашому закладі дошкільної освіти матеріали з народознавства беруться для занять з ознайомленням дітей з навколишнім світом, природи рідного краю, художньої літератури, малювання та музичних занять.

Заняття мають інтегрований характер. Протягом заняття вихователь вживає різні прийоми та пояснення: розгляд предметів та виробів тогочасного буття та бесіди про

них, прислів'я, вірші, картинки, літературні твори, використання технічних засобів для перегляду відео та аудіо записів. Також вони можуть використовуватися комплексно, коли, наприклад заняття одне, але завдання з різних частин програми. Щодо відео та аудіо записів то використання цих технічних ресурсів на заняттях з народознавства не залишає ні одного малюка байдужим, адже це дітки дуже люблять і коли бачать що перед заняттям вихователь дістає комп'ютер, біжать із запитаннями, що сьогодні будемо дивитися.

Антон Макаренко вважав, що «Виховує все: люди, речі, явища, але перш за все, люди. З них на першому місці – батьки і педагоги».

Отож, процес виховання маленької особистості дуже складний і багатофункціональний, який потребує від вихователів та рідних дитини стійкого терпіння, майстерності у потрібних педагогічних уміннях. В сучасному світі розвитку людства говориться саме про потребу гуманістичного підходу у здійсненні виховання дитини.

Століттями людство старалося зрозуміти і передати нащадкам свої знання, напрацювання, досвід передаючи це все у коротких формах слова. Цю нескінченну золоту жилу національної мудрості звать педагогічною спадщиною історії. Вона дуже давня так само, як і народ, і склалася задовго до того, як педагогіка виокремилася.

Щоб виховати дійсно людину з великої букви, наша педагогіка використовує результативний, випробований століттями народний досвід. Першочерговість культурних історичних традицій нашого народу, їх поєднання із культурою загальнолюдською підвищують чинність методу при виділенні змісту освіти і виховної діяльності. Народознавство з кожним роком стає все більш невід'ємною частиною виховання в закладах дошкільної освіти. Завдання народознавства полягає в тому аби ознайомити дітей надбаннями культурної та господарської спадщини народу України, з традиціями народу та етнічної основи, свідомості та добрих якостей характеру національного, а також стимулювання до відновлення національної культури.

Виховний принцип народознавства має в собі таке:

- навчити дітей любові до рідного краю, до своїх предків та землі;
- любити свою мову, домівку та Батьківщину;
- мати гордість за наш народ;
- повагу до національних звичаїв та традицій.

З цього всього можна зробити висновки, що без цього предмета – народознавства, наші малюки будуть знати нічого про свій рід, і не зможуть вирости щирими та свідомими громадянами України.

Отже, прививаючи діткам все про минуле нашого народу, малюки будуть з часом робити висновки і розуміти, що на світі є багато народів, і кожен так, як і наш має свої традиції та звичаї, яких дотримується та живе за ними.

Дізнаючись про традиції, мудрість та творчість зокрема, казки, прислів'я, приказки, пісні та збільшуючи поняття про промисли нашого народу, діти потроху здобувають загальне уявлення про унікальність українського народу.

***Здiр Ольга Анатолiївна,**
вихователь дошкiльного навчального
закладу (ясла-садок) комбiнованого
типу №89 «Вiночок»
Черкаської мiської ради*

ВПЛИВ ФОЛЬКЛОРУ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Анотація: фольклор – це народна творчість, завданням якої є не так розважання дітей, як їх навчання. Він призначений для демонстрації дітям сторін добра і зла, любові і несправедливості, поваги і заздрості. З його допомогою дитина вчиться розрізняти погане і хороше, поважати, цінити і просто пізнавати світ.

Сьогодні людство переживає один з непростих історичних моментів, найбільша небезпека якого не в розвалі економіки, не в зміні політичної системи, а в руйнуванні особистості. Нині матеріальні цінності домінують над духовними, спотворюючи уявлення про доброту, милосердя, великодушність, справедливість, патріотизм. Як в процесі виховання підростаючого покоління зберегти традиції, прищепити дітям моральні цінності? Це питання не випадкове, та ситуація, що склалася в суспільстві, характеризується своєрідною кризою особистості, яка проявляється, як криза її духовності, моральності, і виникає внаслідок втрати духовно-моральних цінностей.

Духовно-моральна культурна спадщина народу яскраво проявляється в багатстві його фольклорних творів. Саме слово фольклор в перекладі з англійської мови означає «народна мудрість». Саме в усній народній творчості збереглися особливі риси національного характеру, притаманні йому моральні якості, уявлення про добро, красу, правду, вірність, хоробрість, працьовитість. Ознайомлюючи дітей з приказками, загадками, прислів'ями, легендами, піснями, ми тим самим залучаємо їх до загальнолюдських моральних цінностей. Завдяки фольклору, зокрема пісням, потішкам, примовкам, колисковим пісням, дитина легше входить в навколишній світ, через співпереживання ліричним героям повніше відчуває красу, засвоює мораль, знайомиться із звичаями та обрядами, одним словом вбирає те, що називається духовною спадщиною народу, без чого формування повноцінної особистості просто неможливе.

Кожен жанр української народної творчості – джерело народної мудрості, в якому міститься запас позитивної енергії, спрямованої на створення, а не на руйнування. Використання фольклору на заняттях дозволяє дітям порівнювати «як було» і «як є», «як потрібно» і як «не потрібно» робити в певних випадках. Таким чином фольклорні твори допомагають залучити дитину до світу духовних та моральних цінностей і дозволяють дитині відчути себе потрібною мамі і татові, повірити в справедливість, добро, красу нашого світу.

«Збирайте наш фольклор, вчіться на ньому, обробляйте його, чим краще ми будемо знати минуле, тим глибше і повніше зрозуміємо наше сьогодення» – говорив М. Горький.

Для дітей молодшого дошкільного віку доступними є – потішки, загадки, лічилки, короткі казки. В середньому віці більша увага приділяється народній казці, прислів'ям, приказкам, закличкам. З дітьми старшого дошкільного віку можна вже вивчати легенди.

В своїй роботі з дітьми, ми, вихователі, використовуємо такі види фольклорних творів: календарну поезію, колискові пісні, приказки, прислів'я, дражнилки, мирилки, потішки, лічилки, скоромовки. Хочеться зупинити на деяких з них.

Коліскові пісні. Це найстаріший жанр усної народної творчості, невеликі музично-ліричні твори. Глибоке розуміння колискової пісні дає можливість краще розуміти красу і виразність української мови, формує перший словниковий запас дитини.

Останні наукові дослідження показали, що з допомогою колискових у дитини формується фонематична карта мови, вона краще сприймає і запам'ятовує емоційно зафарбовані слова і фрази, а значить почне раніше розмовляти. Знайомство з колисковими піснями допоможе дітям вирости врівноваженими і добрими людьми.

Використання колискових пісень під час засипання дитини, створюють комфорт для дитини в дитячому садку, бажання почути, запам'ятати і використати їх під час ігор та в

повсякденному житті. Для прикладу хочу навести колискову пісеньку, яку я почула від своєї мами і яку пам'ятаю з дитинства та використовую в своїй роботі:

*Ой, ну, люлі, люлечки,
Шовковії вірвечки,
Мати посукала,
Щоб дитинка спала,
І спать хоче, так не спить,
Треба її дубцем бить,
Дубчиком та різоньками,
Щоб не плакала ніченьками,
А-а-а-а-а.*

Календарна поезія. Великий розділ українського фольклору, названий календарною поезією, включає в себе пісні, вірування, тісно пов'язані з землеробством наших предків, традиціями святкування змін пір року, як найкраще підходить для роботи з дошкільнятами. Залучаючи дітей до українського епосу, ми виховуємо в них любов до Батьківщини, любов до прекрасного, розвиваємо мовлення, збагачуємо словниковий запас дітей.

Готуючись до свята Стрітіння ми вивчаємо наступні пісні: «Вийди, вийди, Сонечко», «Ой, минула вже Зима», «Прийди, Весна, прийди, красна». В них ми називаємо Весну – красною, літо – теплим літечком, траву – шовковою, птахів – пташечками. В цих піснях вживається багато слів з зменшено-пестливими суфіксами: сонечко полечко, літечко, подвір'ячко. Повтори слів в піснях допомагають дітям відчутти їх теплоту і мелодійність звучання. Такі пісні носять веселий, розважальний характер та мають чіткий танцювальний ритм, вони завжди запрошують дітей до гри. Кожна пісня має свої особливості, але зміст всіх календарно-обрядових пісень один. Це пісні-закликання, пісні-прохання, пісні-побажання. Наприклад:

*Вийди, вийди, сонечко,
На дідове полечко,
На бабине зілячко,
На наше подвір'ячко,
На зелені квіточки,
На маленькі діточки,
Там вони граються,
Тебе дожидаються,
або
Прилинь-прилинь хмаронько з неба,
І дай дощу, бо нам дуже треба,
Нехай дощик рясенько полиє,
Всю травичку щедренько обмиє,
І дерева, і куці в лісочку,
У нашім зеленім садочку,
Дай водиці для землиці,
А з врожаю будуть паляниці,
Дощик, дощик, щедро поливай,
Щоб багатий був наш рідний край.*

В цих піснях перераховано все, що потрібно людині, і звертається вона з проханнями не до кого-небудь, а до природи-матінки, землі-годувальниці, які є найвищими моральними цінностями для людей.

Приказки. Приказка – це народне висловлювання, в якому виражається не думка окремої людини, а народна оцінка, яка відображає духовність народу, ідеали, міркування, судження про найрізноманітніші сторони життя. Головною особливістю приказок є їх закінченість і дидактичний зміст: «Рана загоїться, а лихе слово – ні», «Вовка боятись, в ліс не ходить», «Друзі пізнаються в біді», «Краще гірка правда, ніж солодка брехня». Залучаючи дітей до сприйняття приказок, як фольклорного жанру, ми розвиваємо моральні якості особистості, збагачуємо мову, розвиваємо мислення. Систематична робота над приказками дає дітям дуже багато, вони вчаться запам'ятовувати народні вислови, аналізувати їх, узагальнювати, розуміти чому вчить приказка.

Дражнилки. Дражнилки – це невеличкі віршовані рядки, які відображають негативні моменти в сприйманні дітьми навколишньої дійсності. Наявність дражнілок, їх різноманітність, це показник здорових відносин в дитячому колективі, де дитина уміє постояти за себе без допомоги дорослого.

Дражнилки вчать дітей умінню бачити погане, несправедливе, нечесне, вони вчаться чути слова і підбирати їх по звуку і змісту. Дражнилки розвивають в дітей чутливість до різних життєвих ситуацій і є формою вияву дитячої сатири та гумору. В них точно підмічається будь-який порок та слабкі місця дітей. Для прикладу наведу найпростіші з них:

Скажи «гарбуз!»

«Гарбуз»!

Ти – «карануз»!

або

Скажи «шило»!

«Шило»!

В тебе на носі – «мило»!

Частіше всього в дитячому садочку дражнять жаднюг:

Жадіна – говядіна!

Солоний огірок!

Сосисками набита!

Від того і сердита!

Після взаємних образ, діти, як правило, швидко миряться.

Мирилки. Вміння миритися – дуже важливий навик в житті дитини. Батьки та вихователі повинні навчити дитину пробачати, це допоможе малюку в подальшому житті. Всім відомо, що жодна дитяча гра не обходиться без образ, саме на такий випадок і придумані мирилки. Мирилки – це чарівні, добрі віршики, які допомагають миритися дітям, пробачати всі образи, адже образить друга легко, а першому промовить слова примирення так важко. Розказав веселий віршик, посміхнувся товаришу і образам кінець, а той хто мирився молодець. Під час промовляння мирилок, діти тримають один одного за мізинчик. Я в своїй практиці використовую наступний прийом: кладу в долоньки малят, що миряться, маленьке сердечко, вирізане з кольорового картону. Тримаючи один одного за руку (а в долоньках – сердечко), малюки промовляють мирилку. Мирилки для дітей потрібно зачувати напам'ять:

Ти не ворог, я не ворог,

Нам сваритись просто сором,

Помирились, помирились,

Щоб ніколи не сварились!

або

Мирилка летіла, на плече сіла,

Сказала тихенько, миріться швиденько!

Лічилки. Лічилки – це веселі ритмічні віршики, під які вибирають ведучого, починають гру або якийсь з її етепів. Їх використовують для того, щоб не дорослий зі своїм авторитетом розпоряджався розподілом ролей, а начебто цим розпоряджається сама доля. Хто не пам’ятає лічилок свого дитинства: «Еники-беники, їли вареники», «Стакан води, вийди ти». Можливість гратись з словами приваблива для дітей. Це жанр, в якому найбільш активні діти є авторами, творцями, адже нерідко саме вони вносять в готові лічилки нові елементи. Дитина в грі повинна бути спритною, винахідливою, доброю, благородною. Всі ці якості, які є в дитячій свідомості, душі, характері і розвивають лічилки. Частіше за все лічилки використовують під час проведення рухливих ігор на свіжому повітрі. Саме тут і виховується воля, благородство, і доброта.

Лічилку, яку я приведу для прикладу, я пам’ятаю з свого дитинства, мене її навчила моя мама, а її, її мама:

*З долу, з двору, із гори,
Прилетіли три вітри,
Перший вітер дме на ліс.
Другий - хилить верболіз,
Третій вітер, що є мочі,
Засипає пилом очі,
Відвернись, не дивись, зажмурись,
Ми порозлітаємось, як вітри,
Рахуй, рахуй, лічилочко,
Раз, два, три!*

Фольклор направлений на пропаганду добра, краси, орієнтований на формування такої особистості, яка б всю свою енергію і волю віддавала б для захисту Вітчизни, мирного життя, перемозі добра над злом. Досвід минулого, який міститься в фольклорі, є невичерпним джерелом в підготовці людини майбутнього.

*Зеленюк Людмила Василівна,
вихователь Канівського комунального
закладу дошкільної освіти (ясла-садок)
№4 «Білочка»
Черкаської області*

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЦІКАВИМИ ФАКТАМИ МІСТА КАНЕВА

Анотація. У статті висвітлюється ознайомлення дітей з історичними подіями, визначними місцями, природою та традиціями міста Канева. Важливе значення мають розвиваючі екскурсії по місту та відвідування музеїв. Набуті знання діти використовують в іграх і в спілкуванні з дорослими, батьками.

Життя малюка починається в родині, у ній закладаються і розвиваються його морально-етичні цінності, формується особистість, любов до сім’ї, до Батьківщини. Від покоління до покоління дитину навчають поважати старших, дбати про наймолодших членів родини. У сім’ї закладаються любов до рідної землі, почуття гордості за її минуле. Тож важливо змалку навчати дитину рідної мови, залучати її до народних традицій і звичаїв, ознайомлювати з народною творчістю: поезією, музикою, танцем, архітектурою, художнім і декоративно-ужитковим мистецтвом .

Все це закладається в ранньому дитинстві, формується та розвивається одночасно з розвитком свідомості. Засвоєння національних цінностей – тривалий процес. Вони не

закладені у генах, а формуються цілеспрямовано, системно з використанням відповідних методів.

Саме від нас, вихователів, залежить, яким буде майбутнє покоління українців. Тому особливо важливу роль в своїй роботі ми відводимо народознавству. Щоб малята сприймали інформацію з народознавства з більшим інтересом і краще засвоювали її, розповіді педагогів варто поєднувати з практичною діяльністю дітей, їхньою безпосередньою участю в народних святах, театралізованих дійствах, творчою роботою на заняттях з художньої праці та образотворчого мистецтва, з екскурсіями до майстерень народних умільців та відвідування музеїв міста: історичний музей, музей декоративно-прикладного мистецтва, музей Т.Г. Шевченка, Канівський державний національний заповідник «Гарасова гора».

Зародження любові до рідної землі, шанобливого ставлення до її минулого відбувається саме в дошкільному віці разом з формуванням у свідомості дитини перших уявлень про навколишній світ і себе в ньому. Важливо знайомити дитину насамперед з малою Батьківщиною – рідним містом. Здійснювати це не вимушено, легко і цікаво.

Важливе місце в виховному процесі слід відводити народним іграм та іграшкам, за допомогою яких діти пізнають минуле та культуру свого народу. Все це можна розділити на три етапи:

- формування знань і уявлень про традиції та звичаї рідного краю;
- закріплення у дітей позитивних вражень та переживань, які виникли в процесі ознайомлення;
- активне використання дітьми набутих знань в самостійній діяльності.

Розпочинаючи ознайомлення з рідним краєм, вихователь пояснює дітям, що всі ми живемо в державі, яку називають Україною, а народ – українці. Наш народ має свої традиції, які склалися впродовж багатьох століть: вишитий одяг, рушники, глиняні та дерев'яні іграшки, посуд, яскраві свята і обряди. Наша країна така велика, але найрідніше нам місце – це наше рідне місто Канів. Люди називають його – рідний край, рідна земля, моя Батьківщина, Канівщина. Тут можна використати різні напрямки народознавчої роботи:

- рідна мова
- родовід
- історія рідного краю
- природа рідного краю
- усна народна творчість
- родинно-побутова культура
- художня народна творчість
- народні традиції
- національна символіка
- видатні земляки

З перших днів перебування в садочку знайомимо малят з національними духовними цінностями, формуючи:

- повагу до старших;
- любов до рідних, до сім'ї, дому, дитячого садка, рідного краю;
- знання про власну сім'ю, традиції та історію свого роду;
- знання історії українського народу;
- почуття пошани та бережного ставлення до культурної спадщини свого народу;
- поваги до державних символів;
- почуття гордості за свою країну.

Можна провести бесіди: «Україна – це наша Батьківщина», «Чим багато Україна?», «Найбільше багатство України – люди, працьовиті, добрі і співучі», «Я все люблю в своїм краю». Вихователь розповідає: «Мала Батьківщина – це наше рідне місто Канів, де живе ви, ваші батьки, рідні вам люди. Дуже давно нашу Україну називали Київською землею. Це була сама могутня і найбільша держава. Наш Канів – відоме і дуже давнє місто, йому майже 1000 років. В давні часи це було маленьке поселення – всього декілька невеличких будинків. Люди, що в них жили охороняли кордони Київської Русі і переправу через Дніпро від ворогів. Тому навколо будинків побудували високий міцний паркан з вежами – фортецю. На самій високій вежі майорів прапор Канева. Його було видно дуже далеко, тому що місто-фортеця знаходилось на самій високій горі». Тут можна використати і порівняти прапор України та прапор міста Канева, постави дітям запитання:

- вам знайомі ці прапори?
- чим вони схожі?
- на якій горі Канева знаходиться прапор міста?

Запропонувати дітям виготовити прапор Канева, пригадати прислів'я та приказки про рідний край, пояснити, як діти їх розуміють наприклад: «Там земля мила де мати народила», «Свій край, як рай», «Кожному мила своя сторона», «Добре тому, хто в своєму дому».

Рідне місто – це той маленький світ, з якого починається знайомство дитини зі світом великим. Дуже важливо сформувати в дошкільнят розуміння того, що край, де вони народилися – це їхня мала Батьківщина, частинка рідної землі, а її історія – сторінка в історії всього українського народу. Для досягнення цієї мети необхідно виконати основні завдання:

- ознайомлення дітей з життям та архітектурою міста;
- надання знань про минуле міста, історично-важливі пам'ятки;
- виховання патріотизму, гордості, шанобливого ставлення до історичних пам'яток.

Відповідно до цих завдань вибираємо форми роботи:

- прогулянки, пішохідні переходи, екскурсії;
- заняття, бесіди;
- сюжетно-рольові та дидактичні ігри;
- створення та розв'язання проблемних ситуацій;
- читання художньої літератури;
- свята та розваги.

Побудова освітнього процесу на краєзнавчому матеріалі передбачає такі види діяльності дітей: мовленнєву, ігрову, театралізовану, самостійну-художню, пізнавальну, трудову.

Системне ознайомлення дітей з рідним містом, життям і побутом можна розпочати з прогулянок рідною вулицею, найближчими вулицями, продовжити екскурсіями до різних історичних місць. Варто звертати увагу на архітектуру міста, використовуючи бесіди: «Що таке архітектура», «Міський пейзаж», «Вулиця на якій я живу».

Під час прогулянок та пішохідних переходів малята вчаться знаходити схожість та відмінності у будівлях, розрізняють види споруд за призначенням: громадські, виробничі, житлові, музеї, складають описові розповіді. Художнє слово допомагає вихователям зацікавити дітей, поєднуючи сучасність з легендами та бувальщинами.

Старших дітей можна знайомити з архітектурною термінологією, з оглядом скульптур, порівнюючи монументальну та станкову скульптури, розглядають барельєфи. Звертати увагу на матеріал з якого виготовлені ці споруди.

Екскурсії по місту – це незабутні події в житті дітей, зустрічі з далекою історією, де діти можуть відчувати себе акторами. Екскурсія на саму давню вулицю міста Канева

почалася від центру міста, а закінчилася майже біля лісу. польський король, буваючи в Каневі жив у палаці біля цього джерела. Дуже подобалася йому ця красива гориста місцевість: ліс, вода, чудова природа. Спочатку ми йшли по асфальтованій частині, потім перейшли на бруківку. По обидві сторони дороги будинки (зустрічалися навіть вкриті дахом із соломи), ростуть тополі і верби, майже в кожному дворі калина, дуже часто зустрічаються криниці. Діти пробували воду і визначали, що смак води різний. Ми побачили джерело звідки бере початок річечка Дунаєць, яка тече через центр міста до Дніпра.

Одна з криниць називається «Королівська криниця». За легендою – З того часу це джерело-криницю стали називати «королівською». Багато місцевих жителів беруть тут воду, хоч і живуть в різних кінцях міста. Воду дослідили і виявилось, що вона має цілющі властивості. Тут була проведена дидактична гра «Впізнай на смак», рухливі ігри та естафети.

Цікавим завданням для малят виявилось складання мапи нашого міста, де були позначені рідна домівка, дитячий садочок і ті місця, де діти бували на екскурсіях. Дошкільнятам було цікаво наносити на таку мапу маршрути подорожей, а також місця, де побувала їхня родина.

Наше місто знаходиться переважно на горах. Розглядаючи знімки та пейзажі давнього Канева, діти дізнавалися, що Канев побудований біля річки Дніпро на Канівських горах. В давні часи люди будувалися на горах, тому що Дніпро був могутньою і сильною річкою. Вода підходила до підніжжя гір і змивала все, навіть будинки. Сама висока із канівських гір – Дніпрова, де в давні часи був центр містечка і в 1144 збудований Успенський собор. Від нього до Дніпра та до лісу були пропиті підземні ходи, де можна було ховатися від ворогів. Двічі спалювали наше місто, тому що будинки будувалися із дерева. З часом люди навчилися при будівництві використовувати цеглу і каміння, тому Успенський собор сама древня споруда нашого міста і нині діючий.

Через яр від Дніпрової знаходиться Грецька гора. За давньою легендою це було містечко майстрів. При зустрічі польських королів та київських князів весь Канів світився ілюмінацією: палили пушки, тисячі ракет летіли із сусідньої Дніпрової гори, феєрверки злітали один за одним – Канів був схожий на вулкан. З того часу вулиця під горою називається Варшавка.

Далі ми побували на Лисій горі – названа так тому, що на ній ніколи і нічого не росте. Навіть люди там не будувалися і тварини не живуть.

Слідуюча гора – Пилипенкова. Вона найширша і найбільша. Там стояли величезні глинобитні печі, в будинках жили майстри, що виготовляли глиняний посуд та вироби з заліза.

Гора Монастирок – названа так тому, що в діючих монастирях жили чоловіки-ченці. Це було улюблене місце українських козаків, які будувалися і жили в Каневі. З часом монастирі були зруйновані, але залишилися могили двох українських гетьманів – Івана Підкови та Самійла Кішки.

Дуже красиві і мальовничі наші канівські гори. Часто приїздив до Канева український поет Тарас Шевченко. Дуже подобалась йому наша природа, могутній Дніпро:

*«гори мої високії,
не так і високі,
як хороші, хорошії
блакитні здалека...
високії, голубії!
найкращі у світі».*

Так писав поет сидячи на траві під дубом на Чернечій горі, спостерігаючи води могутнього Дніпра. Мріяв побудувати тут хату і жити:

*«Я тільки хаточку в тім раю
благав і досі ще благаю,
щоб хоч умерти на Дніпрі
хоч на малесенькій горі».*

Та не здійснилася його мрія – захворів і помер далеко від Канева. За його доброту, щирість, за його відданість і любов до України друзі поета виконали останню волю – поховали на Чернечій горі.

*«Ухвалили твою волю
Українські діти.
На Чернечу несуть гору
Де ти хотів жити» (М. Максимович)*

Поряд з могилою його друг побудував хату, жив там і доглядав за могилою. Згодом побудували музей, поставили пам'ятник поетові, а гору стали називати Тарасовою.

Канів, Тарасова гора – стали національною святиною. Щороку, в день його народження і перепоховання, приходять люди, щоб вшанувати пам'ять про нього: звучать вірші, пісні. Біля підніжжя Чернечої гори утворюється ціле містечко майстрів, де діти можуть ознайомитися з національними традиціями, виробами з глини, дерева, тканини, соломи та вишиванками.

Поглиблювати уявлення старших дошкільників про особливості побуту попередніх поколінь українців, виховувати повагу до нашої культури можна на заняттях, які краще проводити в народознавчій кімнаті зі зразками дерев'яних меблів та речей хатнього вжитку. Ознайомлення з ними сприяє формуванню естетичних смаків, трудових навичок, засвоєння основ народної моралі.

Темі рідного дому, малої батьківщини, можна провести низку занять, на яких доцільно поговорити з дітьми про значення дому, ознайомити з поняттями «родина», «рідний край». Важливо виховувати інтерес та пошану до людей, що живуть поруч. Обов'язково слід залучати дітей до традицій рідного міста – можна провести гру «Екскурсивод», де діти передають своє ставлення до предмета розповіді. Позитивний, емоційний відгук у дітей викликають свята за участю батьків: «Андріївські вечорниці», «Свято Миколая», «Стрітення», Ярмарки. Таким чином, педагоги формують національну свідомість дітей, відчуття приналежності до рідного народу, прагнення зберігати і примножувати духовну та культурну спадщину.

Кодола Наталія Олександрівна,
вихователь закладу дошкільної
освіти (ясла-садок) №1 «Оленка»
комбінованого типу
Звенигородської районної ради
Черкаської області

УКРАЇНА – РІДНИЙ КРАЙ, ПРО ЦЕ ЗАВЖДИ ПАМ'ЯТАЙ

Анотація. Одним із основних та найцікавіших методів ознайомлення дошкільників з Державними та національними народними символами та оберегами є казка. В роботі з дітьми використовуємо дидактичні ігри, заняття, народні та авторські казки, дослідницьку діяльність.

Підмуток народної педагогіки становлять перлини народного досвіду виховання та навчання дошкільнят. Тому з раннього віку прилучаємо дітей до народних джерел. Метою організації народознавчої діяльності є ознайомлення дітей з національною символікою, оберегами, традиціями нашого народу, з рідним містом, різноманітними предметами вжитку. Все це створює притаманну тільки українському народу культуру. Народ передає із покоління в покоління свій соціальний досвід, історичні надбання, навчаючи своїх дітей мудрості життя, виховуючи любов до України, шанобливе ставлення до старших.

Насамперед ми, вихователі, збагатили свої знання з історії українського народу, його традицій, оберегів, звичаїв, прикмет, народних ігор. Потім вчилися добирати потрібний матеріал відповідно до віку дітей. В роботі з дітьми широко використовуємо малі фольклорні форми: народні ігри, легенди, розповіді-оповідки, народні та авторські казки, мирилки, голосилки, приказки, прислів'я, загадки, потішки, забавлянки. Організуємо літературні вечори, національні свята та розваги, на які запрошуються вихованці нашого садочка та їх батьки: «Любіть Україну всім серцем своїм», «Україно моя, Батьківщино моя».

Організація народознавчої діяльності потребує від нас постійного творчого пошуку, вміння знаходити ефективні та раціональні шляхи для ознайомлення дошкільнят із скарбницею народної творчості.

Складаючи сценарії літературних вечорів, свят, розваг залучаємо на допомогу народну або авторську казку:

*Казочок чимало є на світі,
Казочок веселих та сумних,
Без казок не можемо прожити,
Дитинства немає без них.
Казка стукає у двері
Поспішає до малят,
Казка мудрості навчає
Всіх дівчаток і хлоп'ят.*

Герої казок надсилають дошкільнятам певні запитання чи завдання:

«Запитання нам надіслав Івасик-Телесик. Він просить проспівати пісеньку, з якою його мама виходила на бережок».

За правильну відповідь діти отримують певну винагороду.

Дуже подобається дітям гра: «Звідки гості завітали?»:

*У хатинці півник жив,
Працювати він любив.
Круть і Верть з ним проживали,
Цілий день ледачували,
Ви вже знаєте мабуть,
Як цю казочку зовуть?*

*Казка в гості поспішає,
Хто її нам відгадає:
Півник з Котиком дружив
У хатинці з ним він жив.
Неслухняним Півник був
Наказ Котика забув.
В казочці цій про дружбу ведеться...
Відадайте, малюки, як же вона зветься?*

Я скажу, ви пригадайте

*Назву казочки згадайте:
В казці жили дід і баба,
Внучка, кішка та собачка,
З ними, – мишка-сіроманка.
Став дідусь усіх гукати
Щоб красуню на городі
Разом усім рвати.*

*Вовчик голос підробив,
Став малим співати.
Здогадалися вони:
«Це не наша мати...»*

Учасниками свят та розваг безпосередньо часто є тата і мами малят.

Вони беруть на себе певні ролі і з захопленням їх виконують. Використовуємо в роботі якомога більше прислів'їв про мову, працю, дружбу. Люблять діти та їх батьки відгадувати загадки, називати лічилки, скоромовки, різноманітні прикмети.

Для батьків практикуємо варіанти відгадування кросвордів з народознавчої тематики.

В роботі з дітьми використовуємо також дослідницьку діяльність з метою засвоєння дітьми народознавчих понять, де діти диференціюють родові та видові народознавчі поняття.

Дидактична гра «Що тут зайве?». Хід. Вихователь пропонує дітям низку слів-понять і запитує: «Що тут зайве?», «Що б ти вилучив звідси?», «Чому ти так думаєш?».

Слова-поняття складають символи, посуд, рослини, птахи, вироби (вишивка, сопілка, плетений кошик, верба, дерев'яна ложка), державні символи (гімн, прапор, герб).

Вся робота в нашому закладі дошкільної освіти спрямовується на практичне оволодіння рідною мовою в сім'ї та садочку, забезпечення пізнавальної активності, творчих і художніх здібностей в ігровій та інших видах дитячої діяльності; виховання культури спілкування, поваги й любові до батьків, родини, батьківщини; започаткування основ трудового виховання, екологічної культури, моральної орієнтації в національних і загальнолюдських цінностях.

Дошкільне виховання ґрунтується на засадах родинного виховання. Воно органічно поєднує родинне і суспільне виховання.

Вимоги, щодо організації народознавчої діяльності, викладені у Державній національній освітній програмі, реалізуємо через різноманітну тематику занять:

- **«До бабусі в гості».** Програмовий зміст: ознайомлення дітей з побутом українського народу в давнину (з інтер'єром оселі, з внутрішнім і зовнішнім оздобленням). Донести до дитячої душі шановану чистоту української оселі, її красу та скромність. Поглиблювати почуття національної свідомості. Збагатити словниковий запас словами: рогач, утирач, віз, чавун, горщик, піч, колиска, коцюба. Виховувати у дітей почуття любові до народних звичаїв, вчити поважати духовні скарби народу.
- **«Україна – наша мати».** Програмовий зміст: закріпити знання дітей про Україну, яка є нашою Батьківщиною. Батьківщина піклується про свій народ, як мати про своїх дітей. Україна простяглася від Карпат аж до Чорного моря. Столиця України – місто Київ. Україна дуже велика і багата. Найбільше багатство України – її народ, українці. Виховувати любов до рідного краю, до щедрої землі, на якій ми народилися, бажання примножувати її красу і славу.
- **«Червона калина – символ України».** Програмовий зміст: ознайомлення дітей з символом України – червоною калиною. Дати поняття про те, що калина і Україна – нероздільні: народ України шанує калину за пишну красу і цілющі властивості.

Ознайомити дітей з народними обрядами та звичаями, в яких необхідним атрибутом є червона калина – символ вроди, кохання, вірності. Розкрити багатство символіки калини в житті українського народу. Виховувати любов до рідного краю, до звичаїв і обрядів, бажання використовувати їх в житті.

- **«Наша символіка».** *Програмовий зміст:* поглибити і розширити знання дітей про герб, прапор і гімн України. Пояснити дітям слова національного гімну України, познайомити з авторами пісні. Вчити любити свій народ, свою Вітчизну, виховувати патріотичні почуття.
- **«Ремесла на Україні».** *Програмовий зміст:* ознайомити дітей з народними промислами, ремеслами України: гончарство, бондарство, теслярство та інші. Розповісти про характерні особливості ремесел на Україні, пояснити їх користь. Збагатити словник словами: гончар, бондар, тесля, ткацтво, ремесло, промисел. Виховувати любов і повагу до праці. Пояснити роль народних ремесел у житті українського народу.
- **«Чим славиться моє місто?».** *Програмовий зміст:* закріпити з дітьми назву рідного міста, походження його назви та історію виникнення міста. Розширити знання про історію вулиць, пам'ятників. Розповісти про визначні місця та видатних людей нашого міста. Виховувати у дітей любов до рідного міста, бажання берегти і примножувати його красу і багатства.
- **«Запоріжці. Козацькі пісні».** *Програмовий зміст:* закріпити знання дітей про Запорізьку Січ. Ознайомити з життям козаків на Січі (житлом, одягом, побутом, традиціями), козацькими піснями. Ввести в словник слова: пістоль, порохівниця, гармата, люлька, пірнач, оселедець. Виховувати інтерес і повагу до минулого нашого народу.
- **«Казка вчить, як на світі жити».** *Програмовий зміст:* закріпити знання дітей про українські народні казки, їх роль і значення в житті людини. Розповісти про джерела виникнення казки, розширити знання про зміст народних казок, розповісти, що через казку ми дізнаємося про звичаї українського народу, обереги, національний одяг, народні промисли та ремесла, символи України. Виховувати бажання робити людям добро, нести відповідальність за свою поведінку.

Українські народні казки відповідно до їх доступності дітям різного дошкільного віку поділяються на:

- казки про тварин;
- фантастично-пригодницькі казки;
- соціально-побутові казки.

Казки формують у дітей міцні основи чесності, справедливості; виховують любов до природи, вчать прислухатися до її таємної мови, підглядати і розгадувати її великі загадки.

Ось короткий *опис заняття за українською народною казкою «Рукавичка»*

Спочатку показуємо кілька іграшкових звірів і пропонуємо дітям впізнати, з якої казки ці герої. Накриваємо розкладені на столі іграшки пальчикового театру і пропонуємо кожному витягнути іграшку, назвати її. (Наприклад: «У мене мишка-шкряботушка»)

Далі розповідаємо казку. Потім проводиться театралізована вистава за допомогою пальчикового театру «Рукавичка».

Дослідницька діяльність.

Тема: «Чи знаєш ти казку?» (з'ясувати рівень знань дітьми змісту українських народних казок).

Тема: відтворення дітьми змісту казки. (дорослий читає дитині казку (нову, незнайому). Після читання пропонує переказати, що вона запам'ятала.)

Через українські народні казки та авторську казку знайомимо дітей з мовою нашого українського народу; з побутом населення України, з родинними стосунками та сімейними традиціями, промислами та ремеслами.

Через казку відбувається ознайомлення дошкільників з витоками українського народознавства та реалізуються такі завдання:

- Розвиток пізнавальної активності дітей, прагнення пізнати свій народ, свої національні корені.
- Формування інтересу до народознавчого матеріалу, бажання пізнати його глибше.
- Навчання використовувати народознавчий матеріал в побуті.
- Ознайомлення з малими жанрами українського фольклору, обрядами, оберегами, традиціями, народними символами.
- Розвиток психічних процесів у дитини.
- Самостійний аналіз порівняння народознавчих понять, звичаїв минулого і сучасного.
- Відокремлення місцевого, регіонального від загально-традиційного, національного.

Казка – це невичерпна народна скарбниця, яка виховує наступні покоління, навчає любити ясне сонечко і рясний дощик, і звірят і пташок. Як це потрібно сьогодні в наш тривожний час, коли всім необхідно боротися за блакить неба, за красу земну нерукотворну, за мир і благополуччя.

***Кононенко Світлана Іванівна,**
вихователь дошкільного навчального
закладу загального розвитку «Струмочок»
Золотоніської міської ради та виконавчого комітету
Черкаської області*

НАРОДНІ РЕМЕСЛА – ДИВОВИЖНИЙ СВІТ ПРАЦЕЛЮБНИХ УКРАЇНЦІВ

***Анотація.** Кожна держава має свою символіку та обереги, пов'язані з її історією. Педагоги нашого закладу дошкільної освіти прищеплюють дітям інтерес до історичного минулого своєї країни. Особлива увага звертається на формування національної ідентичності до українського народу, до рідної землі, до надбання культури і до того невичерпного духовного спадку, що дістався нам від наших предків.*

Важко переоцінити роль народознавства у організації роботи дошкільного закладу. Здійснюючи навчальний і виховний процес, ми маємо змогу опиратись на надбання народної педагогіки, черпати з бездонної криниці народної мудрості ті знання, які стануть в майбутньому надійним фундаментом сильної вольової особистості, здатної адаптуватись у сьогоденні, почуватись впевнено у найрізноманітніших життєвих ситуаціях. Адже українців здавна характеризували, як роботящих, розумних, творчих та винахідливих людей.

І в Державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)», в Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні, в програмах, якими нині користуються дошкільні заклади «Дитина» та «Впевнений старт», особлива увага звертається на патріотичне виховання, на те, які знання слід формувати в дошкільника. Духовний спадок, що дістався нам від наших предків дуже, багатий і має глибинну сутність.

Тому змалечку, в дошкільному віці необхідно розповідати дітям і про сучасну Україну і про її минувшину, адже невидимий, але міцний зв'язок між минулим, сучасним та майбутнім – він існує. Навіть більше того, коли цей зв'язок дійсно міцний, неперервний, ми впевненіші у своєму майбутньому, адже майбутнє нашої країни визначається саме тепер.

Наша вітчизняна педагогіка завжди тяжіла до народознавства. Ще Григорій Сковорода, мандрівний учитель і філософ, радив учням вивчати фольклор, бо саме він зберігає скарби народної мудрості. Також він критикував практику іноземних гувернерів, бо вони не знають ні мови, ні культури, ні історії, ні традицій українського народу. Люди, далекі від усього українського, не здатні виховати повноцінну особистість, наголошував мислитель. К. Ушинський, С. Русова, М. Грушевський, В. Сухомлинський завжди опирались на принцип народності у вихованні та навчанні дітей. Більше того, В. Сухомлинський, що жив і працював за радянський часів, розумів, як це потрібно дитині, і активно використовував у своїй роботі надбання народу, запевняв, що сила духу і розум ідуть від діда-прадіда. Турбувався, щоб підрастаюче покоління мало відповідальність за духовний і матеріальний спадок перед наступним поколінням. Він з жалем зауважував, що нівелювання народності, української духовності – згубно впливає на формування дитини.

Як свідчить М. Ляхович, начальник відділу патріотичного виховання Міністерства молоді та спорту України, опитування молоді в 2015-2016 роках показало, що майже 90 відсотків молоді ідентифікують себе в світі, як українці. Це добре. Проте близько 50 відсотків молодих людей розмовляють вдома російською мовою, а в колі друзів – менше 40. Крім того 10-15 відсотків молодих людей мають стійкий комплекс мовно-культурної меншовартості, що грає на руку агресору в інформаційній війні. Тож маємо дуже багато роботи саме народознавчого плану, і починати її варто з дитячого садочка, коли закладаються основи світосприймання. Любов до рідного краю, до рідного слова приходить через таїну духовних та матеріальних надбань. Зараз, в епоху становлення та відродження України, ми, працівники дошкільної ланки, як ніхто, бачимо, наскільки корисний зв'язок сучасного навчання та виховання з тими духовними підвалинами, що були давно-предавно закладені в українську етнопедагогіку. Тільки маючи міцний фундамент з народознавства, ми зможемо привити дітям любов до рідного краю, до мови, до рукотворних див, які і донині дивують світ, продовжити та не загубити те, що надбано здавна нам у душі, в розум, у скрині, в рідні хати.

З самого малечку ми формуємо у дітей відчуття українця через колискову, забавлянку, народну пісеньку, казку. Знайомимо дітей з народними ремеслами та вчимо, спираючись на вікові особливості, елементів того чи іншого ремесла. Діти ще в дитячому садочку опановують перші навички з українських розписів, їм відкриваються перші таємниці української вишивки, вони доторкуються до чарівного світу гончарства, ткацтва та дізнаються багато цікавого про нашу багату духовну та матеріальну спадщину. Ми живемо в важкий, але цікавий час: час становлення України як вільної самостійної держави. Тому і ми, вихователі, тільки зараз дізнаємося дуже багато нових історичних фактів, вчимося на майстер-класах самостійно виготовляти і народні іграшки і гончарювати, і вишивати не тільки хрестиком, а й значно давнішими різноманітними фігурними вигадливими швами.

Я нині працюю в старшій групі, і у своїй роботі дуже багато використовую народознавчих матеріалів. Вже можу похвалитися певними досягненнями, мені є про що розповісти. Нам усім пощастило, бо у нашому дитячому садку збереглася українська світлиця. На базі нашого дошкільного закладу оформлено два передові педагогічні досвіди саме з народознавства, бо колектив поглиблено працював над цими питаннями ще від першого Дня Незалежності нашої держави. А моєю настільною книгою, як і моїх колег була і лишається книга Олекси Воропая «Звичаї українського народу». Маємо в садочку і книгу Марка Грушевського «Дитина у звичаях та віруваннях українського народу», що була заборонена в радянські часи, як і сам автор. Послуговуємось працями Ярослави Музиченко, сучасної дослідниці прадавніх знань, яка стверджує, що «казки, пісні, загадки, різдв'яні

медові пряники, калачі, витинанки і писанки, вишиванки і гончарні вироби окрім краси, мають глибоке символічне значення, на них зображені стародавні знаки, своєрідну оповідь про щасливий світ».

Тож матеріалу достатньо, щоб повноцінно проводити роботу саме в цьому напрямку. До того ж вихователями нашого садочку розроблені та написані чудові сценарії свят народознавчого характеру, що протягом річного циклу нагадують нам не тільки про самі свята та розважають наших вихованців, а й розповідають про життя в праці та турботах, що передують святковому дню.

Так нещодавно ми провели святкування Щедрого вечора, на якому діти були учасниками святкових дійств, та із захватом дивились театралізовану виставу, як козаки місяць визволяли. Саме на такому святі, та під час підготовки до нього, діти дізнаються, що щедрий та багатий вечір вдався тому, що родина працювала добре увесь рік, що багатий та щедрий стіл із пухкими пирогами вони заслужили кропіткою щоденною працею. Діти не тільки розважились, а й відчували себе частинкою дійства. Я сама із задоволенням зіграла і Кота і Чорта. А діти весело колядували та щедрували.

Тепер готуємось до Стрітіння. Далі, Веснянки та гаївки, Великдень... Чарівність цих святкових дійств просто заворожують дітей, гадаю, що у декого теплий спогад про них і бажання ще більше зануритись у минувшину залишиться на все життя. Радіємо, що забути традиції та ремесла все більше повертаються у наш сучасний побут і стають звичними, органічними.

Наші діти змалечку люблять бувати у нашій світлиці. Це кімната, заповнена вщент старожитностями. Тут є і рушники з мереживом, і одяг, і речі домашнього вжитку, і найрізноманітніший посуд. Вона, ця кімната, для них є казковим місцем, де дійсно оживає і розказана казка, де пісня зачаровує, колискова заспокоює, а жарт розсипається дитячим сміхом. Діти зачудовано розглядають узор рушників, можуть доторкнутися до прядки чи мотовила і самому зробити щось таке, чудодійне: щось намалювати, чи й справдешніх вареників наліпити. Старші діти разом із дорослими є екскурсоводами у цій етнокімнаті. Екскурсії проводимо для гостей, або ж для молодших товаришів. За традицією діти з кінця середньої групи опановують мистецтво екскурсовода, щоб достойно замінити випускників. Долучаючись до цього дійства, діти мимоволі опановують детальними знаннями про предметне середовище кімнати-світлиці. Вони добре розрізняють посуд, знають, для чого барило, горщики-двійнята, а для чого використовується цей загадковий куманець. Їх словниковий запас поповнюється забутими словами, або й словами-архаїзмами. І це добре, адже вони, наші діти, мусять мати якнайширше уявлення про культуру своїх предків. І такі знання тільки збагатять їхню мову.

Український одяг – теж досить цікавий пласт знань. Діти дізнаються про те, «Як сорочка в полі виросла». Скільки треба працювати, щоб вийшло ошатне красиве вишиване диво у скрині. Діти знають, що українська вишита сорочка – дуже дорога, через вкладену у неї багатоденну кропітку працю. Саме тому таку гарну одяжину передавали навіть у спадок з покоління в покоління. Уявити важко, скільки ж та дівчина на виданні просиділа за вишиванням щоб вишити для майбутньої своєї родини штук 20 рушників та штук 30 сорочок! Діти дивувались, коли я їм розповідала, що кожна мама вчила свою доню брати голку в руки та вишивати рушничка чи сорочину свою вже з п'ятирічного віку!

Я впевнена, що знайомити з традиціями та ремеслами свого народу можна і треба не в дошкільному віці, а ще змалечку. Адже про професії наших предків часто згадується в потішках, народних іграх, пісеньках, казках. Тому такі потішки як «Кую, кую чобіток...», «Куй, куй ніжку...» «Куй, куй, ковалі...», «Зайчику, зайчику, де ти бував?..» та й багато

інших вже змалечку розповідають і про кравчика, і про шевчика і про мірошника. Згадуються у них і калач, і молоток, і клубочок, і голочку з ниточкою. Лічилки, скоромовки, заклички, віршики, дитячі пісеньки, колискові, народні загадки та приказки про що тільки не розповідають дітям! Треба тільки помічати все вчасно та проводити із дітьми вдало словникову роботу. Якщо можна дію показати, то я показую. Наприклад, дітям цікаво подивитися, як вишиває чи зшиває тканину голочка, яке ж те шило, і як воно допомагає шевцеві, як викроїти одяг (для ляльки). Діти змалку знають і коромисло і «прадавню праску» – рубель та качалку і прадавні шафи для одягу – жердка та скриня. Більше того, вони можуть все це побачити, взяти до рук, поспробувати у дії. Коли над цим працювати постійно, то діти такі знання всотують легко і без напруги. Тому, коли я чую, що це все минулося і не потрібно дітям забивати голову, я тактовно заперечую, що знання своєї минувшини дітей розвиває, збагачує, а чути та запам'ятовувати нове дивне слово їм навіть подобається! Це розвиває дитину і ніяк не шкодить. Адже нове пізнання основане на цікавості розвиває і пам'ять і мислення, і уяву і мову, і творчість. Збагачує дитину духовно і обов'язково полегшить сприйняття нового матеріалу з народознавства та історії в школі.

У старшій групі, де я нині працюю, діти добре обізнані і з вишивкою, і з гончарством, і з ткацтвом. Вони вже знають, хто такий стельмах, мірошник, пекар, коваль, чоботар, бондар, швець, кравець, ткач, вишивальниця.

Свої знання діти збагачують дозовано. Ми, вихователі, подаємо дітям такі знання найрізноманітнішими методами та прийомами. Так знайомлячи з українським рушником, я спочатку показую дітям розмаїття рушників. Розповідаю, яким важливим був вишитий рушник у давнину і чому. Ми і «Пісню про рушник» на слова Андрія Малишка, слухаємо і «Легенду про рушник» Наталії Бонь читаємо, і навіть вишили за описом А. Богуш книги «Народознавство у дитячому садку» рушнички для дітей «Грайлик» та «Росяничка», приблизно такі, як вишивали мами дітям. Самі створили ескіз, включивши до мережок усі ті квітки, які згадуються в описі. Розповіли, що символізує кожна квіточка і листочок, бо ж вишиваний рушничок був оберегом для дитини, і вишиваючи такий, мама вклдала до вишивання і свої мрії та сподівання щодо свого дитяти. Звичайно, бажали дітям здоров'я та гарної «красної» долі. Наші рушнички вишивали майже всі вихователі дошкільного закладу по черзі. Тепер маємо що показати дітям. І дітям легко даються знання і про сам рушник, і про символізм вишивки, і про кольори і про те, я збереглися традиції щодо вишиваного дива, яке народилось в Україні.

Знайомимо, звичайно, з вишиваними рушниками Полтавщини, адже саме наш регіон входив колись до Полтавської губернії. Тому нам близькі Решетилівські рушники. Але і свою родзинку має саме Золотоніщина. Адже у нас в давнину вплітали у вишиване мереживо синю та блакитну нитки. Є в нас і славнозвісні ткані Кролевецькі рушники. Порівнюємо квітчасті місцеві з геометричними візерунками Західних районів. Діти знайомі з мапою України, що розповідає про вишивку кожної області. Адже це і цікаво і корисно знати.

Знайомимо також дітей з роботами Олександри Теліженко, Черкаської майстрині художньої вишивки. Створили презентацію про її творчість, адже саме тут ідеться про сучасність, актуальність навичок з вишивання та творчого переосмислення народної творчості. Адже вишиваний одяг і нині модний, популярний і дуже красивий. У дітей, які з цим обізнані, може виникнути бажання вишивати, створювати свої рукотворні дива.

Хоча в давнину і вчили дівчаток вишивати з п'яти років, та нині ще й батьки бояться дітям давати голку в руки. Тож ми робимо тільки ескізи рушників – тобто малюємо їх. Розквітають на білому полотні і червоні ружі, співають на них півні та соловейки. Виготовили дидактичну гру «Прикрась рушничок».

З надзвичайною цікавістю сприймають діти знання про наші, українські символи. Адже вони є скрізь – у вишивці, в малюнку, у витинанці, в писанкарстві, в ткацтві. Вони впізнавані і часом повторюються. Одні і ті ж ми знаходимо їх і у вишивці і у розписах. Українці надзвичайно талановитий народ, і здавна дуже вірив у тотеми-обереги. Багато чого залишилось назавжди в традиціях нашого народу, багато втрачено. Але, разом із становленням України, повертаються старі забуті традиції. Все частіше ми зустрічаємо майстер-класи з писанкарства, виготовлення народної іграшки, ляльки-мотанки та інші цікаві, самобутні вміння повертаються до нас. І діти із захопленням вимальовують зірочки та ружі, сонечко та безкінечник на паперових яйцях чи дерев'яних. Але пройде час, і вони обов'язково розпишуть поясочками та різними символами розділене хрестами великоднє яйце. Я вже придбала справжнього писачка і спробувала розмальовувати воском яйце. Напередодні Великодня покажу дітям, як це робиться! А, можливо, цим зацікавляться і батьки.

А якщо у Вас є невгамовні та гіперактивні діти – спробуйте їх навчити ткацтву! Ні, килима вони вам не витчуть, але опанувати це нехитре мистецтво захочуть навіть найнепосидючі! Коли я показала своїм дітям витканий килимок і розповіла про ткацтво, спочатку це ніякого захвату не викликало у дітей. Але коли я принесла у групу кошик вовняних клубочків, перемотувати їх захотіли усі діти, а надто рухливі. Кожен вибирав собі клубочок до вподоби. За кольором, величиною, структурою ниток. Мотали їх із задоволенням геть усі. Відтоді, коли хтось із моїх вихованців починав бешкетувати, я пропоную йому посидіти, помотати клубочок. Адже ця робота і приємна дитині і заспокоює.

Коли я вперше показала дітям кросна, виготовлені з дерева, захопленню дітей не було меж. Кожен хотів спробувати сплести килимок. Воно, здавалося, що це робити легко, але виходило спочатку далеко не у всіх. Я прохала дітей не засмучуватись, адже ми усі різні і далеко не кожен стає майстром килимарства. Більше того, людей, які нині уміють ткати не так багато! Діти познайомились із мистецтвом гобелена, були вражені, що можна робити такі рукотворні діла. Варто сказати, що ткацтво краще виходило в хлопчиків. Дівчаткам я сказала, щоб не засмучувались, адже дуже давно ткачами були саме чоловіки. Це вже пізніше це ремесло освоїли і жінки. Доріжками, які ми виткали разом з дітьми, граються зараз усі діти. Використовують їх і за призначенням і як ковдри.

Особливо чарівним видом мистецтва являється витинанка. Я не знаю, чий це винахід, але саме витинанками наші господині прикрашали свою хату. Витинанками обрамлювали мисник, на якому красувався найкращий посуд, їх можна було побачити понад вікнами, на божниці. Свою божницю, що в світлиці, до речі, ми також прикрасили гарною витинанкою, що схожа на мереживну серветку. Із захопленням діти розглядали витинанки зроблені вихователями. Це і «дерево роду», і гарні фігурки дітей. Самостійно діти вирізали сніжинки. Коли ми цими сніжинками прикрасили вікна групової кімнати – діти були просто в захваті. Вони просили своїх тат і мам, щоб вони тільки подивилися, яку красу вони зробили власноруч.

З глиною діти у нас знайомляться змалечку. Адже на ліпленні ми використовуємо керамічну коричневу глину. Звичайно, використовуємо і солоне тісто і пластилін. І хоча ці матеріали, можливо й красивіші, та пластилін – не такий податливий, а тісто, не таке звичне. Отож і залишається улюбленим матеріалом – глина. Адже це і екологічний матеріал і ліпиться добре. Зараз нікого не здивуєш ні глиняним посудом, ні якимось сувеніром із глини, адже гончарне ремесло у нас відроджується і жодного свята чи ярмарки не проходить без виставок-продаж глиняного посуду. Та й ятка з таким у нашому місті на базарі постійно діє, і в магазинах можна купити і мисочки і кухлики і горщечки для страв. У кожній господині

знайдеться серед домашніх ужиткових речей бодай кілька виробів з глини. Тому про глину дітям усе і цікаво і зрозуміло. Розглядаючи глиняний посуд у світлиці діти дізнаються і закріплюють такі слова як миска і полумисок, макітра, горщик, горщики-двійнята, Є у нас і барило, і куманець. Вони знають, що саме слід зберігати, класти чи наливати у той чи інший глиняний виріб. Тобто, з якого посуду їли борщ, а з якого кашу чи вареники. А коли ми проводили «Козацькі змагання» до дня Захисника, то нам було приємно чути, як із захватом діти розповідали своїм батькам: «А ми сьогодні їли справжні вареники. Із макітри!»

Ми знайомимо дітей із Опішнянською керамікою, вчимо розписувати посуд. Звичайно, не ангобами по глиняній поверхні, а фарбами по паперових виробах. Але все одно діти запам'ятовують і гаму кольорів, і елементи. Здебільшого опішнянці використовують у своїх роботах рослинні елементи, але і кожна рослина, кожна квіточка несе в собі енергетику прадавнього символізму. Виноград, на силу і вроду, калина – на красу жіночу, ружа та мальва на дівочу красиву долю. Опішнянський розпис характеризується тонкими або й не дуже обвідними лініями, які вигідно виділяють візерунок на глиняній поверхні. Додає блиску та й краси глиняним виробам – полива. Тому й горщик у нас полив'яний, у якому ми варимо борщик для дощику та й для себе, звичайно.

Не забуваємо і глиняну іграшку. Зокрема маємо в садочку непогану колекцію для показу дітям. Є навіть авторські роботи знаних майстрів Пошивайлів. Знайомимо дітей з творчістю Олександри Селюченко, майстрині, що виготовляла все своє життя тільки глиняні іграшки.

Звичайно, зараз наші діти можуть гратися хіба що свистунцями, бо глиняна іграшка нині використовується більше як сувенірна продукція. Та знати про неї не завадить. Діти й самі із задоволенням вчать ліпити качечку, півника, коника. Далі розвиваємо свої творчі можливості. Ліпимо котиків, собачок, тигрів, крокодилів та вигадуємо інші теми. Такими виробами діти залюбки граються, використовують, у театральній діяльності.

Піч у нашій світлиці розмальована. Є на ній і півники, і дерево роду, і квіти та листя. Звідси ми й починаємо знайомство дітей з малюваннями. Адже українці здавна прикрашали свої оселі малюваннями. Розмальована і наша невеличка скриня, в якій є і шмат полотна, і рушники, і вишиті сорочки. Діти знають, які візерунки малювали наші господині у своїх хатах. Вони знають, що таке фриз, мережка та кайма. Знайомимо ми наших дітей із Петриківським розписом, адже це золота перлина, яка відома всьому світові. Та й як може не сподобатись це яскраве кольорове диво! Тож ми, вихователі, вчимося самі, а потім вчимо вихованців малювати і квітку-цибульку, і зернятка, і горішки, і лапате листя, і тоненькі травичку та вусики. Знайомимо їх з особливим пензликом «кошачкою», виготовленим із котячої шерсті. Цей диво-пензлик сам малює такі гарні мазочки, що навіть найлінивіші отримують задоволення від малювання.

Є у нас в садочку невелика колекція справжніх тарілок та ваз із Петриківським розписом. Із гордістю я розповідаю дітям, що Петриківський розпис став нашою візитівкою у світі. Сувеніри, розмальовані сучасними майстрами охоче купують туристи, вони є гарним дарунком будь кому.

А ще я знайомлю своїх діток з творчістю таких геніальних майстринь, як Катерина Білокур та Марія Приймаченко. Якщо картини першої вражають дитячу уяву своєю справдешністю, бо її квіти мов живі, то твори Марії Приймаченко дивують своєю вигадкою, казковістю. Вони надзвичайно подобаються нашим дітям! Вихованці із задоволенням розглядають репродукції та придумують назви до них. Цікаво, що назви, вигадані дітьми бувають дуже цікавими, перегукуються з тими, що придумала художниця. У цьому її творчість зрозуміла і дуже близька до дитячих фантазій.

Знайомлячи із давніми народними ремеслами я сподіваюсь, що вихованці моєї групи, будуть збагачені не тільки знаннями про те, що робили люди колись вручну, а й вберуть у себе ту духовну палітру прадавнього сприйняття світу, адже в наш час і так вже багато втрачено. Немає того первинного зв'язку з природою, люди занедбали свою землю, у низ з'явилися інші цінності, більш матеріальні. Звичайно, вони теж потрібні. Але все одно повинна переважати духовність, бажання змінювати світ на краще. Зараз дуже актуально постає питання розвитку творчого потенціалу кожної дитини. І саме поштовхом до цього і стає українське народно-прикладне мистецтво, таке багате, яскраве, самобутнє, невичерпне. Дитина, що доторкнулась до нього в дитинстві точно стане добрішою, щедрішою.

Сподіваюсь, що мої вихованці виростуть творчими людьми, зуміють знайти своє улюблену справу, коли виростуть, адже витоки народної творчості пробудять в них приховані таланти та можливості.

Світ стрімко змінюється, і нині дуже актуально мати гнучке мислення, нахили до творчості, та бажання робити щось красиве, цікаве і потрібне. Впевнена, що зернятка того, що ми, вихователі, засіваємо в дитячих голівках, колись стануть у пригоді рідній Україні.

Костенецька Таїсія Григорівна,
*вихователь дошкільного навчального закладу
загального розвитку «Струмочок»
Золотоніської міської ради та виконавчого комітету
Черкаської області*

НАРОДОЗНАВЧІ ПЕРЛИНКИ ДЛЯ МАЛЕНЬКОЇ ДИТИНКИ

Анотація. Використання українського фольклору в роботі з дітьми раннього віку несе неоціненний виховний скарб. Народні твори мають величезний емоційний вплив на особистість і є благодатною основою для формування духовного світу дитини.

*«Дитинство – щоденне відкриття світу, і тому треба
зробити так, щоб воно стало, перш за все, пізнанням
людини і Вітчизни, краси і величі»
В.О. Сухомлинський*

Ми – українці. Україна з сивої давнини славилася різноманітням народних свят, звичаїв та обрядів. Наші діди і прадіди берегли їх, передавали з роду в рід, з покоління в покоління для того, щоб нащадки ніколи не забували своє коріння, свій родовід, історію свого народу. А «найбільший скарб кожного народу – його діти, його молодь» – ніби сьогодні мовила мудрий педагог С. Русова.

Немає такого народу який би був байдужий до материнської мови, до рідної домівки, рідного слова, рідної землі. А рідна мова являється провідним засобом виховання дітей.

Народне художнє слово, як один із важливих засобів виховання, здавна використовувалось педагогікою. Зрозумілість і доступність творених народом образів, насамперед зумовлюються тим, що вони пов'язані з усім укладом життя людей, рідною природою.

У пізнанні і розумінні дитиною навколишнього світу, розвитку її мови і мислення, важливу роль відіграють фольклорні твори різного жанру, обсягу і змісту. Тому колектив нашого садочка наполегливо, і не один рік, працює над впровадженням народознавства у навчальний і виховний процес. Педагоги нашого закладу написали неоціненний досвід по народознавству «Україна – це ми!», де розробили багато занять по ознайомленню дітей з побутом і національними традиціями українського народу.

Працівники садочка довгий час збирали матеріали і створили українську світлицю, як її з любов'ю називають «бабусина світлиця». В ній вихователі проводять з дітьми заняття, розваги, обрядові свята, знайомлячи дошкільнят з побутом і традиціями української національної давнини. Є в світлиці піч, довгі лави, ослінчик, скриня, мисник з глиняним розмальованим посудом і прядка. А яке тут розмаїття вишитих рушників, подушок, скатертин. Заходиш у світлицю і зразу ж переймаєшся атмосферою народних звичаїв і спадають на думку слова, почуті ще в молодості: «Ми родом всі з такої диво хати

*І щоб дитя могло запам'ятати
На весь свій вік цю сиву давнину,
Зробили ми кімнату цю – світлицю».*

Нині я працюю з дітками раннього віку і поставила перед собою завдання народознавчого характеру – залучати малесеньких діток до скарбниці українського фольклору, бо через нього іде духовне збагачення дітей, виховання любові до Батьківщини, рідної мови, історії і культури народу.

Дитячий фольклор – найперша доступна дитині форма духовності. Крім того, це перший етап в оволодінні художнім стилем. Повне і навіть часткове усунення фольклору з життя малюка об'єктивно зумовлює пізніше включення у сферу естетично-образного спілкування, адже навіть пасивне засвоєння художнього стилю літературних творів починається з півторарічного віку.

Науковцями доведено, що діти які виховані на творах усної народної творчості – значно розвинуті в плані сприйняття художньо-образного слова.

Щоб добре розвивалось мовлення дитини раннього віку, перш за все, потрібно розвинути у неї потребу спілкуватися з дорослим. А воно з'являється, коли дорослий часто звертається до малюка, розмовляє з ним – у цьому разі виникає емоційний контакт. Велику допомогу у встановленні такого контакту, особливо коли дитина тільки-но почала відвідувати дитячий садок, відіграють потішки, забавлянки, проведення ігор-забав, наспівування колискових.

Процес звикання до нових умов супроводжується сумом дитини по мамі, по рідній домівці, дитина може плакати, не бажати спілкуватися з вихователем, дітьми. Вдало підібраний фольклорний матеріал допомагає подолати дитині страх, викликати позитивні емоції, симпатії. Заспокоюю дитину потішками:

*Гу-ту-ту! Гу -ту-ту!
Вари кашку круту.
Підсипай молочка
Погодуй козачка!*

Діток раннього віку зацікавлюю потішками, пісеньками, іграми-забавами, пісеньками-пестушками. Ці види фольклору використовую на заняттях, під час режимних процесів протягом дня, в повсякденному житті. Підбираю матеріал так, щоб був і зрозумілий і цікавий дітям.

Малюки з цікавістю розглядають свої частини тіла: ручки, ніжки, люблять гратися з пальчиками. В цей час захочую малечу до самообстеження, пов'язуючи його зі словом і співом. Наспівуючи пісеньку, стаю перед дитиною і плескаю в долоньки:

– Ладоньки, ладусі, а де були? – В бабусі
– А що їли? – Кашку
– А що пили? – Бражку
– А що на закуску? – Хліб та капустку
– Гай, гай на бабину хату калачі їсти!

Маля спостерігає, слухає мою мову, а я підхожу, беру дитячі ручки в свої і плескаю ними, співаючи потішку. Ці дії повторюю багаторазово, поки дитина не почне робити їх сама, а згодом і наспівувати.

Пісеньки-пестушки: «Сорока-ворона», «Ладоньки-ладусі», «Кую-кую чобіток», «Гу-ту-ту», «Ой гоп, чук, чук» і інші значно покращують настрій дітей та викликають бажання говорити. Дитя на початку тільки лепече, а потім пізніше промовляє окремі слова:

*Кую, кую, чобіток
Подай, бабо, молоток,
Не подаси молоток –
Не підкую чобіток.*

Щоб активізувати мову і мислення дітей творами фольклору, залучаю їх до рухової активності. Для цього використовую забавлянки, де потрібно виконувати своєрідні вправи поєднуючи з рухами («Печу, печу хлібчик», «Куем, куем, ніжку», «Ой гоп, чук, чук» та інші).

Заохочуючи дитину до ходьби, примовляю:

*Дибки, дибки!
Ходить котик на лавочці,
Водить кицю за лапочки,
Диб, диб, диб.*

У діток дворічок уже краще розвинений артикуляційний апарат, вони досить непогано розуміють мову дорослих, вступають у мовний контакт із добре знайомими людьми. В цей період відбувається активне засвоєння дитячого фольклору, яке проявляється в повторюванні окремих слів і виразів.

Малятам пропоную народні пісеньки із звуконаслідуванням: «Гойда, гойда, гойдала», «Зайчику-зайчику», «Жив-був дід та баба», «Гоп-гоп, козуню».

*Гоп-гоп, козуню,
Гоп-гоп, сіренька,
Гоп-гоп, біленька.
У нашої кізоньки,
Чотири ніженьки.*

В роботі з дітьми використовую пісні-заклички, які знайомлять дітей з явищами природи – дощем, вітром, сонечком, хмаринками. Під час вивчення закличок акцентую увагу на інтонації («Іди, іди, дощику», «Дощику, дощику, перестань», «Вийди, вийди, сонечко»).

*Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику.
Тобі каша, мені борщ,
Щоб густіший ішов дощ.*

Забавлянки, приказки, коротенькі віршики, казочки повторювані щодня, викликають у малят бажання відвідувати садок, тож діти, в більшості, легко розлучаються вранці з батьками. Так, роблячи ранковий гігієнічний огляд рук дитини, «розмовляю» при цьому з кожним пальчиком:

*Оцеї пальчик – наш татусь
А оце – матуся...*

На зарядку малят кличе Когутик – барвистий іграшковий півень, якого я тримаю у руках: «Ку-ку-ріку! Я рано встаю, діток на зарядку буджу».

Під час миття рук використовую з дітьми потішку «Водичко, водичко, умий нам ручки і личко...»

Значне місце серед української фольклорної спадщини посідають колискові пісні. Ці пісеньки незвичайні, вони наповнені ніжністю, любов'ю, теплом, добром і зв'язком з мамою. У науковців побутує думка, що дитина якій змалку не співали колискових багато втрачає в емоційному і духовному розвитку.

Мої малята знайомляться з колисковими у спальні коли я, наспівуючи, присипаю їх. Пізніше розіграю з дітьми ігрові сценки де і вивчаємо колискові.

*Ой коте, коточку,
Посидь у садочку,
Не займай лозину
Не збуди дитину.*

Так у дидактичній грі «Покладемо ляльку спати» я разом з малими співаю колискову «Ой ходить сон коло вікон». Часом щоб активізувати мову дитини, беру її на руки і злегка погойдуючи, також разом з малюками наспівую: «Люлі, люлі, прилетіли гулі...» Приємно потім бачити, як дівчатка, граючись з ляльками, заколисують їх пісенькою.

Використовую з дітьми народні ігри кінезіологічного спрямування. Так, наприклад, дуже люблять мої вихованці індивідуальні обігравання пісеньок-забавлянок. Беру дитину собі на коліна і постукуючи пальцями по стопі (спочатку по одній, потім по другій ніжці), промовляю:

*Кую-кую ніжку –
Поїде в доріжку...
Кую-кую дві –
Поїдуть обидві.*

Ця вправа має також оздоровче значення, оскільки від постукування подразнюються рецептори стопи, а отже, поліпшується кровообіг. Масаж пальчиків рук дитини здійснюю під час гри-забавлянки «Горошок», коли перебираю кожний пальчик, починаючи від мізинця і супроводжую дії словами.

У нашій групі є дерев'яна гойдалка-коник. Він дуже яскравий, прикрашений українським орнаментом і діти залюбки гойдаються на ньому. При цьому використовую пісеньку:

*Копитами цок-цок
Коник по доріжці...
Покатай діток –
В них стомились ніжки.*

Навчила дітей «випікати» з піску пиріжки, і вивчили пісеньку:

*Пиріжки, пиріжки – випікаєм мамі,
Пиріжки, пиріжки – пухкі та рум'яні.*

Буває, що інколи якась дитина плаче, то заспокоюю її забавлянкою:

*Дитино не плач,
Спечемо калач.
Медом помажем
Усім покажем
А тобі дамо.*

Дітям подобаються ігри-драматизації, настільний та пальчиковий театри. Вони розмовляють з казковими персонажами, а ті наспівують їм. Так, вдягнувши на руку рукавичку-Козу, співаю:

*Іде коза рогата,
Веде діток, кошлата,*

*А хто козу торкне,
Того коза штурхне.*

Малі торкають козу рукою і швиденько втікають. Потім хтось із них бере собі рукавичку і гра повторюється. А з якою радістю діти наспівують, відтворюючи відповідні рухи: «Два півники, два півники, горох молотили...»

Діти моєї групи дуже люблять українські народні казки, адже казка входить в життя дитини з раннього віку. Казка виховує дитину, розвиває позитивні емоції, мову, мислення, заставляє її сміятися, переживати, думати. Мова народної казки проста і тому доступна для самих маленьких дітей.

За допомогою «Колобка», «Рукавички», «Курочки Рябенької», «Ріпки», «Кози-дерези» вводжу дітей у казковий світ. Вони залюбки слухають казки, розглядають яскраві ілюстрації, героїв на фланелеграфі. Маленьким діткам розповідь казки супроводжую обов'язково показом ілюстрованого матеріалу або показом настільного театру.

На третьому році життя вчу дітей не тільки розуміти зміст казки, а й відповідати на запитання за змістом. Залучаю малят до спільного розповідання знайомої казки «Жили-були хто?» (дід, баба). «І була в них хто?» (курочка Ряба). Діти охоче співають пісеньку колобка, обіграють дії героїв «Рукавички», «Ріпки». Під кінець року беруть участь у іграх-драматизаціях знайомих казок під музичний супровід з використанням атрибутів.

Казки використовую як в повсякденному житті, так і на заняттях. Зокрема, на занятті по сенсориці визначаємо скільки тваринок сиділо в рукавичці, а скільки було рукавичок, якої форми був колобок, хто з тваринок у казці «Ріпка» був найменший, а хто найбільший? Яка ріпка була спочатку, а яка потім? На занятті по ознайомленню з природою закріплюємо «пори року». По казках «Колобок», «Рукавичка», «Ріпка» діти розуміють, що звірята цих казок живуть у лісі і тому називаються дикими. На малюванні малюємо колобка, яечко, прикрашаємо рукавичку, домальовуємо зелень ріпці.

Щоб забезпечити рухову активність дітей проводжу рухливі ігри, серед них мають місце і народні. Це: «Дощику-дощику», «Курочка-чубарочка», «Кізонька», «Качечка з каченятами», «Де ж наші ручки», «Галя по садочку ходила», «Жили у бабусі» та ін.

Ось як розучую з дітьми народну рухливу гру «Ніжки, ніжки»:

Ніжки, ніжки, бігли по доріжці,

Полям, лісочком

Стрибали по пеньочках

Прибігли на лужок –

Загубили чобіток. Ой!

Під музичний супровід говоримо слова та робимо відповідні рухи. Побігавши та пострибавши діти зупиняються й вигукують: «Ой!», показуючи мімікою, як їх здивувало те, що «загубили чобіток».

Засвоїти малечі народознавчі знання допоможуть ігрові українізовані куточки, які ми з колегами облаштували в дошкільному закладі, де повісили вишитий рушничок з віночком, розмістили ляльки в національному одязі. А в куточку рядження в якому люблять гратися дошкільнята, знаходиться дитячий одяг: вишиті сорочечки, оздоблені стрічкою спіднички, фартушки, а для хлопчиків ще й штанці з паском. На голівку наші дівчатка приміряють віночки з різнокольоровими стрічками, пов'язки з квітами. Малята люблять наряджатися з допомогою вихователя, милуватися собою в дзеркалі.

Куточки книги наповнили гарно ілюстрованими казками: «Колобок», «Рукавичка», «Коза-дереза», «Івасик-Телесик», «Ріпка», «Курочка ряба» і ін. Тут же знаходяться настільні театри для розігрування казок, фланелеграф із площинними зображеннями казкових героїв.

В загальному ігровому куточку виділили полицку для музичних інструментів: бубон, дерев'яна сопілочка, різноманітні брязкальця, молоточки. Розставили диких і свійських тваринок, іграшкові овочі і фрукти в корзиночках. В міні-кімнаті, поряд із сучасними ляльками, знаходяться ляльки з тканини, ляльки-мотанки, ними діти з більшим задоволенням граються. Особливою популярністю у дітей користується коник-гойдалка.

Для кращого унаочнення і запам'ятовування на стінах групової кімнати вішаємо сюжети казок. А для народних рухливих ігор виготовили шапочки звірят.

Діти із задоволенням граються у створеному середовищі. Вони слухають і чують зразки усної народної творчості, заучують їх з нами, використовують потім у своїх іграх. Малюкам подобаються розваги за народними мотивами, вони запам'ятовують їх. А ми й надалі сіятимемо в душах дітей зерна українські, щоб збирати добрий урожай – повагу і любов до рідної землі, рідного слова.

Мартинюк Луїза Расулівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу (ясла – садок) №32
Черкаської міської ради

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО – МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНЯТ ЗАСОБАМИ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

***Анотація.** Робота спрямована на реалізацію народознавчого аспекту у вихованні дітей дошкільного віку, який передусім передбачає ознайомлення дошкільників з культурними, духовними і матеріальними цінностями родини і народу. Підібраний матеріал сприяє розширенню уявлень про зв'язок кожної людини з минулими поколіннями, формуванню основних понять й форм поведінки в суспільстві, сприяє розвитку мовлення, естетичного смаку у дітей дошкільного віку.*

«З родини йде життя людини», – мудро зауважує народна приказка. Коли народжується дитина, то в народі кажуть, що на небі в цей час зоря нова засяяла, а подружжя стало родиною. З'явилися нові турботи – необхідно виховати дитину. І тут на допомогу може прийти багатівіковий досвід родинного, народознавчого виховання.

На думку К.Д. Ушинського, виховання не треба вигадувати, бо воно існує в народі стільки віків, скільки існує сам народ, з ним народилося, з ним зросло, відобразило в собі всю його історію і всі його якості.

У дошкільних закладах національно-патріотичне виховання дошкільників здійснюється згідно з положеннями Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки. Вимоги щодо рівня освіченості, розвиненості та вихованості дитини визначені у Базовому компоненті дошкільної освіти і конкретизуються у чинних комплексних та парціальних освітніх програмах по кожному віковому етапу. Відповідно до цих вимог кінцевий показник життєвих компетенцій дитини у контексті національно-патріотичного виховання передбачає: що дитина дошкільного віку повинна виявляти власне ціннісне ставлення до народних мистецьких традицій, фольклору, вирізняти своєрідність українських пісенних жанрів, вирізняти українське декоративно-прикладне мистецтво.

Тому саме у дошкільному закладі буде доречною організація такої народознавчої роботи, яка б сприяла пізнанню та засвоєнню дітьми моральних і духовних цінностей, які відповідають стратегічній меті розвитку українського суспільства. Адже у народному

досвіді, традиціях, звичаях, у яскравих дотехах, прислів'ях, закличках закладена народна мудрість, моральний кодекс, визнані поведінкові норми.

Провідними засобами впливу на дитину повинні стати засоби народної педагогіки: рідна мова, усна народна творчість, пісенне та художнє мистецтво, народна гра та іграшка, календарно – обрядові свята, звичаї, традиції, символи, родинно – побутова культура.

Серед зазначених засобів, саме усна народна творчість, є тією невичерпною, глибокою криницею, з якої б'ють цілющі джерела народної мудрості, і, напившись з якої глибше розумієш характер свого народу, відчуваєш красу рідного слова і рідної мови, збагачуєшся духовно.

Казки, пісні, прислів'я, приказки, загадки доступні дітям і за змістом, і за формою. Саме через них малята чи не вперше дізнаються про культуру і побут свого народу, про народні звичаї і традиції. Вони вчать дитину мислити, розвивають уяву, фантазію, сприяють формуванню моральних якостей.

Ні для кого не є секретом: чим більше дитина знає фольклорних творів, тим краще у неї розвинене мовлення, збагачується її духовний світ. Фольклорні твори є добрим ґрунтом, на якому можна реалізувати багато навчально-виховних завдань, особливо з дітьми дошкільного віку. У фольклорних творах втілені погляди, ідеали й прагнення народу, його поетична фантазія, світ думок, почуттів, переживань, мрії про справедливість і щастя. Саме в процесі ознайомлення з творами усної народної творчості створюються умови, що спонукають дошкільників до проявів кращих людських якостей, гуманного ставлення до інших. Під час обігравання, вивчення потішок, закличок, мирилок розвивається уява, образне мислення, дитина отримує знання про родину, відносини людей, працю, звичаї, моральні норми поведінки. Використання всіх доступних дітям жанрів народної творчості у розвитку і вихованні дітей дошкільного віку дозволяє малюкам здобувати необхідні мовленнєві навички і вміння для використання їх в спілкуванні, сюжетних, творчих іграх, повсякденному житті.

Тому у своїй роботі я стала активно використовувати надбання народної творчості, адже за їхньою допомогою можна не лише збагатити знання про особливості і характер українського народу, а й сформувати мову дитини як головний засіб спілкування. Цікавий фольклорний матеріал можна використовувати під час занять, спостережень, прогулянок, ігор, починаючи від самих маленьких і закінчуючи вже старшими дошкільниками.

Перлинки народної мудрості повинні супроводжувати дітей в дошкільному закладі на протязі всього дня. Так, приходячи вранці в садочок, діти не завжди готові розлучатися з батьками, часто вередують. В цій ситуації вихователь може вдало використати веселі забавлянки, потішки. Наприклад, для наймолодших можна використати:

Ладки-ладусі!

Де були?

– В бабусі!

– Що їли?

– Оладки.

– З чим оладки?

– З медком і солодким молочком!

– Шу-у-у-у... полетіли, на голівку сіли,

Півником заспівали: ку-ку-рі-ку!

А для старших дошкільнят можна використати:

Летіла бджола коло чола – бумц!

Летіла оса коло носа – бумц!

Летіла мушка коло вушка – бумц!

Летів жук в око – бух!

Цікавими для дітей старшого дошкільного віку будуть казочки «надокучливі», «безкінечні казочки»:

Був собі журавель

Був собі журавель

Та журавочка,

Наносили сіңця

Повні ясельця.

Наша пісня гарна й нова –

Починаймо її знову

Був собі журавель

Та журавочка...

Влізла киця у крамницю

Влізла киця у крамницю,

З'їла з банки всю сметанку.

Бігла мишка тишком – нишком,

Підгляділа і сказала:

Влізла киця у крамницю...

Процес, коли діти неохоче вмиваються, не люблять мити руки, можна зробити емоційнішим, веселішим за допомогою потішок, забавлянок:

Ай, лади, лади!

Не боїмся ми води,

Чисто умиваємось,

Мамі посміхаємось!

Водичко, водичко,

Умий моє личко,

Щоб сяяли очки,

Червоніли щічки,

Щоб ротик сміявся,

Щоб зубчик кусався!

Для того, щоб створити розвиваюче мовне середовище під час прогулянок, спостережень, повсякденного спілкування часто звертаюся саме до примовок, закличок. Коли на вулиця похмура, дощова погода, а діти збираються на прогулянку:

Вийди, вийди, сонечко,

На дідове полечко,

На бабине зіллячко,

На наше подвір'ячко,

На весняні квіточки,

На маленькі діточки.

Там вони граються,

Тебе дожидаються.

На прогулянці, під час спостережень можна дати дітям зразок люблячого ставлення до природи, використавши примовки:

Мурашка, мурашка,

Садова кашка,

Дай мені кваску,

А я тобі – муку.

*Дозволь, вербице, з тобою привітатися,
Долі та щастя тобі побажати.*

Забавлянки, потішки, скоромовки є найбагатшим матеріалом для розвитку звукової культури мовлення, сприяють формуванню правильної дикції, поліпшують вимову проблемних звуків, усувають мовленнєві недоліки малят:

*Летів горобець
Через безверхий хлівець.
Ніс четверик гороху
Без червотоку,
Без червоточини,
Без про червоточини.
Босий хлопець
Сіно косить.
Босі ноги
Роса росить.*

Окреме місце у виховній роботі з дітьми посідають мирилки. У кожному дитячому колективі виникають непрості взаємини серед його учасників. Інколи дітям складно знайти спільну мову, адже кожна дитина має свої вподобання, переконання, свій внутрішній світ. Інколи між дітьми можуть виникати сварки, конфліктні ситуації. В таких випадках на допомогу приходить мирилка – простий за змістом віршик, що сприяє налагодженню дружних стосунків між дітьми:

*Подивися просто в очі –
Я сваритися не хочу.
Я образить не хотів,
Ненароком зачепив.
Просто в очі подивись
І зі мною подружисьь.
Дай скоріш мізинчик свій,
Зачепи його за мій.
Мізин – мізин – мізинець –
Помирив нас молодець!*

Здавна український народ славиться своєю пісенністю, тому хочеться звернути увагу на колискові пісні, які кожен з нас знає ще з дитинства. Колискові пісні несуть у собі потужну силу, що дозволяє розвивати мовлення дітей, збагачують словник дітей відомостями про навколишній світ. Навчаючи дітей утворювати спільнокореневі слова, зменшувально – пестливі форми іменників та прикметників, можна використовувати тексти колискових пісень, тому що в них створюються добре знайомі дітям образи: котик, коток, заїнька, сонько, дрімота. А психологи стверджують, що діти, котрі засинали під спів колискової, не можуть вирости жорстокими.

У молодшому дошкільному віці ознайомлення з колисковими може проводитися під час навчання ігровим діям з лялькою та вкладанням самих дітей спати під час денного сну. А діти старшого дошкільного віку знання колискових пісень можуть застосовувати під час ігрової діяльності: дидактичних, сюжетно – рольових ігор, ігор – драматизацій.

Важко переоцінити вплив прислів'їв, приказок, загадок на розвиток образності, яскравості мовлення дітей дошкільного віку. Не можна вважати роботу з розвитку мовлення ефективною, якщо вона спрямована лише на запам'ятовування та відтворення прислів'їв та

приказок. Натомість навчіть дитину пояснювати їх своїми словами. Процес буде корисним, оскільки розвиває образне та абстрактне мовлення, крім того створює веселу, невимушену атмосферу. Обговорюючи з дітьми зміст прислів'я, приказки, потрібно підібрати ситуацію, у якій їх використання буде найбільш доречним.

Отже, щоб прислів'я та приказки були зрозумілими для дітей, щоб їм хотілося використовувати їх в мовленні потрібно:

- Створити відповідну ситуацію для конкретного прислів'я або приказки.
- Обговорити ситуацію, вияснити чи була в житті дітей подібна ситуація.
- Ознайомити дітей з прислів'ям чи приказкою, пояснити, обговорити її зміст.
- Розглянути сюжетні картинки, прослухати казку, вірш, оповідання та запропонувати вставити вивчену приказку, прислів'я.
- Запропонувати відобразити зміст прислів'я або приказки у малюнках, ліпленні, аплікації.

Багато спільного з прислів'ями та приказками мають і загадки. Адже вони відіграють велику роль у розумовому розвитку дитини, розкривають особливості рідної мови, вчать мислити, активізують уяву, фантазію, творчість. У загадках присутній елемент гри, а тому діти ними захоплюються. Діти легко запам'ятовують і вчать віршовані загадки, і навіть не помічають, що пізнають довколишній світ. Загадки розвивають увагу, пам'ять, кмітливість, пізнавальну активність дошкільнят.

Під час ознайомлення дітей з загадками я використовую методику О.П. Копилової і В.М. Ткаченко «Використання символів у роботі з дітьми дошкільного віку», метою якої є навчити дітей розуміти значення символів та за їх допомогою відгадувати, складати загадки.

Алгоритм роботи:

- Загадування та кількаразове повторення загадки.
- Аналіз загадки, виявлення ознак предмету чи явища, встановлення зв'язку між ними.
- Складання схеми загадки за допомогою символів.
- Повторення загадки
- Відгадування загадки.

Звичайно, такий вид роботи спочатку складний для дітей, але водночас і цікавий. При систематичному використанні через деякий час діти проявляють інтерес до самостійного складання загадок, позначення їх схематично.

Значне місце в українському фольклорі посідає народна казка. Казки поглиблюють уявлення дітей про гідні для наслідування норми поведінки, характерні риси соціокультурного простору свого народу. Казка – це та частина українського фольклору, що найповніше відображає поведінкові риси народу та впливає на формування особистості дитини, її моральності та духовності.

Виховання у дітей духовності, гуманізму, культури залежить ще й від того, як вихователь навчить дитину сприймати навколишній світ, бачити його красу, розуміти й аналізувати недоліки. Я маю на увазі, що більшість народних казок містять повчальний зміст, насичені різними поведінковими ситуаціями. Казки захоплюють дітей швидкою зміною подій, потребують засвоєння певного соціального досвіду. У процесі пізнання дітьми сюжету казки, певної поведінкової ситуації формуються позитивні риси характеру. Саме в казці сконцентровані основні моральні норми: добро і зло, правда і кривда, щастя і біда, які кожна людина повинна пізнати і зрозуміти ще з дитячих років. Тому вдале використання вихователем засобів народної творчості, а саме казки, допомагає розвивати у дошкільників вміння сприймати навколишній світ в поєднанні моральних та етичних норм суспільства.

У процесі ознайомлення дітей з українською народною казкою можна використовувати звичні методи та форми роботи:

- читання та розповідання казок дітям;
- переказування знайомих казок;
- обговорення за змістом прочитаного, відповіді на запитання за змістом казки;
- театралізація та показ казки вихователем;
- інсценізація знайомих казок в ролях дітьми;
- сюжетно – рольові, дидактичні ігри за сюжетами казок;
- бесіди на морально – етичні теми за змістом казок.

Але під час розповідання, обговорення, переказування та обігрування казки уявлення про сюжет казки, характер персонажів у дошкільників виникає на інтуїтивному, наочно-образному рівні. Для того, щоб твір націлював не лише на аналіз подій, характерів персонажів, а й на розвиток творчих, розумових здібностей дітей, формування характеру, удосконалення власного «Я», на своїх заняттях я застосовую цікаві, нестандартні методи роботи з казкою. А саме:

- переплутування сюжету казки,
- заміна персонажів казки або зміна характерів персонажів,
- зміна місця, часу подій казки,
- змінення кінцівки казки,
- складання казки за схемами, символами.

Такі методи роботи вчать дітей не аналізувати, а розв'язувати ситуацію, знаходити вихід з складних життєвих ситуацій. Граючи в казку, діти розкривають свій внутрішній світ, борються з своїми страхами, підвищують свою самооцінку серед однолітків, мислення і мовлення дітей стає продуктивнішим.

Приклади деяких методів, які я використовую в своїй діяльності:

- **«Маленькі казкарі»** (придумування нової кінцівки казки). Під час придумування нової кінцівки казки дошкільнята вчаться творчо сприймати сюжет казки, використовувати зміст казки нетрадиційно, самостійно шукати шляхи виходу з непростой ситуації, обґрунтовувати та чітко висловлювати свою позицію.
- **«Мріємо та фантазуємо»** (складання казки за уявою, схемами, символами). Діти вчаться зображувати героїв казки символами, піктограмами, використовують вже набуті знання про структуру казки, застосовують знання образних висловів, епітетів, порівнянь. Використовуючи свою фантазію, за допомогою символів, схем діти об'єднують персонажів із знайомих казок та складають свою, нову казку. Така робота допомагає дітям долати невпевненість, сором'язливість, а це, погодьтеся, важлива якість для особистості дитини.
- **«Намалюю тобі казку»** (використання дитячих малюнків при розповіданні казки). Діти самостійно або за допомогою дорослих малюють сюжетні ілюстрації до знайомих або казок, самостійно складених, потім за допомогою малюнків діти розповідають казку. Такий вид роботи стимулює розвиток уяви, асоціативного мислення, допомагає дітям долати свої страхи та переживання. Підсумком такої роботи може бути створена в групі виставка міні – книжечок, зроблених разом з батьками.
- **«Хто я? З якої казки?»** (гра-пантоміма). Діти придумують образ казкового персонажу, підбирають костюм та намагаються за допомогою міміки та жестів передати характер свого героя. Під час цієї гри між дітьми виникає невимушена атмосфера, зникає скучність, стриманість, розвивається уява, фантазія. Діти можуть не

лише зрозуміти стан казкових героїв, їх настроїв, а й показати свою позицію щодо цього.

- **«Ось вам казочка, а мені бубликів в'язочка»** (конкурс на кращого оповідача української народної казки). Діти за бажанням розповідають уривок або всю казку, а слухачі оцінюють, звертаючи на інтонаційність, виразність мовлення. Переможець отримує символічний подарунок – в'язочку бубликів. Доцільно таку роботу проводити в другу половину дня, поступово залучаючи всіх дітей групи.

Вплив засобів української народної творчості на гармонійний розвиток дітей дошкільного віку полягає в тому, що в процесі формування поведінкових рис відбувається формування гуманних почуттів, здійснюється послідовний перехід від психофізіологічного до соціального розвитку, що забезпечує корекцію поведінки дитини, її соціокультурний розвиток.

Усна народна творчість забезпечує соціальну адаптацію дошкільників шляхом введення їх в культурну традицію свого народу, розширює уявлення дітей про навколишній світ, сприяє емоційному розвитку, розвитку мовлення та навичок спілкування.

Діти від самого народження повинні купатися в рідній, народній стихії, оволодівати своєю мовою, засвоювати духовно – культурні цінності свого народу. У зв'язку з цим виникає необхідність пошуку нових підходів до організації навчально-виховної роботи в дошкільному закладі. На мою думку, саме використання перлинок народної мудрості і є тим важливим важелем, що сприяє формуванню у дітей духовності, гуманності, доброзичливості, чемності, щирості, взаємоповаги, що так притаманно українському народу.

Марченко Вікторія Миколаївна,
вихователь Бубнівсько-Слобідського
навчально-виховного комплексу
«Загальноосвітня школа I – III ступенів –
дошкільний навчальний заклад»
Золотоніської районної ради
Черкаської області

ДЕ Є КОРИННЯ, ТАМ ПРОРОСТЕ Й ГІЛЛЯ

Анотація. Мета даної роботи показати відновлення національних традицій в обрядах рідного села Бубнівська Слобідка під час організації та проведення розваг з дітьми дошкільного віку.

Основою роботи є теоретичний виклад питання з методики вивчення народознавства в закладі дошкільної освіти. Розкрито форми і методи роботи вихователя, опираючись на досвід колег і власний. Показано проведення розваг на календарні свята: Андрія, Святвечір, Стрітення; зв'язок поколінь та робота в сільському краєзнавчому музеї.

Актуальність теми зумовлена складними процесами українського державотворення, динамічними змінами в суспільно-політичному та соціально-економічному житті країни, які потребують утвердження національної свідомості українців, усіх громадян України. Багато що змінилося у житті нашої країни. Те, що віками намагалися відсторонити, відтворюється в наш час. Із небуття відроджується багато свят, обрядів, традицій, звичаїв.

Тому дошкільників ознайомлюють з культурними і матеріальними цінностями родини і народу, пояснюють зв'язок людини з минулими і майбутніми поколіннями, виховують розуміння смислу життя, інтерес до родинних і народних традицій.

Перед нами були поставлені завдання:

- Проаналізувати теоретичні аспекти народознавства.

- Розкрити основні методи і форми ознайомлення дітей дошкільного віку з народознавством.
- Опитати корінних жителів села старшого та середнього віку про особливості обрядів і звичаїв календарних народних свят, записати інформацію з метою використання у виховній роботі.
- Продемонструвати практичне застосування місцевих звичаїв і обрядів народних свят під час організації і проведення свят та розваг із дітьми дошкільного віку.

Значним внеском у дослідження освітньо-виховного потенціалу української етнопедagogіки стали праці Г. Вашенка, С. Русової, Р. Скульського, В. Сухомлинського, П. Щербаня, А. Ярещенка

Фундаментальною основою у вивченні національних традицій українського народу у дослідженнях є праці: «Звичаї нашого народу» О. Воропая, «Традиції і свята українського народу» М. Шкоди, «Українське народознавство» О. Ковальчука, «Родовід пісні» С. Китової.

Пізнаючи глибини народної мудрості через оповіді місцевих жителів старшого покоління, опрацьовуючи наукові джерела, робимо висновок, що ці матеріали варті уваги для сучасного покоління, починаючи з дошкільного віку.

Спрямування освітнього процесу на формування різнобічно розвиненої, національно свідомої, життєво компетентної дитини, готової розв'язувати практичні завдання, знаходити виходи з реальних життєвих ситуацій і самовиражатися, потребує не лише пошуку нових форм і методів роботи, а й звернення до народних традицій, зокрема до етнопедagogіки.

Етнопедagogіка – галузь педагогіки, що передбачає формування гармонійно розвиненої особистості на основі засвоєння дитиною історично надбаних рідним народом знань і норм співжиття у суспільстві, народного світогляду, філософії, моралі, етики, естетики та інших надбань народної духовної культури. Соціальні орієнтації, норми і правила поведінки закріплюються у традиціях та в засобах народної педагогіки – народному календарі, фольклорі, обрядах, святах, іграх, іграшках.

Із плином часу нащадки забувають традиції своїх пращурів. Але ж існує давня легенда, згідно з якою суспільство буде покаране Богом, якщо забуде свою історію та звичаї предків. На сучасному етапі розвитку нашого суспільства і в нас, в центральній Україні, відроджуються народні святкові звичаї. Зверніть увагу: вони дуже оригінальні й цікаві. Навіть якщо на перший погляд у них немає нічого особливого, залучившись до таїнств, кожна людина відчуває, що від них віє магією рідної землі, це бальзам для душі, який надає сил і наснаги.

Знати про свій народ, про свій край, свою культуру – це означає знайомитися з такою наукою як народознавство. У вузькому значенні народознавство (етнографія) – це і є наука про культуру, побут народу, його походження, національні традиції та обряди.

До основних принципів у вихованні засобами народознавства відносяться:

- **Принцип природовідповідності** – стверджує, що виховання дітей дає хороший результат тоді, коли дитина виховується в оточенні рідного, близького, природного середовища і в стосунках дитини та природи складається гармонія.
- **Принцип культуровідповідності** полягає в тому, що дитяча установа має забезпечити оволодіння дитиною народною культурою, а на цій основі – всіма національними та загальнолюдськими цінностями.
- **Принцип народності** виховання полягає в тому, що дітей виховують не абстрактні положення основ наук, а знання, практичні справи, дії, які відображають матеріальне та духовне буття, історичне і культурне минуле та сучасне рідного народу, які спрямовані на розвиток його культурної духовності.

Сьогодні активно розробляється і впроваджується в педагогічну практику принцип родинного співжиття, який ґрунтується на бережливому родинному ставленні до дитини, на плеканні її духовного світу шляхом передачі родинних традицій як у сприйманні народної культури, так і в практичному прилученні до виготовлення речей хатнього вжитку, а по можливості і мистецьких цінностей.

Дошкільне дитинство – важливий період у становленні маленької людини, її фізичного, морального та інтелектуального розвитку.

У державних документах наголошується на необхідності національного спрямування освіти, збереженні і продовженні української історико-культурної традиції, використанні ідей української народної педагогіки в дошкільних навчальних закладах.

Основними принципами українознавчої роботи в дошкільному закладі та родині повинні бути: народність, природовідповідальність, наочність, активність, систематичність, послідовність, урахування вікових та індивідуальних особливостей, краєзнавство.

Заняття з елементами народознавства в дошкільному закладі мають не лише пізнавальний характер, тут треба саме виховувати особистість на традиціях, звичаях рідного краю, зокрема взятих з досвіду в родині, в сільській громаді. Вони спрямовані на виховання у дитини почуття національної гідності, викликати інтерес до національної культури, прищепити дітям любов та повагу до українських державних і народних символів, оберегів, звичаїв, традицій. Це можливо досягти лише тоді, коли приблизитися до реального життя колись, до того, що запозичено в сьогоденні звичаї, традиції. Ефективними є виховні заходи в музейній світлиці вишитих рушників або світлиці з справжньою піччю, якщо є можливість. Цікавою формою роботи є зустріч з людьми старшого покоління, які можуть зі свого життєвого досвіду поділитися вмінням і навиками, народною піснею чи легендою, казкою чи забавлянкою. Екскурсія у етнографічне минуле вдало зацікавить дітей. А зробити це можна, відвідавши когось із стареньких родичів дошкільників і заглянувши в прабабусину скриню. Доречним буде й зовнішній вигляд вихователя та дітей, які з нагоди подорожі до бабусиної світлиці надягли своє святкове українське національне вбрання – вишиванки, вінки, стрічки, намисто тощо.

Закріпити народознавчі знання дітям допоможуть подорожі у природу рідного краю, ознайомлення з рослинами-символами, дізнатися, де росте верба, калина, які чорнобривці висіває бабуся біля хати. Майстер-клас «На кухні у бабусі» навчить дітей ліпити домашні вареники, жайворонки до Стрітєння, приготувати кутю до Святвечора. Багато радощів принесуть дитині справжні (не показові) колядки, щедрівки, посівання напередодні різдвяних та новорічних свят.

Заглянути у своє дитинство через роки допоможе спільний родинний проект «Співала мені мама колискову», де вмістити і розповіді, і колискові бабусь, прабабусь, мам та сімейні світлини.

Упродовж віків людство намагалося осмислити, зрозуміти і передати майбутнім поколінням свій досвід, знання, уміння, формулюючи і втілюючи їх у стислих словесних формах. Цю невичерпну скарбницю людської мудрості називають історичною педагогічною спадщиною. Вона давня, як і рід людський, і сформувалася задовго до того, як педагогіка виділилася в окрему науку.

Отже, прилучаючись до народознавства, діти поступово утверджуватимуться у думці, що кожен народ, у тому числі й український, має звичаї, які є спільними для всіх людей. Пізнаючи традиції, народну мудрість, народну творчість, розширюючи уявлення про народні промисли вони поступово отримують більш-менш цілісне уявлення про втілену в художній і предметній творчості своєрідність українського народу.

«Де є коріння, там виросле й гілля», – так говорить народна мудрість. Коріння роду і народу для наших дітей тут, у рідному селі, на землі батьків і дідів, де калина, верба, тополі, мальви... Тут, де мамина пісня і бабусина казка, де із-за тополь сходить сонце і гніздяться лелеки в Бубнівських соснах, де манить теплими водами Оріховка в Бубнівській Слобідці.

Прищеплення інтересу до етнічних витоків, знань про свій рід, родину, край, місцевих національних традицій сприяють становленню самобутності кожної маленької особистості, спрямуванню філософії її буття в лоні етнічної і національної культур.

У всіх народів світу існує повір'я, що той, хто забув звичаї своїх батьків, карається людьми і Богом. Народні звичаї охоплюють усі ділянки громадського, родинного і суспільного життя. Звичаї – це ті неписані закони, якими керуються в найменших щоденних і найбільших всенаціональних справах.

Відновити звичаї, закріпити, на їх основі виховати, наблизити до рідного коріння у нас є можливість. Повезло Бубнівській Слобідці на людей: у нас є «Спадщина». Це фольклорно-етнографічний ансамбль жінок поважного віку, який очолює голова ветеранської організації села Гладка Катерина Яківна.

Ці бабусі всі звичаї знають і дуже гарно співають. У гості до музею завітали і малята. Тут найбільше вразила дітей світлиця. Рушники, одяг, вишитий килим, картини, а далі... справжня піч, розмальована півнями; піл з рогозяними матками, над полом жердка з українським одягом і колиска. В цій колисці у 1937 році колихали немовля. А навколо колиски рушник з оберегом дерева роду і датою 1937 рік. На полу вишиті подушки гірками, на коминку каганець. Все як у казці. А казка ця жила десь у першій половині минулого століття. Діти роздивлялися експонати і слухали про те, де їх використовували колись: жлукто для прання, ярмо волам на шию одягали як упряж, у ступі товкли просо на кашу; сак, в'ятір – рибу в озерах ловили; мірка – зерно насипали, цїп – молотили... А тоді малята повилазили на піл, а дехто і на піч і послухали справжні давні колискові у виконання добрих бабусь із «Спадщини»:

*Ой ну, коте, котку,
не ходи по хаті,
Не буди дитяти,
Бо дитя маленьке,
спатоньки раденьке.
Ой ти, коту сивий,
Та вимети сіни,
А ти, волохатий,
Прибери у хаті.
Ой ну, котку, не дуди,
Спить дитина – не буди.
Нехай спить, нехай дримає,
А я піду погуляю,
Квіточок я назбираю.
Приберу гарненько,
Спи, моє маленьке.*

А ще бабуса Катя пригостила малят домашніми коржиками.

З особливими враженнями розпрощалися діти з співочими бабусями і чекали наступної зустрічі напередодні зелених свят, Трійці, бо господиня запросила малих допомогти прикрасити світлицю різним зіллям.

Щоб відвідини музею не стали просто пізнавальною прогулянкою, ми закріпили побачене бесідою. Опорними питаннями бесіди були:

- Хто бачив колиску в світлиці?
- А де вона знаходилася?
- Що було на рушниці над колискою вишито?
- Які пісні співали дитині, щоб вона швидко засинала?

Домашнім завданням для дітей і батьків стала спільна справа: записати колискові, які співала мама і бабуся. А колективно створимо альбом «Нам співали колискову». Вступом до проекту обрали слова В. Скуратівського: *«Коліскова пісня. Скільки їх створив народний геній! Цей особливий фольклорний жанр позначений високим поетичним світосприйняттям, глибиною мелодійного звучання, багатством образів. Лагідний материн наспів засіває дитячу душу любов'ю до людей, до природи, до усього живого. Якби не мамина пісня, яким убогим було б наше життя».*

Знову відвідали дошкільнята місцевий краєзнавчий музей перед Трійцею. Прийшли не з пустими руками, принесли зелене зілля. У Бубнівській Слобідці прикрашають садиби клечанням із чорноклена, широколистого клена, стеблами явгору (айру), зеленою лепехою. Лепеху і явгир приніс тато Сашка. А учасницям «Спадщини» подарували букет квітів. Діти з цікавістю так до всього ставилися. Особливо старалися, коли жінки доручали закріпити клечання на покуті, вставити за картину, заслати долівку лепехою і явгором рівненько. Наголосили, щоб і вдома всі прикрасили в кімнатах, а на воротах аж дві гілочки закріпили.

Таким чином, практично кожний дорослий, причетний до виховання дошкільняти, має змогу донести дитині свій досвід, свої знання, передати те, що знає, зацікавити і навчити отого сильного і вічного, що йде з глибини кореня роду – звичаїв, національних традицій.

13 грудня – Андрія Первозванного. Цей день починає зимові свята, хоч ще тільки починається справжня зима, але сонце уже повертає на літо.

У цей день здавна збиралися на вечорниці, а по-слобідському – на досвітки, на празничні досвітки, де не робили, а відпочивали. Збиралися, у якоїсь одинокої жінки в хаті. Хлопці перед цим завозили дров, щоб було чим натопити в хаті та й калиту ж пекти. Запрошували музиканта. У нас у селі популярним була гармошка і бубон, ще скрипка. Дівчата приносили на досвітки борошно, їжу. Одягалися в цей день по-святковому, у вишиванки, квітчасті хустки.

Особливими діями на досвітках було випікання калити, її освячення, кусання калити, стрибання «Сороки» і ворожіння.

Для дітей дошкільного віку жартівливою і веселою розвагою є зимові Андріївські вечорниці, що дає можливість виховати у маленьких громадян інтерес та повагу до народних традицій, прилучитися самим до обрядів свята, побачити звичай зсередини, безпосередньо взяти в ньому участь.

Традиційним у нашій дитячій установі стало це свято. Обов'язковим є для дітей і вихователів українські вишиванки, активна участь у іграх, кусання калити, яку випікає хтось із мам чи бабусь. Хлопчики себе героями відчують, козаками – їдуть на кочерзі калиту кусати, як на білому коні. А вареники дівчатка самі ліплять, правда варить добрий повар. А потім пригощають усіх: і хлопчиків, і гостей варениками з капустою і з сюрпризами. На святі весело: і таночки українські, і пісні, і ігри, навіть «Сороки» стрибали, калиту усі разом їли.

«Повертається в родини обрядовість Святвечора, колядок. А в нас у сім'ї так було скільки я себе пам'ятаю, хоч і були це 80-і роки і по цей час.»

Перед Петром мама зажинала вдома ниву, прикрашали сніп сокирками – це буде дідух на Святвечір. Зранку 6 січня варили кутю, а ми з сестрою бігали надвір слухать, де собака

гавкає – туди заміж підемо. В руках тримали ложку з кутею. Готували завжди 12 пісних страв. Як сходила зірка, накривали на стіл. Під скатертину клали сіно, часник на кутики столу і гроші. Тато брав першим кутю і підкидав до стелі, щоб усе множилося в хазяйстві, вечеряли завжди разом» (з оповіді вихователя дошкільного підрозділу закладу Марченко В.М.).

Відходять у минуле стандартні заходи, до яких діти впродовж тривалого часу зачували віршики з тематичного сценарію, аби потім читати їх перед батьками, часто не маючи в уяві цілісного образу свята, не розуміючи його суті та значення. Цікавий досвід пропонує Я. Музиченко у статті «Святвечір у дитячому садку» – це робота у дружньому колі. Ми впровадили його не перед 6 січня, бо це канікули в НВК, а в кінці грудня.

Діти сідають у коло, розглядають вертепну композицію, діляться досвідом, що знають про святкування Різдва, Святвечора. Потім відвідують три зони: «Господарі», «Майстри» і «Колядники». Це можна зробити не в один день, а протягом тижня. У зоні «Господарі» діти вчаться накривати стіл на Святвечір: кладемо символічні обереги, застеляємо білі скатертині, ставимо страви. Ведеться розповідь, як треба зустрічати колядників. У зоні «Майстри» робимо справжню різдвяну Зірку. І третя зона допомагає створити колядницьку ватагу, розучуємо колядки. Поряд з цим пояснюємо дітям символіку колядок, етику колядування. Заключне дійство – це колядування у групі і розподіл гостинців із торбини міхоноші. І цікаво, і повчально.

Стрітєння закінчує зимові свята, а найцікавіше, що цей день Зиму з Літом зводить. У дошкільному закладі це найулюбленіше свято і традиційне уже біля 10-и років. Готуємося до свята разом. Спочатку доносимо доступну інформацію із оповіді старожила села Марченко Є.В., готуємо пісні, весняні таночки, згадуємо ігри, готуємо костюми. Випікаємо жайворонки.

На стрітєння пекли жайворонків. Це такі пташенята з вчиняного тіста, а очі – насінинки з соняшника. Діти брали жайворонків, несли за село, піднімали над головами і закликали весну. Казали: «Летіть, пташенята, до нашої хати, летіть, ластівоньки, пасти корівоньки. Весну викликаю із теплого краю.» Можна закликать просто своїми словами. А тоді обов'язково з'їдали цей хліб.

Ведучі свята, звичайно, Весна і Зима, це вихователі. Змагаються Зима з Весною: хто переможе. Це змагання захоплює усіх малят і дві команди весело намагаються перемогти, але усі знають, що повинна перемогти Весна, бо її усі чекають. Гарне хлібне диво – жайворонки – роздають усім учасникам свята, їх підіймають над головами, підходять до вікна і разом закликають Весну:

Пташок викликаєм до рідного краю!

Летіть, соловейки, на рідну земельку!

Летіть, ластів'ята, до нашої хати.

Напутнє слово ведучого: – Несіть, дітки, пташечок, до своєї хати, поділіться з мамою, татом, з братиком, сестричкою. З'їжте всі по крихітці, щоб весна швидше до нас прийшла, сонечко і тепло принесла.

Проходять роки, а діти пам'ятають свої перші жайворонки, гарні обряди свята, що прийшли на рідну землю з далеких ще дохристиянських часів.

Підсумовуючи проведене, стверджуємо, що використання основних національних традицій під час організації та проведення розваг для дітей дошкільного віку досягають мети: діти одержують цікаву інформацію, задоволення, багато радості; проростає оте коріння рідної землі, з якого виросте гарне буйне гілля.

Підсумовуючи викладений матеріал, слід відзначити, що в кожному регіоні України збереглося ще багато перлин самобутньої народної культури. Наше село – не винятковість. Багата обрядовість, народні звичаї, фольклор, національні традиції живуть і понині. Цікаву інформацію одержано в сільському краєзнавчому музеї, від учасниць фольклорно-етнографічного ансамблю «Спадщина», від старожилів села і людей середнього віку. Опрацювавши літературні джерела, проаналізувавши проведені виховні заходи в дитячій установі, стверджуємо, що цікаво і доступно подано інформацію про національні свята, про витоки народних обрядів і магічних дій, пов'язаних із кожним конкретним святкуванням, що українознавство є тим шляхом, який веде допитливих до самопізнання, самотворення. А для українця, громадянина суверенної української держави є відчуття духовної єдності зі своєю рідною землею, своїм родом і народом.

Проникати в глибини рідного, національного, вивчати звичаї, обряди, магію народних свят треба саме з дошкільного віку, щоб пам'ять закарбувала все так, як рідне слово, мамину пісню, вербу і калину, дорогу землю.

Додаток 1

Оповідь 1. Записано у Тютюнник Антоніни Василівни 1957 р. н., корінної жительки с. Бубнівська Слобідка Золотоніського району Черкаської області.

13 грудня приурочене гарному народному і християнському святу – Дню святого Андрія Первозванного.

Андрій був першим апостолом, що пішов слідом за Ісусом Христом. Згодом він привів до Спасителя свого рідного брата Перта. Андрій раніше займався рибальством. Тож відправився він із проповіддю святого слова до східних країн, до Дніпра.

Давня легенда розповідає, що в XIIIст. Андрій Первозваний, пропливаючи мимо гір, де тепер розкинувся Київ, проголосив: «На цих горах засяє ласка Божа, буде велике місто...»

Хоч це і християнський святий, але свято це сягає ще далеких язичницьких часів. Це народне свято. З ним пов'язано задобряння Бога Сонця Ярила, бо у ці дні, хоч ще зима тільки починається, а Сонце уже повертає на літо. Вклоняємося Сонцю, щоб був урожай у новому році, бо ми люди землі, селяни і це цікавить кожного з нас, і дорослого, і малого!

У цей день здавна збиралися на вечорниці, а по-слобідському – на досвітки, на празничні досвітки, де не робили, а відпочивали. Збиралися, (звичайно, це було давно, ще в час молодості моїх батьків) у якоїсь самотньої жінки в хаті. Хлопці перед цим завозили дров, щоб було чим натопити в хаті та й калиту ж пекти. Запрошували музиканта. У нас у селі популярним була гармошка і бубон, ще скрипка. Дівчата приносили на досвітки борошно, їжу.

Одягалися в цей день по-святковому, у вишиванки, квіткові хустки.

У хлопців був старший на кутку – береза, що очолював громаду, всю молодь вулиці. Він відповідав за порядок на досвітках.

За неписаними законами знали, що хлопці в хату не заходять, поки дівчата не спечуть калиту і не запросять їх.

Калиту місять усі дівчата: від найменшої до найстаршої, а потім саджають у піч і чекають, поки спечеться. Сидять тихо, кожна про своє мріє, про свої бажання. Адже у ніч на Андрія відбуваються дива: андріївська ніч допоможе дівчатам пізнати свою долю. Потім витягають калиту з печі і проводять особливі дійства. Старша з дівчат (це не за віком, а обирають веселу, вредненьку, бойову дівчину) бере калиту і підносить над головою:

Калита, Калита, Сонцем налита!

Я тебе піднімаю, тепло закликаю.

Калита, Калита, Сонцем налита!

*Я тебе піднімаю, добро закликаю!
Калита, Калита, Сонцем налита!
Я тебе піднімаю, щастя закликаю!*

Калиту перев'язують червоною стрічкою. Запрошували до хати аж тепер хлопців. Хлопці кланялися, віталися. Береза прив'язував калиту до сволака.

Вибирали Калитинського, бажано Андрія, і Коцюбинського. Хазяйка дому окроплювала калиту свяченою водою, і починали парубки калиту кусать. Хто не вкусить, того сажею мазали, а хто кусав, той цілував дівчину, яку хотів.

Дівчата стрибали «Сороки». Це так кладуть навхрест дві кочерги чи підойми. Через них треба вискакати і не збитися. Хто не вистрибає «сороки», того теж сажею обмажуть.

*Ти сорока, ти ворона, ти дівчина чорноброва
рубай дрова до порога, а д порога до воріт,
щоб ніжечок не змочить.../2р.*

Дівчата співали, а одна стрибала. І так усі. Темп наростав. Багато-хто і збивався. Ще за традицією, дівчата пригощали хлопців варениками з капустою і з сюрпризами. Сюрпризи – це гроші-копійки – багатим станеш, перець – кохання чекає, лавровий лист – звістки гарної чекай.

Ворожать на Андрія, звичайно, дівчата, але і хлопці, заважаючи дівчатам, теж не проти було узяти участь.

Ворожки є різні. Хто ж перший заміж вийде? Чоботи до порога ставили від печі. Але чобіт треба зняти з лівої ноги. Хто останній поставить перед порогом, та першою заміж піде. Під вікном слухали. Скаже господар у хаті: «Іди, чи біжи» – вийдеш заміж, а скаже: «Сядь, не бігай» – сидітимеш ще рік.

Цікаво було кидати чобіт через хату: куди вкаже носком, туди заміж підеш.

Кілки на лісі рахували: удовець, молодець. Дрова теж рахували: висиплеш оберемок біля печі і складаєш – удовець, молодець. Під подушку клали листочки з іменами знайомих хлопців, а вранці руку під подушку, який витягнеш, такий і чоловіком буде. Ще ставили у головах стакан води і дощечку поверх – хто прийде уві сні до криниці по воду, той і є судженим. І ще багато ворожок вигадували. А хлопці у цей вечір могли капості робити безнаказано: знімали ворота у дворі, де дівку гулять не пускали; могли копицю сіна перенести до порога, щоб з хати не було як вийти і ін.

Ці розваги не для маленьких діток, звичайно, але і для них тут можна дещо цікаве взяти до свята.

Оповідь 2. Записано у Марченко Єлизавети Василівни 1929 р. н., корінної жительки с. Бубнівська Слобідка Золотоніського району Черкаської області.

15 лютого – Стрітіння. Це церковний празник, коли Мати Божа Свята Діва Марія принесла до храму в Єрусалимі сина свого Ісуса Христа. А в народі Стрітіння здавна означає зустріч зими з літом, тобто з весною. У цей день освячували в церкві свічку, воду. Свічку ставили дома біля образів і запалювали тоді, коли була гроза з громом, бо свічка захищала від лиха хату.

Стрітенську свічку кладуть у руки покійнику, як батюшка одспівує. Ще запалювали, коли якесь горе в родині траплялося. А водою окроплювали хворих, бо стрітенську воду вважали цілющою. Цією водою благословляли синів, як ішли в армію, також рідних, що від'їздили в далеку дорогу. Оббризкували корів, як виганяли на пашу весною, домашню птицю, бджіл.

У селі дивилися за сорокою. Це тепер нема чогось сорок, а тоді було багато. Отож, на Трьох Святих – сорока кладе у гніздо уже три палички, на Стрітіння – гуртом стрічаються,

на Сорок Святих – уже сорок паличок у гнізді, а на Похвалу – уже яєчка покладені. Так ще моя бабуся казала.

На Стрітення пекли жайворонків. Це такі пташенята з вчиняного тіста, а очі – насінинки з соняшника. Діти брали жайворонків, несли за село, піднімали над головами і закликали весну. Казали: «Летіть, пташенята, до нашої хати, летіть, ластівоньки, пасти корівоньки. Весну викликаю із теплого краю.» Можна закликать просто своїми словами. А тоді обов'язково з'їдали цей хліб.

У саду або на городі палили солом'яне опудало, щоб знищить морози. Опудало робили з отого снопа, що дідух, що зажинали перед Петром. Зерно вимолочували, а солому спалювали. Можна це зробити і на Сорок Святих.

Молодь, було, стрічається десь на вулиці у цей день і співають пісень.

*Миколенко Любов Петрівна, методист,
Гапич Аліна Федорівна, вихователь
Чигиринського навчально-виховного
комплексу «Дошкільний навчальний заклад –
спеціалізована школа I-III ступенів №2»
Чигиринської районної ради
Черкаської області*

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПРИРОДОЮ ТА ІСТОРІЄЮ ЧИГИРИНЩИНИ ШЛЯХОМ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСКУРСІЙ

***Анотація.** В статті міститься матеріал проведення роботи, спрямованої на ознайомлення дітей з пам'ятками історії та природи рідного краю шляхом проведення екскурсій по Чигиринщині. Подана послідовність підготовки до екскурсій, їх проведення та закріплення і узагальнення знань дітей, методи та прийоми цієї роботи. Використані власні вірші з краєзнавчої тематики.*

Батьківщина – це рідна домівка, це те місце, де ми народилися і провели найкращі дитячі роки. У кожної людини Батьківщина одна – єдина, як і родина, тому зерня знань про її історію, культуру, природу, звичаї, традиції своїм вихованням ми сіємо з дитячих років, щоб плоди їх свято шанувалися і передавалися з покоління в покоління. Рідний край змалечку привертає увагу дітей, збагачує їх, стає джерелом радісних, цікавих відкриттів і переживань. Виховання покликане значно посилити пізнавальні можливості дітей завдяки формуванню у них допитливості та стійкого інтересу до навколишнього світу. Саме тому, поряд з іншими видами роботи велику увагу приділяємо ознайомленню дітей з історією та природою Чигиринщини шляхом проведення екскурсій (піших та автобусних) по рідному краю. Це ж край де народилися наші діти, Чигиринщина – древній і самобутній куточок України. Розташована серед мальовничих просторів, вона стала в XVII столітті осередком відродження українського народу, а Чигирин – першою столицею незалежної козацької держави. Ці святі для кожного жителя України місця мають багато визначних пам'яток історії, культури і природи, які нерозривно пов'язані з героїчним минулим. В адміністративних межах Чигиринського району сьогодні державою охороняється більше 300 пам'яток археології, 80-історії, 14-архітектури і 13-природи. На його території діє Національний історико-культурний заповідник «Чигирин». До його складу входять пам'ятки історії, археології, ландшафту, архітектури і містобудування. Це численні пам'ятні місця козацької доби та часів гайдамаччини, визначні природні об'єкти. Найвідомішим з них є тисячолітній дуб Максима Залізняка в Холодному Яру.

Чигиринщина наскільки багата своєю історією і природою, що не знайомити дошкільників з нею, не виховувати любов до рідного краю, цікавість, бережне ставлення до природи та бажання включитись в природоохоронну роботу, неможливо.

На Чигиринщині багато

Є місць красивих, чарівних

І де я тільки не буваю,

З любов'ю згадую про них.

На Україні міст багато

Красивих, також чарівних,

Та Чигирин миліш в сто крати,

Бо народилась я не в них. Л. Миколенко

Для ознайомлення дошкільників з природою та історією Чигиринщини нами були розроблені піші екскурсії на Богданову гору, а також, автобусні екскурсії: до Церкви Святого Іллі та Замчища Богдана Хмельницького (с. Суботів), до Трьох криниць (с. Суботів), в урочище Холодний Яр (с. Медведівка), до Дуба Максима Залізняка (с. Медведівка), в Козацький хутір (с. Стецівка).

В плануванні цього виду діяльності міститься робота по підготовці дітей до проведення екскурсії, матеріали для її проведення та закріплення та уточнення одержаних знань дітей. Також, зібрано інформаційно-довідковий матеріал для вихователів, який містить інформацію, доступну для сприйняття дітьми дошкільного віку, про пам'ятки природи рідного краю:

Державну пам'ятку природи республіканського значення (Дуб Максима Залізняка, Холодний Яр), державні пам'ятки природи місцевого значення ботанічні (дуб «Внук», кам'яне дерево), гідрологічні (Три криниці), державні заказники місцевого значення, державні парки – пам'ятники садово-паркового масиву та малі річки Чигиринщини, ставки та джерела. А, також, пам'ятки історії та культури. Зібрано ілюстративний матеріал та фотоматеріали для проведення підготовчої до проведення екскурсій роботи та роботи по закріпленню знань дітей. Розроблені фізкультхвилинки, складені на основі місцевого матеріалу, дидактичні ігри.

Під час проведення екскурсій на Богданову гору, як однієї із форм роботи патріотичного, екологічного виховання та соціалізації дошкільників, застосовуємо наступні методи і прийоми: розгляд картин, ілюстрацій, малюнків і фотографій, створення фотоальбому, фотостенду, виставки малюнків, розповіді вихователів, слухання віршів та уривків художнього слова, бесіди по ознайомленню з цікавими фактами дитячих років та життя Т. Шевченка, легендами рідного краю розучування прислів'їв, приказок, скоромовок, складання дітьми розповідей-роздумів, описових та розповідей інших видів, питання-роздуми, бесіди за методикою ТРЗ, мовні, дидактичні та рухливі ігри, проведення хвилинок милування оточуючим, фізкультхвилинок, складених на основі місцевого матеріалу. Дуже зацікавлює дітей проведення дозвілля, для закріплення отриманих знань дітьми, виготовлення «фотовідшукувачів» та «квітки-семицвітки», її використання в якості путівничка під час проведення підсумкової екскурсії.

Для прикладу хочемо зупинитися на підготовці, організації і проведенні екскурсій на Богданову гору та закріпленні знань дітей про історію та природу об'єктів цієї гори.

В центральній частині Чигирини знаходиться Замкова гора – пам'ятка ландшафту, історії, архітектури національного значення.

Богданова гора – це гордість Чигиринців.

Вона у нас окраса всього міста.

Видніється вона дуже далеко

Подобається жителям й туристам. Л. Миколенко

Експерсії на Богданову гору проводимо з дітьми середнього і старшого дошкільного віку. Цей цикл експерсій має 8 етапів. Під час проведення кожної експерсії, проводиться ознайомлення з одним об'єктом, розташованим на Богдановій горі:

- Підніжжя гори. Пам'ятний знак на честь перебування Т.Г. Шевченка у Чигирині в 1843 і 1845 роках.
- Монумент ознаменування боротьби українського народу під проводом Б. Хмельницького.
- Оглядовий майданчик міста (красвиди з Богданової гори).
- Фортеця (Бастіон Петра Дорошенка).
- Джерело «Громобій».
- Штучне озеро на Богдановій горі.
- Лісопаркова зона Богданової гори.
- Загально-підсумкова експерсія на Богданову гору, яка проводиться з метою розширення, узагальнення, уточнення і закріплення знань дітей, отриманих під час попередніх експерсій.

Робота по ознайомленню з кожним об'єктом поділяємо на три етапи:

- Підготовка дітей до експерсії.
- Експерсія.
- Закріплення та уточнення знань дітей.

Перед проведенням кожної експерсії, з дітьми проводиться ретельна підготовча робота. Так, перед експерсією до підніжжя гори, діти ознайомлюються з тими фактами, що в наше місто аж двічі приїжджав великий український поет Тарас Шевченко. Малюки розглядають малюнки, які він зробив в цей час на місцеві теми: «Дари в Чигирині», «Чигиринський дівочий монастир», «Чигирин з Суботівського шляху». З дошкільнятами проводяться бесіди про те, як українці вшановують пам'ять великого Кобзаря. Малюки розглядають ілюстрації із зображенням пам'ятників Тарасові Шевченкові в різних містах, знайомляться з цікавими фактами та подіями з дитячих років та життя поета, слухають та читають його вірші. Знайомляться з книгою «Кобзар» Т.Шевченка. З великою цікавістю діти слухають маленькі уривки, доступні для їх сприйняття, з творів Шевченка «Чигирине, Чигирине», «Заступила чорна хмара», «Гайдамаки», «У неділеньку святую» та інші. Почуття великої гордості викликає той факт, що Тарас Шевченко одну з редакцій своєї збірки назвав «Чигиринський Кобзар».

Приїшовши на експерсію діти переконуються, що всі чигиринці цими всіма фактами дуже гордяться і біля підніжжя гори поставили пам'ятник Кобзареві з кобзою, а далі є пам'ятний знак, на якому вказані дати відвідування великим поетом нашого міста. Тут облаштовано одне з улюблених місць відпочинку жителів і гостей. На згадку обов'язково проводимо фотозйомку.

Після експерсії діти складають розповіді на тему: «Шевченко в Чигирині», та діляться своїми враженнями від експерсії. Дітям розповідаємо, що всі чигиринці гордяться цими подіями. А Тарас Шевченко у своїй книзі «Кобзар», Чигирин згадує аж 23 рази.

Під час підготовки до експерсії на оглядовий майданчик Богданової гори, звідки відкривається широка панорама міста і навколишньої місцевості, діти розглядають фотографії сучасного вигляду міста та виду на Повітову управу та Успенську церкву, зроблені з оглядового майданчика. Вони дізнаються, що таке оглядовий майданчик. Виготовляють власноруч «фотовідшукувачі» (паперові моделі фотоапарата), за допомогою

яких під час екскурсії «відшуковують» найбільш привабливі для них місця в загальному виді міста, та «фотографують» їх. Під час проведення екскурсії діти піднімаються вирубаними з каменю крутими східцями, яким більше 100 років. Вони визначають, чи легко підніматися ними і, що саме цьому неможливо було брати ворогам це укріплення штурмом. То ж нічого дивного, що тут з'явився замок. І тому Богданова гора ще називається Замковою. З оглядового майданчика висота якого 70 метрів, це як висота 25-поверхового будинку, добре видно віддалені села, пагорби і низи Тясмина, далекі Придніпровські рівнини і ліси, велику частину нашого рідного міста. З цього боку гора дуже високо піднімається над ним. Її підніжжя омиває річка. Звертаємо увагу малюків, що вона, ніби, синя стрічечка в'ється серед зеленого килиму. Це річка Тясмин. На схилах мало землі і вони дуже стрімкі, волога від дощів та снігів тут майже не затримується, рослини гостро відчувають її нестачу. Колись давно, довгий час гора була безліса, а зараз вона, ніби, тоне в зелені, як і все наше рідне місто.

Дітям пропонується помилуватися красою схилів гори та краєвидами рідного міста. Проводиться хвилинка милування, робота з «фотовідшукувачами». Дітей заохочуємо визначити найкращий краєвид міста, знайти його через отвір «фотовідшукувача», уважно розглянути і запам'ятати, щоб після повернення в садок відобразити в малюнкові. Зазвичай з дітками проводимо гру «Чудовий Чигиринський край – слова про нього називай».

*Від теплих слів і сонце яскравіше сяє
Від гарних слів і птахи голос ніш співають
Від щирих слів і квіти швидше розквітають
Здається й вітерець слова ці промовляє. Л.Миколенко*

По закінченню екскурсії діти роблять фотографію на згадку. А після її проведення вони свої враження передають в малюнках, зображують краєвиди міста, якими милувалися, використовуючи «фотовідшукувач». Складають розповіді про екскурсію, описові розповіді пейзажів і краєвидів, використовуючи матеріали фотоальбому: «Весело й цікаво у садочку нашому», в який розміщуємо також фото, зроблені під час екскурсії. На різних заняттях використовуємо фізкультхвилинки, складені на основі місцевого матеріалу.

Наприклад:
*У древнім Чигирині
Стоїть гора Богданова,
Висока і зелена,
Якщо на неї ти зійдеш,
То з радістю присядеш
Й повітря свіжого вдихнеш
Коли хочеш бути здоровим,
Вранці ти хутчіш вставай,
потягнися, усміхнися,
вліво, вправо нахилися,
І на гору Богданову
Не барися, поспішай. Л.Миколенко*

Щоб закріпити знання дітей проводимо дидактичні ігри, такі як: «Загадай, ми відгадаємо», «Подорож містом», «Правильно-неправильно», «Продовж далі» та інші.

Надзвичайно зацікавлює дітей екскурсія до джерела «Громобій», що розташований на горі. Підчас підготовки до екскурсії дітей знайомимо з природними та штучними водоймами та способами їх утворення, озерами, ставками та джерелами Холодного Яру. Розглядаємо фотографії краєвидів Богданової гори, на яких зображені величезні виступи каміння.

Пояснюємо походження третьої назви Богданової (Замкової) гори – Кам'яна. Одні, називають її Замковою (тут в часи Хмельниччини була фортеця), інші Богдановою (під горою стояв палац-резиденція Богдана Хмельницького), ще інші – просто Кам'яною горою. На самій маківці гори з під скелі било джерело, світле, прозоре. Вода в ньому завжди була прохолодна. Звідки воно взялося? Загадка природи... Дітей знайомимо з легендою про це джерело. Адже народне повір'я говорить, що всім оборонцям Чигирин і рідної землі завжди допомагали громити ворогів не тільки козаки і селяни, а й сама природа. Розповідають, що одного разу Богдан Хмельницький був обложений стотисячним ворожим військом на Чигиринській горі. Козаки хоробро боролися, але не стало води, життя людей було поставлено під загрозу. Ворог вирішив взяти військо Хмельницького змором. На високій горі в козаків Богдана були великі запаси їжі, а води не було. Спершу почали гинути без води худоба, а потім і люди. Тоді козаки вирішили видобати в кам'яній скелі криницю. День за днем били скелю. Камінь іскрився, але не піддавався. Ось тут-то і прийшла на допомогу своїм синам рідна земля-матінка. Над фортецею з'явилася хмара. Сяйнула блискавиця – і вдарила в гору. Прокотилося відлуння, немов разом вдарили тисячі гармат. На горі між кам'яними скелями забурлила свіжа джерельна вода нестримним потоком. Старі люди здогадувалися, що нібито вода пішла на гору з Тясмина тими підземними ходами, якими колись Хмельницький водив коні напувати до річки, а ще говорять, що козаки в години скрути всі разом стали на коліна і почали молитися Богові і раптом пролунав грім, блискавка вдарила в кам'яні скелі і між ними забурлила вода. Саме тому це джерело називають «Громобій». Джерело врятувало козаків від смерті. Набравшись нових сил, Богдан Хмельницький, разом з своїми козаками розгромили вороже військо. Козаки боронили свою землю, свій рідний дім, тому їм, як кажуть, і стіни допомагали. З того часу джерело кілька сотень літ продовжувало існувати і невпинно, зимою і влітку, тихо дзвеніло непомітним срібним дзвіночком.

Прийшовши на екскурсію діти з цікавістю розглядають велетенські виступи каміння, які з часом вкрилися ґрунтом, за рахунок перенесення пилу вітром. Тепер на цьому ґрунті росте трав'яниста рослинність.

Природа рідна, як ми тобі вдячні,

Гора ця – із минулого дзвінок,

А ти великим пензлем, у зелених капцях

Розфарбувала історичний цей куток. Л.Миколенко

Діти дізнаються, що довгий час джерело було живим і над ним стояв дерев'яний дуб. Згодом криницю розширили. І до джерела ведуть широкі гранітні сходи. Чигиринці завжди вірили, що той, хто нап'ється з нього, здобуде особливу козацьку силу. Але минуло багато років і джерело висохло, зміліло. Воно потребує термінової допомоги. Тому для збереження джерела потрібні невідкладні заходи до його упорядкування, цілий комплекс робіт. Адже на Богдановій горі природних водойм немає. З дітьми проводиться гра «Я – еколог» (якби ви були екологами, щоб ви зробили, щоб джерело «Громобій» знову ожило?). Дітям пропонується завдання (за методикою ТРЗ): – Уявіть себе краплиною води з цього джерела, щоб ви розповіли гостям і туристам, які приходять до джерела?

Пропонуємо пограти в ігри «Джерело – джерельце» (придумувати інші назви, джерела та дати обґрунтування своїм пропозиціям); «Послухай мене, джерело» (висловити джерелові свої побажання, слова вдячності, мрії, власне бачення його майбуття).

Повітря, земля і вода – це Природа.

Природа – це Я

І ти – це Природа.

*У Божому світі, під сонцем одним
Повинні ми жити у згоді. Л.Миколенко
Діти оглядають зону відпочинку, об лаштовану біля джерела.
Джерело – джерельце на горі Богдана,
Всім втішає душу синьоока гладь
І місцеві жителі, й приїжджі туристи,
Полюбляють завжди тут відпочивать. Л.Миколенко*

Після проведення екскурсії одержані знання діти закріплюють під час різних видів діяльності. Проводимо з малюками дозвілля «Збережемо природу навкруги» (природоохоронна робота), бесіди про небезпеку від грому та правила поведінки під час цього явища, закріплюємо легенду про джерело «Громобій», розповідають її дітям середньої групи. Розглядають фотографії, зроблені під час екскурсій. Складають розповіді-роздуми на тему: «Що нам потрібно для того, щоб джерело «Громобій» завжди було окрасою Богданової гори?». Дошкільнята запам'ятовують та пояснюють власне розуміння прислів'я, типу: «До природи не носи шкоди», «Зіпсував красу і воду – не буде честі твоєму роду» та інші, та пов'язують їх зміст джерелом «Громобій». Закріплюємо знання дітей проведенням дидактичної гри «Ланцюжок: погано-добре». З такою ж методикою ми проводимо ще чотири екскурсії до об'єктів Богданової гори (до Монументу ознаменування боротьби українського народу під проводом Б. Хмельницького; до Фортеці (Бастіону Петра Дорошенка); в лісопаркову зону гори; До штучного озера Замкової гори).

Після проведення 7 екскурсій до об'єктів гори, з дітьми розпочинаємо підготовку до заключно-підсумкового етапу екскурсій. Діти спільно з вихователем виготовляють «Квітку-семицвітку», на кожній пелюстці якої розміщена цифра, що позначає номер зупинки маршруту, її назва та фото дітей біля цього об'єкта з попередньо проведених екскурсій. Діти діляться на 7 груп. Кожна група (2-4 особи), готуються бути екскурсоводами на певній зупинці маршруту (за вибором дітей).

Прийшовши до підніжжя гори, вихователь повідомляє дітям, що подорож їх поведе чарівна «квітка-семицвітка». Діти по черзі відривають пелюстки, розглядають на них фотографії і написи, а вихователь супроводжує це різними віршованими словами, типу:

*Віє вітер, віє
Квітку повертає
Хочеш подивитись
Куди йдемо далі.
Під гомін води ворухиться квітка
І показує далі нам шлях
Й наступну зупинку ми зможем побачить
На гарних її пелюстках.
Тут пахне хвоєю, травою, листям
І пташки нам весело співають
А вітерець так тихо повіває
І в квіточки пелюстку знов гортає. Л. Миколенко*

Біля кожного об'єкта діти – екскурсоводи, розповідають про нього, використовуючи знання, одержані під час попередніх екскурсій. Останніми зупинками цього маршруту є «Озеро» та «Лісопаркова зона». На закінчення екскурсії малюки розповідають розповіді-роздуми, легенди, говорять прислів'я, приказки, скоромовки, зміст яких ґрунтується на місцевому матеріалі. Проводяться хвилинки милування красою довкілля, діти залюбки грають в різні рухливі та дидактичні ігри.

*Давайте й ми присядемо спочити
під вербами, що тихо шепотять,
Ми помилуємось природою довкілля,
Й у гру цікаву з вами будем грати.* Л. Миколенко

На основі спостережень дітей за навколишнім життям, знань, отриманих ними під час екскурсій, роботи по ознайомленню з минулим та сьогоденням Чигиринщини, збагачуємо тематику та ігровий задум сюжетно рольових ігор. Формуємо уміння дітей розгортати сюжет гри за допомогою поєднання різних тематик. (сім'я – подорож – приїзд гостей – екскурсоводи – дитячий садок). Окрім фотоальбому «Весело й цікаво у садочку нашому», фотографії, які були зроблені під час екскурсій, розміщуємо на стенд «Стежками рідного краю». Залюбки розглядають діти ці фотографії разом з батьками, коментуючи їх.

Піші та автобусні екскурсії з дітьми, які носять історичне та природне спрямування проводяться з малюками систематично. Ці екскурсії значно підвищили пізнавальні можливості дітей. Малята постійно проявляють стійкий інтерес до історії та природи свого краю. Під час проведення екскурсій враховуємо вікові та індивідуальні особливості дітей підбираємо найефективніші методи пізнання історії та природи, активізуємо, стимулюємо розвиток інтелектуальної, емоційно-чутливої та дієво-вольової сфери особистості і малюків. Доброю традицією в дошкільному закладі стало проведення автобусних екскурсій по Чигиринському району за бажанням дітей та батьків з дітьми старшої групи в погожі травневі дні.

Гарні спогади залишають в дітей такі екскурсії, вони значно підвищують пізнавальні можливості дітей. Малята постійно проявляють допитливість, стійкий інтерес до історії та природи свого краю, бажання зберегти її та включитися в роботу по її охороні. Екскурсії сприяють формуванню основ патріотичних почуттів, розвитку логічності і послідовності, уяви малюків, поступовому усвідомленню зв'язків та залежностей між минулим і сьогоденням України.

Лише людина, в душу якої з дитячих років було посіяно зернятко знань про свою Батьківщину може по-справжньому любити і свій народ. У кожної людини Батьківщина асоціюється з дорогим і милим серцю містечком, спогади про які занурюють у дитинство. У будь-якому куточку легко дихається і радісно живеться. Саме тому людина, перебуваючи далеко від свого рідного міста, будучи дорослою, завжди хоче ступити на цю землю, вважаючи її рідною. А любов до Батьківщини починається з милувань її пейзажами і краєвидами, здобуття знань про її минуле й сьогодення, побут і традиції. Щиро сподіваємось, що наші вихованці, які з дошкільних років отримують знання про рідну Чигиринщину, пишаються її історією, милуються красою її природи, будуть завжди любити рідну землю, передаватимуть свої знання прийдешнім поколінням і виростуть справжніми патріотами України та свого древнього козацького краю.

*Мишолов Наталія Володимирівна,
Луцишина Лариса Михайлівна, виховательі
дошкільного навчального закладу
ясла-садок комбінованого типу №15
м.Умань Черкаської області*

**ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЇ КОСМІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОНТЕССОРІ ПІД ЧАС
ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З НАРОДОЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З СТАРШИМИ
ДОШКІЛЬНИКАМИ**

***Анотація.** Стаття присвячена використанню ідей космічного виховання технології Марії Монтессорі, щодо розв'язання питань організації народознавчої діяльності з дітьми дошкільного віку.*

На сучасному етапі значно зріс інтерес учених і практиків до проблем раннього розвитку дитини. І серед авторів, до спадщини яких усе частіше звертаються дослідники, на одному з перших місць – Марія Монтессорі. Уже понад 20 років наш заклад працює над впровадженням елементів технології Марії Монтессорі. Вона є моделлю особистісно-зорієнтованого підходу до навчання й виховання дітей. Її феномен «полягає у вірі в природу дитини, прагненні виключити будь-який авторитарний тиск на людину, яка формується, орієнтації на ідеал вільної, самостійної, активної особистості». Центром педагогічної системи Монтессорі є дитина. Ця теза є абсолютно сучасною тому, що відповідно до реформ в дошкільній освіті дитина поставлена в центр усього навчального процесу.

Уже понад десять років наш дошкільний навчальний заклад працює над упровадженням у освітню роботу елементів педагогіки Марії Монтессорі. Зокрема, широко застосовуємо ідею космічного виховання для ознайомлення дітей із навколишнім світом, формування уявлень про його впорядкованість та взаємозалежності.

Ідея космічного виховання Марії Монтессорі полягає в наданні дитині можливості зрозуміти зв'язки між основними елементами всесвіту, такими як час, природа, історія. Діти отримують знання про континенти, дізнаються про культуру та історію народів, що їх населяють, про тваринний та рослинний світ, створюють мапи, слухають пісні та легенди, ознайомлюються з традиційним вбранням, мистецтвом, звичаями народів. А ще отримують перші елементарні уявлення з різних галузей науки, вчать класифікувати й узагальнювати.

Як стверджувала Марія Монтессорі, довкола кожної дитини необхідно створити навколишнє середовище, яке стимулюватиме її розвиток, де вона могла б вільно досліджувати й вивчати. Таке середовище дасть змогу задовольняти різноманітні потреби дитини, забезпечувати набуття нею власного життєвого досвіду у відповідь на внутрішнє звернення до дорослого: «Допоможи мені це зробити самому!».

У космічному вихованні педагог виокремлювала два напрями. Перший напрям передбачає набуття дітьми елементарних уявлень з біології, анатомії, географії, астрономії, фізики, хімії та інших наук у єдності та взаємозв'язку. Це сприяє формуванню у дитячій свідомості цілісної картини світу. Марія Монтессорі вважала, що інтерес до навколишнього світу, його походження, розвитку в дитини з'являється набагато раніше, ніж про це їй розповідають у школі. Дитина хоче знати, як літає літак, як розвивається жабеня, як утворюється веселка. Вона не може чекати, коли дорослі дозволять їй проводити досліди з хімії та фізики, а про зірки й планети розкажуть на шкільному уроці астрономії. Тож, починаючи з дошкільного віку, доцільно відкривати дитині найважливіші знання про навколишній світ, спонукати його досліджувати. Другим напрямом космічного виховання є розкриття особистості дитини, становлення її стійкого характеру, розвиток логічного та образного мислення.

З огляду на те що сучасна освітня парадигма націлена на пошук такої системи освіти, яка навчала б людину жити й діяти відповідно до універсальних законів Природи й Космосу, ідея Марії Монтессорі про космічне виховання набуває особливої актуальності.

Про важливість залучення дитини до культури свого народу написано дуже багато, оскільки звернення до нащадків та їх спадщини виховує повагу, гордість за землю на якій живеш. Велике значення у соціально-моральному вихованні має ознайомлення дошкільнят з історичною, культурною, національною, географічною, природно-екологічною своєрідністю свого регіону. Виходячи з цього робота з краєзнавства включає в себе цілу низку завдань:

- виховання у дошкільнят любові до рідного міста, вулиці, поваги до праці дорослих;
- формування у малих уманчан уявлення про географічне розташування нашого краю, уявлення дітей про флору і фауну та бережного відношення до них;
- розвиток соціально-моральних якостей: гордість, гуманність, бажання зберегти та примножити багатства свого краю та інтересу до традицій та промислу краю;
- розширення історичних знань про рідний край;
- виховання любові до природи рідного краю через пряме спілкування з нею, сприймання її краси та розмаїття;
- знайомство дітей з символами Уманщини (герб, прапор).

При вирішуванні цих завдань успіх може бути лише за умови активної взаємодії наших вихованців з навколишнім світом, через гру, предметну діяльність, спілкування, навчання, працю та інші види діяльності – так як виховують у дитини не тільки громадянські почуття а і формують його взаємовідношення з дорослими та однолітками.

Велике значення для виховання дітей інтересу та любові до рідного краю має найближче оточення. Задача педагога відібрати найбільш доступні враження для дитини, тому починає роботу по вихованні любові до рідного краю, педагог має сам досконало його знати.

Відбір відповідного матеріалу дає можливість сформувати у дошкільнят уявлення про те чим славиться його край. Рідне місто. Треба показати дитині що рідне місто славиться своєю історією, традиціями, пам'ятними місцями, пам'ятниками, кращими людьми.

Які ж відомості та поняття про рідне місто мають засвоїти діти?

- Увагу дітей старшого віку потрібно сконцентрувати до об'єктів які розташовані на ближчих вулицях: школа, кінотеатр, пошта, аптека іт. д. розповісти про їх призначення, підкреслити що все це створено для людей.
- Діапазон об'єктів з яким знайомлять старших дошкільників розширяється – це район і мсто в цілому, історичні місця і пам'ятники, дітям пояснюють в честь кого вони зведені. Дають знання назв свого міста, вулиці а також в честь кого вони названі.
- Екскурсії проводяться по місту, на природу, спостереження за працею дорослих, де кожна дитина починає усвідомлювати що праця об'єднує людей, потребує від них злагоженості, взаємодопомоги, знання свого діла. І тут велике значення має знайомство дітей з народним промислом рідного краю, його умільцями.

Найбагатший за змістом, розділом роботи це ознайомлення дітей з природою рідного краю. Тільки спілкуючись із природою, ми починаємо осягати розумом єдність людини з нею. Як свідчить життя ще подекуди трапляються не поодинокі випадки порушення правил поведінки на природі, тому формування елементарного природо – охоронного світогляду у вихованців має займати особливе місце. Той хто любить природу не буде її нищити. Виходячи із цього подаються дітям доступні знання про природу рідного краю, при чому нові знання вони здобувають, як результат особистих відкриттів і ґрунтуються на раніше сформованих уявленнях. Формуються у дітей уявлення, що природа цілісний організм, у якому існують повітря, вода, ґрунт, рослини, тварини і люди. Цікаві розповіді й повідомлення про флору та фауну, які занесені до Червоної книги Черкащини, сприяють вихованню дбайливого ставлення дітей до всього живого.

При доборі змісту занять варто дотримуватися принципів доступності, послідовності, систематичності, достовірності, пізнавальності тощо.

Ефективним методом космічного виховання а саме з виховання любові до Батьківщини, до рідного краю де народився, є географічна матрійка Монтессорі. За її допомогою діти в

доступній формі отримують знання про такі поняття, як місто, батьківщина, держава, континент та їх взаємному розташуванні. Її можна використовувати з 3 до 6 років.

ГЕОГРАФІЧНА МАТРІЙКА МОНТЕССОРІ

Мета використання таких вправ з дошкільниками: ознайомити з поняттям місто, держава, континент та їх взаємне розміщення; розширення знань про навколишній світ.

Матеріал: Фігурки людей (мама, тато, дитина), будинки різного кольору. Картонне поле велике з надписом Україна, картонне поле менше з надписом місто, картонне поле найбільше з надписом материк. Фото вулиць міста прилеглих до дошкільного закладу; пам'ятних місць міста, тематичні фото «Дитячий садок», «Свято», «Люди», «Природа», тощо.

Орієнтовний опис роботи з географічною матрійкою.

1 варіант. Вихователь пояснює, що мама, тато та дитина живуть разом у будинку – слово ДІМ. А будинок живе в місті – слово МІСТО, місто живе в країні – слово УКРАЇНА, країна живе на материку – слово ЄВРОПА. Викладаючи матрійку. Потім дитина повинна самостійно скласти матрійку читаючи надписи.

2 варіант. Вихователь пропонує дитині викласти материк на якому живе наша країна – слово ЄВРОПА, викласти країну – слово УКРАЇНА, викласти місто – слово УМАНЬ. Вихователь пояснює що в нашому місці живуть різні будинки та наш дитячий садок – слово ДИТЯЧИЙ САДОК. А дитячий садок живе на перетині різних вулиць. Пропонує дітям пригадати куди вони ходили на екскурсії, переглядаючи фото вулиць що прилеглі до дошкільного закладу. Потім діти самостійно викладають фото з вулицями міста і об'єктами що там знаходяться. Кожен із дітей може виступити у ролі гіда.

Для подальшої роботи з дошкільниками можна використати метод трьох запитань для вирішення подальшої роботи з новими об'єктами міста.

3 варіант. Вихователь пропонує викласти країну де всі живуть – слово УКРАЇНА. Вихователь пояснює що в Україні живе багато людей – слово ЛЮДИ та український народ багатий різними народними традиціями і що сьогодні поговорять про свята – слово СВЯТО. Вихователь поступово знайомить дітей з різними тематичними святами відповідно до сезону з розглядом фото презентацій, слуханням оповідок, легенд, віршів, прислів'їв, тощо.

Здійснення народознавчої діяльності з дошкільниками на краєзнавчому матеріалі, виходить з таких принципів:

- Включення ознайомлення дітей з рідним містом у цілісний освітній процес.
- Введення нового матеріалу у роботу з дітьми за принципом поступового переходу від того, що ближче дитині, до загальнішого, культурно – історичних фактів.
- Формування особистісного ставлення до фактів, подій з життя міста, створення умов для активного прилучення вихованців до навколишньої дійсності.
- Прилучення дітей до історії, культури, культурної спадщини минулого, природи рідного міста.

Одним із принципів методу Монтессорі є принцип індивідуального навчання. А одним із першочергових і найскладніших питань сучасної практики дошкільної освіти є індивідуальний підхід до вихованців. Це потрібно самим дітям, які в умовах не формальної, а дієвої індивідуалізації стають впевненішими, сміливішими, наполегливішими, більш відповідальними та самостійними.

Монтессорі вважала що дитині необхідне навколишнє середовище, яке стимулює її розвиток де б вона могла вільно досліджувати і вивчати; яке відповідає не тільки розмірам маленької дитини, але й задовольняє її різноманітні потреби, забезпечуючи отримання власного життєвого досвіду. Вона відзначала про необхідність зберігати й підтримувати

дитяче сприймання світу як єдиного цілого, доводячи, що вже у дошкільному віці дитина має здобути різноманітні знання про навколишній світ: «У вихованні ми повинні торкатися не стільки науки, скільки інтересу до Людства і його культури тощо. Саме культура – всезагальний акцент, здатний об'єднати розум усіх людей в одну гармонію, до якої ми спрямовуємо космічне виховання».

*Мозгова Тетяна Василівна,
вихователь Синьооківського навчально-виховного
комплексу «загальноосвітня школа I-II ступенів –
дошкільний навчальний заклад»
Золотоніської районної ради
Черкаської області*

ФОЛЬКЛОРНИЙ ТВІР, ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО – ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ ДИТИНИ.

Анотація. Дана стаття містить інформацію про фольклорний твір як засіб творчого розвитку дитини. Матеріал подано на прикладах, взятих з української народної творчості: казок, колискових пісень, танців, лічилок, ігор, скоромовок. Запропоновано різноманітні форми роботи, які можна використати на заняттях з різновіковою групою. У підготовці молодого покоління до життя важливу роль відіграє виховне середовище, де і формується особистість в цілому. Через фольклорні твори вихователь розкриває перед дітьми народну мудрість, неповторний світ народної поезії, влучність і красу рідного слова.

Фольклор – складова художньої культури народу, його неписана словесність. Уснопоетичне художнє слово супроводжувало людину з її першопочатків. Воно ввійшло в життя і побут, як один із засобів задоволення притаманної людині потреби у прекрасному і як органічний компонент її вірувань та світоглядних уявлень. Для фольклорного твору характерною ознакою є колективність творення та багатоваріантність у виконанні. На думку вчених, фольклор виник разом з мовою і має невичерпний потенціал для розвитку суспільства. Саме фольклорні твори мають виразну освітню і виховну спрямованість. Для творів усної народної творчості властива усна форма поширення і передача між людьми способами безпосередньої комунікації. Дитячий фольклор відповідає інтересам, запитам і смакам дітей різного віку, йому властива багата вигадка, легка, цікава і доступна форма, весела і захоплююча розповідь, поєднання словесного, часто римованого матеріалу з елементами гри.

На сьогоднішній день виникла потреба як для вихователів, так і для батьків вивчати українську етнопедогогіку, відновити народне виховання з метою збереження нації, забезпечення духовної єдності поколінь. Тож слід прислухатися до народної мудрості «Якщо твої плани розраховані на рік – сій жито, якщо твої плани розраховані на десятиліття – саджай дерева, якщо твої плани розраховані на віки – виховуй дітей».

Саме українська народна творчість може формувати не тільки естетичні смаки дитини, а й сприяти морально-етичному розвитку особистості як повноцінного громадянина нашої держави. Від моменту народження, співаючи колискову, мама формує найважливіші моральні цінності, такі як: духовність, любов, доброта, співчуття, і до етапу самоусвідомлення як громадянина відбувається становлення особистості. Фольклорні твори, як засіб інтелектуального зростання мають дивовижну значущість розвивати творчу уяву дитини.

У всіх дошкільних закладах нашої держави зосереджена досить значна увага що до виховання у дітей любові до Батьківщини, поваги до традицій, звичаїв, та фольклору.

Виховання – це безпосередньо складний процес, який потребує використання і застосування різноманітних методів для отримання позитивного результату. Народний фольклор сприяє передачі від покоління до покоління духовних багатств нашого народу. Як зауважив К.Д. Ушинський «Виховання, створене самим народом і побудоване на народних засадах, має ту виховну силу, якої немає у найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях чи запозичених в іншого народу». Виховне завдання фольклорного твору має на меті прищепити в першу чергу, дітям любов до рідного краю, до клаттика землі, на якому ти народився, до рідної мови, Батьківщини, відчуття почуття гордості за свій народ, повагу до національної культури, звичаїв та оберегів, розвинути найважливіші морально-духовні цінності справжнього патріота своєї держави.

Обов'язковою умовою має бути зацікавленість дітей та створення відповідного розвивального середовища, яке максимально відповідає потребам дитини. Підтримання уваги та зацікавленості дітей – важливий аспект, що має свої особливості при роботі в різновіковій групі, адже рівень сприйняття інформації для кожної дитини є специфічним. Тому важливо добирати матеріал так, щоб розрахувати рівень складності для всіх дітей.

Наш навчальний заклад активно працює над вихованням моральності, патріотизму, естетичного смаку, щоб кожна дитина могла розвивати в собі найбільші духовні скарби: доброзичливість, людяність, щирість, любов та повагу. Значну увагу ми приділяємо ознайомленню дітей з культурою рідного краю, історичними та державними символами, організуємо українські народні свята та розваги. Такі заходи поглиблюють знання дітей про українські традиції, українську пісню та звичаї, виховують почуття гордості за свій рідний край. На заняттях та в повсякденному житті ми обговорюємо різні фольклорні твори, аналізуємо героїв, розвиваємо уяву, мислення. Якщо заплановано вивчення декількох творів то можна скласти класифікаційну таблицю, яка дасть можливість систематизувати матеріал, який буде розглянуто з дітьми, або ж розподілити відповідний матеріал за темами. Також можна розробити конспекти індивідуальних занять на заучування скоромовок, прислів'їв, закличок, загадок. Сприймання фольклорної спадщини сучасною дитиною допомагає асоціювати їй події минулого з теперішнім. Будь – який фольклорний твір, ознайомлює дітей з національною культурою, звичаями та традиціями.

Для прикладу візьмемо український весняний обрядовий танок «Подояночка», який прославляє прихід весни після танення снігів. В даному випадку важливо пояснити дітям, що ця маленька україночка символізує пробудження природи навесні. Доречним до такого таночка, звичайно, буде залучити всіх дітей. Старші можуть самостійно виконувати пісню, а найменші – лише повторювати рухи. Обираючи будь-який фольклорний твір, важливо спрямувати його в русло дитячої кмітливості, винахідливості, імпровізації та творчості в цілому. Якщо ми розглядаємо музичний твір усної народної творчості, вихователь може спершу мотивувати дітей до його вивчення звичайним висловом: «У коло всі ставайте – танцювати та співати починайте!». Тобто, спочатку необхідно надати відповідне емоційне спрямування дитині, яке дасть можливість досить легко перевтілитися в того чи іншого персонажа і активно вивчати твір. Іноді лише за допомогою голосу, міміки чи жесту вдається досягти розуміння дітьми змісту пісні. Для дітей молодшого дошкільного віку слід використати більш доступні малі фольклорні форми, наприклад: потішки, лічилки, загадки, коротенькі казки – при цьому діти старшого віку можуть активно декламувати текст та демонструвати персонажів твору.

Вважається, що усна народна творчість впливає на оздоровлення організму. Розглянемо звичайну потішку «Сорока-ворона», вона допомагає заспокоїти дитину, приносить їй радість, впливає на біологічно активні точки, які розташовані на кистях рук та ніг. Тобто батьки та

рідні вже від народження вкладають в дитину почуття задоволення, спокою, зрівноваженості, що сприяє в подальшому формуванні емоційно сталої особистості.

А такий фольклорний твір, як колискова є одним з найдавніших жанрів народної словесності, що має міфологічне коріння. Це твір в якому магічна дія слів звучить у вигляді замовляння на ріст, здоров'я, щастя немовляти. Монотонний тихий наспів і пестливі слова мають заспокоїти дитя і приспати його. Здавалося б прості слова «Люлі, люлі, люлечки...», «Коте, коте, котусику...», «Баю, баю, баю...», але вони вводять малюка у світ мистецтва, формують любов до української культури. Саме через колискову дитина поступово отримує знання про певні норми поведінки та необхідність дотримуватися їх. Дитя вчиться аналізувати вчинки героїв колискових пісень в нього формується почуття справедливості, вміння відрізнити добрі вчинки від поганих. Тобто, хлопчик чи дівчинка, яка тримає ляльку в руках і тихо наспівує їй колискову, емоційно готує себе до відповідального батьківства чи материнства та свідомої турботи про потомство. В цих словах закладений великий зміст, найважливіша сімейна цінність – любов!

Якщо розглянути інші малі фольклорні твори такі як лічилки, скоромовки, колядки, заклички, то більшість з них зазвичай, мають ігровий зміст з наявністю повторюваних поєднань різних звуків. Наприклад: «Коляд, коляд, колядниця...» чи «Раз, два, три, чотири, п'ять...». Повторюваність надає тексту милозвучності, дзвінкості, музичності, мелодійності та легко запам'ятовується дитиною. Коли дитина слухає такий твір, у неї виникає бажання самій з легкістю вивчити його. Завдяки музичності та ритмічності, які допомагають працювати над узгодженням рухів зі словами, ми сприяємо розвитку слухового сприйняття. А от звичайна невеличка пісенька – мирилка «Битися не билися» розрахована на те, щоб забути сварку та відновити дружні стосунки. Промовляння слів такої пісні сприяє формуванню у дитячому колективі позитивної емоційної атмосфери. Застосовуючи у своїй практиці мирилки, ми вчимо дітей пробачати образи, бути товариськими. На сьогоднішній день досить популярною серед дітей фольклорною формою є лічилка. У своїй роботі ми використовуємо цей короткий віршований твір для справедливого розподілу ролей під час гри або визначенні певних обов'язків у групі. В такий спосіб ми формуємо чесність та відповідальність, що є досить важливими якостями майбутнього громадянина нашого суспільства.

Не менш цікавим для дітей є скоромовки, де швидке повторення тексту практично неможливе без належної практики. Скоромовка характеризується складною ритмікою зі змістовною смисловою організацією, тому сприяє розвитку артикуляційного апарату та мовлення в цілому. Тож, використовуючи в своїй роботі скоромовку, ми розвиваємо слухову увагу, творчі здібності, виховуємо почуття гумору (якщо вони сміхотливого характеру), а також підвищуємо культуру мовлення наших вихованців.

Також важливу виховну цінність мають прислів'я та приказки. В них зібрана вся мудрість народу та його багатовіковий досвід. В основі цих творів лежать, узагальнення та важлива думка або ж повчання. За своїм жанром, ці малі фольклорні твори дуже близькі між собою, але прислів'я обов'язково мають повчальний зміст, а от приказки лише констатують певну подію. Отже, можна сказати, такі твори сприяють морально – етичному вихованню, а саме вчать бути чесними, дружніми, справедливими та вихованими.

В своїй роботі, ми досить часто використовуємо ще один фольклорний твір – загадку. Вона допомагає не лише активізувати пізнавальні можливості дитини, а й потребує значної розумової діяльності та використання життєвого досвіду, знань, спостережень. Такі твори можна розподілити згідно тематичного змісту та застосовувати безпосередньо для

відповідного заняття. Наприклад, загадки про природу: «Що сходить без насіння?» або «Що біжить без зупинки?» чи «Що шумить без буйного вітру?» та інші.

Але найбільшу виховну силу, мають українські народні казки. Дитина, слухаючи текст та аналізуючи зміст твору, вчиться відрізняти хороші вчинки від поганих, добрих персонажів від злих, тобто вона отримує нові знання природно і робить певні висновки, а саме розвиває в собі найважливіші моральні цінності, такі як доброзичливість, чесність, любов та співчуття. Дитина може асоціювати себе та своїх знайомих з певним персонажем казки. Саме це дасть їй можливість усвідомлено охарактеризувати певні події з життя казкового та справжнього. Для наймолодших доречно використовувати казки де головними героями є звірі чи будь – які вигадані персонажі. Якщо розглянемо таку українську народну казку, як «Ріпка» можна зробити висновок про згуртованість та родинну підтримку один одного. Саме цю казку ми часто порівнюємо зі своєю різновіковою групою, де важлива праця кожного, навіть найменшого. Це сприяє дружній атмосфері у групі та відсутності вікового поділу серед дітей.

А от у казці «Рукавичка» існують справжні дива, де в звичайній дідовій рукавичці розмістилося скільки лісових звірят. Тут вам і доброта, і співчуття, і турбота про інших. Саме такі казки вчать дітей ставитися з протиріччям до певних подій, а саме: звірі зігрілися у рукавичці, а от у дідуся замерзла рука, або ж навіщо звірям, які мають хутро, ховатися в рукавичці. Такий сюжет спонукає до певних роздумів навіть наймолодших вихованців. Для старших дітей можна застосовувати казки з глибшим моральним змістом. Це такі, як «Кривенька качечка», «Котигорошко», «Летючий корабель», «Корило Кожум'яка» та інші. А от якщо розглядати українську народну казку «Курочка ряба», то для дітей старшого дошкільного віку вона є досить простою і неактуальною для вивчення у цьому віці, але працюючи з дітьми в різновіковій групі, можна зробити висновок, що старші з задоволенням допомагають молодшим емоційно сприйняти твір та проаналізувати кожного з героїв казки. Слід зауважити також, що для старших дітей можливо актуальним є продумати певні завдання, які будуть доречними і мотивуватимуть дітей розвивати фантазію та креативність. Для зразка можна запропонувати запитання: «Чи навмисно мишка розбила яйце?», «Чи може курка знести золоте яйце насправді», «Якби мишка не розбила яйце, щоб з ним зробили дід з бабою?» і т.д. Можливо також запропонувати дітям самотійно продумати сюжет казки з іншою кінцівкою, а для наймолодших використати мнемосхеми для швидкого вивчення твору.

Всі ці казки свідчать про глибоку фантазію українського народу, тут вам і «тридев'яте королівство», і «райські країни» і найважливіше для процесу виховання – шанобливе ставлення до батьків, любов і повага до сім'ї, співчуття, взаємодопомога, а також хитрість, заздрість, підступність, жадібність. Саме казка доносить нам мудрість про те, що у природі все взаємопов'язано і добрі вчинки лише прикрашають людину. Тож, використовуючи для своєї роботи будь – який матеріал такого змісту, варто продумати всі деталі. Після вивчення декількох казок, можна наприклад, провести вікторину «стежинами казок» або конкурс малюнків «Мій улюблений казковий персонаж» або ж підготувати різноманітні цікаві завдання: картки, пазли, схеми та ін.

Отже, можна вважати, що фольклорні твори є універсальним засобом педагогічного впливу на дитину, що сприяють духовно-естетичному та моральному вихованню. Фольклорна спадщина нашого народу вчить кожного – фантазувати, спостерігати, розвивати пам'ять, сприяти розвиткові музичних та творчих здібностей, впливати на розвиток таких морально – духовних рис як доброта, чуйність, товарицькість, впевненість, відповідальність, співчуття, емоційність тощо. Тобто, можна вважати, що будь-який твір усної народної

творчості є важливим джерелом національних духовних традицій та ідентичності українського народу.

*Новікова Валентина Анатоліївна,
вихователь дошкільної дитячої
установи ясла-садок «Малютко»
Лисянської селищної ради
Черкаської області*

УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР, ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

***Анотація.** Немає народу байдужого до материнської мови, до рідного слова, рідної домівки, рідної землі. Змалку потрібно виховувати і формувати моральні цінності дитини. Гарним помічником у цьому є український фольклор. Це неоціненна спадщина досвіду, мудрості наших предків, яка передана у піснях, прислів'ях, приказках, звичаях. Тому потрібно використовувати усе це при роботі з дітками.*

Український фольклор супроводжує дитину з перших років її життя і є невичерпним джерелом виховання морально-етичних навичок. Він відображає життя народу, його історію, мову, мудрість.

Скарбниця усної народної творчості надзвичайно багата. Це і ніжна й щира мамина пісня над колискою немовляти, яка заспокоює дитину, зігріває її теплом, ласкою. Це і чарівна бабусина казка, яка вчить жити і працювати, боротися і перемагати, захищати добро й ненавидіти зло. Це і цікава дідусева приказка, скоромовка чи загадка, які розвивають кмітливість і мислення. Це і відповіді на тисячі «чому?», які дитина одержує від рідних, близьких, знайомих, задовольняючи свою природню допитливість. Це і застереження від необачного вчинку, виражене через народний гумор чи жарт, мудре прислів'я чи приказку.

Погляди на мораль, етику та естетику формувалися під впливом життєвого досвіду. Вони не базувалися на букві закону, а жили в народному слові, передавалися у формі звичаїв, обрядів від старшого покоління молодшому. Тож у фольклорі ми знаходимо відповіді щодо норм поведінки на усі випадки життя. Це своєрідний моральний кодекс – бути чесним, справедливим, скромним, працьовитим, допомагати слабшому й немічному, поважати старших, турбуватись про батьків, не нищити природу тощо.

Народна творчість містить у собі переконливі аргументи, що глибоко впливають на всю емоційну сферу дитини, а тому запам'ятовуються на все життя і стають керівництвом до практичної дії в різноманітних обставинах.

Алгоритм формування у дітей дошкільного віку загальнолюдських моральних якостей складається з таких компонентів:

- інформаційний – знання дитиною моральних норм, якостей; усвідомлення нею їхнього значення для подальшого життя та існування в людському суспільстві;
- мотиваційний – спрямований на виховання бажання дотримуватись правил моральної поведінки, прагнення плекати високі моральні якості;
- поведінковий – визначає рівень засвоєння дитиною моральних норм, їхні прояви у поведінці і наскільки це стало нормою її життя.

У формуванні моральної свідомості дитини головними є переконання на основі роз'яснення, читання художньої літератури, розповідання казок, етичні бесіди; у формуванні моральної поведінки: привчання, у процесі якого потрібні вказівки, показ, пояснення, контроль, оцінка; громадська думка; створення виховуючих ситуацій. А для формування

моральних почуттів необхідні: приклад, заохочення у формі похвали, підбадьорення, подяка, покарання (засудження, осуд).

Моральну школу народної науки дитина дошкільного віку здобуває спочатку вдома – на руках матері, батька, бабусі, наслідуючи старших братиків чи сестричок. Від того, як батьки ставляться до своєї дитини, чого навчають і як виховують, залежить, наскільки гармонійним буде розвиток її та її ефективність суспільного виховання. Про нерозривність зв'язків поколінь у сімейному колі, вплив родинних звичаїв, життєвого досвіду на дитину влучно та образно говориться в народних прислів'ях і приказках: «Так батьки жили, так і нам треба», «І мій батько такий був, і я в нього вдався», «Які самі, такі й сини», «Яблучко від яблуньки не відкотиться, а хоч відкотиться, то хвостиком обернеться», «Ниточка веде до клубочка».

Щодо того, коли слід починати виховання дитини, в народній педагогіці були цілком певні погляди: «Тоді вчи, як упоперек на лавці лежить, а як подовж ляже, то тоді вже не навчиш», «Коли дитину не навчили в пелюшках, то не навчите в подушках». Про гарне виховання дітей кажуть так: «Викохав дитину в добру годину», «Любо й неньці, як дитина в честі», «За гарну науку цілуйте батька й матір в руку». Важливою складовою родинного життя є мовленнєве спілкування батьків з дітьми та поміж собою; народна мудрість наголошує на виховній силі слова у таких влучних народних виразах: «Як батько кричить, то син гарчить, а як батько лається, то син кусається», «Не вчи дитину штурханцями, а хорошими слівцями», «Добрі діти доброго слова послухають, а лихі й дрючка не бояться».

Одним із засобів морального виховання є усна народна творчість, зокрема та її частина, що дістала назву «дитячий фольклор» і яка супроводжує дитину від колиски до юності.

Особливе місце в родинному спілкуванні відведено колисковій пісні. Колискова – це пісня материнської душі, любові й ласки, неповторної ніжності. У ній щільно переплетена радість і біль, тривога і надія. Колискові пісні належать до поезії пестування, звертання до дитини в них виражають любов і піклування матері: «Щоб зростало маленятко, наше любе пташенятко, наша квітонька маленька, наша зіронька ясененька». Колискова пісня супроводжує колисання дитини у колисці чи на руках у матері, завдяки їй дитина не лише добре засинає: між матір'ю і нею встановлюється тісний емоційний зв'язок. І ще вважалося, що дитина, якій не співали колискових, виростає відлюдькуватою, нетовариською. Існує наукова думка про те, що колискова виконує не лише виховну функцію, а й лікувальну. Вона здатна діяти заспокійливо не лише на дитину, а й на маму. Особливо корисна вона для хворих дітей.

Проте, на жаль, колискова стала рідкісним явищем у сучасній сім'ї. Можливо, це і стало однією із причин недобррозумілих стосунків матері і доньки, нездорового мікроклімату сім'ї, розлучень, відмови від власних немовлят. Тому потрібно шукати спосіб повернення колискової пісні дітям.

Кожному вихователеві відомо, що для дітей найулюбленішим жанром усної народної творчості є казка. Розповідання казок завжди приносить малятам велику радість: вони уважно слухають, активно сприймають, швидко запам'ятовують зміст, із задоволенням переказують, грають в ігри за казковим сюжетом. Я помітила, що сила впливу казки залежить не лише від її змісту, а й від уміння яскраво й образно її розповісти. Тому, знайомлячи дітей з казкою, намагаюся виразно розповісти її дітям, вживати характерні казкові фрази, епітети, створити теплу, задушевну обстановку.

Використовуючи на заняттях казки, я домагалася того, щоб дитина була не тільки пасивним слухачем, але й активним оповідачем. Такі питання, як: «Розкажи чому..», «А як ви

думаєте?», «А як би ви вчинили на місці героя? – дають можливість дитині висловити свою думку.

У чудодійному казковому світі герої казки стають досить близькими і зрозумілими дітям. Вони здатні аналізувати їх поведінку, оцінювати вчинки, зіставляти із засвоєними знаннями та правилами.

Добро і зло – ці абсолютно вічні моральні цінності – пізнаються дитиною через казку. Правда і кривда, щастя і біда, сміливість і боягузтво, скромність і хвалькуватість, працьовитість і лінь здебільшого ідуть поруч. У казці їх обирають герої, а в реальному житті – діти. Казки про звірят – адресовані дітям молодшого дошкільного віку, в середньому до них додаються чарівні казки, а в старшому – історичні, легенди, перекази, небелиці. Завдання ж дорослих допомогти дітям вибрати потрібну казку та донести її до свідомості дітей.

Зустріч з казкою може здійснюватись різними шляхами: народною – через оповідь, авторською – через читання, через показ театрів, розігрування, інсценізацію, перегляд відеозаписів.

До неоцінених коштовностей українського фольклору належать прислів'я та приказки. Вони і за змістом, і за формою доступні дітям дошкільного віку. Влучне прислів'я чи приказка вписується в ситуацію настільки точно, що здається, інакше і не скажеш. Найкраще вживати прислів'я й приказки у момент, коли обставини наочно ілюструють прислів'я, тоді схований у нього зміст стає для дитини ясний. Кожен вихователь має знати напам'ять велику кількість прислів'їв та приказок, щоб у будь-який час влучно використовувати їх у роботі з дітьми. У повсякденному житті завжди можна знайти привід вжити ту чи іншу приказку чи прислів'я. Обравши певну ситуацію, до якої підходить прислів'я, запитую у дітей: «Чому так кажуть?», «Що відбулося?», «Спробуй розповісти своїми словами». Усі ці вправи спонукають дитину до висловлення власної думки, збагачують образну пам'ять, примушують осмислювати навколишню ситуацію, розвивати спостережливість, кмітливість, почуття гумору.

У спілкуванні з ровесниками вихованці часто вживають образливі слова, на що діти скаржаться. Допоможуть вихователю тут такі прислів'я «Вода все сполосе, лише злого слова ніколи», «Рана загоїться, а лихе слово – ні». У процесі приймання їжі можна використовувати прислів'я: «Каші маслом не зіпсуєш», «Добрий борщик та малий горщик», «Так їсть, аж за вухами лящить». Надмірно говірких дітей можна застерегти: «Менше говори – більше діла твори»; дитині, що не знайде собі діла під час праці: «Не хитруй, не мудруй, а чесно працюй». Хвалькуватих дітей присоромить прислів'я: «Хвастун – пустий чоловік»; у боротьбі зі страхом допоможуть: «У страху очі великі», «Вовків боятися – в ліс не ходити».

На заняттях намагаюся звернути увагу дітей на образну мову прислів'їв та приказок. Хлопчиків та дівчаток спонукаю до використання образних висловів у власній мові.

Під час режимних моментів (умивання, одягання, годування, сну), а також ігор і побутового спілкування з малюками, звертаюся до народних пісеньок, потішок, забавлянок. Так, наприклад, щоб викликати в дітей позитивне ставлення до вмивання, використовую потішку «Водичко, водичко», а процес вдягання супроводжую примовкою «Чок, чок, чобіток». Такі пісеньки-пестушки, як «Ладі-ладусі», «Сорока-ворона», «Іде коза рогата» тощо створюють у дітей радісний настрій, викликають позитивні емоції, розвивають мовлення. Для себе я зробила висновок, що народні пісеньки або потішки треба промовляти весело, емоційно, з додержанням ритму, все це сприяє кращому сприйманню тексту, запам'ятовуванню.

До найбільш поширених жанрів дитячого календарного фольклору належать заклички, які стосуються різних явищ природи – сонця, вітру, дощу. Їх доцільно використовувати у процесі спостережень. Наприклад, під час прогулянки сонечко заховалось за хмаринку і тоді ми з дітками співаємо закличку:

*Вийди, вийди, сонечко,
На дідове полечко,
На бабине зіллячко,
На наше подвір'ячко,
На весняні квіточки,
На маленькі діточки.
Там вони граються,
Тебе дожидаються.*

Діти охоче повторюють слова заклички і пізніше самостійно будуть пригадувати її слова.

Щоразу доводиться спостерігати дитячі сварки, особливо в ранньому дитинстві. Щоб не вигадувати всілякі покарання за це, навчила малюків давнього звичаю миритися. Ті, хто сварилися, з'єднують замком мізинці і промовляють мирилку:

*Мир – миром,
Пирого з сиром,
Вареники в маслі,
Ми дружечки красні,
Поцілуймося, помиримося.*

Українська діти за традицією шанобливо зверталася до своїх батьків, родичів на Ви: «Мамо, купіть мені, будь ласка книжку», «Бабусю, Ви казали...». Звертатися на «ти» було великим гріхом. Звертання до батьків були лагідними, пестливими, виражали дитячу любов і шану: «Батечку мій любий», «Матусю рідненька». Глибока повага до батьків виявлялася не тільки у формі звертання, а й в особливому промовлянні слів «батько», «мати». Щоб дитина лагідно зверталася до своїх батьків, вона обов'язково має сама чути такі слова. Молодих батьків можна познайомити із властивими українській мові пестливими звертаннями до дітей: дитиночко, малятко, серденько, голубонько, пташенятко.

Сучасні діти дуже рідко коли звертаються до батьків на Ви. Відродити цю традицію можна спільними зусиллями педагогів і батьків. Можна запропонувати батькам, членам родини вихованців, щоб вони розповіли, як у дитинстві і вже дорослими людьми завжди звертаються до своїх батьків, бабусь, дідусів на Ви. Потім формувати у сучасних дошкільнят потребу шанобливо ставитися до своїх рідних.

Існує думка, що рівень цивілізації суспільства вимірюється його ставленням до жінки. Становище жінки на Україні було винятковим. «Як свідчать джерела, у козацькі часи незалежності української жінки – шляхтянки могла позаздрити дворянка будь-якої європейської країни» – мовиться в книзі «Як козаки воювали». – «Бо вона була рівноправною з чоловіком, мала такі ж громадянські права, особисту незалежність. Жінка була членом церковних братств, засновувала школи, монастирі, богодільні, служила у війську, вільно обирала собі нареченого, виховувала дітей, сама розпоряджалася своїм майном, управляла ним, розривала шлюб.

В легендах і піснях, приказках відбилося шанобливе ставлення до жінки-матері. Згадаймо хоч би таке прислів'я: «Нема цвіту цвітнішого, як маківочка, нема роду ріднішого, як матіночка». Зневажити матір було ганебним вчинком і великим гріхом. В багатьох піснях родинного циклу розповідається, як були покарані син чи дочка, що погордували матір'ю,

зневажили чи зреклися її. Так у пісні «Мати сина виростала» йдеться про те, як син вигнав матір з дому, соромлячись її вбогості. Мати докоряє синові:

*Поховають мене люди,
Тобі, сину, сором буде.*

Серце, совість, сором – це ті поняття, до яких зверталася народна мудрість, визначаючи, що таке добро і зло, що можна, а чого не можна, що відповідає нормам моралі, а що є аморальним

Якщо хтось із дітей припускався негідного вчинку, обов'язково питали, яка мати вигодувала такого нелюда, бо вважалося, що доброта, лагідність, чесність, порядність, щедрість переходить до дитини з молоком матері. Авторитет матері у вихованні своїх дітей високо цінувався громадою: «У дитини заболить пальчик, а в мами – серце».

Виняткову роль жінки у вихованні дітей можна простежити у прислів'ях, родинно-побутових піснях, легендах, переказах: «Любов матері і на відстані гріє», «Біля рідної матки добре дитятку». Втрата дітьми рідної матері була непоправним горем. У фольклорі образ злої, несправедливої матері трансформувалася у образ мачухи: «У кого є ненька, у того й голівонька гладенька», «Голівонька наша бідна, що в нас матінка нерідна». Якщо рідна мати порівнювалася із сонцем, то «Мачушине добро, як зимнєє тепло», «Мати б'є, то не болить, мачуха як подивиться, то на душі холоне».

З втратою матері дитина вважалася круглою сиротою: «Вдовець – дітям не отець, бо й сам круглий сирота» – говорить українське прислів'я. Тому з допомогою фольклорних творів я намагаюся прищеплювати діткам любов та повагу до батьків.

Українська дитина ще змалку вмiла вітатися, прощатися. За народним звичаєм дитя ще з року починали вчити «давати чолом», вітаючись із старшими. В українському селі традиційно віталися як зі знайомими так із незнайомими людьми. Першими мали вітатися молодші зі старшими. Дітей привчали розмовляти спокійно та лагідно, чемно вислуховувати дорослих, ввічливо звертатися із проханнями.

Добррозичливість та ввічливість у спілкуванні передавалися через різноманітні словесні вітання, які в українському мовленнєвому етикеті є традиційно побажаннями добра, здоров'я, виражають приязнь, лагідне ставлення до співрозмовника: доброго дня, доброго здоров'я, добридень, здорові були, доброго вечора у вашій хаті, добраніч. У повсякденному спілкуванні з дітьми та їх батьками я намагаюся використовувати ці словесні вітання, цим самим сприяти вихованню у них приязного ставлення до людей, збагаченню їхнього словника. Це ж стосується і слів ввічливості: вибачте мені, пробачте мені, даруйте, дякую, перепрошую, будь ласка, будьте ласкаві, уклінно прошу.

Отже, як бачимо, українці мали усталені правила родинного виховання та спілкування, досвід мовленнєвого виховання дітей, який виявлявся у створенні колискових пісень, забавлянок, примовлянь, пісень, ігор, загадок, казок. Добрі традиції не мають зникати, тож саме від нас залежить, чи збережемо ми багатющий досвід народної етнопедагогіки. Ми маємо розвивати й використовувати народний досвід виховання маленьких дітей шляхом введення найжиттєздатніших народних звичаїв, традицій в освітній процес сучасного дошкільного навчального закладу; залучення сучасних батьків до вивчення і використання у родинному спілкуванні кращих зразків мовленнєвої взаємодії з дітьми: українських колискових пісень, приказок, прислів'їв, казок, мирилок, закличок, формул мовленнєвого етикету.

*Острань Руслана Романівна, вихователь,
Музика Анна Андріївна, вихователь*

УМАНЬ – МІСТО, В ЯКОМУ Я ЖИВУ

Анотація. В даній статті подається короткий історичний екскурс нашого міста, визначні архітектурні пам'ятки, тематичні блоки роботи з дітьми по ознайомленню з рідним містом, цікавими фактами рідного краю, з природним довкіллям міста через «Подорожі до джерела живої думки», форми взаємодії з батьками. Подані сучасні методи виховання дитини-патріота.

*Від сьогодні, ласкава Умань,
Скільки житиму бранець твій...*

В. Симоненко

Умань... Найяскравіша перлина Черкащини. Йдучи містом, можна помітити його надзвичайну особливість: нечасто у маленькому містечку почуєш одразу кілька іноземних мов, і не кожне місто – мільйонник може похизуватися тим, що, як Умань, стало свідком багатьох подій. Природне поєднання історії і сучасності – основна риса Умані.

Географічне положення міста зумовило його історичну долю, таку ж непросту, величну і трагічну, як і доля усієї держави. Нині – це одне з найкрасивіших і наймальовничіших провінційних міст, особливий колорит якого виявляється у тісному переплетінні минувшини і сучасності. Помилуватися історичними та архітектурними пам'ятками міста, славнозвісним дендропарком «Софіївка», створеним руками талановитих народних майстрів ще у 18 столітті, приїждять тисячі туристів не лише з України, а й з багатьох країн світу. Надзвичайно цікава, багата різноманітними історія міста, яка веде свій початок з сивої давнини.

Найперша сторінка історії міста губиться в глибині віків світової цивілізації і поки що залишається непрочитаною. На території сучасного міста та його околиць археологи виявили залишки поселень пізнього палеоліту, трипільської культури, доби пізньої бронзи, черняхівської культури та періоду Київської Русі. Поблизу Умані вчені знайшли кургани скіфського часу. Загалом тут відкрито й досліджено близько 50 архітектурних пам'яток.

Нині Умань – місто обласного підпорядкування з розвиненими промислово – сільськогосподарськими, науково – освітніми, соціально – культурними, адміністративними та туристичними функціями.

Гортаючи славні сторінки історії нашого міста, ми усвідомлюємо що, на нас, педагогах лежить велика місія – виховання справжнього патріота нашої країни. Патріотизм – одне з найглибших почуттів, яке закріплене століттями й тисячоліттями історичних подій. Не можна бути патріотом, не відчуваючи особистого зв'язку з Вітчизною, не знаючи історії того, як любили та берегли її наші пращури, як боронили її незалежність наші діди, батьки, брати.

Знайомство з історичним минулим нашого міста, дуже цікавий напрям у роботі з організації народознавчої діяльності з дітьми дошкільного віку. А навіщо дітям – дошкільнятам потрібні знання про історію країни, міста? Адже систематизований курс історії – це завдання школи. Так, ми згодні. Проте, щоб успішно діти засвоїли цей курс, необхідно ще до школи сформувати в них початкові достовірні наукові уявлення про історію нашої Батьківщини. Працюючи з дітьми дошкільного віку, ми педагоги розуміємо що такі слова як Батьківщина, Україна, Вітчизна – незрозумілі для маленької дитини. Починати знайомити з ними дітей потрібно з більш звичних понять: назви дошкільного закладу, в

якому виховується та навчається дитина, з вулиці, на якій він стоїть, із району, в якому гуляє дитина з батьками, і, нарешті, з міста чи села, в якому живе маленький громадянин.

Ось чому із раннього дитинства потрібно виховувати в дітей людяне відношення до всього живого, моральні якості. Інакше кажучи, необхідно виховувати майбутнього громадянина своєї країни, свого міста. Розуміючи це, опрацювавши нормативну та методичну літературу, ми визначили такі основні завдання з організації народознавчої діяльності з дітьми дошкільного віку у нашому закладі:

- виховання в дітей любові та прихильності до своєї сім'ї, домівки, дошкільного закладу, вулиці, міста;
- формування знань про житло, предмети народного декоративно-ужиткового мистецтва, їх використання в повсякденному житті, народну іграшку, вишивку, український національний одяг;
- формування бережного ставлення до природи та всього живого;
- прищеплення поваги до людей праці, результатів праці дорослих;
- формування уявлення про високу духовну культуру українського народу, про звичаї, традиції, свята, про споконвічне прагнення українців до краси;
- формування елементарних знань про права людини;
- розширення уявлення про міста і села України;
- знайомство дітей з державними символами (герб, прапор, гімн);
- знайомство дітей з національними символами (верба, калина, рушник, вінок);
- формування толерантності, поваги до інших народів, їхніх традицій;
- розвиток у дітей національних рис особистості (щирість, гостинність, доброта, щедрість).

Ці завдання вирішуються в усіх видах дитячої діяльності, їх можна успішно інтегрувати в усі освітні лінії Базового Компонента.

Для того щоб виховати справжнього громадянина своєї держави, свого міста можна формувати любов дитини до Батьківщини через її любов до природи рідної землі. Природа – один із найважливіших чинників народної педагогіки. Вона втілює собою не лише середовище мешкання людини, а й рідний край, Батьківщину. Знайомлячи дітей із природою рідної країни, ми не лише розв'язуємо природоохоронні завдання, а й виховуємо любов до кожного об'єкта в природі. Як сказав В.О Сухомлинський «У природі закладені в доступній для дитини формі прості і разом з тим дуже складні речі, предмети, факти, явища, залежності, закономірності, інформацію про які нічим не можна замінити, тому що вона відповідає саме світу дитячої природи, тому що інформація про ці речі, предмети є тим світом, в який входить сама дитина, в цьому світі – першоджерело її уявлень, понять, думок, узагальнень, суджень. Інакше кажучи, природа – джерело і водночас світ «дитинства думки». Саме у нашому закладі систематично проходять так звані Подорожі до Джерела живої думки, на яких ми вчимо дітей милуватися природою рідного міста, робити судження, припущення, спостерігати за сезонними змінами в природі, відчувати себе частинкою її.

Важливою умовою з організації народознавчої діяльності з дітьми дошкільного віку є тісний зв'язок із батьками вихованців. Батьки не є сторонніми спостерігачами, а активними учасниками педагогічного процесу. Вони не лише беруть участь у святах, а й спільно з вихователем обговорюють питання виховання на батьківських зборах, семінарах. А найголовніше те, що народознавчо-патріотичне виховання не потребує від батьків надмірних зусиль, достатньо лише самим поводитись відповідно до тих морально – патріотичних норм і дитина буде в усьому наслідувати старших членів родини. Видатний педагог-гуманіст Ш.О. Амонашвілі зазначав: «Найближчі люди, як ніхто інший, здатні наповнити дитинство

радістю, яскравими барвами, теплотою стосунків і щирістю, закласти основу для формування різних якостей особистості, її досвіду поведінки, світогляду». Єдність вимог дошкільного закладу і сім'ї забезпечує дитині умови для повноцінного розвитку моральних цінностей, духовних сил, наповнити дитяче життя корисними справами та добрими вчинками.

Ознайомлення з рідним містом, його історією, звичаями, традиціями, побутом створюється у розвивально-предметному середовищі в кожній віковій групі. Вихователі створюють куточки, де розміщують цікаву інформацію про рідне місто, а саме виставляють на полиці глиняні вироби майстрів Уманщини, зразки декоративно-ужиткового мистецтва, народні іграшки, демонстраційні картинки, фото, різноманітні ілюстрації. Кожна група створила свій власний альбом про рідне місто .

Нижче ми пропонуємо методи ознайомлення дітей із рідним містом як один із основних напрямків роботи з організації народознавчої діяльності дітей дошкільного віку.

Методичні засади роботи з ознайомленням дітей із рідним містом

Робота з ознайомлення з рідним містом як частина цілісного освітньо – виховного процесу.

- Урахування принципу переходу від близького до далекого.
- Формування власного ставлення до фактів, подій, явищ.
- Розвиток музейної педагогіки.
- Залучення дітей до активного пізнання історії, природи рідного краю.
- Добір методів роботи з дітьми пізнавального та емоційного характеру.
- Створення відповідного розвивального середовища.
- Тематична робота з батьками.

Під час ознайомлення з рідним містом, ми рекомендуємо дотримуватись певних правил.

- Максимально використовувати різні види наочності (світлина, картинка, слайди, фільми).
- Спонукаати дітей до пошукової, пізнавальної діяльності: «Чому так називається наша вулиця? Що ця назва може означати?»
- Не називати історичних дат: для дитини вони зовсім не пов'язані із реальністю. Доречніше використовувати вислови: «Колись дуже давно, коли ваші бабусі ще були маленькими...», «Трапилося це ще в сиву давнину, за наших дідів – прадідів» тощо.
- Під час розповіді вживати зрозумілі дітям поняття, терміни.
- Закріплювати отриману інформацію в практичній та ігровій формах.

Напрями роботи по ознайомленню дітей з рідним містом можуть бути різними. Їх можна поєднувати або,навпаки, розбивати на більш детальні – на вибір вихователя. Ми пропонуємо свій варіант організації роботи за темами.

№ з/п	Тема роботи	Зміст роботи
1.	Мій дошкільний заклад	Знайомство з групою, з дошкільним закладом, із професіями його працівників, із назвою вулиці на якій він стоїть.
2.	Мій мікрорайон, район	Знайомство з цікавими назвами вулиць (чому їх так назвали). Обговорення, у яких місцях району діти люблять гуляти із батьками, чому; які відомі місця знають діти в районі, що вони про них можуть розповісти.
3.	Історія міста	Назва міста, походження назви; чому місто з'явилося

		саме тут.
4.	Головна площа та вулиця міста	Знайомити дітей з їхніми назвами. Обговорення: чи відвідували їх діти, на які свята, що найбільше сподобалось, запам'яталось.
5.	Герб і прапор міста	Знайомство дітей із зовнішнім виглядом, колірною гамою герба та прапора; зі значенням символів та кольорів.
6.	Визначні місця міста	Знайомити дітей із пам'ятками, культурними осередками міста (музеї, театри, парки тощо)
7.	Видатні люди нашого міста	Знайомити дітей із назвами вулиць, парків; розповісти про людей, на честь яких їх назвали, про те, як вони прославили рідний край та про людей, які зараз його прославляють та оберігають
8.	Транспорт нашого міста	Знайомство з міським транспортом, його призначенням
9.	Праця дорослих	Знайомити дітей із підприємствами міста, з користю, яку вони приносять громадянам України
10.	Природа рідного міста	Знайомство з різноманітними природними об'єктами рідного краю (дерева, кущі, тварини, річки, корисні копалини)
11.	Місця відпочинку та розваг	Розширити знання дітей про місця відпочинку та розваг, закріпити правила поведінки в таких місцях.
12.	Спеціальні служби нашого міста	Познайомити дітей зі спеціальними службами міста; розповісти, що люди, які працюють у цих службах, докладають багато зусиль для збереження життя та здоров'я містян, майна. Іноді їхня робота пов'язана з ризиком для власного життя заради інших.
13.	Міста та містечка Черкаської області	Знайомити з історичними містами, містечками рідної області; чим вони славляться, які видатні люди там жили.

Якщо в результаті педагогічної роботи дитина буде обізнана з містом, країною, державною символікою, природою, знатиме імена тих, хто прославив рідне місто, країну, якщо вона проявлятиме інтерес до набутих знань, то можна сказати, що ми своє завдання виконали – виховали дитину-патріота.

Павлюк Лариса Петрівна,
вихователь закладу дошкільної
освіти (ясла-садок) «Малютко» №1
комбінованого типу
Жашківської міської ради
Черкаської області

НАРОДНІ ТРАДИЦІЇ ТА ОБРЯДИ ЯК ЗАСІБ ПІЗНАННЯ ПРИРОДИ

Анотація. У даній статті висвітлено питання позитивного ставлення до природи через засоби народного мистецтва, а саме: як впливають народні звичаї, традиції та обряди на пізнання дошкільниками природного довкілля. Також проведено історичний аналіз тверджень педагогів-класиків щодо взаємодії народних традицій з людиною і природою. Зверталась увага на специфічну особливість народного мистецтва – образне відображення дійсності – його здатність виховувати дітей, спостерігаючи за природою. Також подано матеріали з власного досвіду, спостереження за живою та неживою природою та порівняння їх властивостей з народними прикметами, звичаями.

*Людина була і залишається сином природи,
і те, що ріднить її з природою, повинно
використовуватися для її прилучення
до багатств духовної культури*
В.О. Сухомлинський

З давніх часів формування розвиненої особистості вважалося невід'ємним обов'язком старших поколінь. Це слугувало своєрідним захисним механізмом проти знищення народності. А духовні знання, які при цьому використовувалися, були – для кращого збереження – своєрідно зашифровані і покладені в основу народних і релігійних обрядів, звичаїв, традицій. До того ж, обряди нерозривно взаємопов'язані з життям людини і природи. Про це свідчить і те, що людина, як соціальна істота і обряд одночасно сформувалися. В міру того, як людина набувала досвіду, вона помічала, що певні пори року повторюються. Тому, щоб Новий рік був не менш сприятливим, ніж попередній, люди прагнули повторити все так само без змін. Частина таких регулярно повторюваних дій поступово втрачала практичне значення і ставала обрядом. Первісні обряди були формою виявлення емоцій та способом емоційної розрядки. Ця думка дуже важлива, оскільки вчені вважають, що первісна людина була набагато емоційніша, ніж сучасна, а сфера дій обряду у давнину була набагато ширшою, ніж сьогодні. Дослідження довели, що людина завжди залежала від природи, і її родинно-побутове та громадське життя було ритуалізоване і в первісно-общинному суспільстві, і, певною мірою зараз, але в різні епохи по-різному. Отож, обряди є такими формами поведінки, що склалися історично. Кожна обрядова пісня щось означає, символізує. Так, «засівання на Новий рік» означає майбутню сівбу і багатий урожай: «На щастя, на здоров'я, на Новий рік, щоб родило краще, як торік – жито, пшениця і всяка пашниця... Дай Боже!». А зерно після посівання (це може бути і пшениця, і жито, і горох, і ячмінь) збирають і віддають курям – «щоб краще неслися», а горох зберігають аж до весни. А весною – вилуплених курчат «загодовують» цим горохом, щоб великі росли. До наших днів збереглися подібні традиції, нерозривно пов'язані з природою, а ми їх намагаємось дотримуватись, вчимо своїх дітей власним прикладом, і це їм дуже подобається.

Виникнення певного виду обрядовості й специфічної символіки пов'язано з кожним сезоном року, із стадіями господарсько-соціальної, сімейно-побутової організації суспільства. Первісна людина, яка була залежна від невідомих сил природи, змушена була всіляко задобрювати їх. У цьому процесі первісні форми релігії схрещувалися з реалістичним мисленням, і в звичаях та обрядах співіснувала містична та реальна творчість. Особливо яскраво ці елементи виявилися в народних веснянках. У них і саму Весну-ладу далекі предки вітали, оспівуючи як найдорожчу, найріднішу: «Ой Весна-весняночко, сонячна паняночко, ти прийди скоріш до нас...». І сьогодні, у нашому дитсадку діти старшого дошкільного віку водять цей весняний хоровод, радіючи приходу Весни. Так чи інакше, але мова природи і традиції народу споріднені між собою, а залучаючи дітей до участі у звичаях та обрядах рідного народу, даємо їм змогу практично пізнавати його культурно-історичний досвід.

Відома істина: виховний сенс мудрих обрядів, традицій відіграє значну роль у формуванні дитини: сприяє злету дитячої творчості, буйної фантазії, емоційних переживань, розвиває допитливість, спостережливість. Сьогодні багато говориться про відродження національних традицій, збереження природи, і на думку приходять слова з народної пісні «Не ламай калину коло хати, бо вона заплаче наче мати...» І десь на рівні підсвідомості постає якась заборона не ламати, не знущатись, а берегти! І ми стаємо не байдужими, а чуйними, співчутливими.

Виховання почуттів засобами природи у поєднанні з народною творчістю має відображення у працях багатьох відомих філософів, педагогів-класиків.

Г.С. Сковорода у центр своїх поглядів ставив проблему людини і природи. В його творах для дітей велику увагу звертає на красу незайманої краси, оскільки «виховання випливає із природи». Сковорода стверджує, що в основі естетичних почуттів лежить сенсорно-гармонійний розвиток особистості і її творча діяльність, яка сприяє розумінню почуттів. Тому велику увагу надавав творчим заняттям дітей – музиці, співу, драматизації – що і є повторенням звуків, явищ, процесів природи.

Нам близька позиція Я.А. Коменського про те, що формування позитивного ставлення до природи має носити характер активної творчої діяльності. Маючи за мету сформувати нову людину, Д. Локк, Ж.Ж. Руссо на перший план ставили питання духовного виховання дітей, наголошуючи на організації сенсорного досвіду дитини на лоні природи, як джерела її почуттів. Будучи одним із перших професійних вчених-педагогів на Західній Україні, А.В. Духнович пропонував формувати позитивне ставлення до природи через народний пісню, звичаї, обряди, в яких так тонко розкривається людська душа.

Особисто мені близькою є теорія В.О. Сухомлинського, виховне завдання якої полягає в тому, щоб емоційно-естетичні багатства, набуті в процесі спілкування з природою, входили до духовного життя дітей як одна із головних життєвих потреб. Педагог радив пов'язувати ставлення до природи з моральним, патріотичним вихованням на основі фольклору; послідовно впроваджувати різні види виховних заходів народознавчого характеру у духовний світ дитини. Природа – це оточення людини, вона об'єктивно володіє естетичними якостями, завдяки тому, що виникла і розвивається за «законами краси», які є універсальними.

Питання природи і виховання за народними звичаями дуже хвилювали Т.Г. Шевченка, який вважав, що природа відгукується на все, що відбувається в серці людини в наглядних образах і символах. Розглядаючи надбання народу як образне відображення природи, Шевченко визначив за ним провідну роль в емоційному впливі на людей. Адже усе найкраще з народної педагогіки мало великий вплив на самого Тараса: спілкування з природою, казки, легенди, розповіді старих людей – ці перші дитячі враження стали добрим фундаментом у становленні поета-громадянина. Поет ратував за введення зразків народної творчості у навчальні підручники. Цим він ще раз підкреслив велике пізнавальне і виховне значення фольклору, адже був добре обізнаний із життям, побутом, звичаями українського народу. Його увагу завжди привертала народні традиції. Описуючи їх, він не лише захоплювався, а постійно висловлював прагнення поліпшити життя знедоленого народу, застосувати елементи етнопедагогіки у вихованні дітей, і, звичайно, поєднувати навчання і виховання з природою. Відомий шевченкознавець Є.С. Шабліовський слушно зазначав: «Народ, природа для Шевченка – джерело прекрасного. Відчуття кровної спорідненості з рідною землею – це не тільки любов до степів і ланів, до Дніпра, це, насамперед, відповідальність за долю рідної землі, за долю народу».

Підсумовуючи вищесказані твердження філософів, педагогів, поетів, можна стверджувати, що людина, природа і народні традиції взаємопов'язані між собою. Тому і виникає неабияка потреба зробити все необхідне, щоб повернути, зберегти і шанувати ці надзвичайно цінні надбання нашого народу, що зіграє вагому роль у формуванні світогляду дитини.

І постає завдання, в першу чергу, перед навчально-виховними закладами – підвищити рівень державницької свідомості підростаючого покоління, прищеплюючи патріотизм,

любов до прекрасного. Адже через щире серце дитини можна проникнути у найглибші куточки людської душі і розвивати найкращі риси людського характеру.

Спраглий до пізнання мозок дитини, неначе губка, всмоктує в себе всі знання, всю інформацію навколишнього світу. І саме педагог повинен створити оптимальні умови для сприймання і засвоєння дітьми потрібних знань, умінь, навичок, зокрема, народознавчого характеру і обов'язково поєднувати їх з матінкою-природою. Я вважаю, що це потрібно, насамперед, для повного розвитку здібностей дитини, її природних нахилів. Взаємозв'язок природи і народних вірувань цінний не лише тим, що ставить людину на щабель вище, підсилює в ній радісні відчуття і насолоду життям, активізує її духовні потреби, але і тим, що веде до краси і в природі, і, безпосередньо, в житті і вчинках людини. А в дошкільнят виникає дуже гостра потреба в отриманні гармонійного балансу у спілкуванні зі світом. Старші дошкільнята поступово навчаються виділяти істотні ознаки предметів чи явищ природи. Щоб легше їм було це робити, впроваджую народознавчий матеріал. В результаті реалізується виховний потенціал народного мистецтва і природи.

У своїй роботі я не лише знайомлю малят з українськими звичаями, традиціями, а й залучаю до ділової участі в них. Вже стало традицією проводити українські вечорниці, родинні свята, Різдвяні та Великодні зустрічі, зустрічати весну, випікаючи «жайворонків», знайомити з цілющими властивостями рослин, святкувати обжинки тощо. Як показує досвід роботи, засвоєння народознавчого матеріалу відбувається настільки ефективно, що малята набуті знання використовують в різних режимних моментах: під час спостережень, екскурсій, народних ігор, господарської праці. Наприклад, спостерігаючи за рослинами, які ростуть на ділянці, обов'язково згадуємо їх цілющі властивості (кульбаби, подорожника, ромашки, лопуха, кропиви), переказуємо легенди про рослини, тварини, птахів (наприклад, «Як лелеки врятували дітей»), граємо у народні ігри («Панас», «Огірочки», «Гуси», «А ми просо сіяли», «Ходить гарбуз по городу», використовуємо малі фольклорні форми (прислів'я, приказки, загадки, лічилки, скоромовки), збираємо лікарські рослини та виготовляємо з них ароматичні торбинки для сну. Таким чином, розкриваємо єдність людини і природи, встановлюємо взаємозв'язки між природою і народними надбаннями. При цьому допомагаємо дітям зрозуміти цінність і повчальний зміст народних прикмет, прислів'їв, які відображають вплив людини на природу, допомагають прогнозувати наслідки як позитивних, так і негативних вчинків дорослих і дітей («посієш вчасно – вродить рясно», не розіб'єш горіха – не їстимеш зернятка» та ін.), формуємо елементи екологічної культури, виховуємо шанобливе ставлення до довкілля. Органічна єдність дітей з природою рідного краю забезпечує сприятливі умови не лише для екологічного виховання, а й для духовного розвитку особистості.

Спостереження в природі дають змогу дитині пізнавати світ наочно. Якщо це стосується неживої природи, то малята помічають сезонні зміни, аналізують, роблять умовиводи. Якщо на початку осені небо чисте, по ньому пливуть хмаринки, то вкінці – воно вкривається сірими хмарами, з яких часто йдуть дощі. Сонце взимку світить, та не гріє, а з приходом весни ми починаємо гріти руки на сонці, помічаємо, як збільшується день. З приходом весни і вітер вже не такий пронизливий – не північний, а південний, тепліший. Щоб закріпити закономірності сезонних змін у природі доречним є вивчення народних прислів'їв та прикмет:

Зими: сонце блищить – а мороз тріщить; зимою такий день – туди тень сюди тень, та й минув цілий день; довгі бурульки – на тривалу весну; як на Стрітіння тепло й сонячно, то весна буде буде теплою.

Весни: сонце гріє, сонце сяє – вся природа воскресає; високо і швидко плывуть у небі хмари – на гарну погоду.

Спостереження у живій природі теж поєднуємо з народознавством, вивчаючи поведінку тварин, перевіряємо народні прикмети:

- Мурашки ховаються до мурашника – до дощу.
- Горобці дружно зимою цвірінькають – на відлигу.
- Вхід до кротячої нори з півночі – чекай теплої зими, з півдня – холодної, зі сходу – сухої, з заходу – вологої.

Дошкільнята дуже емоційні. Все, що вони спостерігають, про що думають, викликає в них емоційне відношення. Виникнення емоцій у малят пов'язане з конкретними явищами та ситуаціями (це і розваги, і свята, і спостереження у дошкільній). Діти ще не вміють стримувати почуття, контролювати їх зовнішній прояв. Вони безпосередні і щирі у вираженні радості, печалі, задоволення чи незадоволення. Яскраво виражають емоції лице, жести, пози дітей. Доречно буде наголошувати їм на тому, що і в природі аналогічний настрій: людина плаче – в неї сльози, а в природі – дощ. Відгукуючись на подібні явища, діти усвідомлюють внутрішні хвилювання, емоційні стани – і порівнюють усе з природою. Неповторна самобутність дошкільнят виражається в особливій схильності до активної творчої діяльності. Це пов'язано з процесами, які проявляються в дитини в осмисленні свого відношення до народних традицій і оточуючої природи, в усвідомленні емоційних переживань, викликаних їх сприйняттям. Я часто спостерігаю за позитивними емоціями дітей, які надовго залишаються після проведених народознавчих свят, розваг. Крім того, рядки з народних пісень, заклички, приказки вони легко запам'ятовують і використовують у повсякденному житті. Дуже приємно, коли клопітка робота вихователя залишає добрий слід у розвитку вихованців. Для мене це і є, мабуть, чи не основною нагородою за свою працю. Даний аспект проявів дітей є головною умовою дії народних традицій на естетичні почуття. Це сприяє розвитку духовного світу малят, вихованню у них активно-творчого відношення до народних надбань, а через них – до оточуючої природи, самого себе.

Можна сміливо стверджувати, що народні традиції, звичаї є одним із головних факторів у формуванні дбайливого ставлення до природи, вони також пробуджують естетичне, емоційне відношення до неї, відображають духовну культуру свого народу та мікро- і макро- середовище, в якому живе дитина, спонукають по-іншому оцінювати оточуючий світ. А нам, педагогам, належить велика роль у формуванні нового українського суспільства. Ми, вихователі, повинні оволодіти колосальним духовним і моральним потенціалом, який зосереджено в українській культурі і прищеплювати набуті знання у щирій і світлій дитячий розум. Майбутнє України – це наші діти. Вони ще надто наївні, довірливі і готові сприймати навколишній світ і розумом, і серцем. І українське суспільство буде таким, які уявлення про світ ми виховаємо сьогодні.

Партицька Катерина Валентинівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу (ясла-садок) «Берізка»
с. Хацьки Степанківської ОТГ
Черкаської області

УКРАЇНСЬКА СИМВОЛІКА – ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ЗАСІБ ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Анотація. В поданій статті висвітлено шляхи та способи ознайомлення дітей дошкільного віку з українськими державними та народними символами й оберегами.

Розкрито методи і прийоми, які використовує в роботі вихователь, з метою формування в дошкільнят національної свідомості.

Кожна держава, якою б маленькою вона не була, має свою символіку. Саме по ній державу впізнають та виділяють з поміж інших. Символ – це знак, який характеризує державу. Символіка, як правило, пов'язана з її історичним минулим. Кожна країна (держава) має три державні символи. Має їх і Україна. Свій початок вона бере з часів Київської Русі. Українська етнічна символіка являлась своєрідним відображенням самотності національної культури.

До державних символів нашої країни належать герб, гімн, прапор. Символ – грецьке слово і в перекладі означає «знак».

Герб – це знак, своєрідний ключ до історії національного утворення держави, це пам'ятка духовної культури, що відображає реальні події, суспільні явища, ідеологію та світосприймання, символ влади. За часів Київської Русі таким знаком служив «тризуб». Тризуб є найдревнішим із знаків, які дійшли до наших днів. Його зображення зустрічались на багатьох знахідках під час розкопок: на монетах, цеглі, кам'яних застібках.

Існує багато версій походження і значення тризуба. Його вважають символом державної влади, релігійною емблематикою, якорем, закінченням списа, лук зі стрілою, уособленням єдності і нерозривності трьох природних стихій – повітря, води і землі. Безперечним залишається одне: тризуб – державний знак Київської Русі. Він являється одним із найуживанішим в історії України.

У своїй роботі, при ознайомленні дітей з тризубом, використовую доступні їх розумінню методи і прийоми. І починаю з числа «три», яке завжди вважалося магічним і чарівним. Казка про трьох богатирів; три бажання, які завжди виконують чарівники; тричі стукне посагом Дід Мороз і станеться диво; дивовижні перетворення в природі кожної пори року відбуваються протягом трьох місяців. Отже, і в тризубі також відображено триєдність життя: Батько – Мати – Дитя, що символізують собою батьківську силу, материнську мудрість і дитячу любов. Герб – найголовніший із символів і в перекладі означає «спадщина». Роботу з дітьми проводжу під час бесід («Українська держава – наша честь і слава», «Моя країна – Україна»), ігрової діяльності (настільно-друковані ігри «Україна – наша Батьківщина», «Народознавче лото»), навчальної діяльності, розгляду ілюстрацій, читання художньої літератури, зачування віршів, національних свят, тощо.

Дітей старшого дошкільного віку часто цікавить питання походження назви нашої країни. Існує багато наукових обґрунтувань щодо виникнення слова «Україна». Пропоную, як в доступній формі пояснити це дітям: назва нашої країни походить від слів «край», «країна», що означає «земля заселена своїм народом». Інша версія: назва нашої країни походить від давньоіндійського слова «Укхраїа», що означає «земляний пагорб», який охороняється оборонними курганами. Наша країна завжди була ласим шматком для всіх бажаних поневолити її. Нам приходилось часто оборонятися. Підтвердження цьому змієві вали, збудовані нашими предками, які досі тягнуться вздовж Дніпра. Таке пояснення буде цілком зрозуміле дитині.

В дитячому садочку також проводжу з дітьми роботу по ознайомленню з національним прапором. Прапор – символ нашої держави і нашої незалежності, це офіційна емблема держави, символ її суверенітету. Він, як і герб, також має свою давню історію: як засіб сигналізації під час битв, був відомий ще з давніх часів і мав вигляд тонкої жердини до якої прикріплювались гілки дерев чи інші розпізнавальні знаки. Згодом гілки дерев було замінено на яскраву різнокольорову тканину. На відміну від герба, прапора, як такого, у нашої держави за часів Київської Русі не було. Були свого роду князівські стяги, з якими дружина

князя вирушала в похід. Стяги знаходились у великій пошані: без них в похід дружина не вирушала і битву не розпочинала.

Нині прапор України синьо – жовтий, де синій – це колір неба, миру, води, а жовтий – це колір вогню, сонця, без лагідних променів якого немає життя на землі, це колір пшеничної ниви, зерна, хліба – символ достатку. Ці кольори мають значення миру і багатства, бо наш народ є мирним і. Наголошую дітям на тому, що поєднання синьо-жовтих кольорів (кольори державної символіки) застосовувати у невідповідних місцях суворо заборонено. Прапор для всіх громадян країни – ознака сили і слави. З державним прапором дітей знайомлю під час національних свят, читань художньої літератури та заучування віршів під час зображувальної діяльності; в повсякденному житті під час перегляду ілюстрацій.

Третім символом державної символіки є гімн. Пояснюю дітям, що гімн – це найголовніша, хвалебна, урочиста пісня своїй країні, символ працелюбності, державної єдності, в якій народ висловлює своє бажання жити вільно, в достатку, без поневолення, його прагнення до свободи. З гімну починаються всі урочистості, масові святкові заходи, гімном їх і закінчують. Переглядаємо з дітьми відео, де звучить державний гімн, звертаю увагу дітей на поставу людей під час його звучання (коли звучить державний гімн, потрібно встати, стояти рівно і не крутитись, праву руку тримати на грудях, в області серця).

Для зручності в групі облаштовано куточок державної символіки, що сприяє кращому її запам'ятовуванню дітьми, оскільки символи завжди поряд. На зворотному боці кожного символу надрукована орієнтовна бесіда, підібрані художні твори.

Роботу з дітьми планую з урахуванням рівня їх знань і ставлю перед ними не тільки пізнавальну мету, а й виховну. Найбільш ефективними методами в роботі з дітьми є: бесіди, заслуховування розповідей дітей підготовлених ними вдома спільно з батьками, розгляд картин, прислів'я, приказки, художнє слово, прослуховування запису (мелодія гімну), перегляд відеороликів, свята, вікторини, тематичні вечори. В дітей прагну виховати почуття національної гідності, гордості та повагу до державної символіки, яка останнім часом почала втрачати свою сутність.

Історія нашого народу – багатогранна, адже пройшовши багатовіковий шлях свого становлення і розвитку, ми зуміли зберегти свою самобутність і оригінальність. Наш народ у давнину жив у тісній єдності з природою, оспівував її, обожнював її. Саме з цього обожнювання і появилася наша народна символіка, склалися традиції та обряди, які супроводжували людину все її життя. Кожний народ має свої національні символи, улюблені речі. В одного їх більше, в іншого – менше. Називаючи символ, з легкістю можна сказати про який народ іде мова. Кожний народ свято шанує і береже свою символіку.

До українських народних символів-оберегів, з якими ознайомлюємо дітей, відносяться: вінок, рушник, хліб, верба, калина, вишиванка, рідна домівка, писанка та інші. З народною символікою ознайомлюю дітей на заняттях різної тематики, під час прогулянок, екскурсій в природу, під час ігрової діяльності, в ході проведення свят та розваг.

Знайомство дітей з українською національною спадщиною починаю з молодшої групи: українські національні іграшки, лялька в українському вбранні (хлопчик і дівчинка), віночок із стрічками. Спільно з дітьми розглядаємо вишивки на вбранні, порівнюємо їх за кольором та оздобленням: на дівчинці сорочечка яскрава, розшита багатше ніж на хлопчиків. Знайомлю також дітей з назвами національного одягу для хлопчиків та дівчаток. Ознайомлюючи дітей з українським одягом, не можливо не згадати про віночок – оздобу дівочої голови. Одягали їх лише дівчата і лише на свята. При нагоді, дівчатка приміряють віночки перед дзеркалом, милуються ними та своїм відображенням в ньому. Наголошую при

цьому, що одягали дитині віночок з трирічного віку, на Спаса, як давали їй свячене яблучко та приказували: «Здоровому тілу – здоровий дух!».

У середній групі продовжую знайомити з віночком, тільки не як з дівочою прикрасою, а як з оберегом (вводиться поняття «оберіг»); дітей знайомлю з «віковим» віночком, що плівся відповідно до віку дитини. Обов'язково дітям пояснюю, що являє собою віночок: плетене коло із квітів, листя, гілок, який являється одвічним символом добра і надії. Перший свій віночок одягала дівчинка у трирічному віці і плела його для неї мама. Намочувала його в росах при сході сонця. Сім днів купала в росах, а тоді клала до скрині. У віночок вплітала незабудки, чорнобривці, барвінок, ромашки. Кожна квітка лікувала дитину або в чомусь їй допомагала: чорнобривці рятували від головного болю, дарували красу, незабудки дарували хорошу пам'ять («Я прийшла до тебе, роде мій! Не забудь мене» – промовляла дівчинка, одягаючи віночок), барвінок розвивав зір, ромашка заспокоювала серце, дарувала ніжність. У чотири роки плівся інший віночок. Кінчики всіх пелюсток квітів, що впліталися в нього розсікали. Доплітали також безсмертник (дарує нам здоров'я), листочки яблуні. У шість років у вінок вплітали ще й мак (дарує дитині сон). У сім років вінок плели із семи квітів і вперше вплітали цвіт яблуні (символ материнської любові). По центру віночка впліталось гроно калини, символ дівочої краси. При нагоді, вчилися плести вінок з квітів на прогулянці, екскурсій до парку та на луки. Вінок в Україні плели з живих та сухих квітів, оздоблювали кольоровими стрічками.

У старшій групі продовжую роботу по ознайомленню дітей з українським віночком, його виготовленням, кількістю квітів у ньому (до 12 різних квітів), правильністю розміщенням в ньому квітів та рослин і їх символічним значенням, правилами носіння та зберігання вінка (одягали дівчатка на свята, зберігали в скрині), як зберігали квіти у віночку, аби довший час були свіжими (замочували квіти у рослинних соках). Вінок із живих квітів захищає дівчинку від всякої біди, адже в нього обов'язково впліталися квіти, які необхідні для здоров'я. До нього завжди ставилися з повагою. Також знайомлю дітей із кольорами – символами стрічок віночка, які пов'язувались у певному порядку: найпершу у віночку – посередині – в'язали коричневу стрічку – символ землі-годувальниці; пообіч неї – жовті стрічки – символ сонця; далі зелені – символ краси та молодості; за ними сині – символ води і неба, що дають силу й здоров'я; жовто – гарячу – символ хліба; фіолетову – символ мудрості людини; малинову – символ здоров'я і рожеву – символ достатку, врожаю. Пов'язували ще й білу стрічку, але лише тоді, коли її кінці були розшиті сріблом та золотом (на лівому кінці золотом розшивали сонце, а на правому сріблом – місяць). Якщо стрічка не була розшита, її на віночок не пов'язували. Люди вірили в силу стрічок, що вважались оберегами дівочої коси. Їх довжина була трішки нижче коси, щоб її сховати, розповідала я дітям, супроводжуючи свою розповідь розглядом картин, оскільки дівоча коса в наш час велика рідкість. У вінку повинно бути 12 стрічок. З особливою обережністю, щоб не травмувати дитячі душі, знайомила дітей із ще одним віночком: вінок із квітів маку з голубими стрічками носили дівчатка-сироти, в кого не було мами і тата.

У середній групі знайомлю дітей з вишитим рушником-оберегом, з яким пов'язане все життя українців і який був обличчям оселі та символом єдності сім'ї. Його передавали як оберіг з роду в рід. Він був захистом від усього злого. Під час розгляду рушників, дітей середньої групи вчу розпізнавати рушники за вишитими візерунками: рушничок-грайлик (для хлопчиків) прикрашали плодами та листям дуба, а рушничок-росяничка (для дівчаток) прикрашали листям та ягодами калини, знайомлю дітей з рослинами та кольорами символами. Вишитий рушник завжди був окрасою хати.

В старшій групі знайомлю дітей з рушниками згідно їх призначення: обрядові, утирачі (для витирання рук, обличчя), родинні, стирачі (для стирання столу), сповивачі, божники, покутники, весільні та інші. Утирачі і стирачі виготовляли з цупких ниток, а покутники, весільні, плечові, подарункові – з тонкого білого полотна. Під час розгляду рушників наголошую дітям, що полотно на них жінки ткали власноруч та показую зразки домотканих рушників. В Україні існувала традиція: перший витканий рушник призначався для гостей. Він завжди висів на видному місці і господиня, в знак поваги до гостя, пропонувала йому витерти ним помиті руки. З цікавістю слухають діти розповіді, пов'язані з рушниками-сповивачами: коли в сім'ї народилася дитинка, її замотували спочатку у мамин весільний рушник, щоб мама дочекалася весілля дитини; а потім у сповивач: на білому тлі якого були вишиті колодочки-дороги, а ближче до кінця рушника проходила замкнена лінія, щоб ніщо лихе не торкалося дитинки. Кінці рушника були не обрублені, з торочками, бо життя в дитинки тільки починається. Рушником, як оберегом, прикривали колисочку з немовлятком. Всі розповіді супроводжую показом рушників, даю можливість торкнутися рукою вишивки, щоб відрізнити на дотик вишивку хрестиком (старовинний спосіб оздоблення рушників) від гладі (більш сучасний спосіб). При ознайомленні дітей з рушниками, в першу чергу знайомлю їх з традиціями вишивки та оздоблення рушників свого регіону, а згодом і інших регіонів України.

Гарно оздобленими рушниками накривали діжу з тістом, спечений у печі хліб, діжу після випікання хліба і ставили на покуті. Хліб-сіть, особливо шанований символ українського народу, завжди подавали дорогим гостям на вишитому рушникові. Це найвища ознака гостинності нашого народу. Про цю традицію нашого народу згадуємо з дітьми, коли знайомимося з працею хлібороба, пекаря. В групі зібраний демонстраційний матеріал із серії карток «Від зернини до хлібини», по яких діти мають можливість відслідити, який шлях проходить зернина, поки стане хлібом і чому ставлення до хліба шанобливе. Щоденно привчаю дітей шанувати і берегти хліб: брати стільки шматків, скільки осилиш з'їсти, не кидати на підлогу. Якщо помітили шматок хліба на підлозі, підняти і згодувати живій істоті. З цією метою проводжу з дітьми ігри-роздуми на зразок «А як би вчинив ти, коли...», «Так чи ні? Поясни чому.»

Випікали в Україні не тільки хліб, а й різні хлібні вироби: калачі та пиріжки – на святій вечір, калиту (солодкий бублик) – на Андрія, паски – на Великдень та жайворонки – в день прильоту птахів із теплих країв (діти з ними виходили в двір і закликали весну). Скільки емоцій отримують діти від таких розваг, а найголовніше те, що в дитячій пам'яті вони залишаються назавжди. З дітьми вивчаються прислів'я, приказки, вірші про хліб та хліборобську працю, читаються оповідання, виготовляються тістечка з солоного тіста під час СХД, а на заняттях з образотворчого мистецтва малюються та ліпляться хлібні вироби. Все це збагачує знання дітей про хліб та обряди пов'язані з ним.

Зберігає наш народ, як давній символ – оберег, пам'ять про хустку, елемент жіночого одягу. Знайомство дітей з хусткою, прозваною в народі «терновою», як національним оберегом, починаю з середньої групи. Дітей знайомлю з її походженням, оздобленням, призначенням, застосуванням. «Тернова» хустина завжди була оберегом для дітей та дорослих, які бралися за нележку справу або вирушали в дорогу. Хустку використовували з лікувальною метою: замочена у воді, настояній на тернових кісточках хустка знімала головний біль. Від цього і назва «тернова»; а ще тому, що участь у неї нелегка і доля важка. Знайомлю дітей з традицією, пов'язаною з хусткою: накривали хліб, щоб не черствів, покривали голову, коли йшли до церкви, накривали в колисці немовля, як захист від злих очей, носили обід косарям на поле, тощо. Традиційні хустки наших предків були білого

кольору та вишиті шовком. Вишивали кольоровим шовком, переважно геометричним орнаментом, лише кути хустки. Багато оздоблена хустка, вишита золотою та срібною ниткою, символ достатку сім'ї. Згодом традиційні хустки ручної роботи замінили на кольорові фабричні, які були оздоблені рослинними елементами. У родині, де підросла дівчинка, скриня повинна постійно поповнюватись хустками. Хустки пов'язували на голову заміжні жінки. Молоді дівчата пов'язували їх лише спекотним літом, щоб вберегтися від спеки та морозною зимою, щоб захиститись від холоду, тільки щоб коса виглядала обов'язково. Для закріплення здобутих знань діти на папері створюють власні моделі хусток-оберегів.

Історія нашого народу пов'язана з певними цінностями. Однією з таких цінностей є вишиванка. Традиційна вишиванка була білого кольору і різнилась лише матеріалом та оздобленням. Вишиванка носилась, як оберег, захищаючи від злих духів частини тіла незакриті одягом. Саме тому, діткам при народженні дарували вишитий одяг. У давні часи новонароджену дитинку пеленали у батьківський одяг; якщо це був хлопчик то загортали у старий убір тата, а коли дівчинка, то у мамин – бо вони уже випробувані. Розповідаючи дітям про вишиванки, завжди наголошую на тому, що це не просто одяг, а наш національний символ, оберег. Першу льолю (вишиту сорочку для дівчинки) робили з вишитих рукавів маминої сорочки.

Сорочка виконувала функцію білизни. Чоловічі сорочки шилися з грубішого полотна, а жіночі – з тоншого, ніжнішого і були довгі. У будні і чоловіки і жінки носили сорочки із домотканого полотна, а на свята – з тонкого, лляного. Нитки для вишивання фарбували природними рослинним барвниками. Традиційні кольори для оздоблень вишиванок нашого регіону – червоні та чорні.

Ознайомлюючи дітей із сучасним житлом, обов'язково згадую давнє українське житло з метою порівняння та розширення знань про звичаї і традиції нашого народу. Українська хата загалом являється цілісним оберегом, як і все що є в ній. Знайомити дітей із старою сільською хатою, її інтер'єром: піч, скриня, мисник, лави, ікони оздоблені вишитими рушниками, глиняний посуд, лежанка, рядна, рушники, килими; надвірні споруди: хлів, клуню, причепу починаю з середньої групи і продовжую в старшій (знайомлю з традиціями та обрядами будівництва житла), де кожна її деталь виконувала оберегові функції. Все що наповнювало оселю мало символічно-обрядову цінність. Дітей знайомлю із давніми традиціями, які були за правило в сім'ях: не гойдати пусту колиску, не змітати крихти зі столу голою рукою, постійно тримати рушники над вікнами й дверима, оздоблювати писанками покуть (деякі з них і на сьогоднішній день зустрічаються в родинях). Розглядаючи з дітьми ілюстрації із зображенням старовинної української хати, звертаю увагу дітей на її оздоблення ззовні. В оздобленні були задіяні рослинні та геометричні розписи, зображення тварин та птахів. І тут обов'язково пригадуємо магічне для України число 3: перший рівень – розписувалась призьба хати і доходив він до вікон; другий – вся висота вікон; третій – від вікон до піддашка (даху) будинка. Магічне число 3 було пов'язане і з усією спорудою: житло мало призьбу, стіни, дах; кімната мала 3 вікна; вікна ділилися на 3 частини. Під час бесід, пояснюю дітям, що хата тоді ставала захистом для людини, коли її оздоблювали кольорами або розписом. Червоною смугою вище долівки обводили стіни; утворений таким чином круг закривав доступ у хату нечистим силам. Кожен кут у кімнаті також був заповнений потрібними предметами і знаходився в потрібному місці: спальна частина була за піччю, у найтеплішому куточку; парадна – більш освітлена вікнами, мала стіл – символ єдності сім'ї над яким висіли ікони, які пильнували двері від злої сили; робоча частина – біля печі та

вхідних дверей. Тут же, зліва, знаходився мисник з посудом. Українська хата невід’ємна частина національної спадщини нашого народу.

Кожний народ має свої рослинні символи. У нашого народу це калина та верба. «Без верби і калини нема України» – звучить наше народне прислів’я. Здавна шанували калину в нас на Україні за її красу та цілющі властивості. Кущ калини обов’язково ріс біля кожної хати, аби не переводився рід. Ягодами калини прикрашали хату, лікувалися, оздоблювали вінки. Її вишивали на рушниках і сорочках. Калина символізує духовність, шанування своїх традицій, материнство.

Верба – ще один символ нашого народу. «Де верба, там і вода» – говорили в народі. Тому криниці копали там, де проростала вербова гілочка. Наші предки вважали вербу священним деревом. Вона являється символом родинного вогнища. Верба широко використовувалась у господарстві: з неї будували хати, робили господарські вироби, музичні інструменти тощо. А ще верба – символ весни, пробудження природи. Знайомство дітей з рослинами – символами здійснюють під час різного виду занять: ігрової діяльності, екскурсій в природу, читання художньої літератури, заучування віршів, під час календарно – обрядових свят та розваг тощо. По завершенню вивчення теми, як підсумок, спільно з дітьми виготовляємо лепбук, який використовуємо для закріплення вивченого матеріалу. Існує чимало легенд, зібраних нашим народом про вербу та калину, їх магичні властивості, які також використовую в своїй роботі з дітьми. Верба і калина – символи рідного дому, символи нашої країни, наші безцінні обереги. Наші предки з повагою ставились до них, бо вони лікували та оберігали від зла. І нам також потрібно вчитися у них цій повазі, всіма силами прагнути відродити цю забуту традицію.

Не загубити. Не втратити. Відродити. Як часто ми чуємо ці слова сьогодні, коли так багато втрачено і забуто. Кажуть, що на виховання дитини впливає її оточення. Давайте почнемо змінювати його з себе: докладемо по крихітці сил, щоб відродити для нащадків затоптаний цвіт свого народу.

*Подолань Наталія Олександрівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу (ясла-садок) «Берізка»
с. Хацьки Степанківської ОТГ
Черкаської області*

ВПЛИВ СІМ’Ї ТА ЗДО НА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ФОЛЬКЛОРУ

***Анотація.** В цій статті викладено як сім’я та заклад дошкільної освіти впливає на формування моральних цінностей дошкільника за допомогою фольклору (казок, легенд, прислів’їв, пісень, ігор, обрядів).*

Висвітлено вплив фольклору на розвиток та становлення дитячої особистості, методи та прийоми якими користуються педагоги нашого закладу для досягнення мети.

Особистість визначають її цінності та ідеали – те, що вона вважає важливим, до чого прагне і які засоби обирає для досягнення мети. Ціннісні орієнтири, якими керується доросла людина, формуються ще в дошкільному віці й з часом не надто змінюються. Тому на педагогові лежить величезна відповідальність – сприяти становленню такої системи ціннісних координат дитини, за якої її життя буде плідним, яскравим, щасливим, спрямованим на добро.

Сучасна освіта орієнтована на особистість. Тобто ставить собі за мету розкриття й розвиток індивідуальності кожної дитини на основі формування базису її особистісної

культури. Ключовим чинником у характеристиці культури особистості є її взаємодія із соціумом, опанування моральних цінностей і почуттів. Що ж визначає моральний портрет дитини?

Численні психолого-педагогічні дослідження підтверджують, що вирішальну роль в особистісному розвитку дитини відіграють умови життя і виховання, у яких вона набуває суспільного досвіду. Природні властивості (структура мозку), задатки є лише умовами, а не рушійними силами психічного розвитку дитини. Для особистісного становлення потрібні відповідні соціальні умови й цілеспрямоване виховання.

Дитина не народжується ні моральною, ні аморальною, не є від початку доброю чи злою. Які моральні якості в неї розвинулися, залежить насамперед від ставлення до неї тих, хто її оточує, від методів виховання.

За належної організації діяльності дітей у колективі – такої, що спрямована на досягнення соціально значущих результатів і передбачає співпрацю, взаємодопомогу, у малюків дуже рано починають формуватися найпростіші суспільні мотиви, які спонукають дотримуватися прийнятих моральних норм поведінки не за зовнішнім примусом, а за власної ініціативи, за внутрішнім переконанням.

Спрямованість освітнього процесу на формування різнобічно розвиненої, національно свідомої, життєво компетентної дитини, готової розв'язувати практичні завдання, знаходити виходи з реальних життєвих ситуацій і самовиражатися, потребує не лише пошуку нових форм і методів роботи, а й звернення до народних традицій, зокрема до фольклору. Адже практично кожен дорослий, причетний до виховання дошкільняти, має змогу вийти за межі скороминущих реалій і занурившись у скарбницю народних знань, віднайти у ній відповіді на сучасні проблеми вже вивіреними своїм народом способами, апробованими впродовж усієї його історії.

Соціальні орієнтації, норми і правила поведінки закріплювались у традиціях та в засобах народної педагогіки – народному календарі, фольклорі (піснях, казках, прислів'ях, приказках), обрядах, святах, іграх, іграшках.

Прищеплення інтересу до витоків знань про свій рід, родину сприяють становленню самобутності кожної маленької особистості, спрямуванню філософії її буття в лоні етнічної і національної культур.

Видатний український філософ XVIII ст., просвітник і педагог Григорій Сковорода запропонував свою філософію освіти – «філософію серця», вивівши таким чином освіту з «академічних стін» у вимір моралі та практичного життя. Моральне виховання філософ убачав у формуванні в дітей таких чеснот як добродієвість, справедливість, доброзичливість, вдячність, стриманість, поміркованість, скромність, терплячість, мужність, працьовитість, а також милосердя та гуманізм.

Видатний філософ запропонував низку методів і прийомів виховання: читання притч і байок, що завершуються «силою» (моральним висновком); показ і пояснення; власний приклад; переконання; навчання аналізу власних учинків; проведення бесід; надання порад, пояснень.

У XIX ст. неоціненний внесок у справу морального виховання дітей зробив видатний педагог Костянтин Ушинський, який вважав, що формування моральних рис і почуттів особистості є пріоритетним в освітньому процесі. Особливо важливим, вважав педагог, є усвідомлення дітьми моральних норм та дотримання відповідних правил поведінки в повсякденному житті. Акцентуючи увагу на потребі дитини у спілкуванні, Ушинський віддавав перевагу використанню таких методів та прийомів виховання: обмін думками з

моральних тем (сучасна назва – полілог); переконання; роз'яснення; особистий приклад дорослих; заохочення і покарання; спільна діяльність (ігрова, трудова); організація дозвілля.

На початку ХХ ст. концепцію морального виховання дітей розробила Софія Русова, фундатор українського суспільного дошкільного виховання.

На її думку, моральне виховання – процес цілеспрямованого формування в дітей моральної свідомості та відповідної поведінки, а відтак – «вироблення характеру», що ставить за мету «бути добрим, чесним не лише прилюдно, поверхово, а бути наскрізь прийнятним своєю правдою і здійснювати її активно в житті». Головне в реалізації морального виховання – опора на індивідуальні особливості розвитку дитини, врахування її нахилів, бажань і почуттів. При цьому важливо приділяти особливу увагу вихованню волі, формуванню моральних почуттів та основ моральної поведінки. Щодо методичного інструментарію, С. Русова радила застосовувати все, на чому базується «моральний вплив того оточення, серед якого живе дитина». Це передусім словесні методи: читання творів українського фольклору з повчальним змістом (акцент на казці); обговорення моральних ситуацій; наочні: демонстрування фрагментів «морального життя»; практичні: вправлення у виконанні завдань, які «розвинуть у дітях увагу і співчуття».

С. Русова наголошувала: розуміння добра і зла, правди й неправди кожна дитина має виробити власними зусиллями, бо тільки таке розуміння дає їй змогу, виростаючи, бути чесною із собою, незалежною від оцінок і суджень інших людей.

Звернення до спадщини видатних українських педагогів минулого засвідчує: проблема морального виховання не втрачає своєї актуальності, а їхні рекомендації можна ефективно застосовувати в практиці дошкільної освіти. Результатом морального виховання має стати формування моральної компетентності особистості, структурними складниками якої є моральні почуття, судження та відповідна поведінка.

Проте важливо пам'ятати, що коріння кожної особистості лежить у дитинстві і насамперед у сім'ї. Саме в родині встановлюються перші зв'язки людини зі світом, утверджується довіра до нього, створюється найкраща можливість забезпечити гармонію в системі «дитини – навколишній світ – дитина», розкрити здібності особистості. Сім'я формує певний спосіб життя, свою мікроструктуру, впливаючи таким чином на потреби, соціальну активність, психічний стан особистості.

Батьки вводять сина чи доньку у світ своєю любов'ю. Саме через стосунки з ними, прийняті ласкою й ніжністю, дитина усвідомлює свою захищеність, упевнюється, що її люблять, дбають про неї. У такій атмосфері родинно-батьківської любові в дітей формується і поступово збагачується гама позитивних переживань, ставлень до близьких людей. Вони вперше усвідомлюють сенс добротворчості.

На жаль, в сім'ї часто приділяють недостатню увагу цьому етапу формування особистості, недооцінюють його значення для створення ґрунту, в який засіваються зерна духовного зростання. Для переосмислення своєї ролі у світі, поряд зі своєю кровинкою, батькам варто уважніше придивлятися до маляти, щоб побачити, наскільки воно прихильне до них, як вбирає в себе прояви батьківської любові, перетворюючи її на власні досягнення. Так вони починають помічати, що внутрішній світ дитини багатий на несподіванки, парадокси, таємниці й упевнюється, що варто вчитися у дітей безпосередності, ширості, емоційності, правдивості.

В нашому закладі дошкільної освіти постійно проводяться цільові спостереження, індивідуальні бесіди, анкетування які дають підстави для висновку: більшість батьків зовсім не замислюються над тим, які цінності вони прищеплюють своїм малюкам в період дошкільного дитинства. Наприклад, під час бесід мало хто з батьків висловлював сумнів у

тому, що малюк уже засвоїв так звані базові цінності – добро і зло, красу і потворність тощо. Водночас, батьки не замислюються над тим, які саме цінності вони репрезентують дитині власною поведінкою, які образи добра і зла крок за кроком формують у неї своїми вчинками.

Тому, під час практичної роботи з батьками на зборах, консультаціях, під час засідань круглих столів ми намагаємось донести, що виховний вплив сім'ї – первинний. Процес виховання у ній значно природніший, ніж у дошкільному закладі: тут дитина має більшу можливість бути суб'єктом діяльності, ніж у колективі дитсадка. Саме взаємини з батьками формують у душі дитини ідеал, з яким вона зіставляє свої думки, вчинки. Малюкові потрібен не просто дорослий, а саме значущий для нього, такий, що любить його. Не забороняє, не обмежує, а дає свободу; не бореться з негативними проявами поведінки дитини, а заохочує позитивні; не пригнічує, а запитує, радить і радиться, поділяє з нею й радість, і прикроці. Не варто сподіватися, що дитина сама засвоїть основи моралі, якщо живе в культурній сім'ї. Цією здатністю від природи наділені лише одиниці, більшості дітей потрібна емоційна наука. Це і є родинна школа добра, де дітей навчають шанувати, любити не на словах, а здійснюючи конкретні вчинки.

Формуючи моральні та етичні уявлення у дітей, стикаємося з труднощами як у родинному, так і у суспільному вихованні. Звичайно, навчити дитину читати, писати, рахувати набагато простіше, ніж закласти моральні підвалини і навчити керуватися ними у реальному житті. Основними чинниками, що впливають на формування та розвиток моральних, етичних уявлень у дітей дошкільного віку, є:

- моральний потенціал соціального оточення і виховного мікросоціуму;
- оцінно-етичні судження авторитетного для дитини дорослого про той чи інший сегмент реальності;
- активність дитини в освоєнні морального досвіду;
- психолого-педагогічний супровід формування і розвитку етичних уявлень дошкільників.

Потрібно враховувати – моральний потенціал соціального оточення і виховного мікросоціуму визначається: рівнем моралі суспільного оточення; моральною культурою родини; наявністю умов для засвоєння дітьми моральних норм, правил, вимог та зразків поведінки.

Практика показує, що оцінно-етичні судження авторитетного для дитини дорослого (батьків чи вихователя) про той чи інший сегмент реальності має величезний вплив на формування морально-етичних уявлень дошкільнят. Слід пам'ятати, що під впливом оцінки дорослого формуються не лише етичні уявлення дитини, а і внутрішня оцінка моральної поведінки, тобто самооцінка.

З досвіду роботи з дітьми можу сказати, що активність дитини в освоєнні морально-етичних норм проявляється у наслідуванні моральних зразків поведінки дорослих і дітей та у відповідності поведінки моральним еталонам.

Психолого-педагогічний супровід закладу дошкільної освіти (зокрема й наш ЗДО) дає змогу створити сприятливі умови для формування та розвитку морально-етичних уявлень дошкільників.

Одне з найголовніших завдань, яке я ставлю перед собою – як навчити дошкільнят життєвої мудрості, не нашкодивши їхнім тендітним душам? Як виховати їх розумними, упевненими в собі, творчими, чесними, кмітливими, працьовитими й добрими.

Серед джерел мудрості, які використовую в своїй роботі, одне з перших місць посідають традиції виховання, які століттями побутували в українській культурі. Адже цей

колосальний досвід протягом довгого часу викристалізовується у справжню перлину – народну педагогіку.

Мета народної педагогіки, перегукується з вимогами в освіті сьогодення – сформувати людину освічену, культурну, обізнану в історії свого народу, підготовлену до певного виду трудової діяльності. Завдання народної педагогіки яскраво відображені у фольклорі (казках, легендах, прислів'ях, загадках, піснях), іграх і танцях, прикладному мистецтві, обрядах тощо. Там само, для практичного використання в роботі з дітьми, знаходимо і засоби народної педагогіки, зокрема:

- колискові, забавлянки, потішки, які наповнюють життя дітей з перших днів – за їх допомогою діти всотують у себе «інтонаційний код» свого народу, розпочинають вивчення рідної мови;
- іграшки, які спочатку для дітей майструють батьки, а згодом і вони самі – так діти переймають родинні вміння та традиції, вправляються у майстерності, вигадливості;
- казки, бувальщини, оповідки, що їх розповідають дітям старші в роду, – через них діти пізнають порядки й закони, що існують у світі, набувають опосередкованого досвіду поведінки в різних життєвих ситуаціях;
- скоромовки, загадки, небилиці, які стимулюють кмітливість і розум дітей;
- прислів'я, приказки, гуморески через які діти дізнаються про життєву мудрість отримують застереження від необачних вчинків;
- ігри, забави, які дають дітям змогу розвивати спритність, витривалість, винахідливість, навчатися товариської взаємодопомоги;
- свята й обряди, під час яких діти занурюються в сакральну культуру народу.

Під час занять з дітьми широко використовую казку, як один з ефективних засобів фольклору. Через казку діти пізнають навколишній світ та вчаться розуміти свої емоції. Слухаючи різні казки, дитина підсвідомо відчуває, який герой добрий, а який – ні; вчиться розуміти, що добро завжди перемагає зло.

Казкотерапія дає змогу здійснювати корекційно-розвивальну роботу з дітьми, надавати їм психологічну допомогу та сприяє емоційно-ціннісному розвитку вихованців.

Слід наголосити, що ознайомлення з казкою в дитини може відбутися лише за допомогою дорослого через слухове сприйняття. Сприймання художнього твору складається з таких компонентів, як-от: слухання, уявлення, емоційне реагування, усвідомлення та розуміння змісту. Це досить складний процес, проте він є керованим. Під час слухання казки яскраво виявляється активність дітей. Слухання зазвичай супроводжується співчутливими репліками, запитаннями, протестами, спробами змінити хід подій, допомогти улюбленим героям. Особливо яскраво проявляють себе діти під час драматизації казки, інсценізації, театралізації та програвання діалогів улюблених героїв.

Використовуючи в роботі слухання казок, їх переказування та інсценування спостерігаємо, що вони сприяють соціалізації вихованців нашого закладу. При цьому діти вправляються у спілкуванні вербальними і невербальними засобами які розвивають жести, рухи, міміку.

На «заняттях-казках» діти мають можливість перевтілюватися в різних героїв, як добрих так і не дуже, таким чином навчаючись розрізняти емоційні стани (страх, сум, гнів, біль, радість, відчуття провини та інші). Такі перевтілення сприяють накопиченню емоційного досвіду, спонукають дітей ділитися враженнями та формують теплі, дружні відносини.

Казка, є невід'ємною частиною освітнього процесу та дає змогу педагогам ефективно розв'язувати розвивальні, навчальні та виховні завдання.

Слід пам'ятати, що фольклор – це живий, динамічний процес, відкритий для співтворчості та самовияву. Педагог має створити вільний простір для творчої діяльності та розвитку дитини на основі перевірених, адекватних віку та потребам дитини засадах. Завдання, на перший погляд, просте і водночас, надзвичайно складне. Щоб його розв'язати, варто скористатися принципом народної творчості, який ідеально поєднує два компоненти – традицію та індивідуальне творче начало.

У роботі з дітьми не завжди працюють правила та регламентовані стереотипи. Насамперед усе залежить від тонкого відчуття дитячої душі, її прагнень і потреб.

Якими б не були досконаліми, цікавими та ефективними системи й методики, вони безсилі без любові й відданості педагога. Усі народні тексти, пісні, забавлянки, казки створювалися на основі великої любові до дитини. І сьогодні саме любов має бути рушійною силою виховного процесу.

*Поліщук Лариса Петрівна,
вихователь закладу дошкільної
освіти (ясла-садок) «Сонечко»
с. Скибин Жашківської міської ради
Черкаської області*

МОЄ СЕЛО – НАЙКРАЩЕ НА ЗЕМЛІ

Анотація. З сивої давнини славилася Україна народними святами, обрядами, звичаями, історичними надбаннями. Наші предки берегли їх і передавали з роду в рід, з покоління в покоління для того, щоб нащадки шанували історію свого роду, нації, не забували своє коріння, свій родовід. Проте, багато чого було втрачено та забуто. Сьогодні диктує потребу для педагогів, батьків вивчати етнопедagogіку, відновлювати традиції народного виховання. Наше завдання: зберегти історичне надбання нації, навчити молоде покоління шанувати і берегти кращі традиції минулого.

*І хлібом, і цвітом
І прадідом – дідом
Пахне рідне село,
Моє рідне село.*

(Уривок з пісні Раїси Кириченко «Моє рідне село»)

Однією із складових патріотичного виховання дошкільників є народознавча робота. Нові часи настали для України. Через віки повертаються до нас забуті звичаї, обряди, бо в них – найцінніший скарб – історія. Перед нами, педагогами, стоїть першочергове завдання – виховати активних, національно свідомих громадян. Життя змушує переглянути цінності: з дошкільного віку прививати патріотичні якості наймолодшим громадянам держави, щоб дитина з материнським молоком та ніжною колисковою вбирала велику любов до Батьківщини, до всього рідного, щоб змалечку збагачувала свою мову надбаннями усної народної творчості. Ми повинні вчити любити свій дім, батьків і усіх людей, їх працю, природу рідного краю. Прагнути не лише зберігати духовні скарби, а й примножувати їх.

«Кожен повинен знати свій народ, – говорив Г. Сковорода, – а в народі, пізнати себе. Якщо ти українець, то будь ним.»

Виховання любові до своєї землі, поваги до її минулого має відбуватися з дитинства разом з формуванням у її свідомості найперших уявлень про навколишній світ і себе в ньому.

Засновником українського дошкільного виховання є Софія Русова. Основними принципами виховання за С. Русовою є принцип науковості, виховання на національному ґрунті, навчання дітей рідною мовою та принцип природовідповідності.

Вона вважала: лише національне виховання спроможне виплекати цілісну, високоморальну, патріотично налаштовану особистість. Тому в дитячому садку обов'язково має відчуватися національний дух; «діти мають бути ближчі до природи рідного краю», до «невпинної хліборобської праці українців, яка годує і себе, і сусідів, і інших»; необхідно широко використовувати народну творчість – словесні ігри, пісні, гру на народних музичних інструментах, розваги, інсценізації тощо.

Основними принципами українознавчої роботи в дошкільному закладі та сім'ї повинні бути: наочність, народність, природовідповідність, активність, систематичність, послідовність, урахування вікових та індивідуальних особливостей, краєзнавство. В освітній роботі перевагу слід надавати організації екскурсій – оглядів, занять, свят, розваг, тощо.

Пізнання Батьківщини розпочинається з сім'ї, батьківської хати в селі, чи рідної домівки в місті.

Провідною проблемою, над якою працює наш заклад дошкільної освіти є «Патріотичне виховання дошкільників на традиціях рідного краю». Мною створений посібник «Моє село – найкраще на землі», в якому для педагогів пропонуються надбання та знахідки з історії села, фотопутівник, вірші, коротка історія с. Скибин, спогади оstarбайтерів, фото краєвидів, будівель, практичний матеріал.

Не випадково в народі кажуть: «Якщо твої плани розраховані на рік – сій жито, якщо твої плани розраховані на десятиліття – саджай дерева, якщо твої плани розраховані на віки – виховуй дітей».

Свою роботу в дитсадку з народознавчо-краєзнавчої роботи ми розділили за такими розділами:

- Історія мого села;
- Природа рідного села;
- Відомі люди («Ми вами пишаємось»);
- Культура моєї малої Батьківщини.

Рідне село – це той маленький світ, з якого починається знайомство малюка зі світом великим. Наш земляк, Т.Г. Шевченко писав:

«Село! І серце одпочине.

Село на нашій Україні –

Неначе тисанка село,

Зеленим гаєм поросло»

З ранніх років ми маємо плекати в малюків готовність захищати й примножувати здобутки свого народу, краю. Особливо близьке дітям шевченківське слово, народна пісня, спогади дорослих про історію сім'ї, яка закріплюється розглядом родинних цінностей.

Ознайомлення дітей в дитсадку з родинно – побутовими традиціями, звичаями, обрядами ми розпочинаємо з уточнення та узагальнення початкових знань про народ, його побут, на заняттях довідуємось про що їм відомо.

Перші заняття з даної теми варто провести у світлиці чи міні – музеї, щоб діти могли розглянути зібрані там матеріали. Вихователь повинен поставити перед собою завдання: викликати інтерес до всього, що знаходиться у кімнаті (кутку) народознавства, збагатити мову новими словами, поняттями, а найголовніше – посіяти в дитячих душах інтерес до ознайомлення з історичними пам'ятками, предметами побуту, знаряддям наших пращурів, одягом, іграшками, бажання дізнатися про їжу, про ремесла, про свята, будівництво житла і

т.д. Зародити в дітях відчуття гордості за талановитих людей, що жили і живуть на українській землі.

Орієнтовна тематика народознавчої роботи з дітьми старшого дошкільного віку:

Сім'я: рід, родина, рідня, хатня робота батьків, свято Матері. **Заняття:** «Родина, родина, від батька до сина».

Українська хата: рідний дім (зовнішній та внутрішній вигляд у порівнянні з сучасним будинком, скриня, посуд, догляд за рушниками, вишитими скатертинами, подушками). **Заняття:** «Хата, моя біла хата».

Усна народна творчість: колискові пісні, заклички, колядки та щедрівки, прислів'я та приказки, казки, загадки, легенди, перекази. **Заняття:** «Котилася торба з великого горба».

Українська народна гра та іграшка: народні хороводні ігри (надвірні та хатні), іграшки з глини, соломи, дерева. **Заняття:** «Ой, вийду я на вулицю погуляти».

Український національний одяг: український національний костюм на свято і на будні дні для жінки та чоловіка, віночок, хустка. **Заняття:** «Вишиванка – вишиваночка для Оленки й Іваночка».

Календарно-обрядові свята: Коляда та щедрівка (вертеп, страви), Великдень (писанки, крашанки), Зелена неділя, Івана – Купала (купало, віночки), Андріївські вечорниці, День святого Миколая, Водохреща. **Заняття:** «Свята нашої родини», «Розмалюю писанку, розмалюю».

Ремесла мого краю: гончарство, вишивка, лозоплетіння, ткацтво. **Заняття:** «Подорож до країни Майстрів».

Тематику занять потрібно підбирати за порами року у відповідності до календарно-обрядових звичаїв, традицій, обрядів:

Осінь.

- Збір врожаю.
- Свято Покрови.
- День захисника Вітчизни.
- День м. Жашків
- День села.

Зима.

- Андріївські вечорниці (кусання калити).
- День святого Миколая.
- Зустріч Нового року.
- Різдвяні звичаї нашого краю.
- Колядки, щедрівки, посівалки.
- Водохреща.
- Стрітення.

Весна

- Зустріч весни.
- Великдень.
- Весняні турботи.
- Весняні ігри та забави.

Літо

- Зелені свята.
- Свято Івана Купала.
- Маковія. Спас Яблучний.

З великим задоволенням діти слухають розповідь про походження нашого села та його назву: «Місце розташування самого села і земель, які оточують його в природному плані дуже цікаве. Землі села розташовані на гребені підземного водорозділу. Про це свідчить той факт, що з полів, які оточують село, беруть початок сім струмків, які утворюють одну річку під назвою Торч і який несе свої води в Гірський Тікич. Але цікавим є той факт, що подивившись на карту Черкаської та Київської областей, ми побачимо, що в Ставищанському районі бере початок інша річка і також під назвою Торч, яка впадає в Гнилий Тікич.

Саме село Скибин розташоване на семи пагорбах. Для порівняння географи засвідчують, що в Європі на семи пагорбах розташовані такі великі міста як Рим, Прага і столиця нашої держави – Київ.

Село відоме з першої половини XVII століття тому, що лише наприкінці XVII століття та на початку XVIII століття з'являються можливості для залюднення південної Київщини. Король Речі Посполитої, за якою залишилось Правобережжя, у 1684 році видає указ, що дозволяв козакам заселяти територію на берегах Тясмина і Тікича. Села, що виникали, були досить маленькими. У Скибин Греблі (нині Скибин) було 58 халуп.

Про походження назви нашого села старі люди розказують таку легенду...

Колись на березі річки було село. Його спалили татари, а людей повбивали. Через це й назва нашого села не збереглася. Довго на згарищі ніхто не оселявся. А потім, років 300 тому, а може й більше, прийшов сюди з дружиною молодий кріпак Скиба, який втік від пана (по іншій версії він був одним із біженців Запорізької Січі). Побудував він на березі річки хату, посадив верби і почав господарювати. Добре жилося йому на волі. Народжувалися і виростали сини. Вони йшли берегами річки, знаходили оселі інших втікачів, вибирали собі дівчат – наречених, одружувалися. Споруджували нові житла. Землі тут було багато. Потім поміщики прибрали до своїх загребущих рук і землю, і людей, відновили панщину. А село так і залишилось називатись Скибиним».

Вихованці з задоволенням слухають розповіді своїх прадідів та прабабусь під час родинних свят та посиденьок в дитсадку, про цікаві життєві історії, про походження назв вулиць та околиць села. Так от як вислів «Біля пенька» – місце на перехресті доріг, де колись був великий пень якого вже давно не має, а всі жителі знають, де ця дорога. І ще багато інших: «Цибулі» (крутий пагорб над ставом), «На ланку», «На озері» (якого вже давно не має), «Курківщина» (вулиця, де живуть родини з прізвищем Курко), «Куликівщина», «Деміївка», «Гончарівка» і т. д.

Цікавими і захоплюючими є розповіді старших про захоплення пращурів до музикування (виготовлення музичних інструментів Поліщук В.С.), малювання (Микитюк В.С.). З захопленням малята розглядають вироби «З бабусиної скрині»: домоткані рушники та скатертини, доріжки, сорочки, хустки; гончарні та столярні вироби. Велике виховне значення має оформлений в закладі народознавчий міні-музей, в групових кімнатах облаштовані національні куточки, де зібрано етнографічний, художній матеріал, предмети побуту.

Надзвичайно ефективною формою роботи по ознайомленню дітей з історичним минулим села є відвідування етнографічного музею «Світлиця» при Скибинському ЗЗСО І-ІІІ ступенів.

Згідно з українським звичаєм кожен з нас мав знати свій родовід до сьомого покоління. Чому?

- Тому, що за сім днів був створений світ.
- Тому, що сім основних кольорів має веселка.

- Тому, що сім днів має тиждень.
- Тому, що краще сім раз відміряти і один раз відрізати.
- Тому, що семеро одного не ждуть.
- Тому, що 7 «Я» – найменша сім'я: я, тато, мама, два дідусі і дві бабусі.

Велику виховну цінність мають пізнавальні екскурсії до історичних та громадських місць села. Залюбки ходять на екскурсії до різних закладів: сільської бібліотеки, ФАПу, відділення зв'язку, контори агрофірми «Злагода», до сільської ради, до церкви, на тік, до стадіону, до Меморіалу Слави, в школу, до Кімнати бойової і трудової слави при Скибинському ЗЗСО тощо. Малята з великим захопленням відвідують міні-музей під відкритим небом у майстра – столяра Сербенівського П.В., де мають змогу посидіти в хатинці Баби Яги, проїхати конем на казковому возі, помилуватись незвичайними вулицями, розглянути старовинний вітряк, дістати водиці з чарівної криниці. Таким чином, вихователі виховують любов до місць, де малюки народились і зростають. А путівником до цих екскурсій є папка «Моє село – найкраще на землі».

Коли листопад змінює своє багряне вбрання на першу сріблясту паморозь, на полях та у дворах оселяється впорядкований спокій, у Скибині, 10 листопада святкують День села, у релігійне свято Великомучениці Параскеви. Наші вихованці також приймають посильну участь. Вони декламують вірші вчителя української мови та літератури Шиманської З.В.: «Моє село», «Моє рідне село», «Скибин – лелечий край», виконують танцювальні композиції тощо. Їх виступ заповнює зал особливими промінчиками радості.

Читання художньої літератури, вивчення віршів, складання розповідей про село збагачує та закріплює набуті знання. Велику виховну цінність мають заняття з розглядом картин, ілюстрацій.

Моє рідне село

*Сонце знов заходить, сіє позолоту
У вечірній тиші постає село.
Я спішу додому, до своєї хати,
Де пройшло дитинство, звідки в світ пішов.
За вікном машини, мерехтять тополі.
Чую шепіт листя навіть через скло.
Череда йде з поля, пахне липа й м'ята,
І шепоче серце : «Це ж твоє село».
Он ставок і верби виплили з туману
Чую шепіт листя навіть через скло.
Череда йде з поля, пахне липа й м'ята,
І шепоче серце : «Це ж моє село».
Його давні люди Скибином прозвали.
З того дня немало часу протекло.
Чорні скиби поля житом засівали,
Щоб жилося краще, щоб життя цвіло.*

Скибин – лелечий край

*Прилітають у Скибин лелеки,
Повертають до моєї хати.
Крилонька стомила путь далека
Сіли у гніздо відпочивати.
Рідний мій Скибин! Лелечий краю.
Знов до тебе птахи повертають.*

*Манять в чистих плесах тихі зорі
Й затишне гніздо на осокові.
Підросли за літо лелечата
І навчили їх батьки літати.
Кличе теплий край, за синім морем:
Вже тісне гніздо на осокові.
Рідний мій Скибин, лелечий краю,
Де б не був, до тебе повертаю.
Кличуть в твоїх плесах тихі зорі
І гніздо лелек на осокові.
День осінній. Тихо все довкола.
Роблять птахи над подвір'ям коло.
Кидають на землю по пір'їні,
Щоб вернутись знов на Україну.
Рідний мій Скибин, лелечий краю
Де б не був, до тебе повертаю.
Кличуть в твоїх плесах тихі зорі
І гніздо лелек на осокові. Шиманська Зінаїда Василівна*

Ознайомлення з природою рідного краю проводяться на лоні саду, луку, парку.

Ідучи рідними вулицями, звертаємо увагу малят на дерева, які, можливо, висаджували їхні батьки, бабусі чи дідусі. Розповідаємо коли і хто посадив великий садок у селі і у школі, чому з'явився новий ставок, а старе озеро зникло, хто садив багаторічні квіти біля Меморіалу Слави, хто нещодавно садив дерева в парку і хто за ними доглядає, де любляють гніздитися лебеді, біля чиєї хати звили гніздо журавлі, які лікарські рослини ростуть біля дитсадка і т. д. Все, що оточує дітей, повинно зачаровувати. Ми в закладі створюємо атмосферу свята і краси. Малюки вже з ранньої весни милуються ранніми квітами. Серед зеленої трави сховалися рожеві поросятка, відеречка з квітами петунії та чорнобривців, поважно пливуть лебеді серед голубого озера з ірисами, а там далі квітковий фонтан з дзвіночками.

Справжніми господарями відчують себе діти на власному городі, де вони з задоволенням допомагають садити цибулю, столовий буряк, моркву, гарбузи, огірки, квасоллю. Щодня споглядаючи красу природи й людської праці, вихованці дитсадка навчилися відчувати її і примножувати.

Важливою є співпраця з батьками, з якими проводяться бесіди і консультації, разом з дітьми вони беруть участь в організації різноманітних виставок, спільних свят.

Найкращим прийомом навчити вихованців берегти культурні цінності є зустрічі в закладі з талановитими майстрами своєї справи. Для батьків і працівників закладу в національному куточку, де стоїть розмальована українська хата, піч, різноманітне знаряддя, посуд, рушники, проходять майстер-класи по виготовленню ляльки-мотанки (вчитель Яричевська В.В.), вишивки нитками та бісером (вчителі Мидинська С.М., Тхоровська С.М.), лозоплетіння (Галамага С.А.), виготовлення прикрас, квітів з техніки хенд мейд (вихователь Загарія Є.С.), малювання (вчитель Іванова А.Ю.).

Вже стало традицією організовувати такі родинні свята та посиденьки: «Андріївські вечорниці», «День святого Миколая серце добром зігріває», «Великодні дзвони», День матері. В кожній віковій групі педагоги організували виготовлення родинного дерева родини.

Славне наше село працюватиме людьми: хліборобами (книга А. Шатило «Скибинські хлібодари»), музикантами (гурт братів Горбівських), а також славне на всю область спортивними досягненнями з футболу, волейболу, пауерліфтингу, в Жашківському районі має титул найспортивнішого села. Наші вихованці починаючи з дошкільних років, мають можливість займатися спортом, разом з батьками спостерігати за турнірами з шахів, змаганнями з футболу, що проходять на місцевому стадіоні. Діти гордяться своїми односельцями і споглядаючи на досягнення земляків будуть старатися примножувати славні традиції.

У дітей повинні бути сформовані почуття поваги до батьків, сім'ї, родинних обрядів. Олекса Воропай писав: «Кожна нація, кожен народ, навіть кожна соціальна група має свої звичаї, що вироблялися протягом багатьох століть і освячені віками.» «Народні звичаї охоплюють усі ділянки громадського, родинного і суспільного життя. Звичаї – це ті неписані закони, якими керуються в найменших щоденних і найбільших всенародних справах. Звичаї, а також мова – це ті найміцніші елементи, що об'єднують окремих людей в один народ, в одну націю. Звичаї, як і мова, виробилися протягом усього довгого життя і розвитку кожного народу».

В методичному кабінеті нашого закладу підібрано ряд занять: «З бабусиної скрині», «Коса, дівоча краса», «Котилася торба з великого горба», «Розмалюю писанку, розмалюю», «Символи та обереги рідного краю», «Свята та обряди українського народу», «Без верби й калини нема України», «Хліб – усьому голова», «Ремесла рідного краю», «Мое село – найкраще на землі», «Національний одяг», «Хатина моєї бабусі».

«З родини йде життя людини», – говорить українська приказка.

Діти поволі є учасниками всіх родинних звичаїв: допомагають варити узвар та готувати кутю до Різдва, прикрашати крашанки та складати корзинку до церкви у свято Великодня, плести віночки на свято Івана Купала, готувати букет із польових квітів та лікарських трав до Маковея та Спаса, заготовляти татар – зілля до свята Трійці і т.д. Традиційними, народними гуляннями в нашому селі є святкування Водохреща на ставку, свято Івана Купала, Масляної, обжинки. Старші дошкільнята обізнані з традицією свята Явдохи (14.03.), бо потрібно «винести з льоху відро картоплі до гарного врожаю»; знають, що на Юрія (06.05.) потрібно сіяти огірочки та гарбузи. Наші вихованці шанують і оберігають кринички біля полів, щоб подорожній мав змогу напитися чистої прохолодної води з цілющого джерельця. Дошкільнята з великим задоволенням одягаються у вишиваночки на всі тематичні заходи не лише в садочку, а й ті, які проводяться у селі, районі: День Соборності, День пам'яті та примирення, День вишиванки, День села, День міста Жашків, День Незалежності та ін..

Любов дитини до рідної землі починається з пізнання найближчого середовища. Дитина набирається вражень та знань про навколишнє, зокрема: про близьких людей, про свою малу Батьківщину, які залишають у її душі незабутні спогади на все життя. Саме тому, на мою думку, формування інтересу до рідного краю, традицій, звичаїв, сприяє вихованню свідомого громадянина, який шанобливо ставиться до духовних і матеріальних надбань свого народу.

*Поліщук Тетяна Олексіївна,
вихователь дошкільного навчального
закладу (ясла-садок) комбінованого
типу №6 «Золотий ключик»
Тальнівської міської ради
Черкаської області*

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕННЯ ПРО ІСТОРІЮ СВОГО ЖИТТЯ, СІМ'Ї, РОДУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У матеріалі описується важливість у житті людини родовідної пам'яті та пропонується орієнтовна програма, щодо формування у дітей дошкільного віку уявлення про історію свого життя, сім'ї, роду.

Родовідна пам'ять-явище у традиційному українському побуті унікальне. Очевидно, мало хто вже знає, що у давнину було за обов'язок знати поіменно свій родовід від п'ятого чи навіть сьомого коліна. А за кожною такою особою стояли цікаві історії, реальні події. Це була природна потреба триматися свого родоvodu, оберігаючи в такий спосіб сімейні традиції і реліквії.

На жаль, що ми маємо зараз? Багато дітей не можуть сказати як звати їх прабабусю, прадідуся, та не тільки діти, а й ми, дорослі, часом не знаємо, не відаємо про свій родовід. Ось тому Шевченкові слова: «Хто ми? Чий сини? Яких батьків?» стали для мене девізом у моїй роботі.

Роботу розпочала з вивчення контингенту батьків у своїй групі та особливостей педагогічної ситуації в кожній конкретній сім'ї. За допомогою бесід, анкет з'ясувала захоплення батьків, їхні улюблені заняття. Ознайомившись з батьками, залучила їх до безпосередньої роботи з дітьми. Батьки незамінні учасники в святах, розвагах, під їх керівництвом діти розучують колядки, веснянки, народні ігри. Адже різноманітна й цікава спільна діяльність зближує батьків і дітей.

Наступним етапом роботи була розробка орієнтовної програми «Роде наш прекрасний», де передбачається наступність у роботі з дітьми четвертого – шостого років життя. Програма містить наступні розділи: «Моя сім'я», «Рід, родина», «Хата моя біла, хата», «З бабусиної скриньки», «З бабусиною вузлика».

Увага і повага до сім'ї, до роду не приходять сама по собі. Її треба виховувати.

«З родини йде життя людини» – кажуть у народі. І щоб донести це малюкам, згідно програми була розроблена система занять «До бабусі на гостини», «Мамина пісня», «Зростає, родинне деревце», «Мій дім». Для використання у виховній роботі з дітьми підбрала приказки, прислів'я про рід, матір, рідну оселю, місцеві легенди, загадки, народні порівняння, вірші, цікавинки, народні пісні. Розробила і виготовила ряд дидактичних ігор, а саме «Колись і тепер», «Хто чим любить займатись», «Подорож у минуле», «З бабусиною вузлика», «Мої справи-матусині справи», «Закінчи речення», «Тоді я б», «Обереги мого краю», «Вибери подарунок», «Хто робить правильно, хто ні», «Мамині помічники», «Чарівний вузлик», «З бабусиною скрині», «Кожній речі своє місце», «Відшукай українців», «Садок вишневий біля хати», «Одягни Оксанку», «Одарчина хата», «У бабусі на городі», «Стежинка до хатинки», «Обід для онуків», «Вилікуємо бабусю», «Український одяг». Ці ігри допомагають формуванню і закріпленню у дітей знань про сім'ю, обов'язки членів сім'ї та стосунки між членами родини.

При вступі дитини в дитячий садок започаткувала оформлення кожному вихованцю «Родинного деревця», залучаючи до цього членів родини вихованців. Так діти починають розуміти своє місце в роді, а предки і старші люди роду стають їм більш близькими.

Сім'я, мов сонечко, зігріває людину від народження і до кінця днів. Вона є осередком любові і тепла для дитини. Згуртувати малих і дорослих, виховати у дітей любов і шанобливе ставлення до своїх близьких, уміння бачити їхні кращі риси допомагають сімейні свята, виставки сімейних фотоальбомів, вшанування найстаріших членів родини, участь батьків в концертах, виставках батьківської творчості. Доцільність таких виставок безперечна. Цінність їх полягає в тому, що тут батьки бачать себе очима власних дітей, діти ж

відчувають радість і гордість за близьких їм людей, прилучаються до краси і самі навчаються вишивати, ліпити, майструвати. Теми виставок різноманітні. Це «За бабусиними рецептами» – виставка народних напоїв; «Картопля на столі» – українські страви з картоплі; «Виставка квітів» – конкурс на кращу композицію; «Руками мам та бабусь» – виставка виробів за мотивами народно-прикладного мистецтва; «Мій тато і я» та ін..

Під час засідань «Родинної світлиці» відбуваються бесіди, диспути типу «Як звертатись до батьків, на «Ви» чи на «ти»?», «Що таке Берегиня», «Ваші сімейні реліквії» та ін..

Все це дає позитивні наслідки. Діти відчувають інтерес: хто ж мої батьки, дідусь, прабабуся; радіють, коли готують подарунки своїм рідним; у батьків з'явився інтерес до всього, що відбувається в житті дітей в дитячому садку, бажання бути поруч з своїми дітьми, допомогти їм. Родини вихованців відкрили для себе нові знання – незнані сторінки свого родоводу. Бо «хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього».

ОРІЄНТОВНА ПРОГРАМА ПО ОЗНАЙОМЛЕННЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ІСТОРІЄЮ СВОГО РОДУ ЗА ТЕМОЮ

Роде наш прекрасний

Моя сім'я

Молодша група. Підводити дітей до розуміння слів: батьки, сім'я. Знати хто проживає з ними разом, розповідати про це. Знати повне ім'я батьків, дідуся, бабусі, сестрички, братика. Впізнавати їх на фотографії. Знати, що робить тато вдома, роботу матусі. Вчити вживати форми ввічливого звертання, формувати вміння виконувати доручення, робити приємне (подарувати квіти, прочитати вірш). Дати уявлення про день народження. Вчити готувати вітання і подарунки. Знати та читати вірші про маму, тата.

Середня група. Знати своє ім'я, прізвище, вік; ім'я та по-батькові батьків. Розуміти значення слів: сім'я. Формувати уявлення про те, що в сім'ї всі піклуються про дитину; усі члени сім'ї піклуються одне про одного; звертати увагу на те, як почують себе члени сім'ї. Вживати ввічливі форми звертання «будь ласка», вітання «доброго ранку», «доброго дня», бажати «на добраніч», дякувати «спасибі». Засвоїти ввічливу форму звертання «Ви». Вчити ніжно звертатися «матусенько», «таточко», «бабусенько», «дідусенько». Знати приказки та прислів'я про сім'ю, матір, батька. Дати знання про сімейні свята – як до них готуються, як вітають, як приймають і пригощають гостей. Залучати дітей до спільних розваг з батьками. Знати та виразно читати вірші, співати пісні про сім'ю та її членів.

Старша група. Поглиблювати зміст знань про свою сім'ю: де і ким працюють батьки, чим любить займатися дідусь, бабуся. Звичай українського народу звертатись на «Ви» – це знак глибокої поваги до своїх батьків; в мові використовувати пестливі слова, образні порівняння – «матінка», як сонечко; вправляти у вживанні прикметників: матуся ніжна, ласкава, добра і т.д. Доводити дітям, що особливо вихованими є діти, котрі крім батьків, поважають і слухають дідуся і бабусю, вони довго прожили, багато знають, вміють. Знайомити з легендами, казками про сім'ю. Викликати співчуття до дітей – сиріт, які не мають батьків, сім'ї. Викликати прагнення допомагати старшим, піклуватись про менших. Знати та доречно вживати образні народні порівняння, прислів'я, приказки про сім'ю. Знати про сімейні свята, дні народження батьків.

Рід. Родина.

Молодша група. Залучати дітей до складання «Родинного деревця». Розповідати, хто на ньому зображений.

Середня група. Сестричка і братик – рідні, я і мої батьки – рідні, мої батьки і дідусь та бабуся – рідні. Це мій рід. Любити цих людей, поважати – вони дали нам життя. Берегти їх фотографії, дарунки. Знаходити своє місце на «Родинному деревці».

Старша група. Залучати дітей до складання «Родинного деревця», знати своїх родичів – бабусю, дідуся, прабабусю, прадідуся, тітку, дядька; вміти розповісти про них. Звичай українського народу – знати якомога більше членів свого роду. Кожний рід має сімейні реліквії – предмети пам'яті, які передаються з покоління в покоління, від батьків до дітей. Знати про сімейні реліквії, вміти про них розповісти. Знати, що кожен рід має свою історію; від того як живе людина, залежить честь її роду.

Хата моя, біла хата.

Молодша група. Знати свою домашню адресу. Засвоювати поняття: дім, хата, подвір'я. Українську оселю прикрашають вишиванками (рушники, серветки, наволочки), килимами, квітами (алоє, бальзамін). Учити називати навколишні предмети вжитку; звертати увагу на ті, які тепер в побуті не використовуються (піч, скриня, лава, горщик). Знати, що обов'язок кожного – доглядати за чистотою.

Середня група. Знати свою домашню адресу, назву вулиці, номер будинку. Розкрити дітям поняття, що рідна хата, це місце де я народився і живу. Щасливий той, хто має рідний дім. Батьківську хату діти ніколи не забувають. Знати хатні предмети: меблі, посуд, квіти(калачики), їх призначення. В українській оселі висять образи, фотографії рідних, портрет Шевченка. Дати знання, що колись хату будували з глини, нині з цегли. На подвір'ї ростуть квіти (чорнобривці), садять на честь народження дочки калину, вишню, на честь народження сина – ясен, дубок. Символ української оселі – садок вишневий біля хати, калина під вікном, криниця. Вчити дітей дбати про затишок та порядок у рідній оселі: оцепурити та прикрашати її разом з дорослими.

Старша група. Дати уявлення, що кожен регіон України має свої відмінності в будівлі. З давних –давен хату будували вікнами до сонця, з глини, прикрашали узорами, малюнками, мастили білою глиною. Вміти описувати зовнішній вигляд рідного дому. Розуміти зміст прислів'їв про рідний дім. Розширювати про предмети вжитку колись і тепер. Знати, що оселю прикрашають творами народних майстрів. Дати уявлення про Березиню –символ материнства, захисту, богиню сімейного вогнища, про обереги – символи захисту рідної оселі: вишиваний рушник, грудка землі з подвір'я, лелече гніздо. З давних- давен господиню впізнаєш по подвір'ї – росте спориш, квітнуть квіти: мальви, матіоли, чорнобривці, ромашка; чисто, затишно, на тину сушиться посуд; зеленіє кріп, цибуля, часник, веселить соняшник.

З бабусиної скрині.

Молодша група. Підвести дітей до узагальненого поняття: одяг, взуття. Ознайомити дітей з українським національним одягом. Ввести в активний словник: сорочка-вишиванка, спідниця, фартух, вінок, стрічки, чобітки.

Середня група. Поглибити знання дітей про український національний костюм. Дати уявлення про традиційні ознаки українського одягу, його зручність; про вишиту сорочку, як важливий елемент українського вбрання; розрізняти чоловічу і жіночу сорочку. Розширити словник: шаровари, пояс, хустка(для жінок та бабусь), намисто. Привертати увагу до естетичного одягу; вчити оздоблювати національним орнаментом (для ляльки)

Старша група. Поглиблювати знання дітей про український національний костюм. Розрізняти верхній одяг-корсетка, безрукавка, кептар, свитка. Активізувати та розширити словник: плахта, запаска, коралі. Одяг раніше зберігався у скрині, нині – у шафі. Дати відомості, що в певному регіоні України національний одяг має свої особливості- кольорове вирішення, елементи прикрас, частини костюма. Залучати дітей до виготовлення національного костюма для ляльок: оздоблювати його національним орнаментом (вишивкою, декоративною аплікацією).

З бабусиною вузлика.

Молодша група. Дати уявлення про те, що трави та квіти (м'ята, ромашка) використовують для купання немовляти, для лікування (п'ють чай, споліскують рот).

Середня група. Трави та лікарські квіти збирають навесні, тоді вони мають цілющу силу. Дати уявлення, що збирають як і листя, так і квіти, їх сушать. Розширити поняття про лікувальну їх дію, вживають коли болить голова, живіт, горло, коли кашель. Розповісти про першу купіль дитини (за допомогою ляльки), що у воду дівчаткам клали ромашку, гілочку яблуні; хлопчикам – любисток, чорнобривці, гілочку дуба. Залучати дітей до заготівлі рослин.

Старша група. Дати поняття, що лікарські квіти – зелену аптеку – можна вирощувати самим. Розширювати уявлення про лікування липовим цвітом, листям подорожника(при подряпинках, ранках). Сформувані знання, що ромашкою, кропивою миють голівку – щоб коси краще росли. Коса-це гордість дівчини. Калиною прикрашають коровай на весіллі, шишки хмелю кладуть під подушкою, щоб краще спала дитина. Залучати дітей до заготівлі лікарських рослин.

ТЕМАТИКА ЗАНЯТЬ

Старший дошкільний вік

Рід, родина

Тема: Сімейні реліквії

Мета: Розвивати уміння дітей розповідати про свою сім'ю, дати характеристику кожному члену сім'ї (найстарший у сім'ї, найсправедливіший, неслухняний, найдобріший, малий, бешкетник, лагідний). Дати дітям знання про сімейні реліквії, вчити про них розповідати.

Тема: Зростає, родинне деревце

Мета: Залучати дітей до складання «Родинного деревця», знати своїх родичів: бабусю, дідуся, прабабусю, прадідуся, тітку, дядька, вміти розповідати про них. Звичай українського народу – знати якомога більше членів свого роду. Знати, що кожен рід має свою історію; від того як живе людина, залежить честь її роду.

Хата моя, біла хата

Тема: «Мій дім – частинка моєї Батьківщини»

Мета: Дати поняття про дім як берегиню кожної людини, про її батьківщину: домівку, вулицю, місто, сусідів. Вміти описувати зовнішній вигляд рідного дому. Розуміти зміст прислів'їв про рідній дім.

Тема: Завітаємо до бабусиної хати

Мета: Дати дітям уявлення про українську хату, її зовнішній вигляд та інтер'єр. Розширювати уявлення про предмети вжитку колись і тепер. Розповісти про цікаві прикмети, повір'я, пов'язані з кожною частинкою хати: двері, вікна, сволок, поріг, дах, ритуал вибору місця для закладки фундаменту хати.

З бабусиної скрині

Тема: Заглянемо до бабусиної скрині

Мета: Розповісти дітям про старовинні меблі(зокрема про скриню). Звернути увагу на оздоблення скрині, символічне призначення, її місце в оселі. Поглиблювати знання дітей про український національний костюм. Розрізняти верхній одяг – корсетка, безрукавка, кептар, свитка.

Тема: Сорочка – вишиванка

Мета: Познакомити дітей з вишиванкою, розглянути візерунки на жіночих та чоловічих сорочках, порівняти їх. Дати відомості, що в певному регіоні України

національний одяг має свої особливості – кольорове вирішення, значення кожного елементу у візерунку.

Тема: Скарби бабусиної скрині

Мета: Познакомити дітей з оберегами української родини, пробуджувати пізнавальні інтереси до культури та побуту української нації; виховувати глибокі почуття любові до батьків, роду свого, до краси і гармонії, гордості за майстерність родичів своїх, бажання берегти, як святиню, все те, що пов'язує нас із рідною домівкою.

*Сабадаш Тетяна Василівна,
вихователь Канівського комунального
закладу дошкільної освіти (ясла-садок)
комбінованого типу №8 «Дзвіночок»
Канівської міської ради об'єднаної
територіальної громади
Черкаської області*

ПЕРШООСНОВА ВЕЛИКОЇ ЛЮБОВІ

Анотація. Щоб діти «відчули» своє місто, їм необхідно про нього розповідати та показувати його. Саме зміст та способи ознайомлення з Малою Батьківщиною, містом Каневом, висвітлені в статті.

*Стоїть одвічне місто над Дніпром
Що гордо назвали Канів.
Це місце історичних джерело
Та вічна пам'ять Кобзарю.*

Для кожної людини Вітчизна починається з батьківської домівки, вулиці, села чи міста, де минули незабутні дитячі літа. Любов до рідних місць виховується з набуттям конкретних знань та уявлень про красу навколишніх краєвидів, історичні та культурні пам'ятники краю.

У голубій глибочині неба, піднявши дужі крила, плавно і величаво кружляє великий птах. То гордовитий канюк. З неоглядної висі він перший помічає, як з небокраю здіймається грозова хмара і блискавиці крешуть в її чорних глибинах. Тоді канюк кидає людям на землю своє протяжне кан-ій, кан-ій, кан-ій... Так давним-давно, в честь птаха канюка, провісника гроз і бур, нарекли наші пращури своє місто Каневом.

Саме з цієї легенди починають знайомити дітей з рідним містом педагоги нашого дошкільного закладу. Знайомство з малою Батьківщиною розпочинається з розповідей та бесід, екскурсій та зустрічей з видатними мешканцями нашого міста.

Дуже давній наш Канів. Багато подій відбулося в ньому. І події ці дійшли до нашої сучасності у назвах вулиць та гір.

На околиці міста стоїть Княжа гора. Назва її пов'язана з перебуванням на цій горі князів. Там була розташована укріплена фортеця Київської Русі. В цій фортеці перебував князь Ярополк, один з синів князя Святослава.

А одна з гір у центрі нинішнього Канева називається Московкою. Саме біля цієї гори король Станіслав Понятовський готувався зустріти московську царицю Катерину II. Спішно будували палац для короля. З того часу стала гора, біля якої готувалась зустріч московської цариці, зватись Московкою.

А назва Пилипенкової гори пов'язана з мешканцем Канева, прізвище якого було Пилипенко. Він був першим поселенцем околиць гори, мав тут землі та сіножаті.

З сивої давнини бере свою назву гора Замкова. На ній був розташований величезний замок, який було видно з усіх сторін пропливаючим по Дніпру човнами. Цей замок був

знищений набігами ворогів, а на місці нього побудований Всеволодом Ольговичем Успенський собор-церква, якому уже майже 900 років.

Дуже часто весною та восени вихователі організують дітям екскурсії саме по названих горах. Діти знайомляться з заворожуючими канівськими краєвидами, вивчають рослинність та тваринний світ своєї місцевості. А старші дошкільнята у церковні свята та й не тільки мають можливість відвідати з батьками Успенський собор, багато дошкільнят навчаються при соборі у недільній школі. Кожного року педагоги організують екскурсії до собору, де знайомляться з настоятелями Григорієм та Юрієм і слухають цікаві розповіді з історії собору.

Кажуть, шляхи України сходяться в Каневі. Воно й не дивно – в цьому старовинному місті знаходиться чи не найбільша духовна святиня українців. Тут, на колишній Чернечій горі, похований Тарас Шевченко. Місце для могили було вибрано зовсім не даремно, воно ідеально точно повторює опис, залишений поетом в своєму «Заповіті»

Чернеча (Тарасова) гора – святиня українського народу. Приблизно такою величною, з м'якими контурами і бачив її Шевченко, маючи намір оселитись на канівській землі. Чудові краєвиди безмірно чарували його ніжну душу. Та не збулося омріяне. Гора ця прийняла свого геніального сина вже на вічний спочинок, а народ з того часу називає гору Тарасовою.

Задовго до екскурсій на Чернечу гору, які проводяться в різні пори року за екскурсійними програмами, розробленими творчою групою закладу для середніх та старших груп, дітей педагоги знайомлять з життям та творчістю великого Кобзаря, використовуючи для цього кінофільми, презентації, ілюстрації, картини, фотоматеріали, та ін. З дітьми проводять бесіди, вечори декламування віршів Т.Г. Шевченка, зустрічі зі співробітниками музею, використовують цікаві історичні розповіді. Програми різняться способом, яким діти дістаються до Тарасової гори (середня група – на транспорті, старша – пішим ходом), часом проведення екскурсій (середня – весною, старша – в усі пори року) та експонатами музею, про які розповідають екскурсороводи (по складності).

*«Ген за містом зелено коса вулиця,
Вінок білявих чепурних хатин,
На висоті телеантени мружаться,*

Всміхаючись до чарівних жоржин.» – так писала про канівські вулиці місцева поетеса Катерина Піка.

«А чи замислювались ви над тим, чому саме так, а не інакше називається ваша вулиця? Якщо ж задумаєтесь та спробуєте дізнатись, то відкриєте для себе багато цікавого», - такими словами вихователі часто розпочинають свої бесіди, заняття та розповіді про вулиці, на яких проживають діти. А потім дають завдання батькам дізнатись про назви своїх вулиць якнайбільше та розповісти дошкільнятам. Така робота потім підсумовується вечорами розваг, де всі діляться цікавими історіями вулиць рідного міста. («Де я живу», «Історія однієї вулиці», «Моя назва походить від...» та ін..) А разом з назвами вулиць діти більше дізнаються і про історію самого міста.

Так багато центральних вулиць Канева пов'язані з Великою Вітчизняною війною: 206 Дивізії, Героїв Бронепоезда, Героїв Дніпра. Діти дізнаються про солдатів-героїв, які захищали їх місто від фашистів та гинули на переправах, у боях.

На місці, де екіпаж бронепоезда вів бої, вдячні канівці поставили пам'ятник – Бронепоезд № 56, а поруч з ним було відкрито вагон-музей, експозиція якого розповідає про багатьох членів екіпажу бронепоезда. Ще до одного пам'ятного знаку приходять з дітьми педагоги садочку, до Бронекатера №41, встановленого на березі Дніпра. Він є одним з тих,

які в складі Дніпровської військової флотилії захищали місто в грізні серпневі дні 1941 року. Сотні гітлерівців, десятки танків і літаків ворога знайшли тут свою могилу.

Кожного року до Дня Перемоги та на 9 Травня діти з вихователями та батьками прямують від Соборної площі по широкій алеї, що веде в парк Слави. Тут знаходиться величезний бронзовий пам'ятник матері з немовлям, що символізує Батьківщину і життя. А в підніжжя тривожно палає вічний вогонь. Круг пам'ятника – братські могили воїнів, які загинули в боях за Канів у 1941 та в 1943-1944 роках. На плитах викарбувані найменування частин, армій і фронтів, які брали участь в боях за Канів під час оборони і звільнення. На спеціальних гранітних підставках – бронзові плити з прізвищами 441 канівця, які не повернулися з війни. Ніколи біля вічного вогню не в'януть квіти любові та вдячності. Саме сюди покладають свої квіти і дошкільнята.

Та назви вулиць сягають також в далеке минуле. Канів – місто козацьке. В давні часи тут жили вільні козаки. В страшну годину, коли нападали на нашу землю татари і турки, козаки ставали на захист рідної землі. А потім верталися до рідної оселі, ходили на лови, збирали руду на берегах, болотах, варили крицю, кували зброю, ткали, робили домашнє начиння. Та не у всіх була своя домівка. Для козаків без роду в Каневі був організований козацький монастир, в якому доживали віку бездомні козаки, посічені і покалічені в боях за рідну землю. А вулиця до цього часу носить назву Монастирок.

Після зруйнування Роденя (таку назву мало наше місто до теперішньої) його уцілілі жителі селилися у західній частині Канева. Два з них, що виготовляли жіночі прикраси, обрали собі для оселі яр між двома горами. Попит на прикраси зростав і їх почали виготовляти з золота та срібла (шийні гривни, браслети, скроневі кільця, сережки, персні, лунниці та інші ювелірні вироби). Багато з цих виробів з цілковитою підставою вважаються шедеврами світового ювелірного мистецтва. А вулиця й досі носить назву Золотів яр.

Вулиця Корчаки – Павла Яковича, лейтенанта. Це було в Афганістані. Не витримавши душманського терору, мирні жителі кишлака попросили допомоги у знищенні ненависної банди. Корчака, будучи попереду, повів за собою групу і прийняв на себе смерть від душманського автомата.

Вулиця Незалежності – з такою назвою вона народилася завдяки багатовіковій боротьбі українського народу за вільне та щасливе життя у суверенній демократичній державі. Скільки пережили наші місцяни разом з іншими українцями: репресії та голодомор, виселення та катування... Та таки стали незалежними.

Окремою сторінкою в історії нашого рідного Канева є вшанування героїв Небесної сотні та воїнів АТО.

*«Канів славетний – козацька святиня!
Славні сини знайшли тут свій спочинок.
Ось тут Підкова – там Кішка і Шах,
Вічно живуть вони в наших серцях.
Тут спочиває Кобзар наш Великий:
Кличе боротися – ворога бити.
Заклик лунав його в нас, на Майдані –
На Схід відправлялися і Канівчани.
Доблесні наші сини-вояки,
Мужньо вони захищали тили,
Щоб не летіли снаряди гучні –*

В наші міста – рідні всім й дорогі», – так написала про героїв сьогодення, хлопців-земляків наша письменниця Тетяна Складенко.

Діти нашого садочку не тільки знайомляться з вулицями та їх історією, вони часто в супроводженні дорослих покладають квіти до пам'ятника воїнам – авганцям, чорнобильцям, пам'ятника жертвам голодомору та пам'ятного знаку Героїв АТО. В центрі міста побудована капличка, де кожен має можливість поставити свічку за окрилені душі наших місцевих героїв.

З цим педагоги нашого закладу знайомлять не тільки дітей, а і їх батьків, тому що не секрет, що виховання молодшого покоління починається з родини. Вихователі запрошують на екскурсії всіх небайдужих до своєї рідної канівщини батьків і разом з ними ведуть дітей по визначних місцях міста. І зідних та зацікавлених виявляється немало.

Для виховання моральних якостей дитячих особистостей ми проводимо часті зустрічі в дитсадку не тільки з ветеранами Великої Вітчизняної, авганцями, чорнобильцями, воїнами АТО, а й з їхніми рідними: батьками, дружинами, дітьми («Давно відгрімилі бої», «Чорна сторінка Афганістану», «Чорнобильська біда», «Не збережений мир»). В нашому садочку є діти учасників АТО, і їх батьки не з чуток розповідають на зустрічах про бої, долі луганчан та донецьких дітей.

Разом з педагогами садочку та батьками наші маленькі дошкільнята відвідують вдома немічних героїв та їх рідних, надають посильну допомогу їх сім'ям. А ці паросточки доброти ми називаємо «дорогою в майбутнє».

Багата наша канівщина і музеями. Екскурсійні маршрути до них доступні тільки старшим дошкільникам і викликають у них бурю позитивних емоцій.

Канівський історичний музей. У фондах музею зберігається близько семи тисяч експонатів. В основному, це матеріали розкопок, що проводилися на території Канівщини в різні роки. У фондах музею зберігається величезна колекція керамічних виробів, починаючи з нового кам'яного віку (VI – IV тисяч років до н. е.) і закінчуючи гончарним посудом XX століття.

Музей народного декоративного мистецтва. В музеї представлені експонати з трьох центральних областей України: Черкаської, Київської та Полтавської. Фонди нараховують близько 5 тисяч експонатів. Найцінніші експонати: одяг, килими, рушники, тканини, народний розпис, художнє скло. Вироби сучасних майстрів-склодувів, різьб'ярів по дереву, художників, яких також чимало в зібранні музею. Вони дають можливість побачити, як розвивалось прикладне мистецтво в індустріальну епоху.

Приємною подією для маленьких відвідувачів музею стало регулярне проведення майстер-класів «Український оберіг», мета яких – відродження і популяризація традиційної української культури. Вивчаючи національну культурну спадщину, співробітники музею та народні майстри діляться своїм умінням з маленькими відвідувачами. Програма майстер-класів різноманітна: «Лялька-мотанка», «Писанка», «Петриківський розпис», «Обереги з рогози». Найулюбленішим для дошкільнят є створення ляльки-мотанки. В основі її – хрестоподібна фігура. Така лялька не має очей, натомість на обличчі має бути хрест із кольорових ниток як оберіг, символ Сонця, життя, що уособлює саму людину, гармонію її персонального фізичного і духовного світів. Будь-яка лялька-мотанка несе в собі тепло людських рук, любов і турботу, з якою вона створена. Насправді ляльку-мотанку може зробити кожен. Для цього необхідно лише трішки часу і креативності, фантазії. Лялька, зроблена власноруч, набагато «тепліша і добріша» за фабричну, адже в неї вкладено світлу душу майстра.

До Великодня в музеї проводяться майстер-класи по виготовленню писанок. Традиція створювати писанки сягає своїм корінням у сиву давнину. Кожна писанка має свої особливості розпису, але є спільна, найголовніша риса: писанка – український народний

вигляд мистецтва, гордість України. Для кожної дитини є великим задоволенням самостійно створити писанку, щоб потім подарувати її дорогій людині.

Секрет успіху у проведенні майстер-класів полягає в невимушеному вільному спілкуванні всіх учасників і тих, хто спостерігає за цим процесом. Це справді живе дійство, де навколо творчі, зацікавлені люди, однодумці. Всі бажаючі мають можливість навчитися і зробити для себе улюблений оберіг. Особливо важливо, як на це реагують діти. Власними руками створити те, що робили твої предки, доторкнутися душею до споконвічних традицій свого роду, відчутти спорідненість з іншим и людьми в прагненні до прекрасного – що може бути кращим у процесі виховання патріотизму, осягнення культурної та історичної спадщини народу.

Однією з найулюбленіших екскурсійних програм для старших дошкільнят нашого закладу є екскурсія до Канівського природного заповідника. Він – один з найстаріших заповідників України. Основні функції заповідника – охорона еталонних та унікальних природних комплексів лісостепу, збереження біорізноманіття, спостереження за зміною природних процесів. Діти знайомляться з унікальною рослинністю заповідника, рослинами Червоної Книги. А так як зазвичай ми буваємо там весною, то красу її з первоцвітами – підсніжниками, пролісками та рястом – годі й передати словами.

Співробітники заповідника організують для дітей цікаві розповіді і обов'язкове відвідання Музею природи.

В лісовому відділі музею експозиція представлена деревами, які розповсюджені на території Канівського заповідника. В експозиції лісового відділу можна побачити і маленькі чудеса природи: «відьмина мітла» на стовбурі граба та гігантський кап на тілі верби.

Продовженням лісового є відділ ботанічний. В цьому відділі експонується велика колекція гербарних зразків лікарських та медоносних трав, грибів, лишайників, рослин, занесених до Червоної Книги України. Майже 1000 видів вищих судинних рослин зустрічається в заповіднику

Величезним багатством заповідника є колосальне видове різноманіття птахів, яке налічує 226 представників орнітофауни. Іхтіофауна Дніпра в районі Канева налічує до 40 видів риб, основні із них – частина експозиції зоологічного відділу.

Треба бачити ці оченята малюків, які бачать зразу всього і скільки. А по закінченні екскурсії дітлахів завжди пригощають запашним чаєм з лісових трав та смачним медом з власної пасіки заповідника.

Співпрацює наш дошкільний заклад з природним державним заповідником уже давно. Його співробітники разом з нашими дошкільнятами весною висаджують дерева як на території садочку, так і за його межами, а взимку, щотижня, приходять до садочку зі своїми кінофільмами, таким чином знайомлячи малят з флорою та фауною України, навчаючи любити та берегти природу.

Знайомлячи дітей з професіями дорослих та їх батьків, ми організуємо екскурсії на славнозвісну Канівську ГЕС.

Канівська ГЕС була введена в експлуатацію в 1972 р. В ході створення водойми багато жителів суміжних селищ були примусовим чином переселені, деякі селища затоплені. Гребля ГЕС утворює Канівське водосховище площею 675 кв. км. До складу споруд гідровузла входять: будівля ГЕС, комплекс судноплавних і шлюзових споруд, земляні греблі і захисні споруди правого берега та ін. Зверху прокладені мостові переходи автомобільної і залізної дороги. З дамби видно опори зруйнованого під час Другої світової війни залізничного моста через Дніпро.

Саме тут є можливість познайомити дітей не тільки з розвитком та розбудовою рідного міста, історією створення гідроелектростанції, а й працівниками різноманітних професій. Це електрики і сантехніки, будівельники і монтажники, водії та прибиральниці, бухгалтера та ландшафтники-дизайнери, інженера та служба охорони. Дошкільнят проводять по деяких поверхах споруди, показуючи гігантські каскади води, величезні мотори, що приводять в дію насоси. Це дуже пізнавальна та цікава екскурсія, яка закінчується спогляданням краси канівського шлюзу та водосховища.

Потрібно зазначити, що мандруючи з дітьми містом, ми ніколи не забуваємо взяти з собою фотоапарати та фотокамери. А в кінці навчального року проводимо в своєму закладі фотовиставки на теми: «Моє улюблене місто», «Що я дізнався цього року», «Ніхто не забутий, ніщо не забуто», «Канівський вернісаж» та інші.

Виховання у дитини ставлення до своєї країни ґрунтується на когнітивному компоненті: дітям повідомляють інформацію, яку вони повинні і можуть засвоїти. Особливістю є те, що знання повинні бути емоційними і спонукати дитину до активної діяльності. Саме такі знання ми і намагаємося дати своїм вихованцям.

*Салтанова Ольга Іванівна,
вихователь Городищенського дошкільного
навчального закладу (ясла-садок) №2 «Зірочка»
Городищенської міської ради
Черкаської області*

ДИТЯЧИЙ ФОЛЬКЛОР – НЕВІД’ЄМНА ЧАСТИНА ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Анотація. Дана стаття про використання дитячого фольклору у художньо-естетичному розвитку, для первинного введення дитини у світ прекрасного через емоційне сприймання фольклору.

*«Дитина не може чекати щастя.
Вона нетерпляча.
Вона хоче і повинна бути щасливою сьогодні, зараз.
І який же я педагог,
якщо кожна секунда спілкування зі мною
не робить її щасливою, і радісною
і, звичайно ж, розумною і досвідченою».*

Ш.О. Амонашвілі

Дитинство – це незабутній та неповторний етап людського життя, який, на жаль, дуже швидко спливає. Дошкільний вік як фундамент життєвого шляху людини. Коли народжується дитина, вона в усьому залежить від дорослих, від їх любові та піклування. Емоційний та духовний розвиток насамперед відбувається в родині.

Та окрім членів сім’ї, найбільш близькими до дитини також можуть стати вихователі дошкільних навчальних закладів. Саме тому на вихователя покладена важлива і відповідальна місія – виховати неповторну особистість.

Становлення і розвиток особистості – це складний і багатогранний процес, який потрібно відшліфувати мов грані алмазу. Дитина не може формуватися і виховуватися як особистість та індивідуальність поза суспільними стосунками, поза колективом. Вона росте у суспільстві, де склався певний соціальний устрій, функціонують стійкі національні традиції. Моральне та духовне формування особистості дитини відбувається через засвоєння нею суспільно-історичного досвіду свого народу.

Виховуючи підрастаюче покоління, педагог повинен дбати про передачу та збереження культурної спадщини, власної самобутності. Адже історичні традиції та звичаї об'єднують український народ з його багатою та оригінальною культурою. Виховання дитини має ґрунтуватися на духовно-моральних цінностях та культурно-історичних традиціях свого народу. Тому так важливо розширити мету і зміст національного виховання, розвиток мовлення малят засобами фольклору.

Фольклор – це скарбниця духовних надбань народу, джерело національних художніх традицій, виразник народної самосвідомості.

Дитячий фольклор – різноманітний, оригінальний і багатожанровий. Це – колискові пісні, казки, загадки, скоромовки, забавлянки, прозивалки, різні заклички, пов'язані з явищами природи, тваринним і рослинним світом. Календарна поезія, жартівливі пісні, небилиці, скоромовки, лічилки, народні ігри, пісні-ігри, казки, загадки – все це створювалося спеціально для дітей, в тому числі і самими дітьми, або перейшли в дитячий репертуар з фольклору дорослих, втративши для останніх інтерес.

Твори, почуті в ранньому віці, вперше знайомили дитину із навколишнім світом. З роками ці знання ширшали, зв'язок з довкіллям ставав тіснішим, і дитина у поетичній формі зверталася до живих істот та явищ, за якими спостерігала. По-дитячому наївні заклички – це прохання, щоб пішов чи припинився дощ, вийшло сонце чи розійшлися хмари. Діти в це вірили і тому заклички не просто прохання, але й «магічні заклинання».

*Йди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику,
У глиняному горщику,
Тобі каша, а нам борщ,
Щоб ішов густенький дощ.*

Загадка – дуже давній і своєрідний вид народної творчості. У давнину загадки були пов'язані з різними звичаями та обрядами, їм, навіть, надавали магічного значення. Хто вмів відгадувати вміло загадки, вважався дуже мудрим і йому посміхалася вдача. Дітям дуже подобається загадувати та відгадувати загадки. Вони не тільки активізують пізнавальні можливості дитини та її мовлення, але й спонукають до роздумів і філософського бачення відгадки. Загадки бувають різної тематики: про явища природи, рослинний і тваринний світ, предмети побуту, знаряддя праці та ін. Завдяки епітетам, порівнянням і гіперболам, які вживаються у загадках, збагачується словниковий запас дитини.

Що сходить без насіння? (Сонце)

Працюючи з дітьми, ми часто чуємо як діти дражняться і прозивають один одного. Чому це стається? Дитина таким чином дає вихід своїм негативним емоціям – гримасами, діями, жестами, словами, тобто прозивалками. Діти, сперечаючись, хочуть чимось зачепити, подразнити, часто за якусь рису чи ваду характеру. Особливо в дитячому колективі висміюють хвалька, боягуза чи плаксія.

*Рева плаче та кричить,
Рева крутиться й сичить,
Реве рева, як корова,
Гика й хника, а здорова.
Стали реву сватати,
Стала рева плакати,
А я реву не віддам,
Нехай рева реве сам.*

Такі прозивалки, як правило, діти придумують під час ігор чи якоїсь сварки. Проте, коли діти хочуть помиритися, а це буває так непросто, вони вигадали своєрідну форму – мирилки. Після цих невеличких веселих віршиків і пісеньок діти швидко миряться, і у них відразу поліпшується настрій.

*Мирися, мирися,
І більше не сварися.
А будеш обзиватися,
Я буду кусатися.
А для чого це робити?
Краще будемо дружити!*

Мирилки своєю неповторністю і оптимізмом вносять у бурхливе дитяче життя мирне начало, знижують напруження, викликане конфліктними ситуаціями, які, як правило, спалахують без поважних причин.

Деякі жанри дитячого фольклору беруть початок від давніх обрядових вірувань – це хороводні ігри та пісні. Вони дуже прості і легкі у запам'ятовуванні, а головне – можна стрибати, співати, танцювати, а це все сприяє руховій активності дітей.

Як не згадати про такий цінний жанр фольклору як казка. Вона не має автора, тому споконвіків передавалася із уст в уста, розповідаючи при цьому молодому поколінню про нездоланність добра, правди, про щасливе життя. Цінність казки полягає в тому, що вона дає дитині поняття моральних цінностей цікаво і весело, а не у вигляді наказів і повчань. Розповідаючи дитині казку, вона може сама робити висновки, що добре, а що погано. Тому діти так люблять казки – вони уявляють, як оживають казкові герої, промовляючи різними голосами, і знають, що у казці завжди перемагає добро. Коли перед денним сном вихователь читає дітям казку, це сприяє емоційному відпочинку дитини та подоланню її страхів.

У роботі вихователя часто допомагає усна народна творчість, особливо у перші дні перебування малюка в дитячому садку. Ще не звикнувши до нових умов, дитина сумує за мамою і не може спілкуватися з іншими дітьми, дорослими.

Тому вдало підібрані потішки, які ми також чули в дитинстві, допомагають вихователеві встановити контакт з дитиною, заспокоїти її, викликати симпатію та позитивні емоції.

*Гу-ту-ту! Гу-ту-ту!
Вари кашку круту,
Підливай молочка,
Погодуй козачка!*

У роботі з дітьми треба використовувати такі ігри та пісні, які їм цікаві та зрозумілі. Так, найменші дошкільнята залюбки слухають пісеньки. Ось вихователь, стоячи перед дитиною, плеще в долоні, примовляючи:

*«Ладки, ладусі,
Де були?
В бабусі.
А що їли?
Кашку.
А що пили?
Бражку.
А що на закуску?
Хліб та капустку.
Гай, гай, полетіли*

і на голову сіли.»

Дитина, прислухаючись до мови вихователя, спостерігаючи за його рухами, починає сама виконувати рухи і пробує повторювати слова. Такі пісеньки створюють у дітей радісний настрій, викликають довіру до дорослого.

Готуючи дітей до сну, вихователі можуть звертатися до колисанок. Сама колискова – це оберіг, скарбниця народної мудрості. З її допомогою дитина пізнає світ, вчиться розмовляти, запам'ятовує мелодії. Найпопулярніший персонаж колискових пісень – це кіт. Ще здавна, коли сім'я входила в нову хату, пускали kota, де він ляже, там і ставили дитячу колиску. Тому цей м'якенький і пустотливий улюбленець завжди був другом людини, здатний захищати її від злих сил. Під час наспівування колискової було б дуже доречно взяти іграшку, особливо, якщо це улюблена іграшка дитини, й супроводжувати спів відповідними діями:

*Ой, коте, коточку,
Посидь у садочку,
Не займай лозину,
Не збуди дитину.*

За допомогою фольклору активізується словниковий запас дітей. З подальшим розвитком мовлення починається спілкування між дітьми, вони супроводжують свої дії словами. Цікавий зміст і веселий мотив народних віршиків і пісеньок дітям подобається, а завдяки особливому римуванню вони легко запам'ятовуються. Коли діти правильно вимовляють певні звуки, вихователь пропонує більш складніші для звуковимови лічилки і скоромовки.

Цінність скоромовок полягає в такому підборі і розстановці слів, вимова яких вимагає певних зусиль і сприяє виробленню дикції, правильної артикуляції. Вимова скоромовок сприймається як весела забава, тому діти їх люблять. Коли вони стараються проказати скоромовки якнайшвидше, язичок заплутується, їм стає весело і цікаво.

*Сів шпак на шпаківню,
Заспівав шпак півню:
– Ти не вмієш так, як я,
Так, як ти, не вмію я.*

Прислів'я та приказки – неоцінена коштовність духовної скарбниці народу, це як збірник правил, якими повинна користуватись людина у повсякденному житті. Вони мають не аби який вплив на формування лексики дітей. Чим більше їх знає вихователь і передасть дітям, тим багатшою буде їхня мова.

Прислів'я та приказки різняться за тематикою: про природу та її явища, про працю, про життя, про звірів та ін. Тому доцільно вивчити з дошкільниками по декілька прислів'їв та приказок, необхідно, щоб діти не лише знали, але й вміли застосовувати у подальшому житті здобуті знання.

*«Золото добувають із землі, а знання – із книги.»
«Нема науки без муки.»*

Звертаючись до фольклору та використовуючи його у педагогічній практиці, вихователь розвиває дитяче мислення, пам'ять дитини, її мовлення, розуміння навколишнього світу.

Ось як, зокрема, на занятті з розвитку мовлення можна використати український фольклор.

Розпочинається заняття із бесіди про сім'ю, про менших братиків і сестричок. Раптом чути плач. Вихователь із дітьми підходить до колиски, де прокинулось маленьке лисеня.

*Спить у ліжечку лисичка,
Вмила на ніч гарне личко,
Бубликом скрутилася,
Хвостиком укрилася,
Сняться їй руденькі сни,
Спи, лисичко, міцно спи.*

Лисенятко плаче і не засинає, що ж робити? Діти пропонують заколисати. Не виходить. І тому на допомогу кличуть Котика-Воркотика. Діти разом з котиком співають колискову.

*Котику сіренький, котику руденький,
Котик волохатий не ходи до хати.
Не ходи по хаті, не буди дитяти,
Дитя буде спати, котик воркотати,
Ой на kota воркота, на дитину дрімота.
А-а, а-а, а-а!*

Заколисавши малятко, можна йому примовити ласкавий віршик:
*Ой, щоб спало, щастя знало, (скласти руки човником під щічкою)
Ой, щоб росло, не боліло
На серденьку не кволіло. (руки на грудях біля серця)
Соньки-дрімки в колисоньку, (похитуються з боку в бік)
Добрий розум в головоньку. (руки на голову)
А рісточки у кісточки, (руки піднімають угору, потягуються)
Здоров 'ячко у сердечко, (руки на грудях біля серця)
А в роток говорушеньки, (пальчиком показують на ротик)
А в ніженьки ходусеньки, (крокують на місці)
А в рученьки ладусеньки. (плескають у долоні)*

Вихователь запитує у дітей, чому колискова співається тихо і спокійно. Діти відповідають, щоб заспокоїлись ручки, ніжки і голівонька, навіть, маленькі пальчики.

Завдяки пальчиковій грі, яка буде проводитись, знімається напруга з рук, долається розумова втома, розвивається мовлення.

Пальчикова гра «Дрімота»:

*Наші пальчики гралися, (грають пальчики обох рук)
Наші пальчики втомилися. (пальці повільно беруть в кулачки)
Досить стрибати і скакати, (пальці різко випрямляються і стискаються)
Вам пора вже, хлопці, спати. (долоня до долоні, руки під щічку)
Ви поспіть, відпочинете, (долоньки перенести під іншу щоку)
І знову грати почнете, (роз'єднують долоньки, ворушать пальцями)
Стрибати, бігати, скакати, (стискають пальці в кулаки і розтискають)
Веселитись, розважатися. (піднімають руки вгору і розводять їх в сторони)*

Після гри дякуємо котику за допомогу. Він залишає нам свій улюблений клубочок, який забере собі на згадку колискові пісні родини.

Проводиться гра: клубочок котиться від дитини до дитини, і вони за бажанням співають колискові пісні.

Із практики ми бачимо, що український фольклор є невичерпним джерелом розвитку мовлення та збагачення словникового запасу дітей. Він створює у дитини позитивні емоції. Не залишаймо осторонь цей безцінний скарб, донесемо до дітей звичаї, традиції, які передавались із покоління до покоління.

Дитину у дошкільлі потрібно розвивати інтелектуально і фізично, естетично і морально. Як зазначав відомий педагог Василь Сухомлинський: «Духовне життя дитини повноцінне лише тоді, коли вона живе в світі гри, казки, музики, фантазії, творчості, без цього вона – засушена квітка».

*Самченко Інна Володимирівна,
Животенко Світлана Анатоліївна,
вихователі закладу дошкільної
освіти «Дзвіночок» смт.Буки
Маньківського району
Черкаської області*

СТЕЖКАМИ РІДНОГО КРАЮ

***Анотація.** Дана стаття знайомить із змістом та методами ознайомлення дітей дошкільного віку з рідним краєм. В ній обґрунтовано шляхи та форми виховання історичної пам'яті, лицарської моралі та чеснот у дошкільнят.*

Плакаючи у дітей почуття любові до Батьківщини, виховуючи майбутнього громадянина, дорослі мають передусім прищепити дітям глибоку повагу і турботливе ставлення до своєї малої Батьківщини – рідного селища, району.

Пізнання історії рідного краю потрібно починати з раннього дитинства тому що, любов до України починається з любові до своєї малої Батьківщини, місця де вона народилася.

Найактуальнішим завданням дошкільного закладу є забезпечення умов для гармонійного та різнобічного розвитку дитини – здорової, високоморальної, національно свідомої, креативної й, звісно ж, щасливої.

Девіз нашого закладу: «Виростити здорову, патріотично налаштовану особистість». Хто такий патріот? Це людина, яка понад усе любить свій рідний край. У цьому зв'язку величезного значення набуває визначення мети, завдань, змісту та засобів патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Завдання патріотичного виховання дошкільнят не можуть бути різними, вони однакові для всіх і це:

- почуття власної гідності як представників свого народу;
- толерантне ставлення до представників інших національностей, до ровесників, батьків, сусідів, інших людей;
- формування любові до рідного краю (причетності до рідного дому, сім'ї, дитячого садка, селища);
- формування почуття любові до Батьківщини, держави;
- формування духовно-моральних взаємин;
- формування любові до культурного спадку свого народу;
- виховання любові, поваги до своїх національних особливостей;
- навчання державної мови.

Ми розповідаємо малюкам про своє рідне селище, столицю, як називається країна, в якій вони живуть, яка природа рідного краю та країни, які люди за національністю, за особистими якостями населяють їх країну, чим прославили вони Україну та світ, знайомимо з мистецтвом, звичаями та традиціями нашої місцевості. Також прищеплюємо любов і повагу до державної символіки.

Для реалізації завдання з формування любові до рідного краю ми розробили інтелектуальну карту «Моє селище» та «Тематичні блоки роботи з дітьми по ознайомленню з рідним селищем», яка суттєво допомагає у плануванні і систематизації роботи.

Тематичні блоки роботи з дітьми по ознайомленню з рідним селищем:

- Історія селища. Назва. Чому тут виникло поселення людей.
- Моя вулиця. На якій вулиці розташований мій дитячий садок. Вулиці нашого селища.
- Визначні місця нашого селища. Пам'ятники, будівлі, музеї.
- Праця дорослих. Підприємства нашого селища. Чим прославлене селище.
- Герб області, району. Які символи на ньому зображені. Як вони пов'язані з історією та працею людей в нашому краї.
- Видатні люди рідного селища. Які люди прославили наш край.
- Природа рідного селища. Які дерева, квіти прикрашають вулиці міста. Яких рослин найбільше. Як називається ріка, на березі якої розташоване селище. Які корисні копалини є в нашому краї, селищі.
- Культура рідного селища. Які музеї, бібліотеки є в селищі. Навчальні заклади.
- Культура поведінки в рідному селищі. Як поводити себе на вулиці, в транспорті, музеї, на прогулянці, святах.
- Відпочинок у нашому селищі. Де люблять відпочивати жителі рідного селища. Які є традиції, свята.
- Захисники нашого селища. Хто слідкує за спокоєм, добробутом людей у селищі. Хто допомагає людям в надзвичайних ситуаціях. Хто такі ветерани, воїни АТО. Як в нашому селищі святкують День Незалежності України, День Прапора, День Перемоги.

Ще одним важливим завданням патріотичного виховання є прилучення дітей до народознавства – вивчення культури, звичаїв рідного народу шляхом ознайомлення з характерними ознаками побуту українців: житло, одяг, предмети побуту, народна іграшка; народними ремеслами: гончарство, вишивка, тощо; символами-оберегами: верба і калина, вінок, рушник. Доречним буде проводити у дитячому закладі різні виставки. Виставка місцевих майстринь викликає таке захоплення у дітей, а коли ще і проводяться майстер класи то вражень ще більше. Виставки гончарних виробів проводила наша місцева майстриня Драч Анжела Петрівна, діти виготовили півники- сувеніри, а виставку вишиванок підготувала Савчишин Лілія Сергіївна. Ці всі картини дарують позитив від них віє теплотою і головне вони заспокоюють і вчать терплячості.

Методи народознавчої діяльності:

- Роз'яснювально – ілюстративні (бесіди, розповіді, зустрічі, концерти).
- Дослідно- пошукові (екскурсії, ознайомлення з історичними джерелами).

Тому особливу увагу в своїй роботі приділяємо роботі з батьками. Систематично проводимо консультації, бесіди, поради, анкетування, родинні свята, збори, навчально-розвивальні ігри, де батьки є не просто «слухачами» або «споживачами інформації», а й активними учасниками. Йдучи вулицею рідного селища, батьки повинні розповісти про визначні місця, знайомити з назвою вулиці, відвідати разом краєзнавчий музей, побувати в прабабусь та прадідусів і розпитати, що вони знають про історію рідного селища. Які цікаві легенди, приказки, забавлянки вони знають? Це все потрібно записати, а потім завчити з дітьми. В День Перемоги всією родиною відвідати святковий парад, покласти квіти до обелісків.

Ефективність ознайомлення дітей з цікавими фактами рідного краю досягається тоді, коли діяльність вихователя включає в себе пізнання рідного селища через дидактичні ігри, предмети мистецтва, ознайомлення з краєзнавчим матеріалом. Це ознайомлення відбувається через відвідування музеїв, виставок, покладання квітів до обелісків. Важливим традиційним засобом національно-патріотичного виховання є вивчення символіки нашого народу. Перше

знайомство з рідним селищем та символами потрібно проводити ще у молодшій групі. Це можуть бути ілюстрації. В середній та старшій групі доцільно проводити різні свята, розваги, зустрічі з цікавими земляками-патріотами, майстер-класи за участю дітей та батьків з виготовлення символів, оберегів, сувенірів для бійців Української армії, колективні ігри зі створення панно про рідне селище, перегляд роликів (мультфільмів) на патріотичну тематику, знайомство з майстрами та народними умільцями. Для дитини батьки є джерелом формування перших уявлень про навколишній світ, себе в ньому. Дитина переймає від дорослих багатство рідної мови, відчуття прихильності та симпатії до духовності, шанобливе ставлення до минулого свого народу. Саме в родині виникає інтерес до культури, традицій.

По можливості створити сімейний фотоальбом «Я і моє селище Буки». Якщо у батьків є творчі здібності то доречними будуть складені разом вірші про селище і записані під світлинами.

Дані форми інтерактивної роботи є ефективними засобами серед вихователів. Одним із засобів інтерактивної роботи є навчально-розвивальна гра. Ця гра створює сприятливі умови для тісного зв'язку між батьками та дітьми. Назви секторів можуть бути різноманітними. Наприклад: «Моя сім'я», «Моя Україна», «Природа мого краю». Найбільше дітям подобається грати в командах, тому що, в команді відчувається командний дух, вони вболівають за спільний результат.

Любов до рідного краю – це і любов до природи. Спілкування з природою робить дитину більш чуйною. Тому взимку катання на лижах, а влітку – катання на велосипеді, чи піша прогулянка буде доречною для пізнання рідного краю. Корисно відправитися з малечою в ліс, щоб помилуватися його красою, дзюрчанням струмка, співом пташечок. Виховуючи у дітей любов до рідного краю, важливо привчати дитину берегти природу, охороняти її. Після повернення з прогулянки чи після дитячого садка батьки можуть пограти в гру «Хто більше помітить цікавого?». Адже гра вчить спостережливості, допомагає формувати уявлення про навколишнє, а якщо це все ще й намалювати, то ці моменти закарбуються у дитячій пам'яті назавжди.

Влітку вихованці нашого садочку разом з вихователями беруть участь у туристичному поході. Що це дає? Розвиваються фізичні та вольові якості дітей, а головне – малюки закріплюють вміння орієнтуватися на незнайомій місцевості, а також, можливість помилуватися красою селища, зібрати природній матеріал (камінці, рослини). Це все потім використовується під час занять.

Наш дитячий садок знаходиться в живописному селищі, яке славиться не тільки природою, але і сільськогосподарськими об'єктами, тому екскурсії на тваринницьку ферму, це також один із аспектів ознайомлення з рідним селищем. Ці екскурсії відбуваються влітку з дітьми старшої групи. Ми з власного досвіду бачимо, що діти гарно проводять час, на згадку робимо багато світлин, які потім застосовуємо на заняттях.

З ясельної групи з дітьми потрібно спілкуватися мовою кращих творів українського фольклору, співати, читати, в старшому віці – вчити напам'ять вірші українських поетів. В нашому селищі проживає внучка місцевої поетеси Надії Федорівни Діденко – Ліна Володимирівна Діденко. Ліну Володимирівну було запрошено до нас у садочок із збіркою віршів своєї бабусі. В цій збірці багато віршів про наше селище. Вірші не тільки читали, але і обговорювали, визначали місця про, які писалося у віршах. В кінці показали світлини і кожна дитина вибрала те місце нашого селища, про яке вона розповість нам. Діти можуть бут і екскурсоводами, для цього потрібно розмістити світлини нашого селища чи картини нашого місцевого художника Паламарчука Володимира Степановича на стіні і діти самостійно визначають місця де вони були.

Велике значення має пізнання рідного краю через гру. Дидактичні ігри можна починати проводити з дітьми молодшого дошкільного віку, дещо спростивши зміст. «Знай люби, бережи», «Герб», «Визначні місця селища», «Символи нашої країни», «Птахи нашого краю», «Запам'ятай і назви» і т.д.

Діти гарно сприймають інформацію, коли вихователь чи батьки читають різні казки, тому розповідання легенд – це також є один із засобів ознайомлення дітей з історією рідного краю. Всі легенди можна знайти в «Історія міст і сіл. Черкаська область.» Наприклад: «Гірський Тікич», «Родіон», «Буки», «Калина» тощо.

Проведення свят про селище є однією з виховних робіт вихователя. Теми можуть бути різні «Я люблю своє селище, воно в мене найкраще», «Христос Воскрес», «Андріївські вечорниці», «Шляхами Кобзаря», «Свято-зустріч з воїнами АТО» і т.д. Ще однією важливою ланкою у нашій роботі є волонтерська діяльність. На заняттях з аплікації чи малюванні ми разом з дітьми виготовляємо обереги, символи, браслети, амулети для наших воїнів. Неодноразово про нашу діяльність було написано у районній газеті «Маньківські Новини». Можливо хтось і скептично до цього відносить, але ми вважаємо, що людяність і доброта повинні зароджуватися в дитини з раннього дитинства. Головне, щоб маленькі патріоти знали, любили свою малу Батьківщину і з часом цю любов передали своїм нащадкам.

*Семенуха Інна Володимирівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу (ясла-садок) «Ластівка»
Хутірської сільської ради
Черкаського району
Черкаської області*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНОГО ФОЛЬКЛОРУ, ЯК ЗАСОБУ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Стаття присвячена науково-педагогічному дослідженню проблеми розвитку морального виховання дітей дошкільного віку. Проаналізовано особливості механізмів використання народного фольклору для розвитку моральної сфери дитини дошкільного віку.

Сьогодні кожен свідомий вихователь повинен працювати в напрямі національного виховання, із урахуванням надбань української культури, багатовікових народних традицій, народної мудрості тощо. Закласти підвалини національної свідомості особистості допомагають історія народу та держави, рідна мова, традиції, народна педагогіка, обряди, мистецтво, родинно-побутова культура, українська пісня, фольклор. Гармонійне поєднання та використання всіх цих засобів у освітньому процесі закладу дошкільної освіти сприяють формування не лише національно свідомих особистостей, а й культурно розвинених та гуманістично спрямованих дітей.

З-поміж усіх засобів морального розвитку особистості дітей дошкільного віку особливе місце належить народному фольклору. Звернення до обраної теми набирає актуальності, ще й з огляду на пріоритетність у внутрішній політиці розбудови української самостійної держави, виконання завдань культури та освіти в напрямі розвитку суспільства на засадах гуманістичних тенденцій та демократичних засад.

Значний вплив на розвиток дітей дошкільного віку має середовище та виховання. Якщо середовище вихователям контролювати складно, то процес виховання можна скорегувати. Виховання є процесом, у якому визначеними є мета, завдання та методи реалізації. Процес виховання можна забезпечувати різноманітними видами діяльності (ігровим, трудовим,

естетичним, пізнавальним, моральним тощо) та спілкуванням. Загалом спілкування не варто недооцінювати, оскільки саме воно впливає на розвиток естетичної, політичної, розумової, трудової, фізичної, моральної тощо культури особистості.

Термін «моральне виховання є широкоживаним у педагогічній науці. Наприклад, І. Бех введення поняття «моральне виховання» свого часу вважав даниною моді, а саму сутність поняття ставив на один щабель із виховними методами.

На нашу думку, у сутності поняття «моральне виховання» закладено сукупність педагогічних, філософських, етичних, естетичних ідей. О. Вишневецький і В. Білоусова так класифікували методологічні основи морального виховання: антропоцентричний, соціоцентричний, теоцентричний. В антропоцентричній основі закладена віра в людину без Бога, теоцентричний – віра в існування «Абсолюта», соціоцентричний – виконання суспільних умов згідно з потребами ідеології.

Загалом моральне виховання є багатоаспектним. Щонайменше його потрібно розглядати двоєдино – у педагогічному та психологічному аспектах. Моральне виховання є важливим компонентом у демократизації українського суспільства. Саме моральне відродження позитивно сприяє на видозміни в середовищі дітей дошкільного віку. Також сприяє виявленню дітей дошкільного віку свого ставлення до оточуючого світу. Однак вихователь не повинен нав'язувати моральне виховання. Його потрібно здійснювати шляхом «моральної допомоги», прикладом, порадою тощо.

Близькими до поняття «моральне виховання» є поняття «мораль», «моральна свідомість», «моральні переконання», «моральні почуття», «моральні звички», «моральна спрямованість», «моральність». Звернемося до трактування деяких із них.

Наприклад, «мораллю», на нашу думку, є ідеї, закони, норми, правила, принципи діяльності та поведінки, що виступають регуляторними в стосунках людей у будь-якій ситуації на засадах демократичних цінностей.

«Моральністю» виступає один із компонентів суспільної свідомості, що віддзеркалює уявлення і поняття реального ставлення, регулює моральні компоненти особистості.

Узагальними моральними принципами та нормами є «моральні переконання».

Тоді як «моральними почуттями» виступають ставлення, оцінка, та спрямованість внутрішнього духовного розвитку особистості.

«Моральні звички» – це певні форми поведінки, що за певних ситуацій перетворюються в потреби.

«Моральною спрямованістю» є стала позиція особистості, сформована на світоглядних засадах, поведінкових мотивах.

До змісту морального виховання можна зарахувати такі структурні компоненти:

- колективне виховання;
- виховання гуманних тенденцій в особистості;
- закладення основ патріотичного виховання;
- формування громадської позиції особистості;
- виховання працьовитості та позитивного, шанобливого ставлення до праці.

Основою морального виховання будь-якої особистості є ставлення до людей, природи, та самої себе. Науковцями доведено, що ці основи закладаються саме в дошкільному віці. Дітей дошкільного віку потрібно, насамперед, навчити розуміння, шанобливого ставлення.

Педагогічними умовами морального виховання дітей дошкільного віку є:

- урізноманітнення форм організації освітнього процесу;
- підібрані методи виховання;
- забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога й дітей.

Звертаючись до розкриття сутності поняття фольклор, визначемо його як усну народну творчість. Характерними для фольклору є варіативність, анонімність, творення тощо. Фольклор тісно взаємопов'язаний із літературою. Спільними в них є образи та мотиви, мотиви народної психології тощо. Література утворилася на основі фольклору й постійно підживлюється його мотивами та сюжетами.

Можна виділити такі фольклорні роди:

- народний епос – розповідні фольклорні твори, до яких належать: загадки прислів'я та приказки, анекдоти, історичні пісні, балади, казки, легенди, перекази, байки, притчі;
- народні казки;
- народна лірика – поетичні фольклорні твори, у яких життя зображується через відтворення думок, почуттів і переживань героїв;
- трудові пісні;
- календарно-обрядові пісні – веснянки, русальські, купальські, жнивварські пісні, колядки, щедрівки;
- родинно-побутові пісні – колискові, весільні, танцювальні, жартівливі пісні, пісні-голосіння;
- соціально-побутові пісні – козацькі, кріпацькі, чумацькі, рекрутські(солдатські), бурлацькі(наймитські), стрілецькі;
- народна драма – фольклорні твори, в основі яких лежить конфлікт, а сюжет розгортається через поєднання словесних, музичних і сценічних засобів;
- народний ліро-епос – фольклорні твори, що містять ознаки як народного епосу, так і народної лірики.
- балади, думи.

Фольклор можна інтерпретувати як відображення різних форм художньої колективної народної творчості, взаємопов'язаної з етичними, світоглядними поглядами народу.

Поняття «фольклору» є протилежним до поняття «народна творчість». Останнє включає в себе різноманітні форми народної творчості. Наприклад, музику, поезію, танці, театральні вистави, архітектурне, декоративно-ужиткове та художнє мистецтво тощо.

Поєднання стабільності художніх традицій, наступності з сюжетно-мотивними та формальними елементами – є характерним для фольклорних творів. Вони різняться залежно від місцевості, діалектних форм, клімату, території тощо.

Фольклорні твори мають позитивний вплив на моральний розвиток дітей дошкільного віку. Цей процес можливий за дотриманням певних педагогічних умов:

- урахування індивідуальних особливостей дошкільників;
- урахування обізнаності дітей із фольклором;
- рівня культурної освіченості вихователя;
- творчого характеру спілкування;
- сприйняття дошкільниками під час освітнього процесу фольклору.

Із власного досвіду можемо констатувати про важливість позитивного значення участі дітей дошкільного віку в різноманітних фольклорних гуртках. Постійне поміщення дитини в середовище надбань українського народу позитивно сприяє на викорінення людських вад. Навіть найменший елемент такої діяльності достатньо сильно справляє враження на особистість.

У своїй педагогічній діяльності під час морального виховання дітей дошкільного віку засобами народного фольклору ми звертаємося до використання таких методів:

- Методів музично-естетичного виховання. На нашу думку, це є одним із ефективних засобів реалізації народної творчості. Ці методи умовно можна класифікувати на наочні, класичні та словесні.
- Використання бесід. Дискусій, обговорення концертів, обміну враженнями, обговорення екскурсій, радіо- та телепередач на матеріалі народно-пісенної творчості.
- Знайомство з фольклористами, виконавцями народних пісень, колективний перегляд радіо- та телепередач, кінофільмів, відвідування концертів тощо.
- Організація оглядів, конкурсів, вечорів-зустрічей з ученими-фольклористами, створення тематичних кімнат, виготовлення стендів. Відвідування музеїв тощо.

Залучення до різних ігрових методів навчання для вивчення фольклорного матеріалу.

Всі ці методи сприяють поліпшенню змісту освітнього процесу і призводять також до зміни традиційних форм вивчення матеріалу.

Залучення можливостей комп'ютера значно поліпшує досягнення поставленої мети. Великий дидактичний матеріал вдається реалізувати на практику шляхом емоційної привабливості. Наприклад, використання фольклору під час вивчення теми «Календарно-обрядовий цикл» передбачає:

- графічні образи, костюми, побутову атрибутику;
- вибір персонажів, визначення їх функціональної ролі в конкретних ситуаціях;
- виділення конфліктів, що визначають динамічні властивості комп'ютерного навчально-ігрового середовища;
- визначення музичного змісту кожної навчально-ігрової пізнавальної ситуації.

На нашу думку, доцільним є здійснення закладу дошкільної освіти під час морального розвитку дітей засобами народного фольклору за такими напрямками:

- Організація безпосередньої художньої творчості у фольклорних формах, що можливо в рамках колективу художньої самодіяльності, створеного на базі групи, який використовує в своїй роботі традиції фольклору (музично-пісенні, хореографічні, інструментальні та інші).
- Орієнтація дітей на освоєння цінностей народної художньої скарбниці в процесі широкого використання фольклору в діяльності не тільки як репертуарного джерела, а й як засобу активізації учасників в організаційно-масових формах культ просвітньої роботи.
- Здійснення педагогічного впливу на дітей за допомогою благодійного спілкування дітей і членів їхньої сім'ї під час занять у фольклорних колективах.

Засвоєння народних творчих традицій сприяє формуванню в дітей умінь, навичок реалізовувати свої задуми, створювати власні проекти, конструкції. Так формується творчий потенціал особистості.

Отже, підвалинами морального розвитку особистості дітей дошкільного віку є врахування та дотримання певних визначених педагогічних умов. У сучасних умовах державотворення незалежної України виховання морально сформованих особистостей є пріоритетним в освітній та культурних сферах. Оскільки саме морально розвинена особистість є гарантом демократизації суспільного устрою та державотворення. Одним із засобів морального виховання є використання народного фольклору. Саме засоби народного фольклору сприяють розширенню знань про рідний народ, дозволяють краще пізнати себе, прагнути до пізнання свого роду, культури, історії. А головне, допомогти відчувати дошкільнятам зв'язок із попередніми поколіннями, народом, його духовним світом.

Сукач Яна Сергіївна,
вихователь Богодухівського навчально-виховного
комплексу «Дошкільний навчальний заклад –
загальноосвітня школа I-III ступенів»
Чорнобаївської районної ради
Черкаської області

БОГОДУХІВКА – МИНУЛЕ ЦІКАВЕ ТА ЗАБУТЕ

Анотація. У своїй розповіді хочеться донести до дітей і до людей цікаві факти з минулого про нашій рідний край та мати можливість порівняти з теперішніми часами. Ми входимо у майбуття оглядаючись в минуле.

*«Історія – це свідок минулого, свідок істини,
жива пам'ять, учитель життя, вісник давнини»*

Марк Тулій Цицерон

Свою розповідь хочеться розпочати з пісні про свій рідний край, яка має назву «В Богодухівці я народилася».

Світанкова мить у душі бринить,

Ніби казка, що щойно наснилася.

Сонечко зійшло, ожило село,

Те село, де я народилася.

Приспів:

В Богодухівці, в Богодухівці,

В Богодухівці я народилася (2 рази)

Сонячне тепло у хліба ввійшло,

На обличчях людей засвітилося,

Бо і люди ті, наче хліб святі,

В тім селі, де я народилася.

Приспів.

Буде дощ і сніг, буде сто доріг,

Однією їти нам судилося,

Бо доріжка та у село верта,

В те село, де я народилася.

Богодухівка – село в Україні, Черкаської області, Чорнобаївського району, центр однойменної сільської ради, якій також підпорядковане селище Головатівка. Дата адміністративного утворення 1923р.

Богодухівка є одним з найбільших сіл району. Станом на 01.01.2017р. тут проживає 2301 жителі. Загальна площа села – 591,9 га. В ньому 23 вулиці, 6 провулків, 930 дворів.

Осаджені вулиці Богодухівки, з включенням селища Головатівка, де ще о не компактно розташовані на обох берегах річки Ірклій та прилеглий території. Протяжність села 5,3 км.

Загальна площа земель, належних до Богодухівки, становить 5,919 кв. км.

Що до назви села легенда розповідає, що якимось проїжджали селом козаки. Надворі вечоріло. Треба було десь заночувати. До людей не стали проситися. Посеред степу за селом стояло кілька скирт соломи. Козаки тут і зупинилися. Літня ніч швидко минула, зібралися в дорогу. Від'їхали трохи і оглянулися й оглянулися, щоб краще місце запам'ятати. Та так і скам'яніли від подиву: на їхніх очах спалахнула одна зі скирт. Здивовані козаки чули, як хтось сказав: «Божий Дух підпалив». Відтоді й село стали називати Богодухівкою.

До 1917 р. Богодухівка не була якимось другорядним селом у межах повіту воно було малим адміністративним центром станового та волосного рівня, тут була урядницька

квартира та призовний пункт і військово-кінна дільниця. В селі було дві парафії, освітні заклади (земське училище та церковнопарафіяльна школа, періодично ще діяла й школа грамоти), крім того працювала безкоштовна бібліотека. В межах села знаходилася медична установа – лікарська дільниця з стаціонарною лікарнею. Село мало телеграфний та телефонний зв'язок, селом проходив поштовий тракт, на якому знаходилась земська поштова станція. Тут діяла земська прокатна станція сільгоспінвентаря та злучний пункт. Село було відомим торгівельним ярмарковим осередком, де відбувалося 4 річні великі ярмарки, діяло декілька торгівельних закладів. Здавна Богодухівка славилася як помітний ярмарковий центр (і така популярність зберігалась напрочуд довго, аж до кінця 1960-х рр.). Базари відбувалися щонеділі, а ярмарки у XIX – початок XX ст. проводилися у строго визначені дні релігійних свят: Благовіщенська – 22-26 березня, Антонієвська – 8-11 липня, Андріанівська – 26 серпня, Дмитрієвська 25-26 жовтня. Торгівельна площа – «Базарище», у Богодухівці збереглись й донині, але в значній мірі без будь – якого призначення, частково забудованою торгівельними закладами і об'їденою. Вільний, без обмежень, доступ на ринок продажу своєї продукції селяни мали лише на базарах та ярмарках, в інших випадках існували заборонами. Тобто, в невизначені дні і в інших місцях робити це не дозволялося. Торгівля проходила при вільному доступі покупців на конкурентній основі, переважно уже у формі еквівалентного обміну на гроші або ж товар на товар, що зберігалось, як пережиток. Селяни торгували своїм збіжжям, а ремісники товаром. Але одночасно відбувалося стрімке витіснення товарів кустарного походження товарами фабричного виробництва. Окрім основного призначення ярмарки слугували традиційними центрами спілкування. Вони були улюбленою подією в одноманітному житті селян. Сюди з'їжджалися торговці і покупці не тільки з ближньої округи, а й з сусідніх повітів: Лубенського, Хорольського, Пирятинського. Такі появи поїздки на базар або ярмарок були святковими, до них готувалися, на них задовольняли економічні потреби та «ходилися відводили душу» після трудових буднів. Сюди сходилися (особливо жінки) «на людей подивитися й себе показати». На ярмарках грали музики, були інші розваги.

Окрім щотижневих базарів та ярмарок у Богодухівці на постійній основі працювали інші торгівельні заклади (корчми, лавки). Вони виконували функцію постійних торгівельних пунктів, у яких місцеві жителі купували товари повсякденного вжитку, не чекаючи базарного дня або ярмарку. Там продавалися: газ, дьоготь, мило, віжки, одяг, дрібний сільсько-господарський реманент, мануфактура та інші товари широкого попиту.

У переважній більшості, торгівельні заклади і торгівля взагалі, як роздрібна так і гуртова, в Богодухівці і окрузі утримувалися торговцями-євреями. Це було характерним явищем для частини, крупніших і важливіших сіл і містечок всієї України. У Богодухівці проживало 36 єврейських родин. І не просто проживали, а маючи дозволи на торгівлю, ці власники тримали в своїх руках роздрібну і гуртову торгівлю. Крім роздрібною торгівлі, підтримуючи корпоративно-комерційні зв'язки з такими ж торговцями-перекупниками інших міст: Золотоноші, Лубен, Кременчука та ін., вони займалися і гуртовими закупками худоби та особливо збіжжя. Перекуплене зерно, крім міст, збували на ближніх дніпровських пристанях, а з прокладкою поблизу в 1897р. вузькоколійки, реконструйованої 1912 р. в ширококолійну залізницю і зведенням мосту через Дніпро, прибутковим виявився збут зерна на залізничних пристанційних пунктах Пальміри, Золотоноші, звідки хліб залізницею відправляли до Москви, Санкт-Петербурга, Лібава, а згодом і у Чорноморські порти. Від цього дорожчало хлібне зерно, що мало певний позитив для його виробників.

Яскраве підтвердження активної підприємницької діяльності – сім'я купців-євреїв пруського походження у с. Богодухівка Генріха Івановича Абея та Рудольфа Генріховича.

Скуповувати землі вони розпочали понад 606 дес., а у володінні другого – понад 1000. Польову землю теж здавали в оренду і, звичайно мали з цього прибуток. Інший представник цієї родини Едуард Вольфович Абель у Дубинці мав винокурний завод, на якому працювало 12 робітників.

Як видно, вже в той час кращі аграрії-землероби досягали результатів майже близьких до нинішніх. Аналіз перепису засвідчує, що вже на 1910 – й рік в селі запровадився міцний прошарок селян-господарів, у власності яких уже крім значних площ землі та живності, були і вітряки, кузні, олійниці.

Про розвиток грошових відносин свідчать створені Золотоніська взаємодопоміжна каса, посаду голови правління яких, першого та другого обіймав землевласник Богодухівської волості – дворянин Павло Олександрович Шліттер.

Через село проходила «стовпова» дорога, що сполучала повітовий центр м. Золотоноша з Лубнами і Полтавою. Дорога відіграла для села важливу роль. Поштові тракти мали регулярне пасажирське сполучення і спеціальну поштову службу, комплекси господарських і промислових будівель.

В кінці кожного року губернська земська управа звітувала про виконані роботи і кількість витрачених при цьому коштів. Всі дороги, як губернського значення так і повітові, мали свої номери. Крім того існувала мережа місцевих доріг, як в межах населених пунктів, так і між ними. Грунтові шляхи потребували постійної уваги та догляду.

Телефонна мережа в повіті почала функціонувати з другої половини 1911 р. 28 квітня 1912 р. її передано у відомство Золотоніського земства. Золотоніська мережа складалася з 11 станцій, в тому числі і Богодухівської, яка мала 50 номерів і обслуговувала не тільки однойменну волость, а і певну частину прилеглої території повіту.

Як і раніше, центрами духовного життя Богодухівки залишались Свято-Духівська й Петро-Павлівська церкви. Сільські храми являлись осередками громадського спілкування. Прихожани постійно отримували в церквах інформацію про події того періоду в країні і за її межами. На богослужіннях слухали донесення, молитви за урожай на полях.

Збирання пожертв на благо бідних і голодних, дітей і сиріт було звичайною і повсякденною справою для церкви. Велику роль у зборі коштів відігравали церковні старости. При церквах мались зібрання духовної літератури. Церква, як установа, мала значний вплив на діяльність закладів освіти та рівня грамотності серед населення.

Специфіка діяльності церкви тісно пов'язана з сільськими цвинтарями, які знаходилися в сфері її діяльності і під її пильною опікою. Так склалося з часу заснування, що кожен хутір або й сільський куток, мав своє кладовище, яке розширювалося по мірі необхідності. Їх кількість наближалась до півтора десятка. В минулому місцеве землеробське населення повністю було православного віро сповідування, тому і поховання відбувалися за православними, а міщан-євреїв за іудейськими канонами. За межами кладовищ хоронили самогубців.

Крім православних церков 1899р. в с. Богодухівка діяв єврейський молитовний дім іудейського виробництва.

До скасування кріпацтва рівень грамотності сільського населення перебував на дуже низькому рівні, що пояснюється відсутністю шкіл у селах. Освіта була недоступною для простого люду.

На початку 60-х рр. у переважній більшості сіл шкіл не було. Певним виключенням із загального стану були села, в яких якимось чином збереглися і діяли парафіяльні школи, в т. ч і в Богодухівці.

Працювали за єдиним навчальним планом та програмою земських училищ. Перед ними ставилося завдання – дати сільським мешканцям можливість отримувати елементарну освіту в більш повному і закінченому вигляді порівняно з іншими училищами та школами грамоти. Вони мали трирічний, а з 90-х рр. – чотирирічний термін навчання. До програми цих училищ входили такі предмети: Закон Божий, читання, письмо, церковнослов'янське письмо, арифметика. Учні вчилися писати грифелем на грифельних дошках.

По стану викладання земські школи були вище, ніж парафіяльні, в них дозволялося спільне (дівчаток і хлопчиків) навчання. Нагляд і педагогічне керівництво здійснювали члени училищних рад, контроль – інспектори і директори училищ Міністерства освіти. Зазвичай на утримання одного учителя земство виділяло в рік 75 р та сільська громада 50. Крім того передбачалася казенна квартира, або ж оплата найманого житла, безкоштовне опалення, 1-4 дес. землі, вони мали право безкоштовно випасати тварин на громадському пасовищі. Вчителів в селі дуже шанували, ставилися з повагою. Основну кількість учнів складали діти козаків і селян. Навчальний рік був короткий і становив близько 130-140 днів. Розпочинався він у вересні – жовтні, а закінчувався у квітні – травні. Нерідко траплялося так, що діти приходили в школу із запізненням і залишали її задовго до закінчення навчального року.

Яким було Богодухівське початкове земське училище на разі невідомо. А от у 1889 р. коштом земства та сільської громади звели будівлю школи «під солом'яною покрівлею, на дві класні кімнати» училище утримувалося за рахунок земства та сільської громади.

1904 р. в усіх школах села навчалось близько 300 дітей із 517 наявних дітей шкільного віку. Далеко не всі діти відвідували початкову школу. Навчатись сільським дітям часто не давала бідність. Не рідко навчання мало періодичний характер: в теплу пору не було коли за польовими роботами, до яких сільські діти залучалися змалечку а в інший час, до холодів у школу ходили босими, а зимою в батьківському одязі та взуванні, а то і взагалі припиняли навчання. Що до дівчаток, то серед сільських жителів панувала думка, що грамотність у майбутньому знадобиться лише хлопчикам, тому батьки рідше віддавали дівчаток до школи, а утримували їх вдома як помічниць по господарству, а якщо і надавали їм можливість навчатися, то віддавали перевагу в навчанні в парафіяльних школах де акцент робився на релігійному вихованні, а не на світському навчанні.

На 1 січня 1909 р. в Богодухівській волості діяло 3 земські училища.

З ініціативи земства проводилися позашкільні народні читання, на літературну, історичну, природничу, і, звичайно релігійну тематику. Для ілюстрування розповіді використовували «чарівний ліхтарик» – проєкційний апарат. Покази ілюстрацій при його застосуванні збирала значну аудиторію сільських мешканців, викликали інтерес і подив не тільки у підлітків а й у дорослих. Побачене і почуте жваво обговорювалося.

Але стан освіти залишався ще надто низьким. Доволі прикрим фактом був низький рівень грамотності серед жіноцтва. Про поліпшення грамотності дітей дбала і громада. Щороку збиралися сільські сходи, які обговорювали стан освіти, виділяли кошти на утримання школи її ремонт, оплату вчителів, придбання підручників, обирали з числа найбільш авторитетних і добропорядних попечителя училища.

З 14 листопада 1895р. в селі відкрита безкоштовна читальня, найперша серед сіл повіту.

Культура в краї розвивалася мляво. А проте свій внесок в її розвиток робив керівний орган самоврядування – Золотоніське повітове земство. Однією зі спроб змінити життя на краще, була спроба створення на місцях Народних Домів.

Упродовж десятиліть основним видом лікування місцевого люду була народна медицина з домашнім лікуванням. Певні зачатки системи охорони здоров'я були вже в часи

існування Гетьманщини. І тільки на початку ХХ століття міністерство внутрішніх справ, призначаючи повітових лікарів, започаткувало надання фахової медичної допомоги.

З часом, щоб наблизити медичну допомогу до населення, почали створювати амбулаторії, ініційовані й утримувані земством і призначені переважно для сільського населення.

Станом на 1909р. повіт залишався розділеним на 14 медичних дільниць з 9,5 – верстним радіусом кожна.

Біда чатувала на хлібороба на кожному кроці. 1876 р. – посуха особливо погано вродили зернові. У 1888р був великий неврожай, який повторився і у 1892р. Тоді на заробітки у Таврію вирушили десятки молодих людей. Населення зростало з кожним роком, а кількість придатної для землеробства землі залишалася не змінною. На підробітки наймалися до заможних місцевих господарів на бурякові плантації поденно, «на своїх харчах». За працю протягом всього дня світового дня плата дорослим складала по 20 – 25 коп., а підліткам по 10 – 15 коп. В 1910 р. в Богодухівці було 892 двори з 4579 мешканцями.

Село і волость потерпало від військового часу. Перша світова війна погіршила життєвий рівень населення. У діючу армію призивали все більше селян, оголошено набір до війська юнаків 1898р. народження. По різному складалися їхні долі. Одних привозили до діючої армії, інші, поранені й хворі поверталися до лазаретів, а дехто додому.

В селі є свій герб. Основою герба є щит. В горі щита зображення білого голуба в польоті – символ Святого Духа. Внизу щита – зображення вогню.

Прапор складається з прямокутного полотнища горизонтально розділеного на верхню більшу блакитну смужку і нижню меншу – зеленого кольору. На ньому зображений стилізований силует білого голуба в польоті.

Коли я працювала вихователем старшої групи ми з дітьми ходили на екскурсії до церкви, музею, парку, школи. Згодом мені прийшов час проводити заняття, і я не вагаючись вибрала тему про село.

МОЄ РІДНЕ СЕЛО – БОГОДУХІВКА

Мета: закріпити вміння робити звуковий аналіз, описувати картини за схемою, розширити словник пестливими словами. Виховувати любов до рідного краю.

Матеріали: картини із зображенням церкви і школи, схеми за якими їх описувати, яблука, зубочистки.

Хід (схематично).

- Перегляд відео про наше село. Діти діляться на команди червоних і синіх.
- Діти по черзі виходять до картин, на яких зображені церква і школа, та за допомогою схем описують їх. Судді вибирають переможців.
- Дітям дають по яблуку і зубочистки. Кожна команда має назвати пестливі слова про своє село (щоб порівняти зубочистки втикаємо в яблуко, після кожного названого слова). Хто назве більше той і переміг.
- Фізкультхвилинка
- Звуковий аналіз слів.
- Підсумок заняття.

Як бачимо, історичне минуле села Богодухівка цікаве, дуже багате та насичене. Нам є що згадати, є чим пишатися, також є про що й шкодувати.

Від себе хочеться побажати нам усім робити все, щоб наше мальовниче село і надалі процвітало, розвивалося і щоб нам не соромно було його залишити нашим дітям.

*Теницька Тетяна Анатоліївна,
вихователь різновікової групи Коврайського
навчально-виховного комплексу «загальноосвітня
школа I-III ступенів – дошкільний навчальний
заклад» імені Г.С. Сковороди
Плешканівської селищної ради
Золотоніського району
Черкаської області*

РОЛЬ ФОЛЬКЛОРНИХ ТВОРІВ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація.** Скарбниця усної народної творчості збагачується і передається кожному новому поколінню. Твори дитячого фольклору допомагають педагогам виховувати у дітей позитивні риси справжньої людини, привчати їх до праці, dbати про фізичний, розумовий і естетичний розвиток, привчати дотримуватись добрих народних звичаїв і традицій, піклуватись про передачу дітям життєвого досвіду і знань, здобутих попередніми поколіннями.*

*«Ніч...
Спить дитя у материнськiм лоні.
І враз зоря у небі загорілась –
Земля з дитиною зустрілась.
Тепер її навчити треба жити».
Р. Коренівська*

Провідними засадами діяльності сучасного дошкільного закладу є національна психологія, культура, історія, загально-людські духовні надбання.

В реалізації сучасних навчально-виховних завдань велику роль відіграє народна педагогіка, яка є усним підручником навчання і виховання, і який зберігається пам'яті народу, постійно ним використовується, систематично збагачується і вдосконалюється відповідно до вимог сучасного життя. Народну педагогіку називають школою сім'ї та отчого дому, маминою та батьковою наукою, першим університетом, через який проходить кожна людина. Для активної життєдіяльності людина має бути озброєна певною сумою знань, умінь і навичок. Серед них у поле зору народної дидактики, як складової народної педагогіки, потрапляє насамперед вивчення української мови. Рідна мова формує у дітей усвідомлення себе як представника української нації. Через мову дитина входить у сферу живого людського спілкування. Через мову усвідомлюються пізнання навколишнього світу і духовний розвиток особистості. Одночасно з вивченням материнської мови відбувається ознайомлення з усною словесною творчістю народу. Використання творів українського фольклору сприяє задоволенню пізнавальних потреб дітей, засвоєнню моральних цінностей, вихованню любові до рідного слова.

Цілі, завдання і засоби народної педагогіки відображені в різних жанрах усної народної творчості: в ніжній маминій пісні над колискою малюка, яка заспокоює дитину, зігріває її ласкою і теплом; в бабусиній казці, яка вчить жити, перемагати зло, захищати добро; в цікавій дідусевій скоромовці чи загадці, які пробуджують розум і кмітливість; у веселих дитячих народних іграх, які виховують спритність і витримку, винахідливість і товариську взаємодію.

Дитячий фольклор охоплює словесну творчість для дітей (колискові пісні, пестушки, потішки, небиліці, казки), творчість дорослих, яка з часом перейшла в дитячий репертуар

(заклички, примовки, приспівки, ігрові пісні, лічилки) та безпосередньо дитячу творчість (скоромовки, дражнилки).

Видатний чеський педагог Ян Амос Коменський стверджував, що виховання слід починати з перших днів народження дитини. Він, одним із перших педагогів минулого, звернув увагу на роль ритмічних пестушок та потішок, казок, прислів'їв, приказок. Чим молодший вік дитини, тим вища пізнавальна ціна кожної хвилини життя.

В.О. Сухомлинський відзначав, що гра відтінків материнського голосу є джерелом морального багатства, а колисання має надзвичайно важливе значення в перші роки її життя.

Колисковими називаються пісні тому, що їх співають мами і бабусі над колискою або колишать маля на руках, присипляючи його.

В давнину колиски виготовляли із «співучого дерева» – клена, ясена, калини, щоб діти були співучими, дужими та вродливими:

*Гойда, гойда,
Колишу з явора колиску,
Як набридне, попрошу
Я до двору лиску
 Колишися колисонько
 Із дуба, із дуба,
 Колишися в колисоньці
 Дитиночко люба...*

Колискові пісні розвивають у дитини слух, чуття мови. В них з ніжністю і ласкою відображаються щира любов до дитини, піклування про неї і її здоров'я, турбота про майбутню щасливу долю дитини.

*Сон у колиску,
Дрімки у кістоньки,
Здоров'я на росточок,
Спи, мій синочок.
 Ой та й люлю, люлю,
 Дай, ти, боже, долю,
 Дай щасливеньку
 Дитині маленькій.*

В давні часи вважалося, що котик може наділяти дитину щасливою вдачею. Ось тому в багатьох колискових котику надано честь приспати дитинку: «Як на kota воркота, на дитину дрімота», «Ой, ну, котину-котино, засни, мала дитино. Засни, задрімай, і нічого не думай», «Ой ну, коте рябку», «Котику сіренький» і т.д.

Отже, значення колискової неоціненне. Вона оберігає психіку малюка, чудодійно впливає на його здоров'я. Мама співає пісню з вірою у здійснення мрій всіх батьків – матерів, щоб діти зростали дужі й красиві, розумні на добро, на любов, на пошану до старших, до святині свого роду і народу. З любов'ю до матері виростає любов до людей, до Батьківщини, до життя. І якщо не виховати в дитини добрі почуття, то в неї зникне відчуття щастя, з'явиться почуття злості і відчуження, які ніколи вже не можна виправити.

Підростаючи дитина потребує нових форм стосунків, починаючи вередувати, стає впертою, бо вказівка дорослого сприймається нею, як зазіхання на її самостійність. І тут в нагоді стають потішки, які виховують у дитині критичне ставлення до своєї власної поведінки.

*Цить, не плач,
Спечу калач,*

Медом помажу, а сама з'їм.

Цить, не плач,

Спечу калач, медом помажу,

Усім покажу, а тобі дам.

Різні маніпуляції дорослого з ручками дитини: «Ладки, ладки, ладусі», ніжками: «Куй, куй, чобіток», масаж тільця: «Потягусі, потягусі», погойдування дитини на нозі дорослого: «Гойда, гойда», вживання пестушок приносять їх велике задоволення.

Привчаючи дитину ходити, промовляють «Дибби, дибби, дибби-би, пішла баба по гриби...».

Крім словесно-рухового навантаження потішка має навчально-виховне значення. Зокрема, потішка «Сорока-білобока» знайомить дітей з майбутніми домашніми обов'язками, виховує працьовитість, негативне ставлення до ледарів, допомагає засвоїти основний принцип суспільного життя: «Хто не працює, той не їсть».

Наділені гумористичним відтінком безкінечні забавлянки розповідають дітям про безкінечність руху, повторюваність циклів.

«Жив був дід та баба, і була в них вівця, почнемо з кінця».

Отже, забавлянки розвивають в дітей відчуття ритму, розвивають мовну активність, тренують пам'ять, логічне мислення, виховують силу волі. Вміння керувати своїм настроєм.

Підростаючи, малюк в союзі з дорослим відкриває світ людей, речей, тварин. Намагаємось тримати дитину біля себе, бо так спокійніше. З'являється необхідність ввести в життя дитини слова «треба» і «не можна». Виконуючи наказ дитина повинна робити це, отримуючи задоволення. Тільки тоді вдається виховати в ній стійкі звички морально-доброї поведінки. Підкорившись волі дорослого, дитина протестує, обурюється. Але так і мусить бути, бо дитина стає самостійнішою. І тут нам допомагають дитячі пісеньки: «Ой, котик-коточок. Не йди рано в садочок», «Пішла киця по водицю та й упала у криницю».

Розкриваючи дітям призначення знарядь, предметів, використовуючи показ, промовляємо пісеньки: «На городі бараболя...», «Мишка шкряботушка...».

Пісеньки виховують оптимізм, викликають усмішку, веселий настрій: «Я лисичка, я сестричка...», «Ой на горі жито, сидить зайчик...», «Ходить гарбуз по городу...», «Два півники, два півники...».

Народні пісеньки допомагають дитині легко і з радістю вмитися, слухаючи лагідну пісеньку мами «Водичко, водичко, умий моє личко». Нагодувати дитину буде набагато простіше, співаючи: «Кицю, кицю, няв! Тобі кашки дам. Підкрадайся нишком, щоб зловити мишку...».

Жартівливі пісеньки виховують в дітей чемність, вчать не вередувати: «Мала білочка по ліщині скаче. Білі горішки у торбинку мече. Плаксивим дітям дала по лушпинці, а чемним, те що в серединці».

Таким чином, дитячі пісеньки, як один із жанрів дитячого твору, розвивають зв'язне мовлення дітей, заохочують до словесної творчості, розвивають у дітей бажання до інсценувань текстів.

Розвивають мислення, вміння аналізувати, відрізнити реальне від зображуваного у тексті небилиці: «Козуню, любуню...». Твори цього жанру розвивають у дітей таку рису характеру, як вміння розуміти гумор, виховують щирість, доброзичливість, цікавого співрозмовника.

Поряд із піснею, двері в світ правдивої мудрості, відчиняє казка. Казки вчать дітей відрізнити добро від зла, оцінювати вчинки героїв казки, співчувати їм, радіти за них, допомагають оцінювати світ людських взаємин. Наприклад: казка «Ріпка» виховує повагу до

колективної праці; казка «Котик і Півник» нагадує дітям правила поведінки вдома, правила спілкування з незнайомими людьми; казки «Котигорошко», «Кирило Кожум'яка» сприяють вихованню сміливості, мужності, витримки, взаємовиручки, вміння дотримуватись даного слова, впевненості у перемозі добра над злом, знайомлять з історією українського народу, його побутом. Знайомство з казками сприяє закріпленню знань з правового виховання, вчить визначати винуватців у порушенні прав та постраждалих.

В наш час не втратили свого початкового значення такі твори дитячого фольклору як заклички, примовки, ігрові пісні та лічилки. Заклички і примовки здавна були спрямовані дорослими до життєдайності землі і сонця. В наш час твори цього жанру стали дитячою грою: «Іди, іди, дощику...», «Дощику, дощику, перестань...», «Вийди, вийди, сонечко...».

В закличках відображаються мудрість народу, давні хвилювання про майбутній врожай, що залежить від сил природи. Вони виховують бережливе ставлення до всього живого, повагу до об'єктів природи, знайомлять з традиціями і обрядами українського народу: «Весну закликаю із теплого краю...», «Віл бушує, весну чує...».

Народна дидактика має у своїй скарбниці безліч різноманітних народних ігор з приспіваними та з піснями-примовлянками: «Гуси», «Огірочки», «Грушка». Пісня-гра готує дитину до життя, знайомить з трудовими операціями, виховує працьовитість. Визначати ведучого в грі дітям допомагають лічилки. Вони вдосконалюють вміння лічити, визначають послідовність участі дітей у грі. Намагання дітей складати лічилки сприяють вихованню мовних обдарувань. Діти відчують наявність справедливого ходу гри, вчать будувати добрі взаємини, оберігати людську гідність.

Дитяча психіка дуже вразлива. Діти дуже часто вживають дражнилки, ображені вимагають справедливої кари кривднику. Примирити дітей допоможе мирилка. Через хвилину – другу діти, обійнявшись, продовжують гру.

Дражнилки з одного боку шкідливі, бо легко можуть зіпсувати добрі відносини між дітьми, тож вони особливого педагогічного та естетичного значення не мають. Але й заборонити їх теж не можна. Така заборона відіб'є бажання критично ставитись до вчинків, позбавить вміння відстоювати свою гідність, усувати непорозуміння, бути стриманим, просити пробачення, не ображатись на критику, якщо вона справедлива і не бути злопам'ятним. Цей жанр фольклору допустимий, якщо діти будуть дотримуватись відповідних меж.

Цікавою словесною грою для старших дошкільнят є скоромовка – чудовий витвір народної логопедії. Завдяки скоромовкам діти мають можливість удосконалити своє мовлення. Скоромовки складаються із жартівливих висловів, скомпонованих з важких для швидкої вимови слів:

Ишов хлопець з ярмарки через воду.

Тільки став він на колоду –

Шубовсть у воду.

Викис, вимок, виліз, висох.

Став на колоду та знов –

Шубовсть у воду.

Одну з ніш в народній дидактиці займають прислів'я та приказки. Вони стисло, лаконічно, доступно дають дітям інформацію з різних вживаючи прислів'я, ми виховуємо у дітей вміння відчувати багатство рідної мови. Дошкільнята усвідомлюють взаємозв'язок різних явищ неживої природи. Використання прислів'їв та приказок, що мають пізнавальний матеріал, допомагають уточнити уявлення дітей про сезонні явища, пізнавати й охороняти рідну природу.

Використання загадок, як одного з жанрів народної дидактики, збагачує знання дітей, вчить мислити, логічно обґрунтовувати свої міркування, виховує увагу, кмітливість, збагачує мову, розвиває пам'ять і допитливість.

Отже, використання творів дитячого фольклору виховують у дітей дошкільного віку вміння рахуватись з людьми, співчувати їм, виховують прагнення допомогти, тобто, є опорою тих якостей, що зроблять в майбутньому дитину справжнім патріотом, другом, прекрасним сім'янином. Усна народна творчість вчить дітей жити, вчить кожного бути людиною і ніколи не губити людської гідності. Причому, жити чесно, викорінюючи зло, відстоюючи добро, захищаючи правду і викриваючи брехню і в цьому чи не найвище її покликання. Народ каже: «Розум виховується розумом».

Чорна Леся Олександрівна,
вихователь Цвітківського дошкільного
навчального закладу «Калинка»
Городищенської районної ради
Черкаської області

З РОДИНИ ЙДЕ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ

***Анотація.** У матеріалі розглядається уточнення, розширення та поглиблення уявлень дітей дошкільного віку про сім'ю, родину, рід; складання родовідного «дерева», а також пробудження пізнавального інтересу до історії свого родоводу та виховання почуття любові й поваги до сім'ї, родини, роду; відчуття гордості за свій народ, його історію, культуру, традиції.*

«З родини йде життя людини» – говорить народна мудрість. Коли, народилася дитина, то в народі кажуть, що на небі в цей час зоря нова засяяла, а подружжя стало родиною. З'явилася нова турбота – потрібно виховати дитину. І в цьому допоможе багатовіковий досвід родинного виховання, а в умовах соціального виховання – вихователь. На думку К.Д. Ушинського, виховання не потрібно вигадувати, бо воно існує в народі стільки років, скільки існує сам народ, з ним народилося, з ним зросло, відобразило в собі всю його історію і всі його якості.

На мою думку, вихователі і батьки повинні глибоко вивчати українську етнопедагогіку, щоб відновити народне виховання дітей з метою збереження нації, забезпечення духовної єдності поколінь. Адже, недарма в народі кажуть: «Якщо твої плани розраховані на рік – сій жито, якщо твої плани розраховані на десятиліття – саджай дерево, якщо твої плани розраховані на віки – виховуй дітей».

Усе починається в дошкільному віці, бо саме в дитинстві формується уявлення про довкілля, накопичуються знання та закладаються основи духовності, моралі. Практикою суспільного виховання дітей, родинним вихованням перевірене твердження В.О. Сухомлинського: «Без наукового передбачення, без уміння закладати в людині ті зерна, які зростуть через десятки років, виховання перетворилося б на примітивний догляд, вихователь – в неграмотну няньку, педагогика – в знахарство».

Народність, природовідповідальність, наочність, активність, систематичність, послідовність, краснзнавство – всі ці принципи повинні бути в українознавчій роботі в дошкільному закладі. Важливим завданням педагога є формування молодшого покоління знання та відчуття роду. Адже завдяки відчуттю роду кожна людина приходиться до світлого образу Батьківщини.

Наш народ здавна дотримується доброї і благородної традиції, ми підтримуємо теплі родинні взаємини, долаємо різні родинні незгоди. Багато українських прислів'їв і приказок

закликають нас шанобливо ставитися до своєї родини: «Дерево тримається корінням, а людина сім'єю», «Шануй батька і неньку, то буде тобі скрізь гладенько», «Дружна сім'я не знає печалі».

Ми в своєму дошкільному закладі допомагаємо нашим вихованцям пізнати свою сім'ю, батьків, рід. Діти ще з малечку запам'ятовують імена своїх батьків та всіх інших членів родини. Спочатку ми самі вивчаємо склад сімей дітей і тільки потім, користуючись різними прийомами, знайомимо дітей. Для дітей молодшого віку я готую чіткі ілюстрації із зображенням мами, тата, бабусі, дідуся та розглядаємо їх з дітьми для закріплення цих понять. Далі наклеюю їх на промінчики сонечка та вчу викладати сім'ю, бо вона така ж дружна, щира і привітна, як це сонечко. Потім вивчаємо з дітьми промовлянку та гру з пальчиками, завдяки яким закріплюю з дітьми знання про сім'ю, загинаючи по черзі пальчики, промовляємо:

Ось цей пальчик – мій дідусь,

А оцей – бабуся,

Оцей пальчик – мій татусь,

А оцей – матуся.

Ось цей пальчик я –

Ось така наша сім'я.

Лялька з'являється в житті дитини з її народження. Проводжу з своїми вихованцями сюжетно – рольову гру «Сім'я», в якій дівчатка обирають собі роль мами та виконують прості ігрові дії з лялькою, піклуються про неї, співають її колискових пісень. Постійно наголошую дітям в таких ігрових ситуаціях про ніжність та турботу мами про свою дитину та вчу їх співати колискові. Колискові передаються з покоління в покоління, вони різноманітні й співають їх в певній послідовності. Не всі батьки знають їх, тому якщо є потреба допомагаю їм в цьому.

Познайомила батьків з особливим святковим днем, який назвали в Україні Днем родини. На це свято приходили лише жінки, приводили дітей, щоб показати немовля. Новонародженого ніхто не хвалив, а тільки говорили: «Тьху, яке погане! Нехай росте велике, а доля красою нехай примножиться». Приносили в цей день гостинці і віддали їх матері. Молодій матері приносили з церкви колодку з трьома ключами. Ці ключі повинні були захистити від бід дитину в житті. У день родини дарували ще й монети: мати зберігала їх до весілля своїх дітей і обсіпала ними молодят.

У дітей протягом усього дитинства розширюються знання про сім'ю. тому зі своїми вихованцями я також проводжу дидактичну гру «Сімейна квітка». Спочатку підбираю ілюстрації, потім домовляюся з дітьми, що червоним кольором пелюстки будем позначати маму, зеленим – тата, синім – бабусю і т. д., а дітям пропоную набір ілюстрацій та пелюсток. Кожна дитина може так гратися, викладаючи сімейну квітку. Провівши таку роботу, пізніше, діти зможуть викладати родину без проблем, як за ілюстрацією, так і за словесним описом. Діти приносять із їхніх сімейних альбомів фотографії членів сім'ї, ми говоримо з ними про їхні родини і я уважно слухаю кожну дитячу розповідь про сім'ю. для дітей старшого віку пропоную намалювати малюнки на тему «Моя сім'я». потім, аналізуючи їх, я дізнаюся про ставлення кожної дитини до членів своєї родини, про їхнє місце в цій сім'ї. В цьому розібратися мені допоможуть кольори, які підібрали діти, просторове розташування фігур, розміри їх зображень тощо. Вивчаємо з дітьми народні приказки, прислів'я, повчання про сім'ю, родину, батька і матір, дідуся й бабусю.

У далеку давнину дитина, яка повернулася з далекої дороги вклонялася рідній неньці та дарувала подарунки: сукню чи хустину, чоботи, щоб ноги не мерзли. Діти, які були виховані

за приписами народної моралі, любили свою маму не за надбане для них, а за подарунки – обереги (сорочку, миску, рушник і т. д.). Зберігали і духовні заповіді, які самим життям підтверджували їх цінність: «Пам'ятай, дитино, на світі мама одна, як і дорога життя, а її діти – то стежки, що по всьому світі стеляться та назад до матері повертаються». «Хто матір забуває, тому гірко в житті буває». Людство й досі береже материнську заповідь «Тобі і людям дарую я людську пам'ять. Шануй її, як життя, бережи, як дитя, вір, як мені, матері».

Знову повернулася традиція в наш дитячий садок відзначати свято Матері (друга неділя травня). Зазвичай на це свято кожен виражає свою подяку і повагу матері. Діти йдуть до неї в гості та дарують подарунки і обов'язково несуть із собою хліб. В цей день до бабусі в гості й онуки обов'язково повинні навідатись. Перед проведенням цього свята, вчу своїх вихованців вдивлятися в мамині очі, розпізнавати мамину посмішку, впізнавати її руки, запах волосся. Діти повинні разом із своїми татами приготувати дарунки для мам й привітати їх. Обов'язковим атрибутом цього свята є цвіт яблуні, бо навіть є давній звичай про це. Коли ми далеко від своєї мами, то потрібно поставити в стакан яблуневу гілочку і запалити свічку. Якщо полум'я свічки рівеньке догори – здорова мама, полум'я тягнеться до низу, тухне – спішіть в дорогу й швидко їдьте до своєї мами, вона потребує вашої допомоги.

В цей святковий день діти кажуть своїм мамам найтепліші слова, найкращі побажання. Тому ми з ними заздалегідь вивчаємо вірші, пісні, таночки. Граємо в різні ігри разом з мамами. В такі як «Впізнай своє дитя» – де мами з зав'язаними очима впізнають своїх дітей та «Впізнай свою маму» в цій грі діти впізнають своїх мам, обмацуючи мамині руки. Обов'язково наголошую. Щоб діти під час свята дарували своїм мамам ласкаві і ніжні посмішки.

У кожній сім'ї великий вклад у вихованні дітей роблять не тільки батьки, а й дідусь з бабусею. Тому вчимо дітей особливої поваги до них. Часто звертаюся до бабусь і дідусів своїх вихованців за якоюсь порадою, при цьому діти повинні бачити, як я уважно слухаю їхню раду і ціную сказане, щоб і вони брали з мене приклад і теж з такою повагою ставилися до своїх бабусь і дідусів, адже вони прожили багато і багато чого бачили і вміють. Тому вчу дітей цінувати й поважати їхні поради чи якісь зауваження.

Проводжу з дітьми тематичне дозвілля «У бабусі Одарки та дідуса Панаса», де можна почути казки, навчитись народним ремеслам, виготовляти народні іграшки, відзначати народне свято, поколядувати і т. д. познайомила батьків із святами, які можна святкувати у родинному колі, це іменини членів сім'ї, а особливо дітей та свято родини. Тепер діти весело діляться враженнями від проведених вдома цих свят. Помітно, що такі родинні свята зробили їхню сім'ю ще міцнішою, дружнішою і кожен член родини став ще більше поважати один одного і любити. Тому рекомендую всім своїм колегам теж провести таку роботу з дітьми та їхніми батьками, адже це ще більше зміцнює їхні родини та вони ще з більшою повагою та любов'ю ставляться один до одного.

Родові відносини добре розкриваються у дитячому фольклорі через образи навколишньої природи, що дуже імпонує уяві, розуму й серцю дітей, а тому легко запам'ятовується. Для кращого усвідомлення поняття роду ми з дітьми інсценізуємо українську народну пісеньку «Ходить гарбуз по городу».

Під час вивчення свого роду слухаємо з батьками і дітьми пісню «Родина» у виконанні Н. Яремчука:

Родина, родина!

Від батька й до сина,

Від матері донькам її передам.

Родина, родина!

Це все Україна!

З глибоким корінням,

З високим гіллям.

Родовід кожного з нас відображає зв'язок багатьох чи кількох поколінь, це родинна пам'ять, історія. У родоводі міститься не лише історія родини, а й історія народу. Кожен з нас повинен знати своє коріння до семи поколінь.

Слов'яни зберігали свій родовід ще в період вузликівого письма. Дві основні нитки – це були батько і мати, від цих основних ниток прив'язували стільки ниток, скільки було дітей. якщо нитка обривалась, це означало чиєсь обірване життя, тобто смерть. Шанувати своїх предків потрібно вчити дітей не лише батькам, а й нам педагогам. Тому ми залюбки з дітьми старшого віку та їх батьками складаємо родовідне дерево за такою схемою:

Я	Батьки	Діди, бабусі	Прабабусі, прадідусі
		Батько	Батько, мати
	Батько		
		Мати	Батько, мати
Я		Батько	Батько, мати
	Мати		
		Мати	Батько, мати

Це дуже цікава і пізнавальна робота, складання родовідного дерева. Адже не лише діти, а їх батьки проводять велику роботу у складанні такого дерева, це допомагає їм ще краще та глибше пізнати свій рід, свою родину.

Колись ще дуже давно у кожній родині був такий звичай: перед вечерею дитина обов'язково мала розповісти батькам, що доброго зробила за день, тому діти протягом дня робили тільки хороші справи. Я вважаю, що можна спробувати й зараз використати такий звичай в щоденному житті дітей як вдома, так і в дошкільному закладі. Мені здається діти із задоволенням робитимуть протягом дня лише хороші справи, аби ввечері розповісти про це батькам. Це буде дуже цікава і повчальна робота для наших дошкільнят, адже звикши робити лише хороші справи, вони неодмінно робитимуть їх і в дорослому віці. Тому дітей потрібно ще з малечку привчати робити лише добрі справи.

Під час роботи з дітьми використовую прислів'я, приказки, логічні завдання, загадки, вірші, оповідання про сім'ю, рід, родину для кращого пізнання дітьми, що таке їхній рід.

Старшими дошкільниками виконували таке логічне завдання. Прочитали вірш Л.О. Компанієць «Зимовий вечір».

Вечірній час...

Метелиця мете,

Вітрисько дме в шибки та у причілок...

Татусь читає.

Мама щось плете, –

Зима для хлібороба – відпочинок.

Під завірюхи нескінченний спів

Вмикаєм телевізор – я і тато, –

І на екрані «Танець лебедів».

Танцюють молоденькі лебедята.

Я музику сполохати боюсь,

Вона прекрасна, ніби дивне диво.

Заслухавсь, зачарований татусь,

*І мама посміхається мрійливо..
Шкода не чує музики – краси,
Не бачить лебедят сестра Оленка:
Вона у нас завжди у ці часи
Вже міцно спить,
Бо зовсім ще маленька.*

Прослухавши цей вірш, діти виконали такі завдання: визначили склад цієї сім'ї, порахували кількість людей та підібрали для них українські імена, виклали сімейну квітку та відгадали такі загадки:

*Ніжна, лагідна і мила,
На цей світ нас народила.
Я до неї пригорнуся,
Це ріднесенька... (матуся)
 Хто усіх нас захищає,
 Матінці допомагає?
 З ним нічого не боюся,
 Згадались? Це... (татусь)
Ще рідня у мене є!
Всім питання задає,
І вертлява, й невеличка,
Моя люба це... (сестричка)
 З ним ніколи не сварюся,
 Іграшками поділюся.
 Буду з ним дружити, грати.
 Познайомтесь, це мій... (братик)
Сивий, мудрий і поважний.
Зклопотаний, відважний.
Всього я в житті навчусь,
Бо зі мною мій... (дідусь)
 Ще голубонька рідненька –
 Добра, мила і старенька.
 Я ніколи не журюся,
 Бо у мене є ... (бабуся)*

Можна виконати ще таке логічне завдання, яке називається «Рід, рідня, родина». Колись на Україні жили великими сім'ями: і бабуся, і тато, і мама, і сини, і доньки, і онуки, і онучки. Про таку сім'ю читаємо дітям народну примовку:

*У нашого Омелька – невеличка сімейка.
Тільки він та вона, та старий, та стара,
Та дві дівки косаті, та два парубки вусаті,
Та дві Христі в намисті, та дві ляльки в колісці.*

Прочитавши примовку, даємо дітям такі завдання: визначити велика чи маленька сімейка у дядька Омелька? Як можна назвати всіх членів однієї сім'ї? Які ще слова пов'язані зі словом родина діти знають?

Дуже подобається дітям вправа «Мікрофон». Під час якої даю такі запитання:

- Які свята у ваших сім'ях найулюбленіші?
- Кого ще з рідних запрошуєте на родинні свята?
- На які свята збирається вся ваша родина?

➤ Що даруєте один одному на свята? І т. д.

Прослухавши всі відповіді дітей, розповідаю їм, що в Україні існував звичай: на щастя дарувати рушники. Ними прикрашали портрети, квартири, образи, обв'язували снопи на обжинки. А коли дорослі одружувалися, молодий і молода ставали на рушник щастя, щоб їхнє життя було щасливим. Бо в кожний рушник була вкладена праця наших предків. Рушники залишалися у дітей і переходили з покоління в покоління, як згадка про батьків, як сімейна реліквія.

Протягом багатьох років люди спостерігали, запам'ятовували традиції свого народу та своєї родини. Тому і зараз це наш обов'язок пам'ятати та шанувати традиції своєї родини. Це не тільки пам'ять про свій родовід, а й повага до нашої історії. Адже раніше в Україні було за честь і обов'язок знати свій родовід аж до сьомого коліна.

Від теорії до практики

Безугла Ольга Вікторівна,
вихователь молодшої групи «Казка»
Бужанського закладу дошкільної
освіти «Сонечко» села Бужанка
Лисянського району
Черкаської області

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ОСНОВНИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ ІЗ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Викладений зміст статті розповість, як основні національні традиції використовуються під час організації та проведення розваг із дітьми дошкільного віку. Велику роль при вихованні дошкільнят відіграють народні звичаї, традиції та обряди. За допомогою народних ігор виховуються моральні та вольові якості малят, любов до рідного краю.

*Сила традицій і сила творчості в їх поєднанні –
животворне джерело всякої культури*
(Станіслав Єжи Лец)

Важливо ознайомити дошкільнят з багатою спадщиною українського народу. На заняттях з художньої літератури, образотворчої діяльності та музичних використовують матеріали з українського народознавства.

У дитячому садочку заняття з народознавства в основному комбіновані. Під час занять я використовую різні методи навчання: вірші, художні твори, бесіди, загадки, приказки, ігри, пісні, картинки, розглядання виробів народних мистецтв.

Дошкільнята ознайомлюються на заняттях з явищами навколишнього світу, художньою літературою, природою, образотворчою діяльністю, які можуть бути різних типів.

При організації та проведенні розваг та занять із дітьми треба враховувати їх вікові можливості.

В кожній дошкільній групі повинен бути український куточок. Який ознайомлює малят з національним одягом, носить виховний характер, викликає у дітей почуття національної гідності та інтересу до національної культури.

Від віку дошкільнят залежить тематика занять. З молодшою групою проводяться заняття: «У гості до бабусі», «Садок вишневий коло хати», «Ознайомлення з українським одягом» та інші.

Для старшої групи проводяться заняття з більш складною тематикою, де ознайомлюють дошкільнят з історичним минулим українського села, речами домашнього побуту, одягом, посудом, будівлями, подвір'ям, національними стравами, традиціями. Заняття «Гостинність українського дому», «Святкові вечорниці» та інші.

Основою громадського виховання є народне мистецтво до якого потрібно залучати дошкільнят. Діти ознайомлюються з традиціями минулого, лише багато разовим повторенням.

Великою частиною навчально – виховного процесу є музичне виховання з традиційними святами та іграми. Діти переймають від дорослих багатство рідної мови, культури, звичаї, традиції.

При організації та проведенні свят з основних національних традицій потрібно зацікавити дітей за допомогою проведення бесід та читання дитячих творів. Після читання, розповіді, дошкільнята для запам'ятовування переказують зміст сюжету. Використовуються відповідні ілюстраційні матеріали, картки, альбоми, мультфільми. При організації тематичного свята потрібно підготувати костюми та атрибути.

Тематичні народознавчі свята проводяться завжди у дні збігання з календарним святом або після свята.

У молодших дошкільнят проведення свята триває до 35 хвилин. Для проведення таких свят залучають старших дітей або дорослих.

У старших дітей свята можуть тривати 1 годину. Молодші дошкільники спостерігають дійство, а старші виступають в ролі акторів.

За тематикою українських обрядів в дитячому навчальному закладі проводять різноманітні розваги з використанням музичних інструментів, які викликають у дітей веселий настрій та заохочують навчитися на них грати.

Театральні постановки, які проводять дорослі викликають великий інтерес у малят та мають пізнавальне значення релігійних та історичних подій.

Самостійність у дітей різних вікових груп розвиває дозвілля за їх активної участі.

Молодші малята відповідають на запитання вихователя та підспівують знайомі їм пісні.

Середніх дошкільнят долучають до організації дозвілля, доручають підібрати потрібну іграшку для театральних дій. Малята самі виконують віршики, пісеньки, водять хороводи. Дорослий заохочує їх до творчості.

Після свята проводять обряди та вечорниці, діти із задоволенням їх повторюють.

Деякі дозвілля потребують довготривалої підготовки на занятті та в щоденному житті, щоб дошкільнята зрозуміли зміст потрібен певний час.

Народні ігри містять в собі доступне навчання, спонукаючи малят до ігрових дій, спілкуванням з однолітками та дорослими. Дошкільнята вивчають на пам'ять скоромовки, лічилки, вірші, розвивають математичні та граматичні здібності.

Дидактичні, рухливі з обмеженим мовленням, рухливо хороводні, мовленнєві, обрядові, історичної направленості це є групи на які поділяються народні дитячі ігри. Вони проводяться у будь – якому місці та збирають малят у гурт. Діти всіх вікових груп можуть грати у ці ігри. У своїй роботі я враховую вік дітей і визначаю мету гри. Для ясельної групи використовую ігри – забавлянки, діти повторюють слова.

З невеликою групою малят першої молодшої групи ігри проводяться на прогулянці. Тексти слів прості: «Дощик – дощик», «Вода холодна», «Вийди, вийди сонечко».

Малята другої молодшої групи грають в рухливі хороводи: «Курочка – чубарочка», «Кізонька».

Середньої групи діти виконують складні хороводи зі словами для співу: «Я лисичка, я сестричка», «Жили у бабусі...».

Старші діти грають в ігри які поділяються на хороводні: «Задумала бабусенька», «А ми просо сіяли, сіяли...», «Мак»; з діалогом: «Гуси», «Панас», «Жмурки»; зі звичаями: «Ходить Гарбуз по городі», «Ой є в лісі калина».

Хороводні ігри у дитячому садочку проводяться в ранці, на прогулянці, в другій половині дня. До складу занять з усіх розділів програми потрібно включати народні хороводні ігри, для піднесення емоційного стану малят ними необхідно закінчувати заняття. Жодне народне свято, розвага не обходиться без цих ігор.

СВЯТИЙ МИКОЛАЙ

(лялькова вистава до розділу «Християнські свята в культурі українського народу»)

Привітання ведучої: *У групі, в гарну тиху ніч*

*Зорі, як мільйони свіч,
Що світять вниз, на рідний край,
Де ходить святий Миколай.
Коли святий Микола
З дарунками іде,
Все Южне, наше село,
Мов вулик бджіл гуде.*

Любі малята! Давайте послухаємо про святого Миколая. Він жив дуже давно. Коли він лишився без батьків, то свій великий спадок став роздавати бідним. Миколай одягав плащ, щоб його не впізнали, та залишав біля дверей бідняків подарунки, – те що було їм потрібно, – одяг, їжу, гроші. Все життя Миколай жив за Божими заповідями, був священиком, його обрали єпископом, що говорить про глибоку пошану до нього оточуючих людей, а згодом Миколай причислили до свята. З тих часів вважають, що святий Миколай приносить під Новий рік подарунки всім слухняним дітям. Робить він це вночі, щоб його не бачили, як колись давно, не напоказ, а на радісь.

Діти співають пісню:

*Біле поле, біла річка,
Срібно – білий гай.
Йде з небес на білу землю
Святий Миколай.
А з ним срібні – янголи
У двори спішать,
Щоби гарні подарунки
Діточкам роздати.
В Бога ласки за нас просить
Миколай святий,
Щоб у серденьку дитячим
Радість засвітить.*

Декорації: зимове село, два будинки – великий та малий.

Ведуча: *Через всі таємничі шляхетні слова*

*В ніч Святого Миколи можливі дива.
Про всі ми не знаєм, не можемо знати,
Та спробуймо тільки одне розказати.*

Одного разу, коли наближалось свято Нового року, трапилася така історія. Був сильний мороз. Недовгий зимовий день закінчувався. Це був останній день року. Усі люди готувалися

до святкування Нового року, купували подарунки один одному, накривали святкові столи. На одній вулиці поряд стояли два будинки. Один високий, міцний, гарний, а другий – скромний, маленький та непоказний. У високому будинку жила із своєю сім'єю багата дівчинка.

Виходить багата дівчинка: Як добре! Сьогодні будемо святкувати Новий рік! Мама вже купила ласощі. Мабуть, я отримаю гарні подарунки, адже я весь рік була слухняною! Під Новий рік по місту проходить святий Миколай та нагороджує слухняних дітей подарунками. Завтра прокинуся, а біля ліжка – якийсь подарунок! (ходить по дворі та наспіву).

*Святий отче Миколай,
Нашу хату не минай!
Подаруй мені на втіху
Величезну торбу сміху,
І здоров'я для родини
Й красну долю для України!*

З'являється бідна дівчинка: Як мені холодно! Усі люди радіють, я теж рада, що надходить свято. Наша сім'я бідна, але ми теж привітаємо один одного зі святом. Ось тільки дарувати немає чого. Грошей на подарунки нема. Може, святий Миколай зробить нам подарунки, він такий добрий і любить дітей.

*Я святого Миколая
Дуже – дуже добре знаю.
Він на свято в чобіток
Для слухняних діточок
Має у своїй торбинці
Найприємніші гостинці.*

Ведуча: Наближався вечір, багата дівчинка пішла додому, грітися біля домашнього вогнища, їсти ласощі та гратися дорогими іграшками. А бідна дівчинка не спішила додому, бо там було холодно і не було смачної вечері. Її маленькі ручки зовсім змерзли. Голодна, вона йшла вулицею та сумно зітхала. Вона тремтіла від лютого холоду. Нарешті дівчинка прийшла додому та лягла спати. А вночі містом проходив святий Миколай.

(З'являється святий Миколай, несе мішок, звучить музика. Святий Миколай кладе подарунки біля ліжечок.)

Ведуча: Святий Миколай дуже любив дітей, завжди їх захищав і дарував їм подарунки. Він любив однаково всіх дітей, що слухняні своїм батькам. А ви, діти, слухаєте своїх маму й тата? (відповіді).

Бідна дівчинка (прокидається, бачить подарунок): Ой, що це?! Це ж, мабуть, святий Миколай мені приніс подарунок! Що ж там? Ой! Тепла одежа, яблучка, цукерки! Які теплі черевички! Як я мріяла про них!

Багата дівчинка: *В моєму домі тепло й чисто,
Є що вдягнути, є що з'їсти,
Та скільки вбогих є на світі –
В них голі й босі діти.
Та й хліб вони не завжди бачать,
Їх мами часто гірко плачуть,
Спішають з молитвами до Бога...
Подаймо ж їм ми допомогу!
Ходімо з доброю душею,
В'язанку дров візьемо з собою,*

*Сорочку білу і хустину,
Насиплем борошна торбинку.
Ми людям радість принесемо,
До себе в гості позовемо.
У нас є хліб, заходьте, просимо.
І вам і вашим дітям досить.*

(Багата дівчинка бере подарунок та несе до бідної дівчинки, дарує, бідна їй дякує.)

Ведуча: Діти, як ви гадаєте, чи правильно зробила багата дівчинка, коли допомогла бідній дівчинці? У них на серці, мабуть, стало тепло? А що, як ви гадаєте, означає тепло? А ви даруєте вашим близьким тепло?

Зігріти людині душу можуть не тільки подарунки, а й теплі, ласкаві слова. Зараз ми з вами пограємо в гру «Подаруй тепло другові». Кожен з вас підійде до свого товариша та скаже добрі, теплі слова. (Гра у колі, з м'ячем – передаючи його один одному, діти кажуть пестливі слова.)

Ведуча: Святий Миколай дарував людям не тільки подарунки, а й тепло свого серця, своєї душі. Він любив людей, молився за них Богові, і люди відчували це тепло, воно зігріває їх навіть у холодних домівках. Давайте й ми з вами, як святий Миколай, будемо дарувати людям свою любов і тепло свого серця.

Дитина: *Найпрекраснішому роду,
Українському народу,
Рідному своєму краю
Миру, злагоди бажаю!*

Пісня (сл. К. Перелісної, муз М. Ведмедеві).

Під музику діти виходять.

Білінська Алла Іванівна,
*вихователь закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) «Дзвіночок» №5
комбінованого типу
Жашківської міської ради
Черкаської області*

НЕПОВТОРНІ ПЕРЛИНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Анотація. *Ми повинні знати минуле нашої Батьківщини, передавати ці знання вихованцям. Народна та державна символіка – історія життя українського народу, відображення його національної свідомості, національної психології. Дитинство – це важливий і неповторний період формування особистості.*

У свідомості дитини-дошкільника закладаються моральні цінності і переконання. Стаття містить матеріал про те, як організувати, сформувані свідомість дитини дошкільного віку при ознайомленні з Державними та національними народними символами й оберегами нашої країни.

Життя людини залежить від особливостей Державних законів країни, соціально-економічних умов, побутового життя. Від самого народження дитина чує рідну мову, привчається до сімейних традицій. Згодом, виховуючись в закладі дошкільної освіти, вивчає встановлені в державі морально-правові норми. Все це формує громадянина-патріота. В основі проблем патріотичного виховання лежать національні традиції, звичаї, що склалися протягом багатьох століть та закріпилися в національних та Державних оберегах та символах.

Всі ці поняття доступні дітям вже з молодшого дошкільного віку. З досвіду знаю, що ознайомлення з цими поняттями проводити потрібно поступово, терпеливо вчити через пояснення, порівняння, показ наочного матеріалу через власну творчість. Ознайомлення дошкільнят із символами та оберегами сприятиме вихованню в них любові до рідного дому, природи рідного краю, рідної землі.

У давнину наш народ жив у тісній єдності з природою, спостерігаючи за нею, оспівував її красу. Ще з давніх-давен виникла українська природнича символіка, склалися традиції та обряди, що супроводжували людину все життя, від самого народження та до смерті. Основним оберегом від усього злого здавна вважається рідна оселя, та все, що в ній знаходилося, все, що росте у дворі, батьківський поріг, піч, вишивані рушники все, що оточувало дитину змалку.

Дітям розповідали, що коли народжувалася дитина на небі спалахувала зірочка, а коли помирала людина – кажуть її зірка згасла. Зірка є символ краси, радості, щастя. Вона осяває весь шлях людини на землі.

Я планую ознайомлення дошкільників з народною природничою символікою в різні режимні моменти: на заняттях по ознайомленню з явищами живої природи під час прогулянок, спостережень, екскурсій, дидактичних та народних ігор, розмов, бесід. Вважаю, що ці форми роботи доцільно винести на природу. Наприклад, ознайомлення з деревами – символами: верба, калина, дуб. Розглядаємо дерево, кущ, впізнаємо на картинках. Проводжу бесіди, читаю твори, вивчаємо легенди, розгадуємо загадки, вчимо прислів'я. Підвожу до висновку, що калину не можна ламати, лише на сопілку, щоб грати, а нареченій у весільне намисто, ягоду можна з'їсти від болю, можна наламати гілок на колиску для немовляти. Закріпити в свідомості дітей, що калина і Україна невіддільні настільки, що не можна уявити собі одну без одної, тому і стала калина одним із символів.

Під час ознайомлення з вербою дати інформацію про те, що українці вірили, що дерево, що прокидається раніше всіх до життя після зими, перше викидає бруньки, передає людині силу та здоров'я, захищає від усього злого, оберігає її. Розповідаю, що верба – символ життя її гілочки освячують у церкві щороку в останню неділю перед Великоднем. В Україні вірили, що якщо легенько побити один одного ними, то людині прибуде здоров'я, багатства. Також ними виганяли худобу на перше пасовисько, щоб вберегти скотину від хвороб, про це є багато прислів'їв, порівнянь, які вивчаємо з дітьми. Для закріплення знань проводжу дидактичні, народні ігри, загадую загадки. При ознайомленні з дубом – на прогулянці розглядаємо дерево, описуємо його, порівнюємо з іншими деревами за висотою, товщиною. Потім розповідаю, чому дуб теж є символом. Дуб – дуже міцне дерево, воно живе більше ста років. Люди вірили, що дуб дає силу, здоров'я, тому коли купали маленьку дитину, у воду кидали гілочку дуба, щоб дитина була здоровою, міцною, як дуб. Ще наші прабабусі говорити, що коли болить голова, треба притулитися до дуба. Колись люди вірили, що якщо кинути суху гілку дуба під будівництво хати, то весь рід що буде в ній, житиме довго і всі будуть здорові як дуби.

Під час ігор з лялькою, купаючи її, пропоную кинути у купіль гілочку дуба, щоб «росла» здоровою, «напоїти» калиновим чаєм, постукати гілочкою верби, при цьому використовуючи вивчені прислів'я, приказки, заклички, та інші набуті знання.

Знайомлячи дітей з квітами-символами, звертаю увагу на їх колір, розповідаю про символічне значення кожної квітки, значення кольорів. Так само під час спостережень в природі повідомляю про тварин, птахів, що є символічними для українців. При ознайомленні дітей з образами неживої природи (місяць, сонце, зорі, земля, та ін.) доцільно використовувати дидактичний народний фольклор про явище, образні порівняння.

Найзручніше це робити в другій половині дня що є підготовчою роботою до ігор-драматизацій, дидактичних ігор.

Народна символіка має велике значення для формування світогляду дітей, історичної пам'яті, патріотизму.

Для активізації емоційно-образної уяви добираю відповідний матеріал: казки, вірші, приказки, загадки, пісні, легенди. Тоді об'єкти спостереження сприймаються яскравіше, це поглиблює, зміцнює знання дітей та зв'язок з рідним народом. Цю роботу проводжу постійно, регулярно. Найбільші можливості для засвоєння матеріалу після спостережень дають заняття. Вони можуть бути тематичні, комплексні, інтегровані, заняття – екскурсії, заняття-милування, заняття-мандрівки. Ще одна форма роботи – свята, розваги, дидактичні та народні ігри. Основні принципи такої роботи – наочність, активність, систематичність, послідовність, урахування вікових та індивідуальних особливостей, народність, краєзнавство. Така робота має велике виховне значення. Я маю виховати в дітях почуття національної гідності, викликати інтерес до національної культури, прищепити любов і повагу до українських Державних і народних символів, оберегів, звичаїв, традицій. Потрібно дітей максимально наблизити до реалій життя.

Отже, є різноманітні методи та прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з Державними та національними, народними символами й оберегами.

- Малі жанри українського фольклору – колісанки, забавлянки, скоромовки, лічилки.
- Українські національні свята та обряди, обрядові пісні, ознайомлення з українськими національними природними оберегами.
- Ознайомлення дітей з родинними стосунками та сімейними традиціями
- Ознайомлення з українськими національними народні ігри в дитячому садку.
- Ознайомлення з державними символами України.
- Ознайомлення з народними ремеслами України.
- Ознайомлення з українською народною іграшкою.
- Ознайомлення з національним мистецтвом.
- Ознайомлення з національним одягом.
- Ознайомлення з природою рідного краю.
- Знайомство з народними сезонними прикметами, їх використання у роботі з дітьми.
- Ознайомлення з елементами української економіки.

Ознайомлюючи дітей з державними та національними народними символами і оберегами ставлю перед собою мету – формувати у дітей основи світогляду, цілісного бачення навколишнього світу і самих себе, свого місця в природі та суспільстві. Впевнена, що доречне використання символів та оберегів в повсякденному житті сформує у дітей почуття любові до своєї країни, свого народу, своєї родини, рідної домівки. Символи та обереги теперішні діти повинні передавати у спадок своїм дітям, онукам через колісанки, казки, легенди, пісні. Тоді до глибокої старості залишиться зв'язок з рідним гніздечком, що виплекало, виколисало, виростило.

НЕПОВТОРНІ ПЕРЛИНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.

(інтегроване заняття для середнього та старшого дошкільного віку)

Мета: Формувати у дітей знання про Україну, усвідомлення належності себе до народу України, уточнити знання про державні та національні символи й обереги. Розширювати знання про історію свого народу, його традиції, особливості предметів побуту, виховувати шанобливе ставлення до пращурів, почуття гордості за свою країну, любов до Батьківщини, національної мови.

Хід. Психогімнастика «Я сонечко»

– Діти, запрошую в надзвичайно цікаву подорож, що познайомить вас зі скарбами українському народу. Скарби з якими ми познайомимось будемо збирати ось в скриню. Ця скриня дісталася мені від моєї мами, мамі від моєї бабусі, бабусі від прабабусі.

– Нумо, вирушаєм!

Перша зупинка – «Без верби і калини – немає України»

Так говорять в народі. Ще тільки зійшов сніг тільки пригріло сонечко, а верба вже поспішає привітати світ з весною, дарує нам пухнасті жовті котики. Це дерево віддавна шанується в Україні. За українським звичаєм вербу висаджували біля річок та ставків, вона оберігала береги від замулювання. Стоять верби над річкою і опустивши свої віти у воду навівають сум.

У народі кажуть. «Де живе верба там живуть річки», «Де срібліє водиця, там здорова вербиця» – говорить народне прислів'я. На сухому місці це дерево не росте тому і криниці завжди копали під вербою. Українці вважають вербу святим деревом, шанують його. Гілочками верби вітають навесні під час вербної неділі. Люди вірять у чудодійну силу живої верби. Верба – символ неперервності життя .

Читання легенди Поділля «Плакуча верба»

Давайте покладемо освячену гілочку верби у мою скриню.

Гра – драматизація «Пішла киця по водицю»

Тепер розглянемо калину. Запитання до дітей:

- Калина це дерево, чи кущ?
- Які вірші про калину ви знаєте? (діти декламують вірші)
- Які прислів'я вам відомі про калину?
- Опишіть кущ калини.
- Давайте помилуємося кетягами калини.
- Згадайте легенду про дівчину Калинку.

В Україні цінують калину за її цілющі властивості. Ягідки її лікують застуду, кашель, а кора лікує хвороби крові.

Давайте покладемо до скрині кетяг калини.

Наступна зупинка – «Стелися барвіночку»

Розглянемо цю рослину.

Не знайдеться в Україні такого села чи міст де б не ріс барвінок. Не боїться він ні затінку, ні морозу. За таку вдачу барвінок став символом мужності життя, символом козака. Без барвінка не обходилося колись жодне весілля, його вічнозеленими листочками завітчували шлюбне вбрання нареченої, устеляли доріжку перед молодятами а разом з кетягами калини прикрашали весільний коровай. Гілочку барвінку покладемо в скриньку

Фізкультхвилинка «Млин».

Наступна зупинка – дивовижний птах.

Розглянемо картину.

Хто це? Так це лелека.

Що ви знаєте про цього птаха?

Як ще називають лелеку? – чорногуз, бусол.

Існує повір'я: в кого оселився лелека, тому щастя буде до віку.

І горе тому хто зруйнує гніздо птаха. Лелека – символ любові до рідної землі, адже вона завжди повертаються до своїх гнізд і приносять на крилах весну. Покладемо пір'їнку лелеки до своєї скриньки.

Зупинка «Рушники, рушники то матусі моєї руки»

Одним з народних символів України є вишивка. Найважливіше місце займають рушники. Наші бабусі прикрашали ними стіни, накривали хліб, витерали руки. Хліб-сіль на вишитому рушнику – ознака гостинності нашого народу. Без рушника, як без пісні не обходилося жодне сімейне свято. Коли син вирушав у дорогу, мати дарувала йому рушник як оберег від лиха. А дочок матері вчили вишивати рушники ще з малечку .

- Погляньте на рушники , що вишиті нашими прабабусями.
- Що на них вишито?

Якщо на них вишиті птахи які дивляться одне на одного, то це родинні рушники. Рушники для хлопчиків називають «грайликами». Які на них візерунки, кольори?

Ось рушник для дівчаток. його називають «росяничка» Покладемо бабусин рушник у скриню.

Народна гра «Голка і нитка».

Зупинка національні символи України.

Читаю легенду про Тризуб, Прапор, та Гімн.

Герб, Прапор, та Гімн – це три основних національних символи України.

Золотий тризуб – символ влади .

Герб – це частина корони, що носив київський Князь. У тризубі відображено триєдність життя – це батько мати і дитина, які символізують Силу, Мудрість, Любов.

Національний прапор України синьо-жовтого кольору. Розкажіть про нього. Національний гімн України – це урочиста пісня, символ державної єдності. Коли грає Гімн України всі люди виконують його стоячи.

Покладемо Державні символи у скриньку .

Ось і закінчилась наша мандрівка. Моя скринька наповнилась незвичайними скарбами – неповторними перлинами українського народу. Цю скриньку ми будемо. Зберігати в групі , що б не забувати історію свого народу, бути гідними синами і доньками своєї Батьківщини. А прийде час і я передам цю скриньку своїм дітям.

Сподобалася вам подорож?

Пригадайте та назвіть символи та обереги українського народу.

Українська народна гра «Передай віночок».

УКРАЇНОЮ МАНДРУЄМ, ПАТРІОТАМИ РОСТЕМ!

(інтегроване заняття для дітей молодшого дошкільного віку з ознайомлення з навколишнім, розвитку мовлення, математики, аплікації)

Мета: дати дітям первинні знання про сім'ю, про тих, хто її складає; сформувати поняття про те, що родина – це найближчі люди, серед яких живе кожна людина, всі члени сім'ї піклуються один про одного. Продовжувати ознайомлювати дітей з українським національним одягом, предметами українського національного глиняного посуду, українську народну іграшку з глини, викликати інтерес до національної культури. Розширити знання дітей про криницю, значення її в житті людини. Заохочувати до співрозмови з дорослими (формувати вміння емоційно, з інтонаційною виразністю декламувати тексти малих фольклорних форм). Збагачувати словник дітей словами-прикметниками, розвивати зв'язне мовлення, мислення, пам'ять, уважність. Розвивати естетичний смак, допитливість, спостережливість, пізнавальний інтерес до національних символів. Виховувати любов до України, свого народу, традицій, охайність у роботі з клеєм.

Обладнання: лист з відповідним написом; картинки з різними видами переміщення людини; картинки із зображенням геометричних фігур; столик на якому розміщений посуд з глини: глечик, тарілочка; пластиковий стаканчик; лялька-хлопчик одягнений у сорочку-вишиванку, штани-шаровари, шапку; розмальовані іграшки з глини; лялька-дівчинка

одягнена у вишиванку та дуже красивий віночок з різнокольоровими стрічками; іграшки (великих розмірів) лисичка та журавель; макет криниці-журавля; вишиті сорочки, серветки, рушники.

Хід:

Вихователь. Діти, подивіться на мене, посміхніться один одному. Свій день розпочинайте з усмішки і тоді у вас все буде гаразд. А зараз подаруйте свої посмішки нашим гостям, подивіться, скільки до нас їх прийшло. Привітаймося! (Діти вітаються: «Добрий день, ми дуже раді гостям!»)

Вихователь. Зазвичай, гостей зустрічають усією родиною, тому що ми, український народ, дуже гостинні. Ми з вами, прийшовши до дитячого садка, подружилися, зустрічаємося щодня, увесь день проводимо разом і теж стали однією сім'єю. Так? Запитання до дітей:

- Як називається наша країна?
- А хто ми з вами? Так, ми, українці, дуже гостинні.
- А ви любите ходити в гості?

Вихователь. Я сьогодні отримала листа. Ось він. Давайте його прочитаємо: «Шановні діти молодшої групи «Віночок» дитячого садка «Дзвіночок». Запрошую вас до себе у гості. Бабуся Одарка.»

- Цей лист, діти, нам?
- Як називається наша група?
- Як називається наш садок?

Вихователь. Ну що ж, вирушаємо в путь! Подорож наша буде неблизькою.

- Ви любите пригоди?
- Як можна подорожувати? На чому?

Вихователь показує картинки, а діти відповідають.

Вихователь. Ми з вами будемо подорожувати на потягу. Для цього вам потрібно придбати квитки. Ось геометричні фігури – це квитки. Потрібно знайти таку ж фігуру на стільчику і зайняти своє місце.

- Яка це фігура?
- Якого вона кольору?

Вихователь. Потяг мчить згори в долину

До бабусі на гостину.

Чух – чух! Ту – ту – ту!

Подивіться, малята, наліво. Біля дороги ростуть красиві, духмяні квіти, запашна трава. Вдихніть аромати квітів, трави носиком. Тепер поверніть голівки направо – тут пахне ялиною, сосною, тут шумить ліс: шу-шу-шу – повторіть.

А ось послухайте, співають птахи. Ось ми і приїхали.

Ми крокуємо, ми крокуємо, Україною мандруємо.

Далі йдемо пішки і потрапили ми з вами на ярмарок. А ви знаєте, що таке ярмарок?

Вихователь. Одні люди сюди приїжджають продавати, а інші – купувати. Ще з давніх-давен в Україні проводять ярмарки. Люди сюди приїжджають як на свято. Тут лунають українські народні пісні, проводять народні ігри.

Дитина. Увага! Увага! Господарі та гості!

Глядіть, не минайте, на ярмарок поспішайте!

Гуртом і поодиноці. Чекають на вас тут чудові гостинці!

Вихователь. Ще на ярмарку відбуваються різні дива. Ну що ж, давайте роздивлятися.

- Що це?

- Це глечик чи горщик?
- Чим глечик відрізняється від горщика?
- Як все це назвати одним словом?

Цей посуд виготовлений із глини. Глина нешкідлива для людини, а ось сучасний пластиковий посуд дуже шкідливий. Запам'ятайте, із пластикового посуду їсти неможна (показую.)

- А хто тут продавець? (Журавель)
- Ви впізнали його?
- З якої він казки?

А ось і глечик, з якого Журавель пригощав свою подружку.

- Який він?
- Вам він подобається?
- У кого вдома є такий?
- Ви хочете, щоб Журавлик подарував нам цей глечик?

Нам потрібно розказати віршика про Журавлика.

*Дитина. Облітав Журавель сто морів, сто земель,
Облітав, обходив – крила й ноги натрудив.
Ми спи тали Журавля: «Де найкраща земля?»
Журавель відповідає: Краще рідної – немає.*

Вихователь. Тепер Журавлик подарує нам глечик, і ми з ним підемо у гості до бабусі Одарки.

Дякуємо! До побачення!

А ось і подружка Журавлика – Лисичка, а це тарілочка, з якої вона пригощала дорогого гостя.

- Якої форми тарілочка?
- Що на ній намальовано?

Тарілочка, як і глечик, теж виготовлена з глини. Їжа з неї дуже корисна. Потрібно бути дуже обережним, щоб такий посуд не розбити. Лисичка теж хоче подарувати нам свою тарілочку, але бажає, щоб ми її розвеселили.

Під музичний супровід діти виконують пісню-танок «Я Лисичка, я сестричка», також дарують квіти.

Вихователь. А ось хлопчик, це Тарасик.

- У що він одягнений? Це український національний одяг.
- Що це він продає?
- На що схоже? (Відповіді дітей.)

Так, це іграшки. Колись давно люди навчилися робити такі іграшки з глини, розмальовували їх, ними гралися діти.

Іграшка існувала не тільки для забави, вона була оберегом дитини, оберігала її від зла та лиха. Іграшка знайомить вас, діти, з рідним краєм. А ось цей півник має секрет. Він уміє співати. Ось послушайте (вихователь свистить у свищик.) Це півник-свищик.

*Дитина. Півник, півник, свистунець, в тебе гарний гребінець.
Хвостик розфарбований, ось ти розмальований.*

Вихователь. А ось дівчинка Оленка. Розглянемо її одяг: вишиванка, дуже красивий віночок з різнокольоровими стрічками.

*До барвистого віночка вишиваночка сорочка,
Фартушок і чобітки, й різноколірні стрічки.
Це Оленка українка, як співає вона дзвінко,*

Як сміються оченята, як танцюють ноженята.

- Що це продає Оленка?
- Які це речі?

Вихователь. Так, це вишита сорочка. Такі гарні сорочки українці одягають на свято. Ви сьогодні теж у вишиванках, адже ми йдемо в гості. А ось скатерки, серветки, їх стелять на святкові столи в особливі свята. А це що? (Рушники.) Вишиваними рушниками зустрічають дорогих гостей. На рушник кладуть хліб. Цими рушниками не втираються, вони для прикраси.

*Сюди-туди голка, сюди-туди нитка,
Як рушник повішу, хата буде квітка.*

Вихователь. А тепер давайте пограємося в хороводну гру «Передай віночок».

Дитина. *Сьогодні на ярмарку ми побували,
Одні продавали, інші купували,
Сміялись, співали ще й жартували,
Різного краму багато придбали.*

Усі разом: Ми крокуємо, ми крокуємо, Україною мандруємо.

Вихователь. Тепер відгадайте загадку:

*Стоїть хата серед двору, журавликом дивиться в воду.
Цим журавликом беруть водицю,
А звати цю хату.... (криниця.)*

Ось по дорозі ми натрапили на криницю. Криниці, діти, дуже глибокі, туди неможна заглядати, пустувати біля криниці. Пригадайте, який випадок трапився з кицею?

Пішла киця по водицю та й упала у криницю.

Пішов котик рятувати, кицю з води витягати.

Але в криницях дуже смачна, чиста, холодна вода. Діставати воду допомагає ось цей журавель. Чому саме він – послухайте легенду (діти сідають зручно на килимку.)

Колись у сиву давнину мале хлоп'я загубилося в лісі, воно заблукало, захотіло пити. Хлопчик натрапив у лісі на криницю. Він зовсім знесилився і не зміг дістати з криниці води. Де не візьмись, в небі з'явився журавель. Птах спустився біля криниці, нагнув свою довгу шию і дістав води з криниці. Хлопчик напився, подякував журавликові. У дитини прибуло сил, і він знайшов стежку додому.

Після того люди в пам'ять про доброго птаха стали роботи криниці, які схожі на журавля і називати криницю – журавель.

Вихователь. А ви знаєте, що вода запам'ятовує добрі слова, а потім люди, хто п'є таку воду, стають добрими, здоровими та веселими. Діти, давайте скажемо для криниці по одному красивому слову кожен. (Мама, сонечко, щастя, посмішка, тато, здоров'я тощо.)

Вихователь. *Ми мандруємо, ми мандруємо, Україною крокуємо.*

Так ми довго-довго йшли, і до бабусі ми прийшли.

Ось і оселя бабусі Одарки, яка запрошувала нас на гостину.

Добрий день, бабусю. Ти нас запрошувала до себе на гостину. Ми вирішили відвідати тебе і прийшли в гості з подарунками.

Бабуся Одарка. Доброго дня, любі дітки! Запрошую вас до себе. Я на вас дуже чекала. Я – бабуся Одарка, а ти хто? (Діти по черзі, відповідаючи на запитання, називають свої імена.) А у вас є бабусі? Як їх звати? (Відповіді дітей.)

Бабуся Одарка. У мене теж є велика родина. Є діти – дочки і сини, онуки – діти моїх дітей, є сестри, брати, тітка, дядько.

Проходьте, розгляньте мою оселю:

- Де стоїть стіл?
- Де стоять лави?
- Де висять рушники?

Вихователь. А що це в тебе, бабуся?

Бабуся Одарка. Це, малята, кетяги калини. Це не прості ягоди, а лікувальні

Вихователь. Діти, у бабусі Одарки дуже велика родина, а зима тільки починається. Пропоную допомогти бабусиній родині і зробити так, щоб усім бабусиним родичам вистачило на зиму калини для лікувального чаю, щоб ніхто не хворів.

Погляньте, ось кетяги калини. На стеблині є багато тоненьких гілочок-галузочок. На кінчику кожної є невеличка кругла, червона ягідка.

- То на чому тримаються ягідки?
- Які ягідки? (Відповіді дітей.)

Вихователь. Ось погляньте, яку калину зробила я. Подивіться уважно, як це робити: на тарілочки у нас є кілька невеличких шматочків паперу. Якого вони кольору? Кожен шматочок я зминаю, потім кладу на долоньку, скочую кульку. Таким чином скочуємо всі кульки. Потім вмочуємо один бочок кульки у клей і приклеюю на кінчик галузочки.

Пальчикова гімнастика:

Оцей пальчик – мій дідусь, оцей пальчик – баба.

Оцей пальчик – мій татусь, оцей пальчик – мама.

А цей пальчик – та це ж я, ось і вся моя сім'я.

Є в нас ягідка одна (пальці в кільце)

Дуже гарна та смачна (повороти кистями.)

Не ожина, не малина, (заперечувальні рухи пальчиками)

А червона калина (плещуть в долоні.)

Робота дітей, індивідуальні вказівки, допомога вихователя за потреби.

Вихователь. Я думаю, що бабуся буде нам дуже вдячна, як і вся бабусина родина.

В кожній людини є своя родина,

Є батьки і тітка, й дядько, може, сестри і брати.

Ця родина є щаслива, бо всі разом – вони сила!

Це підтримка й розуміння, це повага, це – коріння.

Кожна родина – маленька частина нашої Батьківщини.

Вихователь. На цьому наша подорож закінчилася. Ми побачили багато цікавого, а головне – зробили добру справу для бабусі, що запросила нас.

- Що ми сьогодні робили? (Мандрували Україною.)

Запам'ятайте, діти, Україна – це наша Батьківщина, це найрідніше, найсвітліше місце на Землі. Я бажаю всім вам вірити у щасливе майбутнє нашої країни. А ми відправляємося у свою рідну групу, яка також є маленькою частиною великої Батьківщини.

Бурківська Неля Анатоліївна,
вихователь дошкільного навчального
закладу (ясла-садок) №59 «Петрушка»
Черкаської міської ради

ДЕРЖАНІ СИМВОЛИ ТА ОБЕРЕГИ ЯПОНІЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ УКРАЇНСЬКОЇ СИМВОЛІКИ

Анотація. Дана розробка заняття по закріпленню знань про державні та народні символи України із залученням інформації про іншу країну (Японію), базується на методі порівняння. Пропонується до використання у роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

Наша Батьківщина – Україна, а ми українці. Щоб діти стали творцями своєї долі, необхідно, аби вони засвоїли культуру рідного народу. Саме тому, всі, хто проживають на території України, повинні знати історію, культуру, національні та державні символи свого народу. Повинні розуміти, що живуть в Україні, в самостійній державі, поважати і шанувати історію свого народу. Знати державну та національну символіку її цінність та суть її значення. Адже, без чіткого розуміння власного символізму та ідентифікації, не можливо сформуванню усвідомлене ставлення до власної національної приналежності.

Тож, основним завданням педагога в дошкільному закладі є прищеплення малюкам базових знань про все народне, національне, символічне, традиційне, суто українське. Адже, не менш важливий напрям патріотичного виховання – залучення дітей до народознавства (вивчення культури, побуту, традицій та звичаїв українського народу). Дошкільнят знайомлять із духовними та матеріальними надбаннями нашого народу, допомагають зрозуміти та відчутти зв'язок з історичною культурною спадщиною.

В своїй роботі з народознавства, я не абияку увагу приділяю державній та національній символіці. Для більшого зацікавлення дітей на занятті використовую здебільшого метод порівняння. Даний метод визрів на фоні патріотичного виховання дошкільників, та формуванні толерантного ставлення до інших народів та їх культур. Адже, на планеті Земля існує ще багато, держав і народів, у яких є своя культура і своя історія. Тому, познайомити дітей з різними культурами, країнами, традиціями та історіями є важливим завданням. Та головною метою у цьому завданні є те, що кожен народ, культура має свою історію, своє бачення життя, і лише порівнюючи різні світи, ми маємо змогу віднайти і багато спільного. Ми, як цивілізовані люди маємо приймати це все, як належне, тому що маємо спільне – ми жителі цієї планети на ім'я Земля, і повинні бути толерантними до всіх, та при цьому чітко розуміти й усвідомлювати власну приналежність.

Пропоную до вашої уваги одну з розробок занять по закріпленню знань з державних, національних символів рідної країни через порівняння. В своєму занятті я намагалася на методі порівняння знайти спільне і відмінне у двох зовсім різних народів і держав, але порівнявши знайшлося багато спільного і майже однакового в історії, в державних символах, національних символах – оберегах та традиціях, і навіть у граматиці. Це ще раз доводить, що всі ми жителі однієї планети на ім'я Земля.

ЦІКАВІ ФАКТИ ДВОХ ДЕРЖАВ УКРАЇНИ І ЯПОНІЇ

Програмовий зміст: продовжувати ознайомлювати дітей з державними символами і національними символами інших країн, зокрема Японії, закріпити знання дітей про свої національні обереги та державні символи: Державний Герб, Державний Прапор, Державний Гімн, символічне значення кольорів. Ввести в активний словник дітей слова: Японія, Токіо, сакура, катана, самурай. Продовжувати учить дітей будувати розповіді зв'язно, послідовно, логічно висловлювати свою думку; розвивати зв'язне мовлення; закріпити знання про звуки, літери, вміння поділяти слова на склади, закріпити звуко-буквенний аналіз слів, розвивати фонематичний слух, удосконалювати правильну вимову усіх звуків; розвивати зв'язне мовлення, уяву, уважність, пам'ять; вчити дітей робити порівняльний аналіз та знаходити спільне та відмінне, виховувати колективізм, самостійність, патріотизм, толерантність.

Обладнання і матеріали: ілюстрації міст Києва, Токіо, зображення Гербів України і Японії, Прапорів України і Японії, аудіо записи Державних Гімнів України і Японії, картини

із зображенням калини та сакури, картини із зображенням козаків та самураїв, схеми слів, фішки.

Попередня робота: бесіда та розглядання ілюстрацій про державну символіку, фото з краєвидами України, читання легенд, розглядання мапи.

Хід.

Вихователь: Малята, до нас завітав гість, хлопчик на ім'я Іоші, що означає в перекладі – хороший. Давайте з ним привітаємося з ним.

Діти: Доброго ранку! Привіт! Доброго здоров'я! Здоров був! Вітаю! Хелло!

Іоші посміхається і поклоном вітає кожного хто з ним вітався

Вихователь: Іоші, малята віталися з тобою і бажали тобі бути здоровим.

Іоші: В моїй країні поклон і посмішка це вияв поваги до співрозмовника і побажання їй здоров'я.

Вихователь: Чи відомо вам малята, де, в якій країні так прийнято вітатися? Чи схожий Іоші на нас?

Діти: Він має чорняве волосся, таке як у Іванка.

- В нього карі очі, такі як у Назара.
- На зріст він як Софія.
- Одяг у нього такий же як і у наших хлопчиків.
- Але колір шкіри в нього не такий як у нас.
- Розріз очей теж інший.
- Але він хлопчик, людина такий само як і ми.
- Вітається він з нами так, як ми вітаємося на тренуванні по каратє.

Вихователь: Ну, ось коли миз вами привіталися з гостем, розглянули відмінності та схожість, він нам розповість для чого завітав до нас?

Іоші: Я прилетів з країни яка називається Японія, там я так як і ви ходжу до дитячого садка, в групі у нас є хлопчики і дівчатка. Але у вас є малята у яких є світле і руде волосся, зелені і блакитні очі, а у наших малят тільки чорне волосся і карі очі. І колір шкіри у нас трохи інший, але граємося і навчаємося ми так як і ви. Коли в садочку дізналися, що я лечу в Україну мені дали завдання: щоб я довідався більше про Україну і розказав про свою батьківщину – Японію.

Вихователь: Ну, що друзі розкажемо нашому гостю про нашу батьківщину, її державні символи та національні обереги, познайомимо з легендами, розповімо про героїв-козаків, та знайдемо відмінності та схожість у цих країнах.

Діти: Так!

Вихователь: Ну, що ж розпочнемо. За правилами гостинності Іоші розпочне перший.

Іоші: Країна з якої я завітав до вас називається – Японія. Розташована в Східній Азії на островах. Чотири самих великих острова називаються Кюсю, Хонсю, Сікоку, Хоккайдо і дуже багато маленьких. Це острівна країна.

Діти: Наша країна Україна розташована в Європі, це найбільша за площею країна чия територія лежить в Європі.

Іоші: Японія омивається з усіх боків: Японським, Східнокитайським, Охотським морями, та Тихим океаном.

Діти: А Україна омивається Азовським і Чорним морями.

Вихователь: Які ми можемо зробити висновки?

Діти: Спільне у наших країн те, що є моря. Відмінне, те що кількість їх різна. В Японії вони з усіх боків, а у нас їх тільки два. У Японії є ще і океан, а в Україні взагалі немає.

Вихователь: Кожна країна має свої державні символи, хто хоче розказати легенду про те як з'вилися наші, українські державні символи.

Дитина розповідає легенду.

Колись давно жила жінка. І було в неї три сина. Росли сини чесними, сміливими, дуже любили свою матусю. Попідростали сини і вирішили піти у світ прославляти свою країну і матір. Вирушив у дорогу найстарший син. Мати на згадку про свою країну подарувала йому золоту корону з трьома промінцями. Пішов син у люди. І за трипроменею корону, яка зігрівала людей, вела вперед, показувала шлях до кращого життя, дали першому синові ім'я Тризуб.

Настала черга середнього сина. Йому мати в дорогу подарувала жовто – блакитний одяг. Своїми звитязними справами прославив син матір. І одержав ім'я Прапор.

А там, де був найменший син, завжди лунала пісня. Адже мати сину подарувала соловейків голос. І одержав син за свій голос і великий спів ім'я Гімн.

І з того часу ідуть три брати поруч – Тризуб, Прапор, Гімн – і прославляють свою неньку Україну.

На дошці вивішується Державний Прапор України.

Діти: Державний прапор України має два кольори. Синій колір – ясного, чистого, мирного неба. Означає, що ми мирна держава. А ще це колір води, без якого не буває життя на землі.

Жовтий колір то колір – пшеничного поля, колір хліба, а хліб – то життя. А ще жовтий колір, це колір сонця.

На дошці вивішується картинка з Державним Гербом України.

Діти: Це наш Герб – символ єдності і сили, символ влади. В Тризубі відображена триєдність життя: батько, мати і дитина, сила, мудрість і любов.

Діти: Державний Гімн – це урочиста хвалебна пісня. Коли він звучить всі встають, прикладають праву руку до серця слухають і співають.

Звучить аудіо запис Державного Гімну України.

Юші: Дуже мені сподобалась ваша розповідь про державні символи, а особливо легенда про них. У моєї країни теж є Державний Прапор (вивішує прапор на дошці). На білому тлі зображено червоне коло. Коло – це символ сонця, безпеки, світу. Японія – це країна сонця що сходить. Ми перші зустрічаємо сонце.

Державний герб моєї країни – це квітка хризантема, жовтого кольору. Яка має шістнадцять пелюсток, це також символ сонця, мудрості і щастя. Хризантема по японські «кіку» – Сонце. Я хочу розповісти вам також легенду про хризантему.

Старіючий Імператор почув про дивовижну квітку, що дарує вічну молодість. Квітка ця росте на островах і зірвати її може тільки людина з чистим серцем. Тоді Імператор послав на острови молодих людей, сподіваючись що серед них знайдуться «чисті серця». На островах прибульці і знайшли хризантему – квітку, що звеселяє серця і молодить душу. Молоді люди вирішили не повертатися назад. Вони заснували нову державу – Японію, і хризантему зробили своєю улюбленою квіткою і Державним Гербом країни. «Хризос» – золотий (з грецької мови), «Антемос» – квітка, «Золота квітка».

Державний Гімн також у моєї країни є. Він самий короткий у світі і оспівує вічне процвітання країни. Звучить аудіо запис Державного Гімну Японії.

Прав імператор

Тисячу чи вісім тисяч

Поколінь, поки

Мох не прикрасить скелі

Що вирости з щепеню. (Переклад Гімну Японії)

Вихователь: А зараз я вам покажу фотографію столиці нашої держави. На дошці виставляється фотографія.

Діти: Столиця нашої країни місто Київ. Це найбільше місто в нашій країні.

Юші: Столиця моєї країни називається Токіо. Це також найбільше місто в моїй країні.

Вихователь: Я бачу ви вже трохи притомилися, давайте відпочинемо і закріпимо все те про, що ви дізналися. Пограємо в гру яка називається «Хто швидше складе Державні символи».

Гра «Хто швидше складе Державні символи»

Хід гри. Діти діляться на чотири команди. Кожна команда шикуються один за одним. За сигналом гравець кожної команди підбігає до столу і викладає одну частину державного символу. Виграє та команда, яка швидше всіх збрала державний символ.

Обладнання: картинки з зображенням прапорів України, Японії, герби України та Японії. Картинки розрізані на 4 – 6 частин.

Вихователь: Ну ось ви трохи відпочили, розвіялись продовжимо наше цікаве порівняння двох країн. Кожна країна має свою національну квітку або рослину. Вона часто відображає культуру і розповідає про історію держави, представляючи її навколишньому світу. Поняття «національна квітка» дуже давнє: воно зародилося раніше ніж у більшості країн затвердились Державні Прапори. Тоді національна квітка грала ще більшу роль, будучи символом, знаком відміни певного народу. Але і зараз квіти не повністю втратили свої ролі на міжнародній арені і часто є «логотипами» своїх країн.

Виставляються картинки з зображенням куща калини, на вишитих сорочках і рушниках, та на весільному караваєві.

Діти: Так символом – оберегом нашої країни є рослина калина.

Легенда про калину. *Колись давно в одному селі жила дівчина, і звали її Калиною. Навесні пішла вона в ліс. Нелегко їй було сюди добиратись, поруч ні деревця, ні кущика. «Дай, – думає Калина, – посаджу тут щось, нехай росте». Так і зробила. Швидко розрослося стебельце у великий красивий кущ. Іді шляхом подорожній, стомився, піт витирає. Бачить рясний кущ, сів перепочити. «Спасибі тим роботящим рукам, які цей кущ посадили, і тому доброму серцю, що його викохало» – сказав подорожній. А кущик немов від сну стрепенувся, весь враз вкрився білим цвітом. Обсипався білий цвіт, а кущ ягодами червоними вкрився, а в кожній – зернятка, схожі на сердечка. Прийшла Калина до свого кущика і здивувалась: звідки такі зернятка? А кущ нахилився до неї і шепоче: «Це на згадку про твоє добре серце, а щоб люди тебе не забули, подаруй мені своє ім'я, Калинко». Відтоді всі і називають цей кущ калиною.*

Діти: Калиною прикрашають рушники, вишивають її на вишиванках та кладуть на весільний коровай. Калина супутниця людини протягом усього життя.

Юші: В моїй країні символом – оберегом є дерево сакура. Вона схожа на дерево яке росте у вас вишню але має колір квіти рожевий. І я вам розповім легенду про сакуру. Виставляються картини з зображення сакури, та національних костюмів з вишитими хризантемами, та картинки з зачісками.

Легенда про сакуру. *Коли богові Нінігі, котрий спустився з високих небес на острови Японії, бог гір Охо – Яма запропонував у дружини дві дочки. Нінігі вибрав молодшу сестру на ім'я Квітуча. Тим часом старшу Високу Скелю відіслав назад до батька, оскільки визнав її негарною. Тоді батько розгнівався і повідав Нінігі про свій первинний задум: якби бог Нінігі вибрав собі у подружжя Скелю, життя нащадків Нінігі було б вічним і міцним – подібно до гір і каменів. Нінігі зробив неправильний вибір, і тому життя його нащадків, тобто всіх*

японських людей, починаючи від самих імператорів і кінчаючи простолюдинами, буде бурхливо – прекрасним, але недовговічним – як весняне цвітіння. В день смерті Сакури її волосся стало рожевим, ніхто цього не зміг пояснити. На могилі Квітучої виросло дерево дуже гарне, люди назвали його Сакура, що в перекладі означає «рожевий».

Квітами сакури дівчатка прикрашають свої зачіски. А на національному одязі вишивають квіти хризантеми.

Вихователь: Бачите які зовсім різні країни Україна і Японія, так далеко розташовані одна від одної, а Що ще ми можемо розповісти нашому гостю? скільки є схожого.

Виставляються картини із зображенням козаків.

Діти: Ще наша країна славна воїнами – козаками. Козаки були сильні, віддані, мужні воїни. Їх зброєю були булави, шаблі зі сталі. Досвідчені козаки, які відзначились у великих битвах носили довгі чуби. Носити довгий чуб, вважалося, отримувати силу від соня і всесвіту, волю, рішучість, ризикованість, здатність раціонально і логічно мислити. Чуб вважався Ангелом-оронцем козака. Така зачіска була під заборорою для молодих воїнів. Молоді козаки носили – чуприну. В снові цих двох зачісок було коло. Символ вічності, зв'язок зі всесвітом і сонцем. Чуба вистригали після першого бою і посвяти в козаки. Не можна було носити чуби: брехунам, боягузам, злодіям

Вихователь: послухайте вірш Степана Руданського «Питалися в козака».

Питалися в козака:

*«Що то за причина,
Що в вас гола голова,
А зверху чуприна?»*

«А причина то така:

*Як на війні згину –
Мене ангел понесе
В небо за чуприну.*

Юші: В моїй країні теж існували козаки, тільки в нас вони називаються «самураї-воїни».

Виставляються картини з зображенням самураїв.

Самураї теж уміли успішно битися. Для воїна – самурая головним атрибутом був меч «катана». Тільки мечі були не зі сталі, як у ваших козаків шаблі, а з екзотичних матеріалів: бивнів моржа, шкіра ската, акули. І так як і ваші козаки носили чуба, самураї носили зачіску «хвіст», петля з довгого волосся зібрана на маківці, та поголена скронева зона.

Вихователь: Ну, і які ми можемо зробити з цього висновки?

Діти: І козаки і самураї відомі успішними військовими діями у минулому. Вони дуже близькі по духу.

Вихователь: Я хочу, щоб ви розглянули картину де зображений козак Мамай і Самурай. Навіть іноді не можна розрізнити де шабля козака, а де меч самурая.

А зараз давайте пограємо в народну гру «Славний козак – ватажок».

Хід гри. Група дітей діляться на дві команди. Кожна команда вибирає собі ватажка. За ватажком шикуються вся команда і проходить різні перешкоди (пролазять в обруч, перестрибують через куби, проходять по мотузці). Виграє та команда чия швидше справилась з завданням.

Вихователь: Трохи відволіклися, і на згадку про те що ви сьогодні почули і довідалися на занятті, давайте пригадаємо слова які є спорідненими між нашими країнами та народами?

Діти: Назви країн Україна і Японія. Столиці Київ і Токіо. Національні символи калина і сакура.

Вихователь: Зараз пограємо в дидактичну гру «Звуковий аналіз слів у порівнянні». Давайте, розділимося на шість команд, підійдемо до столів. Кожна команда вибере собі картинку на якій зображено: Прапор України – слово «Україна», Прапор Японії – слово «Японія», Столиця України Київ – слово «Київ», столиця Японії – слово «Токіо», рослина – кущ калина – слова «калина», рослина дерево сакура – слово «сакура». Діти роблять за допомогою фішок та літер звуко – буквенний аналіз слів, та поділ на склади. Висновки дітей після проведеної роботи.

Діти: У назвах обох країн по вісім звуків. Кожна назва країни має по чотири склади. Столиці мають по п'ять звуків. В назвах національних символів по шість звуків та по три склади.

Юші: Мені дуже було цікаво у вас на занятті, я багато чого дізнався про вашу країну, сподобалися ваші легенди, були цікаві і веселі ігри. Про все це я розповім у себе на батьківщині. Запрошую вас всіх до нас у гості тим паче, що ви вже трохи знайомі з моєю країною.

Діти: Нам теж було дуже цікаво з тобою, ми багато чого дізналися про твою країну. І зрозуміли, що у нас є багато спільного.

Вихователь: А зараз запрошую всіх на прогулянку, адже зараз зима і можна ліпити сніговиків.

Діти: Юші ми тебе також запрошуємо на прогулянку, а в твоїй країні ліплять малята сніговиків.

Юші: Так ліплять, але тільки з двох кульок. І це наша національна особливість.

Бут Надія Володимирівна,
вихователь-методист закладу
дошкільної освіти «Вишенька»
сmt Чорнобай
Черкаської області

СЛАВЕТНІ ГЕРОЇ ТВОЇ ЧОРНОБАЮ

Анотація. У статті висвітлюються особливості ознайомлення дітей дошкільного віку з цікавими фактами рідного краю.

Дитина приходять до пізнання світу з відкритими серцем і душею, з цієї причини дитячі враження залишаються в пам'яті назавжди. Від дорослих, що оточують дитину, зокрема і від вихователів, залежить, чи буде дитина в дорослому житті хорошим господарем на своїй землі, справжнім громадянином і патріотом своєї Батьківщини.

Тому, виховуючи у дітей почуття любові до своєї Батьківщини, виховуючи майбутніх громадян держави, педагоги ЗДО передусім намагаються прищепити глибоку повагу і турботливе ставлення до своєї малої батьківщини – селища Чорнобай, де вони народилися. Щоб малята усвідомили і зрозуміли, що вони є не просто споживачами багатств рідної землі, а й її творцями, захисниками, ми поставили перед собою завдання – ознайомити маленьких чорнобайців із рідним селищем, прищепити їм любов до нього і гордість.

Чорнобаївщина – це безкраї пшеничні поля, зелені луки, квітучі сади. Це край хліба, квітів і добра. Один із мальовничих куточків Черкащини.

Особливості нашого краю поклали свою відзнаку на людях, які його населяють, на його фольклорі, побутовому житті, рисах характеру мешканців.

Шануючи традиції нашого краю, педагоги закладу «Вишенька» намагаються змалку залучати до них дітей, особливу увагу приділяють краєзнавчій роботі.

Спочатку дитина пізнає близьке, знайоме, рідне, любить його, а потім вже пізнає дорослий світ, щоб стати його невід'ємною частиною.

Духовне збагачення дітей, виховання любові до Батьківщини, її природи, рідної мови, історії, культури народу ми проводимо через краєзнавство. Надаємо дітям можливості брати участь у виборі форм і методів ознайомлення з селищем, сприяємо підвищенню їх пізнавальної та емоційної активності. Особливу увагу приділяємо облаштуванню розвивального середовища у групах, зокрема створенню національних куточків.

Цю думку висловила ще С. Русова: «Прищепити національні риси у дітей можна, лише орієнтуючись на специфіку природи, географічне розташування, клімат, історію рідного краю». Тому ми формуємо у старших дошкільників патріотичні почуття до рідного краю відповідно до регіональних, географічних, етнічних особливостей нашого краю.

Проводимо заняття, екскурсії, цільові прогулянки, бесіди, розваги, свята; використовуємо фотографії, слайди, ІКТ.

І сьогодні наші земляки працюють з повною віддачею, прославляючи рідний край сотнями тонн зібраного хліба, надоеного молока, вирощеного м'яса. Вони звеличують батьківську землю не тільки звитяжною працею, а й дбайливо зберігають національні традиції, навчають дітей, лікують людей, збагачують духовну скарбницю українського народу. Це завдяки їх невтомним рукам наш район сьогодні має неабиякий економічний потенціал, ставши осередком національного відродження. Пропоную вашій увазі розробки занять наших педагогів.

МІЙ РІДНИЙ КРАЙ – ЧОРНОБАЙ

(для старшої групи)

Мета: ознайомити дітей із символами Чернобаю: герб, прапор; поглибити знання про край, де вони народилися і живуть; виховувати патріотичні почуття. Удосконалювати в іграх-фантазуваннях, зображувальній діяльності – малювання сучасних споруд та будинків минулих років. Розвивати логічне мислення, зв'язне інтонаційне мовлення, творчу уяву. Виховувати почуття любові до свого краю, своєї домівки, гордості за її людей.

Словник: бай, кургани, снопи.

Матеріал: мапа України, символи селища.

Хід.

Сьогодні люба дівтора

У нас цікава буде гра!

Уявіть, що ми – малята –

Й вирушаєм мандрувати

Вирушаємо ми нині

В подорож по Україні

А що таке Україна? (Відповіді дітей)

Вихователь: *Відповімо словами вірша*

Україна рідний край –

Поле, річка, зелен гай.

Любо стежкою іти –

Тут живемо я і ти

Правильно діти! Україна – це рідний край, це наша з вами Батьківщина, це місце де людина народилася і живе, де народились і живуть батьки. Отже наша Батьківщина Україна.

Так, діти, є на землі держава, яка славиться і славилася здавна природними багатствами, мудрими людьми, дотепними жартами, вишуканими стравами, запальними танцями, чарівними піснями, щирою гостинністю.

Вихователь: А зараз я вам дещо покажу і розкажу. Підійдіть і подивіться сюди. Це карта України, ми її позначили віночком. Подивіться, яка велика наша Україна, а ось в центрі наша Черкаська область, або як і ще її називають – Черкаський край.

А ось маленька крапочка – це те селище, де ви народилися і зростаєте, де ходите до дитсадка. Як називається наше селище?

Наше селище Чернобай виникло дуже давно. Назване воно в честь одного з перших поселенців. Це прізвище татарського походження означає (бай) – багатий пан. Протягом тривалого часу село мало кілька назв: перша – Слобідка, друга – Чернобай, Чернобаєве, Чернобаївське але ця назва за населенням не прижилася. За селищем закріпилась назва Чернобай, яка і до цього часу існує.

У нашому селищі є заводи: продтоварів, молокозавод, хлібний та інші. Пишається наша Чернобаївщина полями цукрових буряків, хлібними нивами, тваринництвом.

На весні рожевим цвітом вкриваються сади, а на кінці літа поля щедро дарують золоту пшеницю, з якої випікають духмяний смачний хліб. Пишається Чернобаївщина і своїми працьовитими й талановитими людьми, чернобаївці – своїм селищем, яке дуже люблять і яким пишаються. про яке складають вірші та пісні.

Вихователь. Найкращих трударів Чернобаївщини занесено на Дошку пошани. Ми ходили на екскурсію і бачили цих людей, а ще вчили вірш подяку. Хто з вас пам'ятає його?

Дитина: Від щирого серця ми дякуємо вам,

Вклоняємось вашим робочим рукам

Спасибі вам скажем у цей чудовий час

За вашу роботу, за ваші турботи,

За піклування про нас.

Фізкультхвилинка:

Дружно встаньте, потягніться,

Одне до одного всміхніться,

Землі рідній поклоніться,

Вправо, вліво поверніться.

Раз присіли, два присіли

І на стільчики тихо сіли.

Вихователь: А чи знаєте ви, що в нашого селища теж є свої символи (герб та прапор).

Ось давайте розглянемо їх. На гебрі Чернобаю зображено 2 снопи на зеленому полі, покладені хрест-навхрест, вгорі над снопами є хрест, який означає, що раніше частина земель належала Києво-Печерській Лаврі, землі обробляли монахи. Внизу три великі дуги, які відділяють чорну землю – це Кургани. Кургани, діти, це могили, у яких раніше хоронили загиблих воїнів. Але у ці могили клали не одного, а декілька загиблих.

Срібна лінія символізує річку Ірклій, що протікає через наше селище. На прапорі зображено герб Чернобаю.

Вихователь: Що ми з вами розглядали? Що означає герб Чернобаю?

У слові Батьківщина є щось світле, святе: земля, рідна домівка, сині ріки, ліси, поля. Починається Батьківщина від рідного порога, а отже з батьківської хати. Ви повинні знати, що в людській оселі першорядну роль відіграє не багатство, а чистота і охайність, які милують око.

У народі говорять: «Хата хоч і бідненька, але чиста й чепурненька, а тому гарна і веселенька». (розгляд зображення української хати, розповідь дітей за картинками, порівняння з сучасним)

Вихователь: Зараз, на жаль, залишилося не так багато таких чудових українських хат. У містах та селах будують сучасні будинки, дехто з вас навіть живе у багатоповерховому будинку. А чи хотіли б ви жити у такій хатинці? А що б ви могли розповісти про свій будинок? (розповіді дітей)

Гра «Продовж речення»:

- Я люблю своє селище, тому що...
- Мій дім милує око, тому що...

Вихователь: Ось скільки цікавого ми дізналися сьогодні про Україну, про Чорнобай, про красу, про її минуле й сучасне.

Любїть Україну, як сонце любїть,

Як вітер, і трави, і води

В годину щасливу і в радісну мить,

Любїть і в годину негоди.

Любїть Україну у сні й наяву,

Вишневу свою Україну,

Красу її, вічну, живу і нову,

І мову її солов'їну. В. Сосюра

Гордістю нашого краю є шестиразовий чемпіон світу з греко-римської боротьби Іван Піддубний та олімпійський чемпіон Андрій Іванович Хімч.

КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ

(для дітей старшого дошкільного віку)

Мета: ознайомити дітей з історією свого рідного Чорнобаївського краю. Поповнити знання дітей про людей спорту, спираючись на місцевий народознавчий матеріал; виховувати в дітей потяг до здорового способу життя, бажання наслідувати земляків, які прославили своїми спортивними здобутками Україну, бажання більше дізнатися про минуле рідного краю.

Матеріал: документація історико-краєзнавчого музею І.М. Піддубного.

Хід.

Вихователь: Сьогодні малята ми помандруємо в далеке минуле нашого краю, побачимо як жили наші прадіди – славні козаки. Мова піде про наш Чорнобаївський край. Ось послухайте ці віршовані рядки:

Тече Ірклій закріпано водою

Над берегами хати чепурні

Мій Чорнобай милуюся тобою

Садками в квітах сяєш ти мені.

- Про що розповідається в цьому вірші?
- Що ми знаємо про наш рідний край?

Чорнобаївщина – старовинний край з найкращими і найродючішими землями в усьому світі. Край, який вирізняється серед інших своєю національною самобутністю, щирістю, гостинністю, глибокою історією найдавніших козацьких поселень.

Жив собі на своїй землі наш народ, сів хліб, вирощував худобу. Та настали важкі часи. На наші землі напали вороги. Селяни не хотіли терпіти знущання і найсміливіші тікали в безмежні, безлюдні степи і там оселялися. Там люди займалися полюванням, рибальством. А щоб захистити себе брали до рук зброю. Цих вільних, незалежних людей називали козаками. У своє товариство козаки приймали кожного охочого, якби він вірно служив Україні.

Отже і на нашій Чорнобаївській землі жили козаки. І в одній такій сім'ї, в мальовничому селі Красенівка, де бере початок наша річка Ірклій, народився хлопчик. Назвали його Іваном на честь діда – славного козака. Сильним був їхній рід, міцним як дуб – мабуть через те і прізвище було Піддубний. Ріс хлопчик міцним і сильним. Вчив дід малого Іванка хліборобської праці, виховував гордість за, свій рід, за свою землю. Важко було працювати Іванкові. І коли він підріс теж не захотів терпіти панських знущань, залишив рідне село і вирішив пошукати собі кращої долі.

Спочатку він працював вантажником і багато займався спортом. А згодом став славетним борцем, якого не міг побороти ніхто на світі. Можливо це про нього була складена народна казка Іван-Побиван.

За своє життя Іван Піддубний об'їздив увесь світ. Англію, США, Голландію, Німеччину, Румунію, Бельгію, Австрію, Францію (показує ці держави на карті світу). Його називали «Король-королів, чемпіон-чемпіонів».

На жаль похований Іван Піддубний не на українській землі, а в Росії. Та український народ дуже шанує непереможного борця. У селі Красенівка стоїть пам'ятник Івану Максимовичу Піддубному. Відкрито історико-краєзнавчий музей. Щороку в цьому селі та в Чорнобаї відбувається Всеукраїнське свято богатирської сили на призи пам'яті Івана Піддубного.

Іван Піддубний – син землі моєї.

А скільки ще є дочок і синів

Живуть герої славною сім'єю

Не перевівся рід богатирів.

➤ Діти, а хотіли б ви стати такими сильними, як Іван Піддубний?

➤ Як ви гадаєте, що для цього потрібно робити?

Тож давайте зараз зробимо фізкультхвилинку.

Вихователь: А тепер давайте уявимо себе сильними, непереможними такими як Іван Піддубний. Пропоную вам ще попрацювати.

Дидактична вправа «Склади слово»

На столах конверти з набором букв. Кожна підгрупа дітей складає задане слово:

Козак, Силач, Чемпіон.

Дидактична гра «Закінчи речення»

➤ Я хочу стати ... (сильним, чемпіоном, борцем, спортсменом).

➤ Для цього я буду ... (займатися спортом, їсти багато вітамінів, багато гуляти на свіжому повітрі, робити зарядку).

Дійсно, щоб бути сильним потрібно дбати про своє здоров'я.

Давайте пригадаємо, які прислів'я про здоров'я ми знаємо.

Найбільше багатство – здоров'я;

Здоров'я маємо – не дбаємо, а втративши – плачемо;

Багато ходити – довго жити;

Хто день починає з зарядки – у того здоров'я в порядку.

Заняття закінчено. Я бажаю всім вам міцного здоров'я.

ЗУСТРІЧ З ОЛІМПІЙСЬКИМ ЧЕМПІОНОМ А.І. ХІМІЧЕМ

(для старшої групи)

Мета: виховувати любов до спорту, почуття патріотизму, шанобливе ставлення до всесвітньо відомих односельців, прагнення до здорового способу життя. Вчити самостійно, зв'язно висловлювати свої думки, розвивати інтерес до різних видів спорту, бажання ними займатися.

Матеріал: фотографії олімпійського чемпіона А.І. Хіміча, глобус, ілюстрації казкових героїв, слайдовий показ.

Хід.

Вихователь: *Тож сідайте тихо, діти,*

Домовляймося не шуміти.

Звами ми часу не гаймо

Заняття розпочинаймо!

Вихователь: Сьогодні у нас буде незвичайне заняття. Ми поговоримо з вами про Олімпійські ігри, у яких брав участь наш земляк – олімпійський чемпіон Андрій Іванович Хіміч.

Від нашої країни України, від нашого селища Чернобай та країна знаходиться далеко (діти дивляться на глобусі). Олімпіада об'єднує всіх спортсменів усіх країн у чесних і рівноправних змаганнях. Олімпійські ігри проводяться один раз у чотири роки на величезному спортивному святі, що сприяє спокійному миру, радості.

У 1964 році у місті Токіо (Японія) відбулися Олімпійські ігри, в яких брав участь Андрій Іванович Хіміч. Там він завоював золоту медаль з веслування.

Народився А.І Хіміч 14 грудня 1937 року у селі Макіївці Варвинського району Чернігівської області в простій селянській родині. З раннього дитинства любив природу, а найбільше – річку Удай, з якою пов'язане його подальше життя.

Навчаючись у школі, полюбив фізкультуру, захоплювався спортивними змаганнями. Його вчитель побачив майстерність і виконавчу дисципліну, розвинув фізичні здібності Андрія і допоміг юнакові стати чемпіоном району у лижних перегонах.

Після закінчення школи Андрій Хіміч вступив до Черкаського педагогічного інституту на факультет фізичного виховання. Викладач факультету ввів у програму літньої підготовки лижників греблю на човнах. Андрій Хіміч почав приборкувати човна самотужки. Результати самотужного весляра вражали, бо досягли рівня найсильніших спортсменів України. Андрій Іванович був учасником першої спартакіади України.

Згодом А. Хіміч став тренером, створивши у Черкасах власну школу веслярів.

У серпні 1961-го року став чемпіоном Європи (м. Познань), гідно представивши Україну, зокрема Черкащину.

Спортсмен брав участь у змаганнях з веслування на каное-двійці на XVIII Олімпійських іграх (Токіо), здобувши перемогу. Андрію Хімічу було присвоєно звання заслуженого майстра спорту СРСР, він нагороджений медалями «За трудову доблесть». Найдорожчу реліквію – «золоте каное» А. Хіміч передав в експозицію Черкаського обласного краєзнавчого музею.

Працюючи тренером, Андрій Іванович брав участь у змаганнях найвищого рангу, готував гідну спортивну зміну. У 1966 році став чемпіоном України на дистанції 1000 м. на каное-одиначці. Були й інші перемоги.

Андрій Іванович – олімпійський чемпіон, триразовий чемпіон Європи, семиразовий чемпіон СРСР, п'ятнадцятиразовий чемпіон УРСР, заслужений майстер спорту, заслужений тренер УРСР, ім'я якого увійшло в усі спортивні енциклопедії світу. Він є почесним громадянином смт. Чернобай.

Вихователь: Діти, а ви знаєте, що є символом Олімпійських ігор?

Так, це різні тварини, та інші стилізовані зображення, котрі асоціюються в уявленні більшості людей з приймаючою країною.

Сьогодні до нас завітав ведмедик. Різні види ведмедів були талісманами літніх та зимових олімпіад 1980р., 2002р., 2008., 2014., 2018. Він задав нам завдання.

Першим завданням для вас буде доповнити прислів'я про спорт і здоров'я. Уважно слухайте кожне прислів'я і хто знає, піднімайте руку:

- Здоров'я в порядку – дякуй...зарядці.
- Хто спортом займається, той сили...набирається.
- Ніхто не потурбується за тебе краще, ніж...ти сам.
- Не бігаєш здоровим, побіжиш, коли...захворієш.
- Рухайся більше – проживеш...довше.

Молодці, ви знаєте багато прислів'їв.

Гра «Збий кеглі»: уважно слухайте умови другого завдання. Я запрошую сюди капітанів команд. Перед вами стоять кеглі, вам потрібно збити їх ось цим м'ячем. Хто скільки зіб'є, той стільки і отримає фішок для своєї команди.

Фізкультхвилинка:

*Ну що ж є час для відпочинку,
Тож проведем фізкультхвилинку.
Встаньте, діти, посміхніться,
Землі нашій поклоніться
За щасливий зимний день,
І до неба потягніться,
В різні боки похиліться,
Веретеном покрутіться,
Раз присядьте, два присядьте
І за столи тихо сядьте.*

Завдання третє – загадки. Я вам зараз буду зачитувати загадки на спортивну тематику і вам потрібно їх відгадати. За кожну правильну відповідь ви отримаєте по одному жетону.

*Яним ранком повз дороги
На траві блищить роса.
По дорозі їдуть ноги
Та біжать два колеса.
У загадки є секрет
Що це? Мій...(велосипед).
Кинеш в річку – не тоне,
Б'єш об стіну – не стогне...(м'яч).*

*Ніг від radoців не чую,
З гірки сніжної лечу я.
Став для мене спорт рідніше.
В цьому допомогли...(лижі) тощо.
От і закінчилося наше заняття.*

- Що ж вам найбільше сподобалось на занятті?
- Що нового ви дізналися?
- Як звати нашого земляка, який став олімпійським чемпіоном?
- Що він здобув і у якій країні?
- Яким видом спорту він займався?

Пройде час і, можливо, хтось із вас теж прославить себе у спорті, музиці, науці, у хороших справах так, як наші відомі земляки.

Запорукою успіху по ознайомленню дітей з рідним краєм є співпраця з батьками. Батьки разом з дітьми беруть участь у виставках малюнків «Мій рідний край», «Мое селище», «Мої славетні земляки»; у створенні фотоетюдів і родинних газет про містя, де

вони побували з сім'єю. На святі селища «Свято богатирської слави», присвячене І. Піддубному, де вони занурюються в атмосферу спільної радості та веселощів, де відчувають себе рівноправними мешканцями свого рідного селища.

Також проводимо анкетування, яке допомагає з'ясувати, якої допомоги потребують батьки, що їх цікавить. Потім з педагогами, на основі вивчення анкет, плануємо консультації, надаємо інформативну допомогу.

Особливого значення набувають Дні відкритих дверей, коли батьки мають змогу стати учасниками освітнього процесу.

У Батьківському куточку висить «Скринька побажань, зауважень, запитань», яка ніколи не буває порожньою. Також ми широко використовуємо районну газету «Наше слово» для пропаганди всіх заходів, які проводяться у нашому закладі.

*Василенко Тамара Костянтинівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу №19 «Світлячок»
(ясла-садок комбінованого типу)
Смілянської міської ради
Черкаської області*

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

Анотація. Праця містить теоретичне обґрунтування роботи музичного керівника над формуванням морально-етичних цінностей у дітей дошкільного віку засобами українського музичного фольклору. Надається розробка тематичного заняття, яке спрямоване на виховання моральних норм та цінностей, закріплення й вдосконалення знань народної творчості (пісні).

Формування моральних цінностей – тривалий процес, в якому дитячий садок є дуже важливою ланкою. Сенс цього процесу полягає в поступовому усвідомленні внутрішніх, духовних якостей, якими керується людина в повсякденному житті, сприйнятті стандартів поведінки, спілкування, наслідуванні позитивних моральних якостей прийнятих в певному суспільстві.

Н.І. Стефаненко, етнопсихолог: «Діти не просто базова цінність українців. У дітях збираються національні коди. Це їм через колискові пісні закладаються цінності, які залишаються в підсвідомості на все життя. Це їхні гени допомагають сприйняти все те, що є для українців святим. Це в їхніх головах звучання української мови активує щось таємниче і важливе, чого ми поки що не розуміємо, але головне – саме через особливе ставлення до дітей українці стали таким народом, яким вони є».

Різноманітні напрямки у вихованні морально-етичних цінностей у дітей нерозривно пов'язані між собою і повинні бути присутніми в нашій педагогічній діяльності кожен день. Неможливо уявити собі людину, яка глибоко знає історію і культуру свого народу, його багатовікову фольклорну спадщину і не має поваги до цієї культури, відчуття нерозривності зі своїм народом і гордості за нього. Дитина з перших років життя повинна серцем і душею полюбити свій рідний край, його культуру, а педагоги і батьки викликати почуття національної гордості, допомогти усвідомити себе причетним до українського народу, що називається «пустити коріння в рідну землю». Дошкільний вік, за твердженням психологів – кращий період для формування моральних якостей особистості дитини.

Моральне виховання в дошкільному закладі відбувається завдяки цілеспрямованим педагогічним впливам, ознайомленню дитини з моральними нормами поведінки в процесі

різних видів діяльності (ігрової, комунікативної, трудової, пізнавально-дослідницької, продуктивної, музично-художньої, художньо-літературної). Все це є для дитини своєрідною школою, де вона набуває досвід моральних відносин, засвоює правила поведінки, елементарну культуру мовлення, в неї формується емоційно-моральне ставлення до навколишнього світу.

Головною метою педагога в процесі формування морально-етичних цінностей у дошкільників є створення оптимальних умов для всебічного розвитку дитини через грамотну побудову цілісного педагогічного процесу в дошкільному закладі на основі поєднання досвіду традиційної системи дошкільної освіти і інтеграції принципів народної педагогіки.

Маленьким дітям ще не в повному обсязі зрозумілі поняття про моральні та етичні цінності, норми суспільної поведінки, але ми знаємо, що саме в ранньому дитинстві зароджуються основні ціннісні якості і поведінкові критерії особистості. Для дитини найголовніший приклад – це мама, близькі і рідні люди, що оточують її, це дитячий садочок з його вихователями та друзями. Від того, що бачить і чує дитина з дитинства, залежить формування її свідомості і ставлення до навколишнього.

Музична діяльність, музичне мистецтво сприяє моральному становленню людини, формуванню етичних норм і естетичного сприйняття довколишнього світу, формуванню особистості дитини. Музичне мистецтво дуже широко і глибоко захоплює найрізноманітніші аспекти людини – не тільки уяву і почуття, а й думку і волю.

Психологи відзначають, що у дошкільному віці бажано виховувати дітей на національній музиці: легке і природне її засвоєння забезпечується наявністю так званого музичного генотипу.

Виховання моральності на музичних заняттях має величезне значення, тому що мова йде про долю нинішнього і майбутніх поколінь, вони повинні стати зрілими духовно, емоційно і інтелектуально.

На основі вітчизняних творів, українських пісень, співанок, народних мелодій, обрядових ігор виховуються в молодому поколінні якості, які в усі часи відрізняли український характер: доброта, відвертість, гідність, співчуття, благородство, толерантність, готовність захищати рідну землю.

Необхідність виховання моральних цінностей саме під час музичних занять виникає насамперед в зв'язку з природним прагненням малюків до пізнання культурних та моральних цінностей свого народу. Але не є секретом, що знайомство і засвоєння музичного фольклору в закладах дошкільної освіти досить обмежене. Саме цей фактор вимагає від нас посиленої і систематичної роботи з виховання морально-етичних якостей у дошкільнят засобами музичного фольклору, а не поверхневої, епізодичної роботи. Музичний фольклор, що володіє головною виховною функцією – формуванням морально-поведінкових культурних норм людини, виявляється поза увагою педагогів.

Який же внесок ми можемо внести в цей процес в дитячому садку, зокрема, на музичних заняттях?

Всю роботу в цьому напрямку можна розбити на чотири блоки:

- знайомство дітей з народними обрядовими піснями («Щедрик-ведрик» в обр. Я. Степового, «По дорозі жук, жук», «Щедрий вечір, добрий вечір», «Ку-ку, ку-ку, чути в ліску» та ін.)
- музичними народними іграми («Галя по садочку ходила», «Пішли діти в поле», «Журавель», «Яструб і курчата», «Ой, єсть в лісі калина», «Чий буде вінок», «Ой на Івана, та й на Купала» та ін.)

- народними танцями («Український танець», «Танець хлопців-козачків», «Топчу ряску», «Українська полька», тощо.)
- народними інструментами (бандура, сопілка, бубон, кобза та ін.).

При підготовці занять, спрямованих на формування і розвиток моральних якостей малюків, основним засобом виступає музичний фольклор. Вивчення календарних свят, обрядів, які передавалися в кожній родині з покоління в покоління, пов'язаних з ними пісень, я розглядаю як базу, як основу формування національної свідомості дошкільнят. І як новий рівень, більш складний – через історичні, козацькі, обрядові пісні, героїчний епос намагаюся сприяти усвідомленню й розумінню старшими дошкільниками історичного минулого нашого народу.

Під час роботи над конспектом заняття я дотримуюсь такої позиції: пізнання дітьми народної культури не повинно зводитися до суми розучених музичних творів, а має передбачати створення такої атмосфери, в якій ці твори можуть виникати і існувати, коли народна мудрість глибоко проникає в свідомість. Тому, поряд з музичним фольклором, я включаю в заняття твори усної народної творчості (прислів'я, приказки, загадки, лічилки), народні промисли (гончарство, ткацтво, вишивку, мистецькі твори). Це сприяє найбільш яскравому й повному сприйняттю музичних образів. Заняття містять матеріал зрозумілий, доступний, розрахований на вікові особливості. Музично-фольклорні ігри також допомагають дітям зрозуміти значення і сенс народних обрядів та звичаїв, поринути в світ музичних образів.

Музичний матеріал має бути різноманітний. Одна тема логічно переходить в іншу і зачіпає життєво важливі аспекти людського життя – від предметного бачення світу до проблем етичної поведінки, моральних цінностей особистості.

Заняття включають в себе певний зміст: народний календар, народні звичаї і обряди, побут, уклад життя, різні жанри народного фольклору; і види музичної діяльності: слухання, музичне сприйняття, спів, народна хореографія, музично-фольклорні ігри, театралізація, гра на народних інструментах.

Вивчення національно-культурних традицій я розбила на три частини. Оскільки початок занять традиційно припадає на вересень місяць, то і знайомство з календарно-землеробськими піснями і святами починається з осінніх обрядів і традицій України. Друга частина – це цикл зимових свят і третя – свята весняно-літнього періоду.

У дитячому садку з боку педагогів відводиться немало часу на моральне та культурне виховання дітей: це і знайомство з культурою рідного краю, і спостереження за природою рідного міста, і читання казок і розучування прислів'їв і приказок українського народу, і залучення дітей до суспільно-корисної праці. Але показовим моментом формування особистості дитини, що усвідомлює себе частиною суспільства – є свято.

Дітям приносить радість не тільки свято, як таке, а й підготовка до нього, в ході якої вони знайомляться з музичним матеріалом, історією, звичаями, побутом, костюмами, усною народною творчістю. В народних святах, обрядах, іграх немає глядачів: різноманітність ролей дозволяє кожному стати дійовою особою у відповідності зі своїми вподобаннями й здібностями: хтось кращий танцюрист, і він перший в танці, хтось знає і з задоволенням виконує народні пісні, а в когось чудові акторські здібності і він виконує ролі головних героїв.

У дитячому садку проводиться безліч свят, які допомагають у формуванні морально-етичних та естетичних цінностей у свідомості малюків. Це обжинки та осінній ярмарок, під час яких малюки вивчають та співають хліборобські, козацькі, побутові пісні; цілий цикл зимових свят: від Миколая, коли всі в очікуванні подарунків, до Різдва, Маланки й Василя,

коли діти із задоволенням щедрують і колядують, Андрія – Калита, Стрітіння, коли кожен вже чекає перемоги весни над зимою; весняні та літні свята, такі як Вербна неділя, Великдень, під час яких підсвідомо виникає почуття радості, бажання дарувати цю радість ближнім; Івана Купала, коли діти знайомляться з доступними їм віку піснями, обрядами та міфами пов'язаними з цим святом.

Під час підготовки до свят і розваг, їхнього проведення, розвиваються патріотичні почуття, риси характеру, які на підсвідомому рівні зв'язують дитину зі своїм родом, вчать цінувати й берегти свою родину. Використовуються народні пісні, танці, хороводи, обрядові ігри, яскраві народні іграшки, народні інструменти, барвисті предмети декоративно-прикладного мистецтва, національний одяг. На музичних заняттях проходить знайомство дітей з народними музичними інструментами, розповідається про те, що за старих часів народні інструменти люди виготовляли своїми руками.

Дітям дуже подобається влаштовувати народний оркестр, особливо під українські народні мелодії, де присутні різні темпи музики, яких необхідно дотримуватись, кожен інструмент вступає та зупиняється в потрібний час. Також розповідається про те, що пісні, потішки, примовки люди почали складати дуже давно, але не вміли їх записувати. І так вони передавалися з покоління в покоління, хто їх склав невідомо. Кажуть народ склав, тому їх і називають народними.

Звичайно, робота з формування моральних цінностей дошкільнят не залишає без уваги такий розділ музичної діяльності, як знайомство дітей з видатними класиками української музики. Діти знайомляться з творами М. Леонтовича «Щедрик»; Я. Степового «Ганцювала риба з раком», «Йди, йди дощику», «Павочка ходить», «Гопак»; М. Лисенка «Пісенька»; А. Філіпенка «Ой, хто, хто Миколая любить», «Зацвіла в долині», «Гече вода з-під явора»; Ф. Колесси «Обжинкова», В. Уманця «Веснянка і іншими творами народознавчого характеру. Уваги заслуговує і творчість таких українських композиторів як Н. Петраш, А. Демиденко, А. Морозов та інші. Це пісні про рідний край та рідну природу, про Батьківщину та звичаї українського народу, про захисників вітчизни, тощо.

Робота музичного керівника багатогранна. У процесі роботи з дітьми музичний керівник використовує різні форми, види роботи, але вся його діяльність спрямована на всебічний і гармонійний розвиток дітей. Заняття музикою впливають на загальну культуру, поведінку дошкільника. Чергування різних завдань, видів діяльності (співу, слухання музики, гри на дитячих інструментах, рухи під музику) вимагає від дітей уваги, кмітливості, швидкості реакції, організованості, прояву вольових зусиль: виконуючи пісню – вчасно почати і закінчити її, в танцях, іграх – уміти діяти, підкоряючись музиці, утримуючись від бажання швидше побігти, когось перегнати.

Все це удосконалює вольові процеси. Таким чином, музична діяльність створює необхідні умови для формування моральних якостей особистості дитини, закладає початкові основи загальної культури майбутньої дорослої людини.

У нашому дитсадку я намагаюся на музичних заняттях привчати дітей слухати, відчувати і любити мелодії свого народу, пишатися своєю приналежністю до нашої батьківщини. З улюбленими українськими народними піснями, танцями, іграми діти беруть участь в тематичних святах для малюків, батьків та однолітків, що сприяє поглибленому засвоєнню норм поведінки, звичаїв і традицій, ціннісних моральних і етичних орієнтацій.

ПІСНЯ – ГОЛОС ДУШІ

(тематичне заняття для дітей старшого дошкільного віку)

Мета: Продовжувати розвивати потяг та інтерес до української народної пісні. Формувати основні співочі вміння. Спонукаати дітей творчо проявляти себе в різних видах

діяльності: музична гра, драматизація, танець, спів. Виховувати повагу до людей старшого віку, гостинність, дружелюбність, любов до звичаїв і традицій українського народу.

Діючі особи: ведуча – вихователь; дівчата – веснянки, купалинки, донька, матуся, бабця, щедрувальниці; хлопці – козаки, покупці, щедрувальники, дідусь, батько, син.

Хід.

Ведуча: Українська пісня... Вона є однією із святинь нашого народу, найціннішим духовним скарбом, його гордістю і красою.

Хто не зачаровувався мелодійним українським співом! Пісня – це душа народу, це безмежне поле, що безкінечно розквітає любов'ю, надіями на щасливе майбуття та спогадами про героїчне нелегке минуле. Вона пробуджує до життя спогади про свіжий, щойно з печі, бабусин хліб, дідусеві оповіді з минулого, суворі татові повчання та теплі материнські долоні.

З давніх-давен Україна славилася піснями, які дбайливо, як найдорожча реліквія, передавалися від покоління до покоління. Пісня супроводжує нас від самого дитинства, давайте хоча б пригадаємо як мати співала ці легкі, як сон, пісні над колискою своєї дитини.

І в цю хвилину ми поринаємо у чарівний світ народної пісні, з якої починається розквіт природи, весна людського життя.

Дитина: *Виграє сопілонька у ліску
Красується землянка у вінку
Скрізь весняне листячко мерехтить
В колиці дитинонька мирно спить.*

Пісня «Ой ходить сон коло вікон»

Дитина: *Народна пісня, дума чи романс
У душу лється і заповоняє.
Та заворожує, чаклує нас,
І в саме серце раптом проникає.*

Ведуча: Пісня супроводжує українців від колиски все життя, бо нема такої події в житті народу, нема такого людського почуття, яке б не озвалося в українській пісні чи ніжністю струни, чи рокотом грому, чи веселим сміхом діточок.

Пісня-гра «Подоляночка»

Ведуча: Не одна весна минає. Дитина швидко підростає

Танець «Кривий танок»

Дівчинка сідає на стільчик плете вінок. Друга дівчинка читає вірш.

На Івана, на Купала

В лузі Наточка гуляла.

Квіти Наточка зривала,

У віночок уплітала.

На голівку приміряла

І до річки поспішала.

Там дівчата танцювали,

По воді вінки пускали.

Ой зраділа наша Ната:

«Ну й Купало! Ну і свято!»

Веселилась, танцювала,

Свій віночок виглядала. Г. Шевчук

Дівчата виконують пісню «Ой, на Івана, тай на Купала»

Ведуча: А осінь вже постукала в вікно.

Чарівна осінь сонячна і світла
Ще гріє серце сонячне тепло,
Зелена барва на лугах не зникла.
І від краю і до краю
Від двора і до двора
Золотого урожаю

Знов прийшла до нас пора

Під супровід пісні «Український ярмарок» виставляється стіл з крамом.

Парний танець «Ярмарок» (діти зупиняються півколом, роблячи вигляд, що торгуються)

Звучить козацький марш. В'їжджають хлопці на конях (фітболи у вигляді коней):

Доброго дня добрим людям!

Хочемо ми щось купити,

А то й просто походити:

Подивитись, поучитись,

Заодно й повеселитись.

Дівчинка: *Ми врожай зібрали – свято вшанували,*

Щоб про щедрість українську ви не забували.

А щоб наш товар придбати,

Треба пісню заспівати!

Хлопці виконують пісню «Їхав, їхав козак містом»

Ведуча: *Повні кошики товару*

Накупили ви славу.

Час додому повертати

І покупки розглядати.

Звучить «Українська полька» діти йдуть зі сцени

Ведуча: *Час іде, літа минають*

Люди зиму зустрічають

Взимку теж чудові свята

Вже й Різдво іде до хати.

Зміна декорацій. «Родина» (хлопчики – дідусь і батько, син, дівчатка – бабуся, матуся й донька) сідає до столу. Стук у двері. На сцену виходять колядники, ведуть «козу», несуть зірку, шопку.

Дитина: *Добрий вечір, пане господарю! Дозвольте колядувати!*

Хлопці (дідусь і батько): *Дозволяємо!*

Діти співають колядку «Добрий вечір тобі..», щедрівку «Ой, сивая та і зозуленька». (Разом з господарями, наспівуючи, йдуть)

Ведуча: *Країна весну зустрічає*

Пісні весняні знов співає

І лине всюди ніжний дзвін:

«Веснонько! Прийди! Прилинь!»

Зміна декорацій.

Заклички, веснянки: «Іди, іди, дощику», «Веснянка хороводна»

На сцену виходить родина (Зпокоління) Співають пісню «Пісня солов'їна»

Ведуча: *А пісня – це душа. З усіх потреб потреба*

Лиш пісня в серці ширить межі неба.

На крилах сонце сяйво їй лиша –

Гаврилюк Меланія Вікторівна,
вихователь закладу дошкільної освіти
(ясла-садок) «Дзвіночок» №5 комбінованого
типу Жашківської міської ради
Черкаської області

СТАНОВЛЕННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ НА ОСНОВІ ТВОРІВ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Анотація. Даний матеріал висвітлює значення морального виховання дошкільників для життя в соціумі. Наводяться приклади різних фольклорних творів, розкривається їх виховне значення, пропонуються приклади з власного досвіду. Також подано зразок інтегрованого заняття з виховання моральних почуттів для дітей старшого дошкільного віку.

У народі кажуть: «День починається з ранку, річка – з джерельця, а життя людини – з народження та дитинства». Видатний педагог В.О. Сухомлинський вважав, що виховати чемність, милосердя, людяність у дітей можна тільки добром і позитивним прикладом ставлення до всього, що нас оточує.

Одним із стратегічних завдань, зазначених у національній доктрині розвитку України у ХХІ столітті є формування високої моральної культури особистості. Морально-етичне виховання – це основа соціалізації дошкільника. Дитина має навчитись вливатись у компанію однолітків, домовлятися з ними, висловлювати свої побажання, враховувати інтереси інших. Ці найпростіші риси стають першою сходинкою на шляху розвитку загальнолюдських моральних якостей.

Становлення дитини як особистості відбувається досить рано. У процесі її розвитку мораль посідає дуже важливе місце. Проблема морально-етичного виховання, розвитку особистості, формування уявлень про моральність є дуже актуальною. Ми всі розуміємо, як важливо виховати дитину доброю, чуйною, врівноваженою.

Керуючись освітньою програмою для дітей 2 – 7 років «Дитина» відповідно Базового компонента дошкільної освіти, можна визначити зміст педагогічної роботи з морального виховання з дітьми 6-го року життя (дослівно): «Продовжувати формувати уявлення про те, що усі люди різні, кожна людина особлива і не схожа на інших. Розвивати етичні уявлення дітей: продовжувати знайомити з позитивними рисами характеру (доброта, щедрість, чесність, чуйність, ввічливість, скромність, працьовитість, повага), вчити розуміти їх зміст, виділяти з конкретних ситуацій і вчинків, давати мотивовану моральну оцінку та самооцінку. Продовжувати знайомити з правилами культурної поведінки, сприяти усвідомленню необхідності їх дотримання, виховувати бажання наслідувати позитивні зразки поведінки. Вчити реально оцінювати свої можливості...». На основі цього визначено головні завдання з морально-етичного виховання дітей дошкільного віку:

- збагачення наочно-чуттєвих уявлень дітей про моральні якості, чесноти та добру поведінку;
- сприяння розумінню того, яке велике значення має дотримання моральних правил та норм у житті кожної людини;
- закріплення вміння дотримуватись моральних правил та норм у повсякденному житті;
- виховання шанобливого ставлення, любові до родини, рідних, краю, Батьківщини, природи;
- навчання дітей розумінню позитивних і негативних вчинків, оцінювати їх.

Мова – унікальний засіб прилучення людини до цінностей духовної культури різних поколінь. Ознайомлюючись з літературою і фольклором, опановуючи рідну мову, ми зростаємо корінням з історичною та культурною спадщиною свого народу. І водночас надбання найкращих зразків скарбниці народної і літературної мови стимулюють людину до творчого натхнення та морального зростання.

Одним з найважливіших джерел становлення у дитини моральних якостей є усна народна творчість, величезна сила якої традиційно використовувалась у вітчизняній та зарубіжній педагогіці як могутній чинник виховання й освіти підростаючого покоління.

Фольклор – це народна творчість, в якій «художнє відображення дійсності відбувається у словесно-музичних хореографічних формах колективної народної творчості, що виражають світогляд народу і нерозривно пов'язані з його життям і побутом».

Народна поетична творчість бере свій початок від глибокої древності, коли люди ще не вміли писати, і твори створювалися в усній формі, у них використовувалися виразні засоби живого мовлення. Виховне, пізнавальне, естетичне значення фольклору величезне, оскільки він збагачує знання людини про дійсність, впливає на особистість, закладає в людині певну базу поведінки в сім'ї, а згодом і в суспільстві: любов та повагу до членів родини, співчуття, бажання допомогти старшим, піклування про менших, дружні стосунки в колективі (дитячий садок, школа, навчальний заклад, колектив, де працюєш тощо), бажання допомогти випадковому перехожому.

Фольклору властива така риса, як традиційність. Фольклор бере витоки з народних традицій, своїми коренями сягає в давнє минуле. Саме завдяки йому забезпечується нерозривний взаємозв'язок між минулим і сучасним, він також є скарбницею сталих народних звичаїв і стимулятором їх подальшого розвитку.

До поетичної народної творчості належать казки колисанки, байки, легенди та короткі і влучні вислови – приказки, прислів'я, прикмети, загадки, каламбури, примовки, заклички, мирилки, дражнилки, вітання, побажання, заговори, замовляння.

Найулюбленишим жанром для дітей є, звісно, українська народна казка. Вона – своєрідний місток між поколіннями.

Казка – розповідний (здебільшого народнопоетичний) твір про вигаданих осіб і події, переважно з участю фантастичних сил. Казка (від слова «казати», розповідати) – епічне оповідання чарівно-фантастичного, алегоричного і соціально-побутового характеру із своєрідною традиційною системою художніх засобів, підпорядкованих героїзації позитивних, сатиричному викриттю негативних образів, часто гротескному зображенню їх взаємодії.

Важко переоцінити значення казки у вихованні дітей. К. Ушинський назвав казки «першими блискучими спробами» створення народної педагогіки і вважав, що навряд чи хто-небудь був би спроможним «змагатися в цьому випадку з педагогічним генієм народу». Високо оцінюючи виховне значення казки, К. Ушинський зазначав: «Я рішуче ставлю народну казку недосяжно вище від усіх оповідань, написаних спеціально для дітей освіченою літературою... У народній казці велика, сповнена поезії дитина-народ розповідає дітям про свої дитячі мрії і принаймні наполовину вірить сама в ці мрії».

Народна казка потрібна кожній дитині як її насущний, духовний хліб, який ніколи не приїдається. Адже казка зачаровує дитину образністю рідного слова, красою співучої української мови, виховує морально, навчає етичному поведженню в соціумі, вмінню вирішувати різні життєві ситуації мирно, відстоювати свою та поважати чужу думку. Саме про це писав І. Франко: «Оті простенькі сільські байки, як дрібні, тонкі корінчики, вкорінюють у нашій душі любов до рідного слова, його краси, простоти і чарівної

милозвучності. Тисячі речей у житті забудете, а тих хвиль, коли вам люба мама чи бабуся оповідала байки, не забудете до смерті». Великий Каменяр вважав, що казки впливають на моральне виховання дітей, прищеплюють любов до природи, бажання її охороняти. Ось чому він писав: «Я бажав би, щоб наші діти в інтересі здорового й морального розвитку якнайдовше витали фантазією в тім світі простих характерів і простих відносин... Відси вони винесуть перші і міцні основи замилювання до чесноти, правдомовності і справедливості, а надто любов до природи і охоту придивлятися близько її творам, прислухатися її таємній мові, чути себе близькими до неї, підглядати, а далі й прослідувати її великі загадки».

Я також вважаю, що виховання моральних почуттів є фундаментом, який сприяє нормальному входженню людини у соціум. Моральне виховання не може відбуватись окремо, воно переплітається з патріотичним та національним вихованням, бережним ставленням до оточуючих людей, до природного довкілля.

Я вважаю, що основи моральності закладаються ще з сім'ї, починаючи з народження дитини (ставлення рідних до немовляти та немовляти до голосів, образів членів сім'ї). Згодом дитина вбирає в себе правила та норми поведінки між членами родини: ставлення старших до менших і навпаки, ставлення до сімейних та національних традицій. Тому, як на мене, власний приклад дорослого – це еталон морального виховання дитини.

Колискова, забавлянка, потішка, казка тощо навчають дитину ставленню до самої себе, навчають правильному ставленню до людей та всього живого, відношенню до різних неординарних ситуацій, подій, які складаються на її (дитини) шляху.

Отже, на мою думку, не можна виховати морально свідому особистість без бази, яку створює народна педагогіка.

Прийшовши до дитячого садка, дитина опиняється в новому колективі, де вже вихователь, але знову ж за підтримки батьків, продовжує виховувати моральні якості дитини.

Особисто я в своїй роботі багато уваги приділяю вихованню саме моральних почуттів. Починаючи ще з раннього віку і далі, в повсякденному житті та під час організованої діяльності привчаю дітей дружити, ділити спільні іграшки, просити про допомогу, вибачатися за потреби, а згодом, самим домовлятися про спільну діяльність. Виховую інтерес до фольклорних творів, використовуючи їх в різних видах роботи та ситуаціях на протязі всього дня. На прогулянці перевіряємо прикмети, вивчаємо прислів'я та приказки про природу, бережне до неї ставлення, граємося в народні рухливі ігри «Подоляночка», «Віночок», «Галя по садочку ходила», «Сірий кіт», «Панас» та інші, в яких відображається побут нашого народу, ставлення до оточуючого, засвоюються правила життя в соціумі, адже гра – це проекція реального життя. Граючи в різні ігри, діти отримують та засвоюють не тільки певні еталони та приклади поведінки, але й паралельно розвивають комунікативні навички (встановлюють свої правила, навчаються домовлятися, промовляють різні діалоги, вдосконалюють мелодико-інтонаційну та темпо-ритмічну сторони мовлення, вправляються також в невербальних засобах спілкування: міміка, жести), також отримують емоційне задоволення.

Розучуємо колискові під час занять та рольових ігор з використанням ляльок в ранньому віці. Саме такі пісні, які дитина чує ще з народження, виховують в неї любов до рідних та оточуючих її людей, до природи рідного краю.

Особливого значення у своїй роботі приділяю саме казці. Казка, на мою думку, – своєрідний місток між поколіннями. Розповідаючи дітям казки, намагаюся за допомогою різної інтонації, сили голосу, тембру підсилити враження від почутого, донести потрібну інформацію, зробити акцент на головному та підвести дітей до певних висновків самостійно чи з допомогою навідних запитань вихователя.

Казка – це той цінний матеріал, який виховує буквально всі риси характеру. «Курочка Ряба» навчає співчувати іншим, заспокоїти та підтримати в потрібний час, «Ріпка» – працювати колективно, вірити в свої сили, допомагати один одному, «Колобок» – виховує слухняність та обережне ставлення до незнайомих людей, «Солом'яний бичок» – вірити у власні сили та довіряти обіцянкам інших, «Півник та двоє мишенят» – навчає бажанню працювати та допомагати, «Котик і Півник» – не довіряти незнайомим людям, вмінно товаришувати та бажанню прийти на допомогу друзям, «Івасик Телесик» – виховує повагу до батьків, турботу про них, співчуття, змогу знайти вихід з дуже непростой ситуації, «Кривенька качечка» – поважати особистий простір ближнього, «Лисичка-сестричка та вовк-панібрат», «Коза Дереза» – пам'ятати, що брехня завжди буде покарана, «Лисичка і Журавель» – навчає гостинності, правилам етикету.

Якщо порівнювати будь-яку націю з деревом, то слід сказати, що не буває здорового гілля, якщо пошкоджено коріння.

Отже, виховання морально-етичних почуттів – це запорука становлення «здорової» нації, яка, йдучи вперед, відчуває величезну підтримку минулих поколінь, його багаж знань, вмінь, міць та виховну силу народного слова.

НА ГОСТИНУ ДО КАЗКИ

(заняття з розвитку мовлення, художньої літератури, ліплення для старших дошкільників)

Мета: закріпити знання дітей про казку як жанр фольклору, називати їх, пригадати, які вони бувають (народні, авторські). Розширити знання дітей про різні риси характеру, закріпити їх в словнику, розуміти їх значення, характеризувати героїв казки. Продовжувати вчити дітей відповідати на запитання вихователя, граматично правильно будувати речення-відповідь, пояснювати та відстоювати свою думку. Пригадати назви борошняних виробів. Вправляти дітей в узгодженні рухів з текстом вірша, прийомах ліплення, вмінні гармонійно поєднувати кольори в роботі, ділити, дотримуючись пропорції шматок пластиліну (за потреби). Розвивати зв'язне мовлення, словниковий запас, мислення, вміння аналізувати, робити відповідні висновки, прийоми ліплення, уяву, фантазію, дрібну моторику пальців рук. Виховувати позитивні риси характеру, любов до казки, естетичний смак, охайність, вміння працювати злагоджено, інтерес до заняття.

Матеріал: смайлик з картону, ілюстрації до казок, пластилін, дощечки для ліплення, коробочка-посилка, вологі серветки.

Хід.

Вихователь. Діти, ми з вами знаємо дуже багато казок. Які бувають казки? (Авторські та народні). Давайте їх пригадаємо. (Вихователь показує ілюстрацію, діти називають казку: «Ріпка», «Колобок», «Рукавичка», «Котик і Півник», «Лисичка і Журавель», «Солом'яний бичок», «Івасик Телесик», «Коза Дереза», «Півник і двоє мишенят», «Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат», «Коза і семеро козенят», «Кривенька качечка» та інші).

Скажіть, яка казка чи казки вам найбільше подобаються? Чим? (Відповіді дітей).

Вихователь. А зараз я пропоную пограти з вами в гру «Назви казку» (за прочитаним уривком, де немає в тексті назв героїв та персонажів).

Вихователь. Давайте згадаємо свого улюбленого персонажа і спробуємо розповісти про нього:

- З якої казки герой (персонаж)?
- Які риси характеру йому притаманні?
- Чим він вам сподобався?
- Чи є у вас з ним якісь спільні риси характеру? Які?
- Яких рис характеру йому, можливо, не вистачає?

Вихователь. Я пропоную погратися з вами в гру і назвати гарні риси характеру не тільки персонажів знайомих нам казок, а й людей, які нас оточують. (Діти стають в коло, передають намальований і вирізаний з картону смайлик, називають по черзі слова, які характеризують позитивні риси характеру. Наприклад: доброта, щирість, любов, милосердя, хоробрість, працьовитість, подільчивість, мудрість, розсудливість, радість, веселощі, завзятість, турботливість, співчуття, співпереживання, терпимість, миролюбність, врівноваженість тощо).

Вихователь. Коли я була маленька, я теж дуже любила казки, особливо одну, а яка це казка, ви здогадаєтеся, коли відгадаєте ось цю загадку:

У охайненькій хатинці працьовитий Півник жив,

І від рання до смеркання працювати він любив.

Ще жили з ним мишенята, їх цікаво звали.

Цілий день вони, ледачі, у полі стрибали.

До роботи неохочі, а як їсти – тут як тут.

Пригадайте, любі діти, як цю казочку зовуть? (Півник і двоє мишенят).

Вихователь. Я пропоную трішечки відпочити і пригадати руханку, яку ми з вами знаємо:

Вранці Півник уставав, голосок свій подавав:

– Кукуріку! Кукуріку! *(Махи руками в сторони).*

Раз знайшов він колосок і поклав його в мішок. *(Нахили тулуба вперед, руками імітують збирання колосків).*

До млина із ним пішов *(марширують на місці, обидві руки імітують тримання мішка на плечах).*

І на борошно змолот *(крутять зігнутими в ліктях руками).*

І щоранку залюбки випікав він пиріжки *(імітують руками ліплення пиріжків).*

Ой, які вони смачні, і рум'яні, й запавні! *(Нахили тулуба в сторони з розведеними руками, носиком вдихають аромат пиріжків).*

Вихователь. Діти, давайте з вами згадаємо цю казку:

- Чому мишенята не хотіли допомагати Півникові?
- Яка риса характеру їм притаманна?
- Чи гарна це риса характеру?
- Що означає поняття «лінивий»?
- Які риси характеру мав Півник?
- Поясніть значення слів «працьовитий», «завзятий», «турботливий»?
- Пригадайте, як закінчилася ця казка?
- Чому Півник не пригостив мишенят?
- Чи правильно вчинив Півник? (Розглянути всі можливі відповіді).
- Чому мишенята тихо вийшли з-за столу?
- Як ви вважаєте, чи задумалися мишенята над своїми вчинками?
- Як, на вашу думку, вчинять мишенята наступного разу? Чому?
- Як би ви вчинили на місці Півника? Чому?
- Яку приказку ми вивчили, слухаючи казку?
- А чи шкода вам мишенят?
- То які риси характеру притаманні нам?

Вихователь. У мене є гарна ідея. Можливо, хтось здогадався яка? Я пропоную допомогти мишенятам і виготовити для них різні смаколики. Давайте згадаємо, що виготовляють з борошна?

Вихователь. Подумайте, будь ласка, чим би ви пригостили мишенят. (Діти називають, хто що «готуватиме», самостійно вибирають необхідний колір пластиліну, розподіляють його на потрібні частини, за допомогою різних прийомів ліплення «готують» вироби, оздоблюють їх (за потреби), презентують. Вихователь здійснює контроль за ходом роботи, дає необхідні вказівки та інструкції).

Вихователь. Молодці, гарно працювали і отримали гарні вироби. Ми покладемо їх у коробку і відправимо мишенятам «Новою поштою». Як ви гадаєте, зрадіють мишенята, отримавши посилку?

Підсумок:

- Про що ми сьогодні розмовляли?
- Яку добру справу ми сьогодні зробили?
- Чи зміниться поведінка мишенят наступного разу? Чому?
- Що найбільше вам сподобалося сьогодні?

Зіменко Олена Леонтіївна,
вихователь закладу дошкільної
освіти № 8 «Зірочка»
загального розвитку
Ватутінської міської ради
Черкаської області

КРАСА І СИЛА РІДНОГО КРАЮ – ЧЕРКАЩИНИ

Анотація. За допомогою коректурних таблиць старших дошкільників знайомлять з цікавими фактами рідного міста, а пропонуючи цікаві завдання, можна розвивати мислення дітей, спонукати їх розмірковувати. Діти мають змогу переконатися, що найкраща та земля, на якій вони народилися і живуть.

Загальновідомо, що пріоритетною складовою будь-якої системи освіти є виховання патріотизму. Образно кажучи, патріотизм – це своєрідний сплав почуття й думки, осягнення святині – Батьківщини не тільки розумом, а перш за все серцем. Тому перед батьками та педагогічними працівниками постає важливе завдання – ще з колиски прищепити дитині любов до материнської мови, пісні, своєї домівки, рідного міста, батьків і усіх людей, природи рідного краю, звичаїв, поваги до традицій народу, людської праці, прагнути не лише зберігати духовні скарби народу, а й примножувати їх.

Любов до Вітчизни починається з любові до своєї малої Батьківщини – місця, де народилася людина.

«Людині визначено Богом місце народження. Вона не може нічого змінити, як не може змінити себе саму. А якщо щось із того, призначеного їй, змінить, то не на краще. Чуже ніколи не буває кращим за своє. І куди б ти не пішов, твоя Батьківщина буде завжди з тобою» відзначав Юрій Мушкетик.

Можливо любов до рідного краю, міста починається тоді, коли вранішній золотавий промінчик сонечка пестить дитячу голівку, а гілочка вишні в маминому саду шепоче про барвисту красу зелених дерев, терпкі запахи материнки та чебрецю, що в дорослому віці повертатимуть пам'ять до рідних порогів. Таким чином, дитина набирається вражень та знань про навколишній світ, про людей, про свою малу Батьківщину, які залишають в її душі і серці теплі спогади на все життя.

Велику виховну цінність мають заняття, на яких цілеспрямовано й систематично ведеться робота по ознайомленню дітей з тваринним, рослинним світом Черкаського краю, історією нашого рідного міста Ватутіного.

Використання коректурних таблиць на заняттях може бути різнобічним. Так, коректурна таблиця, яку використовують на початку заняття є сильним мотивуючим чинником. Вихователь розглядає коректурні таблиці в основній частині заняття, не розкриваючи перед дошкільниками істину в готовому вигляді, а лише створює умови, за яких діти вчать знаходити її самостійно.

Пропоную вашій увазі серію занять з теми «Моя Черкащина».

МІЙ РІДНИЙ КРАЙ, МОЄ ВАТУТІНЕ

Поклавши в основу своєї роботи принцип розвивального навчання, маємо за мету розширити знання дітей про область та рідне місто, ознайомити з картою України, вчити розпізнавати по світлинах і вміти розповісти про пам'ятки і вулиці рідного міста, знайомимо з членами родини та їхніми професіями, викладаємо матрицю «Я і моя сім'я», виховуємо любов до рідного міста та його жителів.

Необхідно підготувати слідуючий матеріал: сонячний промінчик, карта України, світлини міста Ватутіне, колаж «Моє місто», будиночки, матриці «Члени родини», назви вулиць, коректурна таблиця «Професії», паспорта, олівці, альбоми, фішки.

Хід:

Я – сонячний промінчик

На землю я зійшов.

Гей, діточки, годі вже нудьгувати,

Час у путь нам вирушати!

Гра з сонячним промінчиком (з дзеркальцем)

Сонячний промінчик: – Мені дуже сподобалось з Вами гратися. Я дуже радий, що завітав до вас в садочок. Я освітлюю і зігріваю все навкруги: і ваш дитячий садок, і будинки, в яких ви проживаєте, і все місто, і всю країну, і всю землю.

Вихователь: – Дітки, давайте поглянемо, що приніс з собою сонячний промінчик (вихователь розгортає карту України). Запитання до дітей.

- Що ж це за малюнок?
- А яка ж країна на ній зображена?
- А чи знаєте ви столицю нашої країни?
- А в якому місті ми живемо?
- Вірно, а до якої області відноситься місто Ватутіне?

Вихователь: Тож ми сьогодні з промінчиком проведемо подорож нашим містом.

Вихователь: Діти, а скажіть чому ви вважаєте, що Ватутіне – це місто?

Вихователь: А щоб краще пригадати все про наше місто, я пропоную вам подорож вашими улюбленими місцями, де ви були з батьками чи друзями.

Гра «Впізнай та назви»

Діти з скриньки виймають світлини з пам'ятними місцями, називають, що саме на світлинці і створюють колаж «Моє місто».

Вихователь: Яке гарне місто ми спорудили, отже, сонячний промінчик зможе по ньому прогулятися разом зі своїми друзями і зігріти всіх своїм теплом. Але ви говорили, що місто складається з вулиць та проспекту, а що ж на них ще знаходиться?

Вихователь: Вірно, ми знаємо, що в будинках проживають люди, значить, ви теж проживаєте там зі своїми сім'ями. Тож сонячний промінчик шепнув мені на вушко, що хотів би завітати до вас на гостини і поближче познайомитись, але як йому знайти саме ваш будинок?

Діти: Потрібно знати адресу, ми допоможемо (кожна дитина бере макет будинку, відшукує назву своєї вулиці і підписує свій будиночок (назви вулиць надруковані і розкладені на столі).

Вихователь: Звичайно, по назві вулиць нам з промінчиком буде легко вас відшукати.

Промінчик: Дітки, з вами так цікаво, що мені хочеться погойдати вас на каруселі і поближче познайомитися.

Гра – знайомство «Карусель» Запитання:

- Скільки тобі років?
- Твоя улюблена іграшка?
- Твоя улюблена тваринка?
- Твоя улюблена страва?
- Найулюбленіше місце у твоєму місті?

Промінчик: Я про вас багато чого вже знаю, з вами так цікаво. Але б хотілося познайомитись і з членами вашої родини, вони, мабуть, так схожі на вас.

Робота з матрицями. Малюк вибирає матрицю, яка на його думку, відповідає складовій його родини і заселяє її в свій будиночок.

Сонячний промінчик: Дітки, а де ж зараз знаходяться ваші рідні?

Сонячний промінчик: Так цікаво.

Вихователь: Діти, сонячний промінчик знає, що ви вихованці дитячого садочка №8 «Зірочка», а давайте його познайомимо з професіями ваших рідних.

Гра-знайомство «Хто ким працює». За допомогою коректурної таблиці «Професії» та фішок діти знайомлять промінчика з професіями своїх рідних.

Сонячний промінчик: Як у вас цікаво, я в кожного з вас побував у гостях, але друзі мені не повірять, що ж робити?

Вихователь: Ти не сумуй, наші діти вміють писати, вони заповняють документи і подарують їх тобі. А ти покажеш їх своїм друзям в знак підтвердження твоєї подорожі.

Гра «Я і моя сім'я». Діти заповнюють контур букви «Я» маленькими літерами «я», кількість яких має дорівнювати кількості членів родини в кожного малюка і дарують сонячному промінчику.

Вихователь: Діти, сонячний промінчик такий задоволений нашою подорожжю, що забув вам подарувати подарунки, які приготував. Тож давайте подивимося, що ж в цьому мішечку (дістають олівці та альбоми).

Малювання «Моє Ватутіне – найкраще на Черкащині»

Вихователь: Тож давайте, уявимо, що ми художники і намалюємо своє улюблене місто.

По закінченню оформляється виставка малюнків.

ТВАРИННИЙ СВІТ ЧЕРКАСЬКОГО КРАЮ

Розширюючи знання дітей про світ фауни Черкаської області, важливо довести до свідомості дітей, що природа це спільний дім, закріпити знання про життя тварин, риб, птахів, вміння класифікувати об'єкти, виділяти їх характерні ознаки, розвивати мову дітей, виховувати любов і дбайливе ставлення до природи.

Матеріал: сонячний промінчик, карта Черкаської області, вірш, макет лісу, озера, фленографи, картинки диких і свійських тварин, картинки житла, коректурні таблиці «Тварини», «Риби», «Птахи», фішки, мікрофон, годівничка, корм для птахів, бейджики, світліни заповідників та мисливських господарств.

Хід.

Вихователь: Діти, сонячному промінчику так сподобалось з нами подорожувати, що він знову до нас завітав, щоб освітити нам дорогу в подорожі.

Послухайте віршик, який передали друзі сонячного промінчика.

Дивлюсь на квіти і радію,

У них чарівність і краса.

Можливо описать зумію,

Як вранці сріблиться роса.

Й травичка від роси аж сива

В промінні сонечка блищить.

Природа вранішня красива –

Це надзвичайно дивна мить.

Вихователь: Діти, я зачитала вам вірш про природу. А що таке природа, як ви вважаєте?

Вихователь: А що не можна назвати природою?

Вихователь: Усю природу на землі можна розділити на: світ живої природи і світ неживої природи. У мене на столі лежать картинки, допоможіть мені їх поділити (діти поділені на дві команди за допомогою кольорових бейджиків).

Команда «зелених» відбирає картинки живої природи, а команда «червоних» – неживої (діти виконують завдання).

Вихователь: Молодці! І сьогодні я запрошую вас в подорож у світ живої природи. А вирушимо ми з вами у світ фауни по Черкаському краю. Слово фауна означає все те, що пов'язано з тваринами, рибами, птахами. Ну що, вирушаємо.

Перша зупинка – ліси

Вихователь: Діти, а скажіть кого ми можемо зустріти в лісі?

Вихователь: Вірно, тварин ми знаємо багато, ось подивіться на нашу коректурну таблицю «Тварини». Але чи всі вони водяться в лісах нашої області?

Вихователь: Тваринний світ Черкащини різноманітний, але кількість особин не значна, адже багато винищено людьми. А яких тварин ми можемо зустріти, подорожуючи лісами нашого краю? Вихователь виставляє картинки звірів на дошку.

Вихователь: Вірно, цих тварин ми можемо зустріти в наших лісах. Але на Черкащині є мисливські господарства та заповідники. Так у Білогірському мисливському господарстві прижилися плямисті олені, завезені з Далекого Сходу, а в Смілянському заказнику розмножуються хутрові звірі (діти розглядають світлини).

Добре дітки, а тепер уважно розгляньте картинки тварин, які проживають в лісах нашої місцевості і скажіть, що в них спільного?

Вихователь: А чи тіло всіх тварин покрите шерстю?

Вихователь: А як ми можемо назвати всіх тварин, які живуть в лісі?

Вихователь: А як називаються тварини, які їдять тільки рослини?

Вихователь: Як називаються тварини, які їдять тільки м'ясо?

Вихователь: Тож давайте покажемо сонячному промінчику, які тварини хижі, а які травоядні, щоб подорожуючи лісом, він був обережним.

Робота з коректурними таблицями «Тваринний світ». Діти поділені на дві команди, команда «зелених» на своїй таблиці закриває фішками травоядних тварин, а команда «червоних» – хижаків.

Вихователь: Молодці! З цим завданням ви впоралися і сонячний промінчик запрошує вас на свою веселу карусель. А щоб часу не гаяти, гойдаючись, давайте пригадаємо, як звірі готуються до зими.

Гра «Карусель» Запитання:

- Як заєць готується до зими?
- Як готується до зими ведмідь?
- Як готується до зими білка?
- Як готується до зими їжак?
- Як готується до зими олень?

Вихователь: Весело погойдалися і я вас запрошую далі в подорож. Діти підходять до дошки з картинками, на яких зображено житло.

Вихователь: Подивіться уважно і скажіть, які тварини можуть тут жити?

Вихователь: Чому ви так вважаєте?

Вихователь: Ой, поки ми розмовляли, погляньте, що сталося. До нас у гості завітало безліч звірів і всі вони разом. Може трапитись лихо, потрібно негайно їх розселити по домівках.

Гра «Хто де живе?». На підлозі розкладено картинки диких і свійських тварин, потрібно розселити їх на два фленографа: ліс і сільське подвір'я. Команда «зелених» заселяє диких тварин у лісі, а команда «червоних» – свійських тварин на подвір'я.

Вихователь: Ви такі молодці, так швидко впоралися, а то сонячний промінчик злякався і сховався, думав, що буде біда.

Сонячний промінчик, виходь, пограємося в гру «Хто як подає голос?»

Корова мукає, кінь –..., коза –..., свиня – ..., собака – ..., кішка – ..., курка – ..., гуска – ..., вовк – ...

Вихователь: А щоб вирушити далі, пограємося в ще одну гру – імітацію «Хто як їсть?»

Собака кістку гризе, кішка молоко ..., коза траву ..., курка зерно ..., корова сіно ..., білка горішки....

Вихователь: Час з тваринами прощатися і в дорогу вирушати. Діти йдуть далі і підходять до озера.

Друга зупинка – річки

Вихователь: В Черкаській області є багато річок та озер. Подивіться на карту, блакитними стрічками прикрашають наш край – Рось, Тясмин, Вільшанка, Супій, Сула. На заході течуть Гнилий Тікич, Гірський Тікич. А в нашому місті протікає яка річка?

Вихователь: У будь-якому водоймі кипить життя.

Робота з коректурною таблицею «Риби». Давайте розглянемо коректурну таблицю і пригадаємо, які риби водяться у наших водоймах (діти фішками закривають риб найпоширеніших на території Черкаської області (сом, окунь, щука, лящ, карась, судак, бичок, краснопірка).

Вихователь: Ну що ж, біля водойми ми побували, а зараз нас сонячний промінчик запрошує до себе на гостини.

Третя зупинка – «Ми піднімемось високо в небо»

Розповідь сонячного промінчика: Діти, середовище проживання птахів – це повітря. Але вони живуть і на землі. Гнізда птахи в'ють завжди на землі, деревах, стріхах... Птахи, на відміну від тварин, покриті чим? (пір'ям) І тому їх називають пернаті. Одні з настанням холодів відлітають куди?

Сонячний промінчик: Вірно, і їх називають?

Сонячний промінчик: А тих птахів, які з нами зимують, називають?

Вихователь: Вони можуть знайти корм самостійно, але ми повинні їм допомагати. А як ми це зможемо зробити?

Сонячний промінчик: Ви такі молодці, все знаєте. А чи знаєте ви перелітних птахів Черкаського краю?

Гра «Мікрофон». Запитання:

- Які перелітні птахи водяться у заплавах річок у Черкаській області? (дикі качки, гуси).
- На луках Черкащини можна побачити (сірих куріпок).
- Біля стоячих водойм є багато (лелек).
- На полях Черкаського краю живуть (перепілки).

Вихователь: Гарно ви знаєте перелітних птахів. Тож виконайте наступне завдання.

Робота з коректурними таблицями «Птахи»

Вихователь: Віднайдіть птахів, які проживають в нашій місцевості і накрийте їх фішками (завдання виконують дві команди. У кожній команді своя коректурна таблиця, по закінченню завдання проводиться взаємоперевірка).

Вихователь: Така чудова подорож, так багато цікавого дізнався сонячний промінчик про тваринний світ Черкащини, але я пропоную продовжити нашу подорож на майданчик, там нас чекають пташки біля годівнички. Ходімо почастиємо їх смачненькими зернятками.

Закревська Інна Валеріївна,
вихователь закладу дошкільної освіти №1 «Ялинка»
Шполянської міської ради об'єднаної
територіальної громади Черкаської області

РОЛЬ ФОЛЬКЛОРНИХ ТВОРІВ У ФОРМУВАННІ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Стаття має на меті поділитись власним досвідом народознавчої роботи з дітьми різних вікових груп і містить приклади роботи з фольклорними творами, які сприяють формуванню моральних цінностей у дітей дошкільного віку.

«Звертаючись до народності, виховання завжди знайде відповідь і допомогу в живому і сильному почутті людини, яке впливає багато сильніше за переконання, сприйняття тільки розумом, або за звичку, вкорінену страхом покарань. У лиходія, в якого погасли всі благородні людські почуття, може ще дошукатися іскра любові до батьківщини: поля батьківщини, її мова, її перекази із життя ніколи не втрачають незбагненої влади над серцем людини. Є приклади ненависті до батьківщини, але скільки любові буває іноді в цій ненависті!»

К.Д. Ушинський

Все починається з дитинства: перші уявлення і враження від побаченого довкола, перші отримані знання про оточуючий світ, саме в дитинстві закладаються основи духовності і моралі. Серед провідних засобів впливу на дитину основним є рідна мова, яка тісно пов'язана з усною народною творчістю.

Усвідомлюючи загальну мету виховання, вихователь має виконати ряд завдань:

- відтворення народних традицій, спираючись на їх моральний аспект;
- відновлення культури родинного виховання в світлі сьогодення;
- формування у дітей почуття любові до Батьківщини, гуманістичної моралі та етичної культури у тісній взаємодії родинного та суспільного виховання;
- забезпечення єдності поколінь, виховання поваги молодшого покоління до старшого.

У Базовому компоненті дошкільної освіти узагальнено зміст знань дітей дошкільного віку про суспільні норми моралі, виховання у дітей гуманних почуттів, доброзичливих взаємин, перш за все по відношенню до найближчого оточення, ціннісного ставлення до природи рідного краю.

Враховуючи сучасні вимоги до морального виховання дітей дошкільного віку, можливо окреслити найбільш ефективні шляхи у формуванні моральних цінностей дитини:

- ознайомлення дітей з творами фольклору, декоративно – ужиткового мистецтва, як складової культури українського народу;
- формування ціннісного ставлення до українських традицій через фольклорні твори;
- формування духовно – моральних цінностей засобами художнього слова та театралізованої діяльності.

Фольклорні твори тим цікаві у щоденній роботі з дітьми, що їх можливо використовувати в будь-якому режимному моменті, важливо, щоб використання це було доцільним і зрозумілим дітям.

У досвіді нашого народу, його традиціях і звичаях, в казках, приказках і прислів'ях закладена мудрість поколінь, своєрідний Кодекс моралі народу, де визначені поведінкові норми у суспільстві: бути працьовитим, скромним, чесним і правдивим, допомагати слабшому і безпорадному, поважати старших, турбуватись про батьків, берегти довколишній світ.

Виходячи з досвіду народної педагогіки, ми можемо скласти своєрідний путівник формування у дошкільників загальнолюдських моральних якостей, який може складатись з наступних етапів:

I етап: дорослі (вихователі, батьки) подають дитині інформацію про моральні норми, усталені якості і позитивні риси характеру, їх значення для подальшого життя та існування в людському суспільстві.

II етап: мотиваційний – його спрямовано на виховання бажання дотримуватись правил моральної поведінки, прагнення досягти високих моральних якостей;

III етап: поведінковий – за його допомогою вихователь визначає рівень засвоєння дитиною моральних норм, їхні прояви у поведінці і наскільки це стало нормою життя дитини.

Таким чином формуванню моральної свідомості дитини сприяють переконання на основі ознайомлення з фольклорними творами, розповідання казок, етичні бесіди, хвилинки етикету тощо.

Формуванню етичної поведінки сприяють повчання за допомогою малих фольклорних форм (приказки, прислів'я, повчальні пісеньки тощо). В цьому випадку вихователь повинен не тільки дати певну вказівку на певний випадок, а й роз'яснити, чому саме так чинити правильно саме в цій ситуації.

Також формуванню етичної поведінки дитини сприяють пояснення і оцінка певних дій дитини. Думка оточуючих також важлива для поведінкової оцінки дитини, цьому сприяє створення дорослими (батьками, вихователями) виховних ситуацій, де дитина на прикладі казкових героїв може самостійно зробити висновки про їх дії.

Для формування моральних почуттів дитини необхідні: особистий приклад дорослих, їх манера спілкування та заохочення у формі похвали, підбадьорення, подяка, покарання (засудження, осуд тощо).

Основні моральні цінності дитина здобуває з раннього віку в колі близьких їй людей, наслідуючи їх, відчуваючи їх турботу про себе і відношення їх до інших людей, а вже за тим

у закладі дошкільної освіти, тому можна сказати, що фольклорні твори супроводжують дитину від народження до зрілого віку.

Однак реалії сучасності, на жаль такі, що в родинному вихованні фольклорні твори часто замінюються телевізором і планшетом, з яких на дитину лине зовсім не дитяча інформація, а моральні цінності часто підміняються споживацькими. В цьому випадку вихователі мають працювати не з дітьми а й тісно співпрацювати з батьками вихованців, використовуючи різні форми роботи.

Які ж фольклорні твори ми можемо ефективно використати в роботі з дітьми?

Колискова. Як відмічено К.Д. Ушинським, народна педагогіка має вплив на дитину з раннього дитинства, коли мама співає дитині першу колискову, яка з давніх давен зачаровує дітей своєю ніжністю, передає всю любов матері до своєї дитини. І унікальність її є в тому, що вже з раннього віку ми за допомоги колискової вчимо дитину любові до ближнього.

В дошкільному закладі колискові використовуються в групі молодшого віку під час заняття – розваги типу «Розважимо Марійку», де діти вже з цього віку вчать проявляти любов і турботу про ближнього, молодшого за віком. Нескладні за змістом коли саночки сприяють розвитку мовлення молодших дошкільників.

Казка. Найпоширенішим і най доступнішим для дитячої свідомості, засобом морального виховання як в дитячому закладі, так і вдома, в усіх вікових групах є казка.

Розмаїття казок за своїм змістом і моральною наповненістю є неперевершеним художнім та композиційним засобом. Добро і зло – одвічні моральні мірила народної педагогіки легко пізнаються дітьми саме через казку.

У багатьох діючих програмах виховання і розвитку дитини є чітко окреслені завдання для дітей різного віку, педагогам лишається тільки донести їх у доступній для дітей і батьків формі. Починаючи з молодшого віку рекомендується такий алгоритм роботи з казкою:

- ігровий прийом до вступної бесіди, розглядання наочності і використання предметно-розвивального середовища групової кімнати (куточок народознавства);
- розповідь, читання казки вихователем, словникова робота з пояснення незрозумілих слів;
- бесіда за змістом, прийом активізації дітей;
- виведення моралі, повчального змісту казки.

У старших групах робота з казкою ускладнюється, діти вже самі здатні, використовуючи власний досвід, робити висновки з почутого і на власний розсуд характеризувати поведінку героїв казки, давати їм моральну оцінку.

Малі фольклорні форми: прислів'я та приказки. Прислів'я доступні дітям усіх вікових груп. Їх можливо використовувати як під час режимних моментів, так і під час занять. Головне, щоб підібрані прислів'я відповідали темі заняття, були нескладними в звуковикові для дітей. Якщо прислів'я містить в собі архаїзми, діалектизми чи маловживані слова, важливо, щоб вихователь продумано підійшов до словникової роботи. Прислів'я допомагають вихователю розкрити тему заняття, підвести підсумок, узагальнити розповідь дитини з власного досвіду.

Наприклад, гарним підсумком заняття про дружбу і взаємодопомогу може стати прислів'я: «Друзі пізнаються в біді», «Не май багато грошей, а май багато друзів», «Гарний друг в біді допоможе завжди».

В старшій групі крім епізодичного використання в роботі, можливо запропонувати заняття з морально-етичного розвитку, цілком побудовані на прислів'ях. Для цього вихователю варто обрати прислів'я за певною темою, наприклад про чесноти, якими в

суспільстві пишаються і про вади людської поведінки по відношенню до інших. Такі заняття доцільно планувати 1-2 рази у квартал для всіх вікових груп.

Поступово діти самі стають учасниками процесу створення прислів'їв і приказок, опираючись на власний життєвий досвід:

- «Не поспішай, а про здоров'я своє дбай,» – скажуть вони «поспішайликам», які глитають похашцем їжу під час обіду.
- «Добрим будь – гарну славу собі здобудь!» – запровадять нове правило поведінки у групі.
- «Хочеш, щоб з тобою дружили, – не застосовуй до інших сили!» – Звернуться з необразливим закликком до забіяки.
- «Бережи й малу рослину, – будеш природі добрим сином!» – Складуть приказку під час прогулянки.

Отже, при вмілому і продуманому використанні фольклорних творів вихователем, діти поступово змалечку привчаться шануватися і шанувати традиції і звичаї свого народу, поважати не тільки своїх близьких, а й тих, хто зустрічається на їх ще такому короткому, але вже збагаченому певним життєвим досвідом шляху. В подальшому виростуть наші діти і вже навчать своїх дітей цінувати малу і велику Батьківщину, не цуратись рідної мови, а пишатись нею, примножувати її багатство.

ЗУСТРІЧ ІЗ МАЙСТРОМ – ГОНЧАРЕМ СТАНІСЛАВОМ МИКОЛАЙОВИЧЕМ МАЗУРИКОМ

(конспект інтегрованого заняття)

Мета: продовжувати ознайомлювати дітей із народним декоративно-ужитковим мистецтвом; уточнити знання про назви окремих видів мистецтв та матеріалів, з якими працюють майстри Шполянщини. Познайти дітей з майстром-гончарем, відомим у Шполянському районі, зацікавити їх у вивченні історичних витоків гончарства, залучати до культури минулого рідного краю. Вчити ліпити різними способами вироби за задумом та прикрашати їх орнаментом, характерним для Шполянщини. Закріплювати прийоми розкочування, згладжування; розвивати дрібну моторику руки. Виховувати гостинність, інтерес до видатних людей шполянського краю та культурного надбання українського народу.

Матеріали: дидактична гра – презентація «Вулиця майстрів», фото з виставок видатного майстра Шполянського району С.М. Мазурика, гончарні вироби майстра та його учнів, вишивані рушники для прикрашання зали, картки до мовної вправи «Продовж прислів'я». На кожную дитину: глина, підкладні дощечки, стеки, вологі серветки, вода.

Підготовча робота: вивчення народної гри «Ой, Василю – товаришу», прислів'їв про працю, розгляд ілюстрацій з зображеннями народних промыслів, що існують дотепер у Шполянському районі.

Хід.

Організаційний момент. Вихователь заводить дітей до зали і всі вітаються з гостями, присутніми в залі.

Діти, погляньте, скільки гостей завітало на наше заняття, їм цікаво, чого ми з вами навчились за рік, що ви знаєте, давайте з ними зараз привітаємось так, як вітаються зазвичай люди в Україні:

Добрый день, Вам, добрі люди!

Хай завжди Вам радість буде!

Будьте здорові, щасливі, багаті,

Хай лунає сміх у вашій хаті.

Вихователь. Діти, сьогодні у нас з вами незвичайне заняття, – зустріч з цікавою людиною, людиною-майстром своєї справи. Але спершу я запрошую вас із гостями на незвичайну вулицю, вулицю Майстрів.

➤ Як ви вважаєте, хто такий майстер?

Вихователь. Так, ви праві, ось давайте глянемо на екран, він нам покаже, якими видами робіт, що люди знали здавна в нашому краї, і які вже стали видами народного мистецтва, займаються сучасні майстри на шполянській землі, а ви спробуйте відгадати, чим вони займаються і як називається їхня справа.

Дидактична гра «Вулиця майстрів» (показ презентації)

1 слайд: «Вишивка»

Вихователь. Як ви вважаєте, хто живе в цьому помешканні?

Діти. Тут живе майстриня-вишивальниця, бо ми бачимо тут вишивані рушники, сорочки, голки, нитки і ножиці, які їй необхідні для роботи.

2 слайд: «Лозоплетіння»

Вихователь. Ой, які красиві вироби біля цієї оселі, діти, з чого вони зроблені?

Діти. З лози. Тут живе майстер з лозоплетіння, він виготовляє меблі, кошики, іграшки.

Вихователь. Як називається дерево, з якого заготовляють лозу?

Діти. Це дерево називається верба.

3 слайд «Писанкарство»

Вихователь. Подивіться, які красиві вироби, як вони називаються?

Діти. Це писанки. Їх розписують лише кілька днів на рік перед великим святом. Це свято називається Великдень.

Вихователь. Справді, а давайте роздивимось, які інструменти для розпису писанки використовували майстри-писанкарі?

4 слайд: «Килимарство»

Вихователь. Чия ж це оселя? Тут стоїть такий дивний прилад. Що це?

Діти. Це ткацький станок і живе тут майстриня-килимарка.

Вихователь. Так, ви праві, але, на жаль, цей вид мистецтва вже втрачено, не лишилось у нас на шполянщині таких майстринь, щоб могли виткати килимову доріжку на справжньому ткацькому станку, але лишились їхні вироби, які люди беруть вдома і в музеях, як найцінніший скарб. Наприклад, ось цю килимову доріжку, що колись давно прикрашала чиюсь оселю, виткали вправні руки майстрині Тетяни Меркотан із села Іскрене нашого району. Бачите, яка вона старенька, вже ледь угадуються барви на ній, але яка вона красива, ніде не видно жодної помилки, узори прості і красиві. Ви можете доторкнутись до неї, відчутти тепло рук майстрині.

5 слайд «Ковальство»

Вихователь. Яке цікаве приміщення. Як воно називається?

Діти. Це кузня. Тут працюють ковалі.

Вихователь. Чи знаєте ви назви інструментів, якими вони працюють? (діти називають знаряддя праці коваля)

Вихователь. І у нас у Шполі є свій знаменитий на всю Україну коваль, звать його Володимир Нанаєв.

Цікаво вам на вулиці Майстрів? Але ви вже напевно трохи засиділись і хочете пограти у якусь гру? Давайте і ми з вами перетворимось на вправних майстрів і пограємо у гру, в яку грали наші дідусі і бабусі. Називається вона «Ой, Василю – товаришу»

Фізхвилинка. Народна хороводна гра «Ой, Василю- товаришу»

Розповідь майстра-гончара з показом його робіт та робіт його учнів. Вихователь підводить дітей до імпровізованої майстерні гончара і пропонує здогадатись, хто ж тут господар? Діти роздивляючись вироби з глини доходять висновку, що тут хазяйнує гончар, це його майстерня. Вихователь запрошує гостя зайняти його почесне місце і розповісти про свої вироби, як він готує глину до роботи і т.ін.

Продуктивна діяльність. Пропозиція вихователя навчитись у гончара його мистецтву, виготовити якусь річ з глини і прикрасити її за задумом.

Пальчикова гімнастика (імітація рухів за текстом)

Ми охайно, плавно, легко приготуєм глину, стеку,

Покладемо на стіл...

Розкачаємо рухом звичним заготовку циліндричну.

Стиснем пальцями злегенька, –

Вийде блюдечко маленьке.

Можна виліпити з глини

Гарний конус без вершини.

Зробим гарний візерунок, –

І готовий подарунок:

У оселю є прикраса –

Невеличка, гарна ваза.

Показ гончарем етапів роботи

Самостійна робота дітей, за потребою з допомогою майстра і вихователя.

Мовна гра «Продовж прислів'я наших бабусь»

Вихователь. Які цікаві вироби виходять у наших юних гончарів, але у кожного майстра свій стиль і швидкість роботи, тому я пропоную тим майстрам, хто вже завершив свою роботу, прибрати робоче місце і пограти зі мною в мовну гру, яка називається «Продовж прислів'я наших бабусь», а решта майстрів поступово можуть завершити свою роботу і приєднатись до нас, тим паче, що з місця для цього вставати не потрібно. Хто хоче продовжити прислів'я, підніме руку.

Прислів'я для гри:

Діло майстра ... *боїться.*

Жоден чоловік майстром не родився, а ... *навчився.*

Наука важенька, та жити вченому... *легенько.*

Хто роботи боїться, тому й ... *розважатись не годиться.*

Голка сама не шиє, ... *нею руки водять.*

З піснею і важка робота... *легкою стає.*

Робота нагодує, а лінь ... *голодом заморить.*

Як встанеш раненько, буде тобі працювати ... *легенько.*

Здобні калачі не ростуть на печі...– *пиди й зароби.*

По роботі й ...*заробіток.*

Не балачками майстер славиться, а ... *справами.*

Вихователь. Я рада, що ви гарно пам'ятаєте мудрість своїх бабусь, час нам вже й подивитись, які ж у нас у нас чудові вироби вийшли.

Підсумок. Вихователь формує виставку робіт дітей, майстер пропонує їх обпалити у гончарній печі і запрошує всіх учасників майстер – класу завітати до нього у майстерню на Станцію юних техніків, де діти можуть забрати свої готові вироби і попрацювати за справжнім гончарним кругом.

*Осадча Ірина Сергіївна,
вихователь закладу дошкільної
освіти №19 «Світлячок»
(ясла-садок комбінованого типу)
Смілянської міської ради
Черкаської області*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В СИСТЕМІ ВІДНОСИН З РІДНИМИ ЛЮДЬМИ

***Анотація.** Стаття розкриває шляхи формування сімейних цінностей у дітей дошкільного віку, містить практичні рекомендації та поради щодо систематизації знань дітей про родину й родовід.*

Родина – це місце, де дитина здобуває свій перший життєвий досвід. Вона об'єднує близьких людей одними і тими ж обов'язками, турботою, переживаннями та досягненнями. З раннього віку у дітей починає формуватися розуміння того, що велика, міцна родина – це неоціненний скарб, який необхідно берегти й примножувати. Поступово дитина навчається турботі про рідних, у неї з'являється бажання дарувати радість, задоволення, дотримуючись головних життєвих правил в родині. Малюк має усвідомити, що встановлення дружніх контактів між членами родини є важливою ланкою для формування міцної родини.

Для дитини родина – це цілий світ, у якому вона набуває соціального досвіду, впевненої поведінки. Вперше у неї з'являється почуття власної значущості, будується міцний фундамент з почуттів та гідності. Це тому, що родина дає відчуття безпеки та захисту і є важливим чинником для розвитку самостійності, впевненості, задоволення потреб у соціальній відповідності вже з раннього дитинства. Відчуття моральної захищеності дуже важливе для позитивного ставлення до самого себе, що, в свою чергу, дає можливість виховувати повагу до оточуючих людей. Сім'я приводить дитину в суспільство, в ній вона одержує першочергове виховання, стає особистістю. У ранньому дитинстві її годують, одягають, піклуються про неї, а, починаючи з дошкільного віку перед нею відкривається цілий світ, до якого треба адаптуватися і звикати.

Наш заклад поглиблено працює над проблемою народознавчого та родинного спрямування. Особистісно-орієнтований підхід до організації освітньої роботи з дітьми спонукає творчо налаштованих педагогів до зміщення акцентів у навчально-виховному процесі з типового на пошук індивідуального, увагу до мотиваційної сфери дитини. Враховуючи принцип інтеграції, як один з провідних в організації освітнього процесу, проблемно-динамічна група нашого дошкільного закладу розробила тематичний підхід до його планування. Виходячи з потреби забезпечити взаємозв'язок різних елементів навчального процесу, як основу для формування цілісної картини світу, об'єднуємо в системі роботи всі види роботи з дітьми (заняття, ігри, розваги тощо). Пропоновані мною форми роботи з дітьми успішно апробовані та спрямована не на просте передання знань, вмій і досвіду дітям, а на розширення інформаційно-пізнавального і діяльнісного простору дитини, виховання в кожній дитині таких базових якостей, як людяність, розсудливість, відповідальність через реалізацію освітніх завдань.

Результатом запровадженої системи роботи стало значне зростання соціальної компетентності дітей у системі відносин з рідними людьми, формування відповідного способу їх життя, готовність сприймати позитивний життєвий досвід, бажання робити добрі вчинки.

МІЙ ДІМ – МОЯ ФОРТЕЦЯ
(заняття для дітей середньої групи)

Мета: Ознайомити з поняттям «сім'я», розширити і закріпити знання дітей про свою сім'ю. Вчити дітей означати словом родинні зв'язки, розповідати про свою сім'ю, яка об'єднує найрідніших людей, пов'язаних любов'ю. дати дітям елементарне уявлення про сім'ю. Розвивати чуттєво-практичний досвід дітей, виховувати почуття поваги, любові до своєї сім'ї.

Матеріал: фотографії членів родини кожної дитини, іграшковий ведмедик, площинні будиночки для кожної дитини, магнітофонний запис музики для фізкультхвилинки, іграшкові зайчики, будівельний матеріал.

Попередня робота: ознайомлення дітей з фотографіями членів родини.

Хід. В гості до дітей завітав ведмедик.

Ведмедик: Добрий день, діти! Ви мене впізнали? Я знову нещодавно отримав листа від свого друга – білого ведмедика Умки. Він пише, що дуже вдячний мені за те, що я йому написав про свою сім'ю. А я йому про сім'ю не розповідав, тільки про тата, маму, бабусю і дідуся. А що таке сім'я, ви не знаєте?

Вихователь: Мишко, ти ж розповідав про своїх рідних, близьких, хто живе з тобою: тата, маму, дідуся, бабусю. Ось це і є сім'я. Ти зрозумів, що таке сім'я? А ви, діти, теж це зрозуміли?

Ведмедик: Діти, а у вас є сім'я? А ви можете мені розповісти про свою сім'ю?

Вихователь: Наші діти можуть не тільки розповісти, а й показати. (Діти показують фото членів родини, називають, хто це). У кожної сім'ї є свій будинок або квартира, де вони живуть. Ось я підготувала гарні будиночки, і наші діти розташують свої сім'ї, кожен у своєму будиночку. Ігрова вправа «Будинок сім'ї». (Діти розкладають у віконечках площинних будиночків фото членів своєї родини: у верхніх – дідусь, бабуся, нижче – тато і мама, у нижніх – діти).

Ведмедик: А за якою адресою живе ваша сім'я?

Ведмедик: Добре, коли у кожної сім'ї є свій будинок! А в сім'ї мого друга Зайчика немає будиночка. Діти, а давайте допоможемо зайчику і побудуємо його сім'ї будиночок.

Фізкультхвилинка «Побудуй зайчиковій сім'ї хатку». Діти під музику носять у визначене місце цеглинки, будують хатку зайчику і поселяють туди всю його сім'ю.

Ведмедик: А я дивлюся, що у ваших будиночках, крім вас, є ще діти. А хто вони такі? А хто такі братики і сестрички? А в мене немає ні братика, ні сестрички. Я от думаю, це добре чи погано, коли є братик або сестричка? Мабуть, погано, бо коли мене пригостять чимось солоденьким, мені прийдеться ділитися з ними.

Вихователь: Я думаю, Мишко, що це добре, тому що братик і сестричка теж з тобою завжди поділяться, допоможуть, є вдома з ким порадитись. Ви згодні зі мною, діти?

Ведмедик: Дійсно, це так, мені вдома так сумно одному, немає з ким погратися, поговорити, коли тато з мамою зайняті. Як добре мати свою сім'ю!

Вихователь: Так, Мишко, тому що в сім'ї живуть дружно, допомагають один одному, турбуються один про одного. Пам'ятаєте, діти, казку «Ріпка»? Коли дід сам тягнув ріпку, то в нього нічого не вийшло, а коли зібралася вся сім'я, – вирвали її. Отже, один не може зробити того, що під силу всій сім'ї.

Ведмедик: А чим ви цікавим займаєтесь в сім'ї, діти?

Вихователь: Ось подивись, ведмедику, діти принесли фотографії, чим вони займаються в сім'ї, як відпочивають. (Під час перегляду фотографій вихователь підкреслює: «Це Ваня з сім'єю відпочиває на морі...», «Це Надя з сім'єю працюють в селі у бабусі...» тощо). Ну що, Мишко, ти зрозумів, що таке сім'я і для чого вона потрібна?

Ведмедик: Так, а ви, діти, зрозуміли? А я зараз це перевірю.

- Що таке сім'я?
- Хто в твоїй сім'ї?
- Добре, коли є сім'я? Чому?
- Що роблять для тебе члени твоєї сім'ї?
- А ти для них?

А тепер відгадайте загадку: «Тато, мама, брат і я – ось така у нас...» (сім'я). Молодці, діти, я дуже був радий познайомитися з вашими сім'ями. Дякую вам, а мені вже час до своєї сім'ї. До побачення!

Рефлексія.

МОЇ ДІДУСЬ І БАБУСЯ

(заняття для дітей середньої групи)

Мета: вчити дітей описувати стосунки між членами сім'ї, означати рису характеру, поведінки рідних. Закріплювати вживання пестливих форм звертання до найближчих людей. Створювати умови для розширення особистого досвіду дітей. Розвивати соціально спрямовану поведінку, виховувати культуру спілкування в родині, повагу і шану до старших членів родини.

Матеріали: ляльки Дід та Бабуся, два іграшкових телефона, картинки із зображенням бабусі і дідуса у різному віці (від дитинства до старості), фланелеграф, площинне дерево, яблучка на дереві, картинки з букетами (розрізані на 4-6-8 частин).

Хід. Вихователь запрошує дітей зайняти місце перед ширмою.

Вихователь: Діти, в гості до нас знову завітала казка. Хочете послухати? (На ширмі з'являються ляльки Діда і Баби)

Дід: Ой, бабусю, щось сумно мені...

Баба: А я тобі, дідусю, млинців напечу...

Дід: Млинці – це добре, але якби до нас діти приїхали, було б ще краще...

Баба: Так! давно не приїжджали до нас дочка з чоловіком та онуком Сергійком.

Дід: Сергійко, мабуть, уже підріс, навчився кататися на велосипеді. (Стук. Баба вносить конверт, дістає листа).

Баба: Дідусю, дивись, Сергійко нам листа надіслав. Пише: «Доброго дня, бабусю й дідусю. Ми без вас дуже сумуємо. На найближчі вихідні приїдемо в гості. Тобі, бабусю, мама купила красиву хустинку, а тобі, дідусю, я привезу окуляри. Цілуємо вас. До побачення! Чекайте нас. Ваш онук Сергійко».

Дід: Бабусю! Так сьогодні ж п'ятниця! Швидше став тісто на пиріжки. Завтра діти приїдуть! А я піду у двір та гоїдалку для онука поремонтую. От щастя! Діти приїдуть!

Вихователь:

- Чому сумували дідусь та бабуся?
- Після чого вони повеселішали?
- Ким Сергійко доводиться для бабусі й дідуса?
- Всі люди сумують за своїми рідними, коли довго не бачаться. А ви?
- А у вас є бабуся, дідусь? Як їх звати? Де вони живуть?
- Якщо не можна поїхати до бабусі та дідуса, як можна з ними поспілкуватися, щоб вони не сумували?

Гра «Телефон» (Діти створюють діалоги, вихователь підказує, як правильно спілкуватися по телефону з бабусею та дідусем).

А коли ви довго не бачите рідних і сумуєте за ними, ви розглядаєте їх фотографії в альбомі?

Ось нам дідусь прислав цей конверт. Його малий онучок переглядав фотографії і всі їх перемішав, бабусині й дідусеві. (Діти роздивляються фотографії).

- А чому тут у бабусі і дідуся різні обличчя?
- То, що допоможемо скласти фотографії?

Гра «Що спочатку, а що потім» (Діти діляться на дві команди. Одна команда збирає бабусині фотографії від народження до старіння, а інша – дідусеві).

Вихователь: Діти, а як ви любите своїх бабусю і дідуся? Як про це можна сказати?

Ось у мене є таке велике Дерево любові. Ви мені будете говорити, за що ви їх любите, а за кожен вашу відповідь я буду вшати яблучко на дерево.

Діти говорять: «Я люблю свою бабусю за те, що...» (Вихователь навідними питаннями допомагає дітям сформулювати відповіді).

- А кого дідусь водить в парк на гойдалки?
- А кому бабуся читає казки?
- А кому бабуся співає пісеньки?
- А кого бабуся водить в цирк?
- З ким дідусь грається в ігри? Ходить на рибалку? Тощо.

Ось бачите, яке дерево в нас вийшло, красиве Дерево любові, бо кожне яблучко на ньому говорить про вашу любов до дідуся та бабусі.

Діти, послухайте цей вірш:

На галявині серед гаю.

Поховалися грибки.

Та прийшов дідусь до гаю:

«Я грибків в траві знайду

І внучатам принесу!»

На Різдво бабуся й дід.

Просьть внуків на обід.

Голубців дадуть з грибками

Й пригостять їх пиріжками.

Запитання до дітей:

- Кого дідусь буде пригощати грибами?
- А чи готують ваші бабусі вам щось смачненьке?
- А чим ви любите пригощатись у бабусі?
- А чим ви любите займатися з дідусем?
- А хочете піти з дідусем на рибалку?

Фізкультхвилинка. (Діти імітують рухи згідно з текстом)

Пішли з дідом по рибу, закинули вудочку далеко, далеко. Піймали велику, превелику рибину.

Знов закинули вудочку далеко. І спіймали знов велику рибину.

Взяли відерце і пішли додому до бабусі, смажити рибу.

Бабуся здивувалася, як багато риби (показ емоцій).

Допомагаємо бабусі чистити рибу, смажити її.

Смачна риба! (Показуємо рухами: облизуємо губи, погладжуємо живіт).

- Діти, а якими ніжними словами вас називають рідні?
- А ви як можете їх назвати ніжно?

Гра «Ніжні слова» (Діти стають у коло і по черзі говорять по одному ніжному слову, наприклад: красива, добрий, ніжна, любима, ласкава, рідненький, мудра, красуня, дідусю, дідусенько, бабусю, бабусенько).

Такі слова, діти, обов'язково говоріть своїм рідним, коли буваєте з ними.

Вихователь: Діти, а ви вітаєте своїх рідних зі святами? З якими? Як ви їх вітаєте?

Гра «Збери букет для бабусі»

Робота в групах: складання дітьми картинки із зображенням букета, розділену на 4-6-8 частин).

Рефлексія.

МОЯ РОДИНА

(заняття для дітей середньої групи)

Мета: Закріпити уявлення дітей про сім'ю як частку суспільства та найрідніших людей, пов'язаних взаємною любов'ю та відповідальністю. Вчити цінувати своїх рідних, любити їх, турбуватися про них, помічати їх фізичний стан та настрій. Виявити уявлення дітей про свій рід, знання своїх найближчих родичів; усвідомлення своєї залежності від представників старшого покоління і відповідальності за молодих. Розвивати зацікавленість і спостережливість у стосунках з рідними. Виховувати шанобливе ставлення до своїх близьких та рідних людей.

Матеріал: картинки для фотоальбому, іграшковий білий ведмедик, муляжі овочів і клубки ниток – для гри «Допоможемо бабусі й дідусеві», аудіозапис жвавої та веселої мелодії для гри.

Хід. В гості до дітей завітав білий ведмедик Умка для того, щоб попросити у дітей про допомогу. А саме – щоб діти допомогли зробити фотоальбом сім'ї ведмежати, який він ніс для того, щоб показати своєму другу – бурому ведмежаткові Мишку.

Діти, поки Умка йшов, по дорозі всі фотокартки розгубилися. Ви хочете допомогти ведмедику? Тоді ходімо їх пошукаємо. (По групі у різних місцях, розложені картинки всіх членів сім'ї ведмедика).

Вихователь з дітьми знаходять першу загальну фотокартку, на якій зображено всю сім'ю ведмедів. Діти, ось ми знайшли фото всієї сім'ї Умки.

- Хто тут зображений?
- Що ведмеді роблять?
- А ви любите вдома вечорами пити чай усією сім'єю?
- Як ви гадаєте, про що розмовляють ведмеді за столом?

Ведмедик: Так, так, це у нас такий звичай у сім'ї, вечорами збиратися разом і пити чай, розповідаючи всі новини та події, які трапилися за день.

Вихователь: Діти, а чим ви займаєтесь вечорами вдома у своїй сім'ї? (Обговорення з дітьми).

Вихователь: Ось ця загальна сімейна фотокартка буде першою у нашому альбомі. Давайте, діти, будемо шукати інші фото.

Діти з вихователем знаходять фото, на якому зображена сестричка Мишка.

Умка: Це моя сестричка! Вона дуже маленька, я про неї піклююся, гуляю з нею. А у вас є сестричка чи братики?

Ведмедик: Дуже часто мама просить мене заколисати сестричку і заспівати колискову. А ви знаєте якусь колискову пісню, яку вам співають тато чи мама? Давайте заспіваємо. (Діти співають пісню «Котику сіренький» і колишують ляльок та іграшки).

Вихователь: Діти, подивіться, я бачу ще одну фотокартку. Давайте подивимося, хто на ній зображений. Діти, спитайте ведмедика, хто це? (Діти питають ведмедика).

Ведмедик: Це мій тато, його звать Михайло Потапович, він працює тренером у спортивному клубі «Здоров'я», що знаходиться в лісі.

Вихователь: Діти, а ви всі знаєте, як звать вашого тата, ким він працює? Що тато робить вдома? Давайте пограємо. Ось у мене є м'ячик, кому я його кину, той і розповість нам про свого тата. (Діти розповідають про своїх татусів).

Вихователь: Діти, так як тато Умки дуже любить фізкультуру, то вдома він нею займається з усією сім'єю. Умка, покажи нам, як ви робите зарядку з татом.

Фізкультхвилинка:

Тато, мама, брат і я –

Ми спортивная сім'я,

З фізкультурою ми дружим,

Різні вправи любим дуже.

Любим бігати, стрибати,

Нахилитись, присідати.

Діти з Умкою роблять різні вправи під музику.

Потім діти знаходять фото мами ведмедика, по черзі розповідають Умці про своїх мам: їх імена, професії, як вони турбуються про всіх у сім'ї.

Вихователь: Мама про вас завжди піклуються. Біля мами, як біля сонечка, завжди тепло. Давайте пограємо в гру «Моя мама, як сонечко» (Трьом групам дітей викласти сонечко різного кольору – червоне, жовте, оранжеве. Після того, як виклали, сказати: «Моя мама, як сонечко»).

Діти продовжують шукати фотографії, знаходять фото бабусі та дідуся. Розповідають ведмедикові про своїх дідусів і бабусь, їх імена, по батькові, чим займаються вдома.

Ведмедик: Я зрозумів, що у вас, як і в мене, чудові дідусі й бабусі. Вони для вас багато роблять приємного. А ви їм допомагаєте? Давайте пограємо в гру і подивимось, чи гарні ви помічники?

Вихователь організовує і проводить рухливу гру «Допоможи бабусі зібрати клубочки ниток у кошик, а дідусеві – зібрати урожай овочів у відро» (під музичний супровід).

Далі вихователь з дітьми знаходить останню фотокартку, де зображено хатинку сім'ї ведмедиків.

Ведмедик: Це будиночок, де живе наша сім'я, він затишний, теплий, рідний та гарний, і знаходиться по вулиці Лісовій, 4. Діти, а ви знаєте свою адресу? Назвіть її. А що ви робите для того, щоб ваша домівка була затишною та чистою? (Відповіді дітей).

Вихователь: Ось, нарешті, ведмедику, ми тобі зробили ваш сімейний альбом і ти можеш поспішати в гості до свого друга Мишка.

Ведмедик дякує дітям і за те, що вони йому допомогли, розповідає їм забавлянку “У нашого Омелечка невеличка сімечка”.

Рефлексія.

Вихователь:

- Сподобалось вам, діти, допомагати ведмедику?
- Що ви можете сказати про своїх тат, матусю, дідуся, бабусю?
- Що для вас було цікаво?
- Про що ви б ще хотіли дізнатись? Ви всі сьогодні були молодці!

*Коваленко Марія Петрівна,
вихователь закладу дошкільної
освіти «Росинка»
Маньківської селищної ради
Черкаської області*

ОБЕРЕГИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ – СИМВОЛИ ЛЮБОВІ І НЕЗРАДЛИВОСТІ

Анотація. Ще О. Онищенко писав «Наш оберіг ішов з землі, коли нас скіфами ще звали...». Щоб не розірвався зв'язок із минулим, вважаю за професійний обов'язок прививати любов дошкільників до наших оберегів. У матеріалах даної статті висвітлюю форми педагогічної діяльності, які сприяють опануванню народної атрибутики, формуванню любові до Батьківщини.

Кожна держава має свою символіку, пов'язану з її історією. Має їх і Україна. Українська етнічна символіка є своєрідним відображенням самобутності національної культури на всьому терені історичного розвитку, за всіх суспільних формацій. Відповідно, одним із завдань дошкільних закладів освіти є створення умов, за яких діти дізнаватимуться більше про державні та національні народні символи і обереги, відчуватимуть гордість за свою приналежність до українського народу, прагнутимуть до розвитку своєї Батьківщини.

Серед найголовніших питань навчання і виховання дошкільників є виховання патріота, громадянина України, здатного до відродження її історії, відновлення давніх традицій народу, його національного духу, способу буття, бо в народній педагогіці розкриваються особливості національного характеру, обличчя народу.

Доречне використання етнічних символів у повсякденному житті формує у свідомості дітей відчуття дому, родини, краю, гордості за свій народ, єдності на основі спільних емоційних переживань, духовних цінностей. Символ оберегів має завжди бути з нами, переходити у спадок нашим дітям, онукам з піснею на вустах, духмяним запахом паляниці з печі і тихою зорею над батьківською оселею.

Як відомо, корені національного характеру, мислення, свідомості та світогляду закладаються в ранньому дитинстві, передаються через колісанки, казки, оповідки, легенди. У своїй професійній діяльності по ознайомленню дітей з народними символами та оберегами я зрозуміла, це сприяє не тільки формування знань, умінь і навичок через засвоєння спеціально дібраного, адаптованого і донесеного до дітей матеріалу, але й всебічному розвитку і вихованню особистості дитини, що допоможе дошкільникам правильно орієнтуватися в об'єктивній дійсності в подальшому.

Мені імпонують думки таких дослідників В.О. Сухомлинського, К.Д. Ушинського, С.В. Русової. Зокрема, «Діти – живі квіти землі» – цей образний вислів відомий усім. А як виростити ці квіти, щоб пам'ятали вони про своє коріння – рідних, любили і берегли свій край, свою землю, свій народ – це вже завдання дорослих. Тому зрозуміло, що без народної педагогіки не можна виховати всі ці якості у дитини.

То що таке обереги? Обереги – наші прадавні добрі символи-захисники від біди, хвороб, поганих очей. Символи-обереги втілювались у побутових речах, їх шанували, про них склали легенди. Вишитий рушник, писанка, лялька-мотанка, віночок, колоски пшениці – без них важко уявити нашу Україну. Саме з оберегів починається для кожного Батьківщина.

Українці мають свої традиції, які споконвіку шанують і бережуть – це батьківська хата, материнська пісня, святий хліб, вишитий рушник, червона калина, зажурена верба, хрещатий барвінок, дивовижна писанка, вірний своєму краю лелека. В якійсь мірі, маючи такі прекрасні символи, український народ зумів уберегти від забуття нашу пісню і думу, нашу історію і родову пам'ять, волелюбність. Про народні обереги складено багато пісень і легенд, вони використовуються в обрядах, звичаях. Їх вишивають на сорочках, рушниках. Народні символи – це наші святині. Тому я, виховуючи малят, акцентую їх увагу на тому, що народні символи – це наші святині і ознайомлюю з стародавнім розумінням народних оберегів.

Серед птахів найулюбленіший, без сумніву, знаменитий лелека – символ батьківської любові, сімейних цінностей, родючості. Він дарує родині благополуччя, мир, символізує любов до рідної землі.

Вишитий рушник – стародавній оберіг дому, символ щасливої долі, злагоди і подружньої вірності, чистоти почуттів і найщиріших побажань.

До особливо шановних символів українського народу належить хліб. Хліб – це зерно, яке перемелюють на борошно; хліб – це випечений виріб з борошна, продукт харчування; хліб – це рослина в полі, хлібне поле; хліб – це харчі, прожиток; хліб – це заробіток, як засіб існування.

Берегинею та вірною супутницею людини є калина. Калина біля материнської хати – не тільки краса, а й наша берегиня. Є прислів'я: «Мамина калина росте біля хати – сюди прилітають зозулі кувати».

Важко уявити нашу землю без верби. Говорять: «Де вода, там і верба».

Символом вічності вважається і життєвої сили, провісником весни є барвінок.

Ще одним традиційним оберегом є вінок – символ життя, долі, життєвої сили; символ дівочства. Вінок є також символом довершеності.

Знайомство дошкільників із основними українськими символами і оберегами я організовую по-різному: дидактичні та народні ігри, розваги, бесіди.

Значне місце в розв'язанні цього завдання у своїй повсякденній роботі з дітьми я надаю також засобам народної педагогіки. Українська народна фамілістика, дитяча мова, мовленнєвий етикет, українські обряди і звичаї, народне дитинознавство, повивальне й пестувальне мистецтво, народні оповідання, легенди, приказки, прислів'я, заклички, інсценування, рідна материнська мова, колискова пісня, батьківська педагогіка, казка, народне мистецтво, дитячий фольклор, релігія, народні звичаї, обряди, символи, педагогіка народного календаря, родинно-побутова й громадська культура, тощо, – це далеко не повний перелік використаних мною компонентів, спрямованих на активацію пізнавальної діяльності дошкільників.

Зокрема, розповідаючи казки «Колосок», «Лисичка і Журавель», «Горщик каші», «Подорож по казкам», «Майстерня дідуса Панаса», «Вершки і корінці», – я допомагаю вихованцям образно пізнати таку українську атрибутику як зерно, глечик, рушник, українська хата, барвінок, лелека, ремесло та ін.

Не можна залишити без уваги і нашу рідну українську пісню. Разом з музичним керівником розробили систему занять для літературно-фольклорної групи, зміст яких збагачує знання дітей про національну культуру, пісні про матір, про сина, про козаків, про Україну, про калину. І зачаровує серця малят колісанки («Мене мати на калині колісала»), забавлянки («Бабусині забавлянки»), яку діти із задоволенням співають, граючись із ляльками в сюжетно-рольових іграх.

Важливу роль при ознайомленні з оберегами відіграють заняття: заняття-милування, заняття-мандрівки, комплексні, тематичні заняття тощо.

Працюючи у даному напрямку, я організувала цілий цикл занять нетрадиційної форми. Вони допомагають зацікавити дітей викликати у них бажання пізнати історію життя нашого народу: «А льон цвіте синьо-синьо», «І виросла сорочечка в полі», «Скарби бабусиної скрині», «Рослини-символи», «Символіка писанки», «Віночок той барвистий», «І на тім рушничкові», «Моє село – мій рідний край», «Природа Черкаського краю», «Село минуле і село сучасне», «Професії мого села», «Моє село – частинка України», «Моє село – мій рідний край», «Природа Черкаського краю».

ХАЙ У СЕРЦІ КОЖНОЇ ДИТИНИ ЖИВЕ ЛЮБОВ ДО БАТЬКІВЩИНИ

Мета: розвивати мову, мислення дітей, пам'ять, увагу, естетичні почуття; дати поняття про державні та національні символи, ознайомити з історією України, розвивати патріотичні та естетичні почуття. Формувати бажання якомога більше дізнатися про історичне минуле своєї Батьківщини. Виховувати почуття любові та гордості за неї, бажання берегти народні звичаї, традиції.

Матеріал: легенди, вірші, приказки, прислів'я про державні та національні символи України, вишиті рушники, вишиванка, прапор, герб, запис Гімну України; матеріали для СХД.

Хід. Привітання.

Доброго ранку, рідний наш дім.

Доброго ранку, діткам усім.

Доброго ранку, сонечку ясному,

Доброго ранку, садочку прекрасному.

Оберніться, подивіться,

Один, одному всміхніться!

Загадка: На землі великій є одна країна: гарна, неповторна, красна, як калина. І живуть тут люди добрі працьовиті і скажу, до речі, ще й талановиті. Землю засівають і пісні співають, на бандурі грають і вірші складають про ліси і гори, і про синє море, про людей і квіти, то скажіть ще діти, що це за країна? (Наша славна Україна!)

Сьогодні ми з вами спробуємо вирушити в цікаву і не звичайну мандрівку, в якій ми ознайомимося з народними і державними символами України та скарбами нашого народу. Але ці скарби незвичайні: їх відчують люди серцем і душею, а ми з вами їх побачимо. І в ході подорожі будемо збирати скарби, якими багата наша Україна ось до цієї скриньки.

Вихователь: *Сьогодні, діти, ми з вами вирушимо у подорож знову.*

Про маленьких українців поведемо розмову.

Про теплий, рідний, любий дім і всі скарби, що є у нім.

Перша наша зупинка називається: «Люба моя Батьківщина».

Вихователь: Діти, скажіть мені, будь-ласка, як називається наша Батьківщина? Давайте сьогодні ми з вами запалимо свічку, яка буде символом нашої любові до України. І у ваших сердечках нехай запалає маленький «вогник» гордості за те, що ви – українці. Я прошу вас пронести цей вогник через усе своє життя. Тож будьте чесні, розумні, горді, любіть свою рідну Батьківщину. А що для вас означає Батьківщина? (Вихователь імітує запалення свічки і по черзі передає її кожній дитині). Вірш А. Костецького:

Сонце в небі і зоряна ніч солов'їна –

Це моя Батьківщина.

Батьківщина – це ліс осінній,

Це домівка моя і школа,

І гаряче сонячне коло.

Батьківщина – це труд і свято,

Батьківщина – це мама і тато.

Це твої найкращі друзі і бджола у весняному лузі.

Діти, давайте спробуємо підібрати гарні слова про Україну.

Дидактична гра «Яка наша Україна?»

Вихователь починає: Україна могутня. А ще яка? (Україна-калинова, багата, співуча, барвіста, дружня, гарна, рідна...). Молодці!

- Діти, а як називають людей, які живуть на Україні?
- А хто ви?

- Як називається хлопчик, що живе на Україні?
- А дівчинка?
- А коли їх багато?
- Якою мовою розмовляють українці?

Дидактична гра «Яка наша мова?» (солов'їна, мелодійна...)

Як називається наша маленька Батьківщина?

1 дитина: У всіх людей одна святиня.

Куди не глянь, де не спитай.

Рідніша їм своя пустиня,

А ніж земний в чужині рай.

Нема без кореня рослини,

А нас, людей, без Батьківщини!

2 дитина: Одна Батьківщина –

І двох не буває.

Міся, де родилися,

Завжди святі.

Без рідної мови, без пісні, без мами.

Немає, немає життя на землі.

Фізкультхвилинка: Я в Маньківці живу. (руки в сторони)

Своє селище люблю.

Є високі тут будинки, (по черзі руки вгору)

Є і школи, і садочки.

Ростуть дітки, мов грибочки. (присіли)

Сюди, туди ровернуся,

Я Маньківкою горджуся. (руки на груді)

Їй низенько поклонюся. (вклонилися)

Друга зупинка називається: «Без верби і калини – нема України».

Вихователь: чому вона так називається, ви зрозумієте зараз. Про вербу, скромну нашу вербу, написано в народі не мало. Чим заслужило шану це дерево? Український звичай висаджувати вербу на городі та біля ставків. Вона оберігає джерельця від замулювання. У народі кажуть: «Там, де живе верба – жили й річки». З верби роблять ясла для худоби, плетуть кошики. Гілкою верби вітають зі святом вербної неділі. Ось скільки цікавого пов'язано з вербою – символом України.

А зараз відгадайте загадку: У вінку зеленолистім,

У червоному намисті,

Видивляється у воду,

На свою хорошу вроду. (калина)

Третя зупинка називається: «Не ламай калину»

Другою улюбленою рослиною українців є калина. Здавна говорили: «посади калину, будеш мати долю щасливу». Діти помилуйтеся червоною калиною. Ягідки пломеніють, мов жар. На що вона схожа? А знаєте, діти, чому куш так назвали?

Калинка – це ім'я української дівчинки. Ішла вона якось повз городи, луги, і натрапила на криницю. Задивилася Калинонька на свою красу, замилувалася, а з криниці голос: «Не дивись довго у воду, калиною станеш». Не послухалася дівчинка тай зачерпнула води, і перетворилася на калину – прекрасний куш. За шуміла листям, потягнулася своїми гілочками до людей, до сонця, до хмар, до вітру: «Поверніть мені мою дівочу красу», але ніхто її слухати не хотів. Минав час, пролітав мимо журавель, задивився на калину – сумну та

самотню, накинув на неї чарівне намисто і стала вона ще кращою. Так стоїть воно до цього часу гарним кущиком.

Про калину складено багато легенд, віршів, прислів'їв. А які знаєте ви?

Без верби і калини - нема України.

Любиш Україну - посади калину.

Дівчинка у вінку - мов калина у цвіту.

У народі цінують калину за її цілющі властивості. З ягід варять кисіль, джем, варення. Тому-то й садили калину біля осель, а особливо біля криниць, щоб вода в криниці була прохолодною і смачною.

А ще оберегом дому, сімейного затишку, любові та достатку став і журавель із легенди. Журавель це птах зимуючий чи перелітний? Розкажіть вірш про журавля.

Облітав журавель

Сто морів, сто земель.

Облітав, обходив,

Крила, ноги натрудив.

Ми спитали журавля:

Де найкраща земля?

Журавель відповідає:

Краще рідної – немає!

Ось, діти, ми й познайомилися з народними символами України – вербою і калиною. Але подорож наша ще не скінчилася.

Наступка зупинка: «І на тім рушникові».

Багато символів має наша Україна: цей різноманітні вишиванки, українські барвисті костюми, вишиті сорочки, українські віночки. Важливе місце в житті українського народу займає рушник. Не було жодної хати без вишитого рушника. Ним прикрашали стіни, вкривали хліб, витирали руки. Хліб-сіль на вишитому рушнику – ознака гостинності народу. Без рушника не святкували ні народження дитини, ні весілля. Коли син вирушав у дорогу, мати давала йому рушник, як оберіг від лиха, а дочок змалечку навчали вишивати рушники. Рушник дуже цінується в українського народу:

Із червоної нитки і білого льону,

Як до рідної пісні, усяк із нас звик.

В будень день і у свято,

В Карпатах, за Доном,

Наш народ давно вигадав – диво рушник. (вносять дівчинка і хлопчик хліб-сіль на вишитому рушнику).

Наступна наша зупинка: «Чий віночок найкращий?»

Дитина: *Ой віночку, мій віночку,*

В нього я вплету, що схочу:

Ружі, маки і барвінок,

І стебельця материнок.

Ще вплету казки чудові,

Пишні, гарні, калинові.

І пісні про Україну.

Я віночок свій надіну,

На голівоньку русяву –

Хай красується на славу.

Всього в українському віночку 12 квіточок, і кожна – лікар, оберіг. Пласти віночок, то ціла наука. Наші прабабусі знали різні секрети, як пласти і коли, як зберігати квіти у віночках.

Народна гра «Віночок»: Візьмемось за руки,

Підемо на луки.

Там сплетем віночок,

Підем у таночок.

В кого кращий віночок,

Той піде у таночок.

В'язати стрічки теж потрібно вміти і символи їх знати. Наприклад: посередині в'яжуть світло-коричневу – символ землі-годувальниці, побіч неї – жовта – символ сонця; зелена – символ життя, краси і молодості; синя – символ неба і води, жовтогаряча – хліба; фіолетова – мудрості людини, малинова – символ душевності, щирості; рожева – символ достатку; біла – пам'ять.

У віночок вплітали чорнобривці, незабудки, барвінок, ромашки, маки, волошки, безсмертник, деревій, калину, любисток. Кожна квіточка лікувала дитину: чорнобривці допомагали позбутися головного болю, барвінок – зір розвивав, а ромашка – серце заспокоювала.

Дидактична гра «Склади віночок». (Ділимося на 2 групи: 1 – викладають віночок з квітів, 2 – прив'язують стрічки до віночка.)

Прислів'я: Гарний віночок – краса дівчини.

У віночку калина – гарна дівчина.

Який віночок – такий голосочок.

Дітки, ми з вами наблизились до **передостанньої зупинки**: «Державні символи України». Але перед прибуттям я хочу, щоб ви показали, що ви є внуками славного українського козацького роду, і є сильні та спритні:

Гра «Заморочки з бочки».

- Що сходить без насіння?(сонце)
- Мовчить, а розуму вчить?(книга)
- Без чого жодна річка не може бути?(без назви)
- Коли можна воду в решеті носити?(коли замерзне)
- Хто завжди правду каже? (дзеркало)
- З яким відром дідусь іде по воду? (з порожнім)

Творча гра «Склади віршики»(Діти добирають слова і складають тематичні віршовані рядки)

Одягну український віночок –

Затанцюю веселий...(**таночок**)

Гарні хлопці стоять біля ганку,

А на них сорочки...(**вишиванки**)

Я танцюю гопак залюбки,

Адже в мене зручні...(**чобітки**)

Вишиванку везу на гостинець:

Пам'ятайте, що я ...(**українець**)

Ось і зупинка: «Державні символи України» Тут ми дізнаємось про три основні державні символи України. Послухаємо легенду:

Колись давно жила жінка. І було в неї три сини. Росли вони чесними, сміливими, дуже любили свою матір, готові були за неї віддати життя. Попідростали і вирішили піти в світ

прославляти свою Матір. Вирушив у дорогу найстарший син. Мати на згадку подарувала йому золоту корону з трьома промінцями. Пішов син між люди. І за трипроменею корону, яка зігрівала людей, вела вперед, показувала шлях до кращого життя дали йому ім'я – Тризуб.

Настала черга середнього сина. Йому мати в дорогу подарувала жовто-блакитний одяг. Своїми звитязними справами прославив він матір. Одержав син ім'я – Прапор.

А там, де був наймолодший син, завжди лунала дзвінкоголоса пісня. Адже мама своєму синові подарувала соловейків спів, і одержав син за свій джерельний голос і великий спів ім'я – Гімн. І з того часу ідуть поруч три брати – Тризуб, Прапор, Гімн – прославляють свою неньку. І там, де вони проходять лунає урочиста пісня. Герб, Прапор, Гімн – це, діти три основні національні символи України. Золотий тризуб – символ влади. Герб – це частина корони, яку носив Київський князь. А чому саме тризуб вважають гербом? Мабуть тому, що число 3 завжди вважалось числом казковим, чарівним. А це в тризубі відображено триєдність життя – це Батько, Мати, Дитина, які символізують Силу, Мудрість, Любов.

Національний прапор – це синьо-жовтий стяг. А хто знає, що означає синій колір? А жовтий?

Національний гімн – це урочиста пісня, символом нашої державної єдності. Коли грає Гімн, всі люди встають. Малята, а зараз заспіваємо Гімн.

Психологічний етюд:

Маленькі наші ніжки,

Та добре знають путь.

На службу Україні

Як виростуть, підуть. (Діти крокують по колу)

Маленькі наші ручки

Та кріпнуть і ростуть.

На службу Україні

Всю працю віддадуть. (Руки піднімають в гору)

Дитячі в нас серденька, (Права рука до серця)

Та щирі почуття.

Любити Україну

Ми будем все життя. (Піднімають руки вгору і махають).

Вихователь: Саме цим і закінчуємо свою подорож. А як відомо, з подорожі ми щось привозимо додому. Тож і ми повернулися з чарівною скринькою, яка перевірить, чи запам'ятали ви щось для себе:

- Які є національні символи України?
- Назвіть рослини – народні символи України?
- Що таке гімн?
- Що означає синьо-жовтий колір на прапорі?

А для свого садочка ми створимо в подарунок наш національний прапор. (З манки жовтого і блакитного кольору висипати та наклеїти стяг)

Ось і закінчилась наша подорож. А чи сподобалася вона вам?

Важливе значення у засвоєнні дітьми знань про українські обереги відіграє сім'я. Тому систематично разом з батьками проводжу такі спільні заходи на відповідну тематику: виставки («Лялька-мотанка», «Одяг наших пращурів», «Домашні обереги») свята («Без верби й калини немає України», «Йдемо шукати весну», «Пташок закликаю до рідного краю»), конкурси («Козацька родина», «Домашня вишиванка»), екскурсії-огляди (до бібліотеки, краєзнавчого музею, етнографічної кімнати).

На мою думку, системний підхід у вихованні любові до національних символів та оберегів сприяє формуванню пізнавальних здібностей та інтересів дошкільників. А емоційно насичений матеріал своїм змістом позитивно впливає на дитячу емоційну сферу.

Давайте разом відроджувати обереги. Вони оберігатимуть наші домівки і донесуть культуру та звичаї українців до наступних поколінь. Плетіть собі на долю віночки, робіть ляльки, садіть калину, вербу, оберігайте лелек, вишивайте рушники. Нехай вони оберігають від зла, підлості і неправди.

*Кузьменко Інна Олександрівна,
вихователь Центру розвитку
дитини «Берізка» с. Шрамківка
Драбівського району
Черкаської області*

ФОРМУВАННЯ ЗНАТЬ ПРО УКРАЇНСЬКІ ОБЕРЕГИ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

Анотація. Опис досвіду роботи містить матеріали по ознайомленню дітей раннього віку з українськими національними оберегами та організацією предметно – ігрового середовища з елементами народознавства. Ці матеріали стануть у нагоді педагогам, які працюють з дітьми раннього віку.

Любов до Батьківщини починається з радісних почуттів, викликаних рідною природою, фольклором, народним мистецтвом; зі знань про свою країну, поваги до її талановитих і працьовитих людей, бажання наслідувати їх.

Я впевнена, що відродження нашої країни неможливе без пробудження національної самосвідомості її громадян. Цей процес уже розпочато, та успішним він буде тоді, коли головні національні цінності, любов до Батьківщини малюки почнуть засвоювати ще з раннього дитинства. Засвоєння національних цінностей – тривалий процес. Вони не закладені у генах, це не природна якість, а соціальне, вона не успадковується, а формується цілеспрямовано, системно, з дотриманням певних принципів та використанням відповідних методів.

Одним із важливих напрямів виховання малят є прилучення їх до народознавства, а саме вивчення культури, звичаїв середовища в якому знаходиться маля. Я роблю це шляхом ознайомлення з характерними ознаками побуту в якому перебуває дитина – це житло, одяг, предмети побуту, вжитку, народна іграшка, а також використовую елементи народних ремесел таких як гончарство, вишивка, лозоплетіння тощо; окремими символами: рушник, вінок, калина. Я завжди наголошую батькам, що вони є відкривачами дитячої душі і від того в якій атмосфері буде зростати малюк, яке буде його соціальне, природне і культурне оточення буде формуватись особистість малюка.

В своїй роботі з малюками я звертаю увагу на мову як дітей так і дорослих, адже чиста українська мова є обличчям національної культури. Я намагаюсь якомога ширше використовувати елементи усної народної творчості (потішки, забавлянки, пісеньки, колискові, примовки тощо) під час проведення режимних моментів та освітнього процесу. Підтримуючи процес сімейного виховання я продовжую виховувати у своїх малюків любов і повагу до найрідніших людей, сім'ї, батьківського дому, рідного села, звичаїв, традицій.

В своїй групі я створила таке предметно – ігрове середовище, де маленька дитина на основі своїх набутих вже умінь та навичок змогла б почувати себе компетентною під час ігрової, навчальної, пізнавальної, рухової, художньої, трудової, мовленнєво – комунікативної діяльності. Тут я використовую елементи українського традиційного мистецтва та побуту:

народні іграшки, ляльки – мотанки, скриню, глиняний та дерев'яний посуд, вишиті рушники та серветки, віночки, стрічки, сорочки – вишиванки тощо.

Також організувала народознавчий осередок, де розмістила хату, відобразила подвір'я, наповнила його рослинними елементами, тваринами, птазами, журавлем, криницею.

Створюючи осередок театралізованої діяльності я намагалась підібрати героїв до українських народних казок: «Дід та Баба», «Ріпка», «Колобок», «Рукавичка», а також де б діти могли використати їх під час читання віршів, співання пісеньок, обігрувати сюжети казок, тощо.

Для формування у дітей інтересу до пізнання предметного світу створеного людськими руками я організувала міні – музей, зокрема «Глиняний та дерев'яний» посуд, «Народні іграшки для малят», «Солома чарівна – стала іграшками вона», «Рослини для дитини», для ознайомлення з різновидом українського національного одягу організувала «Музей мотанок», з яскравими зразками вишивки та писанкарства, створила міні – музеї «Вишиваночка» та «Чарівне яєчко».

Організуючи осередок ряження я розмістила в ньому декоративні віночки з різнокольоровими квітами та з квітів маку, кольорові стрічки, розшиті хустинки, фартушки, спіднички, вишиванки з різними орнаментами вишивки.

В цьому осередку я спонукаю малят до самостійного створення образу в національному стилі та розширення своїх знань про національний одяг, головні убори, прикраси.

Елементи ознайомлення з національною культурою впроваджую в усі види занять, свята, розваг.

Активною є робота з батьками, з якими були проведені такі нетрадиційні форми роботи, як «Фольклорні посиденьки», «Мамина колискова», «Ми нащадки козацького роду» та інші, поновлений та виготовлений дидактичний матеріал по народознавчій тематиці. Я впевнена, що саме від мене, як вихователя закладу дошкільної освіти, залежить, яким буде майбутнє покоління українців, а відтак – у якій державі ми живемо.

Пропоную вашій увазі зразок заняття з елементами народознавства, яке можна провести з дітьми раннього віку.

У ОКСАНОЧКИ НОВЕ ВБРАННЯЧКО

(інтегроване заняття з розділів сенсорно-пізнавальний, мовленнєвий, художньо-естетичний, емоційно-соціальний розвиток)

Програмовий зміст. Закріпити знання дітей про поняття «багато», «один», колір (червоний), розрізнити величину предметів; уміння уважно слухати і повторювати слова пісні з відповідною інтонацією, використовувати наслідувальні рухи. Продовжувати вчити дітей орієнтуватися в назві своєї країни та національності її жителів. Формувати уявлення про елементарні характерні особливості національного одягу, впізнавати його в одязі інших дітей. Активізувати словник дітей назвами нашої національності, предметами національного одягу. Розвивати мислення, пам'ять, дрібну моторику, уміння доводити розпочату справу до кінця, виконувати поставлені вихователем завдання. Виховувати любов до своєї країни, її мешканців, інтерес до українського національного одягу.

Матеріал: лялька Оксаночка, скринька, одяг, сорочка-вишиванка, червона спідничка, червоні черевички, намисто, дидактичні ігри «Зробимо віночок», «Красиве намисто», галявина круглої форми зеленого кольору.

Хід. Вихователь і діти одягнені в українське вбрання: сорочки-вишиванки, спіднички, штанці, черевички, для дівчаток віночки.

Малята, які ви всі красиві, яке чудове у вас вбрання. Ми так святково одягнулися, бо до нас прийде лялька Оксаночка, у неї сьогодні день народження. (вносять у групу ляльку Оксаночку)

Малята, Оксаночка, вітається з вами, привітаймося з нею.

Давайте привітаємо її з днем народження

Діти, ляльці Оксаночці дуже подобається ваше вбрання, давайте розкажемо, у що ми одягнуті.

Малята, чим прикрашені ваші сорочечки?

Ці квіти вишиті кольоровими ниточками – це вишивка. Таку сорочечку, яка прикрашена вишивкою називають вишиванкою.

Так які сорочечки ми одягнули на себе?

А що прикрашає голівки дівчаток?

А з чого зроблений віночок?

Скільки квіток у вінку?

Малята, зазвичай, на день народження дарують подарунки. Ось у цій скриньці лежать подарунки для нашої ляльки. Давайте їх будемо дарувати. (відкриваю скриньку і дістаю українське вбрання для ляльки).

Оксаночко, ми даруємо тобі ось таку красиву вишиту сорочечку, діти, як вона називається?

Ось такі черевички, якого вони кольору?

У нашої Оксаночки, новий одяг, давайте її одягнемо.

Якою гарною стала наша лялька, але чого не вистачає у її вбранні?

Діти, нам потрібно зробити для Оксаночки віночок, щоб прикрасити її голівку, з чого потрібно зробити віночок? Де ж нам дістати квіти?

Мабуть на квітучій галявині, нумо швидше на галявину. (діти підходять до килимка на якому розкладені великі і маленькі квіти).

Малята, скільки квітів на галявині?

Які вони?

А наша Оксаночка велика чи маленька?

Тож для віночка, які ми будемо квіточки збирати?

Давайте підемо на галявину і візьміть по одній маленькій квіточці. (діти ідуть і беруть квіточки)

Скільки у тебе квіточок? Вона велика чи маленька?

А тепер із цих квітів, які ми зібрали, «сплетемо» віночок. (діти прикріплюють до основи вінка квіти)

Якою стала Оксаночка?

Мовленнєва вправа «Лялечка яка?»

Так, малята, наша Оксаночка дуже гарна у своєму новому вбранні, справжня подоляночка.

Під музичний супровід проводиться *гра «Подоляночка»*. Малята разом з вихователем співають, «подоляночка» відтворює все те, про що вони співають.

Десь тут була Подоляночка,

Десь тут була молодесенька,

Тут вона стояла, до землі припала,

Личко не вмивала, бо води не мала.

Ой встань, устань, Подоляночко,

Обмий личко, як ту скляночку,

*Візьмися у бочки – за свої скочки,
Підскочи до раю, бери сестру скраю.*

Діти, що прикрашає мою шию?

Якого воно кольору? З чого складається намисто?

А у Оксаночки є таке намисто, чи не має?

Малята, я пропоную вам зробити для нашої ляльки намисто і подарувати їй.

Але це не проста справа, для цього нам потрібні помічники – наші пальчики. Давайте їх трішки потренуємо.

Проводимо пальчикову гру:

Наші пальчики, малята, (*діти перебирають пальчиками долонями вгору*)

Дуже люблять працювати.

Ось так, ось так, (*стискають і розтискають кулачки*)

Вони люблять працювати.

А тепер, малята, нумо до роботи. Проводиться дидактична ***гра «Зробимо намисто»***. (вихователь пропонує дітям нанизати червоні намистинки на шнурок).

Діти, ви дуже старанно працювали, нанизали всі намистини, вийшло дуже гарне намисто. Я теж попрацювала і зробила ось таке намисто, якого воно кольору? (одягаю ляльці на шию).

Це маленька українка,

В неї коси по колінка,

І спідничка – фалдованка,

І сорочка – вишиванка.

Діти, наша Оксаночка, ви і я одягнуті в українське вбрання, тому, що ми з вами живемо в Україні. Де ми живемо? Ми з вами – українці, давайте скажемо, хто ми?

Ми живемо в Україні,

українці мама й тато

Україна – наша мати.

Малята, у нас сьогодні в гостях була лялька Оксаночка, у неї було день народження і ми їй подарували українське вбрання: сорочку – вишиванку, червону спідничку і черевички та красиве червоне намисто, зробили гарний віночок. Тепер у нашої ляльки є нове святкове вбрання. Але їй час іти, і ми будемо дуже раді коли Оксаночка прийде до нас ще раз. До побачення, Оксаночко.

Мейгеш Лідія Сергіївна,
вихователь закладу дошкільної
освіти (ясла-садок) «Ромашка» №4
комбінованого типу
Жашківської міської ради
Черкаської області

МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДЕРЖАВНИМИ ТА НАЦІОНАЛЬНИМИ СИМВОЛАМИ Й ОБЕРЕГАМИ

Анотація. *Значну роль у вихованні патріотизму у дітей дошкільного віку відіграють знання про традиції нашого народу, які тісно пов'язані чи то з оберегами чи то з символами. В статті описані основні форми роботи з дітьми щодо формування знань у дітей дошкільного віку про обереги та символи нашого народу.*

Засоби і методи роботи по ознайомленню дітей з символами та оберегами нашого народу традиційні: розповіді вихователя; використання творів художньої літератури;

розглядання ілюстрованого матеріалу; ігрові, заочні екскурсії-подорожі; узагальнюючі заняття, що підсумовують знання дітей про народні символи. Поряд з традиційними у такій роботі використовуються й нетрадиційні з використанням ІКТ та екскурсіями до місцевих музеїв.

У житті кожної людини настає час, коли вона запитує себе: хто я, ким були мої прадіди, що я знаю про звичаї свого роду, у які символи та обереги вірили мої предки? Часто не знаходячи відповіді.

Наш народ у давнину жив у тісній єдності з народними символами й оберегами. Чи не з цього обоженювання і поклоніння перед природою й виникла народна символіка, склалися деякі традиції та обряди, які спираються на традиційні символи.

Оберегами від усього злого для малої дитини і для дорослого стали: рідна домівка, вишитий рушник, батьківський поріг, хліб на столі, і все що росло навколо, що оточувало дитину з малку.

І до цього часу збереглися деякі традиції. В давнину казали народилась дитина: зірка в цей час спалахнула на небі. Зірка є символом добра, чистоти душі, вона осяює весь шлях людини. Символами України є: гілка дуба (символ сили, міцності), калина (символ краси, життя, вогню), мак (символ краса й молодість), кінь (символ вірності, відданості, волі), ластівка (символ добробуту, щастя, весни і відродження природи).

Від любові до рідних символів, мабуть і починається велика любов до свого народу, до своєї землі.

У роботі з дітьми належну увагу слід приділяти ознайомленню з хлібом, як символом достатку, благополуччя та багатства. Готуючи заняття слід добирати матеріал який дасть знання про хліб та обряди пов'язанні з ним, про тяжку але почесну працю хлібороба, що неодмінно сприятиме вихованню шанобливого ставлення до хліба.

Для цього планується змістовно-тематичний поділ:

- «Хліб у нашому домі».
- «Хліб наш насущний».
- «Звідки прийшов хліб».
- «Народження хліба».
- «Хліб росте».

Перше знайомство починається з заняття «Хліб наш насущний». Під час заняття дітей знайомлять з хлібом, з його значенням для людей.

З давніх давен Україну називали хлібним краєм, бо люди, що жили тут називалися українці – хлібороби, вони були великими працелюбами. Вміли гарно обробляти землі, і росли на ній хороші врожаї. Для нашого народу хліб був не просто їжею – це була основна його життя і найдорожча святиня. Навіть таке важливе слово в українській мові, як «життя», походить від слова «жито» назва одного із зернових культур. В українській мові є багато значень цього слова: хліб – це продукт харчування; хліб – це зерно, з якого зроблено борошно; хліб – це засіб існування, і заробітку людей; хліб насущний – це щоденні звичайні харчі.

Шанобливе ставлення до хліба повідують і народні прислів'я:

- «Хліб – усьому голова».
- «Без хліба-худа бесіда».
- «Без хліба – смерть, без солі – сміх».

Раніше в Україні щодня пекли житній хліб. Вимішували його на заквасці, та в дерев'яній діжці. Випікання хліба це був цілий обряд. Хліб був в кожній хаті, обов'язково повинен стояти на столі, а коло нього сіль. Їжею й окрасою хліб був на різних святах і

обрядах. І теперішній час жодне весілля не обходиться без короваю, калачів та шишок. Коли пекли коровай то запрошували тільки жінок, у яких сім'ях панувала любов та гармонія. На весіллі був такий обряд, староста вирізав верхівку з короваю й відавав молодим. З хлібом ходили на родини, новорічні свята та на Різдво.

Хліб символізував достаток у родині. Колись давним давно наші прапрадіди казали: «Риба – вода, ягода – трава, а хліб – всьому голова». Вони були працелюбними, тому пильнували, щоб не пропало жодне зернятко, жодна крихта хліба, так як він важко діставався. За давніми традиціями, в кожній оселі мав лежати хліб та сіль. А ще в давнину було багато приказок: «Хліб на столі – Бог у домі».

Хліб треба було їсти з повагою, не поспішаючи. А як ненароком впаде скибка хліба, її піднімали й цілували, перепрошуючи за заподіяну кривду.

Друга тема для ознайомлення: «Народження хліба».

На цьому занятті відбувається подача інформації дітям, як колись у давнину вирощували хліб без сучасної техніки.

Для того, щоб отримати хліб, слід пройти важкий і довгий шлях від зерняти до пахучої паляниці. Раділи люди коли зима була засніжена, говорили: «Багато снігу – багато хліба», «Весна ледачих не любить».

Люди працювали не легко на полях для того щоб мати хліб. В давнину коли люди виходили в поле складали на віз: плуг, борони, берестяні коробки сплетені для сіяння зерна, мішки з зерном.

Ще в давнину люди вірили в прикмети: в зерно домішували ячні шкаралупи – щоб хліб ріс без бур'янів, перед посівом у мішок клали срібну монетку, щоб колос ріс важким, а зерно добірним.

Вранці до схід сонця запрягавши коней, сіячі рушали у поле. Перед посівом поле орали, потім аж сіяли, потім боронили – для того щоб зерно гарно прикрити землею. Далі зерно проростало зеленими травинками, а потім з них витягувались майбутні колоски пшениці, ячменю. То було перше народження хліба.

Третя тема « Хліб росте». Під час заняття відбувається ознайомлення дітей з послідовністю та зв'язком росту посіяного зерна з природні умови, і що сприяло росту зерна. Найкраще це можна відобразити використовуючи методи експериментування. Заздалегідь підготувати та проростити зерно в прозорій ємкості, щоб діти могли бачити сам процес кильчення зернин. Побудувати спільно логічний ланцюг використовуючи картки, розпочавши із зображення зерняти та закінчивши зображенням запашної паляниці на столі.

У зелених колосках, які з часом міцніли, від сонця золотіли, була доля майбутнього врожаю, достаток кожної родини та оселі. Тому люди охороняли поля від поїдання худобою, в спеку накликали дощ, співаючи закличну пісню:

Йди, йди, дощику,

Зварю тобі борщику;

Тобі каша, мені борщ.

Щоб ішов густіший дощ.

Для того, щоб зерно не згорало від засухи, бо тоді людей чекала голодна зима. В давнину люди казали що, і дощ, і сонце слухались їх, і з'являлися над нивами тоді, коли було треба. Вмить омиті дощем стебла зерна оживали, і зростали під сонцем, набиралися сили від землі. В давнину на Україні відзначали день хлібного зростання.

Ознайомлюючи дітей з українськими рушниками слід використовувати такі прийоми: показ, демонстрацію та зорове порівняння. В цьому допоможе виставка з вишитих рушників, які принесли самі діти. Неодмінно в такій роботі великого значення набуває використання

художнього слова, легенд та повір'їв. У групах молодшого віку на заняттях з зображувальної діяльності на прямокутних смужках доцільно «вишивати» рушнички звичними червоними та чорними «нитками», викладати орнаменти з прямокутних смужечок, кружечків, трикутників за бажанням дітей. Під час ознайомлення з таким оберегом проводяться екскурсії до міні-музеїв, світлиць садочка або використовують міні-макет української хати прикрашеної рушниками, щоб дати дітям уяву на стільки значущий в побуті та в житті нашого народу був і лишається вишитий рушник.

Вишитий рушник в Україні посідає особливе місце. Рушники – це символ України, відбиття культурної пам'яті народу, в їх узорах збереглися прадавні магичні знаки, образи «дерева життя», символіка червоного кольору. З літописів відомо, що під час весняних заклиналих обрядів дерева обвішувались «убрусамі». Вишиті на них орнаментальні символи відповідали заклинанній символіці родючості. Рушник у давнину відіграв важливу роль, на ньому вишивалися священні язичницькі зображення. Це були «язичницькі іконостаси», сповнені глибокої архаїки.

Впродовж віків рушникам надавалося важливе образно-символічне значення.

Рушник – у свідомості українського народу наділявся широким спектром знакових властивостей і саме тому він являє собою значне непересічне явище духовної культури, будучи етнічним культурним символом України.

Рушники є неодмінними атрибутами народного побуту, весільної обрядовості, вони застосовуються як традиційна окраса житла. Важливі події в житті народу ніколи не обходилися без рушників. Мабуть у всьому декоративному мистецтві немає іншої такої речі, яка концентрувала б у собі стільки різноманітних символічних значень. У вишивці рушників знайшли відображення орнаменти, пов'язані з образами добра, краси, захисту від усього злого на землі. Орнаменти вишивки рушників – це народна пам'ять про життєдайні сили землі та сонця.

Очевидно, символіка хліба, як Бога, потребувала шанобливого ставлення до нього й вимагала, щоб він ніколи не лежав на «голому», не покритому рушником столі. Саме тому рушником вкривають паски, несучи їх святити до церкви на Великдень.

Рушник виконував і важливу образно-символічну, літургійну роль у християнській обрядовості. Рушник був найдорожчим подарунком матері в дорогу синові як пам'ять про дім, побажання щасливого майбутнього в новому житті.

Рідна мати моя, ти мене на зорі проводжала,

І рушник вишиваний на щастя, на долю дала.

Рушники дарувались у дорогу не випадково. За дослідженнями етнографів, семантика рушника (полотна) розкривалась у значенні дороги, пов'язаної із світлим радісним життєвим початком, з одного боку, і переходу в інший світ – з другого.

Існували подарункові рушники, які дарували на пам'ять, зокрема їх використовували під час проводів рекрутів, обвішуючи ними новобранців з голови до ніг на знак побажання щасливої дороги й найскорішого повернення.

Під час будівництва хати рушниками підіймали сволоки, потім ці рушники дарували майстрам.

На них приймали новонароджених, з рушниками проводжали людину в останню путь.

Існував звичай перев'язувати рушником придорожні хрести. За етичними нормами поведінки, їх не займали й лише після того, як вони зовсім були знищені дощем або вітром, прив'язували новий рушник.

Рушники широко застосовувалися під час народження дитини. На Закарпатті рушник, що слугував для загортання немовлят і перенесення на далеку відстань, звався «гайтка». Перекидаючи через плече, одним кінцем обгортали дитину, а другий закріплювали спереду.

Особливу роль відігравав рушник у весільній обрядовості як один з найважливіших атрибутів. З малечку дівчата вчилися вишивати і прясти, згодом старанно готували собі посаг, ретельно заповнюючи весільні скрині, де серед сорочок, тканих виробів містилося багато вишитих рушників. Кожна дівчина на посаг вишивала не менше 12 – 14 рушників, а іноді навіть і більше.

Кількість приготованих дівчиною рушників була ознакою її працелюбності. Якщо про дівчину казали, що вона «рушників не придбала», то йшлося про ледащицю, а якщо «скриня повна рушників», – це свідчило про хазяйновитість нареченої, її заможність, багатство.

Довгими зимовими вечорами збиралася молодь на вечорниці. Дівчата, співаючи, вишивали. Ось як співається у весільних піснях:

*Ой ластівонька купалася,
Край бережка сушилася,
Край бережка сушилася.
Дівка Маруся журилася,
Ой ще рушничків не надбала,
А вже Івана сподобала.
Ой ще рушничків не зробила,
А вже Івана любила.*

У народних піснях, легендах і переказах опоетизовано готування дівчиною рушників до весілля. У вишитих орнаментах вона відтворювала свої думки й почуття, надії і сподівання на щасливу долю.

На всій території України рушником прикрашають коровай. Іноді обв'язують навкруги або кладуть на рушник, в деяких місцевостях коровай прикривають навхрест рушниками і знімають їх лише тоді, коли починають ділити його. Ці рушники забирає собі дружка.

Рушник є водночас знаком-символом у святах та обрядах і предметом побуту. Відповідно до функціонального призначення рушники мали назви – «посудний», «стирок» (для посуду), «утирач», «утиральник» (для рук та обличчя):

*Вода в відеречку, –
Братику, вмийся,
Рушник на кілочку, –
Братику, втрися.*

Широко використовувалися рушники в декоративному оздобленні інтер'єру хати. В минулому їх вішали над іконами й називали рушник – «покутний», «божниковий», «божник», «наобразник», «іконний». Довжина божників досягала трьох метрів і більше.

Рушники вішали на кілок, від чого вони дістали назву «кілкові».

*Держи хату, як у віночку,
Рушнички на кілочку.*

Завдяки своїй яскравій орнаментації вони виконували функції своєрідних прикрас, декоративних акцентів в оздобленні селянської хати їх вішали між вікон, дверей.

Для ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з рушником, як оберегом та неодмінним атрибутом побуту можна скористатися одним із занять циклу.

ОЙ РУШНИК-РУШНИЧОК

Мета: вчити дітей нових понять та розширити знання про народні символи України, ознайомити з українським орнаментом; розвивати в дітей естетичний смак, пам'ять,

мислення, увагу; виховувати повагу до духовних цінностей українського народу, бережливе ставлення до вишитого рушника.

Матеріали: ілюстрації різних видів рушників та народних символів України, вишитий рушник, аудіозаписи, фарби гуаш, серветки, заготовки майбутніх рушників, склянки з водою, пензлі.

Хід.

Організаційний момент. Привітання

Доброго ранку всім людям землі!

Доброго ранку тобі і мені!

Хай день буде вдалим, успішним нехай,

У доброму настрої день починай!

Звучить куплет пісні «Рідна мати моя». Обговорення.

- Чи сподобалась вам пісня ?
- Яка вона?
- Який настрої у вас викликає?
- Про що в ній співалося?

Демонстрація вишитого рушника.

Так, дітки справді, в пісні йшлося про вишитий рушник. Ось погляньте.

- Як ви вважаєте, чи рушник можна віднести до народних символів України? Чому?
- А які ще ви знаєте народні символи України? (вихователь ілюструє відповіді дітей)

Основна частина

Гадаю, дітки, ви вже здогадалися, що сьогодні ми будемо розглядати один із основних народних символів України – рушник.

Погляньте ще раз на цей рушник. Він, дітки, не простий, а чарівний. Ось послухайте коротеньку історію:

Колись давно в одному маленькому селі Петриківка, жила дуже красива дівчина Оксанка. Її сім'я була дуже бідна, батько помер коли дівчинка була ще немовлям. Тяжко працювала мати та її донька, як продадуть вишитого рушника, на те й жили. З кожним днем дівчина все гарнішала і гарнішала, та й заміж вже пора.

Здавна вважалося, якщо під вікном росте куц калини, там мешкає незаміжня дівчина. Час ішов, дівчинка підросла, а куца калини під вікном не було бо не мали за що купити. Оксанка дуже любила вишивати та мріяти, що колись вийде заміж без тієї калини. І одного вечора, коли надворі було вже зовсім темно, запалила дівчина свічку і почала вишивати рушник. Думки її були чистими, прозорими та добрими. І тому, рушник вона вишила дуже швидко, вже до світанку був готовий. Червона калина так і усміхнулася до неї своїми червоними ягідками та зеленими листочками на полотні. Дівчинка дуже стомилась та аж під ранок заснула.

Вранці Оксанка прокинулася від лагідних променів, що пестили її лице. Мерцій вона підбігла до відкритого вікна. За вікном красувалася гілками та гронами червона калина. Рушник її став не простим, а чарівним. Все, що вишила дівчина ожило. Незабаром Оксанка знайшла свою долю та стала знаменитою майстринею, рушники якої й понині милують око українців.

Обговорення змісту прочитаного

Ознайомлення з видами рушників біля макету хати оздобленої мініатюрними вишитими рушниками (використання ілюстрацій).

Недарма казали, що рушник, як доля, на ньому люди вишивали своє життя. Так і для дівчинки Оксанки він став долею – весільним.

А ще окрім весільних рушників є багато інших. Стирач – використовують для посуду, пасхальний – на Великдень, для накривки великоднього кошика, кілковий рушник – для прикрашення дзеркал, ікон, портретів. Кольори на рушнику теж мали неабияке значення. Червоний – кохання, долю, чорний – печаль, жовтий – здоров'я, зелений – зустріч з добрими людьми, коричневий – щаслива дорога.

Фізкультхвилинка. Виконання танцювальних рухів під пісню «Ой рушник-рушничок»
Дидактична вправа «Погоджуюсь, не погоджуюсь». Якщо погоджуються діти із вихователем, то плескають в долоньки, якщо ні – тупають ніжками. Вихователь озвучує твердження:

- Рушник можна вишивати тільки червоними нитками.
- Вишитий рушник є народним символом Америки.
- Рушник вважався оберегом дому.
- Стирач використовують для посуду.

А зараз, діти, ми спробуємо виготовити наш оберіг. Вихователь демонструє зразок. Я спробувала заздалегідь виготовити рушника, адже його можна виготовити своїми руками, маючи хороші думки. Такий оберіг матиме захисну силу. Сьогодні ви будете вишивати незвичайно, а пензликом та фарбою. А щоб наші рушники вийшли ще кращі будемо малювати ще й пальчиками. Вихователь роздає на кожну дитину заздалегідь вирізані з А4 міні – рушнички.

Пальчикова гімнастика.

Буду ранком я в гайочку

Візьму голку, нитку і сорочку (*руками показують в сторони, ніби демонструють речі*)

Вишию на полотні (*імітація вишивання*)

Я узори чарівні. Рушника візьму охоче (*рухи руками – взяти рушника*)

Бо не вишить - це негоже (*вказівним пальчиком хитаємо*)

Вишиваю вишиваю (*імітація вишивання*)

Щастя й долю закликаю (*правою рукою рухи, коли ми когось кличемо*)

Діти під супроводом вихователя виконують поетапно роботу.

Заключна частина.

Ось і підійшло наше заняття до завершення. Ми сьогодні змогли поринути в історію вишитого українського рушника.

- Що нового ви дізналися?
- Що запам'ятали найбільше?

Ваші обереги вийшли прекрасні. А при бажанні, коли підростете, то не тільки їх намалюєте, а й вишиєте.

Обов'язок вихователя на сучасному етапі розвитку нашої країни дати дошкільнику уявлення про те, що наш народ був високоморальний, духовний та одвічний зі своїми традиціями та звичаями, які безпосередньо переплітаються з національними народними символами та оберегами.

Мельник Лариса Володимирівна
вихователь дошкільного навчального закладу
ясла-садок комбінованого типу № 33
м. Умань Черкаської області

**СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ЗАСІБ ПІЗНАННЯ РІДНОГО КРАЮ
ДОШКІЛЬНИКАМИ**

***Анотація.** Однією з форм патріотичного виховання дошкільників та дітей молодшого шкільного віку є дитячий туризм. А привити дітям любов до рідного краю, викликати пізнавальний інтерес до рідної природи, історії та культури свого народу допоможе так званий сільський «зелений туризм».*

Найсприятливіший для роботи з патріотичного виховання є старший дошкільний вік. Адже в цьому віці в дітей виникає інтерес до соціуму і суспільних явищ. Як підґрунтя для формування перших патріотичних почуттів у дошкільнят ми практикуємо впровадження дитячого туризму.

Пізнавальні екскурсії, туристичні та фізкультурно-оздоровчі походи, навіть піші переходи за межі дошкільного навчального закладу сприяють пробудженню інтересів та здібностей дітей, формуванню в дошкільників ціннісного ставлення до рідного краю та традицій свого народу.

Туристична діяльність сприяє гармонійному розвитку особистості, охоплюючи одразу три компоненти – оздоровчий, виховний і пізнавальний. Туристична діяльність наповнює повсякденне життя дітей цікавими подіями.

Туризм – тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування.

Одним з нових засобів та більш діючим вважаємо так званий сільський «зелений туризм», який поєднує в собі еко-туризм, та всю палітру народної гостинності і велику кількість важливої та цікавої інформації, що важливо для формування особистості дитини.

«Зелений туризм» забезпечує виховання людини майбутнього в межах концепції сталого розвитку та реалізації важливих принципів патріотичного виховання. Займаючись з дітьми еко-туризмом, ми їх вчимо: дотримуватись заповідей еко туриста, жити в єднанні з природою, бути здоровими та щасливими, з розумінням та добротою ставитися до всього, що нас оточує, в першу чергу – до природи, любити працю, бути бережливими та добрими. Цікаві ігри, розваги, спостереження збагачують враження дітей, наповнюють їх радісними переживаннями. А отримані позитивні емоції, спогади згодом переростуть у почуття любові до рідного краю.

У своїй роботі ми використовуємо ті форми та методи, які любить дитвора. В першу чергу, це ігри. Вони мають величезне значення у житті дітей: гра – це їх природна потреба, доречно організувати саме народні ігри, хороводи, інтерактивні та рефлексивні вправи на природі, родинні квести.

Розвиток масової практики організації сільського зеленого туризму досі випереджає його теоретичне осмислення й нормативне трактування. Так, на сьогодні певні суперечки існують навіть щодо офіційного змістовного тлумачення поняття «сільський зелений туризм». Найпростішою констатацією цього явища є таке визначення: «Сільський туризм – це туризм, який проходить у сільському поселенні».

Сільський туризм має значне пізнавальне значення і, відпочиваючи, особливо діти, мають можливість ознайомитися з місцевими звичаями, традиціями, процесами сільськогосподарського виробництва, дізнатися, звідки береться молоко, хліб та інші продукти харчування.

Дані екскурсії цікаві та корисні тим, що діти мають можливість крім пізнавального сприйняття ще й побути маленькими майстрам, під час проведення майстер-класів, що є обов'язковою складовою даного виду екскурсії.

Кожен регіон нашої держави представляє славне минуле і сучасне України. Черкащина славиться неповторними ландшафтами та екологічно чистими місцями для повноцінного

подорожування. На Черкащині офіційно зареєстровано 70 садиб зеленого туризму, які приймають гостей. Ці сім'ї проживають у Корсунь-Шевченківському, Смілянському, Городищинському, Лисянському, Уманському районах. Черкащина – серце України, козацький край, батьківщина великого поета Т.Г. Шевченка.

З яким подивом та трепетом маленьких сердець споглядають діти за експонатами «Кобзареві коліски» (с. Моренці). Господиня Чепурна Віра Стефанівна приймає гостей в своїй туристичній садибі вже понад одинадцять років. За цей час її відвідали тисячі людей, і всі вони змогли відчутися справжню щирість, привітність і гостинність господині. Те що робить Віра Стефанівна – це магія, заснована на любові до свого краю, на любові до людей, яка дозволяє кожному відчутися своєю особистістю завдяки поважному і чуйному ставленню господині до кожного гостя.

Розповіді дітям та показ створених експонатів Вірою Стефанівною допомагають не забувати наше минуле. Перебуваючи в «Кобзаревій колісці» на дітей мимоволі зходить натхнення, хочеться творити, писати, малювати – черпаючи сили в українській природі та пізнавати красу рідної України.

Уманщина, славиться історичними, природними пам'ятками, про які слід розповідати дітям. Розроблені нами екскурсії можуть забезпечити дітям безліч захоплюючих розваг – від кінних прогулянок (Жашківський кінно-спортивний комплекс) до сплаву на плотах і альпінізму (каньйони в с.м.т. Буки).

Здійснюючи поїздки за маршрутами під образними назвами «На гостини до старого млина» (с. Коржова), «Український Едем» (с. Роги), «Чарівна ниточка» (с. Пугачівка), «В гостях у лялькарів» (с. Полянецьке). Головною метою даних екскурсій є прищеплення дітям поваги до жителів рідного краю, ознайомлення з культурою, побутом і традиціями свого народу з видатними майстрами рідного краю. А кульмінацією кожної подорожі є проведення майстер-класів, де малята спробують себе у ролі «маленького майстра» (гончара, ткалі, соломкарки, лялькарки).

Основним способом виховання любові до рідної природи є знання про неї. Сільський зелений туризм є альтернативою адже поєднує в собі різні види діяльності корисні дитині, і вона маючи великий вибір щоб не обрала усі варіанти не лише цікаві але і важливі. Адже дитина може не тільки відпочити та пізнати щось, але і оздоровитись. Таким чином ми бачимо, що туристична робота є одним з ефективних засобів патріотичного виховання дошкільника. Вона дає можливість виявити основні інтереси дітей, пробуджувати їх спостережливість, сприяти розвитку дослідницьких здібностей, знайомить їх з історією, культурою, звичаями і традиціями українського народу її природними багатствами та створює умови для вільного розвитку особистості, яка своєю діяльністю буде любити і вірно служити Батьківщині.

ПОДОРОЖ НА ТАРТАК

(конспект-заняття)

Легенда про Тартак. Колись, в сиву давнину поблизу річки Уманки жив собі мельник Крижанівський. Побудував він у притоці річки ставок, який назвали Тартак. А на греблі ставка – побудував млин, великий та міцний. З усіх навколишніх міст та сіл з'їжджалися до нього люди на підводах, запряженими кінями для того, щоб змолоти борошно з привезеної пшениці та обробки деревини.

Люди розвантажували зерно із підвод і засипали його у жорна млину, які розтирали зерно на борошно. Жорна починали працювати завдяки обертанню колеса, які рухала вода, що сильним потоком падала з греблі вниз. А ще за допомогою обертання колеса млина працювала лісотильня. На лісотильні розпилювали великі сухі дерева на дошки, дрова.

Нині водяні млини замінили більш сучасними млинами, які набагато більші та працюють від електроенергії. Тому млин на ставку Тартак поступово занедбувався та з часом зруйнувався. А місцевість на якому він був так і залишилася називатися Тартак.

Назва маршруту «Спортивно-інтелектуальна подорож на Тартак»

Карта маршруту: провул. Леванєвського, вул. Леванєвського, магазин «Кармелюк», вул. Більшовицька, ставок Тартак.

Мета: Ознайомити дітей із історичною пам'яткою «Тартак». Прищеплювати любов та повагу до рідного краю, до історичних місць маленької батьківщини. Розширити знання про роботу млина та природу рідного краю. Вчити дітей долати перешкоди, орієнтуватись на місцевості, допомагати один одному. Виховувати командний дух.

Вид екскурсії – пізнавально-краєзнавчий квест.

Завдання подорожі: вправляти дітей у ходьбі парами 30 хв. у один кінець; вчити діяти у підгрупах у незнайомій місцевості, швидко реагувати на поставленні завдання; збагачувати знання дітей про історичні місця та природу рідного краю.

Підготовча робота:

- розповідь вихователя про річку «Уманку», млин, легенду про вербу, спортивні змагання «Квест»;
- розгляд ілюстрацій «Водойма та її мешканці», млин, лісопильня;
- читання казки М. Трублаїні «Про дівчинку Наталочку і сріблясту рибку», віршів Т. Коломієць із збірки «Пісні джерельця»;
- вивчення пісеньки «Два півника»;
- складання порівняльної розповіді «Свійські і дикі качки»;
- пізнавальна розповідь «Як народжується жабка»;
- розповідь бувальщина про джерело «Камінь»;
- ігри «Хто живе у воді», «Яке це дерево?»;
- розучування віршів, загадок про річку, млин та ін.;
- моделювання маршрутної карти, вивчення маршруту до урочища за допомогою маршрутної карти.

Матеріал: емблеми, прапорці, картки-ребуси, шишки, гриби, жолуді, стрічки, мішечки з піском, заготовки сухих гілок

Дійові особи: ведучий, 2 педагога для двох команд.

Програма подорожі. Діти діляться на дві команди. Обирають капітанів. Різні команди позначаються емблемами.

Ведучий оголошує початок квесту (змагань) та загадує дітям загадку:

В них багато є роботи

Хоч стоять вони весь час

Від дощу чи від спекоти

Захистять, врятують нас

Не лягають спать ніколи

На ногах вони одвік

Не бояться плину рік

Ні завій, ні вітру, реву

Хто ж вони такі.....(Дерева)

Команда, яка перша відгадала загадку отримує зашифрований малюнок, на якому у вигляді ребусу намальована річ, яку потрібно знайти. (Гриб).

Завдання №1: Гриб знаходиться під деревом, на гілці якого зав'язана стрічка.

Мета: організація дітей на роботу в команді, ознайомлення з незнайомою місцевістю (коли команда, яка перша відгадала загадку, побігла на пошуки, те ж завдання отримує і інша команда). Коли команда знайшла гриб, біля нього в кошику лежить наступне завдання.

Завдання №2 «Порахувати в кошику скільки разом шишок та жолудів». Знайдена сума – це будуть кроки в напрямку, який показує намальований їжак.

Мета: удосконалювати знання дітей у рахунковій лічбі в межах 10, орієнтування у просторі.

За певну кількість кроків діти знаходять жабку з завданням на березі ставка.

Завдання №3 «Розмістити тварин, які живуть в лісі під кущ, а тих, які живуть у водоймі в ємкість з водою».

Мета: закріплення знань дітей про диких тварин та мешканців водойм.

Іграшки знаходяться в обручі, на намальованому листі лопуха. З іншої сторони до нього прикріплене наступне завдання.

Завдання №4 «Місток»

Мета: тренування взаєморозуміння у дітей

Хід гри. Стежина це «міст», під ним внизу – швидка річка. На зустріч одна одній ступають по одній дитині «їдуть вози що везуть пшеницю до млина». Не говорячи, їм необхідно порозумітися, розійтися і, не наступивши при цьому за стежку, пройти кожному у своєму напрямку. Наступити за стежку – означає зірватися вниз.

Виконавши це завдання діти підходять до криниці та знаходять наступне завдання.

Завдання №5 Ведучий показує картинку з намальованою криницею. Потрібно з сухих гілочок скласти криничку. Коли криничку складено, до неї кладуть відерце, в якому знаходиться наступне завдання.

Мета: розширення знань дітей про місце знаходження прісної води, вправляти у створенні споруди із природнього матеріалу за єдиним задумом.

Завдання №6 Завдання кожному члену команди розповісти або придумати вірш, прислів'я чи закличку про воду.

Мета: розвивати вміння не ординарно представляти виконання завдання своєї команди.

Завдання №7 Після виконаного завдання ведучий загадує загадку про млин та наголошує, що млин у зменшеному вигляді знаходиться під символом України, який не може існувати без води (верба).

Мета: удосконалення знань дітей про символи України; розширити знання про млин як місце де мелють борошно.

Діти знаходять млин, а ведучий розповідає легенду про Тартак.

Виконання дітьми пісні-гри «Два півники»

Гра-рефлексія «Про що говорить мудра Верба»

Мета: вчити дітей відчувати природу різними аналізаторами (дотиком, зором, слухом, нюхом), заряджатись позитивною енергією, розвивати уяву, фантазію та зв'язне мовлення.

Вихователь: пропонує заплющити очі, обняти дерево і послухати, що ж розповість вам мудра Верба.

Запитання до дітей:

- Чи сподобалась вам гра-подорож?
- Які перешкоди було найважче долати, щоб дістатись до головного місця?
- Що нового та цікавого ви дізнались?
- Що побачили вперше?
- Про що розповісте батькам?

- Над чим ще варто працювати?

*Бірюкова Наталія Миколаївна,
вихователь закладу дошкільної
освіти №19 «Світлячок»
ясла-садок комбінованого типу
Смілянської міської ради
Черкаської області*

РОЛЬ ФОЛЬКЛОРУ У ВИХОВАННІ СУЧАСНОГО ПОКОЛІННЯ

***Анотація.** Стаття містить практичні рекомендації та поради щодо використання фольклору в закладі дошкільної освіти; запропоновані конспекти занять допоможуть вихователям у проведенні результативних занять.*

Україна – велика країна, а українці – це народ з великою культурною спадщиною. З прадавніх – давен від поколінь до поколінь передавався український народний фольклор. Педагоги в своїй виховній та навчальній діяльності широко використовують фольклорні тексти. Це тому, що вони є не тільки джерелом мудрості нашого народу, а й позитивно впливають на формування гармонійної, всебічно – розвиненої особистості в сучасному світі. Більшість із цих текстів – це дитячий фольклор. Це поняття стало невід’ємною частиною навчання та виховання дошкільників. Фольклорні види текстів з’явилися дуже давно і поділяються на класичні та сучасні фольклорні форми. Фольклор добре прижився у дитячому середовищі, тісно переплітаючись з іншими видами навчально – виховної діяльності, та має неабияку популярність серед дошкільнят. В це поняття входять зразки усної народної творчості, призначені для дітей. Вони були створені ще нашими прабабусями й прадідусями для своїх дітей і передавалися з покоління в покоління. Інша частина фольклору демонструє зразки певного фольклорного жанру (наприклад, загадки). Трапляється так, що усна творчість дітей виникає в процесі ігрової діяльності і продовжує своє «життя» лише в цьому середовищі.

Дитячий фольклор – це досить широке поняття, яке вміщує в себе багато жанрів і є цілою системою, що складається із прозових, речитативних, пісенних та ігрових творів. Варто відмітити, що до дитячого фольклору відноситься як творчість дошкільнят, так і ті твори, що для малюків пропонують дорослі. Ще з перших днів народження мама співає своєму малюку колискові пісні, грає в різні забавлянки, промовляє утішки. Другу частину дитячого фольклору становлять твори, які можна проспівати або вимовляти ритмічно. Сюди можна віднести лічилки, заклички, загадки, ігрові пісеньки, дражнилки, небилиці, казки, жартівливі пісні, скоромовки, частина з яких була складена самими дітьми, а частина – дорослими. Дитячий фольклор відрізняється від інших видів творчості тим, що має своєрідне відображення реального життя, в ньому поєднується реальність і фантастика, йому притаманна таємничість та загадковість. Метою дитячого фольклору є надання малюку перших знань про такий цікавий цікавий навколишній світ та людські стосунки, засобами мови колісанок, забавлянок, потішок. Доведено, що фольклор позитивно впливає на формування рис характеру у дитини. Не можна не відзначити вагомість цього виду творчості для використання на заняттях в закладах дошкільної освіти. Варто відзначити, що ці твори класифікують згідно дитячого віку (твори для малят, для дітей дошкільного віку, молодшого шкільного та середнього шкільного віку). Часто так буває, що частина слів, речень дитячого фольклору народжується від «дорослого» фольклору (примовки, жарти тощо), а частина – від дитячих жанрів (лічилки, дражнилки) Весь дитячий фольклор можна розділити на ігровий та неігровий. У своїй діяльності вихователі частіше використовують саме ігрові види

фольклору. Діти з легкістю запам'ятовують слова і з задоволенням користуються ними в повсякденній ігровій діяльності. В процесі гри діти виражають свій внутрішній стан, вони стають доброзичливішими, поліпшується настрій. Пропоную вашій увазі конспекти занять, які апробовані та успішно використовуються педагогами нашого закладу дошкільної освіти при ознайомленні дітей з різновидами дитячого фольклору.

У КРАЇНІ ЗАГАДОК

літературна розвага

Мета. Вчити відгадувати загадки, логічно мислити; розвивати вміння порівнювати, виділяти основні ознаки предметів; виховувати бажання допомогти один одному у важкій ситуації.

Матеріал: іграшка Сова, посібник «Дерево загадок з картинками – відгадками», блакитна тканина, картинки.

Хід.

Вихователь. Діти, добре знайома вам Сова Мудруля прилетіла до нас у гості.

Сова. Діти, а ви знаєте, що таке загадки, звідки вони беруться, хто їх придумав? Дійсно, те, про що загадують, не називають, а про нього тільки розповідають. А що розповідають? А як ви думаєте, для чого люди придумують загадки? Загадки бувають прості і складні, у розповідях, у віршах, у малюнках.

Сова. Діти, а ви хочете вирушити зі мною до «Країни загадок»? Пройти у цю країну можуть тільки ті діти, які розгадають загадки на картинках. (діти вирішують завдання з картинками з серії «Що наплутав художник», «Що не так», «Чого не вистачає на малюнку» тощо).

Сова. Молодці, діти! Ось ми і в «Країні загадок». Подивіться, яке тут нас зустрічає «Дерево загадок»! Листочки на цьому дереві незвичайні – під кожним з них знаходиться картинка – відгадка. Хочете відгадати загадки цього дерева? (діти відгадують загадки, вихователь піднімає листочки, діти упевнюються у правильності відгадок).

Сова. А тепер, діти, давайте присядемо на «Гаяльвінці відгадайликів». Я вам загадаю цікаві загадки.

- Фарбоване коромисло через річку зависло. (Веселка).
- Без крил, а летить, без ніг, а біжить. (Хмарина).
- Без сокири і дрючків ставить міст через річки. (Мороз).
- Хто малюнок на вікні уночі зробив мені? (Мороз).
- Мене просять і чекають, я як покажуть – утікають. (Дощ).
- Рукавом махнув, дерева нагнув. (Вітер).
- Чорна корова всіх людей поборола, а білий віл всіх людей підвів. (Ніч і день).
- Що коло тебе біжить, а не догониш? (Тінь).
- В нас зимою білим цвітом сад зацвів, неначе літом. (Іній).

Сова. Діти, а вмієте самі складати загадки? Чи зможу я відгадати ваші загадки? Можливо, у цій чудовій країні я дізнаюсь від вас нових загадок, щоб загадувати їх лісовим звірятам? Які ви розумні, якщо так, тоді давайте сядемо біля річки. Розумняшки. Ви об'єднайтеся у 2 команди і сядьте на двох берегах цієї річки. Одна команда хай придумає загадку, у якій описується: який? яка? яке?, а друга команда – опис того, що робить! Наприклад:

- Пухнаста, рижа, хитра...Хто це? (Лисиця).
- Стрибає, боїться, труситься...Хто це? (Зайчик).

(Вихователь з помічником вихователя допомагають скласти загадки дітям з обох команд. Діти загадують Сові загадки, вона відгадує, інколи дає неправильні відповіді, створює провокаційні ситуації, діти виправляють її відповіді).

Сова. Які ж ви розумні, діти! Так гарно мені з вами у Країні загадок, але мені час вже летіти до лісу. Дякую вам за хороший відпочинок і чекаю від вас нових цікавих загадок! (Діти прощаються з Совою, обмінюються враженнями з вихователем).

ЖНИВАРСЬКІ ПІСНІ

літературна розвага

Матеріал: аудіо записи жниварських пісень, картинки, хліб, серп, невеликий сніп, віночок з колосків, «Чарівна торбинка».

Хід.

Вихователь. Діти, у мене в «Чарівній торбинці» щось заховано. Хочете дізнатися, що? Закрийте очі, я вам дам покуштувати, і ви, я думаю, зразу дізнаєтесь. Смачний хліб? А ще як духмяно пахне!

Вихователь. Про хліб є дуже гарний вірш:

Хвалить його кожен,

Любить його кожен,

І дня прожити

Без нього не можем. П.Глазовий

А звідки хліб прийшов до нас? (Роздивляються картину – поле з колосками).

Гей, простори які!

Любо – мило землі:

Де не глянь – колоски

Та всі в золоті – сріблі. П.Тичина

Шумлять, хвилюються жита,

Поглянь лише навколо –

Пшениця стигла, золота

Додолю хилить колос. Н.Забіла

Вихователь. Коли колоски дозріли, на полі починаються жнива. А що означає слово «жнива»? Хто з вас бачив, як серпом жнуть? (Показує, як серпом зрізають колоски). А як складають ці колоски? (У сніп). Ось подивіться як. (Показує картинку або маленький сніп). А після збору врожаю хату прикрашали віночками з колосків, ось таким, як цей. (Показує віночок). А як називають людей, які жнуть колоски? (Женці, жнивари).

Є про женців дуже гарна пісня, давайте її послухаємо. (Слухання пісні «Ой на горі жита много» або «Котився віночок»).

Вихователь. Раніше колоски жали серпом або косили. А чим косили? (Косою). А де серед цих інструментів коса? (Діти показують). А можете показати, як косили косарі, ще й з піснею? (Хлопчики співають пісню «Вийшли в поле косарі» з імітацією рухів).

Вихователь. Гарні в нас косарі! Діти, раніше женці косили косою, а тепер вже жито і пшеницю косять комбайни (показує картинку). Важка праця женців, комбайнерів! У такій праці пісня завжди допомагає людям. Тож які жнива без гарної пісні! А ви знаєте жниварські пісні? Давайте я буду співати, а ви будете, як комбайнери, косити і мені підспівувати. (Вихователь співає пісню «Ой, снопе, снопе», діти імітують роботу комбайнерів).

Вихователь. Втомилися, комбайнери? Покажіть, як! (Обтирають лоба). Покажіть, який сніп ви зробили. Давайте відпочинемо, поставимо такий гарний сніп у коло і разом вивчимо і поспіваємо ще одну жниварську пісню. (На вибір – пісня «Котився віночок» або «Жали женчики, жали»).

*Жали женчики, жали
Серпики поламали,
Серпики золотії,
Женчики молодії.*

Вихователь. Молодці, женці! Ви сьогодні і добре попрацювали, і гарно жниварські пісні співали!

*У святковім сяєві зорі
Оджниували жниварі.
Зерна в амбрах не в містити,
Яке то щастя – хліб ростити!*

Вихователь. Діти, сподобалось вам бути косарями, женцями? А які жниварські пісні вам сподобались? Молодці! Після гарної роботи – гарний відпочинок!

**ЗАБАВЛЯНКИ: «ОЙ, ЧУК, ЧУК, ЧУК», «КУЮ, КУЮ, НІЖКУ», «КУЮ, КУЮ
ЧОБИТОК», «СОРОКА – ВОРОНА», «КИЦЯ МУРА».**

Мета. Учити дітей розуміти і використовувати найпростіші забавлянки у повсякденному житті; підвести до осмислення значення забавлянки – забавити, розважити дитину, яка чимось засмучена; вправляти у чіткому промовлянні забавлянок разом з вихователем; спонукати дитину до активного спілкування; розвивати зв'язне мовлення і вміння будувати діалог.

Матеріал: ляльки, м'які іграшки по кількості дітей, іграшка сорока, іграшка киця, маленький кошик.

Хід (до групи «залітає» сорока).

Сорока: Доброго дня, діти! Допоможіть мені заспокоїти мого маленького синочка. Він плаче, капризує і ніяк не може заспокоїтися.

Вихователь: Діти, допоможемо сороці? Хто підкаже, як можна заспокоїти дитину? (погладити по голові, дати гарну іграшку, пригостити чимось солоденьким...)

Вихователь: А ще можна розповісти забавлянку.

Сорока: А що таке забавлянка? Діти, ви знаєте?

Вихователь: Хочете дізнатися що це таке? Забавлянка – це такий віршик, який розповідають тому, хто засмучений, коли його розповідають, то виконують певні дії. Сороко, ти хочеш послухати таку забавлянку? А ви, діти, хочете послухати? А може хтось із вас уже знає її, тоді допомагайте мені розповідати.

*Сорока-ворона на припічку сиділа,
Діткам кашку варила.
Ополоником мішала, діток годувала.
– Цьому дам, цьому дам,
Цьому дам і цьому дам;
А цьому не дам, бо цей буцман
Дров не носив, діжі не місив,
Хати не топив, діток гулять не водив –
Справжній лежень.*

Сорока: мені сподобалася ця забавлянка, а які дії тут потрібно виконувати?

Вихователь: а ми з дітками тобі зараз покажемо, дітки, повторюйте за мною забавлянку і мої рухи. (розповідають забавлянку ще раз, супроводжуючи її рухами).

Сорока: дякую за допомогу, полечу та спробую забавити свого синочка. (за дверима чути нявчання).

Вихователь: Діти, хто це там, як ви думаєте? Давайте підемо і подивимося чи справді там киця (відчиняють двері і до групи заходить киця з кошачком у лапках)

Киця: Добрий день, діти, можна я у вас відпочину? Я так стомилася.

Вихователь: Діти, дозволимо киці відпочити у нас?

– Кицю, а чому ти стомилася? Де ти була?

Киця: На базарі.

Вихователь: Що купила?

Киця: Кусок сала.

Вихователь: А чому кошак пустий, де ж ти сало діла?

Киця: сама з'їла.

Вихователь: Ох, і киця! Ти, мабуть, дуже голодна була?

Киця: Так, та і сальце таке смачненьке було, що я не втрималася і все з'їла.

Вихователь: Діти, а я знаю про нашу кицю забавлянку, вона дуже схожа на те, про що розповідала нам киця. Хочете послухати її?

– Кицю-мура, де ти була?

– На базарі.

– Що купила?

– Кусок сала.

– Де ти діла?

– Сама з'їла

Вихователь: Ну що діти, сподобалася вам забавлянка? А тобі, кицю, сподобалася?

Киця: Так, але я не запам'ятала її, повторіть ще раз, будь-ласка. (діти повторюють разом з вихователем)..

Киця: Дякую вам, діти. Тепер я запам'ятала. А про рибку ви забавлянку знаєте? Я не тільки сало, я ще і рибку дуже-дуже люблю.

Вихователь: А я знаю. Хочете її почути? Тож, слухайте уважно, і ти, кицю, слухай.

Ой, чук, чук, чук! Наловив дід щук!

Наловив карасів, щоб хватило усім.

Баба юшки наварила, усіх діток пригостила.

Вихователь: Сподобалася, кицю, тобі забавлянка?

Киця: Дуже сподобалася, така цікава, весела. А як нею забавляти?

Вихователь: Дуже просто. Зараз ми тобі з дітками покажемо. Треба взяти дитинку, посадити її на коліна і, легенько підкидаючи на колінах, промовляти забавлянку. Діти, візьміть, будь ласка, іграшку, яка вам подобається, і покажемо киці як потрібно «чукати» дитину.

Киця: Як цікаво, як гарно дітки говорили слова. А можна ще раз повторити, бо я не все запам'ятала? (Діти ще раз промовляють забавлянку, вихователь заохочує їх говорити чітко, виразно, щоб киця все зрозуміла і запам'ятала).

Киця: Дякую вам, дітки. Ви мене навчили таких чудових забавлянок. Побіжу тепер до своїх друзів, пограю з ними, поки слова не забула. (До групи забігає зайчик).

Зайчик: Привіт, діти! Чув, що ви усім допомагаєте. Сорока мені розповіла що ви знаєте багато забавлянок. А мені допоможете? Я тікав від лисички і дуже стомилася ніжки. Може ви про мої ніжки забавлянку розповісте, то вони і боліти перестануть.

Вихователь: Діти, хто може пригадати забавлянку «Кую, кую чобіток»? Я знаю, що ви її вивчали, коли були маленькими і ходили у ясельну групу. (Якщо ніхто не може згадати, то вихователь допомагає дітям і починає розповідати забавлянку сам, а діти приєднуються до

нього. Вихователь звертає увагу на дитину, яка правильно виконує дії під час промовляння і пропонує дітям «підкувати» чобіток»).

Кую, кую чобіток.

Подай, бабо, молоток.

Не подаси молоток, –

Не підкую чобіток.

Вихователь: Зайчику, а ти чому не кував чобіток разом з нами?

Зайчик: То це ж ви кували чобіток, а я хочу ніжку.

Вихователь: Ну добре, знаю я забавлянку по ніжку, а ви, діти, знаєте?

Ну тоді послухайте разом із зайчиком.

Кую, кую ніжку,

Поїду в доріжку,

Куплю черевички,

Ніжки невеличкі.

Зайчик: Дуже гарна забавлянка, тільки я кував одну ніжку, то вона вже не болять. Діти, а другу ніжку будемо кувати? (Діти разом з вихователем поторюють забавлянку ще раз, і підковують другу ніжку).

Зайчик: Діти, я вам дуже вдячний, ви мені так допомогли, тепер мої ніжки зовсім не болять. Наступного разу я буду знати що потрібно робити, коли мої ніжки стомляться. Ще раз дякую за допомогу. До побачення.

КОЛИСКОВІ

(літературна розвага)

Мета. Ознайомити дітей з колисковими піснями; підвести до осмислення значення колискової – приспати дитину; вправляти в тихому приспівуванні колискової разом з вихователем.

Матеріал: лялька, лялькове ліжко, м'які іграшки та інші ляльки за кількістю дітей, маленькі фрукти з картону різного кольору і форми, великі фрукти з картону відповідного кольору і форми.

Хід (Вихователь звертає увагу дітей, що у куточку, де живуть ляльки, хтось плаче. Пропонує дітям підійти і подивитись. Плаче маленька лялька Маринка).

Вихователь: Діти, як ви думаєте, чому плаче наша Маринка?

– Зараз я її запитую і ми дізнаємося чому вона плаче.

– Маринко, чому ти плачеш?

– Діти, Маринка сказала мені, що хоче спати, тільки ніяк не може заснути. А ви хочете допомогти нашій ляльці?

– Тоді згадайте, що потрібно робити, щоб заспокоїти дитину, коли вона плаче?

– Так, добре. А яку забавлянку ми їй можемо розповісти, щоб заспокоїти? (відповіді дітей)

– А я теж знаю забавлянку і зараз спробую заспокоїти нашу ляльку.

Не плач, Маринко, не плач,

Принесу тобі калач.

– Діти, давайте з вами разом ще раз промовимо забавлянку. (Діти промовляють разом з вихователем забавлянку).

– Подивіться, наша Маринка вже не плаче. Але ж ви пам'ятаєте, що вона хотіла спати? То що ж нам робити? Як приспати нашу ляльку?

– А що вам мами співають, коли ви лягаєте спати? (відповіді дітей)

– А хто знає як називаються такі пісеньки? (відповіді дітей)

– Пісні, які співають мами і бабусі, щоб дитина швидше заснула, називаються колискові. От зараз я заспіваю для Маринки колискову пісню, яка називається «Котику сіренький» і побачимо чи вона засне.(вихователь співає і колисає ляльку на руках)

*Котику сіренький, котику біленький,
Котку волохатий, не ходи по хаті.
Не ходи по хаті, не буди дитяти,
Дитя буде спати, котик воркотати.
Ой, на ката – воркота, на дитину – дрімота.
А-а-а, А-а-а.*

– Діти, подивіться, наша лялька вже починає закривати очі. А ви хочете заспівати Маринці колискову?

– Як ви будете співати? Голосно чи тихо?

– Чому?

– Так, ми будемо співати тихо, лагідно (співають разом з вихователем)

– Ось і заснула наша Маринка. Давайте відійдемо від неї на килимок, щоб не заважати їй спати. Діти, ви бачили як я колисала ляльку, коли співала їй колискову? Покажіть як.(діти показують)

– А як ви думаєте, чи хочуть інші іграшки, щоб їх теж поколишали як Маринку і заспівали їм колискову?

– То ж давайте підійдемо кожен до іграшки, яка йому подобається, візьмемо її на руки і заколисаємо, співаючи колискову «Котику сіренький». (діти ходять по групі, коливають іграшки і ще раз співають колискову).

– Ну що, заснули ваші іграшки?

– Покладіть їх спати, а самі тихенько підійдіть до мене, пограємо у гру «Знайди фрукти для іграшки».(вихователь кожному роздає маленькі фрукти з картону, різного кольору та форми: яблука, груші, сливи, виноград. Пропонує знайти в групі фрукти такої ж як у них форми та кольору, щоб потім пригостити свої іграшки.)

– Діти, подивіться, наші іграшки почали прокидатися. Але вони ще сонні і щоб ніхто не почав плакати, потрібно погладити їх і проказати:

*Потягусі, потягусі,
На Мариночку ростусі.
Щоб Мариночка росла
І здоровою була.*

– Бачили, як я гладила свою ляльку і проказувала їй «потягусі». І вона прокинулася і не плаче. Давайте зробимо «потягусі» і для ваших іграшок (діти разом з вихователем промовляють «потягусі», погладжуючи свої іграшки).

– Ну що ж, я бачу, що всі іграшки прокинулися, тепер можете пригостити їх фруктами, які ви для них приготували.

Ободзінська Лариса Петрівна,
вихователь дошкільного навчального закладу
ясла-садок комбінованого типу №33
м.Умані Черкаської області

ОСОБЛИВОСТІ МАЛИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ЖАНРІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНЯТ

Анотація. У статті висвітлено роль малих фольклорних жанрів, зокрема: скоромовок, прислів'їв, приказок, загадок, мирилок, у моральному та мовленнєвому розвитку дошкільників. Розглянуто практичне використання їх в педагогічному процесі.

Народ – це великий педагог та художник, який надавав малому підростаючому поколінню великого значення. Народний фольклор не має меж: це прояв своєрідності у яскраво – вираженому виховному спрямуванні, відповідність образів, тем, ідей, поєднання гри з словесним матеріалом, використання звуконаслідувань. Народна творчість складається з таких частин:

- твори, які перейшли з фольклорного, загального доробку (казки, прислів'я, обрядові пісні, загадки);
- поезія, яка була створена дорослими спеціально для дитячого користування (пестушки, прислів'я, колискові пісні, приказки, казки, легенди, небилиці, скоромовки);
- складені самими дітьми численні фольклорні зразки (лічилки, ігрові пісні, скоромовки, дражнили)

Хочу зупинитися більш детально на малих фольклорних жанрах усної народної творчості, це – скоромовках, прислів'ях, приказках, загадках, морилках, та розкрити моральний потенціал для розвитку та виховання дітей дошкільного віку, та використання в педагогічному процесі.

Мирилки – це невеличкі пісеньки, які мають за мету забути сварку недавню, та відновити дружні стосунки.

Мир – миром, пироги з сиром.

Вареники в маслі – будем жить прекрасно.

Незважаючи на те, що вони прості за формою та змістом, але мають значні корисні дії. Вони вносять в дитяче життя мирне начало, при виникненні конфліктних ситуацій, без поважних причин – знижують напруження.

Прислів'я – це образний, та влучний народний вислів, який має повчальний характер, та узагальнює різні явища життя. Маленькі за розміром твори містять безліч виховного матеріалу. Вони вчать прославляти героїв у боротьбі за свою землю, любити свій рідний край. прислів'я сприяють моральному вихованню, бо підносять такі моральні якості як правдивість, відданість у дружбі, чесність.

Прислів'я доступні всім віковим групам дітей. Їх можна використовувати на заняттях з розвитку мовлення, при ознайомленні дітей з традиціями українського народу, побутом, обрядами та рідною природою. Прислів'я слід заучувати як з невеликою підгрупою дітей впродовж дня, так і індивідуально, примовляючи при цьому: А в народі кажуть: «Сьогодні ти смієшся з нього, а завтра – він з тебе».

Взимку на прогулянці доречні будуть такі прислів'я: «Любиш кататися – люби і саночки возити». При прийомі їжі під час обіду, сніданку та вечері використовують: «Дорога ложка до обіду», «Кашу маслом не зіпсуєш» і т. д. Під час прогулянкових спостережень за природними явищами можна використати такі прислів'я: «Багато снігу – багато хлібу», «Де багато пташок – там нема комашок», тощо.

Після читання художніх творів використовують прислів'я на моральну тематику. Ось наприклад після читання творів у бесіді про правдивість, чесність можна використовувати такі прислів'я: «Краще гірка правда, ніж солодка брехня», «Правда і в морі не втоне», «На злодієві і шапка горить» і т.п.

При бесіді про хоробрість та сміливість допоможуть такі прислів'я: «Вовків боятися – в ліс не ходити», «Страху немає там, де його не бояться».

Коли з дітьми працюєте на городі чи на ділянці дитячого садка, підійдуть такі прислів'я: «Щоб мати – треба працювати», «Як посієш, так і пожнеш» і т.д.

При виготовленні різних речей, іграшок, при малюванні, ліпленні на заняттях з зображувальної діяльності до дітей, які не стараються, спішать, можна застосувати такі прислів'я: «Косо – аби живо», «Лінощі псують людину», «Поспішиш – людей насмішиш» і т.д.

У старшій віковій групі можна провести заняття, яке буде повністю побудоване на українських приказках та прислів'ях – «Чому так говорять у народі?».

При цьому вихователю слід дібрати прислів'я за декількома моральними темами, наприклад, про дружбу, скромність, правдивість, ввічливість, сміливість, чесність. Можна розпочати своє заняття з прислів'я такого змісту: «Хвалько – пустий чоловік», і одразу ж запропонувати пояснити його зміст, при цьому навести приклади з художніх творів про хвальків, про скромних, називаючи прислів'я на цю тематику, та аналізуючи поведінку деяких дітей в групі. Після цього можна запропонувати при продовженні заняття інші прислів'я.

Вихователю слід постійно стимулювати дошкільнят до самостійного вживання прислів'їв як в повсякденному житті так і на заняттях, для того щоб вони ввійшли в активний словник дитини, при цьому слід стежити за правильністю вимови слів рідної мови з літературними нормами.

Скоромовки – це прозові або віршовані невеличкі за розміром твори, які мають гумористичне спрямування, які успішно використовують в закладах дошкільної освіти з метою позбутися шепелявості, змішування окремих звуків і загалом допомогти правильній вимові для дитини важких звуків (р, л). скоромовка побудована так, що в ній чергуються певні звуки, які ускладнюють швидку вимову слів. Скоромовки допомагають побороти значні фонетичні труднощі, при цьому розважаючи і забавляючи дітях своїм потішним змістом. Нетипове і незвичне поєднання важких слів при вимові у швидкому темпі призводить до спотворення тексту, перекручуванні слів, що викликає сміх у дітей.

Скоромовки є однорядкові, де в кожному слові повторюється лише один звук, чергується м'яка та тверда вимова. *«Лис у лісі заховався, лис лиса схопив»*

Є скоромовки де відразу поєднуються свистячі, шиплячі та звук [р].

Смаженю смажив, замість смажені смажив Саша, у Саші сажа.

Можна також знайти скоромовки з незвичним поєднанням голосних звуків.

Улас у нас, Опанас у вас.

Дуже цінні для розвитку діалогічного мовлення є скоромовки, які побудовані у вигляді прямої мови, діалога.

Семен сказав своїм синам:

– Сини, складіть скирту сіна.

Сини склали скирту сіна.

Семен сказав своїм синам:

– Спасибі.

Використовувати вже слід скоромовки з дітьми молодшого віку, пропонуючи прості за текстом на звуки [к], [в], [с], [б], [п], [з] та голосні.

На столі стоїть сільниця, у сільниці сіль.

У середньому дошкільному віці доступні скоромовки з шиплячими звуками, де вони тільки починають ними оволодівати.

Шишки на сосні, шашки на столі.

А вже в старшому дошкільному віці слід використати скоромовки зі звуком [р]. «Всіх скоромовок не перемовиш, не перевискоромовиш».

На заняттях з розвитку мови скоромовки заучуються як колективно, або з невеличкими підгрупами, або ж індивідуально на протязі дня.

Загадка – це поетичний, стислий, алегоричний опис явища або предмета, що дається у формі описового речення або запитання у віршованій формі, що потребує відповіді. Містить порівняльні ознаки, за якими треба визначити, що це за явище, або річ. Оцінка знань людини – це основне призначення загадок, її кмітливості, спостережливості, допитливості.

Використовують загадки в дидактичних цілях як засіб організації дозвілля та навчання в дидактичних цілях з метою розумового виховання дитини. Кожна загадка містить логічні завдання, які потребують розв'язку. Діти дуже люблять відгадувати та загадувати загадки, при цьому розвиваючи самостійне мислення. Загадки служать і виховним цілям, впливаючи на моральне та естетичне виховання, розвиваючи поетичне сприймання довкілля. Ось наприклад: «За лісом – лісом синенький вогонь горить» (Льон).

Народні українські казки багаті на поетичні вирази, на дотепне, мудре слово. «Ой за лісом, за пралісом золота діжа сходить» (Сонце)

Загадувати загадки можна дітям усіх вікових груп (4-7-го року життя). Їх використовують як на заняттях так і в повсякденному житті.

Кожна загадка має відповідати психологічним та віковим особливостям дітей, бути їм доступними. Загадки в молодшому та старшому дошкільному віці про одну й ту ж саму річ повинні бути різними. Ось на прикладі загадки про kota: «У нашої бабусі сидить звір у кожусі, біля пічки гріється, без водички миється» (мол. група); «І в день, і в ночі в кожусі на печі» (сер. група); «Хто народився з вусами і на вусату полює?» (ст. група).

Повсякденне життя – це безмежне поле для використання загадок з дітьми дошкільниками. У ранкові години спланувати можна відгадування та загадування загадок 2-3 рази на місяць, при цьому добираючи тематичні загадки – про одяг, меблі, іграшки, відповідно до тем занять. Загадки можуть супроводжувати скрізь; при виконанні чергування, трудових процесів, ось наприклад при годуванні риб: «є крила, а не літає, без ніг, а не доженеш» (Риба), при накриванні на стіл: «Не ходить, хоч з ногами, все тримається підлоги» (Стіл). Під час обіду, сніданку, вечері загадати можна загадки про продукти харчування та страви: «мене печуть, ріжуть і на стіл кладуть»(Хліб); «Рідке, а не вода, біле, а не сніг» (Молоко)

На прогулянці загадування чи відгадування загадок може бути як за планом (1-2 рази на місяць), так і не плановим. Планове передбачається як спец. вид роботи з невеличкою підгрупою дітей, але часто припадає непланове загадування загадок. Наприклад: Пролетів літак, вже можна швидко загадати: «Тріскотить, а не коник, летить, а не птах, везе, не кінь»(Літак), подув вітер:»По широкім ріднім краю невидимкою літаю» (Вітер). На небі хмара: «Летить орлиця по синьому небу, крила розкрила – сонце закрила» (Хмара).

Коли діти готуються до сну, в спальні, або вдягаються після сну, можна використати загадки про постільні речі: «Не звір, а з ногами, Не птах, а з пір'ям, не людина, а в одязі» (Ліжко, подушка, постіль)

Під час одягання та роздягання в роздягальній кімнаті можна загадати загадки про взуття та одяг: «П'ять комірчин, а одні двері» (Рукавиці), «Обидві схожі, як брати, завжди удвох, куди б не йти, під ліжком, коли всі сплять, під столом, коли їдять» (Черевики).

В умивальній кімнаті слід використати загадки про умивальне приладдя: «У хвості вода наливається, з носа виливається» (Кран), «Хто завжди правду каже?» (Дзеркало), «Пластиковий пастух по лісу гуляє» (Гребінець).

У другу половину дня слід проводити вечори українських загадок раз в півріччя, де загадуються загадки як дітьми так і вихователями, до деяких загадок підбираючи ілюстративний матеріал.

Використовують широко загадки на заняттях з природи, довкілля та з розвитку мовлення. У старших вікових групах проводять спеціальні заняття на відгадування та загадування загадок, які будуть відмінними за своєю структурою. Найчастіше ці заняття супроводжуються дидактичними іграми: «Хто тут живе?», «Що в торбинці?», «Кого я зустрів у лісі?», «В якому будинку ми живемо?», «Хто це?» та ін. відповідно до тем занять.

Для того, щоб твори усної народної творчості були завжди надійним помічником вихователя, їх треба групувати, збирати за темами та оформляти у відповідний альбом.

Постійне використання в дошкільному закладі малих жанрів поетичного фольклору сприятиме збагаченню українського мовлення дітей дошкільного віку образними виразами, чудовими народними зразками та перлинами народної мудрості.

ВІДГАДУВАННЯ ЗАГАДОК, МИРИЛКИ, ЛІЧИЛКИ, СКОРОМОВКИ

Мета: учити дітей усвідомлювати образну будову народної мови; підвести дітей до осмислення смислу загадок, побудованих на порівнянні, зіставленні, допомогти дітям відчувати їхню образність; продовжувати знайомити дітей зі значенням мирилок, доцільністю їхнього використання, учити їх промовляти чітко, ритмічно; розвивати творче мислення.

Матеріал: пір'їна, баба (театр рукавичок).

Хід: (Вихователь пропонує дітям відгадати загадку).

Мамина матуся, на неї я дивлюся.

В неї руки - золоті, невсипуці у труді. (Бабуся)

До нас завітала бабуся Ганнуся. Вона прийшла до онучки Оленки. що в групі маленькій, а до нас зайшла, щоб подивитися на садочок, на діточок, як вони граються, чим займаються. Запросимо бабусю до себе на заняття?

Бабуся Ганнуся вітається з дітьми, звертає увагу на те, які вони дорослі.

Бабуся Ганнуся: У мене онучка ще маленька, я їй тільки казочки розповідаю, а ви, напевно, вже й загадки відгадувати вмієте?

– Діти, а ви знаєте, що таке загадки, звідки вони беруться?

– Загадка від слова гадати (міркувати, мислити), адже предмет, про який мовиться, не називають, про нього тільки говорять. Загадкам дуже-дуже багато років, їх придумали люди з давніх-давен. Вони тренували розум, щоб навчитися розв'язувати складні завдання.

Загадки бувають простими.

*Влітку сіренький, а взимку біленький,
довгі вуха має, швидко в ліс стрибає. (Заєць)*

У цій загадці докладно й просто розказано про зайчика, про те, який він.

А є загадки складні: *Що з землі легко піднімеш, та далеко не закинеш? (Пір'їна)*

А вам які загадки загадати? Тоді спробуйте відгадати, що полюбляє їсти моя онучка?

(Кожна загадка обговорюється окремо чому так сказано? Із чим порівняно і чому?)

Рідке, а не вода, біле, а не сніг. (Молоко)

Солоденьке, як медок,

Холодненьке, як льодок. (Морозиво)

Має хвіст – та не літає,

Має рот – не розмовляє,

Не має дзьоба, а клює,

Хто їй нам назове? (Риба)

Останню загадку потрібно розібрати дуже ретельно: Хто не може розмовляти? Звірі можуть? Які? А дзьоб у кого може бути? Хто ж клює?

А знаєте, чого дуже не любить Оленка?

Не б'є, не лає, а людина від неї плаче. (Цибуля)

Ну, молодці, ну розумнички! Ви вже, напевно, стомилися! То пограймо трохи! І знову в загадки. Тільки ми їх будемо не говорити, а показувати. Гра так і називається: «Відгадай, що ми бачили?».

Спочатку треба вибрати ведучого. Як же це зробити, щоб ви не посварилися?

Раз, два, три, чотири, п'ять,

Ми зібралися пограть,

Ось сорока прилетіла

І тобі водить веліла.

Дидактична гра «Відгадай». Загадки-пантоміми показують 3-6 дітей. А потім усі разом показують загадку одній дитині.

Бабуся Ганнуся хвалить діток.

Бабуся Ганнуся: Я з онукою Оленкою вчимо скоромовки, але вона ще повільно їх промовляє. А що таке скоромовка?

Бабуся Ганнуся: Так, це те, що ми говоримо швидко-швидко, скоро промовляємо, мовимо. Тому вони так і називаються – скоро-мовки. Слід зауважити, що скоромовки вивчають діти у яких немає вад мови, тому що головне завдання скоромовки автоматизація звука. Скоромовки теж можуть бути прості і складні.

Наприклад: *Кіт котив коток по току. Коток накотився на лапу коту.*

– Яка це скоромовка?

– Так, ця скоромовка складна. Послухайте іншу скоромовку і скажіть, яка вона?

Росте липа біля Пилипа.

– Чому ви думаєте, що ця скоромовка проста? (Розучити цю скоромовку в повільному темпі. Домашнє завдання: навчитися цю скоромовку промовляти швидко).

Бабуся Ганнуся: Як чудово, діти, з вами розмовляти! Які ви розумнички! А зараз мені час до онучки. До побачення!

➤ А про що ж ми сьогодні говорили?

➤ Що вам сподобалося?

МЕТАФОРИЧНІ ЗАГАДКИ. СКЛАДАННЯ ЗАГАДОК ДІТЬМИ. ПРИСЛІВ'Я.

ПРИКАЗКИ

Мета: учити дітей розуміти метафоричні загадки, їхній художній образ, використовувати виразні засоби при складанні власних загадок; вправляти в доцільному використанні в різних ситуаціях прислів'їв, приказок, підвести дітей до осмислення узагальнювального й образного змісту прислів'я; розвивати творчу уяву, асоціативне мислення.

Матеріал: два малюнки до загадок, баба (театр рукавичок).

Хід. У народі кажуть: «Немає у світі нічого дорожчого, як родина».

➤ Що таке родина?

➤ Хто входить до складу сім'ї? Так, це мама, тато, братики та сестрички, бабусі та дідусі. Усе це – сім'я, рід, родина.

Ось і сьогодні знову до нас завітала з дуже дружньої сім'ї бабуся Ганнуся. Ви її пам'ятаєте? Її онучка Оленка вже ходить до нас у садочок.

Бабуся Ганнуся полюбляє загадувати діткам загадки. І сьогодні вона принесла їх немало. Хочете їх повідгадувати?

Та спочатку згадаймо, що таке загадка? Так, загадка розповідає про який-небудь предмет, але ніколи його не називає. Нові загадки бабусі Ганнусі незвичайні, бо відгадки сховані за «хитрими словами». Тому варто не поспішати, а добре поміркувати. Ви готові?

Бабуся Ганнуся: Загадку слухайте уважно, не викрикуйте, щоб не помилитися.

Сидить Марушка В семи кожушках.

Хто її роздягає, Той сльози проливає.

Бабуся Ганнуся: У цій загадці Марушка – це людина? Загадка ніколи не називає предмет, про який у ній розповідається. Отже, це не людина. Що будемо шукати, розгадуючи загадку?

(Предмет, занадто «одягнений», щоб до нього добратися. Треба зняти «сім кожушків». «В кожушках» – значить цей предмет так одягнувся на зиму).

Бабуся Ганнуся: Де будемо шукати відгадку? У загадці тільки сказано «сидить». (Десь на городі).

Які овочі сидять на городі в «семи кожушках»?

Про що далі говориться в загадці? Так, цей предмет викликає сльози. Отже, це... так, цибуля. (Розглянути малюнок).

- Що зображено на картині?
- У що вдягнена цибуля?
- Який на ній кожух?
- Де вона сидить?
- Що зобразив художник поряд із цибулиною?

Бабуся Ганнуся: Ви дуже розумні дітки, зуміли відгадати дуже важку загадку.

А чи зможете ви самі придумати загадку? Розгляньте цей малюнок.

- Хто тут зображений? (Дівчина).
- Яка дівчина? Що вона тримає в руках? (Хустинку).
- А що намальовано поряд із дівчиною? (Капустина).
- Чи схоже листя капусти на хустку?
- А яка пора року на малюнку?
- Яку ж загадку можна скласти?

Діти пропонують свої варіанти загадок. Наприклад:

Хто голівку свою влітку накриває

І по двадцять хустин на голівці має?

Бабуся Ганнуся: А чи хочете ви знати, скільки людей у сім'ї мого Омелька? (Діти спочатку рахують членів сім'ї потім імітують).

У нашого Омелечка Невеличка сімеєчка,

Тільки він та вона,

Та старий, та стара,

Та дві дівки косатих,

Та два парубки вусатих,

Та дві Христі в намисті,

Та дві ляльки в колисці.

Бабуся Гануся: «Поспішиш – людей насмішиш», як ви гадаєте про кого це?

Як ви вважаєте – це загадка?

Це – прислів'я. Прислів'я – це мудрі народні висловлювання. Вони вчать, як треба поводитися, чого не варто робити.

Коли ж так кажуть: «Поспішиш – людей насмішиш»?

А як ви розумієте таке прислів'я: «Бджола мала – а й та працює»?

Хоч ідеться про комаху, але мається на увазі людина, і не важливо яка, маленька чи велика, будь хто має працювати старанно. Діти, ви помітили, що в прислів'ї часто йдеться про тварин, але маються на увазі люди.

На вашу думку, коли використовують таке прислів'я: «Знає киця, чиє сало з'їла»? Це коли хтось зробив шкоду, не признається, проте видає себе, бо соромно йому.

Які прислів'я ви знаєте про сім'ю, родину? «Без гілок – не дерево, без дітей – не сім'я". «До свого роду – хоч через воду». «Які мама й тато, таке й дитятко».

Бабуся Ганнуся: Моя онучка Оленка не любить довго сидіти під час обіду за столом. Коли їсть – дуже спішить. То я їй і кажу: «Їж потрошку – тільки не з'їж ложку». Це така примовлянка.

А чи знаєте ви, яку примовлянку говорять тому, хто багато розмовляє: «Помовчи, язичку, кашки дам».

А в яких ситуаціях говорять такі промовлянки: «Потягушки, потягушки, на кісточки простушки», «Уже сонце котиться – нам додому хочеться»? (Бабуся Ганнуся хвалить діток за правильні та цікаві відповіді).

- Що ми робили на занятті?
- Яке завдання було цікавим? Тяжким?
- Чого нового дізналися?
- Як ми можемо віддячити бабусі Ганнусі? (Бабуся Ганнуся прощається з дітьми).

*Очеретяна Алла Леонідівна,
вихователь закладу дошкільної
освіти ясла-садок №8 центр
розвитку дитини «Журавлик»
Звенигородської районної ради
Черкаської області*

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЖИТТЄВО ВАЖЛИВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК У ПОЄДНАННІ З ВИВЧЕННЯМ НАРОДНИХ ПЕРЛИН ТВОРЧОСТІ

Анотація. В добірці я намагалася пояснити якими різноманітними формами і методами роботи педагога-дошкільника формувати здоровий спосіб життя та розвивати рухову активності дітей. Запропонований матеріал також допоможе організувати роботу з дітьми дошкільного віку в питанні збереження народних традицій.

Вивчаючи цю тему, я зрозуміла, що актуальною проблемою сьогодення стає формування національного типу особистості, що передбачає залучення дітей до культури та народної спадщини нашого народу. Переконаюся в тому, що засоби народної педагогіки є природними. Вони найбільше відповідають задаткам дітей, можливостям і перспективам їх розвитку, сприяють вихованню типових представників рідного народу, творців його історії та культури.

До важливих шляхів формування здорового способу життя дошкільників, на мою думку, належить звернення до традицій народної педагогіки, які містять цінний, накопичений віками досвід поколінь.

Українська етнографія виокремлює важливі аспекти формування підвищеної уваги до здоров'я. Зустрівши родичів, друзів чи знайомих, запитувати про їхнє здоров'я («Як ваше здоров'я?», «Чи здоровиться вам?»). Прощаючись, люди одне одному бажають доброго здоров'я («Бувайте здорові», «Ходіть здорові»).

Про до здоров'я наших попередників свідчать і влучні порівняння: сильний, як дуб, здоровий, як вода.

Поширеними в народі були й такі прислів'я: «Бережи здоров'я змолоду, а честь-під старість», «Бережи одяг доки новий, а здоров'я доки молодий», що свідчить про існування певного розуміння потреби формування та зміцнення здоров'я з раннього віку.

На своїх заняттях з вивчення народознавства я розповідаю дітям, що кожне українське поселення, кожна сім'я дотримувалася певних традицій: шанобливо ставилася до її старших членів, наслідувала батьків у дотриманні здорового способу життя, мала тісний зв'язок дитини з природою. Культ здорового способу життя, що в різні часи сповідувався в Україні, сприяв вихованню здорового покоління молоді.

Звернувшись до виховного потенціалу народних традицій, я виокремила фольклорні жанри, які широко використовувались у вихованні здорової особистості на Україні тому, що супроводжували дитину вже з раннього віку і захоплювали своєю поетичністю, мудрістю народних педагогічних порад щодо фізичного розвитку, зміцнення та збереження здоров'я дитини.

В перші дні свого життя дитина зустрічається з колисковими піснями, які сприяють формуванню здорової особистості. Вони заспокоюють дитину, сприяють її засинанню, компенсують безпорадність рухів малюків, сприяють розвитку вестибулярного апарату та зміцненню організму дитини.

Коліскові пісні ми розучуємо з дітьми під час занять з народознавства та на музичних заняттях.

Також колискові дошкільники співають під час дидактичних ігор «Укладаємо ляльку спати», «На добраніч, мої любі», «Колисанки нашій лялі» та ін. Для батьків групи та дітей я влаштовую:

- Вечори колискової пісні;
- Вечори-конкурси для батьків на краще виконання колискової;
- Вечори «Чарівні мелодії колисанки».

У формуванні здорової особистості дитини велику роль відіграє розмаїття українських народних потішок, забавлянок та примовлянок. Для активного розвитку координації рук з успіхом застосовую народні рухливі потішки-вправи: «Ручки», «Сорока-ворона», «Сова», «Тосі». Для розвитку м'язів тулуба і ніг використовують комплекс специфічних потішок-вправ, а саме, «Потягушечки», «Дибки». З раннього віку кожній дитині відомі слова: «Водичко, водичко! Умий моє личко...» (примовляння під час умивання), «У любисточку купали, щоб здоров'я тіло мало» (примовляння під час купання).

Звертаю особливу увагу на важливість використання цінної скарбниці народних ігор. Для дитини гра-дійсність, і дійсність значно цікавіша за ту, що її оточує. У грі дитина живе, і сліди цього життя глибше лишаються в ній, ніж сліди справжнього життя. Такий засіб виховання найбільш корисний для здоров'я дітей та їхнього успішного навчання, тому я поєдную навчання з грою.

Для досягнення поставленої мети в рухливих народних іграх я використовую різноманітні рухи: ходіння, біг, стрибки, метання, перенесення предметів тощо.

Вони виховують спритність, швидкість, почуття колективізму, наполегливість, рішучість, ініціативність. Крім веселощів, ігри сприяють створенню позитивного тону для розвитку дітей, загартовують їхній організм.

Плануючи проведення народних ігор, я враховую природні умови. Так, під час екскурсії я граюся з дітьми в такі ігри:

- відвідуючи луки – «Гуси», «Віночок», «Подоляночку»;
- ідучи до водойми – «Міст», «Качки і рибалка», « У річку-гоп»;
- подорожуючи лісом – «Грибок», «Горішок».

Приурочуючи до календарних свят, я використовую сезонно-обрядові ігри:

- напередодні Івана Купала я розучую з дітьми народну гру «Горю-дуб»;
- перед Благовіщенням – «Перепілочку», «Кривий танець»;
- на свято Стрітення – «Горобейка», «Ой летіла зозуленька»;
- на Новий рік чи Різдво – «Калита».

Перш ніж запропонувати своїм дошкільнятам народну гру, я ознайомлюю їх з її походженням, атрибутами, дійовими особами, розповідаю, як гралися у давнину.

Найчастіше використовую такі народні ігри: «Подоляночка», «А ми просо сіяли, сіяли», «У ведмедя у бору», «Кіт і миші», «Пташки і кіт», «Горобці і автомобіль», «Гуси-гуси», «Ходить гарбуз по городу» «Квач», «Панас», «Хто швидше» та ін.

Для зміцнення здоров'я дітей також широко використовую різноманітні засоби з водою. Адже вода-символ здоров'я, отожд і бажали людям: «Будь здоровий, як вода, а багатий, як земля». Влітку на прогулянці ми з дітками в теплу погоду ходимо босоніж.

У цьому закладено велику мудрість: ходити босому по землі-забезпечувати активний розвиток усіх життєвоважливих органів дитини, оскільки на підошвах розміщені рецептори внутрішніх органів. Батькам повідомляю і закликаю, щоб привчали змалку дітей вранці вмиватися холодною водою!

У своїй роботі активно використовую народні засоби загартування- повітряні та сонячні ванни; обтирання сухою та вологою лляною рукавичкою; обливання ніг; використання профілактичних доріжок, що поєднують елементи загартування (прохолодна вода) та елементи попередження плоскостопості (природний матеріал – округлі камінці, квасоля, каштани). Дітей навчаю робити самомасаж: це і щіточковий, дотиковий, масаж вушних раковин, точковий, із вологими рушниками.

Для мене освячені віками народні традиції і звичаї мають визначальний фактор під час організації та проведення розваг, адекватному вихованню тілесних і духовних складових дитячого організму.

Я рекомендую у фізичному вихованні використовувати як чудовий матеріал із життя народу розмаїті ігри та забави, спортивні свята й поєдинки, загартовування організму, у тому числі й ходіння босоніж, а також відповідні іграшки та вправи, знання народної гігієни й медицини.

Обов'язково треба пам'ятати, що успіх народної гри залежить від творчості й майстерності вихователя, який уміло повинен вплітати в її організацію та проведення скарби народної мудрості.

Без сумніву, образи тварин у легендах, казках, ініціаціях і дитячих народних рухливих іграх споріднені, вони мають одні корені, й тому рухливі ігри опосередковано залучають дітей дошкільного віку до давньої української культури.

Окрім того, важливим є і соціалізуючий аспект народних рухливих ігор. Я доводжу, що в давнину дорослі не керували дитячими іграми та розвагами. Малі діти навчалися ігор у старших, граючись разом із ними. Дівчатка і хлопчики змалечку привчалися самі вести гру, набуваючи досвіду поведінки в дитячому товаристві, навичок самоврядування як необхідних умов адаптації до соціального середовища. Тому, коли педагог постійно керує дітьми під час рухливих ігор, своєю волею призначає виконавця на роль ведучого, розподіляє гравців на команди або авторитарно визначає, яка команда першою починає гру, позитивний виховний сенс такої гри значно втрачається.

У своїй практиці я широко застосовую рухливі ігри і тому добираю їх за певними знаками для розв'язання тих чи інших педагогічних завдань. За різними ознаками рухливі

ігри можна поділити на індивідуальні(одиначні) й колективні(групові) – за участю групи гравців.

Залучаю дітей з раннього віку до вшанування народних традицій: відзначення свят, важливих дат, урочистостей народного календаря, традицій козацтва. Це все сприяє тому, що вони все глибше відчують свою нерозривність з своєю родиною, рідною природою. Діти з часом намагаються власною працею примножувати багатство отчого краю, зберігають духовні та народні традиції свого роду. І на мою думку одним із важливих чинників є вивчення українських народних ігор.

Народна рухлива гра, як і кожна рухлива гра, має свій зміст. Форму та методичні особливості. До змісту рухливої гри належать сюжет, правила й рухові дії в грі та їх спрямованість на досягнення мети. Форма рухливої гри передбачає організацію дій, яка уможлиблює широкий вибір способів досягнення поставленої мети, й обумовлена її змістом.

Велике значення для розвитку функції мислення у дітей дошкільного віку мають ігри з проявами спритності, швидкості рухів, додаванням рухових завдань, що передбачають реагування на різні обставини й ситуації. Виховне значення рухливих ігор полягає в комплексному розвитку всіх психічних функцій і якостей дитини: гостроти відчуттів і сприйняття, уваги, пам'яті, уяви, мислення, емоційно-вольових якостей.

Рухливі ігри цінні для розвитку в дошкільників різного віку здатності регулювати свій емоційний стан. Для емоцій дітей характерні такі особливості: безпосередність вдачі, яскрава зовнішня вираженість у міміці, рухах і вигуках. Інтерес до ігор у них обумовлений яскравими емоційними переживаннями, тим, що діти дошкільного віку ще не здатні приховувати своїх емоційних станів і піддаються їх впливу стихійно. Емоційний стан дитини швидко змінюється як за інтенсивністю, так і за характером, вона не здатна контролювати й стримувати емоції навіть тоді, коли цього вимагають обставини. У дошкільному віці формуються й виховуються вольові якості. У вольовій діяльності дошкільники здебільшого керуються лише найближчими цілями й не можуть висувати цілей віддалених, що вимагають проміжних дій. Однак навіть у цьому разі діти зазвичай не мають витримки, здатності до наполегливих дій задля досягнення необхідного результату. Дитину з раннього дитинства захоплюють предмет, способи дій та значення гри.

Опановуючи дії і самостійно виконуючи їх, дитина тим самим відокремлюється від дорослого, вона зауважує, що діє як дорослий, не знаючи суспільних відносин дорослих, їхніх функцій і змісту їхньої діяльності. Отож дитина діє в напрямі свого бажання, об'єктивно ставить себе в становище дорослого, відповідно відбувається емоційно-дієве орієнтування у стосунках з дорослими й змістом їхньої діяльності, а інтелект виступає як наслідок емоційно-дієвих переживань.

Для мене, як для педагога, багато важить гра і для формування дружного колективу, виховання самостійності, позитивного ставлення до праці, корекції відхилень у поведінці окремих дітей, що є результатом впливу гри на психічний розвиток дитини й становлення її як особистості.

До кожної гри я добираю цікаву й доступну інформацію для ознайомлення малят з історією її виникнення й застосування у певний період обрядового календаря. Розповідаючи дітям цікаві легенди, повір'я, приповідки про історію походження гри та звичаї, розширюючи їхній світогляд, сприяю пробудженню у дітей інтересу до народних ігор.

Під час проведення народної гри використовую влучні загадки, уривки з оповідань та народних казок. Значний вплив на формування народознавчого світогляду малюків під час їхньої участі в рухливих іграх має використання мною народних пісень, різноманітних

лічилок для вибору на головну роль у грі, народних прислів'їв та приказок для підбиття підсумків гри, а також ознайомлення зі специфічними народними атрибутами.

Наприклад, в грі «Хто збере більше стрічок» використовую таку лічилку:

Раз, два, три, чотири, п'ять

Будемо ми зараз грати!

Жовті, сині та червоні

Будем стрічечки збирати!

Через народні ігри відбувається спілкування з природою, її явищами й об'єктами; збагачується чуттєвий досвід дитини; розвиваються її психічні і фізичні процеси; виховуються вміння розуміти і відчувати красу природи рідного краю, відчуття себе як невід'ємної частини своєї нації, свого народу. Отже, можна стверджувати, що розвиток здібностей дітей до пізнання і творчого перетворення світу започатковується і продуктивно реалізовується через обігрування народного фольклору.

Діти моєї групи захоплено грають у будь-які народні ігри, тому, коли я використовую вправи в ігровій формі, то це часто призводить до того, що діти навіть не помічають, що їх чогось навчають. Непомітно під час гри дошкільнята порівнюють, узагальнюють, рахують, запам'ятовують, розв'язують логічні завдання, пізнають світ довкілля.

Так, скажімо, у народних іграх про рослини «Ріпка», «Маківочка», «Віночок», «Мак», «Дуб чи качан» закладено народну мудрість – настанова дбайливо ставитися до всього живого. В окремих сюжетах таких ігор беруть участь рослини чи їх персоніфіковані назви. Цими іграми не лише розвиваю фантазію, кмітливість, спритність, а й вчу діяти справедливо, чесно, ознайомлюю із давніми народними звичаями, формую уявлення про співіснування людини з природою. Вони не дають дітям нудитися, марнувати час. Такі ігри здебільшого проводжу не в приміщенні, а надворі.

Також до організації та проведення розваг з дітьми в національних традиціях я залучаю батьків. Це і бесіди з ними про здоровий спосіб життя вдома, і про збереження, зміцнення та відновлення здоров'я дітей. Також батьками створюються виставки на народну тематику, присвячену різним святкам: «Миколай-чудотворець», «Щедрий вечір, добрий вечір», «Настав Великдень», «Свято Івано Купала» та ін.

Глибоко переконана, що народні рухливі ігри – безцінний скарб у формуванні особистості дитини. Саме їм належить пріоритетна функція у формуванні спочатку півсвідомого, а пізніше усвідомленого прагнення до здорового способу життя і успіх народної гри цілком залежить від творчості та майстерності вихователя, який уміло вплітає в її організацію і проведення скарби народної мудрості.

Народна гра «Мак»

Мета: удосконалювати навички ходьби на місці; виховувати увагу і пам'ять.

Хід: Діти стоять у колі пліч-о-пліч. Одна дитина всередині – це «городник».

Вихователь співає:

Ой на горі мак,

Під горою так.

Діти беруться за руки і, ступаючи назад, збільшують коло на ширину піднятих у сторони рук. На слова:

Мак, мак, маківочки,

Золоті голівочки! – діти роблять крок на місці та виконують мах руками вперед-назад.

На слова:

Станьте ви так,

Як на горі мак! – діти присідають і показують руками, який виріс мак (протягують руки вперед).

Діти, стоячи, запитують:

Городнику, городнику,

Чи полив ти мак?

Городник: *Полив.*

На приспів:

Мак, маки, маківочки,

Золоті голівочки! – діти роблять крок на місці, розмахуючи руками вперед і назад, а «городник» у цей час ходить у середині кола й удає, що поливає.

На слова:

Станьте ви так,

Як на горі мак! – Діти, стоячи, показують, як «виріс мак» (піднімають руки в сторони на рівень плечей, долоні повертають угору, пальці трохи згинають, показують, яка квітка в маку).

На приспів:

Мак, маки, маківочки,

Золоті голівочки! – діти опускають руки і роблять крок на місці, розмахуючи руками вперед і назад.

Діти:

Городнику, городнику,

Чи поспів мак?

Городник: *Поспів.*

Діти повторюють пісню спочатку, дрібним кроком звужують коло, беруться за руки й повільно піднімають їх угору.

На слова «*Станьте ви так*» показують, яка спіла головка в маку.

Рекомендації до гри: Вихователіві необхідно стежити, щоб діти робили рухи одночасно. Після кількох повторень гри замість кроку на місці діти ходять по колу.

Масаж із вологими рушниками.

Обладнання: таз із теплою водою, рушнички (відповідно до кількості дітей).

Вихователь:

Ось ця квітка не проста,

Захища від грипу.

Пелюстками витирає,

Всім здоров'я нам бажає.

На долоньках пелюстки –

Кольорові рушники,

Провели над бровами –

Будемо здоровими.

Рушничок торкнувся скроні –

І забули ми про болі.

Так він носик потирає –

Від простуди захищає.

А під вушками торкне –

Вмить почують вони все.

Якщо добре вправи знати –

Ми не будемо хворати.

Діти:

Нам масаж додав здоров'я.

Помагає всім рости!

Запитання – жарти.

Що ти вибираєш?

Зелену капустину

Чи велику морквину?

Коня підкувати

Чи двір замітати?

Гороху мішок

Чи масла горшок?

Вишиту сорочку

Чи рябеньку квочку?

Що тобі подарувати?

Солодку грушку

Чи м'яку подушку?

Яскраве намисто

Чи бублика з тіста?

Руденко Ганна Іванівна,

*вихователь дошкільного навчального
закладу (ясла-садок) №59 «Петрушка»
Черкаської міської ради*

МАЛЯТАМ ПРО ЧЕРКАСИ ЗАЛЮБКИ

Анотація. Даний матеріал розкриває важливість та необхідність ознайомлення дітей з рідним містом, як необхідною складовою патріотичного виховання. Робота рекомендується для використання у роботі з дітьми вихователям дошкільних навчальних закладів.

*Як у маленького деревця, ледве піднявшись над землею
дбайливий садівник зміцнює корінь, від якого залежить
потужність життя рослини, впродовж декількох десятиліть.
Так і дорослий повинен піклуватися про виховання своїх дітей,
виховувавши почуття безмежної любові до Батьківщини.*

В.О. Сухомлинський

У всіх дошкільних закладах України приділяється значна увага вихованню у дітей любові до Батьківщини, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу.

Любов до Батьківщини, до місця де ти народився, починається з любові до рідного краю. Щоб діти по справжньому поважали свій народ, вони ще з раннього дитинства повинні спочатку вивчати історію рідного міста чи села, мову, культурні надбання, які протягом багатьох століть накопичувались і передавались з покоління в покоління.

Виховання любові до Батьківщини починається з перших днів життя. Бабусина казка, мамина колискова, дідусева сопілочка – це те, що залишилося в кожному з нас, що не тільки наповнює теплими спогадами про дитинство, але й формує стійкий зв'язок з рідним народом, його культурою.

Всі ці яскраві образи будуть збагачуватися на життєвому шляху згадками про велике і святе слово Батьківщина. Образ Батьківщини є дуже важливим і необхідним у формуванні громадянської свідомості.

Для того, щоб активізувати життєдіяльність дитини, необхідно впроваджувати в дошкільному навчальному закладі і родинному колі, в навчально-виховній роботі елементи народознавства, прищеплювати любов до усної народної творчості, звичаїв і народних традицій, ремесел.

При педагогічно правильній організації та підборі методів виховної роботи, українознавча діяльність, сприяє закладанню знань, основ моральної та духовної культури дошкільників. Вже з молодшого віку необхідно підвести дитину до розуміння того, що у кожної людини є місце, де вона народилася і живе. Це місце називається Батьківщина. Для дошкільного віку, Батьківщина – це місто, село, будинок, де вони живуть (мала Батьківщина). Поступово слід розширювати значення Батьківщини. Старшим дошкільникам слід розширювати знання про те, що їхнє місто, село, рідний край – це частина нашої великої країни – України. Для того, щоб у дитини сформувалось почуття любові до рідного краю, необхідно показати силу, могутність, багатство рідної землі, знайомити з незвичайною красою рідної природи.

Починаючи з молодшої групи, необхідно подати поняття «Батьківщина» у доступній, зрозумілій для них формі. Для цього в повсякденному житті, освітній діяльності, необхідно проводити різні бесіди, розповіді про Батьківщину, показувати ілюстрації, знайомити з літературою відповідно до віку. В старшому ж віці доповнювати знання новою інформацією. Щоб виплекати любов до Батьківщини, необхідно навчати дитину любити і знати історію свого міста чи села (малої Батьківщини). Для цього у дитячому закладі ми ознайомлюємо малят із національними духовними цінностями. Формуємо в них морально-етичні засади: почуття власної гідності, відчуття гордості за рідне українське, почуття колективізму. Ознайомлюємо з національною культурою, чому сприяє спеціально організоване в нашому дошкільному закладі етно-середовище (міні-музеї).

Під час виховання у дітей дошкільного віку любові до Батьківщини, я починаю з виховання любові до рідного міста. Успішний розвиток дошкільнят при ознайомленні з рідним містом, можливий лише за умов взаємодії з оточуючим світом, емоційно-практичним шляхом. Ці емоції передаються через різні види діяльності, властиві дошкільному віку: через гру, працю, навчання, предметну діяльність, спілкування. Необхідно звернути увагу на те, що морально-патріотичне виховання дітей на краєзнавчому матеріалі базується на таких завданнях:

- ознайомлення з рідним містом, з використанням краєзнавчого матеріалу;
- формування власного ставлення до подій у житті міста через активну участь у міських заходах, задля відчуття радості і піднесеного настрою від рідних пісень, танців, українських традицій;
- залучення дітей до історії, культури, природи рідного міста, шляхом вибору організованої життєдіяльності, в якій вони хотіли б виразити свої почуття, уявлення про побачене та почуте, а саме у: творчих іграх, придумуванні віршів, оповідань, загадок, у виготовленні поробок, ліпленні, аплікуванні, малюванні, проведенні різних екскурсій; благоустрої території дитячого садочка, прибудинкової території, де проживає, бережливого ставлення до природи в місцях відпочинку;
- підбір методів ознайомлення дітей з рідним містом, для підвищення їх пізнавальної та емоційної активності;

- створення розвивального середовища в дошкільному закладі, в групових осередках, яке б сприяло розвитку дитини на народознавчій основі. При цьому використовувати різний краєзнавчий матеріал, міні-музеї: «Українська світлиця», «Українська хата», де знаходяться предмети народного вжитку;
- організація роботи з батьками, передавати їх знання та любов до рідного краю дітям.

Ознайомлення дітей з рідним містом може стати тією основою, де можна використати всі види діяльності. Для реалізації принципу інтеграції в роботі з дошкільнятами необхідно організувати педагогічний процес на основі тематичного планування.

Тематичні блоки роботи з дітьми по ознайомленню з рідним містом:

- Історія міста, його назва. Чому тут виникло поселення людей?
- Назва вулиці, де я живу. На якій вулиці розташований мій дитячий садок. Вулиці нашого міста.
- Визначні місця міста, пам'ятники, будівлі.
- Праця дорослих. Підприємства нашого міста. Чим славиться наше місто.
- Герб міста. Які символи на ньому зображені, як вони пов'язані з історією нашого міста.
- Видатні люди рідного міста. В честь кого названі вулиці, школи, підприємства. Чому? Як люди прославили наш край?
- Природа рідного міста. Які дерева, квіти прикрашають вулиці міста. Як називається річка на березі якої розташоване місто.
- Культура рідного міста. Які музеї, бібліотеки, навчальні заклади, школи, дитячі садки є в місті?
- Культура поведінки в рідному місті. Як поводити себе на вулиці, в транспорті, театрі, музеї, на прогулянці, на загальноміських заходах?
- Відпочинок у нашому місті. Де люблять відпочивати жителі рідного міста? Черкаські традиції і свята. День міста.
- Захисники нашого міста. Хто слідкує за спокоєм, добробутом людей в місті? Хто допомагає людям в надзвичайних ситуаціях? Хто такі ветерани? Як в нашому місті святкують день міста?

Тож, по справжньому любити рідний край, означає не тільки знати його сучасне, а й минуле. Свідками подій багатой і славної культури черкащини, для нас і прийдешніх поколінь, залишаються чисельні пам'ятки і багато переказів та легенд. Ось тому святим обов'язком кожного черкащанина є охорона та збереження історичних та культурних пам'яток про рідне місто, для підростаючого покоління.

У своїй роботі з дітьми на закріплення вивченого матеріалу про рідне місто в групі старшого дошкільного віку проводжу таке підсумкове заняття (власна розробка)

ЧЕРКАЩАНИ МИ ГОСТИННІ

(тематичне заняття для дітей старшого дошкільного віку)

Мета: Формувати уявлення про нашу країну Україну, місто Черкаси, право людей на вибір, місце проживання, уявлення про себе, як про значущий об'єкт. Збагачувати знання про рідне місто (старе місто має свою історію) про його визначні місця з історико-культурними пам'ятками. Викликати бажання пишатися рідним містом, мріяти зробити його кращим. Закріпити знання про український побут, народні традиції. Розвивати логічне мислення, уявлення, фантазію, творчість, діалогічно-монологічне мовлення. Виховувати любов до рідного краю, повагу до гостей міста. Викликати почуття гідності, що ми мешкаємо на Черкащині

Обладнання: Карта світу, мікрофон, світлини, ілюстрації міста Черкаси. Експонати в міні музеї, дитячий український одяг, взуття, елементи вишивок, стрічки, намисто, вінки, папір, олівці.

Хід:

На землі великій є одна країна:

Гарна, неповторна, красна як калина.

І живуть тут люди, добрі, працьовиті,

І кажу, до речі ще й талановиті.

Землю засівають і пісні співають,

На бандурі грають і вірші складають.

Про ліси і гори і про синє море,

Про людей і квіти, то скажіть же діти

Що це за країна?... (Наша славна Україна)

Вихователь: Україна – це країна, де живуть українці, український народ. Малята, подивіться на карту світу, на ній ви бачите багато різних країн, але наймиліша для нас наша Україна. Це наша Батьківщина, наш рідний край, рідна земля, на якій ми живемо. У кожної людини є свій дім, де нам затишно і тепло. А приємно і тепло нам від того, що оточують нас близькі і рідні люди, і всі ми маємо один спільний дім.

Як ви гадаєте, що для нас є спільним домом? (Відповідь дітей)

Вихователь: Черкаси – красиве місто. Малята, уявіть собі, що герої телепередач, які люблять подорожувати по різних країнах, містах, завітали і до нашого міста...

- Які ви переглядали телепередачі, в яких ведучі відправляються в подорож?
- Хто з героїв найбільше подобається?
- Чому ви так вважаєте?
- Подумайте, про які цікаві місця розповіли б ви, як би давали інтерв'ю нашим гостям.

Дидактична гра «Інтерв'ю». Діти вільно висловлюють свої думки використовуючи знання про рідне місто, його своєрідність, історичні пам'ятки. Що ви пропонуєте показати? Діти показують світлини міста – головну вулицю міста бульвар Шевченка, Краєзнавчий музей, пагорб Слави, пам'ятник Т.Г. Шевченку, музей Кобзаря, палац Одруження, Черкаський академічний театр ляльок, парк «Сосновий Бір», дитячий парк «Казка», річковий вокзал, залізничний вокзал, зоопарк, тощо.

Легенда про Черкаси

Малята, а ви знаєте, що історія нашого міста налічує дуже багато років? Вона почалася задовго до наших прапрадідів. Неодноразово Черкаси руйнувалися татарськими ордами, але наші працьовиті та не падаючі духом люди знову відроджували наше славетне місто. Місто Черкаси розташоване на правому березі річки Дніпро. Існує три версії походження назви міста. «Черкеси» – так звали всіх українців сусідні народи, зокрема росіяни і татари. «Черкеси» – означає «люди орли», «люди сили» або «люди армії». І наступна версія – «черкати межусь», так як місто Черкаси, розташоване на межі Змієвих валів. Отже, на нашій території, жили сильні та сміливі люди і їх називали козаками. Такі версії виникнення міста Черкаси.

Діти, уявіть собі, що до нас вже завітали ведучі проекту «Міста». Тож, почнемо. Хто скаже, як називається головна вулиця міста Черкаси? (Відповідь дітей та показ ілюстрацій).

Я покажу головну вулицю міста Черкаси, яка називається Бульвар Шевченка. Його особливістю є те, що бульвар є одним із найдовших у Європі. Названий на честь великого письменника і художника, сина України, Т.Г. Шевченка. Алея вулиці засаджена тополями та каштанами. Гостям та жителям міста приємно відпочивати в тіні розкішних дерев. На цій

вулиці розташована одна з головних будівель міста – Черкаська міська Рада. Чому його назвали головною будівлею? (Відповідь дітей). Там працює міський голова нашого міста, та люди, які турбуються про добробут черкащан.

А зараз хотілося, щоб кожен із вас пофантазував. На хвилину уявив, що він мер міста. Що ви зробили б для нашого міста, щоб воно стало ще краще? (Роздуми та відповіді дітей).

Вихователь: Друзі, які площі, сквери, ви показали б нашим гостями? Давайте їх пригадаємо.

Вихователь: Які пам'ятники є в нашому місті?

Вихователь: Молодці малята. Багато цікавого ви розповіли нашим друзям із проекту, повідомили про місто Черкаси, а зараз слід трішки відпочити, потім продовжимо наше знайомство.

Фізкультхвилинка:

Ми черкаські веселенькі, (стрибки на місці)

Маєм одяг чепурненький, (повороти)

Як завзяті козачата,

Нумо разом присідати (присідання)

Фізхвилинку залюбки, (нахили тулуба)

Роблять вправно малюки,

Щоб всі дружні ми були

І Україну берегли. (кроки на місці)

Вихователь: Діти, погляньте, як називається це зображення? Впізнали? Що це? (Відповіді дітей). Так, це Краєзнавчий музей. Тож далі гостей ми будемо знайомити з нашим наступним об'єктом.

Вихователь: Краєзнавчий музей це сучасна споруда, «в середині» неї – пам'ять минулих років. Музей несе в собі історії нашого міста. Згадайте нашу екскурсію в це цікаве місце, що там бачили?

Вихователь: Діти, а які ще є музеї в нашому місті? (Відповіді дітей) Музей Кобзаря. А хто такий Кобзар? (Відповіді дітей). Кобзар – це людина, яка подорожувала і грала на кобзі. В честь кого названий цей музей? (Відповіді дітей). На честь поета та художника, борця за вільну Україну Т.Г. Шевченка.

Вихователь: Тарас Григорович Шевченко відвідував Черкаси неодноразово. Місто його дуже цікавило. Син українського народу змальовував історичні пам'ятки написав вірші про природу рідного краю. Там знаходяться експонати про життя і творчість Т. Г. Шевченка. А хто знає вірші Т. Шевченка?

Читання віршів дітьми. «Встала весна», «Садок вишневий коло хати», «Тече вода з-під явора» .

А ще в нашому місті є місця відпочинку. Давайте їх пригадаємо.

Дидактична гра «Передзвін». Діти працюють в парах. Малята, ваше завдання розділитися на пари. Кожен з вас по-черзі називає своє улюблене місце відпочинку.

Вихователь: В нашому місті є чудовий зоопарк. Це особливе місце, де люблять відпочивати гості, жителі міста.

Дидактична гра «Зоопарк». Діти по черзі розповідають цікавинки про особливості життя тварин, які проживають на території зоопарку. Яких тварин ви запам'ятали? Що цікавого про них розкажете гостям?

Вихователь: Малята, що цікавого можна показати і розповісти ведучим проекту «Міста» у нашому садочку? Яку назву має наш садок? Як називається вулиця на якій розташований наш садочок? На честь кого названа вулиця?

Вихователь: В нашому садочку є справжній міні-музей «Українська світлиця». Які предмети вжитку знаходяться в оселі?

Вихователь: Діти, а ви знаєте, як одягалися мешканці Черкас в давнину?

Вихователь: Малята, а в яку гру ви запропонували б пограти нашим гостям у музеї?

Дидактична гра: «З скрині прабабусі по сучасному вдягнуса» Діти самостійно підбирають одяг, взуття, прикраси, вінки, на себе, доповнюючи його елементами української вишивки. Класифікують національний одяг по сезонним змінам – зима, весна, літо, осінь та святкування весілля, використовуючи назви старовинного одягу і взуття.

Тож малята, погляньте, що в нас вийшло. Вихователь розглядає одяг на дитині та віршем описує її зовнішній вигляд.

*З прабабусиної скрині,
Всім знайду по одежині.*

Вихователь: Хто в зимовому вбранні?

*Я надіну кожушок,
Хай іде собі сніжок.
В мене гарна димка, (спідниця)
І нова хустинка.*

*Як прийшла коляда,
Відкривай, бабусю, скриню:
Одягну усю родину
В модну одежину.*

Вихователь: Хто весняне вбрання має?

*Заплету собі косиці,
Бо прийшла весна-дівця,
А надіну я намітку (стрічка з вишивкою)
Буду мов пахуча квітка.
Вишиту запаску (спідниця)
І пектиму паски.*

Вихователь: Хто літнє вбрання має?

*Україночки малі,
Літні сукні одягли,
Запели віночки,
Запалав вогонь Купали,
На воду вінки пускали.*

Вихователь: Хто осіннє вбрання має?

*На осіннє свято приберуся,
У корсетку одягнуся,
На ніжки сап'янци (чобітки)
Гарні будуть танці.*

Вихователь: Хто вибрав весільний одяг?

*Коли виросту, бабусю,
В білу сукню одягнуся,
Посаг, скриню вашу,
Збережу і нацадкам покажу,
Бо на Україні – це святе в родині.*

Вихователь: Які чудові вірші підібрали, коли грали у гру.

Друзі, Давайте пограємо і ми у поетів, покажемо гостям, як ми складаємо і записуємо вірші за допомогою малюнків (пiктограми). Вихователь починає говорити перші рядки вірша, а діти продовжують, потім малюють малюнки.

*Намалюю своє місто
На бульварах наших чисто,
Є алеї із каштанів,
І багато в нім фонтанів,
В парках цвірінчать пташки,
А на клумбах скрізь квітки.
В нім живе моя родина,
Бо черкаси ми гостинні!*

Вихователь: Малята, кожен, хто побуває у нашому чудовому наддніпрянському місті, неодмінно ще раз захоче помилуватися його мальовничими краєвидами, відчує щедрість і гостинність маленьких черкашан. Тож з такою екскурсією-подорожжю, яку ми щойно провели для наших гостей, ведучих проекту «Міста», на згадку про місто Черкаси даруємо свої малюнки пiктограми.

*Святун Лариса Іванівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу (ясла-садок) комбінованого
типу № 18 «Вербиченька»
Черкаської міської ради*

ДЕРЖАВНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ СИМВОЛИ, ЯК СКЛАДОВА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. *Де б ми не жили – у великому місті чи маленькому селі – кожен з нас любить свій дім, свою вулицю, свій край. Тут усе рідне, миле. Це місце нашого дитинства, наша маленька Батьківщина. Ще Платон казав: «Ніхто не стає доброю людиною випадково», - тож і патріотом випадково ніхто не стане. Слід прищеплювати дітям загальнолюдські цінності змалку.*

Даний матеріал інтегрований до теми «Державні та національні символи, як складова патріотичного виховання», розроблений згідно чинної Освітньої програми виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» з розділу «Дитина в соціумі».

Конспект допоможе збагатити досвід дітей не лише знаннями про рідну країну, а й емоційними переживаннями та загальнолюдськими моральними цінностями. Робота містить дидактичні ігри, мовленнєві вправи, загадки, добірку яскравих ілюстрацій, які привертатимуть увагу на навчальному матеріалі.

Наш рідний край великий і гарний, зі славною багатовіковою історією. Україна – це рідна мова, мальовнича природа, талановитий народ, народні традиції і символи, які споконвіку шануються і березуться.

Наші діти швидко ростуть і розвиваються. Вони активно пізнають навколишній світ. Але знання дітей будуть недостатніми, якщо діти не знатимуть головного – про Батьківщину, країну, де ми живемо, її традицію та історію.

Формування в дитини почуття любові до Батьківщини починається з малого: з любові до сім'ї та друзів, до квіточки, що росте біля будинку, до метелика, що літає над клумбою. І хоча діти не усвідомлюють цих відчуттів у повному обсязі, проте вони залишають свій слід на дитячому сприйнятті, і впливають на ставлення особистості маленького українця.

Патріотичні почуття формуються поступово з перших днів життя дитини під впливом навколишнього середовища.

Дошкільний навчальний заклад виконує важливу роль у вихованні дітей, формуванні в них любові до рідного краю, історичної пам'яті, духовності, національного характеру. Адже все, що закладається дитині в період навчання і виховання в дитячому садку визначає в подальшому успіх процесу формування особистості, її світогляду і загального розвитку.

Найсприятливішим для початку систематичного патріотичного виховання є середній дошкільний вік, коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ.

Програма передбачає систематизовану й цілеспрямовану діяльність вихователя для формування в дітей дошкільного віку шанобливого ставлення до історичної та культурної спадщини міста, держави.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні орієнтує на опанування знань про нашу державу, виховання поваги до державних символів. Старші дошкільники мають знати прапор, гімн, герб України, назву її столиці, інших великих міст, значущі географічні назви, пам'ятні місця.

Виховати свідомого громадянина й патріота означає сформувати в дитини комплекс певних знань і умінь, особистісних якостей і рис характеру. Зокрема:

- повагу до батьків, свого родоводу, традицій та історії рідного народу, усвідомлення своєї належності до нього як його представника, спадкоємця і наступника;
- працьовитість;
- високу художньо-естетичну культуру тощо;
- патріотичну самосвідомість та громадянську відповідальність, готовність працювати для розквіту Батьківщини, захищати її;
- повагу до Конституції, державних символів, законів Української держави;
- досконале знання державної мови.

Тут слід відзначити, що у повному обсязі ці якості ще не можуть бути сформованими у дитини дошкільного віку. Проте, створити фундамент, на основі якого можна виховувати майбутнього громадянина-патріота не лише можливо, а й потрібно, особливо якщо врахувати всі переваги, що створює дошкільний вік для результативного виховного процесу.

Основними напрямками патріотичного виховання є:

- формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід;
- краєзнавство;
- ознайомлення з явищами суспільного життя;
- формування знань про історію держави, державні символи;
- ознайомлення з традиціями і культурою свого народу;
- формування знань про людство.

Якщо розглядати патріотизм через поняття «ставлення», можна виділити декілька напрямків:

- ставлення до природи рідного краю, рідної країни;
- ставлення до людей, які живуть в рідній країні;
- ставлення до моральних цінностей, традицій, звичаїв, культури;
- ставлення до державного устрою, державних та національних символів.

Кожен із цих напрямків може стати змістом освітньої діяльності з дітьми, і кожен несе свій внесок в соціалізацію особистості дитини за умови врахування особливостей розвитку дітей.

Заняття з народознавства в дошкільному віці мають не скільки пізнавальний характер, скільки виховний. Мета таких занять виховувати в дитини почуття національної гідності, викликати інтерес до національної культури, любов та повагу до державних і національних символів, оберегів, звичаїв, традицій. Досягти цього можна лише наблизивши дітей до реалії життя. Вже саме перебування дітей в атмосфері національних традицій викликає позитивні почуття, бажання пізнавати світ.

Завдання вихователя не повинно зводитися лише до ознайомлення дітей з українською національною символікою та традиціями. обов'язково треба ставати за мету, щоб цей національний скарб став надбанням дитячого розуму і душі. Досягти цього можна, дотримуючись принципу організації активної пізнавальної діяльності дітей. Засвоїти народознавчі знання дітям допоможуть віртуальні мандрівки, частування національними стравами.

Облаштувавши розвивальне середовище, а саме куточок державної та національної символіки, де розмістили герб та прапор України, рушник, віночок, вишиванку, ми виховуємо шанобливе ставлення до державної та національної символіки. Навчально методична база включає в себе конспекти занять, сценарії заходів, добірка ігор.

З метою збагатити та систематизувати знання дітей старшого дошкільного віку про Україну, провели в дошкільному закладі національно патріотичну гру «Я люблю Україну». Наповнивши сценарій музикою та яскравими ілюстративними презентаціями – ми ще раз нагадали дітям про красу і велич нашої Батьківщини, підтвердили шанобливе ставлення до державних та національних символів, традицій нашого народу та України загалом.

Як бачимо, ознайомлення з державними та національними символами України є складовою частиною патріотичного виховання дошкільників.

Українська державна символіка має особливе значення для виховання патріотизму сучасної дитини. Тому на заняттях потрібно ознайомити дітей з державними символами (Гербом, прапором, Гімном). Паралельно з цим закріпити знання дітей про народні символи та національну символіку, що розвивалися й усталювалися упродовж століть (український віночок, рушник, вишиванка, верба, калина, барвінок та інше).

Виховуючи у дитини шанобливе ставлення до державних символів та національних ми виховуємо і повагу до своєї Батьківщини. Тільки поступовими кроками можна виховати у дитини патріотичні почуття.

У дошкільному віці діти залюбки беруть участь у народних святах та обрядах. Саме в процесі розвитку художніх здібностей, вихователь повинен дбати не тільки про збагачення знань, а і про їх емоційне засвоєння, розвиток їх почуттів. Залучаючи батьків до таких заходів, ми тим самим доводимо важливість прикладу дорослих для виховання патріотичних почуттів у дошкільників. Адже діти значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення до навколишнього, ніж починають засвоювати знання.

Завдання педагога разом з батьками формувати любов, приязнь до рідного дому, бажання берегти його, робити кращим.

У навчальній програмі «Дитина» дітей починають знайомити з державними та національними символами із середньої групи.

Основними педагогічними умовами, які забезпечують ефективність засвоєння дітьми знань про державні та національні символи є:

- зв'язок виховання учнів засобами національних традицій із життям;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей;
- емоційність виховання;
- комплексний підхід до використання українських традицій;

- доступність інформації про державні символи для дітей.

Дуже важливим фактором при формуванні знань дітей про державні та національні символи є різноманітні методи, форми і прийоми роботи: бесіди, спостереження, розповіді, конкурси, свята, розваги, екскурсії.

Основними критеріями сформованості знань дітей є:

- знання державних та національних символів; повага до них;
- любов до Батьківщини;
- гуманність;
- чесність;
- позитивне ставлення до традицій українського народу.

З державними та національними символами України дітей ознайомлюють у старшому дошкільному віці. Кожному з цих символів слід присвятити одне-два заняття. У доступній формі вихователь має розповісти про їх історію, призначення, ритуальні дії.

Виконувати завдання краще під час організації інтегрованих занять. Заняття народознавчого циклу повинні мати комбінований характер. Упродовж заняття вихователь використовує різноманітні методи навчання: вірші, пісні, загадки, ігри, картини, технічні засоби. Вони можуть бути і комплексними, коли на одному занятті розв'язуються програмові завдання з різних розділів: рідний край, розвиток мовлення, образотворча діяльність, музика.

На кожному занятті здійснюється багатогранна робота. Вона вимагає залучення всіх змістових ліній чотирьох сфер життєдіяльності Базової програми.

Ознайомлюючи дітей з державними та національними символами, вихователю важливо дотримуватись принципу відповідності сучасності. Для того щоб зрозуміло пояснити дітям значення державних символів, вихователю треба ознайомитись із далеким минулим. Уявлення дітей про навколишній світ розширюється введенням понять «державні символи України», «герб», «прапор», «гімн», «національні символи України», «вінок», «рушник».

Роботу над темою «Державні символи України» рекомендується починати з наочних методів роботи і закінчувати словесними. Варто спочатку розглянути уважно кожен державний символ, використовуючи макет, ілюстрацію. Одні й ті самі наочні посібники, таблиці, картини, комп'ютерні програми, малюнки-макети гербів, прапорів, діафільми, відеофільми, слайди тощо можуть бути використані на багатьох заняттях лише з певним творчим підходом відповідно до завдань висвітлюваної теми. Діти порівнюють, групують предмети, що вивчають, досліджують за характерними ознаками, а також творчо узагальнюють свої знання під час свят й інших цікавих навчально-виховних заходів. Робота проводиться як на заняттях, так і в повсякденному житті.

Оскільки головним видом діяльності малечі є гра, через яку вона найбільш успішно пізнає світ, набуває знань, вчиться жити серед людей, засвоює правила співжиття, треба обов'язково насичувати ігри дітей змістом, який сприяв би їхньому моральному, громадянському зростанню.

Державні та національні символи оспівані в піснях і віршах українських поетів. У роботі з дітьми рекомендується широко використовувати вірші про державну та національну символіку, легенди, прислів'я, приказки, вчити складати загадки, казки.

Реалізуючи освітні завдання, вихователь повинен дбати лише про обсяг знань дітьми, а і про їх творче засвоєння.

Вагому допомогі в реалізації завдання можуть надавати батьки. Спілкуючись з дітьми, вони мають проявляти зацікавленість до всього, чого навчають малят у дошкільному закладі, підтримувати, заохочувати, прищеплювати любов до Батьківщини, повагу до державної та національної символіки, брати активну участь у запропонованих заходах.

У результаті проведення занять, тематичних заходів діти починають уважніше придивлятися до навколишнього світу, усвідомлювати, що не можна забути мову, народні традиції, інакше ставляться до своєї Батьківщини, з гордістю говорять: «Ми – Українці».

Я ЛЮБЛЮ УКРАЇНУ

(національно патріотична гра)

Звучить музика, до зали заходить ведуча.

Ведуча: *Ми раді вас вітати у цій світлиці*

І дарувати хліб із золота пшениці.

Щоб хліб святий у всіх був на столі,

Щасливі були люди в місті і селі.

Серця в нас сповнені любов'ю, миром.

Бажаємо, щоб зустріч була щира.

Під музику заходять хлопчик і дівчинка, з короваєм на рушнику.

Хлопчик: *Гостей наших любих*

Вітаємо щиро,

Зустріти Вас раді

З любов'ю та миром.

Дівчинка: *І на знак поваги*

Хліб візьміть із сіллю,

Щоб життя дороги

Славили Україну.

Хлопчик: *Ми його підносимо*

На білім рушничкові

Дівчинка: *Та до землі вклоняємось,*

Щоб Ви були здорові.

Ведуча: *Сьогодні в нас цікава гра –*

Змагатись буде дівчата,

В умінні міркувати,

Уважним бути, не зітхати,

А Лише правильно відповідати,

Знання про Україну показати.

Заходьте, дівчата, заходьте, хлоп'ята,

Заходьте до зали всі, всі,

Щоб гру розпочати і всім показати,

Які ви кмітливі малі!

Під музику до зали заходять команди дітей та їхні групи підтримки, стають на свої місця.

Ведуча: *Капітани команд! Прощу презентувати свої команди.*

І капітан: *Наша команда «Калинонька». Наш девіз:*

Ми – діти, ми – квіти

Вітчизни надія!

Ми – діти, ми – квіти

Майбутнього мрія.

Ми вільні, розумні, дотепні, вродливі

Зростаємо в рідній країні щасливій!

Група підтримки: *Калинонька, ти все зможеш*

І, звичайно, переможеш!

II капітан: Наша команда «Вербиченька». Наш девіз:

Ми розумні та старанні

І завзяті до навчання

Знаємо вже чималенько

Про Україну – нашу неньку!

Група підтримки: *Перемого вам бажаємо*

Кулачки за вас тримаємо!

Ведуча: Ну що, команди, до гри готові?

Команди: Так!

Ведуча: А оцінювати знання і уміння наших учасників буде поважне журі .

Ведуча: *Групи підтримки! І ви не зівайте,*

Завзято за команди свої вболівайте!

А зараз надаємо слово

Олівцям чарівним кольоровим.

Звучить музика, виїжджає «коробка з олівцями». З неї визирають дівчата «олівці».

Олівці разом: *А ось і ми олівчики завзяті,*

Кортить нам світ увесь розфарбувати.

Червоний олівець: Я – червоний, наче мак, здалеку помітить всяк.

Оранжевий: Я – оранжевий – нівроку, хоч з якого зайдеш боку.

Жовтий: Жовтий я, немов курча, граю з сонечком в квача!

Зелений: Я – зелений, придивіться, мов смарагова травиця.

Синій: Синій я, неначе море, неосяжне, неозоре.

Фіолетовий: Фіолетовий я, друзі, ніби сокирки у лузі.

Олівці разом: Нехай же стане карта кольорова, як наша Україна веселкова.

Олівці вибігають із коробки і стають біля мультимедійної дошки.

Червоний олівець: *Колір червоний – це колір калини,*

Барва талантів моєї країни!

Він майорить в кінофільмі, у танці,

В пісні, у писанці та вишиванці!

З віку й довіку таланту політ

Здатен змінити на краще наш світ!

Які яскраві в вас таланти!

Візьміть за це частину карти!

На мультимедійній дошці розмальовується карта України.

Оранжевий: *Колір оранжевий – для працюючих.*

Скільки професій - усіх не злічити!

Лікар, пожежник, учитель, водій –

Лиш розвивайся, на місці не стій!

Праця, на користь своєї країни

Робить щасливою кожну людину.

Колір оранжевий, мрійники, вам

З радістю я у дарунок віддам.

Жовтий: *Жовтий – це сонце і стигла пшениця*

І золотава хрумка паляниця,

Жовта кульбабка й квітковий пилок,

З соняхів в полі густий килимок.

Жовтий – це щедрий, багатий врожай

Що сповна дарує нам рідний наш край.

Мапу я в сонячний колір фарбую –

Нашій країні він дуже пасує!

Зелений: *Черга, нарешті, дійшла і до мене.*

Я – колір природи яскравий, зелений!

З ранку й до вечора задля краси

Парки фарбую, сади і ліси!

Барву зелену смерекам дарую –

Так я Карпати на карті вишаную!

Багатство природи – зелений на карті.

Її берегти й захищати нам варто!

Блакитний: *У блакитний колір неба,*

Фарбувати прапор треба,

У віночку ніжну стрічку

І струмок, і літню річку,

І барвінку пелюстки,

Ще й бабусині хустки.

Синій: *Я на мапу України*

Подарую фарбу синю –

Колір моря, колір мрій,

Барву радісних подій!

Це волошка в полі житнім

І джерельце в спеку літню...

Фіолетовий: *Фіолетовий – це, знайте,*

Колір сильних і завзятих.

Всі ви різні, неповторні,

Дружні, впевнені, проворні.

Ще й усі талановиті.

Будьте ж ви щасливі, діти!

Виростаєте, розквітаєте –

Батьківщину прославляйте!

Олівці займають місце в групі підтримки.

Ведуча: *Що це, діти, за країна –*

Неба синього блакить.

На ланах у серпні жито,

Стежки золотом блищать?

У якій, скажіть, країні

Клімат лагідний, м'який?

Бог відводить буревій,

Негаразди всіх стихій?

Люди мудрі, працьовиті

У країні тій живуть.

На чуже не зазіхають

І свого не віддадуть.

У якій іще країні

Так земля родить охоча?

Наче пісня солов'їна –

Мова ніжна і співоча?

Отже, зветься ця країна,

Незалежна і єдина –

Діти: Наша славна – Україна

Ведуча: *Хай із кожним днем міцніє Україна*

Своє коріння, діти, збережить.

Нехай у серці кожної дитини

Про Україну пісня зазвучить.

Танок «Розкажу про Україну»

Ведуча: *Зберіть усі знання і сили,*

Згадайте все, що вас учили.

В цікаву гру із друзями вступайте

І в чесній грі перемагайте!

Увага! Розпочинаємо **перший конкурс «Україна історична»**

Ведуча: Кожна людини любить той край де народилась і живе. Наша держава суверенна, незалежна, демократична і має свою історію і неповторні державні символи. І перше завдання: Відгадайте, які державні символи зашифровано на картках. (Команди по черзі показують тематичні картки. Відповіді команд).

Ведуча: Просимо журі оцінити перший конкурс.

Ведуча: Дякуємо журі, а ми переходимо до наступного **конкурсу «Україна географічна»**.

Україна – славна земля з широкими і чистими ріками, безкраїми ланами, мальовничими горами, голубими морями і безліччю красивих міст і сіл.

Увага на екран!

- Над якими горами ми з вами подорожуємо? (Карпати)
- Назвіть моря, які омивають Україну? (Чорне, Азовське)
- Назвіть найбільшу річку. (Дніпро)
- Назвіть столицю нашої держави? (Київ)
- Назвіть першу столицю нашої країни. (Харків)
- Яке місто є найсолодшим в Україні? (Львів)
- Яке місто розташоване на березі моря і має багато портів? (Одеса)
- Яку назву носить найбільший ярмарок у Полтавській області? (Сорочинський)
- В якому місті знаходиться Тарасова гора? (Канів)
- Вулицями якого міста ми подорожуємо? (Черкаси)

Бліц-запитання для команди «Вербиченька»

- Як називається урочиста пісня, що є символом України? (Гімн)
- Яке українське місто славиться своїм ярмарком? (Полтава)
- Кущ, оспіваний в українських народних піснях, символ дівочої вроди? (Калина)
- Як називається символ, який дівчата одягають на голову? (Вінок)
- Грошова одиниця України? (Гривня)
- Як називається найбільша річка України? (Дніпро)
- Як називається головна вулиця нашого міста? (Бульвар Шевченка)
- Що означає слово «козак»? (Вільний)
- Назвіть найкращого співочого птаха України? (Соловейко)
- Який казковий герой народився з горошини? (Котигорошко)
- Як називають національні чоловічі штани? (Шаровари)
- Які пісні виконують діти на Різдво, ходячи від хати до хати? (Колядки)

- Як називаються люди, які народилися і проживають на Україні? (Українці)
- Як називаються українські пісні, якими діти зустрічають весну? (Веснянки)

Бліц-запитання для команди «Калинонька»

- Як називається герб нашої держави? (Тризуб)
- Столицею України є місто? (Київ)
- Дерево, яке освячується в церкві перед Великоднем, як засіб від злих сил? (Верба)
- Національний символ України. Мама дарує дітям на щастя, на долю, відряджаючи у далеку дорогу? (Рушник)
- Як називається зібрання творів Т.Г. Шевченка? (Кобзар)
- Назвіть моря України. (Чорне, Азовське)
- В якій області ми живемо? (Черкаській)
- Кого в родині називають берегинею? (Матусю)
- Як називаються розписані великодні яйця? (Писанки)
- Назвіть улюблене взуття діда з казки «Коза-дереза»? (Червоні чоботи)
- Як називають українську сорочку? (Вишиванка)
- Скільки страв повинно бути за столом у Святий вечір? (Дванадцять)
- Яка мова в Україні є державною? (Українська)
- Як називається пісня, яку співає мати дитині перед сном? (Колискова)

Ведуча: Просимо журі оцінити другий конкурс.

Ведуча: У невичерпній скарбниці духовної культури нашого народу є особлива, винятково важлива її частина – вишивка та обереги.

А тепер я пропоную нині

Зробити оберег для України.

Дарунок їй від нас із вами –

Рушник барвистий, вишиваний.

А ще вінок сплетемо в цю хвилину,

Щоб ним уквітчати неньку Вкраїну!

Команди виконують завдання ведучої. Перша команда викладає орнамент на рушнику, друга – вінок з квітів та стрічок.

Ведуча: А поки команди працюють, ми переглянемо виступ групи підтримки команди «Калинонька».

«Танок з рушником»

Команди презентують свої роботи

Ведуча: А тепер запрошуємо групу підтримки команди «Вербиченька».

«Танок з віночками»

Ведуча: Дякуємо вам за виступ.

Україна здавна славиться своєю гостинністю, багатою і смачною кухнею. Наша національна кухня нараховує сотні рецептів. Адже, що гріха таїти, любить наш народ поїсти. А що саме нам українцям до вподоби, ми зараз дізнаємося відгадавши загадки.

Загадки:

1. Без нього не сідають їсти

Печуть його з м'якого тіста. (Хліб)

2. Перша страва з буряком

Добрый з м'ясом й часником. (Борщ)

3. Наліпити, поварити,

З різною начинкою страву зробити. (Вареники)

4. Ходить гарбуз по городу та вихваляється своєму роду:

«З мене вийде гарна страва, якщо додасте приправу». (**Гарбузова каша**)

5. На капустиному листі

Розмістились молодці.

Усміхнулись, загорнулись,

Заховались в казані. (**Голубці**)

6. Де б не прийшлося мандрувати

Його шматочок треба мати.

Їдять з хлібом, часником

І солоним огірком. (**Хліб**)

7. І пухкенька, і смачна

Рум'яніє вже вона.

В часничок вмочається

Смаку набирається. (**Пампушка**)

8. Зі мною кожен бутерброд,

Зазирає Вам у рот. (**Ковбаса**)

Ведуча: Ви добре потрудилися,

Мабуть трохи притомилися.

То ж у коло дружно станьте

І гру з вареничком розпочинайте.

«**Гра з варениками**» Ведуча пояснює правила гри

Ведуча: Слово надається поважному журі

Ведуча: Ось настав чудовий час, капітанів звемо до нас!

Оголошується **конкурс капітанів!** Перевіримо, як ви знаєте поезію Великого Кобзаря України Тараса Григоровича Шевченка. Ви прочитаєте всім присутнім ваш улюблений вірш, а журі оцінить ваш талант.

Капітани читають вірші.

Ведуча: Шановне журі, чекаємо Ваш вердикт.

Дякуємо журі за оцінки і переходимо до **останнього розділу нашої патріотичної гри «Україна обрядова».**

Коли в твоїй душі дзвонять дзвони, лагідне сонце пригріває землю, птахи співають про те, що довгоочікуване й найрадісніше свято – Великдень, яке ми з вами будемо незабаром святкувати. З сивої давнини до нас дійшов звичай цього дня освячувати святкові страви в церкві. То ж кожна господиня заздалегідь готувала святковий кошик. А що у нього клали ми зараз з вами дізнаємось, адже домашнім завданням було зібрати все для Великоднього кошика. То ж просимо команди зібратися біля своїх робочих столиків і створити Великодню композицію, яку оцінять шановне журі та всі присутні в залі. А допомагатимуть вам звуки чарівного українського інструменту – бандури.

Ведуча: Ну що ж, великодні кошики зібрані. Поки кошики розглядає та оцінює журі, ми послухаємо ще одну пісню і звуки бандури.

Ведуча: Просимо журі підвести підсумок нашої патріотичної гри «Я люблю Україну».

Слово журі

Ведуча: Дякуємо командам за таку пізнавальну подорож по Україні. Впевнена, що кожен з нас відкрив для себе нову частинку великої країни. Україна – це Батьківщина для всіх людей, які живуть на її території. Батьківщина – це найкраще і найдорожче місце у світі. Вона велика і неосяжна. А що для вас означає Батьківщина?

І дитина: Моя Батьківщина – це хата й калина,

Що виросла біля вікна.

*Моя Батьківщина – це вся Україна,
Що в цілому світі одна.*

***II дитина:** Моя Батьківщина – це села й містечка
Й верба, що пустила гілля.*

*І річка красива від нас недалечко...
Уся наша рідна земля.*

***III дитина:** Моя Батьківщина – це будні і свята,
І неба безмежного шир.*

*Щасливе дитинство, мама і тато,
Це радість, це ласка, це мир.*

***IV дитина:** Моя Україно, тебе я кохаю –
Тут дім мій, тут друзі живуть.*

*Тут мовою рідною пісня лунає
І мальви по селах цвітуть.*

***Ведуча:** Вже скінчилась наша гра
І прощатись нам пора.*

*А для всіх присутніх наш флешмоб
«Нам потрібен мир».*

***Діти:** Ми бажаєм Україні
Щастя, миру і добра!*

Флорінська Наталя Григорівна,
вихователь дошкільного навчального закладу
ясла-садок комбінованого типу № 25 м. Умань
Черкаської області

ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗВИЧАЇВ І ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В ДИТЯЧОМУ САДКУ

Анотація. У світі немає жодного народу, який не має своїх традицій і звичаїв, що передають новим поколінням свій досвід, знання і досягнення. Традиції, звичаї і обряди грають важливу роль у відтворенні культури і всіх сфер духовного життя, в реалізації багатовікових зусиль змінюють один одного поколінь зробити життя багатим, красивішим, набагато змістовніші, в забезпеченні наступності нового і старого, в гармонійному розвитку суспільства і особистості. Вони існують, підтримуються народними масами в усіх сферах суспільного життя: трудовій, соціально-політичній, сімейно-побутовій, соціально-культурній та так і далі. Тому у статті представляю свій погляд на виховання дошкільників засобами національних звичаїв на традицій.

Перші роки життя дитини – важливий етап його виховання. У цей період починають розвиватися ті почуття, риси характеру, які незримо уже пов'язують його зі своїм народом, своєю країною і в значній мірі визначають подальший шлях життя. Коріння цього впливу – у мові свого народу, який засвоює дитина, в його піснях, музиці, в іграх і іграшках, якими він бавиться, враження природи рідного краю, праці, побуту, традицій і звичаїв людей, серед яких вона живе.

Люди з моменту народження інстинктивно, природно і непомітно звикають до навколишнього їхньому середовища, природи і культури своєї країни, до побуту свого народу.

Народна культура – це традиції, обряди, звичаї, вірування; це світоглядні, моральні та естетичні цінності, що визначають обличчя нації, її самобутність, унікальність, її соціальну та духовну особливість.

Наші діти живуть в той час, коли руйнуються традиції, що передавались століттями і наше завдання якомога раніше починати роботу про залучення дітей до народної культури.

Роль народних традицій у вихованні дітей дошкільного віку досить велика. Народне мистецтво, будучи охоронцем історичної пам'яті, безпосереднім носієм самобутньої культури, мистецтва попередніх поколінь, відображає досвід народу, є найважливішим засобом виховання гармонійно розвиненої особистості, розвитку її моральної, трудової, естетичної, технологічної культури.

Я вважаю, що розкриття особистості в дитині цілком можливо через включення його в культуру власного народу. І це не просто знання про культуру, а проживання в культурі, в традиції, за допомогою входження в річне святкове коло. У дитячому садку розроблена циклограма проведення занять і свят по залученню дошкільнят до національної культури на основі святкового календаря українських народних свят. У ньому відображені найбільш яскраві на наш погляд теми, які дають початкові знання народної культури.

Наше минуле – це фундамент стабільного, повнокровного життя в сьогоденні і запорука розвитку в майбутньому. Ми звертаємося до народного фольклору не тільки тому, що це джерело мудрості, а й тому що це наші витoki і тому, наше завдання сьогодні:

- допомогти дитині згадати свої національні та родові витoki;
- шанобливо ставитися до своїх стародавнього коріння;
- шанувати і поважати пам'ять предків;
- систематично і цілеспрямовано залучати дітей до витоків народної культури.

Дані завдання вирішуються у всіх видах дитячої діяльності.

Щоб досягти поставлених цілей, ми організували роботу з створення для дітей теплої, затишної атмосфери, намагаючись, щоб кожен день дитини в дитячому саду був наповнений радістю, усмішками, добрими друзями, веселими іграми. Адже з виховання почуття прихильності до рідної сім'ї, рідного дитячого садка, рідній вулиці, починається формування того фундаменту, на якому буде виростати більш складне новоутворення – почуття любові до своєї Батьківщини.

У процесі роботи з дітьми по залученню їх до культурної спадщини українського народу ми використовували такі форми роботи:

- пізнавальні бесіди з використанням національного та місцевого фольклору;
- відвідування етнографічного музею;
- екскурсії та цільові прогулянки по визначних пам'ятках міста;
- організація ранків і розваг, присвячених національним святам;
- організація етнографічних виставок;
- зустріч з народними умільцями і знатними людьми.

Для педагогів проведені лекторії та консультації: «Сімейні традиції та звичаї як засіб виховання особистості дитини», «Залучення дітей до витоків народної культури в умовах дитячого садка». Ми склали щорічний план взаємодії з організаціями та установами по знайомству дітей з звичаями і традиціями рідного краю. Відомо, що навколишні предмети мають вплив на формування духовних якостей дитини – розвивають допитливість, виховують почуття прекрасного, вони повинні бути національними. Це дозволяє дітям з самого раннього віку зрозуміти, що вона – частина великого народу.

Важливим етапом роботи є заходи, спрямовані на залучення дітей та їх батьків до традицій народу. В нашому дитячому садку дотримуються народні традиції; відзначаємо

загальнонародні знаменні дати, шануємо пам'ять загиблих героїв, вшановуємо знаменитих людей, ветеранів і так далі. Розширенню знань про звичаї та традиції українського народу сприяли і емоційні розповіді (про своє нелегке минуле, про свої розваги і трудові будні) бабусь і дідусів наших вихованців. Одним з найдієвіших і улюблених видів діяльності дітей є свята. Як показує практика, спільні свята дітей і дорослих, наповнені внутрішнім духовним змістом, глибоко проникають в серця малюків, залучаючи їх до цінностей традиційної народної культури.

СВЯТО ІВАНА КУПАЛА

(літня розвага для дітей дошкільного віку)

Завдання: Ознайомити дітей з українськими обрядовими піснями, народними іграми. Виховувати любов до народної творчості.

Свято проходить у формі подорожі навколо дитячого садка, групи йдуть по черзі, одна за одною.

Діти входять в музичний зал під пісню «На Івана Купала».

Ведуча: сьогодні давнє слов'янське свято – свято Івана Купала. Ніч напередодні Івана Купала – особлива, незвичайна, вона наповнена цілющими і магічними властивостями. Обряди, що проводили в цей день, пов'язані з вогнем, травами, цілющим зіллям і водою: було прийнято розпалювати вогнище на березі ріки і стрибати через нього, водити хороводи, купатись, збирати трави, цілюще зілля, плести вінки і ворожити. Таємничий і чарівний день Івана Купала, але найголовніше диво – вогняна квітка папороті. Для щасливця, що зумів знайти цю квітку, відкриваються всі скарби.

Ви хочете знайти квітку папороті? А ви вмiєте шукати?

Музична гра «Знайди мене» (в різних кінцях приміщення звучить музика, діти мають знайти місце, звідки лунає той чи інший мотив.)

Ведуча: Шукати ви вмiєте, значить, нам пора вирушати в важкий шлях. В день Івана Купала казкова сила може завадити нам знайти шлях до заповітної, такої бажаної квітки. Ми ж не боїмося труднощів? Беріться міцніше за руки – нас чекає довгий, але цікавий і веселий шлях. (Звучить хороводна пісня «На Івана Купала», діти, взявшись за руки, проходять «змійкою» по залу і виходять із зали, йдуть на вулицю, на ділянці їх зустрічає Літо.)

Літо: Привіт, гості дорогі! Куди прямуєте?

Я літо яскраве, я літо спекотне,

Гостей зустрічаю, квіти розпускаю,

Дорогу до квітів багаттям закриваю.

Гра «Перестрибни через багаття» (діти по черзі, по одному і парами стрибають через імпровізоване вогнище, потім діти проходять до ганку і надягають вінки.)

Літо: Перше випробування ви подолали, тепер для вас нове завдання: хочу я почути літні вірші. Діти розповідають вірші на літню тему.

Стільки світла! Стільки сонця!

Стільки зелені крушом!

Настало знову літо,

І тепло прийшло до нас.

А навколо так багато світла,

Пахне ялиною і сосною.

От би було так, що літо

Було цілий рік зі мною!

Стигле літо

У ягоди одіте,

У яблука та сливи.
Стали дні гарні.
Скільки кольору!
Скільки світла!
Сонце на маківці літа!

Яскраво сонце світить.
В повітрі тепло.
І куди не глянеш -
Все кругом світло!
За лузі рясніють
Яскраві квіти.

Літо: Молодці, багато віршів знаєте. А тепер по берегу річки пройдіть, та віночок в річку опустіть, а потім до болота дорогу шукайте.

Діти виконують завдання, йдуть. На наступній ділянці їх чекає Мара.

Мара болотна: Доброго дня гості. Давно не відвідували люди мої володіння. Що треба вам?

Ведуча: Здрастуй шановна Мара. Шукаємо ми квітку чарівну – папороть. Покажеш нам, де вона захована?

Мара болотна: Допоможіть мені, тоді вже, так і бути, покажу я вам дорогу до квітки. Пересохло моє болото, жабам ніде від спеки ховатися. Треба б води підлити, перенести з відер в болото.

Гра «Водолій» (Для кожної команди готуються 2 гуртки і 2 відра, дитячий басейн. Учасники повинні по команді перенести всю воду стаканчиками з відер в болото. У кого швидше закінчиться вода, той і переміг. Після закінчення змагання діти грають з жабами в воді).

Мара болотна: Ну, хлопці і дівчата, врятували ви мене і потішили. Покажу я вам дорогу до заповітної квітки. Ідіть по стежці поки грім не почуєте. Діти йдуть по доріжці, чують грім, бачать Хмару, Хмара бризкається водою.

Ведуча: Хмара, наші діти не бояться дощу, під дощем вони стрибають, веселяться і танцюють. Хочеш подивитися?

Танець «Хмаринка».

Ведуча: А якщо дощ вже дуже сильний, ми візьмемо парасольки. А парасольки у нас музичні. Хочеш пограти з нашими парасольками?

Гра «Музична парасолька». (Коли грає весела музика – діти бігають і танцюють з складеними парасольками. Коли музика спокійна – ходять повільно з відкритими парасольками).

Хмара: Які діти сміливі і веселі ... Я навіть розплакалася ... А ви куди йдете? (Шукаємо квітку папороті)

Покажу я вам дорогу, так і бути. Ось стежка йде, до хатинки вона доведе. Там бабуся з казки живе, і папороть чарівна цвіте.

Діти йдуть до хатинки Баби Яги.

Баба Яга: Гляньте, хто в ліс до мене завітав. Дітки! Напевно, смачні!

Ведуча: Чи не чіпай наших дітей, Баба Яга!

Баба Яга: Так боляче мені потрібні ваші діти. А куди ви прямуєте? Не за папороттю випадково?

Ведуча: За папороттю. Хлопці та дівчатка хочуть знайти скарб.

Баба Яга: Бач які, скарб їм подавай! А ви всі випробування пройшли? Вогонь пройшли? А воду? А випробування мовчанням пройшли? Ні? Ну, тоді слухайте умови: Я буду говорити чарівні слова: стрибок і мовчок. А ви будете літати, як птахи, а на слова «мовчок» повинні завмерти і замовкнути. Того, хто поворухнеться або виголосить хоч один звук, я забираю в свою хатинку.

Гра «Мовчанка»

Баба Яга: Ось тепер всі випробування пройдені, говорить чарівні слова і побачите квітку папороті. Які слова? А ось які:

- 7 назв дерев
- 7 назв ягід
- 7 назв квітів

Баба Яга: А тепер закривайте очі і слухайте заклинання:

Квітка чарівна – з'явся!

Квітка чарівна – здайся!

Червоним кольором осяяна!

На Іванів день, на Купалів день!

Діти відкривають очі, перед ними квітка, під квіткою скриню із солодким призом.

*Ходирєва Марина Василівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу №19 «Світлячок»
Смілянської міської ради
Черкаської області*

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З НАЦІОНАЛЬНОЮ СИМВОЛІКОЮ

Анотація. *Стаття розповідає про основні методи і прийоми, які можна використовувати в закладі дошкільної освіти для ознайомлення дітей з країною, в якій вони живуть та її символами, містить практичні рекомендації та поради щодо виховання патріотизму у дітей.*

*«Без будь-кого з нас Батьківщина може обійтися,
але будь-хто з нас без Батьківщини – ніщо.»*

Василь Сухомлинський

Для кожної людини існує тільки одна Батьківщина, як і родина, тому її історія, культура, звичаї та традиції свято шануються. Україна – це дім для всього українського народу. Місце, де ми народилися, живемо, зростаємо, навчаємося, любимо... Місце, де так легко й радісно проживати день за днем. Наша Батьківщина – це свята земля, яка для кожного з нас асоціюється з дорогим і таким рідним серцю містом, чи селом. Що для кожного з нас Батьківщина? В це широке та багатогранне поняття можна вмістити яке вміщує в себе і народ, і мову, і традиції, і культуру, і природу рідного краю – все те, що входить в усім нам добре знайоме поняття «Вітчизна». Тому, хто вважає Україну своєю рідною землею – завжди легко дихається та радісно живеться, він щасливий, що живе на рідній землі, і зовсім неважливо який у нього соціальний статус.

На моє переконання, любити рідну Батьківщину – це цінувати її, відноситися з любов'ю і повагою. Я вважаю, що любов до України починається з милування її пейзажами, краєвидами. Якщо людина не бачить красу рідного краю, не плакає любові до її природи, то вона не може любити Вітчизну – свою країну. Обов'язок кожної людини не просто любити рідну землю, але й бути її вірним захисником і патріотом. Але, зважаючи на те, що

сьогодення диктує нам свої правила життя на рідній землі і наша країна перебуває в стані війни – священний обов'язок кожного українця боронити свою землю в широкому розумінні цього слова.

У дітей дошкільного віку починає формуватися почуття любові до своєї країни, які виникають на цікавості до того, що її оточує: це соціальна, і природна і культурна сторона життя.

Педагогам важливо починати свою роботу з формування позитивного ставлення до світу, який оточує малюка, необхідно покласти основу для виховання поваги до найближчих людей: мами, тата, бабусь, дідусів, братів, сестер, наполегливо працювати над усвідомленням тісного зв'язку між кожним поколінням. Також, варто приділяти увагу формуванню у дітей почуття відповідальності за рідних, любові, співчуття, поваги, турботи, вдячності. Наразі, чи не основним завданням педагогіки з цього питання, залишається забезпечення етнізації – поетапного, природного втілення дошкільників у світ духовності своєї нації, як елементу загальнолюдської культури. Моральна складова цієї мети вимагає поєднання людської та національної складової у формуванні самосвідомості та почуттів дітей дошкільного віку. В цьому випадку самовизначення особистості в плані націоналізації (розуміння того, що дитина відноситься до певної нації, відчуває любов та цікавість до всього, що стосується її народу) за таких обставин не перелаштовується в негативне ставлення до людей, які належать до інших націй, бо людина, яка має чітку національну позицію, обов'язково буде поважати й інші народи світу.

Наш заклад поглиблено працює над проблемою народознавчого спрямування. Особистісно-орієнтований підхід до організації освітньої роботи з дітьми спонукає педагогів до пошуку нових, нестандартних підходів та методів у навчально-виховному процесі, привертає увагу до мотиваційної сфери дитини. Враховуючи принцип інтеграції, як один з провідних в організації освітнього процесу, проблемно-динамічна група нашого дошкільного закладу розробила тематичний підхід до його планування. Пропоную вашій увазі практичні напрацювання з формування поетапних знань у дітей старшого дошкільного віку, щодо ознайомлення дітей з Державною символікою, а саме конспект тематичного дня на тему: «Моя країна та її символи». Результати від таких тематичних днів говорять самі за себе: дошкільники усвідомлюють і запам'ятовують, коли їм цікаво. На такі тематичні дні доцільно запрошувати батьків та інших членів родини.

ТЕМА ДНЯ «РІДНА УКРАЇНА»

Ранок. Діти сідають у коло разом з вихователем. Вихователь запитує який у них настрій, яка надворі погода. Чи подобається їм природа взимку. Наголошує на тому, що українська природа найкраща, що тут дуже приємно дихається і всі ми щасливі бути українцями. Пропонує роздум на тему: «Що кожен з нас може зробити для своєї країни?» (діти відповідають короткими тезами)

Бесіда «Моя Батьківщина»: Що таке Батьківщина? Як називається твоя Батьківщина? По чому впізнають українців у всьому світі? Які ти знаєш символи України? Що вони означають? (створення ситуації успіху)

Дидактична вправа «Підбери одяг для дівчинки і хлопчика – українців!»

Індивідуальна робота – вивчаємо вірша А. Костецького «Що таке Батьківщина»:

Знаєш ти, що таке Батьківщина?

Батьківщина – це ліс осінній,

Це домівка твоя і школа, і гаряче сонячне коло,

Батьківщина – це труд і свято,

Батьківщина – це мама і тато,

Це твої найщиріші друзі
І бджола у весняному лузі.
Батьківщина – це рідна мова,
Це – дотримане чесне слово,
Лан пшеничний і небо сине –
Це твоя і моя Україна!

Прогулянка. Спостереження за рослинами. Які рослини вважаються символами України? **Індивідуальна робота** – вивчаємо прислів'я «Без верби і калини нема України». **Дидактична вправа** «Назви українських поетів і письменників, які в своїх творах розповідали про вербу і калину». **Гра з будівельним матеріалом** «Рідне місто моє». **Рухливі ігри, самостійна ігрова діяльність дітей.**

II половина дня.

Гімнастика пробудження.

Бесіда з дітьми «Де ви зустрічали зображення наших державних символів» (на грошах, на урядових будинках, на спортивних змаганнях тощо).

Конкурс на найкращий вірш, прислів'я про рідну мову. Запропоновані твори: В. Сосюра «Любить Україну», С. Воробкевич «Рідна мова», О. Підсуха «Ой, яка чудова українська мова».

Дидактична вправа «Чудові слова».

Сюжетно-рольова гра «Подорожуємо Україною».

Індивідуальна робота – вивчаємо вірші, прислів'я про Батьківщина, рідну мову.

Рухливі ігри, самостійна ігрова діяльність дітей.

СИМВОЛИ МОЄЇ КРАЇНИ

(конспект заняття для дітей старшої групи)

Мета: Виховувати у дітей почуття патріотизму, любов та шанобливе ставлення до рідної землі. Поглибити знання дітей про рідний край, Україну та її столицю – Київ. Закріпити знання про державні символи, регіони нашої країни та їх особливості.

Матеріал: набір картин про столицю, місця України: західна Україна, Донбас, Дніпро, Крим, Одеський порт; фішки, карта України, вода лікувальна, вода солоня, звуки води, художні вироби народних майстрів з дерева, глини.

Попередня робота: вивчення з дітьми віршів про символи України, місто Київ.

Хід:

- Діти, ви знаєте, як називається наша країна?
- Ви багато знаєте про неї? А хотіли б дізнатися більше?
- Ви знаєте, хто такі мандрівники? А хочете уявити себе мандрівниками і помандрувати Україною?

Зараз люба дівчата, в нас цікава буде гра. І дівчата і хлоп'ята дуже люблять мандрувати. Вирушаємо ми нині в подорож по Україні.

- Що нам потрібно для подорожі, щоб ми не заблукали у дорозі?
- Ось погляньте – це карта України. Що на ній зображено?
- Які ви знаєте міста?
- Які річки протікають по території України?
- В якому місті ми живемо? Давайте ми його знайдемо на карті і позначимо фішкою. Отож, ми живемо в центрі України.
- А як називається місце, де ви народилися? Так, діти, місце, де ви народилися, вулиця, дитячий садок, все те, що оточує людину змалечку, зігріває її своїм теплом – ми називаємо Батьківщиною. І ми всі її любимо.

- А яка вона, любов до Батьківщини, з любов'ю до кого можна її порівняти?
- Так, з любов'ю до рідної матері.
- Як можна лагідно назвати матір? Такими ж словами люди називають і Україну. Свою мандрівку ми розпочнемо з головного міста України – її столиці.
- Яке місто є столицею нашої держави? Давайте знайдемо його на карті і позначимо фішкою-прапорцем. Погляньте діти, всі міста позначені кружечками, а наша столиця Київ позначена найбільшим кружечком. Чому?
- Чим ми можемо доїхати від Сміли до Києва? Давайте ми поїдемо із станції ім. Т. Шевченка швидкісним поїздом-експресом. За мить він нас домчить до столиці.

Діти стають один за одним, імітуючи рухи поїзда, переміщуються по кімнаті до стенду з ілюстраціями про Київ, який знаходиться у центрі групової кімнати.

Ось ми вже приїхали до Києва, давайте все розглянемо, адже Київ – дуже велике і красиве місто.

- Як ви думаєте, чого у Києві дуже багато? Ще у Києві є підземна залізниця – метро.

Погляньте на фотографії: ось Софіївський собор, ось пам'ятник засновникам Києва: Кию, Щеку, Хориву і сестрі їхній Либідь, це пам'ятник видатному українському поету Т.Г. Шевченку. На цій фотографії головна вулиця міста – Хрещатик, а це – центральна площа Києва – Майдан незалежності).

Давайте послухаємо вірш про Київ: (розповідає дитина)

Красиве місто на Дніпрі,

Іздавна люблять люди,

У нім весняної пори,

Цвітуть каштани всюди,

Це місто древнє, молоде,

Нема такого більш ніде,

І героїчне і красиве, столиця України – Київ.

У Києві працює український Уряд, Верховна Рада України, Президент – головний керівник нашої країни.

- Хто є нашим президентом?
- А які ви знаєте державні символи?
- Що означають кольори на прапорі?
- Хто нам розповість про прапор?

Прапор – це державний символ, він є в кожній державі.

Це для всіх ознака сили, це для всіх ознака слави.

Синьо-жовтий прапор маєш, синє – небо, жовте – жито.

Прапор свій оберігаєш, Він святиня, знають діти.

Ось погляньте на ці фотографії: вони дуже точно передають кольори прапора: синє – небо, жовте – поле. (Показує фото, на яких поле і небо сходяться на горизонті і схожі на прапор).

- А цей знак – що означає? Так – це герб нашої держави – тризуб. У гербі – тризуб відображено триєдність життя: батько, мати, дитя, які символізують собою: силу, мудрість, любов.
- А хто розповість вірш про герб?

Наш герб – тризуб.

Це воля, слава й сила.

Наш герб – тризуб.

Недоля нас носила,

Та ми зросли, ми є,

Ми завжди будемо.

Добро і пісню несемо ми людям.

- У нас є ще один символ України, який?

Гімн – це урочиста, хвалебна пісня. Він звучить під час святкування державних свят, вшанування переможців на спортивних змаганнях, звучанням Гімну починає і закінчує свою роботу національне радіо. Коли звучить гімн, потрібно вставати і з гордістю його слухати. Зараз ми послухаємо Гімн (звучить Гімн України, діти встають).

Ми побували з вами у столиці, а тепер давайте будемо мандрувати далі. В нашій країні є дуже багато мальовничих і красивих місць.

- А ви знаєте які гори є в нашій країні?
- Хочете відвідати Карпати?
- Давайте подивимось по карті де вони?

Відстань до Карпат дуже велика. Тому ми будемо їхати потягом. (Діти імітують рух потягу). Діти з вихователем переміщаються в інший куток групової кімнати і підходять до стенду з фотографіями західної України. На столі – невелика виставка виробів майстрів із західної України, поруч – фотоекспозиція «Західна Україна».

Західна Україна славиться на весь світ своїми ремеслами: гончарством, ткацтвом, різьбярством, писанкарством, килимарством. (Діти розглядають фото майстрів).

- Погляньте ось на цей посуд, як він називається? (Діти розглядають косівський розпис).

Дуже красиві килими тчуть килимарі. На заході України є багато лісів, тому жителі цього краю багато роблять виробів з дерева: предмети побуту, сувеніри і дуже відоме різьблення по дереву. (Діти розглядають вироби).

Мальовнича і красива природа в Карпатах, тут є також гірськолижні курорти, сюди з'їжджаються туристи з усього світу щоб покататися на лижах з крутосхилів Карпатських гір.

- А хто з вас чи ваших рідних там відпочивав? (Розгляд фото дітей).

А ще там багато мінеральних джерел з цілющою лікувальною водою, багато санаторіїв, люди приїжджають сюди лікуватися. Давайте і ми скуштуємо такої водички (діти п'ють воду «Трускавецьку», «Моршин»).

Як і по всій Україні, люди в цьому регіоні дуже люблять співати і танцювати. Давайте і ми потанцюємо під гарну мелодію коломийок.

Фізкультурна пауза – творче виконання дітьми танцювальних рухів.

Будемо вирушати далі?

- Хочете помандрувати на Донбас? Давайте знайдемо його на карті і позначимо фішкою.
- Дорога туди теж далека, а чим ми можемо дістатися туди найшвидше? Так, літаком. Тож оголошую посадку на літак Львів-Донецьк (діти імітують літак).

Пролітаємо над Києвом (діти проходять мимо центру групи і прямують у протилежний кут групової кімнати, «підлітають» до стенду з ілюстраціями про Донбас).

Ми приземлилися в аеропорту міста Донецька. Донецький край – це край шахтарів і металургів. На картинках ви бачите, як видобувають вугілля шахтарі у шахті. А ось на цій фотографії – металургійний завод, де із руди виплавляють залізо. Люди, які працюють на металургійному заводі, називаються металургами. Праця металургів і шахтарів дуже важка і небезпечна. Донбас – це великий промисловий край, який забезпечує нашу країну вугіллям і залізом.

- А для чого вони потрібні? А ми рушаємо далі.
- Які гори ще є на Україні? Давайте знайдемо їх на карті і позначимо фішкою.
- Як же нам туди дістатися? Давайте доїдемо до Запоріжжя, а звідти сядемо у човен і попливемо по Дніпру. Сідайте в човен і попливемо. (Діти сідають на килимок, імітують рухи веслами).

Красива наша річка Дніпро у різні пори року. Багато художників змальовували Дніпро. Погляньте на картину Куїнджі «Ніч на Дніпрі». (Висить на стіні).

Як точно художник передав у малюнку природу Дніпра, вечірню пору. Ви вже трішки стомилися, ляжте на килимок і закрийте очі й уявіть, як опускається тихо вечір над Дніпром. (Запис звуків води). *Вода тихесенько хлюпочеться, хвилі лагідно шепотять ніжну колискову пісню... Все затихає навкруги... Жодна пташина не закричить. Місяць пильно спостерігає з неба за нічним царством і ніжно срібнить все своїм сяйвом. Все заснуло навкруг, не спить тільки Дніпро, тому, що і вночі він несе свої могутні води. По ньому ходить дуже багато човнів, катерів, барж, кораблів.*

А наш човен наближається до Одеського порту.

- А що це за солоні краплі? (Вихователь бризкає на дітей солоною водою).

Прокидайтеся діти. Нас зустрічає Чорне море своїми солоними бризками. Тут ми пересядемо на великий, білий корабель і попливемо по Чорному морю до Криму (діти беруться парами за руки і рухаються по кімнаті до стенду з фотографіями про Крим). От ми і в Криму (розглядають ілюстрації).

- Чим приваблює людей Крим? Так, сюди їдуть відпочивати люди з усіх-усюд. В Криму дуже багато здравниць, санаторіїв, баз відпочинку, дитячих оздоровчих таборів.
- А ви відпочивали в Криму?
- Сподобалось? (Розгляд фотографій дітей).

До самісінької води спускаються Кримські гори.

- А чим відрізняються Кримські гори від Карпат?

Що ж, діти, час уже нам повертатися додому. Давайте пересядемо на джип. Тому, що ми будемо їхати по Кримському степу. Ця машина здолає різні перешкоди. (Діти, імітують рухи водія).

Погляньте, який безкрайний степ! (Ілюстрації). Природа степового Криму не така приваблива, як ми бачили в інших місцях України: гола, пуста земля. Але й тут живуть працьовиті люди, які зрошують землю і вирощують урожай. Їдемо далі. Нарешті, ми дома.

- Стомилися трішки?
- А чому?
- Давайте згадаємо де ми були з вами? Мандрівники завжди цікаво розповідають про свої подорожі.
- А щоб ви розповіли про подорож по Україні?

Отже ви вже знаєте, яка красива і мальовнича наша Україна. Як можна її не любити? Де б ви не були, завжди пам'ятайте свою Батьківщину, своє місто, вулицю, домівку, де ви народилися і виростили. А найбільше пам'ятайте про найдорожчих і найрідніших людей – батьків.

Чигрик Світлана Іванівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу (ясла-садок) №45 «Теремок»
Черкаської міської ради

ФОРМУВАННЯ ЛЮБОВІ ДО РІДНОГО МІСТА ЧЕРКАСИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Анотація.** Автор статті ділиться власним досвідом з питання формування у дітей дошкільного віку любові та позитивного ставлення до рідного міста. Подає цікавий матеріал про проведення бесід, квесту.*

Дошкільне дитинство – початковий етап становлення особистості і орієнтування в соціумі. Саме цей період є найбільш благо приємний для емоційно – психологічної дії на дитину: образи сприйняття дійсності, культурного простору дуже яскраві і сильні, тому вони залишаються в пам'яті надовго, а інколи на все життя.

«Кінцева ціль розумного виховання дитини полягає в поступовому утворенні в дитини ясного розуміння речей навколишнього світу. Потім результатом розуміння повинне стати зведення добрих інстинктів дитячої натури в усвідомленні бажання до ідеалів добра і правди, і на кінець, поступове утворення твердої і вільної волі». (Н.І. Пирогов)

В наш час однією з актуальних проблем являється патріотичне виховання і направлене воно на формування і розвиток особистості, яка має в собі якості громадянина – патріота Батьківщини. Любов до Батьківщини починається з любові до свого місця, де ти родився, тому насамперед потрібно малят знайомити з історичним, культурним, національним, географічним, природно – екологічною своєрідністю рідного регіону.

Піднімаючи тему про ознайомлення дошкільників з цікавими фактами рідного краю, в першу чергу, вихователь сам повинен мати відповідні знання, нести гордість за свою маленьку Батьківщину, вміти донести дітям інформацію в цікавій формі. Намагаючись привити дітям почуття приналежності до свого гарного міста. Розвивати і підтримувати інтерес, допитливість, уміння формувати активну життєву позицію.

При наданні інформації вихователь і сам займається самоосвітою, постійно при цьому поповнює свої знання цікавими фактами і ділиться цим з дітьми. Даючи інформацію, ми не називаємо дат, тому що через це дітям важче зрозуміти поданий матеріал. Просто вживаючи такі вирази: «Це було дуже давно, коли ваші бабусі і дідусі були такими ж маленькими, як ви, або: це було дуже – дуже – дуже давно. Коли ваших мам і тат, бабусь і дідусів ще не було на світі».

Будь який виховний процес будується на основі інтегрованого підходу. Це можуть бути такі форми роботи:

- проведення цільових прогулянок, екскурсій в музеї, виставкові зали, бібліотеки, театри, кінотеатри;
- спостереження, пізнавальні бесіди, читання відповідної літератури;
- різні види ігор, конкурси, виставки;
- вікторини, свята, спільний з батьками відпочинок.

А щоб створити умови для реалізації даної задачі потрібно:

- мати необхідну літературу, енциклопедії, посібники по темі;
- оформлення виставки черкаських народних майстрів;
- створити альбоми світлин пам'яток архітектури нашого міста, оформлення альбому з видами міста черкаси;
- мати конструктори;
- оформити схеми, карти;
- виготовити і поповнити атрибути до ігор з будівлями;
- підібрати ілюстрації (слайди) по темі «моє рідне місто».

Будь який куточок нашої країни неповторний. У кожного міста, містечка, села є своє «лице». В нашому місті Черкаси, багато цікавих споруд, пам'яток архітектури, музеїв,

заводів, фабрик, гарних вулиць. Наше місто знамените письменниками, художниками, акторами, дикторами, спортсменами і іншими знаменитими людьми.

Для початку ми проводили бесіди з дітьми, щоб дізнатись що знають, і що цікаво дітям з цього питання.

МАНДРИ ПО МІСТУ

(заняття–гра з старшими дітками)

Мета: закріпити і розширити знання про місто, дати розуміння того, що місто – це результат праці людей різних поколінь. Черкащани – господарі міста, і кожен житель повинен турбуватись про нього, знайомитись з його історією.

Матеріал: світлини, фішки, герб міста, прапор міста.

Хід. Пропоную пограти в гру «Що ти знаєш про наше місто». Хто вірно відповідає, отримує фішку. Запитання до дітей:

- Як називається наше місто ?
- Як називаються люди, які живуть в Черкасах?
- На березі якої річки знаходиться місто?
- На чому можна приїхати в місто?
- Для чого потрібні станції?
- Які пам'ятки є в місті?
- Чим займаються Черкащани?
- Де живуть жителі міста ? Хто все це будував?
- Ми Черкащани, ми господарі. А як ведуть себе господарі? Чи хороші ми господарі?

Людина сама вирішує , як вчинити – добре чи погано. Отже все залежить тільки від нас.

Давайте порахуємо фішки, хто краще знає наше місто.

Фізкультхвилинка.

Я хочу вас розповісти історію. Колись давно – давно на місці нашого міста стояли дрімучі ліси, водилось багато звірів, гніздувались птахи, росли ягоди і трави. Поряд з лісом протікав Дніпро, в якому водилось багато риби. Мандрували цими місцями люди. Як вигадаєте, чому вони вибрали це місце для життя? (ліс – це дрова, і меблі; звірі – їжа і одяг; річка – риба, питна вода, полив городу, прання, пересування на човнах; дари лісу – гриби і ягоди).

Ось ми і змогли пояснити причину по якій сподобалось тут людям. Йшли ці люди в пошуках кращих земель і були вони люди сили, люди армії, що в перекладі з їхньої мови означає чирі киши або чирі киси. Збудували укріплення, від інших народів, котрі могли на них напасти, жили на березі річки Дніпро. Проходив час, людей ставало більше, замість маленьких будівель виростали будинки, розросталось місто. І в честь жителів місто отримало назву – Черкаси. Чи саме по собі воно зявилося?

Все це праця людських рук. Все це створили наші предки. А коли ви станете дорослими, все перейде до ваших рук. Ви станете господарями свого міста, будете його розвивати, турбуватись про його зростання, про його красу.

Доцільно провести з дітками ряд бесід, які допоможуть краще орієнтуватись і розуміти новий не знайомий матеріал про рідне місто.

БЕСІДА ПРО ДОМАШНЮ АДРЕСУ

Мета: довести дітей до розуміння необхідності знання своєї адреси, розвивати пам'ять, логічне мислення, активне мовлення.

Хід. На мольберті намальований прямокутник.

На що, малята, він вам схожий?

Про що ми з вами будемо вести бесіду здогадаєтесь, коли відгадаєте загадки.

У мене знайомих – тьма

Не можу їх злічити сама

Бо хто пройде,

Той і мені руку потисне. (Двері)

Не на підлозі, не на полиці,

І в будинок дивиться, і на вулицю. (Вікно)

Ось і утворився будинок, а адреса цього будинку – вул. Чорновола, будинок 233, а що це за будинок?

➤ Що таке адреса?

➤ Для чого потрібно знати адресу?

Кожна людина має місце де вона живе, а це значить і адреса. Кожен повинен знати свою адресу, щоб не заблукати, запросити гостей, визвати, в разі необхідності, «Швидку допомогу».

Давайте розглянемо деякі ситуації:

1. Ви залишились дома з бабусею самі. Бабусі стало зле. Вона просить визвати «Швидку допомогу». Ви набираєте номер телефону «103» і що ви скажете. (діти з вихователем розігрують діалог)

Давід, ти набираєш № «Швидкої допомоги», а я приймаю твій виклик.

– «Швидка допомога» слухає!

–Моїй бабусі зле.

Де ви живете, назвіть адресу (діти, яких запрошували до гри, називають свою домашню адресу). Якщо ви не знаєте свою адресу, лікарі не знатимуть куди їхати.

2. Ви заблукали в магазині, до вас підходить незнайомий дядечко і каже щоб ви назвали йому свою адресу, щоб він міг вас провести додому. Які ваші дії? (Чужим людям ні в якому разі не можна повідомляти свою адресу). В даній ситуації можна довіритись тільки поліцейському, щоби він швидше міг розшукати ваших рідних.

Чи потрібно нам знати адресу бабусі і дідуся, своїх друзів? (Щоби прийти в гості, знайти людину, написати і відіслати лист).

3. Зараз пограємо в гру магазин «Подарунки». Гляньте, скільки гарних, яскравих листівок! Ви можете отримати одну із них, якщо вірно назвете свою домашню адресу.

Після гри вихователь звертає увагу на мольберт, де розміщенні силуети будинків (не розфарбовані, мають лише номери на будинках).

Послухайте історію, яка трапилась з нашими ляльками.

«Жили собі маленькі ляльки, які не хотіли вчити свою домашню адресу.

«Нам не потрібно вчити адресу, ми живемо в яскравих, різнокольорових будинках. Тому завжди зможемо знайти свій будинок по кольору, ми ніколи не заблукаємо!» – говорили ляльки.

Якось, коли ляльки пішли гуляти, пішов сильний дощ, злива і змив всю фарбу з будинків. І всі будинки стали схожі один на одного. Відрізнити можна тільки за номером, які на них були. Прийшли ляльки і не змогли знайти свій дім.»

Чому? (Тому що не знали свою адресу).

Ляльки засумували, просять вашої допомоги, щоб хоча б по номеру, який вони мають знайти їх будинок. (Діти відшукують)

Давайте розмалюємо знову їм будинки. Щоб вулиця, де вони знаходяться стала різнокольорова, гарна, веселкова. А ляльки обіцяли вивчити свою домашню адресу».

Таким чином через гру, через вирішення різних ситуацій дітям доступніше і зрозуміліше стає потрібність у набутті знань з даного питання.

Коли діти отримали певні знання, вони із задоволенням грають у квест.

ПО МІСТУ ГУЛЯЙ, ПРИЗ ВІДШУКАЙ

(квест)

Мета: розвивати у дітей комунікативні навички, вміння працювати в команді; формувати спостережливість, зосередженість, стійкість і довільність уваги. Закріпити і поповнити знання про рідне місто. Сприяти вихованню рухових якостей. Об'єднати дітей, дати можливість отримати їм задоволення, сприяти зближенню і організованості.

Хід. Поштою в дитячий садок прийшли листи в різні групи. Ось і наш лист.

«Увага ! Увага!

Участь в конкурсі приймай

Та призи отримував.

Ти про місто розкажи,

Та ще й інших сам навчи

Любить і шанувати, про Батьківщину дбати.

Що ж розпочнемо наш квест, тут є схема-карта, яка допоможе нам у пошуку ключів до кодового замка із призами (з конвертами різного кольору). Щоб розпочати гру потрібно пройти по стежці приставним кроком, щоб не схибити.

1. Конверт синього кольору із цифрою-ключем № 4.

В конверті флешка, вмикаємо запис, чути гомін вулиці.

- Що це?
- Які знайомі звуки ви почули?
- Що таке вулиця? Чого є багато на вулиці?
- Кожна вулиця має назву, а кожна споруда має що?
- Для чого потрібні назви вулиць і номери будинків?

Чи знаєте ви що в нашому місті є не тільки вулиці, а й провулки, бульвар, проспект, площі, узвози.

Гра « Порівняй».

Провулок – тихий, а бульвар – багатолюдний;

Вулиця – довга, а провулок – короткий;

Проспект – широкий, а вулиця – вузька.

Як виникли назви вулиць?. Багато вулиць, провулків носять імена письменників, художників, учених, державних і військових діячів. Є особливі вулиці. Які названі іменами наших відомих земляків, які залишили значимий слід в історії нашого рідного міста. Із конверта дістаємо завдання: різні будівлі, які треба розставити по порядку за номером, який є на ньому. Розкажіть про будівлю, яку ви обрали (як вона називається і для чого потрібна). Розпочнемо з найбільшого №, зробимо вулицю з різними спорудами.

Гра « Назви вулицю»

Якщо на вулиці багато дітей – Дитяча;

Якщо на вулиці красиві дерева і квіти – Зелена, Квітуча;

Якщо живуть працюючі люди – Майстрів;

Якщо знаходиться школа – Шкільна...

2. Далі нам потрібно взятись за руки і пройти змієюю до іншого конверту. Це конверт синього кольору із цифрою – ключем №2. В конверті карточка з малюнками (печиво, апельсин, рак, коза). З перших літер слів скласти слово – ПАРК.

«Слайд – картинку відкривай, Назву парку – називай».

Діти, роздивляючись слайди, називають парки м. Черкаси.

3. Під дугою далі пройди і конверта знайди. Діти підлазять під дугами і беруть конверт з цифрою – ключем №5 жовтого кольору. Із конверта висипається різнокольорове «каміння» розрізане навпіл, кожен бере собі одну частину, відшукує другу частину серед дітей. Таким чином утворюються пари і діти ідуть до завдання з логотипом деталей їхнього «камінця». Завдання: скласти ціле із частин. Діти розповідають по створеній із пазлів картинки про пам'ятники м. Черкаси:

- Пам'ятник Б. Хмельницькому – поставлений на честь 400- річчя від дня народження українського гетьмана.
- Пагорб Слави – складається із пам'ятника Вітчизна – Мати з вічним вогнем, 5 бронзових барельєфів та могил 5 Героїв Радянського Союзу.
- Пам'ятник Т. Шевченкові – на честь 150 – річчя від дня народження укр. поета Т.Г.Шевченка.
- Пам'ятник воїнам 8 гвардійської авіації – на честь 8 гвардійської авіації, яка брала участь у звільненні м. Черкаси 1943 року.

Чи знали ви, що в основі скульптури Бика (біля Черкаського м'ясокомбінату) справжній хребет бика, завезений із Бельгії для розведення нової породи.

Пам'ятник Борцям за волю України – присвячений усім поколінням українських військових, які боролись за національну державність України.

4. Щоб рухатись далі нам, попарно треба стати, і «струмком» пройтися далі. Знаходимо ящик із піском, в якому відшукуємо потрібні три ключі. Гра «Підбери потрібний ключ». (Конверт із вирізами – втулками. В конверті знаходяться нагороди – медалі «Я люблю своє місто».

Як і дорослим так і дітям цікаво знати нові факти із історії свого міста, а чи ви знали таке.

Цікаві факти про м. Черкаси.

- За період існування міста, головна площа змінювала свою назву із Базарної на Соборно-Миколаївську, на Базарну, на Соборну, на площу Леніна і знову стала Соборна.
- Багато років назад (400 р.) ми могли б зустрітись із Б. Хмельницьким, який любив курити трубку. Архітектори знайшли в центрі міста трубку, яка могла б належати Б. Хмельницькому (з датою «1651»), який саме в цей період навіщав наше місто. і зараз вона зберігається в Краєзнавчому музеї.
- Перший кінотеатр в Черкасах з'явився в квартирі на вул. Суворова (нині вул. Байди Вишневецького, навпроти бібліотеки ім. Шевченка). Тепер там стоїть п'яти поверховий будинок. Заклад відкрила сім'я купця Балахова, вони перебудували квартиру так – з'єднавши дві кімнати, щоб зробити зал для глядачів на 120 місць.
- В Черкасах був побудований самий перший і в той час єдиний рафінований завод, а вирощували буряк в с. Орлівець на Черкащині.
- Річковий вокзал був портовим містечком, в Черкаси припливали судна не тільки місцеві, а й англійські, голландські, німецькі пароплави.
- На початку минулого століття в самому центрі міста, в теперішньому Дитячому парку, був розміщений гарний садок з театром і бібліотекою. Вхід був платний. Після війни територія парку постраждала і з часом там побудували кінотеатр «Родіна», пізніше став «Салют».

ПАМ'ЯТКИ ІСТОРІЇ МАНЬКІВЩИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ДОШКІЛЬНИКА

Анотація. Пам'ятки історії та культури – це не лише естетична насолода і пізнання. За законом життя, нація гине разом із загибеллю її духовної спадщини. Тому у своїй роботі я висвітлювала необхідність ознайомлення дітей із історичними пам'ятками, подіями, та видатними постаттями Маньківщини, а також цікаві форми донесення даної інформації до вихованців.

Кожне місто, селище, село є не лише позначкою на карті, а, насамперед, певним духовним середовищем, де народжувалися, жили і працювали наші предки, створюючи матеріальні і культурні цінності рідного народу. Сьогодні кожне село України потребує уваги до себе.

Маньківщина – безкраї пшеничні поля, зелені луки, квітучі сади. Це край хліба, квітів і добра. Один із мальовничих куточків Черкащини.

Що треба робити, аби не пересихало цілоще джерело мудрості наших прабатьків? Як зробити, щоб наші діти не виростили байдужими до рідної землі, краю, свого коріння, щоб уміли берегти найкращі традиції минулого?

Починати треба з дитинства, коли малюк пізнає навколишній світ.

Саме дошкільний вік є найсприятливішим для закладання будь-яких основ виховного процесу.

Кожна людина повинна пам'ятати те місце, де вона народилася. Образ Батьківщини є важливим фактором формування патріотичної свідомості. Вже молодших дошкільників необхідно підвести до розуміння того, що у кожної людини є місце, де вона народилася і живе, де народилися і живуть батьки. Це місце – її батьківщина. Для молодших дошкільників Батьківщина – це місто (село), це батьківська домівка, рідна вулиця.

Щоб дитина ввійшла в дорослий світ підготовленою, вона має пізнати близьке, рідне, відчутти себе його частинкою.

Шануючи традиції нашого краю, намагаюся змалку залучати до них дітей, особливу увагу приділяю краєзнавчій роботі.

Через краєзнавство відбувається духовне збагачення дітей, виховання любові до Батьківщини, її природи, рідної мови, історії, культури народу.

Це думка не нова, адже С. Русова зазначила: «Прищепити національні риси у дітей можна, лише орієнтуючись на специфіку природи, географічне розташування, клімат, історію рідного краю.

Тому я у своїй професійній діяльності важливе значення надаю ознайомленню дошкільників із історичними пам'ятками Маньківки.

У нашому селищі є такі історичні місця: пам'ятник Т.Г. Шевченку, місце пам'яті Авганцю, Стелла, урочище «Великий ліс», Стрілецький заказник, Монумент Слави, пам'ятник «Жертвам Чорнобиля» тощо.

Є багато відомостей про те, як видатні постаті згадують селище Маньківка у своїх розповідях. Зокрема, визначний поет, Т.Г. Шевченко неодноразово згадує наше село та місця, які знаходяться неподалік.

Цікавим є також факт про те, що у центрі Маньківки, і в 1650 роках стояв палац землевласника краю М. Калиновського.

Ця інформація є дуже цінною для наших вихованців, які живуть у нашому селищі. Я вважаю за обов'язок донести її протягом того періоду, коли дітки ходять до дитячого садка.

Для її реалізації я широко використовую різні методи й прийоми: бесіди, розповіді, дидактичні ігри, читання художньої літератури, ігри-інсценізації, сюжетно-рольові ігри, екскурсії, ситуаційно-ігрову діяльність, проблемні ситуації тощо, які спрямовані на висвітлення саме цієї тематики.

Я систематично розширюю знання дітей про архітектурні споруди, громадські місця відпочинку, вулиці, навчальні заклади.

Розуміючи, що ця робота може бути успішною лише за умови активної взаємодії моїх вихованців із навколишнім світом, керуюсь такими принципами:

- використовую ознайомлення дітей з рідним селищем у цілісному освітньому процесі;
- подаю новий матеріал у роботі з дітьми за принципом поступового переходу від того, що ближче дитині, є для неї особистісно-значущим, до загальнішого – культурно-історичних фактів;
- формую особистісне ставлення до фактів, подій з життя селища, створюю умови для активного залучення дітей до навколишньої дійсності, виховання в них почуття особистісної причетності до того, що дає змогу показати їм зв'язок культурної спадщини минулою із сьогоденням;
- у залученні дітей до історії, культури, природи рідного селища роблю акцент на діяльнісному підході, надаючи дівчаткам і хлопчикам змогу самим обрати вид діяльності, в якій вони хотіли б передати свої почуття, уявлення про побачене й почуте (творча гра, складання розповідей, загадок, виготовлення саморобок, аплікація, ліплення, проведення екскурсій, участь у благоустрої селища, охорони природи тощо);
- обов'язково беру з вихованцями участь у святах селища для того, щоб вони змогли зануритися в відповідну атмосферу (День селища, День Перемоги, День Незалежності, День Авганця, день Чорнобиля тощо), відчути себе рівноправними мешканцями свого рідного селища;
- особливу увагу приділяю облаштуванню розвивального середовища у групі, зокрема створенню міні-музею «Моє рідне селище»;
- організовую роботу з батьками під гаслом: «Ваші знання і любов до рідного селища слід передати дітям».

Також для ознайомлення дітей з цікавими історичними пам'ятками та подіями я часто використовую ілюстрації, світлини. Діти із задоволенням дізнаються про архітектурні споруди селища, вулиці, і головні підприємства та видатних постатей свого краю, пізнаючи серед них рідних, близьких чи просто знайомих. Тому останнім часом я проводжу зустрічі з батьками, відомими земляками (Слободяник Анатолій Леонідович, Гусарчук Олена Григорівна, Качалаба Петро Васильович). Такі заходи, на мою думку, допомагають дітям краще пізнати свою малу Батьківщину.

Доброю традицією стало проведення з моїми вихованцями пізнавальних екскурсій по відомих історичних місцях нашого селища, під час яких діти дізнаються багато нового.

Під час таких форм роботи з дошкільниками я виховую інтерес до життя рідного селища, бажання бути історією свого селища і творити її.

Ця тема для мене є дуже цікавою, тому наразі я розробила ряд занять, що активують інтерес вихованців до історії Маньківщини: «Цікаві знаходки у Маньківці», «Визначні постаті нашого села», «Вулиця, на якій я живу», «Будівлі з історії рідного краю», «Бережи свій рідний край, про Маньківку завжди дбай», «Цікаві історії наших предків», «Де живе історія мого селища» тощо. Пропонує вашій увазі одне із них.

БЕРЕЖИ СВІЙ РІДНИЙ КРАЙ, ПРО МАНЬКІВКУ ЗАВЖДИ ДБАЙ

(інтегроване заняття в старшій групі)

Програмовий зміст: розширити знання дітей про рідне селище в якому вони живуть, дати знання про походження назви селища Маньківка, історію його заснування; збагачувати знання про «малу Батьківщину»; формувати пізнавальний інтерес до історії рідного краю; викликати бажання берегти історичні пам'ятники свого краю, а не руйнувати їх; розвивати у дітей пізнавальний інтерес, пам'ять, зв'язне мовлення, вміння аналізувати, робити висновки, слухати один одного; виховувати любов до Батьківщини, шанобливе ставлення до історії рідного краю, почуття гордості за рідне селище, свій край.

Обладнання: карта Маньківки, ілюстрації вулиць, книжка – альбом «Маньківка – рідне селище», дидактичні ігри «Де я побував?», «Що із чого?».

Попередня робота. Знайомство з історією рідного краю. Екскурсії по пам'ятних місцях рідного селища. Бесіди з дітьми про рідне селище та людей, що прославили його. Малювання «Моя вулиця», аплікація «селище моє» (колективна робота). Читання віршів про рідне селище, творів місцевих поетів і письменників.

Хід.

Вихователь: Зараз, люба дітвора, в нас цікава буде гра.

Психогімнастика «Дружнє коло»

Вихователь: Діти, візьміться за руки, заплющіть очі та відчуйте тепло один одного. А тепер розплющіть очі та подаруйте один одному посмішку).

Вихователь: У кожної людини є місце, де їй по-справжньому добре, тепло та затишно. Це місце де вона народилася і живе. А як ви вважаєте, що це за місце?

Вихователь: Так і справді – це наша домівка, наш рідний край, наше селище Маньківка – наша Батьківщина. А що ви знаєте про свій рідний край? Вихователь пропонує пограти в дидактичну гру «Що я знаю про рідний край?» (Мета: збагачувати уявлення про рідний край, виховувати бажання поповнювати знання про рідне селище)

(Діти стають колом і за допомогою лічилки обирають того, хто розпочне гру. Обраний гравець бере палицю й піднімає її вертикально, тримаючи однією рукою за кінець, а відтак називає слово, пов'язане з рідним краєм (або з державними й народними символами). Наступний гравець, перехопивши палицю вище від руки першого гравця, називає інше слово. По черзі перехоплюючи палицю, гравці мають дійти до її верхнього кінця. Якщо діти й далі можуть називати слова, палицю можна перевернути, щоб продовжити гру).

Молодці, всі приготувалися працювати! А зараз послухайте вірш і подумайте, про яке сонячне селище в ньому йдеться.

Люблю я Маньківку душею,

її рівнії вулиці в ряд,

Покриту снігом зимою,

Зелену літом, як сад...

Розповідь вихователя.

Діти нагадаймо з вами, як же зветься наше селище в якому ми живемо?! Так. Ми живемо в дуже гарному селищі з гарною назвою. Ми тут родилися, ми тут живемо, звикли і ріднішого краю нам немає. І сьогодні я хочу розповісти вам звідкіля же походить назва

нашої рідної Маньківки. Вмошуйте гарненько і слухайте. З початку думали, що назва Маньківка походить від імені козака Манька, бо він був тут першим жителем. А потім стали розповідати, що колись тут була корчма, в якій господарювала дружина корчмаря Манька. На її честь і було названо нове поселення. А ще є версія і про те, що Маньківка названа на честь дочки польського короля Марії, тобто, Маньки.

Але більшість твердять і розповідають, що назва нашого селища походить від річки Маньківка, що протікає в нашому селищі. А, як відомо, назви багатьох міст і сіл походять від назви річок. Річка Маньківка протікає між вулицями Ватутіна і Калініна. Раніше біля річки був глибокий яр, урвище, а далі-непрохідний ліс. Саме в цьому яру брали свій початок підземні ходи, які в той час відігравали велику роль для жителів Маньківки. Коли нападали вороги, то вони були спантелечені, заходячи в поселення, бо не знали куди ховається населення.

А люди ховалися в підземних ходах, а ними тікали до непрохідного лісу.

Росла і розвивалася наша Маньківка, і народ тут жив трудолюбивий. В основному займався землеробством, тваринництвом, яке і понині існує. Любили наші люди і свято передавали з покоління в покоління вишивки, гончарство. Дуже любили співати рідні українські пісні.

Фізкультхвилинка:

Я в Маньківці живу

Своє селище я люблю! (руки в сторони)

Є високі тут будівлі, (руки вгору)

Парки є у нас чарівні (руки через сторони вниз)

Є тут школи і садочки.

Ростуть діти, мов грибочки (присісти, руки перед собою, встали)

Як навколо подивлюся, (повороти в сторони)

Усім серцем усміхнуся!

Своїм селищем горджуся (руки до грудей)

Йому низько поклонюся. (уклін)

Вихователь: Давайте спробуємо знайти наше селище на карті України.

- Назвіть офіційні символи нашого селища? (Розглядають герб і прапор Маньківки)

Дуже гарна наша Маньківка з своїми полями, лісами, лугами, річкою. А зараз пригадаймо, що де розташовано. Демонстрація книжки-альбому «Моє рідне селище».

- Як називається головна вулиця селища?
- На якій вулиці розташований дитячий садок?
- В честь кого названий наш парк культури та відпочинку?
- Дидактична гра «Чим багата наша Маньківка?»

Діти називають історичні визначні місця селища Маньківка.

Вихователь: Наша місцевість багата не лише лісами, ставкам, а й полями. Що сіють на полях Маньківщини?

Дидактична гра «Що із чого?».

З жита роблять ... (борошно, хліб, корма для худоби).

З овса... (толокно, їжу для коней, дитяче харчування, дієтичну крупу «Геркулес»).

З кукурудзи... (борошно, олію, корм для худоби, використовують у салати).

З соняшника... (олію, халву, макуху, смачне насіння).

З цукрового буряка... (цукор, патока, корм для худоби).

- Хто це все вирощує і виготовляє?

Вихователь: А хто піклується про красу нашого селища? Правильно. Тому ми повинні берегти те, дотримуватися чистоти і порядку.

Вихователь: Про що ми з вами сьогодні розмовляли? За що ви любите своє селище? Що вам сьогодні на занятті найбільше сподобалося?

Будучи вихователем старшої групи, я уже зараз помічаю, як мої вихованці почали уважніше ставитися до культурних пам'яток, людей, історії, дедалі частіше почали розказувати про життєві історії своїх прабабусів та дідусів. Я радію кожному паростку почуття любові до родини, рідного краю, гордості за свій народ у дошкільника.

І найголовніше моє досягнення – діти формуються духовно, тобто в них виникає не лише потреба пізнавати. Сподіваюся, що з них виростуть справжні патріоти, які люблять свою Батьківщину, пишаються нею.

Шкапенко Людмила Василівна,
методист з дошкільної освіти
методичного кабінету Звенигородського
районного відділу освіти
Черкаської області

ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ І САМОСВІДОМОСТІ, ТА ВИХОВАННЯ ПОВАГИ ДО ДЕРЖАВНИХ СИМВОЛІВ УКРАЇНИ

Анотація: *Формування свідомості і самосвідомості урізноманітнюють діяльність дошкільників, пробуджують їхню активність, самостійність, викликають зацікавлення до вивчення символів та Конституції України, допоможуть розширити та уточнити знання дошкільників про державні символи України та історію їхнього створення.*

Народні, а особливо національні символи, в усіх народів і в усі часи були яскравим відображенням високого народного духу.

Виховання громадянина має бути спрямованим передусім на розвиток патріотизму – любові до свого народу, до України. Важливою якістю українського патріотизму має бути турбота про благо народу, сприяння становленню і утвердженню України як правової, демократичної, демократичної держави, готовність відстояти незалежність Батьківщини.

Виховна робота з формування патріотичних почуттів дошкільників має величезне значення. Це пов'язане, насамперед, із тим, що сучасном суспільству необхідна людина, яка любить і знає свою Батьківщину, її унікальність й особливості.

Дошкільний вік – початковий етап становлення особистості. Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їх інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним із ними. Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих, оскільки вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання.

З патріотизмом органічно поєднується національна свідомість майбутнього громадянина, яка базується на національній ідентифікації: вбирає в себе віру, духовні сили своєї нації, її майбутнє.

Виховання особистості – це процес формування громадянськості, як складової якості особистості, що дає їй можливість відчувати себе морально, соціально, політично і юридично дієздатною та захищеною. Воно покликане виховувати особистість чутливою до свого оточення, залучати її до суспільного життя, в якому права людини є визначальними. У кожного народу є свої національні святині, символи. Вихователь дошкільного навчального

закладу має прищеплювати дітям повагу до державної символіки України. До державних символів належать: герб, прапор, гімн.

У програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» завдання з ознайомлення з державними символами у сферах життєдіяльності «Природа», «Культура», «Люди», «Я сам» подано інтегровано. Пріоритетною сферою щодо ознайомлення з державними символами є сфера життєдіяльності «Люди». У субсфері «Людство» наголошено на тому, що діти молодшого віку мають знати кольори державного прапора, діти старшого віку – державну символіку (герб, гімн, прапор).

Намагаючись досягти поставлених завдань і впровадити в практику проблему «Формування свідомості та самосвідомості та виховання поваги до державних символів України» робота дошкільного навчального закладу була спланована і проводилась протягом п'яти років за трьома напрямками:

1. Методична робота з педагогічним колективом здійснюється у формі різного типу семінарів, ділових та інтелектуальних ігор, шляхом застосування діагностичних анкет, опитувальників, тестувань, ребусів. Також проводиться відповідна робота по створенню належної матеріальної бази з даного питання, а саме: виготовлення різноманітних дидактичних ігор для дітей різного дошкільного віку, таких, як: «Використання прапора», «Склади Герб України», «Знайди до прапора країну», «Кольори прапора», «Мандрівка історією герба України»; різні посібники у вигляді цікавих і змістовних ілюстрацій на дану тематику; придбання методичної літератури. В кожній віковій групі дитячої установи наявні куточки державної символіки, зміст яких відповідає вимогам чинної програми.

2. Робота з дошкільниками різного дошкільного віку запланована і здійснюється в різних видах діяльності: під час занять, таких, як: «Державний прапор України», «Казочка живе серед нас», «Державні символи України», «Хай про прапор й герб країни, знають діти України», «З любов'ю до України», «Оберегай, шануй і пам'ятай державні символи країни», різного виду тестувань та діагностик, опитувальників, анкет, дидактичних ігор, під час спостережень, екскурсій, бесід в повсякденному житті тощо. Під час здійснення цієї роботи педагогічні працівники застосовують прислів'я, віршовані тексти, загадки на дану тематику, а також ребуси і кросворди.

3. Особлива увага приділяється роботі з батьківською громадою. Спільно з сім'ями проводяться «інтелектуальні» вечори, семінари, на яких батькам пропонується розгадати та розв'язати кросворди та ребуси з даного питання; консультації типу: «Як викликати у дитини любов до рідного краю», «Спільна робота дошкільного навчального закладу та родини, щодо формування духовних цінностей у дошкільнят». Широко використовуються опитувальники, анкети та тести з метою розширення знань батьків про націю, державну символіку та історію її виникнення.

Завдання аспекту урізноманітнюють діяльність дошкільників, пробуджують їхню активність, самостійність, викликають зацікавлення до вивчення символів та Конституції України, допоможуть розширити та уточнити знання дошкільників про державні символи України та історію їхнього створення; сприятимуть формуванню національної свідомості; виховуватимуть патріотичні почуття і повагу до Батьківщини, формуватимуть навички поведінки під час урочистих подій.

Матеріали відповідають віковій дітей, доступні і зрозумілі їм, побудовані на широкому використанні наочного, ілюстративного матеріалу.

КАЗОЧКА ЖИВЕ СЕРЕД НАС

(конспект заняття для дітей молодшої групи)

Програмовий зміст: Вчити дітей зафарбовувати прапор за допомогою тампончиків; закріпити вміння зафарбовувати пензликом. Збагачувати знання дітей про прапор, як державний символ України. Розвивати увагу, мову, мислення. Виховувати інтерес до українського народного фольклору, доброзичливість, ввічливість, патріотизм, любов до рідного краю.

Хід. Малята, сьогодні мені наснився дивний сон, що на узліссі, на пеньочку, білий зайчик сидить і гірко плаче. «Зайко, зайко з'явись та з нами горем своїм поділись».

Зайчик: Я зайчик, побігайчик у ліс пішов гуляти і не можу знайти тепер свій садочок, де його шукати?

Вихователь: Дітки, давайте заспокоїмо зайчика, хто це спробує зробити?

Діти за бажання заспокоюють зайчика за допомогою забавлянки.

«Не плач зайцю, не плач

Медом помаже, всім покаже

Принесе кицька калач»

І тобі дасть.

Вихователь: Наш зайчик, як і ви малята, ходє в лісовий дитячий садок і ми повинні допомогти йому його відшукати.

Здається в лісі ще хтось є, бо я чую чийсь кроки (їде Вовчик і співає).

Вовчик: Я собі по лісі йду, гуляю, гуляю. Пісеньку веселую, співаю, співаю.

Вихователь: Гарна твоя пісенька Вовчику-братику.

Вовчик: Пісенька весела, але мені зовсім не весело, тому, що я посварився зі своїм братиком і тепер про це дуже жалкую.

Вихователь: Не журися, ми з дітками тобі допоможемо. Малята, хто знає, що потрібно робити Вовчику? (Діти за бажанням розповідають мирилку).

Помирись, помирись,

більше з братом не сварись,

грайся з ним і веселись

і ніколи не сварись.

Вихователь: Вовчику, ходімо з нами шукати дорогу до садочка Зайчика. (діти беруться за руки і йдуть співаючи). «Ми собі по лісі йдемо, гуляємо, гуляємо. Пісеньку веселую співаємо, співаємо».

Дитина: Ой, що це зі мною. Мене, щось круте, кружляє.

Вихователь: То це ж вітерець-пустунець до нас прилетів. Знаєте що він нам хоче сказати? Він просить, щоб ми про нього розповіли і тоді він нам покаже дорогу до дитячого садка Зайчика. (Вихователь пропонує дітям розповісти про дії, які може виконувати вітерець: дме, віє, повіває, кружляє, гонє хмарки, сушить землю, гудє, шумить, гойдає дерева).

Вихователь: Вітерець дуже вдячний вам за розповіді і він нам вказує вірну путь. Погляньте, ось ми й прийшли до дитячого садочка Зайчика.

Дитина: Зайчику, а що це за прапор на даху твого дитсадка?

Зайчик: Це малята прапор нашої держави – України. Погляньте уважно і скажіть мені з скількох кольорів він складається і назвіть їх?

Вихователь: Діти, а що можуть означати ці кольори? Молодці малята, ви вірно сказали. Але наш Вовчик знову засумував і я здогадуюсь чому. Він теж хоче, щоб на його дитячому садку висів такий прапор і хоче подарувати такі прапори всім своїм друзям. Давайте розфарбуємо ось ці прапори і на згадку про нашу цікаву мандрівку подаруємо їх Вовчику.

Прапорці зафарбовані з однієї сторони, вихователь пропонує дітям зафарбувати їх частково жовтим кольором за допомогою нетрадиційної техніки – тампонування, а синім кольором за допомогою пензлика.

Вихователь: Поки наші прапорці - подарунки будуть сохнути, давайте перевіримо, чи ви справжні Українці. Розкажіть мені будь-ласка, які прислів'я ви знаєте про наш народ.

Підведення підсумку заняття.

ОБЕРІГАЙ, ШАНУЙ І ПАМ'ЯТАЙ ДЕРЖАВНІ СИМВОЛИ КРАЇНИ

(конспект заняття-засідання для дітей старшої групи)

Програмовий зміст: Узагальнити та систематизувати знання дітей про державні символи України, історію їх виникнення та особливості кольору, форми використовуючи художнє слово. Розвивати логічне мислення, увагу, пам'ять, виразність мови. Виховувати любов до рідного краю, почуття патріотизму, повагу та шанобливе ставлення до державних символів своєї Батьківщини.

Хід заняття-засідання. Групова кімната оформлена згідно теми засідання, наявний куточок державної символіки та інші необхідні атрибути необхідні для проведення заходу.

Діти під пісню Петрененка заходять в групову кімнату і розміщуються за столами на яких задалегідь розкладені завдання для кожного учасника засідання у відповідному порядку. На кожному з учасників прикріплені маленькі прапори (символічні значки справжніх депутатів).

Звучить гімн (діти встають і співають слова цієї урочистої пісні).

Діти сідають.

Ведуча: Шановні присутні, дозвольте засідання ради дошкільного навчального закладу ясел-садка № 10 «Ромашка» вважати відкритим. Переходимо до обговорення повістки денної. Вам усім роздано зміст повістки денної і я прошу її розглянути та опрацювати.

Діти виконують завдання, які їм роздані.

Ведуча: Хто опрацював зміст повістки денної прошу підняти руку. Діти по черзі розповідають про зміст своїх завдань.

Ведуча: Отже, шановні присутні, зміст повістки денної опрацьовано і ми повертаємося до обговорення особливостей державних символів.

Відповіді дітей.

Ведуча: Як кожна держава світу, Україна має свій Герб, прапор, гімн.

Перша дитина: Гімн – це найголовніша пісня країни. Для гімну України написані слова, які виражають найсердечніші думки і прагнення народу.

Друга дитина: Слова до гімну України написав письменник Павло Чубинський, а музику композитор Михайло Вербицький

Третя дитина: Всі найбільші свята, засідання, урочистості та зібрання розпочинаються під урочисте виконання нашого гімну.

Слова палкі, мелодія врочиста,

Державний гімн ми знаємо усі.

Для кожного села, містечка, міста

Це клич один з мільйонів голосів.

Це наша клятва, заповідь священна

Хай чують всі – і друзі й вороги.

Що Україна вічна, незнищенна

Від неї ясне світло навкруги.

Ведуча: Переходимо до обговорення слідуєчого питання. До державних символів України відноситься український прапор.

Діти по черзі:

- Синь українського неба і золото неозорих пшеничних ланів переніс наш народ на свій прапор.
- Кольори ці мають ще й інше значення: «мир і багатство», бо народ наш є мирний і працьовитий. Працею в поті чола здобував він славу рідній землі. Синьо-жовтий прапор завжди кликав до свята, праці, бою, перемоги.

Прапор – це державний символ

Він є в кожній державі.

Це для всіх – ознака сили,

Це для всіх ознака слави.

Синьо-жовтий прапор маєм,

Синє небо, жовте жито.

Прапор свій оберігаєм.

Він святиня – знають діти

Прапор свій здіймаєм гордо

Ми з ним дужі і єдині,

Ми навіки є народом –

Українським в Україні.

Ведуча: Переходимо до наступного питання. Герб також є державним символом.

Діти по черзі:

- Наш народ має герб у вигляді тризуба. Це старовинний знак. Багато століть тому запровадив його в Україні київський князь Володимир Мономах.
- Княжий тризуб зображає старовинну зброю, нею наші прадіди мужньо билися з численними ворогами, виборювали волю для свого народу.

Дидактична гра «Мандрівка гербом України»

Вихователь пояснює правила гри. По закінченню гри слова дітей:

Наш герб – тризуб, це воля, сила

Наш герб тризуб, недоля нас косила.

Та ми зросли, ми є, ми завжди будем

Добро і пісню несем ми людям.

Ведуча: Шановні присутні, усі питання повістки денної обговорені. Приймаємо рішення: Завжди пам'ятати значення державних символів, з повагою та шаном ставитися до них. Хто за таке рішення – прошу проголосувати.

Оголошуються результати скільки за, проти, одногосно.

Отже наше засідання вважатимемо закінченим.

Звучить мелодія гімну (діти встають, підспівують).

Всі учасники засідання виходять з залу.

Тематичні заняття

*Гриценко Тетяна Михайлівна, вихователь,
Кривенко Олена Леонідівна, вихователь
дошкільного навчального закладу
ясла-садок комбінованого типу № 25 м. Умані
Черкаської області*

КАЗКА ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У даній статті пропонуємо конспект заняття для дітей старшого дошкільного віку з елементами драматизації дітьми української народної казки «Пан Коцький». Текст казки осучаснено, у ході драматизації безпосередню участь у вирішенні проблемних питань беруть і глядачі. Також включено цікавий елемент: QR-код, відсканувавши який, глядачі потрапляють на сторінку веб-сайту, там знаходиться ребус, який допоможе у вирішенні чергового проблемного питання.

Розповідь дітьми казки «Пан Коцький» за запропонованим планом-схемою
(драматизація казки)

Мета: продовжувати вчити дітей переказувати казку близько до тексту за планом-схемою. Вчити емоційно передавати діалоги героїв твору, використовувати емоційне забарвлення мовлення дійових осіб;учити емоційно передавати характер героїв, використовуючи потрібну інтонацію, силу голосу, темп мовлення, міміку та жести. Прищеплювати вміння відтворювати зміст знайомої казки в активній художньо-мовленнєвій діяльності – драматизації. Продовжувати розвивати логічне мислення розв'язуючи кросворди, ребуси, відповідаючи на запитання поставлені вихователем стосовно теми.

Матеріал: маски на кожного героя, бриль, штучна ялинка, макет хатки, скатертина, по 2 муляжі капусти, буряків, картоплі, горщик меду, горщик, щоб варити їсти, ложка для розмішування страви.

Хід. Комунікативна діяльність

Що за звір

Вплітає сало

І кричить все:

"Мало! Мало!"

У жупані парубоцькім...

Упізнали? Це...(Пан Коцький)

Так, ви правильно відгадали. Сьогодні в нас знову казка «Пан Коцький». Хочете зіграти цю казку як справжні актори? Та спочатку розкажімо її разом, щоб ви згадали слова героїв і що відбувається в казці.

Пізнавальна діяльність. Вихователь виставляє схеми до казки і спонукає дітей самим розповідати казку за схемами (ланцюжками). Особливу увагу звертає на діалоги, пропонує дітям повторювати їх разом, звертаючи увагу на інтонації залежно від характеру героя.

Давайте пригадаємо діалог лисички і зайчика, коли той запрошував kota на обід. Хто хотів би зіграти цю казку? Спочатку назвемо всіх героїв у казці, а потім виберемо, хто кого буде грати. (Діти називають героїв, а потім по черзі підходять до стола, де лежать картки з схематичним позначенням героїв казки і вибирають хто кого буде грати). Слова автора бере на себе вихователь.

На сцену-килим з одного боку виставити штучні ялинки – це ліс, з іншого – макет хатинки. Столом буде скатертина, постелена на килимі, дерево, кущі – стільчики, хмиз – великі смужки паперу.

Перед драматизацією запитати у «ведмедя», на кого він буде стрибати з дерева. Попередити дітей-акторів, що глядачі будуть вибирати кращого актора. Спонукає дітей емоційно передавати характер героїв, використовувати потрібні інтонації, силу голосу, міміку, жести.

Перетворювальна діяльність. Драматизація казки «Пан Коцький».

Дійові особи: дід, баба, пан Коцький, вовк, ведмідь, лисичка, кабан, заєць.

На дворі, на лавочці біля хати сидить дід та баба, а біля її ніг лежить кіт.

Автор. В одному селі, біля річки, прийшов пес Сірко напитися водички. Чує, що горобці про життя співають, розказують новини про діда та бабу, про їхнього kota – бідного невдачу.

Жили були баба та дід. (під музику виходять дід та баба)

І було у них невелике господарство. А щоб мишей було менше, тримали kota. Та от напасть, став кіт старим, неповоротким і звісно ледачим, спить собі на припічку, мишей не ловить. І бабі терпець урвався.

Баба просить діда: Забери kota з подвір'я та з очей подалі, миші зовсім знахабніли, немає вже спасу. Ми годуємо його марно, як у ресторані. Заведи kota у сосни, від села подалі, хай з'їдять його у лісі вовки чи ведмеді.

Дід. Будь по твоєму, заведу у ліс та залишу.

Автор. Одягнувся дід, прийшов до лісу і залишив kota в мішку під деревом.

Дід. Ледарю не місце у моїй садибі.

Автор. Та й пішов дід до дому. А кіт виліз із мішка, став роздивлятися навколо. Побачив лисичку (під музику лисичка виходить).

Лисичка. Дивина та й годі. Такого величного звіра ніде не зустрічала. Як зовуть тебе? І що поробляєш?

Кіт. Я – Пан величний, Цар звірів, а звуся Коцький.

Лисичка. Якщо пан бажає жити у моїй хатині, з радістю буду тобі жінкою.

Автор. Хитрий кіт зрадів і пішов жити в лисиччину хату.

Лисичка. Чи бажає пан поспати? Казочку послухати?

Автор. Примостився кіт на ліжку та приготувався казку слухать. День минає, два минає кіт від радості стрибає. Досхочу він їсть та спить. Став уголос міркувати чим себе порозважати. Заєць близько пробігав і слова kota почув.

Кіт. Кращого життя не має. Їжі вдосталь, і посплю, і погуляю. Чим себе ще розважати? Можу звірів половити та в болоті потопити?

Автор. Затрусилися в зайчати лапи, вуха, куций хвіст. Дременув він розповісти цю новину звірям в ліс. (вихід зайця, ведмедя кабана, вовка під музику)

Ведмідь. Куций хвіст, чого тремтиш? Від кого тікаєш?

Кабан. Довговухий, переляк, що у лісі знов не так?

Вовк. Хто тебе так налякав? Розкажи, не зволікай.

Зайчик. Ой, тремчу, злякався звіра. Живе у лисиці, на подвір'ї ходить паном. Він здається бусурманом. Вихвалявся всіх зловити та в болоті потопити.

Ведмідь. Це біда. Що нам робити? Як у лісі тепер жити?

Автор. І зібрали звірі раду, як їм бути, що робити. І придумали, що треба цьому ненажері українського борщику наварити.

Всі разом: Зваримо борщ! Приготуємо смачний обід!

Заєць. А варити будемо в глечичку?

Звірі. Ні!

Автор. Глядачі, допоможіть! В чому звірі будуть варити обід?

QR-код на глечичку (розгадування ребуса «каструля»). Дякуємо, вам!

Автор. І взялися міркувати, кому по що йти.

Вовк. Зможу я знайти м'яся для смачнішого борщу.

Кабан. Я нарию буряків та картопляних корчів.

Ведмідь. Принесу я бочку з медом на закуску ненажері.

Заєць. Я капусту принесу.

Автор. Як принесли та зварили стали радитись кому звати пана на обід. Та ніхто не хоче звати ненажеру.

Ведмідь. Маю ноги клишоногі, не втечу від звіра.

Кабан. А я теж неповороткий.

Вовк. А я постарів уже і трохи недобачаю.

Автор. Вирішили, що піде звати на обід заєць. Він найпрудкіший. Біжить зайчик, аж раптом на його шляху колода велика лежить, а на ній конверт із завданням.

Глядачі, допоможіть, виконати завдання. Тільки після цього зайчик зможе дійти до лисиці.

«Від кого телеграма?»

- «Упіймав звірів. Дід з Бабою нарешті розбагатіють» (Солом'яний бичок.)
- «Втік від Діда і Баби. Не можу знайти дорогу додому» (Колобок).
- «Зварив борщ. Приходь, кумонько, в гості» (Журавель, «Лисичка і журавель»).
- «Булава стала у нагоді. Повертаюсь переможцем» (Котигорошко).
- «Купив насіння, приїжджайте садити» (Дід з казки «Ріпка»)

Прибіг заєць до лисиччиного помешкання, тремтить, думає, як запросити на обід, щоб на очі не потрапити Пану. А лисичка побачила зайця, та й питає його.

Лисичка. А чого ти прийшов? Чого вештаєшся біля хати? Що тобі потрібно?

Заєць. Ну, ну. Запрошують звірі Пана і Вас, господиня, на обід на галявину біля дуба.

Лисичка. Як прийду я зі своїм паном Коцьким. то ви поховайтесь, бо розірве всіх на шматки.

Автор. Прибігає зайчик назад та й повідомляє.

Заєць. Ховайтесь, казала лисичка, бо він як прийде, то розірве нас.

Автор. Перелякані звірі почали ховатися: ведмідь лізе на дерево, вовк сідає за кущем, кабан заривається у хмиз, а зайчик лізе в кущ. Коли це веде лисичка свого пана Коцького. Доводить до столу, а він побачив, що на столі м'яса багато, та й каже.

Кіт. Ой, яка тут смакота, все готове для кота. Ма-у!.. Ма-у!.. Ма-у!..

Автор. А звірі почули та й думають: «От вражого батька син, ще йому мало! Це він і нас поїсть!» Виліз пан Коцький на стіл та почав їсти, аж за вухама лящить. А як наївсь, то так і витягнув свої лапи на столі. Але почув шелест.

Кіт. Що це в листі шелестить? Може мишу ще зловить? Та свіженьким закусить. (підходить до хмизу). Ой, не миша, це ж Кабан. Здоровенний, наче жбан. Треба швидко утікати до бабусиної хати.

Автор. А кабан заверещав.

Кабан. Ой, рятуйте, загризають.

Автор. Своїх друзів налякав і по лісі розігнав. А кабан лежав близько столу в хмизі, та якось комар і вкусив його за хвіст, а він так хвостом і крутнув; кіт же думав, що то миша, та туди, та кабана за хвіст. Кабан як схопиться, та навтіки!

Пан Коцький злякався кабана, скочив на дерево та й подерся туди, де ведмідь сидів. Ведмідь як побачив, що кіт лізе до нього, почав вище лізти по дереву, та до такого доліз, що й дерево не здержало – так він додолу впав – гуп! – та просто на вовка, – мало не роздавив сердешного.

Як схопляться вони, як дременуть, то тільки видко. Заєць і собі за ними – забіг не знать куди. А потім посходились та й кажуть.

Всі разом. Такий малий, а ледь нас усіх не поїв! (танок звірів)

Оцінно-контрольна діяльність

- Хто з акторів сподобався найбільше?

- Хто з дітей вас здивував?
- Чи важкі були завдання для вас?
- Діти, вам сподобалося бути справжніми акторами?
- Чи виникали складності у виконанні ролей?

Пшенишна В.В., учитель-логопед
закладу дошкільної
освіти № 9 «Веселка»
Звенигородської районої ради
Черкаської області

ПОЇЗДКА ДО БАБУСІ УЛЯНИ

(конспект бінарного заняття для дітей старшого дошкільного віку)

Мета: закріпити знання дітей про Україну. Продовжувати знайомити їх з вишиванням як одним із видів українського декоративно-прикладного мистецтва, орнаментами вишиванок, елементами українського національного одягу. Навчати бачити спільне і відмінне в одязі хлопчиків і дівчаток; формувати шанобливе ставлення до традицій українського народу, зокрема до національного вбрання. Вчити дітей відповідати на запитання повними реченнями, послідовно та зв'язно розповідати про предмети українського національного одягу; автоматизувати вимову звука – «ш» по середині слів, вправляти в доборі прикметників до іменників, утворенні пестливих слів. Розвивати дрібну та артикуляційну моторику, кмітливість, творчу фантазію, вправляти у прикрашанні одягу готовими елементами української вишивки; сприяти розвитку інтересу до завдань художньо-естетичного характеру.

Хід.

Вихователь: Вишиванку мені мама вишивала,
Щастя, радості, мені бажала
Кожна квіточка на полотні, як оживала,
Оберегом для душі ставала.

З давніх давен вишита сорочка вважається оберегом. Є символом краси, здоров'я, щасливої долі, родової пам'яті, святості та любові.

Дівчата змалку навчалися вишивати. Така сорочка наділяє людину цілющою силою рідної землі, захищає від усього лихого. І сьогодні ми відправимось у подорож до бабусі Уляни, яка розповість нам про вишиванки. Отже, закривайте оченята і сідаємо в чарівний автобус, поїхали! (діти сідають на стільчики, які розташовані, як сидіння в автобусі і закривають оченята, грає запис)

Вихователь: Ось ми і приїхали, малята. Нас зустрічає бабуся Уляна. (логопед)

Бабуся Уляна (логопед): Добрий день малята! Давайте, привітаємося і наші пальчики також. (Пальчикова вправа «Доброго ранку». На кожний рядок вірша діти торкаються по черзі кожного пальця правої і лівої рук.)

*Доброго ранку, сонце привітне!
Доброго ранку, небо блакитне!
Доброго ранку, у небі пташки!
Доброго ранку, маленькі дубки!
Я вас вітаю, люблю, пізнаю,
Бо живемо ми в одному краю.*

Бабуся Уляна (логопед): Діти, скажіть мені, будь ласка, як називається наша Батьківщина? А давайте, підберемо гарні слова про нашу Україну.

Дидактична гра «Яка наша Україна?» Діти продовжують. Наприклад: Україна – калинова, квітуча, зоряна, барвінкова, багата, співуча, барвіста, дружня, мила, дорога, гарна, рідна.

Бабуся Уляна (логопед): Запрошую вас до своєї оселі. Подивіться у чарівне дзеркало, та виконайте вправи для язичка.

Діти виконують артикуляційні вправи: «Посмішка» – «Похмурість», «Лопатка», «Голочка», «Почистимо зубки», «Смачне варення», «Конячка», «Грибочок».

Бабуся Уляна (логопед): Ось, погляньте, яку гарну вишиванку я нещодавно вишила!

Вихователь: Вишиванка в Україні завжди відігравала велику роль. Вона ніколи не була простою одежиною. Вона була оберегом, символом сім'ї, відображала культурні цінності та надбанні українського народу протягом століть, символом гармонії у шлюбі. Дівчата готували собі вишиванки як посаг, дарували вишиті сорочки коханому парубку. Тогочасну українську хату неможливо було представити без чарівної скрині з охайно вишитими сорочками для господаря та господині – вишиванки були сімейним скарбом, а вміння прикрашати сорочки вишивкою – мистецтвом, що передавалося з покоління в покоління.

Бабуся Уляна (логопед): Діти, у слові вишиванка, який звук ми чуємо, який я виділила голосом? Так, це звук – «ш».

А який це звук, голосний чи приголосний?

Давайте пригадаємо артикуляцію звука – «ш». (Діти разом із логопедом уточнюють артикуляцію звука – «ш»)

Бабуся Уляна (логопед): Пропоную прикрасити вишиванку словами із звуком – «ш». (діти називають слова із звуком –ш- по середині слів).

Вихователь: Гарними словами ви прикрасили вишиванку! Діти, подивіться, до бабусі Уляни завітали ще й маленькі гості, Маринка і Тарасик. Давайце як ми можемо з ними привітатись (варіанти привітань).

Вихователь: Давайце запросимо Маринку і Тарасика до себе на заняття. Катрусю, візьми, будь ласка, ляльку-українку до себе. Андрійку, а ти візьми ляльку-українця.

Вихователь: Хто ти, дівчинко маленька? (дівчинка з лялькою в руках розповідає віршик.)

*Українка я гарненька,
До барвистого віночка –
Вишиваночка-сорочка,
Фартушок і чобітки,
Й різноколірні стрічки...*

Вихователь. (вихователь пропонує хлопчику взяти ляльку Тарасика на руки.) Хто ти, хлопчику маленький?

*Хлопчик розказує віршик.
Син я України-неньки,
Українцем я зовуся,
Україною горджуся!*

Вихователь. Діти, подивіться на одяг наших українців. Він у них не звичайний, а святковий. Малята, скажіть, будь ласка, у що одягнений наш Тарасик? А як ви одягнені, наші хлопчики? Що у вас спільного з одягом Тарасика?

Вихователь. Діти, а у що одягнена лялечка Оленка? А в що одягнені наші дівчатка? Що у вас спільного з одягом Оленки?

Бабуся Уляна (логопед) Оленка і Тарасик дуже хочуть пограти з нами в цікаву гру.

Дидактична гра «Яке наше вбрання?»

Мета: вчити дітей добирати відповідні прикметники до іменників.

- Українська сорочка яка?
- Українські шаровари які?
- Українська спідничка яка?
- Український пояс який?
- Українські чобітки які?
- Український віночок який?

Вихователь: Молодці, малята! А зараз ми з вами трішки відпочинемо.

Рухлива гра «Передай віночок» Діти стають у коло. Під веселу українську мелодію передають віночок одне одному. Коли музика зупиняється, дитина, у чиїх руках опинився віночок, виходить на середину і танцює з віночком на голові довільні рухи. Коли це хлопчик, то він вибирає собі дівчинку і танцюють удвох. Решта дітей весело плескають у долоні. Гра повторюється 3 рази.

Бабуся Уляна (логопед). Наші ляльки-українці хочуть погратися з нами ще в одну гру.

Дидактична гра «Лагідні слова»

- Сорочка (лагідно, як сказати?) – сорочечка,
- Дівчина – дівчинка;
- Хлопець – хлопчик;
- Вишиванка – вишиваночка;
- Спідниця – спідничка;
- Чоботи – чобітки;
- Пояс – поясочок;
- Фартух – фартушок.

Логопедична хвилинка. Пригадайте друзі вмить:

Як пшениченька шумить – ш-ш-ш

Як шумлять у птаха крила – ш-ш-ш

В морі синьому вітрила – ш-ш-ш

Вітер з гаєм розмовляє – ш-ш-ш

Поміж листячком гуляє – ш-ш-ш

І ми всі трошки пошуміли

Від роботи відпочили,

І тихесенько всі сіли.

Вихователь: Діти, наші ляльки, Тарасик і Маринка просять нас допомогти підібрати український одяг для них.

Дидактична гра «Підбери одяг для Маринки і Тарасика». (діти по черзі вибирають одяг спочатку для Оленки, а потім для Тарасика і пояснюють свій вибір).

Бабуся Уляна (логопед): Молодці, малята! Гарно справилися із завданням, а тепер я пропоную самому створити вишиванку із готових геометричних форм.

Самостійна робота дітей.

Вихователь: Гарні вишиваночки, малята зробили ви! Хай оберігають вони вас від біди! А нам час прощатися із бабусею Уляною та ляльками і час вирушати. (діти прощаються і сідають в чарівний автобус).

Підсумок заняття.

Педан Тетяна Миколаївна,
вихователь дошкільного навчального закладу

РОЗПОВІДЬ ДИДАКТИЧНОЇ КАЗКИ «ОДНЕ ІЗ 7 ЧУДЕС УКРАЇНИ – КАНІВ»

(конспект заняття для дітей старшого дошкільного віку з використанням мультимедійної презентації та магнітної дошки)

Анотація. Одним із засобів активізації пізнавального інтересу старших дошкільників слугує дидактична казка – багатофункціональний педагогічний феномен. В даній казці, в доступній для дітей формі, подано розповідь про одне із славетних міст Черкащини – Канів, його найвидатніші та найцікавіші заповідні місця.

Мета: Закріпити знання дітей про Україну; продовжувати ознайомлювати з історією рідного краю, з архітектурними пам'ятками та пам'ятками національної історії: Канів, Тарасова гора, Шевченківський національний заповідник, музей Тарасова світлиця, музей імені Т.Г. Шевченка, Канівський природний заповідник, Канівський музей народного декоративного мистецтва при Канівському Успенському соборі, Канівська гідроелектростанція; поглиблювати знання про природу Черкащини; розвивати українське мовлення дошкільників, комунікативні здібності, інтерес до історичних подій на рідній землі, патріотичні та естетичні почуття, мислення дітей, пам'ять, увагу, пізнавальну активність; сприяти виховуванню любові, гордості і поваги до своєї Батьківщини – України, її минулого, традицій, почуття глибокої поваги до предків, своїх рідних і близьких.

Обладнання і матеріали: Екран для мультимедійної презентації, магнітна дошка, слайдова презентація «місто Канів», ноутбук, плакат-карта Черкаської області; запис пісні «Рідна серцю Україна» у виконанні Надії та Софії Стельмахи, звуковий запис вітру, площинні зображення хмарок, крапель, сонця, відеоролик фізкультхвилинки для очей, матеріал для дидактичної гри «Склади тварину», вірші про Україну, фотоальбом М. Плаксіна «Черкащина».

Попередня робота: розглядання фотоальбому М. Плаксіна «Черкащина», читання віршів та оповідань про Україну, розгляд карти України та Черкаської області та бесіди за ними, вивчення прислів'їв про рідний край.

Хід:

Вихователь: Годі, діточки, вже гратись, на заняття слід збиратись. Давайте ми підтягнемось, заправимось, чемно привітаємось, подарувавши один одному частиночку свого тепла. Підійдіть один до одного і доторкніться своєю долонькою до руки товариша.

Малята, сьогодні ми поговоримо про найдорожче серцю кожної людини – Батьківщину.

Читання вихователем вірша.

Здрастуй, рідна Батьківщина,

Сонце й небо,

Море й річка,

Скелі й гори,

Ліси й моря,

Поле й рілля,

Луг і долина.

Добрий ранок, моя Україна,

Я посміхаюсь тобі!

Вихователь: Тепер на мене подивіться і веселенько посміхніться.

Україна – це ріка, що понад селом і понад лісом плине, це в саду нашім дерева, квіти і земля, це на луках скошена трава. Це наші всі пісні, це наша рідна мова, це синє небо вдень, а серед ночі темне. Дитина читає напам'ять акровірш, який розміщений на дошці.

Україна – чарівний мій край!

Кого хочеш ти запитай.

Ріднішого краю на світі нема,

А є лиш красуня така одна!

Її неосяжні річки і моря.

Натхнення моє – Україна моя!

А я – тільки квітка маленька твоя.

Вихователь: Батьківщина починається з батька і матері, з оселі, де ми вперше побачили світ, з мови, якою розмовляють наші батьки, з України, де ми народилися.

Дитина: *Ми – українці – велика родина,*

Мова і пісня у нас солов'їна.

Квітне в садочках червона калина,

Рідна земля для нас всіх – Україна.

Вихователь: Прислухайтесь важно до музики та слів пісні про Україну, яку виконують дві сестрички Надія і Софія Стельмахи, вони ненабагато старші від вас, і пісня «Рідна серцю Україна» у їх виконанні звучить чарівно. Можна навіть підтанцювати. (звучить запис пісні «Рідна серцю Україна» Надія і Софія Стельмахи)

Вихователь: Подивімося на своє небо і думкою, як у тій чудовій-пречудовій пісні, полиньмо аж до сонця і зірок і гляньмо на трепетну Землю, і тоді відкриється нам на зелено-голубому обличчі планети край, що нагадує собою серце, Україна!

Україна – наша рідна країна, це – велика Батьківщина, а є маленька Батьківщина – це місто де ми з вами живемо. Скажіть, як називається наше рідне місто?

Вихователь А ще, можливо, хто з вас знає, як зветься край, де ми живем?

Дитина: *Все, що рідне, хай нам буде*

Найдорожче і святе

Рідна віра, рідна мова,

Рідний край наш над усе.

Вихователь: Так, край, де ви народились, де ви живете – це Черкащина. Це наша Батьківщина, рідний край, Шевченків край – один з наймальовничих куточків України. Черкаський край розкинувся по обидва береги найбільшої річки України – Дніпра.

Земля Черкащини – це степові далі і дрімучі ліси, молоді гаї і квітучі сади, створені працею людини, це високі Дніпровські кручі, безкраї поля, які щедро родять хліб, це швидкоплинні сріблясті річки і прозорі озера, величний Дніпро-Славути і блакитна гладінь Кременчуцького моря

Сьогодні ми з вами вирушимо в цікаву і незвичайну мандрівку, а вірніше – в казку, в якій ми ознайомимося з одним із славетних міст Черкащини – Каневом, його найвидатнішими та найцікавішими заповідними місцями.

Чути гул вітру (звуковий запис вітру)

Вихователь: Діти, послухайте, що це за звук? На що він схожий?

Цей вітер завітав до нас не сам, а приніс із собою цікаву казку. Закрийте міцно оченята та готуйтеся її зустрічати. Готові? Вмоцуйтеся зручненько та слухайте уважненько (діти розміщуються на килимку перед екраном.)

Зустрілися якось на синьому літньому небі дві хмаринки. Одна з них була весела, добра та лагідна, а інша – сумна, сердита та зла, аж чорна. (хмари розміщуються на магнітну дошку)

От і запитує добра хмаринка свою подружку:

Чому ти така сердита?

А чому мені радіти? – відказує та, – бачиш скільки в мене води назбиралося? Я зараз вибухну грозою та зливу.

Що ти? – злякано поговорила добра хмаринка, – Я знаю, що і рослини, і тварини, і люди чекають на наш дощик, але шкоди їм не потрібно завдавати.

А чому це? – запитала сердита хмарина.

Ти поглянь навколо, які гарні краєвиди. Ми ж з тобою знаходимося в самому центрі України, над славетним містом Черкащини –Каневом.(слайд 1)

Ну то й що, – невдоволено пробурмотіла сердита хмарина, – І чим же це місто таке славне?

А хіба ти не знаєш? – обурилася добра хмаринка, – Якщо хочеш про це дізнатися, тоді пошли своїх донечок – краплинок у це місто, нехай вони про все дізнаються, а коли повернуться до тебе знову, розкажуть про все тобі.

Сказавши це, весела хмаринка посміхнулася і розсипалася на маленькі рясні крапельки дрібним дощиком.

Ну добре, – трохи подумавши, неохоче сказала сумна хмара.

Вона так і зробила. І посипалися з неї великі дощові краплини, закружляли в повітрі, та й опустилися на місто. (на магнітній дошці краплини замінюють хмари)

Вихователь показує краплину.

Перша краплина потрапила на високе дерево, що росло на найвищій горі міста Канева.

Де це я? – запитала краплина.

Ти знаходишся на Чернечій горі. – прошепотіло дерево своїми листочками.

На Чернечій горі гарно, звідси відкривають прекрасні краєвиди Дніпра. У цих місцевостях знаходиться та Гетьманщина, про яку так багато писав Шевченко .

Святим місцем для кожного українця є Чернеча гора в Каневі, яка після поховання на ній видатного поета Тараса Шевченка отримала ще одну назву – Тарасова гора. Вона є складовою однойменного національного заповідника. Щороку сюди приїжджає незліченна кількість відвідувачів. Сходи на Тарасову гору подолати не дуже легко, але це нікого не зупиняє.(слайд 2)

Поклонитися прахові Кобзаря прибувають люди звідусіль. Чернеча гора є своєрідною Меккою, де варто побувати хоча б раз у житті, відчутти її ауру і побачити місце, де Поет знайшов свій вічний спокій: «Щоб лани широкополі, і Дніпро, і кручі було видно, було чути, як реве ревучий».(слайд 3)

Чернеча гора – частина Канівських гір і Мошенського плато, яке розтягнулось на 70 кілометрів уздовж Дніпра. Гора є однією з найвищих у Каневі. Зовні це заокруглений прибережний виступ із дуже крутими схилами, оточений двома ярами – Меланчиним потоком і Крутим ярком.

На горі також розташований величезний Музей імені Т.Г. Шевченка, де є меморіал письменника, повне зібрання усіх творів автора, а також книжок про нього, ще є можливість перечитати «Заповіт» на 124-х мовах, такого точно більше ніде не знайдете. (слайд 4)

Тут ви побачите і галереї, і унікальний «куточок» кобзарства та багато чого іншого. (слайд 5)

Зачаровано слухала краплина ту тиху розповідь крилатих дерев, аж поки не зникла.

Неподалік, гоїдаючись на листі старого клена, слухала розповідь про Шевченківський національний заповідник, її подружка. (вихователь бере до рук другу краплинку з дошки) (слайд 6)

Шевченківський національний заповідник у Каневі – створений у 1925 року і є першим в Україні історико-культурним заповідником, удостоєним статусу національного. Розташований за 4 км на південь від центру Канева. Загальна площа охоронних зон – 2500 га. У складі заповідника – 8 пам'яток культурної спадщини.

Неповторна краса в заповіднику влітку, але заворожуючи чарівна вона і восени, коли опадає золотаве листя дерев так, як у цього клена, на якому примостилася наша краплинка.

Пропоную вам піднятися та зробити фізкультхвилинку для очей.

Фізкультхвилинки для очей. Дивлячись відео фізкультхвилинки для очей «Осінній листопад», дитина, не відриваючи погляду, повторює очима рухи падаючого осіннього листя з дерева. Така гімнастика для очей проводиться доти, доки не впаде останнє листя на відео. Таким чином м'язи очей тренуються, а не розслаблюються.

Вихователь: Продовжимо нашу казку. (вихователь бере іншу краплинку)

– Поруч опустилася на запашині квіти, які гордо росли біля світлиці, ще одна їхня подружка-краплина. Квіти захитали своїми голівками, пошепки розповідаючи гості про Тарасову світлицю, біля якої їх висадили дбайливі руки працівників заповідника. (слайд 7)

– Музей Тарасова світлиця також знаходиться на території заповідника. Вперше така хата на народні кошти була збудована на Тарасовій горі XIX сторіччя – перший народний музей імені поета. На початку свого існування музей мав кілька експонатів. В одній половині розмістилася експозиція, в іншій – жив доглядач могили Іван Ядловський. Цей канівчанин, який зустрічався із Шевченком в молодості, півстоліття присвятив догляду за його могилою. Він доглядав за деревами і квітами, власноруч майстрував багато речей і щодня привітно зустрічав відвідувачів, годував їх та поїв чаєм із зібраних навколо цілющих трав.

Нині все в хатині, як і колись. В одній половині – Тарасова світлиця. (слайд 8)

В другій половині – відновлено кімнату, в якій жив охоронець Шевченкової могили.

У її відтворенні велику допомогу надали родичі Івана Олексійовича. Вони передали сюди цілий ряд меморіальних речей: мідний кухоль, лампадку, одяг бабусі Мелашки (дружини І. Ядловського), круглий стільчик, на якому колись Іван Олексійович вирізував дерев'яні ложечки і дарував людям.

На стіні – фото Івана Олексійовича, його дружини Меланії та їхніх дітей. (слайд 9) (розповідь слідкуючої краплинки).

Ще одна краплинка впала на буйні трави Канівського природного заповідника, який розташований недалеко від міста Канева. Він межує з Чернечою (Тарасовою) горою, і займає площу близько 2 000 гектарів та є одним із найстаріших в Україні. (слайд 10)

До території заповідника також входять невеличкі річкові острови, які своєю неповторною красою милують око туристів із різних куточків світу вже не один десяток років. Тут на одній частині можна побачити давні дуби й сосни. Надзвичайно багата флора в цих місцях. На значній частині території ростуть граби з певними домішками дуба, кленів польового і гостролистого, берези бородавчатої, ясена звичайного. У певних частинах ростуть підсніжник звичайний, цибуля ведмежа, скополія карніолійська, ранник весняний. В затінку північних схилів можна натрапити на реліктові рослини, що збереглися з льодовикових часів (шоломниця висока). Зростає 22 види судинних рослин, занесених до

Червоної книги України. У цьому місці живуть понад сотні видів безхребетних тварин, птахів, ссавців, земноводних, плазунів.

Діти розбиваються на пари, проводиться дидактична гра «Склади тварину».

Вихователь: Тепер будемо знати, які тварини водяться у Канівському природному заповіднику, а ми з вами повертаємося до нашої казки

У межах Канівського заповідника є Музей природи, – іншій краплинці, розповідав легкий літній вітерець, гойдаючи її на білосніжній ромашці. (вихователь знімає з дошки ще одну краплину)

– У ньому працюють сім відділів: ботанічний, дендрологічний, археологічний, палеонтологічний, лісовий, зоологічний, відділ загальної екології. (слайд 10)

За науковою цінністю експонатів, оригінальністю та різноплановістю тематики експозиції цей музей унікальний. В музеї зібрано близько двох тисяч експонатів. (слайд 11)

Історія природи Канівщини від мезозою, та історія людини з часів палеоліту і до наших днів представлена багатою колекцією експонатів, зібраних у заповіднику та його околицях. (слайд 12)

В експозиції палеонтологічного відділу представлені скам'янілі рештки викопних молюсків амонітів та белемнітів. В окремі експозиції представлені знайдені на Великому Скіфському городищі, одному з урочищ заповідника, нові для науки викопні види рослин.

А одна з пустотливих краплинок потрапила в незвичайне місце, де не було ні дерев, ні буйних трав, ні гордих квітів, лише стояли скульптури і за мрійливо дивилися в високе небо. (вихователь демонструє наступну краплинку)

– Ти потрапила в Парк скульптур «Шевченкова алея», – прошурхотіли їй, дрібненькі камінчики.

– Тут завжди тихо та спокійно, – продовжували вони. – Над створенням скульптур, присвячених літературним персонажам великого українського поета, трудилися дев'ятнадцять вітчизняних майстрів. Процес тесаним брил пісковіку та вапняку – матеріалів, з яких зроблені фігури, проходив під відкритим небом і тривав більше місяця. Відмовитися від ідеї розмістити створені твори уздовж шляху від Успенського собору до Чернечої гори, згідно з останнього маршруту Кобзаря, вирішили за наполяганням скульпторів. Вони хотіли, щоб їх творіння залишилися стояти в одному місці. Таким чином, було вирішено встановити їх у підніжжя Тарасової гори. (слайд 13) (вихователь звертає увагу дітей на краплини, що залишилися на дошці)

Інші краплинки також слухали різні захоплюючі розповіді про унікальні місця славетного міста Канева.

Хто про Успенський собор, (слайд14) хто про Канівський музей народного декоративного мистецтва при Канівському Успенському соборі, в якому представлені експонати з трьох центральних областей України: Черкаської, Київської та Полтавської. (слайд 15).

Фонди нараховують близько 5 тисяч експонатів. Найцінніші експонати: одяг, килими, рушники, тканини, народний розпис, художнє скло. Вироби сучасних майстрів складувів, різьбярів по дереву, художників, яких також чимало в зібранні музею, дають можливість побачити, як розвивалось прикладне мистецтво в індустріальну епоху. (слайд 16).

Вихователь: Ви, напевно втомилися від тиші Парку скульптур та музею? Тому...

Фізкультхвилинка

Щось не хочеться сидіти.

Треба трохи відпочити.

Руки вгору, руки вниз,

*На сусіда подивись.
Руки вгору, руки в боки.
Вище руки підійміть,
А тепер їх відпустіть.
Плесніть, діти, кілька раз,
За роботу! Все гаразд.*

Вихователь вказує на краплини, що залишилися на дошці.

Деякі краплинки потрапили у водну стихію канівського водосховища, де їхні подружки розповіли про Канівську ГЕС, про те що зі створенням Дніпровського каскаду гідроелектростанцій в Україні була вирішена проблема забезпечення електрикою і водою населення і промислових об'єктів. Будівництво Канівської ГЕС дало імпульс і стало каталізатором побудови сучасного міста з розвинутою інфраструктурою. Канівська гідроелектростанція є другою сходинкою каскаду (слайд 17)

Ще довго б сестрички-краплинки слухали б різні цікаві легенди, переповідки, розповіді, та виглянуло тепле літнє сонечко, і вони швиденько поспішили до своєї хмаринки, щоб розповісти їй почуте про славне місто на Черкащині – Канів. (на дошці розміщується сонечко)

Вихователь:

- Ну що, малята, сподобалася вам казка вітру?
- Про що ми з вами говорили?
- А що нового та цікавого ви взнали сьогодні на занятті?
- Як ви гадаєте, що розкажуть краплинки хмарці, і чи буде вона знову сердита?

Я, сподіваюся, що про цю казку ви розповісте вдома своїм батькам і вони, разом з вами, обов'язково відвідають славетне місто Канів.

Вихователь: А сьогоднішнє заняття, я хочу завершити таким віршем:

*України рідної окраса,
Край пісень і золота-зерна,
Ти колиска нашого Тараса,-
Чарівна черкаська сторона.
Я люблю тепло твоїх стежин,
Де в сади дніпрова синь вплелася,
В серце вріс і древній Чигирин,
І священний закуток Тараса
І славетна Канівська Гора,
Слово Кобзаря благословенне!
Піснею любові і добра
Стала ти, Черкащино для мене.*

Сухенко Тетяна Петрівна,
вихователь дошкільного навчального
закладу (ясла-садок) «Сонечко»
Яснозірської сільської ради
Черкаського району
Черкаської області

ЯСНОЗІР'Я З МИНУЛОГО В СУЧАСНЕ

(тематичне заняття для дітей старшого дошкільного віку)

Анотація. У своїй роботі важливо до дітей донести надбання національної культури, праці, колорит нашої місцевості. З самого дитинства створити атмосферу, аби діти не цуралися національного спадку, а навпаки гордилися ним, щоб діти завдяки знанням про минуле цінували сьогодення, пишалися своєю історією.

Мета: дати дітям знання, що Україна починається з села, де народилась; познайомити дітей з походженням назв села, визначними датами, звичаями і обрядами; закріпити знання про об'єкти на території села; учити дітей складати невеличкі розповіді про них, про козаків; формувати уявлення дітей, що найбільший скарб України – це працьовиті люди. Розвивати зв'язне мовлення, пам'ять, мислення, увагу. Виховувати любов до села, патріотизм.

Матеріали: книги: «Історія села Яснозир'я», «Нескінченна музика життя»; фотоматеріали села Яснозир'я, ілюстрації з зображенням об'єктів села, карта України, традиційний український віночок, картинки з зображенням квітів.

Хід: Ігровий момент: листоноша приніс посилку, вихователь дістає книгу і листа.

Вихователь: Любі діти, погляньте, яка чудова книга. Давайте розгорнемо її та прочитаємо вірш «Яснозир'я тихе».

*Там, де ясні зорі,
Там, де тихі води,
Край мій яснозорий,
Хороший на вроду.
Де лебідка й лебідь,
Серед білого латаття
Яблуневим цвітом
Квітне тихе щастя.
Яснозир'я тихе,
Яснозир'я ніжне...
Сад душі моєї.
Серця мого пісня!
Серед міст і сіл
Цілого сузир'я
Серцю наймиліше
Наше Яснозир'я.*

*Ми з глибин віків,
З древньої Русі.
Козацька кров
В жила нас усіх.
Тут козацька слава
Гартувалась в боях,
Дзвін козацьких шабель
Пам'ята земля.
Яснозир'я тише,
Яснозир'я ніжне...
Сад душі моєї.
Серця мого пісня!
Серед міст і сіл
Цілого сузир'я
Серцю наймиліше
Наше Яснозир'я.*

Вихователь: запитання до дітей

- Отже, дітки, про що йдеться у вірші?
- Як автор говорить про Яснозір'я?
- Про кого згадується у вірші?

Перша сторінка «Назва села»

Вихователь: Колись давним-давно люди не жили на одному місці, вони переходили від однієї землі на іншу. Та ось люди прийшли на місцину, де було багате на рибу озеро, навколо озера були ліси, болота, де водились звірі. Людям сподобалось тут і вони залишилися назавжди. Заснували поселення під назвою Городок. Це була неприступна захована місцевість, до якої можна було дістатися лише човном або бродом (місце на воді, де мало води – мілководдя), розташування якого трималось в таємниці. Жителі Городка жили дружно: займалися землеробством (сіяли й збирали хліб), полювали в лісах, ловили рибу на озері, розводили домашніх тварин. Але одного разу на них напали вороги і спалили Городок, люди повтікали з поселення, але потім повернулися. Вони пам'ятали про трагедію і відроджене село назвали Пожежа. Так минуло багато років. Люди милувалися озером, воно було велике, гарне, а на сонці здавалося білим, і назвали його – Біле озеро (вихователь показує карту). Навколо озера селились люди і стало село називатися Білозір'я. Але поблизу було ще одне село з назвою Білозір'я, тому коли утворювалася Черкаська область наше село перейменували в Яснозір'я, тому що в тиху ніч в озері відбивалися ясні зорі, що світили на небі.

Вихователь: Діти, скажіть будь ласка, які назви мало наше село?

Друга сторінка «Історична»

Багато чого відбувалося в селі, але була одна подія про яку знає вся Україна. Колись на нашу землю напали вороги, вони палили й грабували все навколо, і на захист людей та своєї землі стали козаки. Відбулася битва, де багато загинуло ворогів і козаків. За козачим звичаєм на могилах козаків шапкою носили землю, щоб вшанувати подвиг захисників, так утворився великий насип, який ще називають курганом. Ця битва називається «Битва під Кумейками», хоч вона і мала таку назву, але кургани розташовані на полях села Яснозір'я. (вихователь показує фотознімки із зображенням курганів)

Дидактична гра «Розкажи про козака» (складання дітьми описової розповіді козака)

Це козак він одягнутий в вишиту сорочку, жупан, шаровари, підв'язаний поясом, на ногах чоботи, на голові шапка. Козаки були озброєні шаблею, пістолем, списом, при собі він завжди мав люльку, а вірним другом був кінь.

Третя сторінка «Звичаї й обряди» Яснозірське народне весілля

Вихователь: В наш час наречена на весілля одягає білу сукню, фату, а колись наречені були одягнуті в українські національні костюми (вихователь пропонує переглянути фотоматеріали).

Сидячи довгими зимовими вечорами дівчата власноруч вишивали одяг, рушники і мріяли про свого судженого.

На весілля наречені одягали вишитий одяг, а наречена уквітчувала голову пишним вінком.

Дидактична гра «Відгадай і покажи квітку з віночка»

Запалали в чистім полі

Квіти гарні, всі червоні,

То палає влітку так

Польовий червоний (мак)

Лист зелений і міцний

Сніг для нього не страшний,
А коли весну стріча -
Сині очі розкриває (барвінок)
У матінки-квіточки
Лиш блакитні діточки.
З жита виглядають
Літечко вітають (волошки)
Як прийде весна в садок –
До лиця білий вінок.
Ну а восени цій кралі
Приглянулися коралі (калина)
Наче сонце серединка,
Пелюсток біла хустинка.
Знає бджілка і мурашка,
Що зветь квіточку... (ромашка)
Фізкультхвилинка
Сторінка «З Україною в серці»

Вихователь: Діти, наша країна називається Україною (вихователь пропонує розглянути карту України).

А ось наша Черкаська область, тут наше село (показує приблизне розташування села). Для людини Батьківщина починається з місця, де вона народилася. Ми народилися в селі Яснозір'я, для нас тут починається Україна. Нам тут усе знайоме: рідна хата, вулиця, храм, магазин, лікарня, будинок культури.

Дидактична гра «Все для нас рідне» (Вихователь задає питання, діти дають відповідь, обгрунтовують її)

Вихователь:

- Чому ми хату називаємо рідною?
- Чому ми вулицю називаємо рідною?
- Чому ми наш садочок називаємо рідним?
- Чому ми наше село називаємо рідним?
- Чому ми Україну називаємо рідною?

Вихователь: Отже, Україна – це село, поле, гай, річка, дитячий садочок, рідна хата.

Дидактична гра «Ми наше село знаємо і про нього розповідаємо»

Вихователь: Пам'ятаєте, дітки, як ми ходили на екскурсію. Давайте пригадаємо і розповімо про наше село. (на столі розкладені ілюстрації, дитина вибирає одну з них і складає розповідь).

Перелік ілюстрацій:

- музей;
- храм;
- школа;
- будинок культури;
- магазин;
- лікарня, аптека;
- парк, ігровий майданчик.

Сторінка «Славні трударі села»

Вихователь: Найбільший скарб України – це її люди. Що роблять люди у селі? А де працюють ваші батьки?

Вихователь: А ще, малята, жила в селі Яснозір'ї людина, яку знає вся Україна, через пісню, яку він написав. Це – Іван Сльота. Він народився в нашому селі, тут пройшло його дитинство. Коли він виріс, став музикантом, композитором, поетом (вихователь пропонує послухати пісню «А льон цвіте»)

Вихователь: Ця пісня про матір, яка чекає сина. Діти, яка музика в цій пісні?

Вихователь: А ще послухайте гімн села Яснозір'я. Музика І. Сльоти, слова В Юхимовича.

Вихователь: запитання до дітей:

- Про яке село йде мова у пісні?
- Про кого і про що згадується в пісні?
- Як поет називає село?
- Діти, розглянемо фото, що на ньому?

Вихователь: На дошці Пошани знаходяться портрети трудівників села, які найкраще, найбільше працювали, це гордість села. Людей не лише шанували на дошці Пошани. Але й нагороджували орденами та медалями. Такі люди жили і працювали в селі. Одного разу Яснозір'я відвідав президент України Леонід Кучма. Він зустрівся з прославленими трудівниками і вручив нагороди.

Проектна діяльність

*В.І. Коваль, завідувач,
З.О. Брежко, вихователь-методист
дошкільного навчального
закладу «Сонечко»
Золотоніської міської ради
та виконавчого комітету
Черкаської області*

ШЛЯХИ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ РІДНОГО МІСТА

(проект дошкільного навчального закладу «Сонечко»)

Анотація. Даний матеріал містить рекомендації щодо роботи по вивченню історії рідного міста, практичні поради, які допоможуть молодому спеціалісту побудувати поетапно роботу по вивченню народознавчого матеріалу та формуванню патріотичних почуттів дошкільників. У додатках подано практичний матеріал роботи з дітьми, батьками та педагогами. Може бути використаний як приклад проектної діяльності по вивченню історії інших міст України.

«Той, хто забув колиску, з якої піднявся, щоб піти по землі, хто байдужий до матері, що вигодувала та виховала його, не здатен переживати високі патріотичні почуття» (В.О. Сухомлинський).

Ці рядки стали, немов би, девізом роботи вихователів дошкільного закладу «Сонечко», які понад 40 років віддають своїм вихованцям і тепло, і ласку, вчать розуму, доброти, чуйності. Вони вважають, що все, до чого пригорнулося серце у дитинстві, залишається з людиною назавжди. На зорі життя вчимося добра і правди, совісті й честі, вчимося любити, шанувати, берегти. І перші свої високі почуття звертаємо до батьківської домівки, а від неї – до рідної землі, до людей, які оточивши увагою і турботою, щедро передають нам надбані поколіннями знання, відкривають багатющу культурну спадщину народу, привчають до його традицій. Без цього бути душі сиротою. Тож щира дяка всім, хто відроджує для

сьогоднішньої малечі красу української пісні, завзяття танцю, дарує розуміння краси народної вишивки, ткацтва, кераміки, а й до прекрасних свят дитинства додає й освячені історією фольклорні.

Сучасні умови освітньої модернізації потребують нових підходів до освіти і виховання підростаючого покоління. У Законі «Про освіту» зазначено, що освіта в Україні повинна здійснюватися з урахуванням національних традицій, звичаїв, історії, культури, цінностей України.

Ми є народ єдиний, нероздільний, і де б не був ти, у яких куточках світу, душа твоя і серце долею народною живе. Ти українець є і завжди будеш, таке твоє єство, духовний хрест. І там, де ти – там Україна всюди, і там народ твій, бо ти ним живеш.

Педагоги дошкільного закладу повинні усвідомлювати свою відповідальність перед суспільством і визначити напрям роботи з громадянського виховання як один з пріоритетних. Адже неможливо працювати над особистісно-зорієнтованою моделлю виховання не виховуючи громадянина.

Оскільки громадянське виховання набуває сьогодні особливого значення, то виникає гостра потреба підвищення рівня професійної компетентності педагогів, добору ефективних методів виховання громадянськості, що дозволить підвищити якість освітньої роботи з дітьми, активізувати процес спілкування з батьками з означеного питання.

Проблему громадянського виховання можна розглядати як процес формування моральних, патріотичних та соціальних якостей особистості як дітей, так і педагогів. Адже якщо педагог сучасного дошкільного закладу сам є патріотом, особистістю з високою національною самосвідомістю, чуйною, доброю людиною, з любов'ю та повагою ставиться до навколишнього, постійно підвищує свій професійний рівень, він зможе забезпечити повноцінний процес громадянського виховання своїх вихованців.

На формування громадянина-патріота спрямовані такі заходи, як:

- родинні свята;
- виставки малюнків;
- фотовиставки;
- свято української пісні;
- виготовлення символіки;
- День відкритих ;
- робота з дітьми по ознайомленню з історією рідного краю, символами, традиціями;
- створення стендів-музеїв з історії дитячого садка, де можуть бути розміщені фотографії з життя дітей та колективу тощо.

Ці заходи дозволяють виховувати у дітей почуття гордості за те, що вони є вихованцями саме нашого закладу.

Одним із важливих напрямів роботи є формування культури поведінки дошкільників, а також любові до всього оточуючого.

Не можна залишити поза увагою важливість формування національної свідомості на основі використання в роботі творів українського фольклору. В цьому ж напрямку – тобто ознайомлення дітей з українським фольклором – повинні працювати і гуртки, проводитися робота як в повсякденному житті так і на заняттях.

Другим величезним напрямом роботи є підвищення ролі родинного виховання, піднесення ролі сім'ї у вихованні громадянина. Всеобуч для батьків, батьківські збори, круглі столи, консультації, родинні свята, спільна робота батьків з дітьми у створенні малюнків, іграшок, анкетування покликані допомогти батькам у вирішенні проблем

виховання, адже більшість батьків будують систему виховання своєї дитини на досвіді життя.

Вся спланована робота повинна бути спрямована на підвищення громадянської компетентності дорослих, реалізацію завдань морального, патріотичного та правового виховання і вирішуватися комплексно та інтегруватися у всі види дитячої діяльності. Саме на вирішення цього завдання було спрямоване засідання педагогічної ради «Сучасні підходи до соціально-морального розвитку дошкільника. Громадянське виховання».

Дитина навчається біля дорослого і від нього, через його сприймання, бачення світу просвічуються барвами її очі, звеселяється серце, зростають допитливість і спостережливість. Вихователь має бути не лише навчителем, а й охоронцем дитячих душ, провісником і казкарем, артистом і просто садівником Добра у Країні дошкільників. І тут дуже важливо, щоб у цій країні дитинства панували жарти, веселощі, пісні. І саме колискові пісні мають бути першою сходинкою в ознайомленні дітей з народною творчістю. Істина очевидна, але, на жаль, призабута: кожна дитина повинна зустріти світанок свого життя з колісанкою, що лине з маминих уст. А для цього з вихователями проводиться постійно діючий семінар «До джерел народних», педринги та вікторини на педрадах, ігри з використанням тестових завдань, для виконання яких задіяні комп'ютерні програми, диспути з батьками, вечори-зустрічі з цікавими людьми. Ці зустрічі проходять по-особливому тепло, в такому святковому піднесенні, що дорослі наші гості не в змозі просто так розлучитися з дітьми. А дітям в цих зустрічах відкривається новий світ, світ дорослих, їх життя, праця, радощі. Жаданим гостем є дитячий поет Наталя Бонь, яка крім дитячих віршів написала багато віршованих легенд про обереги, про назву нашого міста тощо.

Побутує приказка: «Люби чуже, та дорожи своїм». І нам є чим дорожити, адже народні традиції передані нам у спадок. Отож і самі мусимо передавати їх дітям своїм і онукам. Адже кому, як не педагогам турбуватися про формування світогляду підростаючого покоління, зокрема, виховання почуття патріотизму та гордості за те, що ми є українці. Це завдання на часі як ніколи. Маючи достатній досвід педагогічної практики вихователями дошкільного закладу «Сонечко» міста Золотоноші і в цьому 2018-2019 навчальному році було взято за мету створення цілісної системи всебічного розвитку особистості майбутнього громадянина-патріота України шляхом ознайомлення дітей з культурою, традиціями та звичаями українського народу, а також формування у них почуття причетності до історії та майбутнього свого краю, пробудження і виховання патріотичних почуттів.

Протягом навчального року, виконуючи річний план роботи закладу, проводилися цікаві заходи із залученням до них колективу батьків та дітей. Так в рамках проведення заходів щодо патріотичного виховання дошкільників засобами інтегрованої освітньої діяльності в дошкільному закладі протягом листопада 2018 року був проведений конкурс на кращий конспект заняття «З любов до України», в якому взяли участь всі педагоги. З 21 по 27 листопада було проведено перегляд цих занять. Свою роботу з дітьми показали навіть вихователі дітей раннього віку, адже вони хоч і маленькі, але справжні патріоти своєї України – неньки. Всі учасники конкурсу за активну участь отримали Дипломи. А в рамках фотоконкурсу під гаслом «Ми діти твої, Україно» в кожній групі педагоги разом з батьками оформили виставки, де на світлинах можна було побачити родини та дітей в національному одязі, красу рідного міста, з особливими краєвидами.

Семінар-практикум, методичні рекомендації, консультації, фотоконкурс «Ми діти твої, Україно» та конкурс на краще заняття «З любов'ю до України», свята та розваги, робота з дітьми та родинами, тематична перевірка стану роботи з дітьми по патріотичному вихованню – все це сприяло досягненню поставленої мети. Заключним етапом цієї роботи стало

проведення педради «Виховання у дітей самосвідомості та національних почуттів засобами інтегрованої освітньої діяльності», на якій не лише були підведені підсумки конкурсів, але і вихователі мали змогу поділитися власними напрацюваннями по цій темі. Кульмінацією педради став педринг для вихователів, які, працюючи двома командами, показали хороше знання не лише методики та програми, але і сучасної історії України, її славетного минулого.

Любов до Вітчизни починається з любові до своєї Малої Батьківщини – місця, де людина народилася. Ознайомлення дошкільнят із рідним містом може стати тією основою, навколо якої інтегруються всі види дитячої діяльності, адже успішний розвиток дошкільнят можливий лише за умови їх активної взаємодії з оточуючим світом емоційно-практичним шляхом, тобто через гру, предметну діяльність, спілкування, працю, навчання, різні види діяльності, властиві дошкільньому віку.

Хорошим підґрунтям для ознайомлення дошкільників з рідним містом є посібник Коваль Вікторії для дітей «Моє улюблене місто Золотоноша» із яскравими фотографіями та доступними розповідями для дітей.

Розглядаючи одну з складових патріотичного виховання – краєзнавство, ми зіткнулися з проблемою – дуже мало матеріалу по вивченню історії рідного міста. В подальшій роботі в нас виникла ідея – застосувати проектну діяльність. Учасниками проекту стали вихователі, діти та батьки, охопивши най різноманітні форми діяльності: пізнавальну, пошукову, мовленнєву, ігрову, прикладну. Роботу будували за принципом «від малого до великого». Місто – природні об'єкти, культурні об'єкти, підприємства – історія міста. Джерелами в нашій роботі були: краєзнавча бібліографія, легенди, приказки, пісні, документальна спадщина, огляд різних об'єктів, довідники, енциклопедії, путівники, пам'ятники культури.

В проекті ми охопили вивчення історії Золотоноші, знайомство з пам'ятками культури, архітектури міста видатними людьми. Включили вивчення символіки міста, знайомство дітей з легендами (доступними за змістом) щодо історії виникнення назви міста. Велику роль відіграли віртуальні подорожі, які ми створили за допомогою мультимедійної презентації. Обмеження в часі й просторі для нас не було проблемою з таким надійним помічником як мультимедійний центр. Звичайно, здійсненню проекту передувала велика підготовча робота по збору матеріалів та залученню громадськості. Проект допоміг нам залучити батьків до спільної діяльності, покращити стосунки між батьками та дітьми, підвищити культуру, інформованість у сфері національно-патріотичного виховання, активізувати індивідуальні творчі здібності й підвищити результативність освітнього процесу, збагатитися наочним та дидактичним матеріалом, створити куточок історії міста та надрукувати книгу для малечі «Золотоноша – моє місто».

*Місто моє , ти в мене є
Рідне й хороше,
Ймення твоє – Золотоноша*

ПАСПОРТ ПРОЕКТУ

Мета: розширення знань про історичне минуле міста Золотоноші, формування патріотичних почуттів, любові до рідного краю, шанобливого ставлення до рідних та земляків.

Завдання: Ознайомити дітей з історією міста Золотоноші. Формувати бажання примножувати славу міста, навиків пошуково-дослідницької діяльності. Розширювати форми співпраці з батьками та громадськістю у здійсненні освітньої діяльності. Прищеплювати дітям любов до рідного міста, шанобливе ставлення до рідних та близьких, до людей праці та знаменитостей, що прославили рідний край.

Очікувані результати: Збагачення знань дітей та дорослих про історію рідного міста Золотоноші; поглиблення патріотичних почуттів дошкільників, педагогів, батьків; накопичення довідково-історичних відомостей, методичних, практичних, ілюстративних матеріалів для ознайомлення дітей з рідним містом Золотоноша.

Учасники: Вихователі, дошкільники, їх батьки. До участі в проєкті залучені: ГО «Союз Чорнобиль»; ГО «Афганці Золотоноші»; працівники міських бібліотек; відділ архітектури; письменники; краєзнавці; музеї.

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПЛАН РОБОТИ ПРОЄКТУ «МОЄ МІСТО ЗОЛОТОНОША»

(старша вікова група)

ВЕРЕСЕНЬ ТЕМА: «РІДНА ДОМІВКА»

Заняття «Нашому роду нема переводу». Мета: виховувати шанобливе ставлення до членів сім'ї, любов до рідних; закріпити вміння встановлювати родинні зв'язки між рідними.

Бесіда «Хто з якого роду?» Мета: Допомогти закріпити знання свого родоводу.

Сюжетно-рольова гра «Я навчаюся у старших». Мета: навчати виконувати свої маленькі обов'язки, доручення дорослих вдома.

Дидактична гра «Сімейні імена». Мета: навчати правильно називати імена рідних, виховувати шанобливе ставлення до членів родини.

ЖОВТЕНЬ ТЕМА: «ПОДВІР'Я НАШОГО САДКА»

Бесіда «Хто працює у садочку?». Мета: виховувати повагу та дбайливе ставлення до праці дорослих, бажання працювати для блага інших.

Прогулянка «стежинами садочка». Мета: познайомити дітей з територією дитячого садка, його зонами; виховувати бережне ставлення до куточків природи та до предметів облаштування подвір'я.

Мультимедійна презентація «Сторінки життя дитячого садка «Сонечко». Мета: познайомити дітей з історією створення та шляхами розвитку дитячого закладу «Сонечко».

ЛИСТОПАД ТЕМА: «МОЯ ЗОЛОТОНОША».

Бесіда «Легенди мого міста». Мета: познайомити дітей з легендами про історію виникнення міста, його назви; викликати інтерес до історичного минулого свого міста, виховувати любов до рідного міста, до давнього минулого.

Віртуальна подорож «Вулиці мого міста». Мета: познайомити з походженням назв деяких вулиць міста.

Дидактична гра «Я знаю своє місто». Мета: закріпити знання про загально відомі об'єкти міста.

Малювання «Символи міста». Мета: дати уявлення про символи міста, розвивати творчість, вчити малювати герб.

Цільова прогулянка «Моя вулиця». Мета: оглянути краєвиди, будинки на вулиці прилеглий до дитячого садка.

ГРУДЕНЬ ТЕМА: «ЗЛАТОКРАЙ»

Бесіда «Легенди минулого». Мета: познайомити дітей з історичним минулим Золотоніщини, викликати у дітей інтерес до минулого свого краю, прищеплювати почуття гордості за нього.

Віртуальна подорож «Пам'ятки Златокраю». Мета: знайомити з пам'ятними місцями Золотоніщини, виховувати любов до рідного краю, розвивати пам'ять та творче мислення.

Заняття «Звичаї мого краю». Мета: викликати у дітей інтерес до звичаїв рідного краю, знайомити з духовною спадщиною.

СІЧЕНЬ ТЕМА: «КРАСА МІСТА»

Прогулянка «Зимові пейзажі». Мета: вчити дітей бачити красу природи взимку.

Заняття «Парки та сквери взимку». Мета: знайомити дітей з рослинним світом міста із зникаючими рослинами; виховувати дбайливе ставлення до природи.

Мультимедійна презентація «Водяне царство». Мета: познайомити з водоймами міста, їх флорою та фауною. Вчити дотримуватися правил поведінки на водоймах.

Екологічна акція «Нагодуй пташок». Мета: вчити дбати про флору і фауну міста, виховувати любов до природи рідного краю та бережне ставлення до довкілля.

ЛЮТИЙ ТЕМА: «ПАМ'ЯТКИ МІСТА».

Розповідь вихователя про пам'ятник Неверовському. Мета: прищеплювати інтерес до історико-культурної спадщини, сприяти виникненню почуття гордості за героїв-земляків міста.

Екскурсія «Пам'ятник воїнам загиблим в роки Великої Вітчизняної війни». Мета: виховувати шанобливе ставлення до воїнів-захисників, вчити бути такими ж мужніми, сміливими та берегти пам'ять про подвиг земляків.

Мультимедійна презентація «Алея Слави». Мета: викликати інтерес до історичних пам'яток міста, знайомити з пам'ятниками та пам'ятними містами міста.

БЕРЕЗЕНЬ ТЕМА: «ВОНИ ПРОСЛАВИЛИ ЗОЛОТОНОШУ»

Бесіда «Знамениті земляки: Ужвій (акторка), Пономаренко (історик), Дробний (поет)». Мета: викликати у дітей інтерес до життя міста Золотоноша, почуття поваги та гордості за славних земляків.

Розглядання фотоальбому «Славетні імена». Мета: виховувати у дітей почуття поваги до земляків, розвивати бажання прославити рідний край, інтерес до професій.

Заняття «Знаменитості нашого міста». Мета: продовжувати знайомити дітей з відомими людьми міста, прищеплювати повагу, гордість за видатних людей міста.

Екскурсія до музею. Мета: вчити поводитися чемно у громадських місцях, розвивати інтерес до історичного минулого.

КВІТЕНЬ ТЕМА: «ПРОМИСЛОВІСТЬ».

Віртуальна подорож «Підприємства Золотоноші». Мета: знайомити з промисловістю міста, професіями, виховувати шанобливе ставлення до людей праці.

Дидактична гра «Чия продукція?». Мета: знайомити дітей з продукцією підприємств міста, виховувати повагу до місцевого виробника.

Бесіда «Професія моїх батьків». Мета: вчити дітей шанувати людей праці, сприяти вибору захоплення дітей.

Виставка «Наші руки майстровиті». Мета: розвивати вміння бачити красу, передавати її засобами зображення, виховувати любов і гордість за рідних.

ТРАВЕНЬ ТЕМА: «ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ МОГО МІСТА».

Бесіда «Іменини у Золотоноші». Мета: познайомити дітей з традиціями святкування дня народження міста, символікою, героями-визволителями Золотоноші.

Екскурсія до Свято-Успенського собору. Мета: знайомити з культурними та архітектурними пам'ятками міста, прищеплювати інтерес до духовної спадщини містян.

Фотосушка «Минуле й сьогодні» (виставка фотографій з сімейних архівів). Мета: розвивати спостережливість, вміння бачити красу, виховувати любов до рідного міста його краєвидів.

Конкурс віршів та пісень про місто Золотоноша. Мета: викликати у дітей інтерес до життя міста Золотоноша, почуття поваги та гордості за рідне місто, розвивати творчість та вміння працювати колективно по створенню спільної збірки поезій та пісень.

Презентація книги «Золотоноша – моє місто».

Відкриття куточка історії міста.

ТВОРЧИСТЬ БАТЬКІВ

Золоте місто

Місто наше дуже давнє
Простяглося вздовж ріки.
Тут селились переважно
Вправні ремісники.
Привозили до нас речей багато
Славетні наші козаки,
Чимало срібла-злата
Золотоношки води принесли .
І жваво тут велась торгівля,
Торгова площа в нас була,
Культура і освіта,
Архітектура розцвіла.
А наші прапрапрадідусі
Церков багато спорудили,
В далекі мандри вирушали,
Щоб їх родини добре жили. *Родина Бондаренко*
Творчість дітей і дорослих
Ми гуляєм на лужку,
На зеленім березку.
Квіточок ми назбирали,
І ріку розвеселяли. *Олексій К., 5 років*
Вулиця Шевченка у нас головна,
Красива, ошатна вона.
Багато будинків висотних на ній,
Різних дерев і квітучих дворів. *Ярослава М., 5 років*
Моя сімейка невеличка:
Дідусь, бабуся, тато, мама
Юлечка й мала Оксана,
Дуже симпатична.
Живемо дружно ми в будинку,
На березі Злато-ріки
У древнім місті золотому,
Що полюбили навіки. *Алевтина Б., 6 років, із мамою*
Рідне місто я люблю,
Бо щаслива в нім росту,
Радо вулицею йду
В свій садочок я спішу. *Галинка К., 5 років, з мамою*
Сонечко дуже я люблю,
«Сонечком» свій садочок зчу.
Дітей воно радо стрічає,
Промінчики нам посилає. *Юля З., 6 років*
Місто квітами цвіте,
В нім й мої вже квіти є.
Я їх старанно доглядаю,

Свій дім і місто прикрашаю. Марина С., 5 років

*Яке чудове наше місто,
Пташки співають на весні.
І люди тут в нас золоті
На мальовничій цій землі.
Тарас Шевченко теж тут був.
Про наше місто не забув.
Радіють діти нашим містом,
Що дарувала доля їм.
Завжди тут затишно і чисто
Бо це наш рідний дім* *Артем Т., 5 років з татом*

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ

Гра «Де це є?» *Мета:* закріплювати знання про відомі місця в місті Золотоноша, називати їх, розвивати мислення.

Матеріали: мультимедійна презентація із зображенням пам'ятників.

Хід гри. Вихователь почергово показує слайди із зображенням пам'ятників, запитує дітей про назву його та місце знаходження. За правильну відповідь діти отримують винагороду – емблему-значок міста. Перемагає той, у кого виявиться більше значків.

Гра «Слова-друзі» *Мета:* вчити добирати до іменників загальних назв іменники власних назв:

Наприклад: Наше місто – Золотоноша.
У місті центральна вулиця – Шевченка
Річка – Золотоношка.
Відомий письменник – Іван Дробний.
Моя вулиця – Тичини...

Гра «Заверши прислів'я» *Мета:* закріпити знання прислів'їв про рідний край:

Наприклад: Що не край –... (то звичай).
Найкраща дорога – (до рідного порога).
Маленька і хороша – моя (Золотоноша).

Гра «Факти та події» *Мета:* розвивати пам'ять, увагу, підвищувати інтерес до історичного життя міста.

Матеріал: м'яч.

Хід. Діти стають колом і за допомогою лічилочки обирають гравця, який розпочинає гру. Обраний гравець піднімає м'яча, узявшись однією рукою за нього, і називає одне з понять, пов'язаних із Золотоношею. М'яч іде по колу під жваву лічилочку, і в кого він зупиняється на кінець лічилки, той далі називає цікаві факти про місто. І так, по-черзі. Якщо діти і далі здатні називати цікаві факти, гра продовжується.

Вправа «Рідні імена» *Мета:* закріпити знання власних імен рідних.

Ігрове завдання: назвати загальну назву та власне ім'я рідних

Бабуся – Марія,
дідусь – Іван,
тато – Андрій,
мама – Людмила,
сестра – Яна,
брат – Артем.

*Кроха Надія Іванівна,
вихователь-методист дошкільного
навчального закладу загального
розвитку «Калинка»
Золотоніської міської ради
та виконавчого комітету
Черкаської області*

Я І МОЯ СІМ'Я

(реалізація заключного етапу проектної діяльності)

Анотація. Даний матеріал розкриває систему роботи на заключному етапі проектної діяльності «Я і моя сім'я», покаже шляхи вирішення проблеми та роль і місце сім'ї у вихованні дітей в сучасних умовах. Також тут розкрито основні напрямки та зміст роботи з дітьми та з родинами по систематизації знань про родовід, родину.

Сучасне життя вимагає від суспільства грамотних, всебічно розвинених людей. Дошкільна освіта потребує нових підходів до формування особистості дитини. У ст.8 Закону України «Про дошкільну освіту» зроблено посилення на роль сім'ї, обов'язки перед суспільством під час здійснення дошкільної освіти. «Батьки, або особи, які їх замінюють, відповідають перед суспільством, державою за розвиток, виховання і навчання дітей, а також збереження їх життя, здоров'я, людської гідності».

Відповідальність батьків перед суспільством знову на часі. У суспільстві основні функції сім'ї (передача досвіду виховання і навчання підростаючого покоління, культурної спадщини держави, традицій, моральних норм), які були сформовані попередніми поколіннями, часто ігноруються, применшується їхня роль і значення; сімейні зв'язки носять формальний характер, молоді сім'ї, у більшості випадків, живуть окремо від батьків, інших членів роду, відходять у минуле сімейні традиції. Зникає інтерес до сімейного виховання, применшується його значення в формуванні особистості. До сих пір у педагогічній пресі зустрічаються публікації, які мають протиріччя у тому, що головне – сімейне чи суспільне виховання?

В умовах глобалізаційних змін, на часі модернізація змісту дошкільної освіти, гуманізація її цілей і принципів, переорієнтація на розвиток особистості дитини як основний ресурс, що визначає поступальний рух суспільства.

Я переконана, що працівники дошкільного закладу повинні допомогти батькам встановити більш теплі, дружні взаємини між членами родин, показати їхню міць і взаємозалежність. Від того наскільки ці взаємини будуть узгодженими, наскільки залежить успіх формування особистості.

На мою думку, щоб досягти цього, слід багато уваги приділяти системі виховання і навчання дошкільників. Ні для кого не є секретом, що в наш час досить багато інформації щодо питань виховання і навчання отримують батьки з найрізноманітніших джерел. Більшість з них перевагу віддають рекомендаціям з Інтернету, у кращому випадку, поглядам на виховання і навчання визначних педагогів, випускаючи при цьому всю систему впливів, яка повинна існувати під час цього процесу. Батьки і діти – нерозривне коло. У їх взаєминах повинна проглядатися любов, взаємоповага, взаємодовіра один до одного. Досить часто батьки нікому не мають віри в питаннях виховання і навчання власних дітей. Лише співпраця дошкільного навчального закладу з батьками та іншими членами сім'ї може дати позитивні результати. Батьки і працівники дошкільного закладу повинні працювати в єдності. Як же завоювати цю довіру батьків до дитячого садка, встановити контакт, єдність поглядів на виховання і навчання, довіру між батьками, дітьми і працівниками дошкільного

закладу? Як зробити так, щоб відбулося зближення, взаємопроникнення сім'ї і родини, формування єдиних ідеалів, поглядів на виховання і навчання дітей, поєднання суспільного і сімейного виховання.

Головним завданням цієї роботи вважаємо – привернення уваги батьків до повноцінного розвитку дитини, вміння оцінити і роль дошкільного навчального закладу і батьків у цьому процесі, створення умов, що спонукають до об'єднання зусиль з педагогами для досягнення позитивних результатів в питаннях розвитку, виховання та навчання дітей дошкільного віку, популяризація ефективних методик, методів і прийомів сімейного виховання, моделювання взаємодії педагогів і батьків на засадах індивідуального підходу до кожної сім'ї.

Метою роботи нашого дошкільного навчального закладу загального розвитку «Калинка» – створення єдиного освітнього простору «Дошкільний навчальний заклад і сім'я» щодо забезпечення гармонійного розвитку вихованців, встановлення тісного взаємозв'язку, партнерських взаємин, взаємодії з батьками, переконання їх, що лише співпраця дозволить краще пізнати дитину, побачити її в різних ситуаціях, допомогти сформувати базовий запас знань про рід, родину, родовід, залучити батьків до участі в житті закладу, озброїти науковими знаннями з питань виховання і навчання дошкільників. Це можна зробити лише за умови довіри один до одного. Питання формування знань про рід, родину вважаємо першочерговими в нашій діяльності.

У роботі з цього напрямку керуємось завданнями і змістом педагогічної діяльності, які визначено в освітній програмі для дітей від 2 до 7 років «Дитина». З раннього віку ми, педагоги, повинні формувати в дітей уявлення про сім'ю, її членів, як найближчих, найдорожчих людей.

На кінець дошкільного віку у дітей більш в повній мірі повинні бути сформовані знання про родину. Розширити знання про власну сім'ю, родину, родовід, цінність родинних стосунків, роль кожного члена сім'ї, їхні права та обов'язки. Вчити розповідати про традиції та звичаї, що існують у сім'ї дитини. Усвідомлювати значення родинних свят, спілкування з близькими.

Проаналізувавши зміст педагогічної роботи з сімейного виховання у закладі, зробили висновок, що без підтримки батьків виконати їх в повній мірі неможливо. Батьки не поспішали працювати в єдності з закладом. Просто вони не відмовлялися від доручень, прохань, епізодичної участі в заходах. Ми бачили інші перспективи технології співпраці, спрямовані на особистість, носять особистіно-орієнтований характер співпраці – це допомога батьків будувати стратегічні напрямки діяльності групи і закладу в цілому; участь в обговоренні більш широких питань, вирішення яких може позитивно впливати на роботу дошкільного закладу. Інноваційні процеси не обійшли і систему роботи з батьками в нашому закладі, виникла потреба в проектній діяльності, щоб спрогнозувати етапи діяльності, форми і методи цієї роботи, результати, які очікуються після використання проекту.

Практика роботи показує, що дієва співпраця з батьками буде результативна за умови особистісної зацікавленості як батьків, так і працівників закладу, адже не можна нікого змусити, зобов'язати вчиняти так, а не інакше. У нашому закладі батьки виступають як активний об'єкт процесу взаємодії. Ми пам'ятаємо, що саме батьки для нас є соціальним замовником, вони партнери, ми повинні допомогти їм виховувати власних дітей, і те, що ми їм пропонуємо повинно бути для них корисно, зрозуміло і цікаво.

Взаємодія педагогічного колективу і сім'ї вихованців передбачає вирішення певних завдань:

- формування у батьків уявлень про необхідність взаємодії з педагогічним колективом;

- моделювання взаємодії педагогів і батьків на засадах індивідуального підходу до кожної сім'ї;
- розширення уявлень батьків про власну дитину, її потенційні можливості й перспективи;
- популяризація ефективних педагогічних концепцій сімейного виховання дітей дошкільного віку;
- об'єднання батьків за інтересами.

Потрібні були рішучі зміни в взаєминах, співпраці.

Разом з педагогами закладу вирішили звернутися до методу проектної діяльності, як одного з найбільш дієвих методів роботи, адже в педагогічній літературі поняття «Проект» – самостійна і колективна завершена творча робота, що має соціально значущий результат. Визначаючи науково-практичне значення проекту Г. Селивко тлумачить його, як «дидактичний засіб активізації пізнавальної діяльності, розвитку креативності та водночас формування певних особистісних якостей».

Щоб активізувати батьків потрібно було провести роз'яснювальну роботу: для чого це потрібно, які результати слід очікувати від проведеної роботи? Всі ці питання було розглянуто на батьківських зборах, з батьками було визначено тему проекту «Я і моя сім'я». Тривалість проекту – 3 роки. Мета проекту: допомогти дітям систематизувати знання про родину, родовід; розширити уявлення про функції сім'ї, збереження народних та сімейних традицій. Було визначено навчальні, розвивальні, виховні завдання. Виходячи з завдань проекту, було підібрано матеріали для педагогів відповідної тематики (добірки творів художньої літератури, серії картин, малі фольклорні жанри про взаємини в родині, взаємини між дорослими і дітьми). Ми прагнули організувати проектну діяльність дітей на основі їх пізнавальної активності, допомагали виокремити із потоку інформації, те, що дітям цікаво, зрозуміло, розширювали, закріплювали наявні знання про родину, родовід. Робота над проектом розкривала соціальні, духовні, культурні цінності сім'ї.

Система роботи над проектом «Я і моя сім'я»

(уточнення, систематизація знань про рід, родину, родовід)

Тематика	Зміст роботи	Форми роботи з дітьми
Уточнення знань про родину, родовід	Володіє уявленням про сім'ю як цінність у житті людини, про функції сім'ї (виховання дітей, турбота про всіх членів родини, підтримка та допомога старшому поколінню, збереження народних та сімейних традицій). Розуміє власні потреби, поважає потреби інших членів сім'ї. Прагне підтримувати родинні традиції та звичаї. Уміє співчувати, співпереживати.	Бесіда «З чого, кого складається сім'я». Заняття: «Мій дід», «Потреби сім'ї», «Бабуся моя, рідна, дорога!», «Мій милий дідусь!», «Вихідні в моїй сім'ї», «Розповіді про мою сім'ю», «Мама рідна, дорога!», «Разом з татусем». Ігри: «День народження моєї мами», «У гостях у бабусі Орини». Конструктивна діяльність: «Мій будинок», «Моя кімната». Створення сімейного альбому «Наша родина». Складання родинного дерева.

Ми не відмовляємося від традиційних батьківських зборів (групові, загальні), на яких обговорювалися проблеми життєдіяльності дітей груп і дитячого закладу. Просто проводилися вони тепер у формі зустрічей з батьками; вечорів запитань і відповідей; засідань «круглих столів» з різних дискусійних проблем; тренінгів, які допомагають батькам правильно організувати спілкування і спільну діяльність з дітьми. Досить актуальними стають тренінги по оволодінню батьками прийомів малювання, ліплення, аплікації (за програмовими вимогами для дітей дошкільного закладу), батьки вчаться вирішувати педагогічні ситуації, які часто виникають під час спілкування з дітьми, отримують кваліфікаційні рекомендації практичного психолога, старшої медичної сестри.

Батьки хочуть завжди знати про те, як живуть діти в дитячому садку. Цьому можна зарадити, зробивши фотофіксацію життя дітей, яку постійно роблять вихователі на різні теми.

Батькам і дітям закладу досить подобається практика створення «Фотоальбому групи». Цей альбом повинен бути дійовим, без статичних фотопоз, показувати основні моменти життя дітей в групі.

Головна порада до добору фото:

- бути з життя дітей групи;
- з емоційним вираженням обличчя, рухами та мімікою зображених;
- використання фото усіх дітей групи.

Щоб показати життя дітей вдома і в дошкільному закладі використовуємо фотовиставки в батьківських куточках. Тематичні фотовиставки «Батьки і діти», «У садочку дружимо, живемо – не тужимо!» допомагають побачити зацікавленість батьків і дошкільного закладу вихованням і навчанням дошкільників.

Досить широко практикуємо відкриті заходи, які проводимо з метою ознайомлення батьків з освітньою діяльністю в закладі. Досить добре сприймається батьками такий вид роботи як Дні відкритих дверей. Проводячи такий вид роботи з батьками, ми обов'язково створюємо програму заходу, з якою ознайомлюємо батьків. Це дає можливість залучити батьків безпосередньо до участі в житті закладу. Кожен День відкритих дверей має тематичний зміст: «Граємо, співаємо, всіх ми звеселяємо!» – художньо-емоційний розвиток; «Про здоров'я дбаємо змалку» – фізичний розвиток, здоровий спосіб життя; «У дружбі сила!» – соціально-моральний розвиток; «Світ навколо нас!» – пізнавальний розвиток. Дана форма роботи допомогла дієво ознайомити членів родин дітей з умовами, змістом, методами і прийомами навчально-виховного процесу та залучити батьків до співпраці.

Досить дієвою з форм роботи є залучення інформаційно-комунікаційних технологій. Це перш за все – створення вебсайтів батьків груп з вихователями, на яких батьки можуть отримати конкретну інформацію про життя дітей групи, обмінятися думками, які хвилюють батьків, висловити власні погляди на виховання і навчання власних дітей. Ми розуміємо, що необхідним атрибутом іміджевої характеристики закладу має стати власний сайт. Ми працюємо над цим питанням і прагнемо, щоб він був створений і підтримуваний відповідно до чинних вимог.

У своїй співпраці з батьками використовуємо різні види наочності – стенди, тематичні виставки, фото колажі, комп'ютерні презентації занять та різних режимних моментів. Батьки можуть ознайомитися з роботами дітей (малюнками, аплікаціями, ліпленням) на спеціальних стелажах.

Ми також практикуємо спільні з дітьми вистави, спортивні та музичні свята, розваги, конкурси, творчі майстерні.

Такі види роботи як «Батьківські скриньки», «Телефон довіри» досить дієвих результатів не приносять. Звернень від батьків досить мало. Звернення від батьків, в основному, були про організацію роботи логопеда, практичного психолога по корекції психічних станів, гурткової роботи з дітьми.

Впроваджуючи даний метод у закладі, підходили до його вирішення творчо, виважено. Ми намагалися поєднувати, встановлювати взаємозв'язок з різними видами діяльності, основний акцент було зроблено на організацію ігрової діяльності, діти залучалися до різних видів роботи в яких простежувалися питання сімейного виховання, враховували при цьому дитячий інтерес, цю роботу проводили в поєднанні з організацією екскурсій, зустрічей, спільних з батьками спортивних та музичних свят, розваг, розглядом картин, ілюстрацій відповідної тематики. Під час роботи над проектом (робота з дітьми) у нагоді стали народні казки, оповідання, вірші про сім'ю, родину: казки «Сестриця Оленка і братець Іванко», «Коза і семеро козенят», «Білосніжка і семеро гномів», «Зозуля», «Гуси-лебеді»; М. Підгірнянка «Мій дідусь», М. Стельмах «А у мене є сестричка», В. Осєєва «Сини», В. Грінчак «Мамині руки». Досить зрозумілими і повчальними для дітей є твори В. Сухомлинського «У бабусі тремтять руки», «Моя мама пахне хлібом», «Сьома дочка», «Пшеничний колосок», «Сива волосинка», «Найгарніша мама».

Також була використана збірка «Оповідання про сім'ю» В. Паронової, яка розкриває непрості взаємини в сім'ях, допомагає знайти шлях для їх розв'язання. На змісті цих творів вдалося уточнити взаємини в сім'ях, обов'язки, які є в кожного члена сім'ї по дому, місце і роль старших членів родини. Прислів'я і приказки, які використовувалися в роботі над проектом, допомогли закріпити уявлення про родину, розкрити їх прихований зміст, ввести в словник нові слова, словосполучення, які можна використовувати в мовленні. Багато було організовано тематичних виставок разом з батьками: «Іграшки своїми руками», «Бабусині вмилі руки», «Ми маленькі помічники», «Родинне тепло». Виставки малюнків «Я і моя сім'я», «Умилі руки моєї мами» показали, що батьки не стоять осторонь від дітей, вони пройнялися ідеєю спільності інтересів, прагнення бути потрібними один одному в бажанні прийти на допомогу, підтримати. Досить емоційно проходили спільні спортивні та музичні свята з батьками «Тато все може!», «Татова сила – мамина ласка». «Роде наш красний, роде наш прекрасний».

У підготовці до них були задіяні як діти, так і члени їх родин. До свят було вивчено пісні відповідної тематики як батьками, так і дітьми, підібрано відповідний музичний супровід, діти вивчали вірші про сімейні відносини. Спільна ідея, спільна діяльність дорослих і дітей згуртовує колектив, вселяє віру в перемогу, дає впевненість у подоланні труднощів і негараздів. Вони розповідали про традиції та звичаї своїх родин, приносили до закладу реліквії сім'ї, які діти з задоволенням розглядали, знайомилися з їх історією, цінністю для певних родин.

Батьки вносили зміни до проекту: про організацію Батьківської толоки (ремонт павільйонів своїми силами), спільні екскурсії до лісу (змістовний відпочинок) .

Обов'язковою вимогою для кожного педагога стала поступовість у роботі, подача знань у відповідності до вікових особливостей дітей, зацікавленість дітей, їх інтерес до даної проблеми, йти від простого – до складного. Дорослі (батьки і вихователі) допомагали дітям розібратися у цьому, адже не завжди вони можуть зробити це самостійно. Кожен з учасників проекту змінив свої підходи до роботи з урахуванням часу, у якому ми живемо, спільної діяльності, яка потрібна як дорослим, так і дітям.

Завершальним етапом роботи над проектом стала організація спільного з батьками свята «Роде наш красний, роде наш прекрасний» з презентацією родинних дерев учасників дійства. Родинні дерева відрізнялися одне від одного по формі виконання, задуму.

Цікавою для дітей, учасників свята і глядачів була розповідь дітей про своє коріння, свій родовід, про сім'ї своїх дідусів і бабусь. Батьки творчо підійшли до представлення власних родин, кожна родина емоційно окреслила його, використавши віршовану, музичну форму, малі фольклорні жанри. На основі родинних дерев можна було побачити, що рід і родина існують, всі члени родини від найстаріших до наймолодших тримаються разом.

Підсумовуючи нашу роботу над проектом, зробили висновок про те, що використовуючи проектну діяльність, можна досягти хороших результатів у роботі. Цей метод допомагає спрогнозувати, охопити різні види і напрямки діяльності, внести новизну у взаємовідносини між дорослими і дітьми. Даний проект допоміг об'єднати батьків і працівників закладу спільною ідеєю, зацікавив різноманітними методами і прийомів, які використовувалися в роботі, дав можливість повернутися батькам обличчям до дошкільного закладу.

Практика роботи показує, що дієва співпраця з батьками буде результативна за умови особистісної зацікавленості як батьків, так і працівників закладу, адже не можна нікого змусити, зобов'язати вчиняти так, а не інакше. У нашому закладі батьки виступають як активний об'єкт процесу взаємодії. Ми пам'ятаємо, що саме батьки для нас є соціальним замовником, вони партнери, ми повинні допомогти їм виховувати власних дітей, і те, що ми їм пропонуємо повинно бути для них корисно, зрозуміло і цікаво.

У нас ще дуже багато роботи. Поряд з позитивним слід відмітити те, що ми ще не змогли залучити всіх батьків до співпраці, не змогли зробити так, щоб їх участь у житті закладу відбувалася за власним бажанням

Ми розуміємо, що потрібні нові методики, нові підходи, нові погляди на організацію взаємовідносин з дітьми та батьками. Від того, яка буде співпраця, залежить результат. Це можуть зробити лише педагогічно грамотні педагоги.

*Куць Наталя Василівна,
вихователь закладу дошкільної
освіти (ясла-садок) «Дзвіночок» №5
комбінованого типу
Жашківської міської ради
Черкаської області*

РОЛЬ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ЗНАТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПРО РОДИНУ Й РОДОВІД

***Анотація.** Задум проекту виник протягом роботи з дітками та їх батьками, виходячи з індивідуальних особливостей сім'ї. Залучаючи до співпраці батьків пояснюють важливість спільної праці та поставленої мети, яка в майбутньому принесе вагомі результати, малята навчатися цінувати родину, поважати традиції та з любов'ю підтримувати старших.*

Батьки з цікавістю ставляться до таких проектів, спрямованих на об'єднання родини, люблять приймати участь у них, підтримують у проведенні та організації. Тому вважаю, що такі заходи слід проводити протягом усього часу перебування дитини в закладі дошкільної освіти.

«Без сім'ї немає щастя на землі», – твердить українське народне прислів'я. Напевно кожен із нас усвідомлює, який глибокий зміст закладено в цьому простому на перший погляд вислові. Адже для кожної людини найголовнішою цінністю є сім'я.

У Програмі виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» зазначено, що «сім'я – перша школа людських взаємин, де діти з ранніх років засвоюють систему моральних цінностей, норм поведінки, культурні традиції народу. Саме в ранньому дитинстві залежно від умов життя у дитини виховується довірливе ставлення до світу, або ж постійне очікування прикростей від усього, що її оточує. Адже почуття сформовані в дитинстві, нерідко супроводжують людину протягом усього життя, надаючи їй стосункам з іншими особливого стилю та емоційного забарвлення». Отже, загальний настрій дитини, її поведінка, рівень розвитку визначається в сім'ї. Тому одним з важливих завдань для повноцінної систематизації знань малят дошкільного віку про родину та родовід вважаю тільки співпрацю з сім'єю та родиною, що є тим важливим джерелом, з якого діти черпають мудрість та силу, знання та підтримку.

Я вважаю, що з дитинства необхідно систематично навчати малят цінувати сімейні надбання, знати історію родини, навчати поважати батьків, слухати їх поради. Адже сім'я – це оберіг, підтримка, захист, допомога та взаєморозуміння.

Ми не уявляємо свого життя без рідних людей, які завжди готові зігріти своїм теплом і ласкою, любов'ю, бажанням допомогти й розрадити. Мамина ніжна турбота, батьківська вимогливість і сила, братова підтримка, бабусина доброта, дідусева майстерність... Усе це дає усвідомлення великого щастя.

Українці з давніх часів високо цінували сімейний затишок, сімейні цінності та традиції.

Дуже часто ми чуємо твердження, що сім'я – це основа суспільства. І хоч ці слова такі звичні, проте вони не втрачають своєї актуальності й глибокого змісту й сьогодні. «З родини йде життя людини» – у цьому прислів'ї поєднано моральні й етичні принципи, за якими віками формувався моральний кодекс українців.

На мою думку, саме в сім'ї, де панує любов і взаємодопомога, де належна увага приділяється вихованню високої моральності, почуття справедливості й людяності, виростає гідний громадянин своєї країни, який виплекані в родині ідеали несе в суспільство та свою майбутню сім'ю.

Дуже важливим є ціленаправлений та систематичний підхід до розв'язання поставлених завдань, проектуючи задану тему стараюсь охопити цілісно кожну родину, ознайомитися з цінностями та традиціями сім'ї. За терміном виконання – це довготривалий процес, творчий і тільки при цілісному підході педагогічного колективу та батьків можливі результати.

ЩАСЛИВА РОДИНА – ЩАСЛИВА КРАЇНА

Девіз проекту: «Тато, мама і я – дружна сім'я»

Цілі і завдання проекту: Формувати уявлення дітей про сім'ю та родину, родовід. Навчати виявляти турботу та вміння розбиратися в родинних зв'язках. Розвивати творчі здібності дітей та дорослих у процесі спільної діяльності, вміння взаємодіяти.

Мета: Поглибити та розширити знання та уявлення малят про сім'ю, родину через організацію різних видів діяльності; навчати пошани та поваги до членів сім'ї та родини. Акцентувати увагу батьків та дітей на важливості співпраці. Розвивати вміння мислити та аналізувати. Виховувати любов та повагу один до одного, пошану до членів сім'ї та родини.

Етапи реалізації:

- підготовчий (анкетування батьків, опитування дітей, визначення цілей та завдань);
- основний (практичний) (впровадження методів, прийомів по поглибленні та розширенні знань дошкільнят про свою сім'ю);

- заключний (аналіз результатів реалізації задуму проекту, формувати здатність діяти, відповідно до власних цінностей).

Форми роботи з батьками:

- опитування;
- анкетування;
- бесіди;
- консультації;
- практикуми;
- спільні святкування батьків та дітей;
- фотовиставки.

Форми роботи з дітьми:

- заняття;
- бесіди;
- пояснення;
- ігри;
- свята та розваги.

Очікувані результати:

- Знати традиції та історію своєї родини, сім'ї.
- Виховувати повагу та любов до членів сім'ї.
- Виховувати почуття гордості за них.
- Встановити довірчі та теплі стосунки між членами сім'ї та родини.

ПЛАН РОБОТИ З БАТЬКАМИ «ЩАСЛИВА РОДИНА – ЩАСЛИВА КРАЇНА»

Вересень «Дерево нашого роду» (заняття з участю батьків та дітей)

Мета: Ознайомити дітей з генеалогічним деревом роду. Поглиблювати та розширювати знання дітей про характерні особливості сім'ї, родини, про попередні покоління; навчати вмінню об'єднуватися навколо родини. Розвивати почуття гордості за свою родину, вміння розповідати про взаємозв'язок поколінь. Виховувати повагу до старших та вміння знаходити взаєморозуміння, виражати свою вдячність за передані родинні зв'язки.

Жовтень «Свято врожаю» (з участю батьків)

Мета: Навчати дітей цінувати вирощений спільними зусиллями дітей та батьків врожай. Закріпити вміння складати невеличкі розповіді з власного досвіду про спільну працю та взаємодопомогу. Залучати батьків до співпраці у підготовці до свята та до участі в проведенні конкурсів та змагань. Розвивати вміння працювати разом, акцентувати увагу на врожаї, який збирають на Україні. Виховувати вдячність та гордість за нашу врожайну країну.

Листопад «Цікаві факти» (пошукова – дослідна діяльність)

Мета: Розширювати та поглиблювати знання дітей про цікаві факти пов'язані з родиною. Організувати фотовиставку «Моя сім'я – моя цінність». Розвивати вміння розповідати про історію сім'ї, аналізувати історії з минулого сім'ї та оцінювати їх. Виховувати бажання цікавитися історією родини.

Грудень «Виготовляємо вироби з покидькового матеріалу» (клуб сім'ї)

Мета: Навчати малят разом з батьками виготовляти вироби з покидькового природного матеріалу. Закріпити вміння доводити задуману справу до завершення та об'єднати сім'ю у спільній праці. Розвивати старанність у роботі, дружелюбність. Виховувати любов та повагу до членів сім'ї, об'єднаних однією справою.

Січень «Різдвяні колядки» (родинне свято)

Мета: Закріпити знання про традиції святкування Різдва в Україні та кожній родині. Вивчити колядки «Нині радість стала», «Ой радуйся, земле!».

Розвивати вміння вивчати та разом з батьками співати українські народні колядки. Виховувати любов до народних традицій.

Лютий «Як впливає оточуюче на виховання любові до України» (практикум для батьків)

Мета: Навчати помічати красу рідного краю незалежно від пори року. Акцентувати увагу на важливості залучення дітей та батьків до спостереження за оточуючою природою навколишнього. Розвивати вміння бачити красу навколо себе. Виховувати любов до України.

Березень «Батько і мати – два серця крилаті» (свято з участю батьків)

Мета: Розширювати знання дітей про свою родину, взаємовідносини між її членами. Навчати виражати словами та діями любов до батьків. Розвивати вміння виявляти повагу до своїх рідних. Виховувати щирість, розуміння, любов до своєї сім'ї.

Квітень «Святкуємо Великдень» (заняття за участю родини)

Мета: Продовжувати знайомити дітей з народними традиціями та звичаями. Навчати батьків передавати дітям досвід святкування в сім'ї. Розвивати вміння разом з родиною святкувати, виявляти любов до членів родини. Виховувати повагу до народної культури, вміння святкувати разом за дружніми бесідами.

Травень «На рушнику хай доля квітне» (консультація – практикум)

Мета: Продовжувати знайомити батьків та дітей з національною символікою України, з українською національною вишивкою – зокрема рушником. Ознайомити з видами рушників: грай лик, росяничка, святковий. Навчати батьків передавати досвід у вишиванні. Розвивати вміння красу національної вишивки. Виховувати любов до нашого, українського.

Червень «Колискова пісня»

Мета: Прививати любов до колискової материнської пісні, яка, як оберіг звучить з самого народження дитини. Навчати співати колискових пісень, залучати мам до навчання колискової пісні та спільного виконання з дитиною. Розвивати вміння дітей виконувати колискову, яка передається з покоління в покоління, насолоджуючись її красою. Виховувати любов до матусі.

*Луценко Лариса Олексіївна,
вихователь Кліщинського навчально-
виховного комплексу «Дошкільний
навчальний заклад – загальноосвітня
школа І-ІІІ ступенів» імені М.П. Старицького
Чорнобаївської районної ради
Черкаської області*

КОЛИСКОВА ПІСНЯ ЯК ДЖЕРЕЛО МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНЯТ

Анотація. Час від часу, перебираючи в пам'яті роки свого дитинства, ми згадуємо близький серцю мамин голос, який ніжно наспівував колискову. Вона несе в собі народну мудрість, красу, елементи моралі, які вчать добру. Тож давайте допоможемо нашим малюкам, коли вони перебувають у такому ніжному віці, стати урівноваженими, спокійними, доброзичливими людьми в майбутньому, звертаючись до широкого мотиваційного спектру колискових пісень.

*«Коли ваша дитина стане дорослою,
що вона згадає із свого дитинства?
Повірте: вона забуде і солодоці, і обновки,*

*але не забуде, як батьки грали з нею
і читали їй казки. І ця згадка зігріє їй душу»*

В. Сухомлинський

Безсмертя народу – в дітях. Три нещастя є в людини: старість, смерть і погані діти. Старість неминуха, смерть невблаганна, а від поганих дітей, як і від пожежі в будинку, можна уберегтися, не допустивши помилок у вихованні.

Народна педагогіка передбачає всі види гуманістичного виховання, в тому числі і моральне. У народному досвіді, в традиціях і звичаях, що шліфувалися протягом віків, у яскравих образах, життєстверджуючих дотепях, афоризмах, приказках, прислів'ях закладена мудра народна філософія, своєрідний моральний кодекс, визначені поведінкові норми – бути чесним, правдивим, скромним, працьовитим, допомагати слабшому й немічному, поважати старих, турбуватися про батьків, не нищити природу і таке інше.

Народна творчість містить у собі не поле моралізування, а переконливі аргументи, що глибоко впливають на всю емоційну сферу, а тому запам'ятовуються на все життя і стають керівництвом до практичної дії в різноманітних обставинах.

Моральну Школу народної науки дитина дошкільного віку здобуває спочатку вдома – на руках матері, батька, бабусі, наслідуючи старших братиків чи сестричок, а потім в дошкільному закладі.

Дошкільний вік – фундамент загального розвитку дитини, стартовий період високих людських починань. Закласти моральні основи, які зроблять її більш стійкою до небажаного впливу, навчити її правилам спілкування, умінню жити серед людей – головні ідеї виховання духовно – моральних якостей особистості.

Одним із засобів морального виховання є усна народна творчість.

Український фольклор – яскравий, живий, образний, він легко запам'ятовується малюкам і залишає радісне враження, впливає на виховання характеру, розвиває розум та моральні почуття. Адже в усній народній творчості як ніде збереглися особливі риси українського характеру, притаманні йому моральні цінності, уява про доброту, красу, правду, хоробрість, працелюбність, вірність. Через усну народну творчість дитина засвоює рідну мову, її красу, лаконічність, долучається до культури свого народу, отримує перші враження про неї.

Український фольклор має чітко виражені дві великі групи творів. Першу групу творів становить календарний фольклор, який пов'язується з датами, віхами народного календаря, його обрядами, традиціями. До цієї групи фольклорних творів дослідники відносять колядки і щедрівки, веснянки, русальні, купальські і петрівочні пісні, обжинкові і зажинкові пісні, пастуші ладанки та інші.

Другу групу фольклорних творів становить позакалендарна творчість народу. Сюди відноситься родинно-обрядова і необрядова поезія. Перша з них пов'язана з колом людського життя від народження до смерті. До необрядової народної творчості належать казки, легенди, перекази, думи, історичні та ліричні пісні, балади, анекдоти тощо. До другої групи також входять малі фольклорні жанри: колискові, прислів'я, приказки, замовляння, небилиці, ситуативні пісні та вірші, прозивалки, скоромовки, різні звуконаслідування.

Ціленаправлене і систематичне використання творів фольклору в дитячому садку дозволяє закласти фундамент психофізіологічного благополуччя дитини, що є саме визначальним фактором у загальному її розвитку в дошкільний період. Роботу по ознайомленню з усною народною творчістю проводимо через інтеграцію освітніх галузей, а також під час організації режимних моментів і самостійної діяльності. Фольклорний матеріал повинен бути: доступний, зрозумілий, відповідати рівневі розвитку дітей. Для дітей

молодшого дошкільного віку доступними є малі фольклорні форми – потішки, загадки, забавлянки, заклички, скоромовки, лічилки, колисанки.

Колискова упродовж багатьох століть була одним з розділів неписаного підручника з педагогіки. Адже зміст простенької пісеньки несе в собі глибокий моральний зміст. Колискова – це потяг до батьківського порогу, глечика молока та духмяного бабусиноного хліба. Це збереження роду людського, його тісних, нерозривних зв'язків, дружніх родинних стосунків. Через почуття дитина згодом усвідомлює, що батько, мати – це неповторне, це рідне до болю, не заміниме, це те, чого ніхто не обирає, чого завжди не вистачає.

Для позитивних результатів в роботі за даною темою, нами були внесені зміни і доповнення в освітнє середовище, а саме: у дошкільному закладі освітня діяльність з народознавства проводиться у Українській світлиці (мінімузей), яка оснащена предметами українського побуту: піч, глиняний посуд, прядка, люлька, одяг, скриня, вишиті рушники, ляльки-мотанки, ілюстрації. Завдяки створенню особливого сприятливого середовища і настроїв у світлиці особливий. Тут по іншому сприймається матеріал, що вивчається, звучать по особливому народні пісні і казки.

Ритмічно погойдується колисочка. Тихо, спокійно, монотонно ллється над нею колискова. Маля заспокоюється, заплющує очі на міцний і здоровий сон. Виховне значення колискової в житті дитини надзвичайно велике. Пестливі, лагідні слова, зрозумілі і доступні для дитячої уяви, фантастичні образи Сонка, Дрімоти, Кота-воркота та ін., заспокоюють дитину. Через колискові дитина починає вслухатися і пізнавати звуки рідної мови. А соціологи стверджують, що діти, котрі, засинали під спів колискових, не можуть бути жорстокими.

Ознайомлюючи з колисковими і навчання дітей цих пісень може проводитися на музичних заняттях, під час навчання ігрових дій з лялькою та в інші режимні моменти, у різноманітних ігрових ситуаціях.

Лялька як образ людини входить в дитяче життя з її народження. Діти рано беруть на себе роль мами, виконують прості ігрові дії з лялькою, співають їй колискових пісень. У групах раннього віку, проводячи дидактичну гру «Вкладемо ляльку спати», співаю колискову для ляльки. На ніжність, турботу мами про малюка наголошую в таких ігрових ситуаціях, вчу співати колисаночки.

Вкладаючи дітей спати, співаю ту саму колискову. Після кількох повторень діти зможуть уже самі відтворити слова пісеньки та використати її під керівництвом вихователя у своїй ігровій діяльності.

Відсутність музичних здібностей у вихователя – не привід відмовляти дітям у колискових піснях. Дитині не важливо чи є у вас слух, чи красивий у вас голос. Йому важливо бачити добре обличчя, чути плавну, розмірену мову, відчувати любов, ласку, ніжність від вас. Саме ця пісня несе дитині здоров'я і спокій. Тримайте тексти колисанок під рукою, звертаючись до них під час співу. Після декількох повторів ви запам'ятаєте ці нехитрі рядки. Можливо ви скоро будете самі складати колискові для своєї групи. У цьому немає нічого складного, слова прийдуть самі.

У старших дошкільних групах відбувається подальше ознайомлення з колисковими. Дітям цього віку можна поставити запитання: чому такі пісні називаються колисковими? Які ніжні і пестливі слова використані? Малювання ілюстрацій до колисанок, створення власних пісень. Знання колискових пісень малюки можуть використовувати у різних видах ігрової діяльності: під час дидактичних, сюжетно – рольових ігор, ігор – драматизацій.

До роботи по ознайомленню старших дошкільників з колисковою потрібно залучати і батьків. Колискова пісня – це насіння, посіяне матір'ю у почуттях і думках малюка. «Через

пісню, через мову мати проникає глибоко в його дух і тіло» – так говорить багатовікова мудрість народу.

У народі про нікчемну людину говорять: «мабуть мати не співала над його колискою», а про злу людину, що лежала в колиці – «він слухав не пісні, а лайку». Сучасні психологи беззаперечно вважають існування пам'яті дитинства. Тому необхідно, щоб з першого свого дня дитина слухала наспівані звуки мови.

Не маючи абсолютно ніяких уявлень ні про існування пам'яті дитинства, ні про дослідження вчених – психологів, вже сотні тисяч років матері віддають своїм дітям кращі пориви народної душі у колискових піснях.

Колисаночки передавалися із покоління в покоління, були надзвичайно різноманітні й співалися в певній послідовності. Не всі молоді батьки обізнані з ними. Саме тут допоможе педагог. Можна запропонувати, щоб батьки навчили дитину співати хоча б одну колискову пісню. Як підсумок роботи, провели, свято в «Українській світлиці» на тему: «Заспіваю колискову» і влаштували конкурс для батьків, бабусь на краще виконання колискової пісні.

Перша колисаночка зверталася до сонця і вітру. Сонячні промені й повітря дуже впливають на перші відчуття немовляти.

Баю, баю, баю.

Сонечко, гойдай

Ти мою кровинку

Малесеньку дитинку

Колисанки були ранкові й денні, вечірні, для дівчаток і хлопчиків. За віком колискові поділяються на досвітні (для місячних немовлят); веселики-говоринки (шестимісячних); замовні (з шести місяців до року); сонні (від року до трьох). Ці пісні передавалися у спадок – від бабусі до мами, від мами до доні. А ще були дарчі колисанки – від бабусь-повитух, знахарок, сусідів, родичів. І що мелодія – то символ. Наспівани а-а-а,о-о-о,у-у-у за давніми повір'ями вважались сонячними ключами, ними зачиняли слова від дитяти, а в колисочку сон кликали. Вірили, що ці звуки – діти сонця: а – червоний, у – жовтогарячий, о – жовтий.

Колискова пісня являє собою деяку голограму життя людини, яка реалізується згодом.

У збірниках фольклору можна знайти різноманітні колискові пісні. Я підбрала, на мій погляд, самі симпатичні. Слова цих колискових звучать під будь – яку мелодію.

Молодший дошкільний вік.

Ой у лісі на горішку

Люлю, люлю, спи синулю

Ой у лісі на горішку

Люлю, люлю, спи синулю

Там хатинка новенькая,

Спи, маленький, міцно,

Там хатинка новенькая,

Лягай спати вчасно,

Там дитинка маленькая.

Будеш жити щасно.

Ми дитинку будем колисати

І самі будемо спати.

Ой коте, коточку

Ой коте, коточку, посидь у садочку,

Не займай лозину, не буди дитину.

Середній дошкільний вік

Ой люлі, дитя спать

Ой ходила журавочка

Ой люлі, дитя спать!

Ой ходила журавочка

Ой хоч хоче, та не спить,

Та й по комишу,

Треба його дубцем бить.

А я свою дитиночку

Як не дубцем, то різкою,

Та й заколишу.

*Зеленою берізкою,
Як не різкою, то дубиною,
Щоб була дитина людиною.*

*Ой ходила журавочка
Та на той пожар.
Та попекла босі ніжки,
Стало мені жаль*

Старший дошкільний вік

Люлі, ой люлята

Люлі, ой люлята

Поженем телята

На поля широкії,

Нехай напасуться

Та в хлівець вернуться,

Спати полягають,

Пастушка згадають.

А пастушок, пастушок

Сховав дудочку в мішок,

А з мішка в торбинку,

Приспав нам дитинку.

Спи, дитинко, засинай

І нічого не думай.

ПРОЕКТ «КОЛИСКОВА ПІСНЯ В ЖИТТІ ДИТИНИ»

Актуальність: Скільки новонароджених засинало під слова на перший погляд такої простої пісеньки. Її співали наші бабусі, прабабусі, наші мами. А що ж зараз? Наскільки виконання колискових пісень актуально і необхідно сьогодні? У сучасних мам все розписано по годинах і дитина живе чітко за розкладом. Мама, котрі і співають сьогодні своєму малюку колісанку, то тільки для того, щоб його приспати. А буває й таке, що замість колискової просто вмикають тиху музику чи засинає дитина просто під звук телевізора. У сучасному світі, де магазини просто завалені розвиваючими іграшками, мало хто із матерів розуміє важливість колісанки, як засобу розвитку дитини і спілкування з нею.

Що ж за магія криється в колискових піснях? Хто і для чого їх вигадав? Я вважаю, що дана проблема актуальна і в наш час. І хочу довести, що не дивлячись на те, що в сучасному світі де кожен день створюються нові іграшки і комп'ютерні програми для дітей, значення колискових пісень дуже велике, адже скільки існує світ, скільки існують мами стільки і існують і колискові пісні.

Таким чином метою даного проекту є:

- Вивчення ролі колискової пісні в житті дитини;
- Визначення її позитивного впливу на дошкільнят

Завдання проекту:

- Визначити витоки колискових пісень
- Зібрати картотеку колискових пісень
- Провести порівняльну характеристику сюжетів прадавніх і сучасних колісанок.
- Виявити особливості змісту колискових, які впливають на сон малюка
- З'ясувати думку дітей і дорослих про значення колискової пісні в житті дитини.

Гіпотеза: якщо співати дитині колискові пісні, то це буде позитивно впливати на процес засинання і подальший розвиток малюка в цілому.

Етапи роботи над проектом.

- **Підготовчий етап** (вивчити і створити інформаційну базу за темою проекту, облаштувати виставку з книжками колискових пісень, створити картотеку авторських колісанок і українських народних колискових пісень, підготувати аудіо записи, мультфільми і відеоролики з колисковими піснями, підібрати сюжетні картинки за даною темою, організувати батьків для допомоги в проведенні даного проекту, провести анкетування батьків «Присутність колискових пісень у житті вашої дитини»).
- **Основний етап:**

- *робота з дітьми* (бесіди, читання художньої літератури, розгляд ілюстрацій, слухання колискових пісень, заучування колискових, виконання колісанок, перегляд мультфільмів і відеороликів, розгляд сюжетних картинок, гра «Вкладаємо доню спати», драматизація «Казка про дурне мишеня»);
 - *робота з батьками* (анкетування (на запропоновані питання відповідали і тата і мами. Судячи з результатів можна сказати, що батькам співали в дитинстві колискові, а самі вони своїм дітям співають не завжди.), консультації («Роль колискових пісень в житті і моральному розвитку дитини»; «Чи допомагають колискові пісні заснути дитині?»), спільна діяльність батьків і дітей у створенні ілюстрацій до улюблених колискових пісень.
- *Заключний етап* підсумком нашої роботи стало: створення книжок з улюбленими колисковими піснями, створення словника з картинками незрозумілих дітям слів, склали колискову пісню для дітей, яку можна було б використовувати під час укладання дітей на тихій годині в дитячому садку. Текст колискової:

*Ми гуляли, дружно грались
І всі разом потомились.
Щоб ще сили нам набрати
Треба трішечки поспати.
Всі малята дружно в ряд
На теплих ліжечках лежать
Всі хутчіш заснути хочуть
Щоб у казку зазирнуть
Сонця промінець ясний
Жваво скочив по стіні
Примостився на подушку
Й заспівав мені на вушко:
Люлі –люлі , спи малюк
Повернись на правий бік
Хай присняться тобі сни
Небувалої краси
Очки сплять і щічки сплять
У утомлених малят
Сплять і ніжки і долоньки
Сплять животики і кіски
І малесенькії вушка
вже дрімають на подушці
сплять головки, ручки сплять
тільки носики сопуть*

З давніх-давен говорили, що виховання людини починається з колискових пісень. Колісанки – одні із самих давніх пісень людства, які наділені великою силою. У сучасному світі колискова пісня має величезне значення в житті малюка. Цим проектом ми відповіли на поставлені запитання і зробили висновки:

- Колискові пісні впливають на емоційний стан дитини і дозволяють встановити тісний взаємозв'язок між мамою і дитиною.
- Зразки персонажів колісанок зв'язані з навколишнім світом і побутом людей, тому малюк у доступній йому формі знайомиться з деякими особливостями світу, моральними основами.

- Колискові – це перші уроки української мови. Вони розвивають пам'ять, слух, допомагають краще засвоїти рідну мову, розуміти її зміст.
- У результаті проекту гіпотеза, яка припускалася на початку роботи, підтвердилась.

Конкурс колискової пісні

Для конкурсу доцільно вибрати 2-3 колискові пісні для кожних з вікових груп дітей учасників та обіграти їх. Крім того, можна запропонувати вікторину, поставивши їм такі запитання:

- Які дарунки несли до новонародженої дитини?
- У чому дитина спала?
- Які були колись колиски?
- З чого виготовляли колиски?
- Чому пісня називається колисковою?
- Як примовляти, коли виймати дитину з купелі?

Потім учасники конкурсу змагаються, виконуючи такі завдання (вихователі можуть на власний розсуд змінити і доповнити перелік запитань вікторини та конкурсу):

- Розповісти найбільше забавлянок, потішок, щоб забавити дитину.
- Підготувати ліжечко для дитини.
- Заспівати колискову пісеньку.

Висновок: У колискових піснях втілилися вся материнська любов, добро, краса, справедливість, що їх кожна мати кожен народ прагне виплекати в юних душах.

Додаток 1

Анкета №1

1. Чи співали вам колискові пісні в дитинстві?
2. Ці пісні були новими чи складені раніше?
3. Які колискові ви знаєте?
4. Чи співаєте ви колискові пісні своїй дитині?
5. Як ви вважаєте, чи впливає колискова на сон дитини?

Додаток 2

Анкета №2 (проводиться за результатами проведеної роботи).

1. Чи впливає колискова пісня на сон дитини?
2. Чи впливають колискові на розвиток малюка?

Результати анкетування показали, що більшість батьків згодні з тим, що колискові пісні впливають на сон і на розвиток дитини.

*Хрипун Ганна Миколаївна,
вихователь-методист Родниківського
дошкільного навчального закладу «Роднічок»
ясла-садка комбінованого типу
Родниківської сільської ради
Уманського району Черкаської області*

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ГАЛУЗЬ ДІЯЛЬНОСТІ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЄ ПЕРЕДАЧУ КУЛЬТУРНОГО, ІСТОРИЧНОГО, НАЦІОНАЛЬНОГО ДОСВІДУ

Анотація. В даній статті висвітлено досвід роботи щодо ознайомлення дітей дошкільного віку з традиціями, звичаями, обрядами, старовинним побутом, цікавими фактами рідного краю, з національними символами й оберегами через створення міні-музею «Українська світлиця». Створення такого середовища дає можливість дітям не лише

розглянути та ознайомитись із стародавніми предметами вжитку, а й поринути в минулі часи.

Якщо добрі почуття в дитині не виховані в дитинстві, їх ніколи не виховаєш, тому що це по-справжньому людське, формується в душі одночасно з пізнанням перших і найважливіших істин...

Василь Сухомлинський

Знання свого родоводу, історичних та культурних надбань предків необхідні не лише для піднесення національної гідності, а й для використання кращих традицій у практиці виховання підростаючого покоління. Народ із покоління в покоління передає свій соціальний досвід, своє духовне багатство, свої історичні надбання, створюючи тим самим свою, тільки йому притаманну, культуру. Любов, повагу, гордість, відчуття патріотизму до рідної землі – саме ці почуття треба починати виховувати ще з раннього дитинства. Одним із ефективних сучасних засобів формування соціально активної особистості, стимулювання її творчої активності та інтелектуального розвитку є музейна педагогіка.

Саме тому в нашому дошкільному закладі освіти створений міні-мізей «Українська світлиця», де зібрано багато цінних та старовинних речей. Оформлений куточок, це – таємничий світ минулого до якого мають змогу доторкнутися дошкільнята. Через історичний матеріал, який зібраний у світлиці, діти знайомляться з історією свого народу, його історичними шляхами, життям та діяльністю людей, звичаями, традиціями.

Музейна педагогіка допомагає дітям «проживати різноманітні ролі»: екскурсовода, художника, майстра, осягати систему людських цінностей, устрій світу і одночасно розширювати свої знання.

Музей займає окрему частину кімнати і відкритий постійно. У музеї відтворений затишок української хати. Пізнання здійснюється шляхом накопичення чуттєвих вражень від оточуючих дитини речей.

Центральним експонатом є українська піч, яка розмальована петриківським розписом, біля печі стоїть хатне начиння, а у миснику – горнятка, глечики, горщики, миски, полумиски, гладушки, тикви, барильця, куманці та інший декоративний посуд а священним місцем у хаті є покуть з образами, божником (рушником) та різними предметами святості.

В хаті український віночок із стрічками, виставка вишитих рушників, картини, прялки, великі і малі гребні, мичка; веретено, терниця, скриня.

Міні-музей «Українська світлиця» являє собою тематичну виставку предметів побуту, посуду, одягу, дитячих забавок, малих скульптурних форм, елементів розпису народних іграшок, які можуть використовуватись в навчальному процесі (на заняттях з народознавства, образотворчого мистецтва). На полицях зберігаються експонати, які належали нашим прадідам і дідам.

Дошкільнята знову і знову поринають у світ мистецтва, переглядаючи музейні експонати, повторно отримують позитивні враження.

Вихованці старших груп проводять екскурсії для молодших.

У класичних музеях не можна торкатися експонатів руками, а в міні-музеях не просто можна, а навіть потрібно!

Дитина має можливість брати вироби у руки, розглядати їх, обстежувати тактильно, а також переставляти на інше місце, створювати власну експозицію. У звичайному музеї дитина – лише пасивний спостерігач, а тут вона – співавтор.

З рідної хати – з цієї Березині одвічної – починається Батьківщина, Україна. Погодимось, що наші предки були мудрими, влаштовуючи й обладнуючи своє житло так, щоб кожна річ у ньому була придатною для вжитку й милувала око своєю красою.

І коли ми нині взялися жити по-новому – живімо, але ні в якому разі не відкидаймо унікального в народній традиції.

Українська світлиця – стала центром ведення дитини у чарівний світ культурно – історичних надбань українського народу і на цій основі – виховання високо – морального, національно – свідомого підростаючого покоління – патріотів, спадкоємців, продовжувачів прогресивних національних традицій.

Мета створення музею:

- дати дітям уявлення про українське житло, про складові українського інтер'єру;
- ознайомити дітей з історією, культурою українського народу, з народними промислами, з побутом українців в різний час;
- виховувати патріотизм;
- вчити шанувати народні традиції, дотримуватися високо-моральних якостей, закладених предками;
- розвивати інтерес до експонатів музею;
- формувати образ музею як зберігача предметів культурно-історичного значення.

Завдання:

- розширення і поглиблення знань дітей і дорослих про культуру, побут, ремесла та життя наших предків;
- формування у дітей розуміння нерозривності зв'язку між минулим, сучасним і майбутнім;
- удосконалення освітнього процесу навчального закладу;
- надання допомоги педагогічному колективу у впровадженні нових нетрадиційних форм у роботі з дітьми.

Можливості музейної педагогіки забезпечує:

- дослідницьку діяльність;
- самореалізацію дитини;
- цікавість на заняттях та в інших видах діяльності;
- емоційну і інтелектуальну взаємодію;
- знання і практичний сенс;
- нетрадиційний підхід;
- пояснення складного на простих прикладах.

Розвивально-виховні завдання музейної педагогіки:

- створення в дитячому колективі творчої атмосфери;
- обмін думками;
- підвищення інтересу вихованців до побаченого та почутого;
- урізноманітнення форм і методів навчально-виховної роботи;
- підвищення загального рівня культури вихованців;
- формування свідомого ставлення до культурної спадщини людства;
- використання нестандартних видів занять.

Використання елементів музейної педагогіки у навчально-виховному процесі посилення міжпредметних зв'язків.

На відміну від звичайних занять, музей пропонує інші умови, які йому притаманні, зокрема необхідність дотримання музейного етикету, можливість переміщення в часі й просторі. Використання елементів музейної педагогіки сприяє ефективності навчально-

виховного процесу, постаючи як джерело інформації про людей і про події. Музей здатний впливати емоційно, викликати почуття причетності, бо роль дослідників історії виконують не тільки дорослі, а й діти під керівництвом дорослих. Сьогодні музей стає засобом адаптації людини до культурного середовища, залишаючись місцем зберігання реліквій, раритетів, більш ефективною базою для спілкування, культурно-освітнім середовищем, місцем підвищення культурно-освітнього рівня. Він є скарбницею моральних і духовних здобутків народу, невмирущих традицій предків, має унікальні можливості впливу на особистість та формування її національного світогляду, духовності. Музейна педагогіка не має предметних обмежень.

Використання на заняттях експонатів, або безпосереднє проведення занять з дошкільниками у міні-музеї «Українська світлиця» дитячого садка передбачає наступні форми та методи роботи.

Форми роботи з дітьми:

- проведення не традиційних свят;
- заняття;
- екскурсії;
- театралізована діяльність;
- дитячі проекти;
- участь у конкурсах;
- спортивні та музичні свята, розваги;
- виставки дитячих робіт.

Методи роботи:

- ***словесні методи***, які спрямовані на отримання основної інформації.
- ***наочний показ***, який пов'язаний з використанням наочного приладдя та експонатів музею.
- ***метод мандрівки в минуле***, за допомогою цього методу діти за допомогою музейних предметів уявляють світ очима людини іншого часу. Такі заняття в музеї можна вести від імені героя події.
- ***метод проектів***, він являє собою педагогічну систему, яка має певну сукупність взаємопов'язаних засобів і процесів, необхідних для створення організованого й цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості дошкільника.
- ***метод моделювання*** який дозволяє вихователю провести разом з дітьми музейне дослідження за допомогою побудови ситуацій, подій, явищ, «залучити до роботи» свою пам'ять та уяву.

Залучення засобів музейної педагогіки у вихованні дошкільнят дає можливість використовувати нетрадиційні форми занять з дітьми. Інтегровані заняття, засновані на міжпредметних зв'язках, дозволяють економити час, розвивають творчу фантазію дітей, підвищують ерудицію і пізнання, виховують музейну культуру і естетичний смак, заняття у формі конкурсів, турнірів, вікторин, заняття з використанням фантазії, заняття-казка, заняття-сюрприз, заняття-подорож сприяють розвитку естетичних, комунікативних, творчих навичок малят. Проаналізувавши чималий внесок музейної педагогіки у формуванні національної свідомості дитини ми зробили висновок, що музейна педагогіка – це галузь діяльності, що забезпечує передавання культурного досвіду на основі міждисциплінарного й поліхудожнього підходу через педагогічний процес в умовах музейного середовища. Музейна педагогіка розглядає музей, де виховуються почуття. Музей не «ілюструє» історію, не навчає історії! Він формує в дитини особистісне емоційне ставлення до тих чи інших історичних фактів.

Етапи впровадження Музейної педагогіки в закладі дошкільної освіти

I етап – підготовчий. На даному етапі проводилося:

- анкетування батьків;
- консультація для батьків «Музей в дитячому садку»;
- визначення рівня знань дітей;
- вивчення методичної літератури;
- підготовка консультацій: «Роль музейної педагогіки в формуванні звукової культури мовлення дітей»; «Ефективність педагогічної діяльності по реалізації музейної педагогіки» та інш.;
- відбір та систематизація матеріалу для проведення музейної педагогіки;
- розробка плану реалізації проекту;
- підготовка куточка для створення міні-музею;
- виготовлення та підготовка експонатів (піч, скриня, мисник);
- наповнення експонатами міні-музею «Українська світлиця».

II етап – практично-діяльнісний. На даному етапі проводилося:

Робота з педагогічними кадрами:

- консультації «Організація роботи з дітьми в музеї народного побуту», «Розвиток мовлення старших дошкільників на основі фольклорного жанру», «Фольклор та звукова культура мовлення дітей дошкільного віку», «Інтер'єр української хати» та інш.;
- аналіз проблемної ситуації – залучення батьків до спільної творчості з дітьми;
- вирішення виховних і освітніх завдань засобами музейної педагогіки у різних освітніх галузях;
- інтелектуальний бліц-турнір для вихователів «Подорож по українських звичаях, традиціях та народній творчості»;
- проблемна лекція – Нові підходи до розвитку дітей засобами музейної педагогіки у відповідності з вимогами чинних освітніх програм;
- самостійне проектування – Робота із самоосвіти педагогів;
- планування освітньо-виховної роботи з дітьми;
- реалізація плану роботи з дітьми педагогами та батьками.

Робота з батьками:

- виставка «Декоративне диво», «Сімейна реліквія»;
- інсценування українських народних казок;
- свята та розваги «Андріївські вечорниці», «Різдвяні Вертепи», «Масляна»;
- виставка сімейних реліквій «Подаруй експонат музею!»;
- фотовиставка «Мое село – його традиції»;
- вечір народних ігор та забав «Як грали наші дідусі та бабусі», «День козацтва», «Ми маленькі Українці»;
- конкурс спільних творчих робіт з дітьми «З чого починається Батьківщина?», оформлення виставки.
- майстер-клас «Розмалюю писанку, розмалюю».

Всі експонати міні-музею «Українська світлиця»:

- є частиною освітньої діяльності;
- є результатом співпраці дорослих і дітей;
- різноманітні за формою та змістом;
- доступні дітям для взаємодії з ними;
- несуть інтегровані функції, використовуються в різних видах діяльності;

- забезпечують гендерні інтереси дітей;
- динамічно наповнюються та змінюються.

Робота з дітьми 3-4го року життя щодо реалізації теми музейна педагогіка

Тема	Термін
Заняття: «Найдорожча в світі Україна»	Вересень
Заняття: «Сімя. Члени родини» Виставка малюнків «Моя країна Україна»	Жовтень
Заняття: «Віночок – оберіг дівочий», «Народна іграшка»	Листопад
Заняття: «На моєму рушничку» Екскурсія в міні-музей «Українська світлиця» Розвага «Традиції моєї родини»	Грудень
Заняття: «Подвір'я бабусі Одарки» Театралізована вистава «Різдвяні вертепи»	Січень
Заняття: «Село моє – для мене ти єдине!»	Лютий
Заняття: «Т.Г. Шевченко – український поет», «Подвір'я бабусі Одарки»	Березень
Заняття: «Хустка-хустинонька»	Квітень
Заняття: «В гості до дідуся Панаса»	Травень

Робота з дітьми 5-6го року життя щодо реалізації теми музейна педагогіка

Тема	Термін
Заняття: «Мій рідний край що зветься Україна», «Хліб усьому голова»	Вересень
Заняття: «Давні ремесла Українського роду», «Ознайомлення з керамікою» Екскурсія-подорож «До бабусі на гостини» Виставка малюнків «Моя країна Україна»	Жовтень
Заняття: «Віночок – оберіг дівочий», «Народна іграшка»	Листопад
Заняття: «З бабусиної скрині» Міні-музей «Українська світлиця» Розвага «Традиції моєї родини»	Грудень
Заняття: «Українці ми маленькі...» Екскурсія-подорож «Міні-музей вишивки» (до народної майстрині Таранюк Т.Г.) Театралізована вистава «Різдвяні вертепи»	Січень
Заняття: «Подорож у світ старовинних речей», «Село моє – для мене ти єдине!»	Лютий
Заняття: «Прилітайте, лелеченьки», «Подвір'я бабусі Одарки»	Березень
Заняття: «Без верби і калини – нема України», «Хустка-хустинонька» Конкурс «Найкращий глиняний майстер»	Квітень
Заняття: «Вулиці села» Екскурсія-подорож «Видатні місця нашого села»	Травень

Реалізацією музейної педагогіки є:

- наявність освітнього простору закладу дошкільної освіти (предметно-розвивальне середовище: музейні предмети, предмети побуту, аудіовізуальні засоби у вигляді презентацій; освоєння змісту дошкільної освіти через спеціально організовані заняття);
- відповідний рівень професійної компетентності педагогів щодо організації й проведення історико-географічної діяльності;
- культурно-просвітницька робота серед батьків.

Робота зі створення міні-музеїв згуртовує колектив вихователів, батьків, дітей. Батьки починають цікавитися педагогічним процесом, задають питання, пропонують допомогу. Зіставивши педагогічні спостереження від спілкування з дітьми, батьками, ми переконалися в тому, що внаслідок поліпшення партнерських відносин з батьками спостерігається зростання духовно-морального виховання дітей, що підтверджує проведений нами контрольнo-діагностичний зріз. Як показав моніторинг, ми досягли певних позитивних змін: дошкільники краще розуміються в основних пам'ятниках історії та природи рідного краю, знають про становлення державності, проголошення незалежності, називають видатних діячів рідного краю. Дошкільнята старшої групи мали змогу провести екскурсії для молодших дітей, намагалися в міру своїх можливостей звернути увагу відвідувачів на ті чи інші предмети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. 10 фактів про Черкаси, які вас здивують.– Режим доступу: <https://in.ck.ua/situacii/10-faktov-o-cherkassah-kotorye-vas-udivyat>
2. Актуальні проблеми дошкільної освіти: Збірка друкованих праць студентського наукового об'єднання, – випуск – 1. Херсон – 2015р.
3. Актуальні проблеми дошкільної освіти: Збірка друкованих праць студентського наукового об'єднання, – випуск – 2. Херсон – 2016р.
4. Алісійчук О. Морально-естетичне виховання молодших школярів / О. Алісійчук.– К.: Академія, 2001. – 160 с.
5. Амонашвили Ш.А. Школа життя / Ш.А. Амонашвили. – М.– 1998.
6. Антоненко Н.В. Олімпійська слава Черкащини / Н.В. Антоненко. – Черкаси, 2008, 110 с.
7. Богуш А. Українське народознавство в дошкільному закладі / А. Богуш. – К. : Вища школа. – 1994. – С. 336-356.
8. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А.М. Богуш. Авт. кол-в: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богінч О.Л. та ін. //Вихователь-методист дошкільного закладу (спецвипуск). – К. – 2012. – С. 3-30.
9. Барвисте життя: хрестоматія для читання дітям дошкільного віку / упоряд.: Л. Лохвицька, Т.К. Андрющенко. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 344 с.
10. Бас Віталій. Шевченків край: фотопутівник / В. Бас. – К.: Мистецтво, 1989. – 264 с. : іл. – Текст укр., англ
11. Безсонова О. Коректурні таблиці як стимул пізнавальної активності дошкільників / О. Безсонова.// Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2012. – №12. – С.60-68
12. Бех І. Вчинок у морально-духовному розвитку особистості / І. Бех // Початкова школа. – 2006. – № 5. – С. 1-5.
13. Бех І. Своєрідність громадянськості педагога за В.О. Сухомлинським /І. Бех // Педагогічна газета. – 2007. – №12. – С.4.

14. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності / І.Д. Бех. – К. : Либідь 2006.– 271 с.
15. Беленька Г.В., Богініч О.Л., Машовець М.А. Здоров'я дитини від родини./ Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, М.А. Машовець.– К.: СПД Богданова А.М., 2006. – 200 с.
16. Бібік Н. Система формування пізнавальних інтересів молодших школярів / Н.М. Бібік / Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні 1992 – 2002. (Академія педагогічної і психологічної наук України. Частина 1. – Харків: ОБС.– 2002 . – С. 410-423.
17. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку. Українське дошкільня. Тернопіль, 2012.– 264 с.
18. Богинич О. Народна скарбниця./ О. Богинич // Дошкільне виховання. – 2002. – №8. – С.16-17.
19. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. / Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах/. Київ. Видавничий дім Слово.– 2006.
20. Богуш А.М. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посіб / А.М. Богуш, Н.В. Лисенко. – 2-е вид., переробл. і доповн. – Київ : Вища школа.– 2002.– 407 с.
21. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку. Навчально-методичний комплект: посібник та предметні картинки./ А.М. Богуш, Н.В. Гавриш. – К.:Генеза, 2013. – 160с.
22. Бондар М.М. Минуле Канева та його околиць./ М.М. Бондар – Київ.– 1971.
23. Борисова З., Семерникова Р. Спадщину Марії Монтесорі – сучасним дошкільним закладам./ З. Борисова, Р. Семерникова//Дошкільне виховання – 1996.– № 5.
24. Боришевський М. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості./ М. Боришевський // Цінності освіти і виховання особистості: Наук.-метод. зб. – К.– 1997.– С. 21-25.
25. Боровик А.В. Монографія з історії с. Богодухівка / А.В Боровик.– С.18-19.
26. Бріцина О. Українська народна соціально-побутова казка: Специфіка та функціонування./ О. Бріцина – К., 1989.
27. Бурова А. Організація ігрової діяльності в дошкільному закладі./ А. Бурова // Дошкільне виховання – 2007. – №10.– С. 8-13.
28. Бушин І. Історія Шевченкового краю./ І. Бушин.– Черкаси: Ваш дім.– 2003 р.
29. Василь Олександрович Сухомлинський: до 100-річчя від дня народження: Довідкове видання.– Вінниця: Твори.– 2018. – 395 с.

30. Ващенко А. Експедиція до старого млина / А. Ващенко // Палітра педагога.– 2016. – №2 – 22 с.
31. Верменич Я.В., Бонь О.І. Канів // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. – К.: Наукова думка, 2007. – Т. 4 : Ка – Ком. – С. 80. – ISBN 978-966-00-0692-8.
32. Виховання патріотичних почуттів підростаючого покоління на краєзнавчому матеріалі «Наше місто». Матеріали творчої групи вчителів Чигиринської спеціалізованої школи №2 2005 р.
33. Вишневецький О.Українська виховна традиція. Традиція і виховання. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси./ О. Вишневецький.– Львів. – 1996. С. 72, С. 204, С. 207.
34. Ворожейкіна О.М. Народні звичаї та обряди./ О.М. Ворожейкіна.– Харків: Видавнича група Основа – 2010 р. – С.4, С. 11, С. 81
35. Вороніна Т. Фольклор для наймолодших / Т. Вороніна.– К.: Вид. дім Шкільний світ. 2005
36. Воропай Олекса Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис./ Олекса Воропай.– Українське видавництво.– Мюнхен.–1958.– @print 2010.
37. Воропай Олекса Звичаї нашого народу./ Олекса Воропай.– Київ.: Акціонерне видавничо-поліграфічне товариство Оберіг.– 1993р.
38. Воропай О. Звичаї нашого народу: В 2-х т./ О. Воропай.– К.:Оберіг.– 1991. – Т.1, 2 – С.5, 16-21, 45-60, 138-139.
39. Воропай О. Звичай нашого народу. Етнографічний нарис./ О. Воропай.– АВТП Оберіг. – К. – 1993 р. – С.5, С.165.
40. Гавриш Наталія. Виховання національної самосвідомості дошкільнят засобами українознавства./ Наталія Гавриш.– Київ. 2010.
41. Гавриш Н. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей: [методичні рекомендації]. /Н. Гавриш, О. Безсонова.– К.: Слово, 2012. – 256 с.
42. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення / Н. Гавриш.– К.: Вид. дім Шкільний світ.– 2005. – 128 с.
43. Газіна І.О. Формування в дошкільників першооснов національної самосвідомості (психологічно-педагогічні особливості)/ І.О. Газіна.– Педагогіка. Київ, 2005. №1. С.8-10.
44. Генеральний опис Лівобережної України 1765 – 1769 рр. – К.– 1997.– С.17-22
45. Гергель С.В. Компетентнісний підхід до морального виховання дошкільників // Психолого-педагогічні умови реалізації компетентнісно-орієнтованого підходу в системі підвищення кваліфікації вчителів початкових класів та педагогічних

- працівників дошкільних навчальних закладів: Матеріали обласної науково-методичної конференції, м. Херсон, 14 травня 2010 року / За заг. ред. І.В. Воронюк. – Херсон: РІПО, 2010. – С. 114-115.
46. Глухова Н. Перший крок до природи / Н. Глухова // Дошкільне виховання. – 2005. – №3 – 9 с.
47. Годуліна М. Походження назв вулиць міста Черкаси.– Режим доступу: <https://in.ck.ua/situacii/dekommunizaciya-po-cherkasski-istorii-novyh>
48. Годуліна М. Походження назви міста Черкаси.– Режим доступу: <https://in.ck.ua/situacii/kak-poyavilos-nazvanie-goroda-cherkassy-6-versiy>
49. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави: студія виховання./ В. Гонський // Рідна школа. – 2001. – №2. – С. 9-11
50. Горошко С.І. Жашківщина: минуле і сьогодення./ С.І. Горошко.– Київ: видавництво АртЕк.– 2001р., 134 с.
51. Грабарєва О.А. Народна пісенна творчість у вихованні національної свідомості дошкільників. Парціальна програма / А.О. Горбаєва, Н.Ф. Кугуєнко. – Х.: Вид-во Ранок. 2014. – 192 с.
52. Давидюк В.М. Історія уманських вулиць: вулиця Жовтневої революції та площа Леніна./ В.М. Давидюк.– Випуск 1. – Умань: Видавець Візаві. 2011. – 215 с.
53. Дитина: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук.кер. проекту В.О. Огнев'юк, авт..кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук.ред.: Г.В. Беленька, А.В. Матовець: Мін.освіти і науки України, Київ. Ун-т. ім. Б. Грінченка, 2016р.– 304с.
54. Дичківська І. Через свободу і самостійність: розвиток індивідуальності дитини в теорії і практиці М. Монтесорі./ І. Дичківська.//Дошкільне виховання – 1993.– №5.
55. Дмитренко М.К. Українська фольклористика./ М.К. Дмитренко – К.: Народознавство.– 2001. – с. 575.
56. Довженок Г.В.Український дитячий фольклор./ Г.В. Довженок.– К.: Наук. думка.– 1981.
57. Довженок Г.В. Українські народні пісні та забавлянки / Г.В. Довженок, К.М. Луганська // Дитячий фольклор. – К.: Наукова думка.– 1985
58. Дроб'язко О.В. Дошкільнятам про державні символи України: інтегровані заняття / О.В. Дроб'язко. – Вид. 2-ге, без змін. – Тернопіль: Мандрівець.– 2018.
59. Емоційно-моральний розвиток старших дошкільників./ уклад. З.В. Кабанник, А.С. Остапенко, О.М. Гриценко, О.В. Шинкевич.– Х.: Вид. група Основа.– 2013. – 191с.

60. Єнгалічева І. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку засобами малого жанрового фольклору.– Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/50/13.pdf
61. Житкова Є. Перші кроки в педагогіці М. Монтесорі./ Є. Житкова // Дошкільне виховання.– 1995.– №9.
62. Загік Л.В. Робота дитячого садка з батьками. В кн.: Моральне виховання в дитячому садку. / Під ред. В.Г. Нечаєвої, Т.А. Маркової. – М., 1984. – 256 с.
63. Зинкевич-Евстигнеева Т. Практикум по сказкотерапии / Т.Д. Зинкевич-Евстигнеева.– СПб.: Речь.– 2006. – 198 с.
64. Зіемеле Астана. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні./ Астана Зіемеле // Туризм сільський зелений. – 2004. – № 1. – С. 8-13.
65. Зінкевич Н., Зінкевич О. Українське дошкілля. Збірка для читання./ Н. Зінкевич, О. Зінкевич.– 2003. – 445 с.
66. Знойко А.П. Мифы Киевской земли и действия стародавние./ А.П. Знойко.– К.: Молодь.– 1989.– 284 с.
67. Ісаєва О.М. Канів./ О.М. Ісаєв.// Енциклопедія сучасної України у 30 т. / ред. кол. І.М. Дзюба [та ін.]; НАН України. НТШ. Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. – К., 2003-2016. – ISBN 944-02-3354-X.
68. Казки та оповідання для дитячого виховання. Видання 2-е, виправлене і доповнене / Упорядник В.І. Паронова. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 160 с.
69. Калуська Л. Виховання патріотизму у старших дошкільнят./Л. Калуська // Палітра педагога. – 2006. – №4. – С. 7-11.
70. Калуська Л. Про символи та обереги дому нашого./ Л. Калуська //Писанка.– 1995.– №1
71. Калуська Л.В. Дивокрай. Вибрані дидактично-методичні матеріали у 2-х книгах для працівників дошкільних закладів. Книга перша./ Л.В. Калуська.– Тернопіль: Мандрівець.– 2006.– 320 с.
72. Канів. Фоторозповідь про місто Черкаської області Української РСР, де похований великий син українського народу, поет, революційний демократ Т.Г. Шевченко, про історію Канева та його сьогодення / Автор-укладач Віктор Олександрович Сидоренко.– Київ: Мистецтво.– 1979.– 64 с. – 25 000 прим.
73. Каплуновська О. Україна – моя Батьківщина. Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / О.М. Каплуновська, І.І. Кичата, Ю.М. Палець; за наук. Ред. О.Д. Рейпольської – Тернопіль: Мандрівець.– 2016.

74. Каплуновська О.М. Україна – моя Батьківщина: конспекти занять із національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / О.М. Каплуновська, І.І. Кичата, Ю.М. Палець.– Тернопіль: Мандрівець.– 2017.
75. Кивсельова О. Ми маленькі українці./ О. Кивельва // Дитячий садок – 2007.– № 20.– С. 36-37.
76. Кириченко О.М. Український віночок./ О.М. Кириченко // Україна.– 1999 р. – №3
77. Китова С.А. Родовід пісні./ С.А. Китова.– Черкаси: Брама.– 2004.– С.5-10.
78. Клименко П.Р. З історії забудови Умані: від давнини до сьогодення в забудові рідного міста./ П.Р. Клименко. – Умань: Алмі.– 2006. – 143 с. – Бібліогр.: с. 143.
79. Ковальчук О.В. Українське народознавство. Книга для вчителя./ О.В. Ковальчук – К.: Освіта.– 1994.– С. 4-10, 76, 144-147.
80. Конак Т. Рідне селище знати і любити. / Т. Конак //Дитячий садок.– №39.– 2011.– С. 2 –7.
81. Коноваленко Т. Природно-заповідний фонд Черкаської області./ Т. Коноваленко, О. Барило, І. Карастан.– Черкаси: Вертикаль.– 2006.– 196 с.
82. Концепція сімейного та родинного виховання // Нормативно-правове забезпечення освіти. Частина 2.– Харків.– 2004.– С. 101-103.
83. Копилова О.П., Ткаченко В.М. Використання символів у роботі з дошкільниками./ О.П. Копилова, В.М. Ткаченко.– Х.: Видавництво Ранок.– 2010.– 112 с.
84. Кравець О.М. Сплетемо у вінок береги рідної землі./ О.М. Кравець.– Харків: Основа – 2008. – С. 37-38.
85. Кривоніс М.Л., Добротій О.Л. Патріотичне виховання в ДНЗ./ М.Л. Кривоніс, О.Л. Добротій.– Х.: Вид-во Ранок.– 2016.– 192 с.
86. Кузьмінський А.І., Суховершков Г.В., Чудновський В.Я. Наш рідний край. Хрестоматія з історії Черкащини./ А.І. Кузьмінський, Г.В. Суховершков, В.Я. Чудновський.– Київ.– 1993.– 368 с.
87. Лавриненко Н. Етнопедагогіка / Н. Лавриненко // Дошкільне виховання.– 2006. – № 12. – С. 111-119.
88. Лазаренко В. Історія Чигиринщини./ В.Лазаренко – Черкаси. «Ваш дім» 2004 р.
89. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість: Підручник./ М. Лановик, З. Лановик.– К.: Знання – Прес.– 2001
90. Лисенко Н. Етнопедагогіка в сучасному дитсадку./ Н. Лисенко // Дошкільне виховання.– №2 – 2013. – С.23-25.
91. Лист МОН України від 25.07.2017 «Про організацію національно – патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах».– Режим доступу:

<https://imzo.gov.ua/2016/08/22/list-mon-vid-25-07-2016-1-9-396-pro-organizatsiyu-natsionalno-patriotichnogo-vihovannya-u-doshkilnih-navchalnih-zakladah/>

92. Литовченко О. Легенди про осінні квіти. Аграрний тиждень.– Режим доступу: <https://a7d.com.ua/weekend/1098-legendi-pro-osinni-kviti.html>
93. Лобова О. Навчаємо мовою казки: Дидактичні казки у підручнику музики / О. Лобова // Початкова школа.– № 4 – 2007 – С. 38-41.
94. Лозинська Є. Українське народознавство дітям дошкільного віку: Метод. посібн. для дошкільн. закл./ Є. Лозинська – Львів: Оріяна-Нова. 2008. – 208с.
95. Лозинська Є. Українське народознавство дітям дошкільного віку: Метод. Посіб. для дошкільних закладів./ Є. Лозинська – Львів: Оріяна-Нова.– 2008.– 208 с.
96. Лозко Галина. Українське народознавство./ Галина Лозко.– Київ: Зодіак ЕКО.– 1995
97. Лозко Г. Коло Свароже: Відродження традиції./ Г. Лозко – К.: Укр. Письменник.– 2005. – С. 3-7.
98. Лохвицька С., Макаренко С. Правову культуру старшим дошкільнятам./ С. Лохвицька, С. Макаренко// Дошкільне виховання.– 2006.– № 6.– С.7-9.
99. Луговська В.О. Ознайомлення дітей з народознавством в умовах ДНЗ. – Всеосвіта.– Режим доступу: <https://vseosvita.ua>
100. Луценко І. Які самі, такі й сини./ І. Луценко // Дошкільне виховання.– 2004.– №8.
101. Луценко І.О. Моя країна – Україна. Українське народознавство для дошкільнят./ І.О. Луценко.– К.: Аконт.– 2008 – 64 с.
102. Людина великого серця: Спецвипуск до дня народження В.О. Сухомлинського // БВДС.– 2009.– №3.– С. 63-74.
103. М. Приліпко. Чорнобаївщини велична історія рідного краю./ Приліпко М.– Черкаси.– 2008 – 76 с.
104. Макаренко О. Роде наш красний./ О. Макаренко // Дошкільне виховання.– 1991.– № 9
105. Макаренко О.П. Народознавство в дошкільному закладі. Методичні рекомендації для вихователів./ О.П. Макаренко.– Тернопіль.– 1992.– 143 с.
106. Маковій Г. Затоптаний цвіт: Народознавчі оповідки./ Г. Маковій – К.: Укр. Письменник.– 1993.– 204 с.
107. Маляр Л. Експурсія селом./ Л. Маляр // Дитячий садок. – 2012.– №37.
108. Мандрі Україною. Золота підкова Черкащини. Путівник / Черкаський благодійний фонд «Золота підкова». – Київ.– 2007.– 232 с.
109. Марко Грушевський Дитина у звичаях і віруваннях українського народу./ Грушевський Марко.– К.: Либідь.– 2011.– 256 с.

110. Марчун О. В. Матеріали до вивчення дитячого фольклору. Навчальний посібник. Частина перша – Київ, 2010. – 202 с.–Режим доступу: <http://philology.knu.ua/files/2015/kids-folklore.pdf>
111. Марчун О.В. Матеріали до вивчення дитячого фольклору: навч. посібник / О.В. Марчун.– Київ.: Видавничо-поліграфічний центр Київський університет.– 2010.– Ч. 1.– 201с.
112. Масілевська Т. Канів, через плин століть. [Текст] / Т. Масілевська.– Черкаси – 2006.– С. 15
113. Машовець М. Не позбавляй найціннішого. Колискова в житті дитини./ М. Машовська // Дошкільне виховання.– 2005.– №3.– С. 18-19
114. Меліка Ігор. Бібліотека – філія №2 Ужгородської ЦМБС Країна рожевих мрій.– Режим доступу: <http://igormelika.com.ua/shhodennik%20%E2%80%93%20mandriv%20nika/kraina%20%E2%80%93%20rozhevix%20%E2%80%93%20mriy>
115. Метод проектів у діяльності дошкільного закладу / Укл. Л.А. Швайка. – Х.: Видавнича група Основа.– 2010 – 203 с.
116. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» /наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; наук. ред. Г.В. Беленька; авт.кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертутіна та ін.– К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка.– 2016.– 352с.
117. Мисик Ю.П., Плохтій С.М., Стороженко І.С. Як козаки воювали. Історичні розповіді про запорожських козаків./ Ю.П. Мисик, С.М. Плохтій, І.С. Стороженко.– Дніпро.– 1991.– 302с.
118. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу./ Митрополит Іларіон.– К.– 1992.– 422с.
119. Мишанич С.В. Усна народна творчість. Культура і побут населення України./ С.В. Мишанич.– Київ.– 1991.
120. Мірошнікова В.В., Істоліна В.В., Верховець В.М. Моя Україна. Ілюстрована енциклопедія для дітей./ В.В. Мірошнікова, В.В. Істоліна, В.М. Верховець.– Харків: ТОВ Septima.– 2010р.– 80 с.
121. Місто Черкаси.– Режим доступу: <http://cherkasy.osp-ua.info/>
122. Мосіяшенко В.А. Українська етнопедагогіка: Навч. Посібник./ В.А. Мосіяшенко – Університетська книга.– 2005.– С. 70-71.
123. Музиченко Я. Святвечір у дитячому садку./ Я. Музиченко // Дошкільне виховання.– №11 – 2017.– С. 35-38.

124. Мусій О. Історія села Яснозір'я./ О. Мусій.– Черкаси: видавець Ю. Чабаненко.– 2015.– 470 с.
125. Назаренко К.В. Патріотичне й інтернаціональне виховання дітей дошкільного віку / К.В. Назаренко.– К.: Радянська школа.– 1979.– 167 с.
126. Назаренко К.С. Першооснова великої любові./ К.С. Назаренко // Дошкільне виховання.– 1979.– №5.– С.2-3.
127. Народ скаже – як зав'яже. Українські народні прислів'я, приказки, загадки, скоромовки / Упор. Наталя Шумада.– К.: Веселка.– 1985
128. Народні прислів'я та приказки./ Упорядк. М. Дмитренко.– Львів.– 1999.– 180 с.
129. Нераденко В. Історія, природа, культура Черкащини. [Текст] / В. Нераденко // Дніпрова зірка – 2014.
130. Нераденко Т.М. Золота підкова Черкащини./ Т.М. Нераденко.– Черкаси.: Брама.– 2006 рік.
131. Ніколаєнко В.М. Народознавство в дошкільному навчальному закладі 2-6 років./ В.М. Ніколаєнко.– Видавнича група Основа. 2010.
132. Носачова Т., Волошина М. Патріотизм плакається в родині [Текст] / Т. Носачова., М. Волошина // Дошкільне виховання.– 2016.– № 6 – С. 10-12
133. Ознайомлення дошкільнят з народними звичаями і обрядами / Уклад. Л.В. Калуська.– Івано-Франківськ.– 1993.
134. Онищенко А.П. Використання українського дитячого фольклору у вихованні дітей дошкільного віку./ А.П. Онищенко.– Херсон: Комишанський ясла-садок №63 Херсонської міської ради.– 2016.– 102 с.
135. Павлюк С.П. Українське народознавство./ С.П. Павлюк.– Львів.: в-во Фенікс.– 1994.– 384 с.
136. Павлюк С.П., Гринь Г.Й. Українське народознавство. Навчальний посібник: Інститут народознавства України./ С.П. Павлюк, Г.Й. Гринь.– Львів: Фенікс.– 1994р.– 583 с.
137. Пам'ятники міста Черкаси.– Режим доступу: http://cherkasy.osp-ua.info/ch-7_fi-histor_pamyatky.html
138. Панчук О. Нащо й ліпший клад, якщо в сім'ї лад./ О. Панчук // Берегиня.– 2002.– №2.
139. Патріотичне виховання в ДНЗ [Текст] / уклад. І.І. Логвіненко, О.С. Тарасова, О.О. Христич, Л.А. Швайка.– Х.: Видавнича група Основа.– 2016р.– 6 с.
140. Педан М.В. Організація освітнього процесу від вересня до травня. 3-й рік життя. Частина 2 / М.В. Педан.– Х.: Видавнича група Основа.– 2018.– 252 с.

141. Перехрест Л.Г. Українські народні традиції та обрядовість./ Л.Г. Перехрест // Поч. школа.–1993.– №8.– С. 19-22.
142. Піроженко Т.О. До перлин народної мудрості / Т.О. Піроженко // Вихователь методист дошкільного закладу.– 2011.– № 8.– С. 45-49.
143. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т.І. Поніманська.– К.: Академвидав.– 2006.– 456 с.
144. Пономарьов А. Сім'я і родина обрядовість./ А. Пономарьов // Культура і побут українського народу.– К.– 1991.– 147 с.
145. Пономарьов А. Українська етнографія./ А. Пономарьов.– К.: Либідь.– 1994.– 317с.
146. Потапенко О.І., Кузьменко В.І. Шкільний словник з українознавства./ О.І. Потапенко, В.І. Кузьменко.– Київ: Український письменник.– 1995
147. Провозюк Г.Г. Земля, де народились і ростем. Методичний посібник./ Г.Г. Провозюк.– Тернопіль: Мальва – ОСО – 2007.– 184с.
148. Провозюк Г.Г. Цікаві заняття для малят [Текст]: метод. посіб. з питань організації занять для дітей дошкільного та мол. шк. віку / Г.Г. Провозюк, М.І. Максимчук; [ред. О.А. Осіпова].– Тернопіль: Мальва-ОСО, 2008.– 156 с.
149. Програма розвитку дитини дошкільного віку Українське дошкільля./ О.І. Білан, Л.М. Возна, О.Л. Максименко та ін.– Тернопіль: Мандрівець.– 2017.– 264 с.
150. Програма розвитку дитини дошкільного віку Я у Світі (нова редакція). У 2ч. Ч.ІІ. Від трьох до шести (семи) років / Аксьонова О.П., Аніщук А.О., Артемова Л.В. та ін.: наук.кер. О.Л. Кононко.– К.: ТОВ «МЦФЕР – Україна».– 2014.– 452с.
151. Програма художньо – естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку Радість творчості./ Р.М. Борщ, Д.В. Самойлик.– Тернопіль: Мандрівець.– 2013.– 72с.
152. Проектні технології у дошкільному навчальному закладі./ упоряд. Ю.Д. Буракова.– Х.: Видавнича група Основа.– 2009.– 214 с.
153. Роговська Є.В. Фольклор як засіб культурної адаптації і виховання патріотичної свідомості особистості./ Є.В. Роговська // ВІСНИК Житомирського державного університету ім. І. Франка.– 2005.– С. 236-238
154. Руданський Степан. Легенди походження квітів./ Степан Руданський.– Київ.– 1972.– 199 с.
155. Руснак І.Є. Український фольклор: навчальний посібник./ І.Є. Руснак.– К.: ВЦ Академія.– 2010.– 304 с.
156. Русова С.Ф. Праця «Дошкільне виховання» (1918)/ С.Ф. Русова.// Теорія і практика дошкільного виховання.– 1924.

157. Садовенко С.М. Виховання народною казкою./ С.М. Садовенко.– Київ: Шк. Світ.– 2011.– 128 с.
158. Сергійчук В.І. Національна символіка України./ В.І. Сергійчук.– К.–1992.
159. Сивачук Н.П. Український дитячий фольклор./ Н.П. Сивачук.– К.: Деміур.– 2003.– 288 с.
160. Сідельнікова В. Зелений туризм як засіб пізнання рідного краю дошкільниками.– Режим доступу: https://sidelnikova_2.pdf
161. Сковорода Г. Сродность к богословию. Повне зібрання творів у 2 томах./ Г. Сковорода.– К.: Знання.– 1973.– т.2
162. Сковорода Г.С. Повне зібрання творів: у 2 томах, Т1/ Г.С. Сковорода.– К.: Наукова думка.–1973.– 532с.
163. Скуратівськи В. Хатні обереги./ В. Скуратівський //Берегиня.–2008.– №4
164. Скуратівський В. Берегиня./ В. Скуратівський.– К.: Радянський письменник.– 1987.– с.16-17.
165. Сльота І.М. Нескінченна музика життя. Вибрані твори в трьох книгах. Книга третя: Ансамблі та солоспіви./ І.М. Сльота.– Житомир: Полісся.– 2007.– 348 с.
166. Сойко В., Мацюк В., Пугач В. Українознавство./ В. Сойко, В. Мацюк, В. Пугач.– К.– 1994.– ст.164.
167. Сорокопуд І.Г. Канів. Сторінки незгасної пам'яті./ І.Г. Сорокопуд.– Канів.– 2001.
168. Стаєнна О. Виховуємо патріотизм засобами народознавства [Текст] / О. Стаєнна // Палітра педагога.– 2015.– № 4 – С. 3-4
169. Стельмахович М. Феномен народних звичаїв і традицій./ М. Стельмахович // Народознавство.– 1994.– № 10-11.
170. Стельмахович М.Г. Народна педагогіка./ М.Г. Стельмахович.– Київ: Радянська школа.– 1985
171. Стефаненко Н.І. Динаміка форми гармонізації переживань Українців / Н.І. Стефаненко // Вісник КНТШ.– К.– 2008.
172. Субботский Е. Нравственное развитие дошкільника./ Е. Субботский // Вопросы психологии.– 1993.– № 4.– С. 29-38.
173. Супруненко В. Народини./ В. Супруненко – Запоріжжя: МП Берегиня.– 1993
174. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям./ В.А. Сухомлинский – 8-е изд. – К.: Рад. шк.– 1984.– 288 с.
175. Сухомлинський В.А. Родительская педагогіка./ В.А. Сухомлинский.– М.– 1978.

176. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти томах. Т.3./ В.О. Сухомлинський.– К.: Радянська школа.– 1976.– 640 с.
177. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – 2-е вид./В.О. Сухомлинський.–К.: Радянська школа.– 1987 р.– 544с.
178. Сухомлинського В.О. Вислови та афоризми про патріотизм та Батьківщину.– Режим доступу: <https://www.bookclub.ua/ukr/>
179. Тельнова Н. Село – мій рідний край./ Н. Тельнова // Дитячий садок.– 2012.– №37
180. Тлумачний словник української мови. За редакцією Д.Г. Гринчишина. Київ: Освіта, 1999.
181. Толочко П. Г Давня історія України / П.Г Толочко.– К.– 1994.– С.14-20, 46-49.
182. Троян Н. Дитячий туризм як засіб патріотичного виховання старших дошкільників / Н. Троян // Вихователь-методист дошкільного закладу.– 2015.– №11 – 54 с.
183. Тураніна Н. Формування етнокультурної компетентності дошкільника / Н. Тураніна // Дошкільне виховання.– 2006.– № 8.– 41 с.
184. Українське народознавство в дошкільному закладі / За ред.-ю А.М. Богуш – Запоріжжя: ЛПКС.– 2001.
185. Українське народознавство дітям дошкільного віку: Метод. посібн. для дошкільн.закл. – Львів: Оріяна-Нова.– 2008.– 208с.
186. Українські народні казки / Упоряд. О.С. Ярмійчук.– К.– 1989.
187. Українські народні казки. Чарівний ліхтарик.– Харків: Фоліо.– 1998.– 510с.
188. Умань: фотоальбом./ Авт.тексту Ю.І. Бодров; авт.фотоілюстрації В.А. Копотун.– К: Мистецтво.– 1999.– 112 с.
189. Усі крилаті вислови, прислів'я, приказки, загадки / Укладач Н.В. Курганова.– Харків: ГОРСІНГ Плюс.– 2007.– 320с.
190. Усна народна творчість для дошкільників / Упоряд. О.В. Гноїнська.– Х.: Видавництво Ранок.– 2009.– 144 с.
191. Ушинський К.Д. Питання виховання і навчання в початковій школі./К.Д. Ушинський Вибрані педагогічні твори: В 2 т.– Том 2.
192. Ушинський К.Д. Проблеми розвитку народної освіти./ К.Д. Ушинський // Вибр. пед. твори: У 2 т.– Т. 2. – С. 101.
193. Фесюкова Л.Б., Макаренко О.В. Я живу в Україні./ Л.Б. Фесюкова, О.В. Макаренко.– Харків.– 2008. – 128 с.
194. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник – 2-ге вид., виправлене, доповнене./ М.М. Фіцула.– Київ: Академвидав – 2006р.– 560 с.

195. Франко І. Коли ще звірі говорили: Казки для дітей./ І. Франко Повне зібрання творів у 50 томах.– Том 20.– 1979.
196. Характерні риси японських зачісок.– Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/11099/>
197. Хитько Л. Рідний край знати – свій народ шанувати [Текст] / Л. Хитько // Дошкільне виховання.– 2009.– №8 – С. 20
198. Ходи. Сонку, в колисоньку: Українські народні колискові пісні. Для дошкільного віку / Худож. В.Г. Мельниченко.– К.: Веселка.– 1983.– 22с.
199. Черевко О. Золота підкова Черкащини./ О. Черевко.– Київ.– 2007 р.
200. Черкащина заповідная: Путеводитель.– Днепропетровск: Промінь.– 1977.– 71 с.
201. Черкащина: Універсальна енциклопедія. Докум.-публ., наук. Фотоіл. Істор.вид./ Авт.-упоряд. Віктор Жадько.– 2010.– 102с.
202. Черненко О. Через століття і віки – прийшло минуле в дитсадки./ О. Черненко // Дитячий садок.– 2012.– №29-31.
203. Черченко Ю.Г. Черкащина. Землі квітучої краса. Фотоальбом. Київ.– 1984.– 96 с.
204. Шабліовський Є.С. Шевченко і наша сучасність./ Є.С. Шабліовський – К.– 1964.– 188 с.
205. Шевцов О.А. Організація пізнавальної діяльності в ДНЗ./ О.А. Шевцов.– Харків: Видавнича група Основа.– 2008 р.
206. Шевцова О.А., Ніколаєнко С.В. Морально-етичне виховання в ДНЗ./ О.А. Шевцова, С.В. Ніколаєнко.– Харків: Видавнича група Основа.– 2016.
207. Шевченко Т.Г. Кобзар. [Текст] / Т.Г. Шевченко.– 1914.– С. 38
208. Шевченко Т.Г. Кобзар. Княжна./ Т.Г. Шевченко Київ.: Видавництво художньої літератури Дніпро.– 1982 р.– 341 с.
209. Шевчук І. Українських козаків порівняли із японськими самураями.– Режим доступу: <https://www.ar25.org/article/ukrayinskyh-kozakiv-porivnyaly-iz-yaponskymy-samurayamy.html>
210. Широких О., Космачева Н. Про формування моральних ціннісних орієнтацій./ О. Широких, Н. Космачева // Дошкільне виховання.– 2008.– № 4 С. 42-46.
211. Шкльода В. Розвиток мовлення малят засобами фольклору./ В. Шкльода. // Дошкільне виховання.– 2005.– №5.– С. 21-23.
212. Шкода М.Н. Свята моєї Батьківщини./ М.Н. Шкода.– Донецьк.– 2009.– С. 3-4, 10-13, 21-34, 50-52.
213. Щербань П. Національне виховання в сім'ї./ П. Щербань – К.– 2000.

214. Юхневич М.Ю. Музейная педагогика за рубежом: работа музеев с детской аудиторией.– Режим доступа: <http://www.museum.ru/future/lmp/edu/child3.htm>
215. Якименко Т. Як народжується любов до Батьківщини?./ Т. Якименко // Дошкільне виховання.– 2014.– № 11.– С. 8-9.
216. Яковенко Л.В. Від скоромовки до лічилки./ Л.В. Яковенко – Х.: Видавництво Ранок.– 2017. – 144с.
217. Якубенко В. Від народознавства – до свідомого патріотизму./ В. Якубенко // Дошкільне виховання.– 2002.– № 8.– С. 12-13.
218. Яловська О.О. Раз лічилка, два лічилка./ О.О. Яловська.– Тернопіль: Мандрівець.– 2006.– 78 с.
219. Ярещенко А.П. Під чаром рідної землі: Посібник з українознавства./ А.П. Ярещенко.– К.: ТОВ ШАНС.– 2008.– С.3-4.
220. Яринко Л.О. Український віночок./ Л.О. Яринко.– Тернопіль: навч. книга Богдан.– 2006.– 64 с.

ЗМІСТ

I	ВСТУП	3
II	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	5
	<i>Марченко А.М.</i> Національні традиції – перший крок дитини до культурної спадщини свого народу	5
	<i>Волинець О.А.</i> Від батьківського порогу – у широкий світ	8
	<i>Дубик В.В.</i> Відкриваємо віконце народної спадщини	12
	<i>Дяденко О.Г.</i> Ознайомлення дошкільників із державними та народними символами та оберегами	16
	<i>Завада С.М.</i> Стежками рідного краю	19
	<i>Загарія Є.С.</i> Народознавство для дошкільнят	24
	<i>Здір О.А.</i> Вплив фольклору на формування особистості дитини	27
	<i>Зеленюк Л.В.</i> Ознайомлення дітей дошкільного віку з цікавими фактами міста Канева	31
	<i>Кодола Н.О.</i> Україна – рідний край, про це завжди пам’ятай	35
	<i>Кононенко С.І.</i> Народні ремесла – дивовижний світ працелюбних українців	39
	<i>Костенецька Т.Г.</i> Народознавчі перлинки для маленької дитинки	45
	<i>Мартинюк Л.Р.</i> Формування соціально – моральних якостей у дошкільнят засобами усної народної творчості	50
	<i>Марченко В.М.</i> Де є коріння, там проросте й гілля	56
	<i>Миколенко Л.П., Ганич А.Ф.</i> Ознайомлення дошкільників з природою та історією Чигиринщини шляхом проведення екскурсій	64
	<i>Мишолов Н.В., Луцишина Л.М.</i> Використання ідеї космічного виховання Монтессорі під час організації роботи з народознавчої діяльності з старшими дошкільниками	70
	<i>Мозгова Т.В.</i> Фольклорний твір, як засіб формування морально – духовних цінностей дитини	74
	<i>Новікова В.А.</i> Український фольклор, як засіб формування моральних цінностей	78
	<i>Острань Р.Р., Музика А.А.</i> Умань – місто, в якому я живу	82
	<i>Павлюк Л.П.</i> Народні традиції та обряди як засіб пізнання природи	86
	<i>Партицька К.В.</i> Українська символіка – як основа національної культури та засіб виховання національної свідомості	90
	<i>Подольян Н.О.</i> Вплив сім’ї та закладу дошкільної освіти на формування моральних цінностей дитини дошкільного віку засобами фольклору	96
	<i>Поліщук Л.П.</i> Моє село – найкраще на землі	101
	<i>Поліщук Т.О.</i> Формування уявлення про історію свого життя, сім’ї, роду у	107

дітей дошкільного віку	
Сабадаш Т.В. Першооснова великої любові	112
Салтанова О.І. Дитячий фольклор – невід’ємна частина дошкільного виховання	117
Самченко І.В., Животенко С.А. Стежками рідного краю	122
Семенуха І.В. Педагогічні умови використання народного фольклору, як засобу морального виховання дітей дошкільного віку	125
Сукач Я.С. Богодухівка – минуле цікаве та забуте	129
Теницька Т.А. Роль фольклорних творів у формуванні моральних цінностей дітей дошкільного віку	134
Чорна Л.О. З родини йде життя людини	138
ІІІ ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ	143
Безугла О.В. Організація та проведення основних національних традицій із дітьми дошкільного віку	143
Білінська А.І. Неповторні перлини українського народу	147
Бурківська Н.А. Держані символи та обереги Японії крізь призму української символіки	155
Бут Н.В. Славетні герої твої Чернобаю	161
Василенко Т.К. Формування морально-етичних цінностей у дошкільників засобами українського музичного фольклору	168
Гаврилюк М.В. Становлення моральних якостей дошкільників на основі творів народної педагогіки	174
Зіменко О.Л. Краса і сила рідного краю – Черкащини	179
Закревська І.В. Роль фольклорних творів у формуванні моральних цінностей дітей дошкільного віку	184
Осадча І.С. Формування соціальної компетентності дошкільників в системі відносин з рідними людьми	190
Коваленко М.П. Обереги українського народу – символи любові і незрадливості	195
Кузьменко І.О. Формування знань про українські обереги у дітей раннього віку	203
Мейгеш Л.С. Методи та прийоми ознайомлення дітей дошкільного віку з державними та національними символами й оберегами	206
Мельник Л.В. Сільський зелений туризм як засіб пізнання рідного краю дошкільниками	212
Бірюкова Н.М. Роль фольклору у вихованні сучасного покоління	217
Ободзінська Л. П. Особливості малих фольклорних жанрів та їх вплив на моральне виховання дошкільнят	223
Очеретяна А.Л. Формування у дітей дошкільного віку життєво важливих	230

	умінь і навичок у поєднанні з вивченням народних перлин творчості	
	<i>Руденко Г.І.</i> Малятам про Черкаси залюбки	236
	<i>Святун Л.І.</i> Державні та національні символи, як складова патріотичного виховання дошкільників	242
	<i>Флорінська Н.Г.</i> Збереження звичаїв і традицій української культури в дитячому садку	252
	<i>Ходирєва М.В.</i> Сучасні методи та прийоми для ознайомлення дошкільників з національною символікою	256
	<i>Чигрик С.І.</i> Формування любові до рідного міста Черкаси з дітьми дошкільного віку	261
	<i>Шейко Л.П.</i> Пам'ятки історії Маньківщини як джерело історико-культурної інформації для дошкільника	267
	<i>Шкапенко Л.В.</i> Формування свідомості і самосвідомості, та виховання поваги до державних символів України	271
IV	ТЕМАТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	275
	<i>Гриценко Т.М., Кривенко О.Л.</i> Казка як засіб морального виховання дошкільників Розробка заняття для дітей старшого дошкільного віку з елементами драматизації	275
	<i>Пшенишна В.В.</i> Поїздка до бабусі Уляни Розробка бінарного заняття для дітей старшого дошкільного віку	279
	<i>Педан Т.М.</i> Розповідь дидактичної казки «одне із 7 чудес України – Канів» Розробка заняття для дітей старшого дошкільного віку з використанням мультимедійної презентації та магнітної дошки	281
	<i>Сухенко Т.П.</i> Яснозір'я з минулого в сучасне Розробка тематичного заняття для дітей старшого дошкільного віку	287
V	ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЕКТ	291
	<i>Коваль В.І., Брежко З.О.</i> Шляхи вивчення історії рідного міста	291
	<i>Кроха Н.І.</i> Я і моя сім'я	299
	<i>Куць Н.В.</i> Роль проектної діяльності у систематизації знань дітей дошкільного віку про родину й родовід	304
	<i>Луценко Л.О.</i> Колискова пісня як джерело морального виховання дошкільнят	307
	<i>Хрипун Г.М.</i> Музейна педагогіка як галузь діяльності, що забезпечує передачу культурного, історичного, національного досвіду	313
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	319